

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΕΤΗ 1945-1949

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1950

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΛΑΪΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ¹⁾

Β' ΕΑΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Ἀπόκρεφ.

1. Γενικά.

1. Ὄνόματα τῶν ἑβδομάδων καὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Ἀπόκρεων.

Πρώτη ἑβδομάς τοῦ Τριωδίου: Προφωνή ἢ προσφωνή ἢ προφωνέ-
σιμη (ὅταν ἀρχίζουν καὶ σφάζουν τοὺς σιτευτοὺς χοίρους (Καλάβρυτα), *σνκκόκ-*
καλη (Κάρπαθος), ἀμολιτὴ ἢ ἀπολιτὴ «γιατὶ ἀπολυοῦνται οἱ ψυχῆς τῶν ἀποθα-
μένων καὶ βγαίνουν στὸν Ἀπάνω Κόσμο» (Μεσοχώρι Πυλίας) ἢ διότι *κατελύοντο*
ἢ Τετράδη καὶ Παρασκευὴ (Λάστα Γορτυνίας). Ποῖον τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐξήγησις
αὐτοῦ ἀλλαχοῦ;

Δευτέρα ἑβδομάς: *Κρεατινὴ* ἢ *δλόκριγια* (Λῆμνος), *κράτινη* (Μονοφάτσι
Κρήτης), «γιατὶ δὲ νηστεύομε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ αὐτὴ τὴ βδομάδα» (Λῆμνος),
Ἄρτσι-βούρτσι (Σινώπη) ἢ *Ἄρτσιβούρτσι* (Θήρα), δηλ. «*τρῶν ὄ,τι νά ῥαι*» (Σῦρος).

Τρίτη ἑβδομάς: *Τυρινὴ*, *Τουρνὴ* (Λάστα), *Μακαρονοῦ*, «γιατὶ *τρῶνε πολὺ*
τὰ μακαρόνια» (Ἁγιάσος Λέσβου).

Ἀποβολὲς λέγονται ἡ Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Κρεατινῆς
ἑβδομάδος «γιατὶ *τρῶγον κριάς*» (Σύμη). Εἰς τὴν Κορώνην τοῦναντίον «*τις*
νηστεύουν γιὰ τὸ Χριστό· δὲν τρῶνε οὔτε λάδι». Ποία ἡ συνήθεια ἀλλοῦ;

¹⁾ Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου τῆς Ἐπετηρίδος ταύτης, σελ. 144.

2. Ἀρχὴ τοῦ Τριωδίου.

Τρόποι ἀναγγελίας. Π. χ. εἰς τὴν Ὑδραν «ἡ ἀποκριὰ μπαίνει μὲ τὰ ταμποῦρα (τύμπανα) τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου (17 Ἰανουαρίου) ἀρχίζουσι καὶ βαρῖνε τὰ ταμποῦρα σ' ὅλες τὶς γειτονιὰς καὶ γίνεται ἕνας μεγάλος ἀλαλαγμός». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται αὐτό; Εἰς τὴν Λάσταν «ἕνας ἐφώναζε δυνατά, ὅτι πλησιάζουν αἱ Ἀπόκρεω καὶ ὅποιος δὲν ἔχει *θρεφτάρι ν' ἀγοράση*».

3. Μεταμφιέσεις.

(α) Πότε γίνονται; τὴν Κυριακὴν τῆς Κρεωφάγου ἢ τῆς Τυρινῆς; ἢ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Τριωδίου;

(β) Ὄνομασία μετημφισμένων: *μασκαράδες, μούσκαροι, μουσάρια* (Κύθνος, Ὑδρα), *μ'τσουν'* (Λέσβος), *κουδουνᾶτοι* (Σμύρνη, Αἴνος), *Γιανίτσαροι* (Νάουσα, Κεφαλληνία), *μουμπουνιάρια* (Σιάτιστα), *κουκούγεροι* (Τήνος, Δυτ. Κρήτη), *καμουζέλλες*, (Κάρπ. Λειβήσιον), *τζαμάλες* (Θράκη) κλ.

(γ) Τύποι μετημφισμένων: γαμπρός καὶ νύφη, γιατρός καὶ γιάτρισσα, οἱ ἀτσιγγανοί, ὁ διάβολος, ὁ Ἀρβανίτης, ἡ καμήλα, οἱ νυφάδες, ὁ γέρος καὶ ἡ κορέλλα (Σκῦρος), ὁ Καδῆς κ' οἱ Ἀρναούτηδες, ὁ ὄβραϊός (Κάρπ.), οἱ Ζεῖμπέκ, οἱ νύφες, οἱ λόρδοι κ' ὁ Ἀράπης (Σῦρος). Στολὴ καὶ τρόποι μεταμφιέσεως. Προσωπίδες. Ποῦ ὡς ἐνδύματα καὶ προσωπεῖα μεταχειρίζονται δέσματα ζώων;

4. Δραματικαὶ παραστάσεις, παρωδίαὶ καὶ σατυρισμοί: Π. χ. τὸ *δικαστήριον*: σύλληψις φυγοδίκου ὑπὸ ἀποσπάσματος καὶ προσαγωγὴ ἐνώπιον δικαστηρίου, διότι ἐσκότωσε... τὸ γουροῦνι του καταδικᾷ αὐτοῦ εἰς θάνατον καὶ ἀπαλλαγὴ διὰ βασιλικῆς χάριτος (χωρῖα Πυλίας). Ὁμοίως ὁ Ἀγάς καὶ ὁ Μῶρος ἐν Χίω, ἡ κηδεία γνωστοῦ τινος φιλαργύρου, ποὺ τοῦ παίρνουν τὴν ψυχὴν οἱ σατανᾶδες (Στενήμαχος), τὸ *πανόραμα* (ἄνθρωπος γυμνός μέσα στὸ κασόνι (Ἄδραμύτιον), τὸ *ὄβραϊκό τὸ λείψανο* (Ἄδραμύτιον), ὁ *γύφτικος γάμος* (Ἁγία Ἄννα), ὁ *μυλωνᾶς* (Γορτυνία), ἡ λήστευσις τῶν λόρδων ὑπὸ τῶν Ζεῖμπέκ (Σῦρος) κλ.;

Ποῦ γίνονται (ἢ ἐγένοντο ἄλλοτε) δραματικαὶ παραστάσεις ἀπὸ τὸν Ἑρωτόκριτον, τὴν Ἑρωφίλην, τὴν Θυσιάν τοῦ Ἀβραάμ κλ.; Π. χ. εἰς τὸ Καρπενῆσι «*τοὺν παλιὸ τὸν κισρὸ γένουνταν κ' Χάρους κ' Πανάριτους βασιλιάς καὶ μαζώνουνταν οὐδ' σὲ νιά μεριά κ' παράσι'ραν*». Πρβλ. τὶς «*ὀμιλίες*» τῆς Ζακύνθου: Δυὸ γαμφοὶ—μὰ νύφη κτλ.

5. Φωτιῆς (κλαδαριές, Βλάστη καὶ Κωσταράζι Δυτ. Μακεδ., *μουμποῦνες* (Καστοριά) κτλ.).

Πότε ἀνάπτονται; Π. χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν «*μόλις ἀνοίγει τὸ Τριῶδι, ἀνά-*

βουν φωτιές σ' όλους τοὺς μαχαλάδες· αὐτὸ γίνεται κάθε βράδυ». Εἰς τὸ Βογατσικόν, τὴν Καστοριάν κ. ἄ. τις ἀνάβουν τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς (βλ. κατωτέρω).

6. Ἑσπερίδες (βεγγέρες).

Παιγνίδια διάφορα αἰνίγματα, λογοπαίγνια· χοροὶ καὶ ἄσματα ἀποκριάτικα (σατυρικά ἢ ἄσεμνα). Πρὸβλ. «Τσοὶ μεγάλες ἀποκρῆς

κουζουλαίνονται κ' οἱ γρές» (Λατσίδα Κρήτης).

Περιγραφή τῶν παιγνιδίων, ποὺ συνηθίζονται εἰς τὰς διασκεδάσεις αὐτάς, ὡς ἡ *κολοκυνθιά*, ἡ *μπερλίνα*, τὰ *τυφλοπάνια*, τὸ *ἄλογο*, ἡ *παπαδιά*, ἡ *ἀμπάρα*, ἡ *γουριζέλλα*, τὸ *ξύλο τὸ γομάρ'* (Λῆμνος).

7. Ὑπάρχει ἡ συνηθία νὰ διαιροῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων καὶ τοῦ Πάσχα εἰς δύο στρατόπεδα καὶ νὰ μάχωνται εἴτε μὲ πέτρες εἴτε μὲ λεμόνια;

2. Ἡ Δευτέρα τῆς Ἀπόκρεω (τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν Ἀπόκρεων).

1. Ἡ σφαγὴ τῶν χοίρων καὶ τὰ κατ' αὐτήν. Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «τὸ γουροῦνι τὸ σφάζουν τὴ Δευτέρα τῆς Ἀμολιτῆς μαζεύονται οὔλοι οἱ συγγενεῖς καὶ βοηθοῦν. Μόλις τὸ σφάζουν, ρίχνουν ἀπάνω του κἀνα-δυνὸ κλωνάκια στάρι καὶ ἄρτο καὶ τὸ λιβανίζουν. Τὸν καιρὸ ποὺ τὸ λιβανίζουν, βγάζουν τὸν καρύ-τζαφλα (λάρυνγα) καὶ τὸν πετᾶνε στὴ φωτιά νὰ τὸν ψήσουν, ἔτσι ὅπως εἶναι μὲ τὰ αἷματα, δίχως νὰ τὸν πλύνουν, καὶ θὰ τὸν φᾶνε μὲ κρασί. Θὰ ψήσουν καὶ τὸ σνκῶπι καὶ θὰ τὸ μεράσουν ἕνα γῦρο στὴ γειτονιά».

2. Ἐξετάζονται τὰ σπλάγγνα καὶ ἡ πλάτη (σπάλα) τοῦ σφαγέντος χοίρου; Ποῖα σημάδια παρατηροῦν καὶ τί μαντεύουν ἀπὸ αὐτά;

3. Πράξεις μαγικαὶ μὲ μέλη τινὰ τοῦ χοίρου· π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας μὲ τὴν φύσιν τοῦ χοίρου ἀμποδέουν τὸν λύκο, τὴν ἀλεπού, τὸ ποντίκι κλ.

3. Ἡ Τετάρτη τῆς Ἀπόκρεω.

Ὀνειρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Κορώνην ἕνα *μαχαῖρι*, ἕνα *πηροῦνι*, ἕνα *σαποῦνι*, ἕνιά κλωνιά στάρι τὰ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο, τὰ στανρῶνουνε καὶ λένε:

«Τετράδη τετραδοῦσα,
ἀρφαροκονομιτοῦσα,
τὸν ἄντρα ποὺ θὰ διαμιληθῶ,
στὸν ἕπνο μου νὰ τὸν ἰδῶ,
νὰ τοῦ εἰπῶ καὶ νὰ μοῦ εἰπῇ,

μαντήλι νὰ τοῦ δώσω
 κ' ἓνα ζευγάρι στέφανα
 νὰ τότε στεφανώσω».

4. Ἡ Πέμπτη τῆς Ἀπόκρεω.

1. Ὄνομα (Τσικνοπέφτη πολλαχοῦ), μουρδουλοπέφτη (Κεφαλληνία).

Ἐξήγησις: «κάθε φτωχὸς ἔπρεπε νὰ τσικνώσῃ τὴ γωνιά του κείν' ντὴ μέρα» κατ' ἄλλους «τὴν ἡμέρα αὐτὴ λειώνουν τ' ἀλείμματα, τὸ χοιρινὸ λίπος καὶ βγάζει τοίκινα» (Καλάβρυτα).

2. Συνήθειαι τῆς Τσικνοπέφτης. Π. χ. εἰς τὴν Λακωνίαν τὴν Τσικνοπέφτη κατεβάξουν ἀπὸ τὸν καπνὸ τὰ λουκάνικα, τὰ πλύνουν καὶ τὰ θηκιάζουν εἰς τὰ πιθάκια. Εἰς τὴν Ἡπειρον οἱ μαστόροι τὴν ἡμέραν αὐτὴν κάνουν τραπέζι εἰς τοὺς μαθητάς των (καλφᾶδες). Κατὰ τὴν εὐωχίαν αὐτὴν μαστόροι καὶ καλφᾶδες θεωροῦνται ἴσοι. Εἰς Τζαῖζι Πυλίας «γυρίζουν ἓνα γῦρο τὰ σπίτια καὶ χορεύουν τὸν κατσόλυκα». Ποῖαι αἱ συνήθειαι ἀλλοῦ;

5. Τὸ Σάββατον τῆς Ἀπόκρεω (Ψυχοσάββατον).

1. Δοξασίαι σχετικαὶ μὲ τὸ Σάββατον τοῦτο.

2. Νεκρικὰ ἔθιμα: παρασκευὴ κολλύβων, χυλοῦ, χαλβᾶ ἢ φαγητῶν καὶ διανομὴ αὐτῶν «γὰ νὰ σχωρεθοῦν τὰ πεθαμένα». Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς τάφους κλ. Ποῦ ἡ συνήθεια αὕτη γίνεται τὴν Τσικνοπέφτη; Π. χ. εἰς τὰς Κυδωνίας τὴν Τσικνοπέφτη ἔβραζαν πιλάφι μὲ κρέας καὶ τὸ ἐμοίραζαν εἰς τοὺς πτωχοὺς «γὰ τοὺς πεθαμένους». Εἰς τὴν Ἀγιάσον Λέσβου «οἱ τζομπανοὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ κόλλυβα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ταῖζον τὰ πρόβατα».

3. Ἄλλαι συνήθειαι τοῦ Ψυχοσαββάτου. Π. χ. εἰς τὸ Τζαῖζι τῆς Πυλίας «τὰ δυὸ Σάββατα, τὸ Κρεατινὸ καὶ τὸ Τυρνὸ μαζευοῦμαστε σ' ἀλώνια καὶ παίζαμε τὶς ἀμάδες. Μετὰ πετάγαμε καὶ τὸ λιθάρι. Κάνουνε καὶ τραπέζι οὐλα τὰ συγγενικὰ σπίτια καὶ γλεντᾶνε».

4. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Π. χ. τὰ τρία Ψυχοσάββατα (τὸ Κρεατινὸ, τὸ Τυρινὸ καὶ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς Μ. Σαρακοστῆς) δὲν λούονται οὔτε κλώθουν, γιὰτὶ κουφαίνονται, ἂν λουσοῦν (Κάρπαθος).

6. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω (τῆς Κρεατινῆς).

Ποῖαι αἱ κατ' αὐτὴν συνήθειαι;

7. Ἡ Δευτέρα τῆς Τυροφάγου.

1. Ὄνομα: Πιπεροδευτέρα (Σαμόκοβον), Μακαρονοῦ ('Αγιάσος Λέσβου) κτλ.

2. Ἔθιμα ἀγροτικά. Μεταμφιέσεις: Οἱ *Καλόγεροι* (Βιζύη, Κωστί), ὁ *Κούκερος* ἢ οἱ *Κουκεραῖοι* (Εὐδαρουν, Σιναπλί), ὁ *Χούχοντος*, ὁ *Σταχτᾶς*, ὁ *Μπέης* (Ὁρτάκιοι), ὁ *Κιοπέκμπεης*, οἱ *πιπερᾶδες* (Σαμόκοβον) κλπ. Πρόσωπα ἀποτελοῦντα τὸν ὄμιλον τῶν μετημφισμένων (π.χ. Καλόγεροι, Μπάμπω μὲ τὸ ἐφταμηνίτικο παιδί της, νύφη, κασίβελοι, ζαπτιέδες ἐν Βιζύη, Καλόγερος, Βασιλές, κορίτσι, χαρατσιάρηδες, ψωμᾶδες ἐν Κωστί, Μπέης μὲ τοὺς παραστεκόμενους, Κριτής, ἀράμπδες, Καδίνα ἐν Ὁρτάκιοι). Τρόποι μεταμφιέσεως τοῦ πρωταγωνιστοῦ καὶ τῶν προσώπων τῆς ἀκολουθίας του (μὲ δέρματα αἰγὸς ἢ δορκάδος ἢ λύκου;), κάλυμμα κεφαλῆς, ὄπλα (δοξάρι, ξύλινο σφυρί ἢ ξύλινες μαχαῖρες), ἐξαρτήματα: κουνδούνια, σκορδορομαθιές. Ἄλλα σύμβολα: φαλλὸς κλπ. Ἄγερμος ἀνὰ τὸ χωρίον, περιφορὰ φαλλοῦ, ἄσμενοι κινήσεις καὶ χοροί, ἄλλαι ἄσμενοι πράξεις καὶ βωμολοχίαι· καταχύσματα δημητριακῶν καρπῶν, περισυλλογὴ δώρων. Ἄροτροῖσιν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ζευγνομένων ἀνθρώπων καὶ ἰδίᾳ γυναικῶν εἰς τὸ ἄροτρον, σπορὰ σίτου, κριθῆς κ.τ.κ., μὲ ἀναλόγους ἄσμενους εὐχάς, μαντικαὶ συνήθειαι ἀπὸ τὸν τρόπον ποὺ πίπτει τὸ σινίκι μετὰ τὴν σποράν.

Τέλεσις εἰκονικοῦ γάμου, φόνος τοῦ γαμβροῦ καὶ θρῆνος τῆς νύφης, αἰφνιδία ἔγερσις τοῦ νεκροῦ κτλ. Ἐμβάπτισις τοῦ πρωταγωνιστοῦ ἢ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ ὕδωρ κτλ.

Πῶς γίνεται ἡ ἐκλογὴ τῶν προσώπων; Κατ' ἔτος ἢ κατὰ τετραετίαν ἢ ἐφ' ὄρου ζωῆς;

Ἄλλαι συνήθειαι: π.χ. εἰς τὴν περιφέρειαν Καβακλί τῆς Β. Θράκης «οἱ Κουκεραῖοι ἀπὸ δυὸ χωριά, ἅμα τελείωνε ἡ τελετὴ, ἔβγαιναν στὸ σύνορο καὶ ἔκαμναν πόλεμο, ποιὸς ποιὸν θὰ νικήσῃ». Ποῦ τὸ ἔθιμον αὐτὸ γίνεται τὴν Τετάρτην τῆς Τυρινῆς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῶν 40 Ἐκκλησιῶν «ὁ γελωτοποιὸς τῆς ὀμάδος λεγόταν *Σταχτᾶς* ἦταν μαυρισμένος καὶ πετοῦσε στάχτη στὰ παράθυρα καὶ στὸν κόσμον». Τὴν Τετάρτη τῆς Τυρινῆς τ' ἀπόγευμα ἢ παρῆα τῶν μασκαρεμένων καὶ ὁ κόσμος ἔβγαιναν στὰ χωράφια ἔξω ἀπ' τὸ χωριό. Ἐκεῖ, ὅσοι εἶχαν μασκαρευτῆ γυναῖκες, παίρνανε ἓνα ἀλέτρι καὶ τὸ τραουῦσαν κι ὠργωναν λίγο χωράφι. Ὑστερα παίρναν ἓνα δοχεῖο γεμᾶτο στάρι καὶ τὸ πετοῦσαν ψηλὰ νὰ σκορπιστῇ. Ἄν τὸ δοχεῖο ἔπεφτε στὸ ἔδαφος μὲ τὸν πάτο πρὸς τὰ κάτω, ἡ χρονιά θὰ ἔταν καλή, ἂν ἀνάποδα, κακή». (Βλ. περιγραφὴν τῶν τελουμένων ἐν Βιζύη εἰς Θρακ. Ἐπετηρίδα 1897, σ. 102-127, ἐν Κωστί εἰς Ἄρχ. Θρ. θησ. 6, σ. 282-4, ἐν Εὐκαρούφ εἰς Θρακικὰ Α' σ. 456 κέ. ἐν Ὁρτάκιοι εἰς Θρακ. ΙΓ 311-320, ἐν Σαμοκοβίφ αὐτ. σ. 386-9).

Ποῦ τὸ ἔθιμον αὐτὸ προσέλαβεν ἀστείαν μορφήν; Π.χ. εἰς Χαλκιὸ Χίου «τὸ μεσημέρι τῆς Ἀποκριᾶς ἐπήγαιναν εἰς τὸ λιβάδι, ἐγίνοντα δυὸ ἀπὲ μᾶς βούδια

κ' ἐσύργαν ἑναζ - ζευγάρων, ἕνας ἄλλος ἦτο ζευγολάτης κ' ἤσπερην ἀλάτιν... ὕστερι ἐστέκουνταν ἄλλοι γύρω κ' ἕνας εἰς τὴν μέσην ἤκαμνεν κάτι κουνήματα (φαλλικά) κι ὅ,τι ἤκαμνεν εὐτός, ἤκαμναν κ' οἱ ἄλλοι». Εἰς τὴν Σκανδιάλην τῆς Λήμνου «τὴν Ἀποκριὰ ἔζεναν τοὺς σκύλους μὲ μικρὸ ἀλέτρι τὸ φκιάναν μὲ ξύλα, εἶδος ἀλέτρι μικρὸ, ζευλητες μικρές, νὰ βαστοῦν τὸ κεφάλι τοῦ σκύλου. Ἐνας τοὺς τρανοῦσε καὶ κατόπιν τοὺς λαλοῦσε. Ἐνας ἄλλος ἀπὸ μπροστά μ' ἕνα τροβᾶ στὴν πλάτη ἔσπερην ἀντίς γὰ σπόρο στάχτη. Ἡ στάχτη πήγαινε στὰ μάτια τοῦ κόσμου· γελοῦσαν, γινόταν χάρβα».

8. Τὸ Σάββατον τῆς Τυρινῆς.

(Χαλβασάββατον ἐν 40 Ἐκκλησίαις). Διανομὴ χαλβᾶ εἰς συγγενεῖς καὶ γείτονας «γὰ νὰ γλυκαθοῦν καὶ οἱ ψυχές τῶν ἀποθαμένων». Ἄλλα ἔθιμα τῆς ἡμέρας αὐτῆς;

9. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου.

1. Παρασκευὴ εἰδικῶν φαγητῶν: μακαρόνια (σπιτήσια), αὐγά, τυρόπιπτες, τυροζοῦμι ἢ ἀγιοζοῦμι. Πῶς παρασκευάζεται τοῦτο; Π.χ. εἰς τὴν Ἀρκαδίαν «βράζουν ἄγρια λάχανα (μυρώνια, παπαροῦνες, κανκαλιῆθρες κλπ.), τὰ γιαχνίζουσι καὶ ρίχνουσι καὶ τυρὶ μυζήθρα κομματάκια κομματάκια». Εἰς τὴν Κορώνην «εἶναι λίγο ἀπὸ τὸ μακαρονόζουμο, ποὺ τρίβουσι μέσα λίγη μυζήθρα».

2. Προσφοραὶ εἰς τοὺς νεκρούς. Ἐπίσκεψις εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Π.χ. εἰς τὸ Κηπουριὸ Δυτ. Μακεδονίας «κάθε οἰκογένεια φέρνει στὴν ἐκκλησίαν πίττα, στάρι, κρασί, τυρὶ κ. ἄ. Αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία τὰ φέρουσι καὶ τὰ βάνουσι ἀπάνω στοὺς τάφους καὶ ὕστερα τὰ μοιράζουσι καὶ τὰ τρώγουσι». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Ἐθιμα τοῦ Ἐσπερινοῦ. Ἀμοιβαία συγχώρησις ἱερέων καὶ ἐκκλησιασμάτων, τῶν ἐκκλησιαζομένων παρατασσομένων καθ' ἡλικίαν. Ποῦ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἐσπερινοῦ γίνεται χορὸς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς τὸ χοροστάσι τοῦ χωρίου; Ποῖος προεξάρχει τοῦ χοροῦ αὐτοῦ; Π.χ. εἰς τὴν Ἀρτοτιάναν «πρωτοχοροῦσι οἱ παπᾶδες, κοντὰ οὐλ' οἱ γερόντιοι μὲ τὴν ἀράδα. Τραγδάν: Οὐ δέντρος ἦταν οὐ Χριστὸς κ' ἡ Παναῖα ἡ ρίζα κτλ. Περβλ. τὸν χορὸ τοῦ κὺρ Βοριᾶ εἰς τὸν αὐλόγουρον τῆς Παναγίας τῆς Κόχης εἰς τὸ χωρίον Ἀρτεμῶνα τῆς Σίφνου, τὸν ὁποῖον «σέρνει ὁ παπᾶς τῆς ἐνορίας» καὶ κατόπιν τὸν συνεχίζουσι εἰς τὸ σπίτι τοῦ παπᾶ καὶ ἄλλων. Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται τοιοῦτος χορὸς καὶ μὲ ποῖα τραγούδια τὸν συνοδεύουσι; Εἰς τὴν Ἀγχιάλον, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἐσπερινοῦ «ἤθελα πᾶμε στὴ θάλασσα ὄλο τὸ πλῆθος κι ὄσες μάσκες ὑπῆρχαν στὴν πολιτεία,

πηγαίναμε ὄλοι ἐκεῖ συναζούδας τ' ἀλόγατα τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ κ' ἐτρέχανε. Κι ὅποιο περνοῦσε—ἦτο τὸ μέρος ἀμμουδιά—τὸ δίνανε δῶρα διάφορα ἀπὸ μπουσουμάδες, μαντήλια, τὸ στολίζαν τ' ἄλογο καὶ περνοῦσε ἑπομένως ἀπὸ τὴν ἀγορά». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο ἢ ἀγὼν πάλης;

4. Πυραὶ εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ εἰς τὰς πλατείας.

Ὀνομασίαι: *Φανοὶ* (Κοζάνη), *κλαδαριῆς* (Βλάστη, Βογατσικόν), *μουμποῦνες* (Θράκη, Καστορία), *καψαλιῆς* (Ζουπάνι), *τζαμάλες* (Ἡπειρος), *καλὸς λόγος* (Ἡπειρ.). Πότε τὰς ἀνάπτουν; τὴν Κυριακὴν ἢ τὴν παραμονήν;

Ἔψη, τὴν ὁποίαν ἀνάπτουν: φρύγανα, καλάμια, λινάρια, κοφίνια ἀλειμμένα μὲ κατράμι, κλαδιὰ δένδρων, παλιόψαθες κττ. Εἰς τὸ Βογατσικόν στήνουν ἕνα δένδρο, τὸν *νοῦρο*, φουντωτὸ εἰς τὴν κορυφήν, καὶ τὸ περικαλύπτουν μὲ κέδρα (μιὰ σειρὰ κλαδιὰ καὶ ἕνα στρῶμα ἀπὸ ἄχυρα, γιὰ νὰ κάμουν κρότο κατὰ τὸ ἀνάμμα) καὶ τραγουδοῦν:

«*Ἐνας δέντρος φουντουτός,
φουντουτός καμαρουτός
καὶ σὴ μέση οὐ σταυρός*».

Εἰς τὰ Λακκοβίκια τοῦ Παγγαίου «τὰ παιδιὰ ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς συλλέγουν πολλὴν καύσιμον ὕλην, μὲ τὴν ὁποίαν κατασκευάζουν μεγάλην στοιβὴν ἔξω τῆς κωμοπόλεως καὶ δὴ εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος αὐτῆς. Ἀφοῦ δὲ ἀποπερατώσουν ταύτην, ρίπτουν λίθους διὰ σφενδόνης λέγοντες: *ὄπ' πάη ἢ σαγίττα κὶ ὁ ψύλλος καταπόδι*. Ἀνάπτουν δὲ τὰς πυρὰς περὶ τὴν πρώτην ὥραν τῆς νυκτός, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐνίοτε πηδῶσι» (Γουσίου, Πάγγαιον 41).

Ἐπερήδησις τῆς πυρᾶς. Τί λέγουν, ὅταν πηδοῦν τὴ φωτιά; Π.χ. *Ψύλλ' κόρτζις στοὺν Καλόγερου!* (Ἀδριανούπολις). *Φεῦγα, κάλαβρι ἀπ' τ' ἀμπέλια κὶ καλανρίνα ἀπ' τὰ χουράφια* (Ἄρτοτίνα). Χοροί. Μήπως μαζεύεται γύρω στὴ φωτιά ὄλο τὸ χωριὸ καὶ ἐκεῖ χορεύουν καὶ γλεντοῦν ἕως τὸ πρωί; Ποῖα τραγούδια τότε τραγουδοῦν; (σατυρικά, ἄσεμνα).

5. Τράπεζα συγγενική. Ποῖοι παρακάθηνται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ πῶς ἀρχίζει τὸ δεῖπνον; Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην ἀρχίζουν μὲ τὸ τραγούδι: *Σ' αὐτὴ τὴν τάβλα πού ῥθαμε νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε...*. Ἄλλα ἔθιμα καὶ πράξεις. Θυμίσεις τῆς τραπέζης (μὲ τὸ ὑνὶ τοῦ ἀρότρου, «*γιατὶ μ' αὐτὸ εἶν' ἢ ζήσ'*» (χωρία Ἀγχιάλου). Ὑψωσις τῆς τραπέζης καὶ λόγοι καὶ εὐχαί, συνοδεύουσαι τὴν προᾶξιν αὐτήν. Τὸ πρῶτον φαγητὸν (ἀγιοζοῦμι-τυροζοῦμι) καὶ τὸ τελευταῖον (αὐγό). Τὰ ἀποφάγια τῆς ἀποκριᾶς.—Κοινὰ συνεστιάσεις τῶν χωρικῶν.

Παραδείγματα: Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν «*τὸ βράδυ πὸν θ' ἀποκρέμουν τὶς τυρινῆς*

ἀπόκριες θὰ μαζευτοῦν οἱ συγγενεῖς οἱ στενωτέρου στοῦ γεροντιότερου τὸ σπίτι. Ὡς πρῶτο φαῖ βάνουν στὸ τραπέζι τὸ τυροζοῦμι. Κάνουν τὴν προσευχή τους καὶ κατόπιν σηκώνουν τὸ τραπέζι τὸ κρατοῦν ὄλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, μὲ τὰ μικρά τους δάχτυλα. Τὸ σηκώνουν καὶ τὸ καθίζουν τρεῖς φορές. Κάθε φορά λένε :

Ἄγιοζοῦμι, τυροζοῦμι,
ὅποιος πιῆ καὶ δὲ γελάσῃ,
ψύλλος δὲ θὰ τὸν δαγκάσῃ!

Ἄπο φτοῦνο πρέπει νὰ πιῆ ὁ καθένας τρεῖς κονταλιές. Τὸ πίνουνε γλήγορα-γλήγορα, δίχως νὰ γελάσουν κ' ὕστερα βάνουν ὄλοι μαζί τὰ γέλια κα-κα-κά. Ὑστερα τοὺς βάνουν νὰ φᾶνε μακαρονάδα. Τὰ ἀνύπαντρα παιδιά καὶ κορίτσια κοιτάζουν, πῶς νὰ κλέψουν κάνα μακαρόνι, χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιληφτῆ κανεῖς. Ὅταν πέσουν νὰ κοιμηθοῦν, τὸ βάνουν στὸ μαξιλάρι τους καὶ ὅποιον νέον ἢ νέαν ἰδοῦν, θὰ εἶναι ὁ ἀντρας ἢ ἡ γυναῖκα τους. Στερνὰ τρῶνε ὅτι ἄλλο φαῖ ἔχουν ετοιμάσει καὶ κατόπιν ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὄλους δίνει τὸ σύνθημα σὲ ὄλους, νὰ σηκώσουν τὸ τραπέζι μὲ τὰ μικρά τους δάχτυλα, καὶ τοὺς ἐρωτᾷει :

— Φάγατε ; — Φάγαμε.
— Ἦπιατε ; — Ἦπιαμε.
— Χορτάσατε ; — Χορτάσαμε.
— Πάντα χορτιασμένοι νὰ εἶστε,

καὶ τοὺς διατάζει ν' ἀφήσουν τὸ τραπέζι στὴ θέση του. — Εἰς τὴν Κάρπαθον γίνονται «κοινὰ συνεστιάσεις» κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Κρεατινῆς καὶ τῆς Τυρινῆς Κυριακῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προῖστοῦ (δημάρχου), ὅστις «καλεῖ εἰς τὸν οἶκον του ὄλους τοὺς δημότας νὰ ἔλθουν ν' ἀποκρῶσουν οἰκογενειακῶς» καὶ ἐπιβλέπει εἰς τὴν ἐκ κοινοῦ ἐράνου πυνδαισίαν (Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α' 19 κέ.). Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται τοιοῦτος συνεορτασμὸς ὄλων τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου; Τὰ τελούμενα κατὰ τὰς μεγάλας Ἀπόκριες («μεγάλαις σήκωσες») ἐν Κύπρῳ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβυτέρου τῶν συγγενῶν βλ. παρὰ Σακελλαρίῳ, Τὰ Κυπριακά Α 711 - 2.

6. Συνήθειαι μὲ τὸ αὐγὸ ἢ μὲ τὸν χαλβᾶ (χάσκα ἢ ὁ χάσκαρης). Περιγραφή. Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Μεσημβρίας κνλιντροῦσαν ἀπάν' στὸ τραπέζι αὐγά, ὁ καθένας ἀπὸ ἕνα, κ' ἔλεγον : «Ὅπως κνλιντρᾶ τ' αὐγὸ, ἔϊτ' νὰ κνλιντρῆξ' κ' ἢ Σαρακοστή» καὶ κατόπ' βούλλωναν τὸ στόμα τ'ς μὲ τ' αὐγὸ. Πρβλ. «Μὲ τ' αὐγὸ τὸ κλειῶ, μὲ τ' αὐγὸ νὰ τ' ἀνοίξω» (Κίος) ἢ «Μ' αὐγὸ τὴ βούλλωσα (δηλ. τὴ Σαρακοστή), μ' αὐγὸ θὰ τὴν ξεβουλώσω (Τσατάλτζα). Εἰς τὴν Σῦρον κ. ἄ. «ἕνα αὐγὸ, τὸ τελευταῖο, τὸ κρεμάγαγε ἀπὸ τὸ ταβάνι ψηλὰ καί, ὅταν ἀποτρῶγαμε, καθὼς καθόμαστε ὄλοι γύρω στὸ τραπέζι, τοῦ δίναμε μιὰ κονταλιά κ' ἔφερε βόλτα γύρω στὸ τραπέζι καὶ δοκιμάσαμε ὁ καθένας νὰ τὸ πιᾶσῃ μὲ τὸ στόμα του, Μ' αὐτὸ

κλείναμε τὸ στόμα μας γιὰ τὴ Σαρακοστή καὶ τὴ Λαμπρὴ πάλι μ' αὐτὸ τὸ ξανα-
νοιγάμε». Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὄσα μακαρόνια περσεύανε, ταΐζανε τὶς κόττες,
γιὰ νὰ κάνουν ἀγιά». Μήπως τὰ ρίπτουν εἰς τοὺς ἀγρούς;

7. Διασκέδασις μετὰ τὸ δεῖπνον. Χοροὶ καὶ τραγούδια ἀποκριάτικα,
παρωδίαὶ ἐκκλησιαστικῶν ἕσμάτων, αἰνίγματα καὶ γλωσσοδέται, μεταμφιέσεις
ἄσεμνοι, δίκαι πλασταί, παιγνίδια (π. χ. ὁ μάγος, τὸ δαχτυλίδι, ὁ λέλεκας, ἡ σκλάβα,
τὸ μουντζούρωμα κλ.), παραμύθια ἄσεμνα. Ὁ χορὸς τοῦ Πιπεριοῦ κλπ. Ποία σημα-
σία ἀποδίδεται εἰς τοὺς χορούς καὶ τὰς ἄσεμνους τυχὸν πράξεις τῆς διασκεδάσεως
αὐτῆς; Π. χ. κατὰ τοὺς χωρικοὺς τῆς Βιθυνίας «ἔχουν νὰ κάμουν στὴν βομβυ-
κοτροφία».

8. Πυροβολισμοὶ εἰς χαιρετισμὸν τοῦ γείτονος. (Καλῶς νὰ σ' εὔρω,
ὦρέ... — Καλῶς νὰ ῥθῆς! ("Αγραφα).

Ὅμοιως πυροβολισμοὶ δηλοῦντες βίαιον ἀρραβόνιασμα (καλίγωμα) π. χ.
«Γιάννη, (ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς κόρης) δῶσε με τὴν καμήλα σου νὰ πάω νὰ φέρω
ἄλλας. Σὺ νὰ πάρῃς τ' ἄλλας κ' ἐγὼ νὰ πάρω τὴν καμήλα». "Ἐτσι τὴν καλίγωνε τὴν
κοπέλλα (Σιναπλί, Καβακλί Β. Θράκης).

9. Τὸ βάφτισμα. Διαγωνισμὸς διὰ πλειοδοσίας, ποιὸς θὰ βαπτίσῃ τὸν
ἄλλον, δηλ. ποιὸς θὰ ρίψῃ τὸν ἄλλον στὸ νερό.

10. Ἄλλαι παιδιαί: κρέμασμα τῶν σκύλων κτλ.

11. Μαντικαὶ συνήθειαι.

(α) Ὀνειρομαντεία μὲ τὸ μακαρόνι ποὺ κλέβουν ἀπὸ τὸ δεῖπνον κατὰ
τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς τῆς τυροφάγου ἢ μὲ τὴν ἀρμυροκουλλούρα. Τρό-
πος παρασκευῆς μαγικός: προζύμι ἀπὸ τρεῖς Γιαννούδισσες καὶ ἀμίλητο νερὸ ἀπὸ
τὴ βρύση (Βασιλίτσι Πυλίας), ἢ πρώτη μπουκιὰ ἀπὸ ὅλα τὰ φαγητὰ τῆς τελευ-
ταίας ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων, ἀφοῦ τὴν κρατήσουν κρυφὰ καὶ τῆς ρήξουν πολὺ
ἀλάτι (Κορινθία).

(β) Πυρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὴν Ἀποκριὰ τὸ βράδυ «μελε-
τᾶν τ' ἀγὰ καὶ τὰ ψήνουν στὴ φωτιά ὅποιον σκάση, δὲν εἶναι γερός, ὅποιον
ιδρώση, εἶναι γερός».

(γ) Οἶωνοί: Μερμηῆγκι κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, καλὸς οἶωνός· π. χ. εἰς τὰ
χωρία τῆς Πυλίας «τὸ βράδυ τὴν Τυρινή, ποὺ θὰ ξεφᾶμε, λέμε νὰ φέρουν τὸ φῶς,
νὰ σηκώσουμε τὸ τραπέζι καί, ἂν δοῦμε κ' εἶναι ἀποκάτω κανένα μερμηγκάκι, θὰ
πάῃ καλά τὸ κονάκι, θὰ ἔχῃ σοδεῖα εἰδεμή, ξεφτισμένα πράματα».

12. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Μερικὰ παραδείγματα: «Τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυρινῆς οἱ γυναῖκες δὲν λού-

ζονται, γιατί άσπριίζει τὸ κεφάλι τους καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ φαί δὲν σκουπίζουν (Ἦπ.) Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν «τὸν πρῶτον μασκαρῶν ποὺ θὰ ἰδῆ κανεὶς πρέπει νὰ τὸν ἐξορκίσῃ: *Σίδερο τὸ κεφάλι μου, κοφίνι τὸ δικό σου!*». Εἰς τὴν Μεθώνην «τὴν Τυρινὴ τὸ βράδυ πηγαιναν στὰ φιλικὰ σπίτια καὶ ἀλείφανε τὶς πόρτες μὲ τὴ γιαιούρη». Διατί;— Εἰς τὴν Σκῦρον «*ὅποιος φταρμιστῆ στὸ τραπέζι τῆς Τυρινῆς, λένε πὼς δὲ θὰ τὸν βρῆ ὁ χρόνος. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακὸ σύμποδο, σκίζουν ἀπὸ μπρὸς τὸ πονκάμισό του, ἀπ' τὴν τραχηλιὰ ὡς τὴ μέση*» (Ν. Πέρδικα, Α' 133).

13. Προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ.— Π. χ. τὴν Κυριακὴ ποὺ εἶναι οἱ Κρεατινὲς Ἐπόκειες, ἂν κἀνῆ ἥλιος καὶ λιαστῆ ἢ ἀρκούδα, θὰ κἀνῆ ἥλιος ὄλο τὸ χρόνο.

β) Καθαρὰ Ἑβδομάς καὶ λοιπὴ Σαρακοστή.

1. Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα.

1. Ὄνομα: *Καθαροδευτέρα, σκυλοδευτέρα, γαδαροδευτέρα κτλ. Πρωτονήσιμη Δευτέρα* (Ἄπύρανθος), Ἄρχιδευτέρα (Πόντος) κλπ.

2. Καθαρισμὸς μαγειρικῶν σκευῶν: *ξάρτυσμα* (Ἵδρα), *ξουλιάσματα* (Καστορία). Πλύσις μὲ ζεστὸ σταχτόνερο (*συνάθη* (Κρήτη), *ζούλια* (Καστορία)).

3. Εἰδικὰ φαγητὰ καὶ ἄρτοι (*λαγάνες, μπουρανί, πίττα ἀπὸ τσουνίδες, λαχανοπίττα, χουσάφι* κτλ.) Τρόπος παρασκευῆς. Ἄλλα φαγητὰ νηστήσιμα.

4. Ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχήν. (Τὰ *Κούλουμα, Μπουκλουβα* (Κορώνη).— Ἐστίασις εἰς τὸ ὑπαιθρον (*παραπόταμος* Χαλκιὸ Χίου) χοροὶ καὶ τραγούδια (σατυρικά καὶ ἄσεμνα), χαιρετισμοί, εὐχαὶ καὶ χειρονομίαι ἄσεμνοι («τὰ ἐξ ἀμάξης»). Γίνεται φαλλοφορία (μὲ φαλλοὺς πηλίνους ἢ ξυλίνους ἢ ἀπὸ καρόττα) ἢ περιφορὰ ὁμοιώματος φαλλοῦ ἐφ' ἀμάξης, ὅπως κατὰ τὸ *μπουρανί* τοῦ Τυρνάβου;

Γίνονται καὶ μεταμφιέσεις καὶ μιμικαὶ παραστάσεις; ἢ ἀπλῶς μουντζουρώνονται μὲ καπνιὰ τηγανιοῦ ἢ ἄλλας βαφάς; Π. χ. οἱ *καμουζέλλες* ἐν Καρπάθῳ: ὁ γέρος, ἡ γρά, ὁ Ἀράρης, ὁ Καδῆς καὶ μιὰ *καμουζέλλα* μὲ *τσαμπάλλια* (=κουδούνια) στὸ λαιμὸ καβάλλα στὸ γάδαρο *ἀξανάστροφα*, ὅλοι μὲ δέρματα ζώων στοὺς ὤμους, στὸ κεφάλι, στὸ πρόσωπο. Πρόσωπα τῆς ἀκολουθίας: ὁ ὄβραϊος, ὁ γιατρός, οἱ Ἀρναούτηδες κ' οἱ κόρες. Παράστασις: ἀπαγωγή κόρης, σύλληψις τοῦ ἀπαγωγέως ἀπὸ τοὺς Ἀρναούτηδες καὶ δίκη αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καδῆ (Μιχαηλίδου αὐτ. σ. 21. (Πρβλ. τὸν Κιοπέκμπεη τῆς Θράκης). Γίνεται ἐμβάπτισις εἰς τὸ ὕδωρ ἢ ἄλλαι ἀστεῖαι ἢ ἄσεμνοι πράξεις; Ποῖαι καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; Π. χ. κύλισμα ἐπὶ τῆς γλόης κτλ.

Παραδείγματα: Εἰς τὴν Μηχανιώνα τῆς Κυζίκου «τὴν Καθαρὰν Δευτέραν ἐξέρχονται ὅλοι μετημφιεσμένοι καὶ ἀμιλλῶνται τίς νὰ ρίψῃ τὸν ἄλλον ἐντὸς τῆς

λίμνης και ἄδουσι: *Σήμερα ἔναι μέρα μας | κ' ἡ σκυλοδευτέρα μας | Σήμερα θὰ γανωθοῦμε | καὶ στὴ λούμπα θὰ νιφτοῦμε* (λούμπα=τεχνητὴ λίμνη).

Εἰς τὰ περίχωρα Ἀδριανουπόλεως ὁ Κιοπέκμπης καθήμενος εἰς τὸν πρόσθιον ἄξονα ἀνοικτῆς ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ βοῶν, ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν καλάθι τρυπημένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέμαντο σκόρδα καὶ κρομμύδια. Τὸν συνώδευον ἄνδρες μὲ μαυρισμένα τὰ πρόσωπα (μὲ καπνιά) καὶ μὲ ρόπαλα εἰς τὰς χεῖρας, μὲ τὰ ὁποῖα κατεδίωκον τοὺς σκύλους. Ἡ πομπὴ διέτρεχε τοὺς δρόμους μὲ φωνασκίας καὶ κατέληγεν εἰς ἓνα χωράφι, ὅπου ὁ μπέης ἔλεγε τὰ ἕξ ἀμάξης. Κατόπιν ὁ μπέης ἔσπερνε κριθάρι, ἀπαγγέλλων εὐχὰς τινάς, οἱ δὲ συνοδοὶ του κρατοῦντες αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τὸν ἐσήκωναν ἐπάνω καὶ σιγὰ σιγὰ τὸν κατέθεταν ὑπτίον εἰς τὸ μέρος, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἔσπειρε. (Ἀρχ. θρ. θησ. Ε 92-94).

Εἰς τὴν Σωζόπολιν «οἱ μουντζουρωμένοι σύρουν εἰς βωμολοχίαις διὰ σχοινίων ἴστων πλοιαρίου (ἀντένα)». (Εἶδησις ἀσαφής).

5. Κωμικαὶ παραστάσεις. Π.χ. ὁ *Βλάχικος γάμος* (Θήβαι, Μεθώνη: Τροκάνια κρεμασμένα ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τῆς νύφης, τὸ συμπεθεριὸ καβάλλα σὲ γαιδάρους ἀνάποδα κτ.). Ἡ *κηδεία τοῦ Τυροφάγου* (Μεθώνη) ἢ τὸ *λείψανο* ποὺ τὸ κλαῖνε οἱ μοιρολογίστρες:

*Χορτάρισε τὸ μνήμα σου, ἄχ-ἔχ! καὶ πάω νὰ βοτανίσω, ἄχ-ἔχ,
βοηθᾶτε, φίλοι καὶ δικοί, ἄχ ἀντρούλη μου, τὸν πόνο μου νὰ δεῖξω.*

Καὶ τρανομαδιοῦνται, σὰν τὶς Μανιάτισσες, καὶ χτυπᾶν τὰ κούτελά τους (Κορώνη). Πρβλ. τὴν κηδεῖαν τοῦ Καρνάβαλου εἰς τὰ Λευκόγεια τῆς Κρήτης, τὸν ὁποῖον κηδεύει ἡ Σαρακοστή: ἄνδρας ντυμένος σὰν γυναῖκα ἀδύνατη, ψηλὴ καὶ στὰ κατὰ-μαυρα ντυμένη. Τὸ μοιρολόγι:

*Ἐλάτε καὶ στὸ ξόδι του, κάμετε τὸ σταυρὸ σας,
ἕως τὰ χτές γλεντάγατε μὲ τοῦτον στὸ πλευρὸ σας κτλ.*

Ἐπαπᾶς ψάλλει:

*Ἡμεῖς ἐτοῦτον κλαίμεν, ἡμᾶς ποίος θὰ μᾶς κλάψη,
ὅπου τὸ σκορδοκρέμμυδο, ἔ ἄντερα θὰ μᾶς κάψη;*

Εἰς τὸ Κασιδόνι Κρήτης «τὴν Καθαρὴ Δευτέρα βάνουν σ' ἓνα βγόδωμα (σκεῦος) μακαρούνια, τυρί, κρέας καὶ ὅ,τι ἄλλο πασχαλινὸ καί, ἐνῶ κλαῖνε, πᾶνε καὶ τὰ θάφτουν· βαστοῦν ἀκόμη καὶ τὰ λουῖρα καὶ τὰ θυμιάζουν καὶ λένε συγχρόνως πὺς ἦρθεν ὁ Λουμπόνης κ' ἐξώρισε τὸν Μακαρούνη καὶ τὸν Πασκάλη:

*Ὁ Λαζανᾶς ψυχομαχεῖ καὶ ὁ Μακαρούνης κλαίει
καὶ ὁ Κρόμμυδος σουρσουραδεῖ ἀπάνω στὸ τραπέζι».*

6. Διωγμός, κρέμασμα σκύλων ἀπὸ σχοινίου καὶ περιστροφή περὶ αὐτὸ (τραμπάλα ἢ στραμπάλα).

7. Λήξεις τῶν χορῶν καὶ παραστάσεων. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον «περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας συναθροίζεται ὅλος ὁ κόσμος εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς ἄλλο τι κεντρικὸν μέρος καὶ χορεύουν τὸν χορὸν τοῦ Πιπεριοῦ κ.ἄ. ἀλλ' εὐθὺς ὡς σημάνη ὁ ἔσπερινός διὰ τὸ πρῶτον «Κύριε τῶν Δυνάμεων...», σταματᾷ ὡς ἐκ θαύματος ὅλη ἡ ὀργιαστικὴ τῆς Καθ. Δευτέρας κίνησις». Ποία ἢ συνήθεια ἄλλοῦ;

8. Μαντικάι συνήθειαι.

(α) Κατάδεσμος τῆς Μοίρας. *Κάλεσμα ἢ προσκάλεσμα ἢ δέσιμο τῆς Μοίρας* πρὸς πρόκλησιν μαντικοῦ ὄνειρου. Μὲ ποίας πράξεις καὶ ποίους λόγους γίνεται τοῦτο; Π.χ. τὴν ἑσπέραν τῆς Καθ. Δευτέρας ἢ νέα πρὸ τοῦ ὕπνου περιζώνεται χρυσομάντηλο, τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα δένει ἀποπίσω μὲ τρεῖς κόμβους ἐπιλέγουσα: *Ἄγια Δευτέρα βγαίνοντας | ἄγια Τρίτη μπαίνοντας, | ἄγια Τετράδ' ἀληθινή | ὁποῦ σὲ στέλνω νὰ διαβῆς | ... τὴ Μοῖρα μου νὰ πᾶς νὰ βρῆς, | νὰ ῥθῃ ἀπόψε νὰ μοῦ εἰπῇ | ποιὸν ἄντρα θελὰ πάρω* (Λαογρ. Γ 6).

(β) Ἄρμυροκουλλούρα. Πῶς κατασκευάζεται αὕτη καὶ εἰς τί χρησιμεύει; Διατυπώσεις τῆς κατασκευῆς μαγικάι: *ἄλευρι κλεμμένο ἀπὸ τρία σπύτια ἀπύκρानτα ἢ μονοστέφανα*: τὸ ζυμώνει παρθένος μὲ πολὺ ἄλατι ἀνάποδα (δηλ. μὲ τὰ χέρια πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη), κάνει τρεῖς κουλλοῦρες. *Τις ψήνουν στὰ κάρβουνα καὶ παίρνουν ἀπὸ κάθε μιὰ κουλλούρα μιὰ μπουκουριά. Τὴ μιὰ θὰ τὴ φᾶν, τὴν ἄλλη θὰ τὴν ρίξουν ἀπὸν στὴ σκέπα, καρσὶ (ἀντίκρου) στὸν ἥλιο, καὶ τὴν ἄλλη θὰ τὴ βάλουν κάτ' ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι. Στὸν ὕπνο τους θὰ ἰδοῦν τὸ παλληκάρ'. Κι ὅταν εἶναι νὰ πάρη λεύτερο παιδί, θὰ τὸν ἰδῇ στὸν ὕπνο μὲ ποιτῆρ' χρυσό. Κι ὅταν εἶναι χηρενάμενος, θὰ πάη μ' ἕνα τοικνωμένο κμάρ' (λαγῆνι καπνισμένο ἀπὸ τὴ φωτιά) (Φυσίνη Λήμν). Κατὰ ποίους ἄλλους τρόπους ζυμώνεται ἡ ἄρμυροκουλλούρα; (Βλ. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμ. Γ' 109 κ.ἑ.) Εἰς τὴν Σκῦρον, ἀπ' τὴν ἴδια ζύμη κάνουν κι ὅλα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ψήνουν καὶ αὐτὰ καὶ τὰ ξαστριζοῦν μαζί μὲ τὸ ἄρμερόπιττο.*

(γ) Σαρακοστοκουλλούρα: κουλλούρα μὲ προζύμι ἀπὸ τὸ ζυμαρί ποῦ ἔζυμωσαν τὰ μακαρόνια τῆς Ἐποκριᾶς τὴν ψήνουν στὴ γωνιὰ χάμω καὶ τὸ πρῶν τὴν Καθαροδευτέρα, μόλις ξυπνήσουν, τὴν κυλοῦνε. Ἐν πάη δεξιά, θὰ πάη καλὰ τὸ σπύτι, ἂν κάμη ἀριστερά, θὰ εἶναι δύστυχα τὰ εἰσοδήματα καὶ προπάντων τὸ γέννημα. (Βασιλίτσι Πυλίας).

9. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Π.χ. Τὴν Καθαρὴ Δευτέρα «δὲν πιάνουν μαχαίρι, δὲν κόφτουν τίποτε, γὰ νὰ μὴν κόφτουν τὰ ποντίκια τὰ γεννήματα» (Ἡπειρος). Τρῶνε μιὰ μπουκιὰ ἀπὸ τὴν Σαρακοστοκουλλούρα, γὰ νὰ κομπώσουν τὴ Σαρακοστή, νὰ μὴν τοὺς πιάσῃ

ἢ Σαρακοστή νηστικούς (Πυλία). Τὰ μικρὰ παιδιά νηστεύουν τὴν Καθαρὴν Δευτέρα, γιὰ νὰ βρῖσκουν φωλιές (Αἰτωλία) ἢ τὴν περδικοφωλιά (Κρήτη, Μάδυτος κ.ά.).

2. Τὸ Τρίμερο.

(*Τριήμερο* (Μακεδ.), *ἀιθοδώρισμα* (Πόντος), *Τριπλῆ* (Ἄνακοῦ). Νηστεία ἀπόλυτος τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν (οὔτε ψωμί, οὔτε νερό). Παράθεσις τραπέζης εἰς τὸν *τρισημερίτην* κατὰ τὴν Καθαρὰν Τετάρτην μὲ εἰδικὰ φαγητὰ: καρυδόπιττα, σούπα μὲ φασόλια καὶ μὲ πετιμέζι, *ἀφριστός*, *χυλόπιττες* (Σινώπη) κττ. καὶ προσφορὰ δώρων εἰς αὐτὸν (*μαξιλλαρόπαννο*, *μαντήλια* κττ. Σινώπη). Τὰ *μαερογάλα*, τὰ *Θοδωρέσια* (Πόντος). Παροιμίαι. Δεισιδαιμονίαι σχετικαὶ μὲ τὸ Τρίμερο καὶ ἄλλαι ἀντιλήψεις: π.χ. εἰς τὸ Τσακῆλι (Μετρῶν Θράκης) «*ἂν τυχὸν πεθάν' κανεῖς πιάνοδας τρίμερο, δὲ βγάζνε τὸ λείφανό τ' ἀπὸ τ' βόρτα νὰ τὸ θάψνε, γαιτὶ κολάσ' κε, πὸν σκότωσε τὸν ἐγαντό τ' καὶ γκρεμᾶνε τὸ ἀβάρ* (=τὸν τοῖχο) καὶ τότε βγάζνε» (Θρακικὰ Η 350).

Ἄλλαι συνήθειαι τοῦ Τρίμερου:

(α) Καθαρὰ Τρίτη. Π.χ. ἀνοίγουν τὴ σταφυλαρμιά. Θεωρεῖται καὶ ἡμέρα τῶν ψυχῶν; Τί κάμνουν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει;

(β) Καθαρὰ Τετάρτη. (Πρωτοτέταδο, Θράκη). Προσφοραὶ γιὰ τὴν *ψυχὴ τῶν ζωντανῶν*. Εἰς τί συνίστανται αὐταί;

3. Ἡ Καθαρὰ Παρασκευή.

Ὀνειρομαντεία μὲ τὰ κόλλυβα τῶν Ἁγ. Θεοδώρων. Τρία (ἢ ἐννέα) σπυριά σιτάρι κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο μὲ μαυρομάνικο μαχαίρι σ' ἓνα παννάκι κόκκινο ἢ ἄσπρο μὲ μαύρη κλωστή. Κάλεσμα ἢ δέσιμο τῆς Μοίρας, σπορὰ σίτου ἢ κολλύβων. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «*τ' ἄη Θεόδωρου ἀποσπεροῦ κρεμνιῶνται ἀπὸ τὸ κλήμα τν ὥρα π' θὰ πὰ νὰ πλαγιάσνε τσαι λένε: Ἐλάτε, Μοῖρες τῶ Μερῶ τσαι ἢ διτσή μ' ἢ Μέρα | νὰ μ' φανερώσετε, ποῖο θὲ λὰ πάρον*» κττ. Εἰς τὴν Σιγὴν τῆς Βιθυνίας «*τὸ κορίτσι τὰ δένει σ' ἓνα ἄσπρο παννάκι μὲ μαύρη κλωστή καὶ, σὰ νυχτώνει, πάει στὴν ἐκκλησία στὸ προσκυνητᾶρι ἔχουν τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγ. Θεοδώρων τὴ σταυρώνει μὲ τὰ κόλλυβα καὶ λέει: Ἄγιε Θεόδωρε καλέ μου κτλ. Τὸ βράδυ τὰ βάζει κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι καὶ βλέπει ἐκεῖνον πὸν θὰ πάρη*». Εἰς τὴν Βυτίαν τὸ στᾶρι πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ σπῖτι ἐνὸς *πρωτοστέφανου* Θεόδωρου. Ποία ἢ σχετικὴ συνήθεια ἄλλοῦ; Ποῦ ἢ νέα σπέρνει τὸ στᾶρι καὶ προσκαλεῖ τὸ καλληκᾶρι *νά ῥθῃ νὰ τὸ θερίσουν μαζί*; Ἐνα παράδειγμα: Εἰς τὴν Ἀράχοβαν Παρνασσίδος «*τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, σπῖτια πού ῥχοννε Γιάννη ἢ Θόδωρο κρεμᾶνε στὴν πόρτα τους ἓνα σακκουλάκι μὲ στᾶρι. Τὰ κορίτσια πᾶνε σὲ δυὸ Θεοδωῶδες κ' ἓνα*

Γιάννη και κλέβουν, δῆθεν, ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ σπίτια λίγο σιτάρι. Κατόπιν ἔρχονται στὸ σπίτι, σκαλίζουν λίγο τὸ χῶμα και σπέρνουν τὸ σιτάρι. Παίρνουν ἀμίλητο νερὸ στὸ στόμα και τὸ φέρνουν· στὸ δρόμο ἀκοῦν ὄνόματα. Μὲ τὸ νερὸ ποτίζουν τὸ σιτάρι λέγοντας: Σὲ σπέρνω και σὲ ποτίζω κι ὅποιος εἶναι γιὰ νὰν τὸν ἐπάρω νὰ ῥθῆ νὰ τὸ θερίσουμε μαζί. Προσέχουν και τί ὄνειρατα θὰ ἴδουν».

4. Τὸ Σάββατον τῶν ἁγίων Θεοδώρων.

1. Ὄνομα: Τ' ἄη Θεδώρου, τ' Ἀψυχοῦ (Καστορία) κτλ.

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων. Προσφοραὶ εἰς τοὺς νεκρούς. (Μόνον κόλλυβα ἢ και πίττες και ψάρια τηγανητά, ψωμι και τυρί;). Ποῦ γίνεται εἶδος πανδαισίας εἰς τὸ νεκροταφεῖον; Εἰς τὴν Πάνορμον «μοιράζουν σιμίτια εἰς τὰ παιδάκια, τὰ ὁποῖα περιέρχονται ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα και λέγουν: «Προσφορᾶτο, προσφορᾶτο | εἶδαμε, δὲν εἶδαμε, | Θεὸς χωρὲς' τσοὶ πεθαμέν'».

3. Δοξασῖαι σχετικαὶ μὲ τὰς ψυχάς.

4. Μαγικαὶ και δεισιδαίμονες συνήθειαι: Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια Λέσβου μὲ κόλλυβα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κάνουν κομπολόι (τὰ περνοῦν σὲ μιὰ κλωστή μὲ τὸ βελόνι) και τὰ δένουν στὰ κλαδιὰ πάνω στὰ δέντρα. Εἰς τὴν Καστορίαν «τ' Ἀψυχοῦ δὲν λούζονται, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν νεκροκόκκαλα!»

5. Μαντικαὶ συνήθειαι.

(α) Συγκέντρωσις γυναικῶν και κορασίων, χοροὶ και διασκέδασις πρὸς μαντικούς σκοπούς: κόψιμο ἀρμυροκουλλούρας, ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τὴν ἴδιαν ζύμην κτλ. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «ἀνήμερα τῶν ἁγίων Θεοδώρων μαζεύνονται (τὰ κορίτσια) και κόβουν τ' ἀρμερόπιττο, τραγουδοῦν, χορεύουν, κάνουν μεγάλη διασκέδαση—τ' ἀρμερόπιττο τὸ κάνουν τὴν παραμονὴ μὲ ἀλεύρι και ἀλάτι κλεμμένα ἀπὸ τρία ἀπίκραντα σπίτια, πὸν νὰ ἔχουν Μαριὰ ἢ Γιάννη (πρβλ. ἄνωτ. σελ. 14). Ἀπ' τὴν ἴδια ζύμη κάνουν και ὅλα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ψήνουν κι αὐτὰ πάνω σὲ κληματσοῖδες και τὰ ξαστριζοῦν τὴ νύχτα στὸ λιακὸ μαζί μὲ τ' ἀρμερόπιττο. Τὰ ψηφία ἀπὸ τὴ ζύμη τὰ σκεπάζουν μ' ἓνα κόκκινο παννὶ και καθεμιὰ χώνει ἀπὸ κάτω τὸ χέρι της και παίρνει ἓνα. Ὅτι γράμμα πιάση, ἀπὸ κεῖνο θ' ἀρχίξη τὸ ὄνομα ἐκείνου πὸν θὰ πάρη. Τὰ κομμάτια ἀπὸ τ' ἀρμερόπιττο τὰ βάζουν τὸ βράδυ κάτω ἀπ' τὸ προσκέφαλό τους και μελετοῦν νὰ δοῦν, ποιὸν θὰ πάρουν» (Πέρδικα, Σκῦρος τ. Α' σ. 133).

(β) Ἄλλαι μαντικαὶ μέθοδοι τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Θεοδώρων. Κατοπτρομαντεία και ὕδατομαντεία κτλ. (Βλ. ἄνωτ. κεφ. Η': Μαντική).

5. Γενικά δι' ὅλην τὴν Σαρακοστήν.

1. Ὄνόματα τῆς Σαρακοστῆς καὶ τῆς πρώτης ἐβδομάδος. (Π. χ. Ἀπονήστεια (Καλάβρυτα), Πρωτοβδόμαδο (Μονοφάτσι Κρήτης), Καθαροβδόμαδο (Θεσσαλ.). Εὐχαί.

2. Εἰκονικὴ παράστασις τῆς Σαρακοστῆς: *Καλόγρια* ἐπτάπους, ὁ *κουκαρᾶς* κλ. Π. χ. εἰς τὴν Χίον «παίρνουν μίαν κόλλα χαρτί καὶ σχεδιάζουν μὲ τὸ ψαλίδι μιὰ γυναῖκα χωρὶς στόμα, γιὰτὶ εἶναι ὅλο νηστεία· τὰ χέρια τῆς εἶναι σταυρωμένα γιὰ τὶς προσευχάς. Ἔχει 7 πόδια, τὶς 7 ἐβδομάδες τῆς Σαρακοστῆς. Κάθε Σάββατο κόβουν κ' ἓνα πόδι». Εἰς τὸν Πόντον «παίρνουν μιὰ πατάτα ψημένη ἢ ἓνα κρομμύδι μπήγουν ἐπάνω ἀκτινοειδῶς 7 φτερά κόττας, τὸ δένουν ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ κρέμεται ὅλη τῆ Σαρακοστή. Μιὰ μιὰ βδομάδα πού περνάει, βγάζουν ἀπὸ ἓνα φτερό. Λέγεται *κουκαρᾶς* καὶ εἶναι φόβητρον τῶν μικρῶν».

3. Ἄρτοι καὶ φαγητὰ Σαρακοστιανά.

Ὄνομα καὶ τρόποι παρασκευῆς αὐτῶν. Διανομὴ εἰς γείτονας, παιδιά κλ. Π. χ. τὸ *ξυνοφαῖ* τῆς Σινώπης: ρεβίθια, φασόλια, κάστανα, σταφίδες βράζονται πολὺ, μαζί μὲ πλιγοῦρι ἢ κουρκοῦτι, ζάχαρη καὶ πετιμέζι μελωμένο καὶ κατόπιν τσιγαρίζονται μὲ κρεμμύδι καὶ λάδι. Τὸ ἐμοίραζαν τῆ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ σ' ὅλη τὴ γειτονιά γιὰ ψυχικόν. Εἰς τὴν Ἀμοργόν, μόλις μπῆ ἡ Σαρακοστή, ζυμώνουν καὶ κάνουν ἀνθρωπάκια μὲ μύτη, μὲ στόμα, μὲ μάτια καὶ τὰ δίνουν στὰ παιδιὰ· αὐτοὶ εἶναι οἱ *Λαζάρου*. Τὰ παιδιὰ τοὺς χορεύουν καὶ λένε:

*Ποῦ ἔσουν, Λάζαρε, καὶ ποῦ ἔταν ἡ φωνή σου,
καὶ σ' ἐκλαίγανε ἡ μάνα κ' ἡ ἀδερφή σου,
— Ἦμουνε στὴ γῆς, στὴ γῆς θαμμένος,
στοὺς νεκρούς, νεκρούς ἀνεστημένος.
— Ἐρῶτε, Λάζαρε κτλ.*

4. Ἔθιμα ἐπικρατοῦντα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Σαρακοστῆς: Τὸ τραγούδιμα τῶν ξένων (τραγουδία εὐχετικά), οἱ κούνιες (τραγουδία τῆς κούνιας), παιγνίδια κτλ. Κτυπήματα νεανίδων ὑπὸ ἐφήβων καὶ τὰνάπαλιν.

Π. χ. εἰς τὰ Βέντζια τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα ἕως τοῦ Λαζάρου τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ Λάζαρο. Μόλις ἐμφανισθῇ ἕξνος εἰς τὸ χωρίον, ὅλα τὰ κορίτσια, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὸν ἐπισκέπτονται εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου κατέλυσε καὶ τὸν τραγουδοῦν (τραγουδία τῆς ξενιτειᾶς, ἐγκωμιαστικά κτλ.). Εἰς τὴν Κάρπαθον καθ' ὅλας τὰς Κυριακάς τῆς Μεγ. Σαρακοστῆς μέχρι τῶν Βαΐων καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ οἱ κόρες κάνουν κούνια σὲ κάποιο εὐρύχωρο σπιτί καὶ τραγουδοῦν τὰ καλημεριστά, ἤτοι δίστιχα ἐγκωμιαστικά τῶν νέων, πού ἀνεβαίνουν

στην κούνια. Κτυπήματα τῶν νέων καὶ νεανίδων μεταξύ των μὲ τὸν στρόπο (χονδρὴ μαντήλα συνεστραμμένη).

5. Αἱ παννυχίδες (δλονυκτίαι) τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ἐφύπνισις τῶν κατοίκων μὲ κρότους τυμπάνων ὑπὸ τοῦ τουμπακάρη διὰ τὰς παννυχίδας. Ἀμοιβὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν Λαμπρὴν μὲ κουλλούρα, αὐγά, τυρὶ (Σκυῶρος). Ποῦ ἄλλοῦ ἄπαντᾶ ἢ συνήθεια αὐτῆ;

6. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι.

6. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

1. Ἀναθεματισμὸς τοῦ Ἄρειου καὶ τῶν ἄλλων αἵρετικῶν.

2. Σχολικαὶ καὶ ἄλλαι παιδικαὶ ἐορταί. Ἐνα παράδειγμα: «Εἰς τῷ Ἀπέρει (τῆς Καρπάθου) τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας αἱ μητέρες, ποὺ ἔχουν μωρὰ παιδιά χρονιάρικα, πλάσσουν γύλλες, ποὺ εἶναι σὰν Δάζαροι (μεγάλα κουλλούρια) καὶ τίς παίρνουν στὴν ἐκκλησιὰ τῆς ἐνορίας τους. Παίρνουν καὶ ἄλλα φαγητά, ὅτι θέλει κάθε ἕνας, καὶ ρακί. Ὑστερα ἀπὸ τὴ λειτουργίαν καὶ ἀφοῦ τὰ βλοήσῃ ὁ παπᾶς, κάθονται ὅλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, στὸ πέργερο τῆς ἐκκλησιᾶς, τρῶν καὶ πίνουν καὶ εὔχονται τῶν παιδιῶν καὶ ὕστερα, ὅταν ἔρτουν στὸ κέφι, ἀρχίζουν τὸν χορὸν καὶ τὰ τραγούδια καὶ ξεφαντώνουν» (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμεικτα Καρπάθου Α' 185). Ποῦ ἄλλοῦ καὶ κατὰ ποίας ἄλλας ἐορτὰς γίνεται ὁμοίαι τις ἐορτή;

7. Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: Τὸ μεσοσαράκιοστο, τῆς μάμπας ἢ τοῦ πουλιοῦ, τὸ Λουλοῦδ', (Θράκη). Ποῖοι ἐορτάζουν τὴν ἡμέραν αὐτήν; Π.χ. εἰς τὴν Θράκην ἢ Λουλούδα, ἢ Μελδὴ καὶ ἢ Μελούδα.

2. Διανομὴ δενδρολιβάνου ἢ ἄλλων κλάδων ἢ ἀνθέων εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ χορῆσις αὐτῶν εἰς ἔξορκισμοὺς καὶ σταυρώματα. Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὸ δεντρολίβανο, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὴ Σταυροπροσκύνηση, τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ ξεματιάσουν ἄνθρωπο ἢ ζῶν ποὺ εἶναι βασκαμένο. Τότε σταυρώνουνε μὲ δαῦτο. Τὸ βουτᾶνε σὲ ἀγιασμό ἢ τὸ καῖνε σὲ κάρβουνα καὶ τὸν καπινίζουνε».

3. Ἄγερμοὶ παιδιῶν περιερχομένων τὰς οἰκίας.

Π.χ. εἰς Νένητα Χίου τὰ παιδιά εἰσερχόμενα εἰς τὰς οἰκίας ἔψαλλον:

Χαῖρε, Πύλη, χαῖρε, Ἀγνή, | χαῖρε, Τίμει Σταυρέ,
ὦ χαρὰ τῶν προφητῶν, | ψάλλω καὶ ἔρχομαι ἐδῶ,
νὰ μοῦ δώσης ἐν' αὐγό, | νὰ πά' νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ.

8. Τοῦ Μεγάλου Κανόνος (ἡ Τετάρτη τῆς 5^{ης} ἑβδ. τῆς Μεγ. Σαρακοστῆς).

Λειψόπιττες καὶ κουλλούρια διὰ τὰ παιδιά καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον τοῦ Μεγ. Κανόνος «βάζουν φτάζυμο καὶ ζυμώνουν λειψόπιττες, κουλλουράκια, καὶ σφραγιδες (ψωμάκια μὲ σφραγιδα, ὅπως τὰ πρόσφορα). Τῖς λειψόπιττες τῖς τυλίγουν στῆς δρακοντιᾶς τὰ φύλλα (ποὺ μοιράζουσι στὴ ληνυχτιὰ στὰ σπίτια οἱ φουρνάρισσες), γιὰ νὰ μὴ καίγονται καὶ νὰ μυρίζουν, καὶ τῖς τρῶνε μὲ μέλι. Τὰ κουλλουράκια τὰ κάνουν ἀρμαθιᾶς καὶ τὰ κρεμοῦν ἀπὸ τὸν λαιμὸ τῶν παιδιῶν γιὰ τὸ καλὸ. Τῖς σφραγιδες, τρεῖς, πέντε, ἑφτά, πάντα μονὸ ἀριθμὸ, βάζουσι ἕνα κομματί πίττα, μέλι ἀπὸ πάνω, καὶ τῖς μοιράζουσι στοὺς φτωχοὺς γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν ἀποθαμένων τους» (Πέρδικα, Σκῦρος, Α' σ. 135).

γ) Ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι τοῦ Πάσχα.

1. Πρώτη Μαρτίου.

1. Ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Μαρτίου: ὁ πρῶτος μῆν τοῦ ἔτους, ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ. Αἱ σχετικαὶ δοξασίαι, παροιμίαι καὶ συνήθειαι: π.χ. Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριὰ κι ἀπ' Αὐγουστο χειμῶνας. Εἰς τὴν Λῆμνον πιστεύουσι ὅτι «τὴν Πρωτομαρτιὰ πέφτι ἀπ' τὸν οὐρανὸ τὸ κάρβ'νο στὴ γῆς, νὰ ξεσταθῆ ἡ γῆς, κι ἀπὸ τότες ἀρχινοῦν οἱ ζέστες». Ποῦ ἄλλου ἀπαντᾷ ἡ δοξασία αὕτη καὶ μὲ ποίας τυχὸν συνήθειας σχετίζεται; Π.χ. εἰς τὴν Κύζικον, ὅπου θεωροῦν τὸν Μάρτιον ὡς πρῶτον μῆνα τοῦ ἔτους «συνηθίζουσι κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας αὐτοῦ νὰ σπείρουν βασιλικόν, κατ' αὐτὰς δὲ οὐδέποτε πλύνουσι ἐνδύματα, διότι τὰ κατακαίουσι τὰ ἄντρα πνεύματα, ποὺ ἐνοικοῦν εἰς τὰ ὕδατα καὶ λέγονται Δρίμες». Ποῖαι αἱ δοξασίαι ἄλλου; Ποῖαι ἡμέραι τοῦ Μαρτίου εἶναι δρίμες (ἢ τὰ δρίματα);

2. Παραδόσεις σχετικαὶ μὲ τὸν Μάρτιον (αιτιολογικοὶ μῦθοι). Διατί ὁ Μάρτης μιὰ γελάει καὶ μιὰ κλαίει; Διατί ὁ Μάρτης ἔχει 31 ἡμέρες καὶ ὁ Φλεβάρης 28; κτ. Πρὸβλ. Ν. Πολίτου Παραδόσεις: τὸ βουτσὶ τῶν δώδεκα μηνῶν, οἱ γυναῖκες τοῦ Μάρτη, τῆς γριᾶς οἱ μέρες, τῆς γριᾶς τὰ κατσίκια κτλ.

Αἱ σχετικαὶ παροιμίαι: Στὴν πομπὴ σ', γερομαλιέζο μου, τ' ἀρνοκάτσικά μου τὰ βγάλα (Ἀράχοβα).—Μάρτη χιόνι βούτυρο, μά, σὰν παγώση, μάμμαρο (Κύζικος).—Ὁ χειμῶνας τρώει κριάσια καὶ ὁ Μάρτης κόκκαλα (Κύζικ.).

3. Ἔθιμα τῆς παραμονῆς: Ἀποπομπὴ τοῦ Κουτσοφλέβαρου. (Τὸν ὑποδύεται ἄνθρωπος χολός; καβάλλα εἰς γάϊδαρον; Ποία πομπὴ τὸν συνοδεύει καὶ μὲ ποίας φωνάς; Π.χ. Ἐξω, Κουτσοφλέβαρε, νὰ ρθῆ ὁ Μάρτης μὲ χαρὰ καὶ μὲ πολλὰ λουλούδια) (Τρίπολις). Θραῦσις ἀγγείων καὶ σχετικαὶ ἐπιδαι:

Βγαίνει ὁ κακόχρονος | μπαίνει ὁ καλόχρονος,

*ὄξω ὁ Κουτσοφλέβαρος. | Ὕξω ψύλλοι, ποντικοί,
μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ | καὶ κονκάλια δυνατὰ (Κύζικος).*

Γίνεται καὶ σβήσιμο τῆς φωτιάς, διὰ ν' ἀνάβουν τὴν ἐπομένην καινούργια φωτιά; Κατὰ ποῖον τρόπον τὴν ἀνάβουν;

4. Τρόποι καὶ μέσα ἀποτροπῆς

(α) κατὰ τοῦ ἡλίου, ἦτοι γιὰ νὰ μὴν τοὺς πιάσῃ ὁ Μάρτης: Κλωστή ἄσπρη καὶ κόκκινη (καὶ χρυσή;) (*μάρτης, μάρτα* (Κύζικος), *μερτοάτανο* (Κάρπαθος)). Ἐκτίθεται τὴν νύκτα εἰς τὰ ἄστρα, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν τυλίξουν σὲ μιὰ τριανταφυλλιά; Ποῦ φοροῦν τὸν μάρτην καὶ πότε τὸν βγάζουν; Ποῦ τὸν κρεμοῦν; Μὲ ποίους λόγους συνοδεύουν τὰς πράξεις αὐτάς; Συνηθίζουν νὰ στέλλουν «*μάρτη*» εἰς τοὺς ξενιτευμένους; Π.χ. Εἰς τὴν Πέτρην Λέσβου «*τὴν πρώτη τοῦ Μαρτιοῦ δέν'νι λινὴ κλωστή, [ἄσπρη καὶ κόκκινη] στὸ χέρι τς. Καθὼς τὴ δέν'νι, ρωτοῦν: Τί δέν'ς αὐτοῦ; Δένω τὸν ἥλιο νὰ μὴ σὲ πιάσ'.*» Εἰς τὴν Κύπρον «*εἰς τὰ βρέφη, τὰ μὴ συμπληρώσαντα τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, βάνουν ἐφτὰ μάρτηδες.*» Εἰς τὰς Κυδωνίας «*τὸν μάρτη τὸν φορούσαμε ὡς τὴν Ἀνάστασιν τότε τὸν βγάζαμε καὶ τὸν δέναμε στὴν τριανταφυλλιά, γιὰ νὰ πάρουμε τὸ χρῶμα τῆς. Δέναμε μάρτη καὶ στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ, γιὰ νὰ μὴ σκονιάψουμε, καὶ στὸ χέρι τῆς στάμνας, γιὰ νὰ κἀνη κρὺο νερό.*» Ποῦ ἄλλοῦ ὁ Μάρτης δένεται στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ;

Εἰς τὰ Ἄγραφα «*τὰ παιδιά, ἅμα πρωτοῖδουν χελιδόνι, βγάζουν τὸ μάρτη ἀπ' τὸ χέρι τους καὶ τὸν ἀφήνουν στὰ δέντρα, γιὰ νὰ τὸν πάρουν τὰ χελιδόνια, λέγοντας: Ὕφα σῦκο κὶ σταφίδα | κὶ σταυρὸ κὶ ἀθημοννίτσα, | γύρσα πίσσον, δὲν τὰ βρῆκα | λίτσαρ-λίτσαρ, λίτσαρ-λίτσαρ.*» Εἰς τὴν Κύζικον, ἅμα ἰδοῦν πελαργὸν κόπτουν τὸν μάρτην καὶ τὸν ρίπτουν, λέγοντες: *Λέλεκα, χατζῆ-μπαμπᾶ | ρίξε γρόσια καὶ φλουριά κτλ.* Εἰς τὴν Σωζόπολιν «*ὅταν ἰδοῦν χελιδόνα, θέτουν τὸν μάρτην κάτω ἀπὸ μίαν πέτραν καὶ μετὰ 40 ἡμέρας παρατηροῦν καί, ἐὰν εὔρουν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου μυρομήγκια, τὸ θεωροῦν εὐτυχίαν.*» Εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν (Κάρπαθον, Πυλίαν κ. ἄλ.) «*τοὺς μάρτηδες τὴ Λαμπρὴ τοὺς δένουν στὶς λαμπάδες καὶ καίονται μαζί,*» εἰς δὲ τὰς Θήβας, (τὰ Μέγαρα καὶ ἄλ.) «*τοὺς δένουν γύρω γύρω στὰ ψηνόμενα ἀρνιά τὸ Πάσχα καὶ καίονται.*» Ποία ἢ συνήθεια ἄλλοῦ;

(β) κατὰ τῶν ψύλλων, κορέων, ποντικῶν κλπ. καὶ κατὰ παντὸς μιάσματος. Καθαρισμὸς τῆς οἰκίας καὶ ἀπόρριψις τῶν σκουπιδιῶν (εἰς τὸ σταυροδρόμι;). Θραῦσις παλαιῶν λαγῆνων ἢ ἄλλων πηλίνων σκευῶν μετὰ τὴν ἐπιφθῆν

*Ὕξω ψύλλοι, ποντικοί,
μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ*

και καλή νοικοκυρά

κι ὁ Κουτρούλης μάγειρας (Βιθυνία).

Εἰς μερικοὺς τόπους τὸ σκεῦος αὐτὸ ρίπτεται ὀπισθεν τοῦ παπᾶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του διὰ τὸ «φώτισμα», μόλις ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἢ εἰς τὴν θύραν ξένης οἰκίας μετὰ τὴν ἐπιφώνησιν: «Οἱ ψύλλοι μετὰ σᾶς | κι ὁ Μάρτης μετὰ μᾶς (Σιγῆ Βιθυν.). Ποῦ ἢ θραῦσις τοῦ πηλίνου σκεύους γίνεται τὴν παραμονήν;

(γ) κατὰ τῶν δριμῶν: γιὰ νὰ μὴν κόψουν οἱ δριμῆς τὰ παννιά. Δεισιδαίμονες συνήθειαι: Π.χ. ρίπτουν εἰς τὸ νερὸ πέταλον.

5. Ἄλλαι συνήθειαι:

(α) Ψευδολογίαι «γιὰ νὰ γελάσουν τὸν Μάρτη». Π.χ. εἰς τὰ Μέγαρα «τὴν Πρωτομαρτιά ἔχουν ἔθιμο νὰ γελοῦν τὸ Μάρτη. *Γέλακα τὸ Μάρτη μου! Θὰ ποῦν ἕνα ψέμα, γιὰ νὰ γελάσουν κάποιον. Γελοῦμε τὸ Μάρτη, γιὰ νὰ μᾶς πάη καλά!*»

(β) Ἐξοδος εἰς τοὺς ἀγρούς, νίψις μετὰ δρόσον, ἀνάρτησις σταχύων κριθῆς εἰς τὴν θύραν κτ. Οὕτως εἰς τὰ Μέγαρα «*γυναῖκες ἔρχονται στὸ χωράφι πρωὶ-πρωὶ καὶ νίβονται μετὰ δροσιὰ τοῦ κριθαριοῦ, βγάζουν σιάνηνα καὶ τὰ φέρνουν νωπὰ στὸ σπῖτι καὶ τὰ κρεμοῦν στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν, γιὰ νὰ εἶναι δροσεροὶ ὅλο τὸ χρόνον*». Πρβλ. «*ἡ δροσιὰ τοῦ Μάρτη ὁμορφίζει*» (Κύπρ.)

(γ) Νίψις μετὰ ἀμίλητο νερὸ, ραντισμὸς τοῦ σπιτιοῦ «*γιὰ νὰ μπῆ ἡ δροσιὰ στὸ σπῖτι*» (Κορώνη). Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ κάθε νοικοκυρὰ ἔπαιρνε πρωὶ-πρωὶ ἀμίλητο νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, ἔβρεχε ὀλίγο γρασίδι καὶ μετὰ αὐτὸ ἔδροσίσει ὅλους τοὺς ἐνοικοῦς, ἐνῶ ἀκόμη ἐκοιμῶντο, καὶ κατόπιν ἐρράντιζε τὸ σπῖτι, λέγουσα:

*Ἡρθες Μάρτη; ἦρθ' ἢ γειά σου,
ἦρθ' ἢ πληθομαμμονδιά σου.
Μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ κτλ.*

Χύνουν τὸ νερὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας, διὰ νὰ πάρουν καινούργιο ἀπὸ τὴν βρύσιν;

(δ) Καθρεπτισμὸς εἰς τὸ λάδι. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ μητέρα (ἢ ἡ γιαγιά) «κρατῶντας λευκὸ ἀνάβαθο πιάτο μετὰ λάδι ἔβαζε τὰ παιδιὰ νὰ κοιτάξουν μέσα τὸ πρόσωπόν των, ἐνῶ ἡ ἴδια ἐμονολογοῦσε διαφόρους εὐχάς: *καὶ τοῦ χρόνου, νᾶμαστε ὅλοι καλά!*» Εἰς τὴν Κορώνην, τὴν Λέσβον κ.ά. «*τὰ κορίτσια τὴν Πρωτομαρτιά πᾶνε καὶ κοιτάζ'νε μέσ' στὶς σφίδες (κιούπια) πῶχνε τὸ λάδι, γιὰ νὰ μὴν τ'ς πιάση γῆλιος*».

(ε) Παρασκευὴ χυλοῦ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔφτιαναν χυλὸ καὶ τὸν ἔτρωγαν «*γιὰ νὰ μὴν τοὺς δαγκάνουν οἱ ψύλλοι*».

(ς) Κτυπήματα τῶν παιδῶν μετὰ σκιλλοκρέμμυδα ἢ μετὰ ἀσφόδελον

Π.χ. εἰς τὸ Κατσιδόνι τῆς Κρήτης «τὴν Πρωτομαρτιά κόβγουνε μὴν ἀσφεντρουλιὰ (ἀσφόδελον) καὶ χτυποῦνε μ' αὐτὴ τὰ βούγια καὶ λένε: «Μάρτης εἶναι σήμερο, κι ἄλλαξε τὴν τριχιά σου, | καὶ βάλε πῆχες τὸ λαρδί καὶ πιθαμὲς τὸ ξύγκι». (Ἐπ. Κρητ. Σπ. Γ 419). Εἰς τὴν Κῶν χτυποῦν τὴν γάταν μ' ἓνα ραβδί λέγοντες: Μάρτης καὶ πάνω νορά! Τὸ κάμνουν δι' ὑγείαν.

6. Ἐγερμοὶ παιδῶν (χελιδόνισμα).

Συνηθίζουσι τὰ παιδιὰ τὴν πρώτην Μαρτίου νὰ περιέρχονται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν κρατοῦντα ξύλινον ὁμοίωμα χελιδόνος; Τί τραγουδοῦν καὶ ποῖα δῶρα ζητοῦν; Δίδουσι εἰς τὴν οἰκοκυρὰν φύλλα κισσοῦ ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς χελιδόνας καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας Θράκης «δύο παιδιὰ περιφέρουν τὴν χελιδόνα, ξύλινον ὁμοίωμα πτηνοῦ, προσηρμοσμένον εἰς τὸ ἄκρον ράβδου, περασμένης δι' ἑνὸς καλάθιου πλήρους κλάδων κισσοῦ. Περὶ τὸν λαιμὸν τῆς χελιδόνος, ὑπάρχουσι κωδωνίσκοι, οἱ ὁποῖοι ἤχοῦν, ἐφ' ὅσον κινῆται ἡ ράβδος, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ χελιδόν. Τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν: «Μάρτης μᾶς ἦρτε, | καλῶς μᾶς ἦρτε, | τὰ ὄρη ἀνθίζουσι, | οἱ κάμποι λουλουδίζουσι, | οἱ χελιδόνες ἔρχονται | καὶ πᾶνε στὶς φωλιές τους. | Μάρτη, Μάρτη μου καλέ, | καὶ Ἀπρίλη λαμπερέ, | τὴ Λαμπρὴ μᾶς ἔφερε, | τὸν παπᾶ μας ἔχαιρες. | Μπῆκε μῆνες θάλασσα, | θάλασσα τὴν πέρασε | ἔκατσε καὶ λάλησε κτλ. Ἡ νοικοκυρὰ παίρνει ὀλίγα φύλλα κισσοῦ ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς χελιδόνας καὶ τὰ τοποθετεῖ εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ὀρνίθων, διὰ νὰ γεννοῦν πολλὰ αὐγά, δίδει ἓν ἢ δύο αὐγά εἰς τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς ἄλλην οἰκίαν». «Πρβλ. ἄλλο χελιδόνισμα: . . . Θάλασσαν ἀπέρασα | καὶ στεριά δὲν ξέχασα, | κύματα κι ἂν ἔσχισα, | ἔσπειρα, ἔκονόμησα. | Ἐφυγα κι ἀφήκα σῦκα | καὶ σταυρὸν καὶ θημωνίτσα, | κ' ἦρθα τώρα κ' ἠῦρα φύτρα, | κ' ἠῦρα χόρτα, σπάρτα, βλίτρα | βλίτρα, βλίτρα, φύτρα, φύτρα. | Σὺ καλὴ νοικοκυρὰ, ἔμπα στὸ κελλάρι σου κτλ.»

7. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου καὶ μαντεῖα ἐξ αὐτῶν. (Μερομήνια).

Ἐργάνωσις τῶν παρατηρήσεων: «Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν αἱ γυναῖκες τῆς συνοικίας συνερχόμεναι τὴν πρώτην Μαρτίου διεμοιράζοντο μεταξύ των τὰς ἡμέρας τοῦ Μαρτίου καὶ κατόπιν κάθε μία παρατηροῦσε τὸν καιρὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ποῦ τῆς ἀνῆκε. Ἄν ἐπεκράτει αἰθρία, καὶ τὸ ἔτος ὀλόκληρον θὰ παρήροχο αἰθριον, ἂν ἐπεσχιάζετο ὁ οὐρανὸς ἀπὸ σύννεφα, κακὰ προοιωνίζοντο διὰ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνην». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

8. Δεισιδαιμονία. Π.χ. Τὴν Πρωτομαρτιά δὲν κἀν' νὰ σκοτώσης ψύλλο (Λέσβος). Εἰς τὴν Αἴνον τὸν Μάρτιον ὅλοι δὲν δανεῖζον φωτιά, οὔτε πλύνουν ροῦχα χοντρά.

2. Τῶν ἁγίων Σαράντα (9 Μαρτίου).

1. Σαραντόπιττες (πίττες μὲ σαράντα φύλλα ἢ 40 τηγανίτες (λαλαγάκια), ἢ φαγητὰ ἀπὸ 40 εἰδῶν χόρτα ἢ ὄσπρια. Τρόπος παρασκευῆς καὶ διανομῆ αὐτῶν «για τὴν ψυχὴ τῶν ζωντανῶν». Πρὸς τὴν παροιμίαν: «Σαράντα φᾶς, σαράντα πῆς, σαράντα δῶσ' γιὰ τὴν ψυχὴ σ'». Εἰς τὰς Ἀθήνας ἄλλοτε τὴν ἡμέραν αὐτὴν «ἐφτειαγναν πίττες μὲ σαράντα φύλλα, ἄλλοι ἐφτειαγναν σαράντα κονταλίτες· ἀφοῦ ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν καλὰ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἔφερον καὶ τρεῖς βόλιτες γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι καὶ ἔσερνε τὸ χορὸ ὁ μεγαλύτερος τῆς συντροφίᾳς τραγουδῶντας: "Ἄς χορέψωμε κι ἄς εἶναι, τῶν ἁγίῳ Σαράντων εἶναι." Ὑστερα εὐχότανε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον χρόνια πολλὰ καὶ καλά». (Πολίτου Παροιμίαι Α' 214). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο; Εἰς τὸ Μανιάκι «καρφώνουν στὰ χωράφια λαλαγκίδες μὲ ξυλάκι γιὰ τοὺς διαβάτες. "Ὅσα χωράφια ἔχουνε, τόσες καρφώνουνε».

2. Συνήθεια νὰ καίουν τὰ σκουπίδια καὶ νὰ πηδοῦν τὴ φωτιά «για νὰ κάψουν τοὺς ψύλλους, τὰ φίδια κτλ.». Εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὴν ἡμέραν αὐτὴν τρώγουν ζῶχο (χορταρικὸ) «για νὰ μὴν τοὺς τρῶν τὰ φίδια» λέγοντες: «Ζῶχο, ζῶχον ἔφαγα, | σαράντα κι μαράντα, | σαράντα φίδια φεύγουνε, | σαράντα γκουστερίτσες». Εἰς τὴν Βλάστην βγάζουν τοὺς μάρτες καὶ τοὺς κρεμοῦν στὰ δένδρα, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ χελιδόνια, νὰ κάμουν φωλιά!

3. Λειτουργημὰ τοῦ μεταξοσπόρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Π.χ. Εἰς Σκῦρον «σὺν ἔκαναν καματερὸ (κουκουῖλι) ἔπαιρναν τὴν ἡμέρα τῶν Ἁγίων Σαράντα μιὰ δαχτυλήθρα γεμάτη σπόρο ἀπ' τὸ σκουλήκι, ἔχωναν τὸ σπόρο μέσα στὸν κόρφο τους καὶ πήγαιναν στὴν ἐκκλησίαν νὰ τὸν λειτουργήσουν. "Ὡς νὰ πῆ ὁ παπᾶς τὸ Εὐαγγέλιο, ὁ σπόρος ἔσκαζε. Μόλις ἔνοιωθαν τὰ σκουληκάκια νὰ ζωντανεύουν καὶ νὰ μαμμονιάζουν μέσ' στὸ στήθος τους, ἔφευγαν καὶ πήγαιναν γρήγορα-γρήγορα σπῖτι τους, τὰ ἔβγαζαν ἀπ' τὸ στήθος τους καὶ τὰ ἔβαζαν νὰ μεγαλώσουν στὸ ἀναθροφάρι». (Ν. Πέριδικα). Πλὴν τούτου κατὰ τοὺς Κυπρίους τὴν ταχύτεραν ἐκκώλαψιν ἐπιβοηθεῖ καὶ ἡ διάδοσις ψευδοῦς εἰδήσεως.

4. Ἄλλαι προλήψεις καὶ συνήθειαι, σχετικαὶ μὲ τὸν ἀριθμὸν σαράντα. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «σαράντα κλωστὲς κεντοῦν τὰ κορίτσια, σαράντα πιοτὰ πίνουν οἱ ἄντρες καὶ σαράντα κερνοῦν καὶ σαράντα ψέματα λέν». Εἰς τὴν Λακωνίαν «ἂν τὴν ἡμέραν αὐτὴν βροτήση, πιστεύουν ὅτι τὰ φίδια κατεβαίνουν σαράντα ὀργγιῆς κάτω στὴ γῆ· ἄλλως ἀνεβαίνουν σαράντα ὀργγιῆς». Εἰς τὴν Λήμνον «τ' Ἁγίῳ Σαράντα φυτεῦνε δένδρα, κλήματα, λουλουδία· ἄλλη μέρα δὲν πῖνουν. Τότε ἀποκόβουν καὶ τ' ἀρνιά». Εἰς τὰς Μέτρας Θράκης τότε σπέρνουν βασιλικόν, «για νὰ γίνῃ φουντωτὸς καὶ σαραντάκλουνος». Ποῖαι συνήθειαι ἐπικρατοῦν ἄλλοῦ;

5. Μαντικάι συνήθειαι: Π.χ. «μιά κληματοίδα από εφτάκοιλο κλήμα με τρεις κόμπ', τὸ βάν'ν κάτ' ἀπ' τὸ μαξιλλάρ', νὰ ἰδοῦν ποιόν θὰ πάρουν».

3. Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (25 Μαρτίου).

1. Ἀπόλυτος ἀποχή ἀπὸ πάσης ἐργασίας: Δὲν σαρώνουν, δὲν βγάζουν νερό ἀπὸ τὸ πηγάδι, οὔτε λάδι ἀπὸ τὸ κιουπι, δὲν ἀνοίγουν σεντοῦκι, δὲν πᾶνε στὰ περιβόλια κτλ. Δεισιδαίμονες φόβοι ἐκ τῆς παραβάσεως. Π.χ. εἰς τὴν Ἄραχοβαν δὲν σαρώνουν «γιατὶ βγαίνει μελιγκοῦνι (μυρμηγκι) στοῦ σπίου».

2. Συνήθειαι τῆς παραμονῆς καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Π.χ. εἰς τὴν Ἡπειρον τὰ παιδιὰ παίρνουν ἓνα ταπάκι ἢ ταβᾶ χωματένιο, τὸ χτυποῦν μ' ἓνα κουτάλι καὶ λένε: *Φευγατε, φίδια, γκουστερίσια, σήμερα εἶν' τοῦ Εὐαγγελισμοῦ!* ἢ ἀνάβουν φωτιά καὶ χτυποῦν κουδούνια. Ἐπίσης ἀνάβουν φωτιά με κοπριά ζώων καὶ τὰ καπνίζουν «για νὰ μὴν ἀρρωστοῦν». Ἄλλοῦ τὰ κορίτσια ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγρούς, κάθηνται ἐπάνω στὰ σπαρτὰ καὶ τὰ ἐναγκαλιζονται. Ἄλλοῦ κάνουν κούνια καὶ κουνιοῦνται (τραγουδία καλημεριστά).

3. Πίστις ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπιστρέφουν καὶ αἱ χελιδόνες Παιδικαὶ συνήθειαι: προσφορά τοῦ μάρτη καὶ χαιρετισμὸς τῆς χελιδόνας. Π.χ. *Ἄφκα σῦκο καὶ σταφύλ' | καὶ σταυρὸ καὶ λιχνιστήρ' | κ' ἦρτα, ἠῦρα τὸν Ἀπρίλ'* (Μέτραι Θράκης).

4. Ἐξοδος τῶν ποιμνίων ἀπὸ τὰ χειμαδιά. Π.χ. εἰς τὴν Σητεῖαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ λένε: *Κούρευγε, κουδούνωνε, καὶ στὰ ὄρη ἀνέβαινε»,* ἐπειδὴ τότε μεταφέρουν τὰ αἰγοπρόβατα ἀπὸ τὰ θερμὰ μέρη εἰς τὰ ὄρεινά.

5. Ἄλλαι τυχὸν συνήθειαι. Π.χ. «Σήμερα οἱ κλέφτες βγαίνουν στοῦ κλαρί δια τοῦτο οἱ χωρικοὶ δὲν ἐξέρχονται τῶν χωριῶν, μήπως εἰς βάρος των ἐγκαινιάσουν τὴν τέχνην των» (Μέτραι Θράκης).

4. Πρωταπριλιά.

1. Τὸ ἔθιμον νὰ γελοῦν. Μὲ ποίαν πρόληψιν συνδέεται; Π.χ. *Τόχουν γιὰ καλό ψεματοῦν γιὰ τὸ μετάξι»* (Περιστερὰ Θράκης).

2. Δεισιδαιμονία: ἡ βροχὴ τῆς Πρωταπριλιάς θεωρεῖται γιαιτρικὸ γιὰ τὴν θέρμη. *«τὴ βάζουν σ' ἓνα μπουκάλι καὶ ποτίζουνδι, ἅμα ἔχουν θέρμη γιὰ γιαιτρικό».* (Κομοτινὴ).

δ) Ἑορταὶ τοῦ Πάσχα.

Ἑβδομάς τῶν Βαΐων.

1. Σάββατον τοῦ Λαζάρου.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Φτουχουλάζαρους* (Μακ.) *Κουφουλάζαρους* (Παραμυθία), *Πρώτη Λαμπρῆ* (Νίσυρος).

2. Παραδόσεις περὶ τοῦ Λαζάρου, ποὺ «*σ' ὅλη τὴ δεύτερη ζωὴ του δὲ γέλασε ποτὲ καὶ μόνο μιὰ φορὰ χαμογέλασε*». Παροιμιαὶ καὶ φράσεις σχετικαί· π. χ. *ἀγέλαστος Λάζαρος*.

3. Εἰδικὰ ψωμιά καὶ κουλλούρια (*λαζάρ'*, *λαζαράκια*, *λαζόνια*). Ὄνομα, σχῆμα, τρόπος παρασκευῆς καὶ χρῆσις. Π. χ. εἰς τὴν Λῆμμον «*τὴν Παρασκευὴν θὰ κόψουν τὰ σῦκα κομμάτια μικρὰ καὶ τὸ Σάββατο θὰ ζυμῶσιν μὲ τὴ μαγιά. Θὰ κόψουν ἓνα κομμάτι ἴσαμε μισὴ ὀκά, θὰ διπλώσουν μέσα σῦκα καὶ θὰ κάνουν τρίγωνο. Θὰ τὸ ζώσουν μὲ κομμάτ' ζμαρούδ' ὅπως γίνεται ἢ φασκιά καὶ τὰ λέν Λαζάρ'*. Δίνουν στὶς φτωχὰς καὶ γιὰ σχώριον».

Εἰς τὴν Λέσβον «*κάνουν λαζαρέλλια στὰ νταβαδέλλια μὲ σταφίδα, καρύδια καὶ μύγδαλο· κάνουν μὲ τὴ ζύμη ἓνα λουρέλλ' καὶ τὸ σταυρώνουν· κάνουν καὶ τὴ σταφίδα σταυρό. Τὰ παιδιὰ ἀνεβαίνουν σ' ἓνα βουνό, σὲ μιὰ ράχη, καὶ κυλοῦν τὰ λαζαρέλλια ὅπου σταματήσουν, ψάχνουν ἐκεῖ κοντὰ τὰ βροῦν περδικοφωλιά». Εἰς Πλαγιάριον Θράκης τὰ τυλίγουν σὲ φύλλα δάφνης καὶ τὰ δίνουν στὰ παιδιὰ.*

4. Ἄγερμοὶ παίδων. Τὰ Κάλαντα τοῦ Λαζάρου.

Ποιοὶ τὰ λένε; Μόνον κορίτσια ἢ καὶ ἀγόρια; Εἶναι μεταμφιεσμένα καὶ τί κρατοῦν εἰς χεῖρας; Παράστασις τοῦ Λαζάρου, περιφορὰ αὐτοῦ. Τραγουδία λαζαρικά κλπ. Τραγουδοῦν καὶ τὴ χελιδόνα ἢ τὴν Καλαντήρα; Ποῖα δῶρα δίδονται εἰς τὰ παιδιὰ;

Π. χ. εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα γυρίζουν μόνον κορίτσια (*Λαζαρίτσες* ἢ *Λαζαρίνες*) 10-12 χρόνων ἢ καὶ μεγαλύτερα. «*Μιὰ βαστᾶ στὴν ἀγκυλιά της ἓνα κόπανο (ποὺ κοπανίζουν τὰ ροῦχα, ὅταν τὰ πλύνουν) τυλιγμένο μὲ πολλὰ παρδαλά καὶ πολύχρωμα κομμάτια παννιῶν· ἔτσι φαίνεται πὼς κρατεῖ μωρό*». Ἄλλοῦ γιὰ Λάζαρο ἔχουν μιὰ ρόκα ἢ καλάμια δεμένα σταυρωτὰ ἢ μιὰ κούκλα, ποὺ τὴ στολίζουν μὲ πολύχρωμα λουλούδια καὶ μὲ παρδαλά παννιὰ καὶ κορδέλλες. Ἄλλοῦ «ἀντὶ γιὰ κόπανο, ἔχουν ἓνα καλαθάκι στολισμένο μὲ πολύχρωμες κορδελλίτσες καὶ χίλιω λογιῶ λουλούδια». Εἰς τὴν Κρήτην «*κάνουν ἓνα σταυρὸ μὲ καλάμια καὶ τὸν στολίζουν μὲ κολαῖνες* (δρμαθοῦς) ἀπὸ λεμονανθοῦς καὶ *μαχαιρίδες* (ἀγριόχορτο μὲ κόκκινο λουλοῦδι). Αὐτὸς εἶναι ὁ Λάζαρος καὶ τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου τὰ παιδιὰ πᾶνε ἀπὸ σπῖτι σὲ σπῖτι καὶ λένε τὸ Λάζαρο».

Εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον τὰ παιδιὰ μασκαρεύονται καὶ γυρίζουν στὰ σπίτια ἀρματωμένα μὲ γιαταγάνια καὶ χαντζάρια καὶ μὲ κουδούνια. Μπροστὰ πηγαίνει ὁ Μπαϊραχάτης (σημαιοφόρος) κατάφοτος ἀπὸ κουδούνια καὶ μὲ μιὰ μεγάλη πάλα στὸ χέρι, ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι κουμπουράδες καὶ κουδονοφόροι, ἔπειτα ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς καὶ τέλος ὁ γέρος κ' ἡ γριά. Ὅταν ἡ πομπὴ αὐτὴ (οἱ Λάζαροι) φθάνουν ἔμπρὸς στὰ σπίτια, ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν τὰ κουδούνια δαιμονιωδῶς καὶ νὰ σαλεύουν ἀπειλητικὰ τὰ χαντζάρια τους καὶ τὰ γιαταγάνια τους. Ἐπειτα τραγουδοῦν τὸ Λάζαρο καὶ οἱ νοικοκυρὲς τοὺς δίνουνε αὐγά, ὄπωρικά κλ.

Εἰς τὴν Κύπρον «τὸν Λάζαρον παρίστανε ἓνα παιδί, πὸν τὸ ἔντυναν ὄλο μὲ *σιμυλλούδκια* (κίτρινα ἄνθη), ὥστε δὲν φαινόταν οὔτε αὐτὸ τὸ πρόσωπόν του. Τὸν Λάζαρον τὸν περιέφεραν ὁμᾶς νέων ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καί, ὅταν ἀρχίζαν νὰ τραγουδοῦν, αὐτὸς «κατεκλίνετο ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπεκρίνετο τὸν νεκρὸν, ἠγειρέτο δέ, ὅτε ἐξεφωνεῖτο τὸ Λάζαρε δεῦρο ἔξω!» Ποῦ ἄλλου γίνεται τοιαύτη παράστασις; Εἰς τὰ χωρία τοῦ Μ. Αἴμου «τὰ κορίτσια λαζαρίζνε πᾶν²-ται χορό, τραγουδοῦνε καὶ πᾶν³ στὰ σπίτια χορεῦδας». Εἰς τὴν Νίσυρον τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου (*πρώτη Λαμπρῆ*) οἱ μαθηταί, ἀφοῦ κατασκευάσουν τὴν «καλαντήραν» (τί εἶναι αὕτη;) περιέρχονται ἐν σώματι τὰς οἰκίας καὶ συλλέγουν αὐγά, ἄδοντες διάφορα ἕσματα π.χ. «*Ἡ καλαντήρα πέρασε | ἀπὸ τὴ Μαύρη θάλασσα | ἔκατσε κ' ἐλάλησε | καὶ πύργον ἐκοδόμησε. | Ὅποιος δὲ μᾶς δεῖ αὐγὸ | μέσα ψύλλος καὶ κορυγὸς | καὶ μέγας φοερὸς. | Μάρτης μᾶς ἦρτε | καλῶς μᾶς ἦρτε | ὄρη ἀνθεῖτε, | πουλάκια κελαδεῖτε. | Ὡ καλὴ νοικοκυρά, | ἔμπα στὸ κελλάρι σου, | φέρ' αὐγὰ σαρακοστά | γιὰ τὸν μῆνα τὸν καλό, | πὸν ἦρτε καὶ ἐφάνηκε | στὸν Ἰορδάνην ποταμόν...».*

5. Ἄλλαι πράξεις σχετικαὶ μὲ τὸν Λάζαρον. Π.χ. εἰς τὴν νῆσον Θήραν, «στήνουν τὸ Λάζαρο».

2. Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: Τὰ Βάγια (Θεσσαλία, Ἡπειρος), Βαγιοσυριασῆ (Κύθνος), τῆ Βαγίου (Πόντος), Τσερκατζῆ τῆς ἐλιᾶς (Ἀμμόχωστος Κύπρου) κτλ.

2. Οἱ κλάδοι τῶν βαΐων. Τίνος φυτοῦ κλάδοι χρησιμεύουν πρὸς στολισμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους; (π.χ. δάφνης ἐν Αἰτωλίᾳ, Ἡπειρῶ κ. ἄ., ἰτέας ἐν Ἄν. Θράκῃ, μύρτου, ἄλ.). Ποῖον τὸ κοινὸν ὄνομά των; (Π.χ. βάγια (πολλ.). *τάταλο* (Κεφαλλ.), *μασιίδι* (Σύμη). Σχήματα, εἰς τὰ ὁποῖα διασκευάζονται οἱ κλάδοι τῶν βαΐων ἢ τὰ φύλλα τῶν φοινίκων. (Π.χ. *σταυροί*, *περγάρια*, *ἄστρα* ἐν Καρπάθῳ).

3. Ποιοι προμηθεύουν τὰ «βάγια» εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μὲ ποίαν πομπὴν γίνεται τοῦτο; Κτυπήματα μὲ τὰ βάγια, προλήψεις κτλ.

Ἐν παραδείγμα. Εἰς τὸ Λοζέτσι τῆς Ἡπείρου «ὄσες νύφες γίνουσι τὴ χρονιά μέσα, ὅλες θὰ πᾶν τοῦ Λαζάρου γιὰ τὰ βάγια. Κάθε νύφη στολίζεται μὲ πράσινο φόρεμα, σὰν τὸ χρῶμα τῆς βέργης, καὶ μὲ κόκκινη μάλλινη φούστα ἀπὸ μέσα. Φορεῖ καὶ κεντητὰ τσαρούχια, κόκκινα μὲ ὠραῖες φουντίτσες, καινούργια, καὶ ἄσπρες κάλτσες. Προσκαλεῖ προὔτερα ὅλες τὶς συγγενισσὲς της, κάνουν ρυζόπιττα, ψήνουν φασούλια, παίρνουν ἐλιές, χαλβᾶ, παίρνουν κ' ἓνα βουτσέλι κρασί κι ἄλλο ἓνα νερὸ καὶ πηγαίνουν στ' Ἀλωνάκι (ἓνα ἰσάδι τοῦ βουνοῦ) κ' ἐκεῖ κάθονται. Πρὶν νὰ κινήσῃ ἡ νύφη μὲ τὴ συνοδεία της, ἔχει στείλει τὴν κοινιάδα της καὶ τὴν ἀδερφή της, κορίτσια ἀνύπαντρα—ὄχι παντρεμένα, νὰ ἔχουν καὶ μάννα καὶ πατέρα—καὶ πηγαίνουν στὸ λόγγο. Κόβουν ἓνα φόρωμα βάγια καὶ τὰ ζαλώνονται καὶ τὰ πηγαίνουν στ' Ἀλωνάκι, ὅπου περιμένουν οἱ νύφες. Στὸ δρόμο τραγουδοῦν:

«Ὅλες οἱ δάφνες εἰν' ἐδῶ κι ὅλες δαφνολοιοῦνται,
καὶ νὰ βεργούλα δὲν εἰν' δῶ,
πάει σὴ βρύση γιὰ νερὸ κτλ.»

Ἀκολουθεῖ γεῦμα, τραγούδια καὶ χορός. Καναδὸ ὄρες μέρα ἐτοιμάζονται νὰ κατεβοῦν. Φορτώνονται τώρα στὴν πλάτη οἱ νύφες τὸ ζαλίκι τὴ δάφνη καὶ κατεβαίνουν ἔτσι φορτωμένες στὴν Ἀη Μαρίνα, ἓνα ξωκλήσιον κάνοντι τρεῖς μετάνοιες ἀμίλητες καὶ ἔρχονται στὴν ἄκρα στὸ χωριὸ σὲ νὰ ραζούλα, χαμηλὴ ραζούλα. Θὰ ξεφορτωθοῦν, θὰ χορέψουν τρεῖς τέσσερις χορούς. Ἄμα τελειώσῃ ὁ χορός, οἱ νύφες φιλοῦν τὰ χέρια ἢ μὰ μὲ τὴν ἄλλη, φιλιῶνται κι ὅλας κι ἀλλάζουν δεκάρες. Κάθε μὰ γυναικὰ παίρνει κομμάτι βάγια, χτυπᾷ ἑλαφρὰ τὴ νύφη καὶ λέει: «Μὲ γειὰ σὰ βάγια σου!» Ἄπ' ἐκεῖ χωρίζουν οἱ νύφες καὶ πάει κάθε νύφη στὴν ἐκκλησιά τῆς ἐνορίας της. Τὰ παιδιά χτυποῦν τὶς καμπάνες, μόλις τὶς δοῦν νὰ ἔρχονται. Ἄμα φτάσουν στὴν ἐκκλησιά, πᾶνε μὲ τὴ σειρὰ πὸν παντρεύτηκαν κάθε νύφη καὶ χτυπᾷ λίγο τὴν καμπάνα «γιὰ τ' ἀντίτι» (=γιὰ τὸ ἔθιμο) καὶ ἔπειτα μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ ξεφορτώνεται τὴ βάγια. Κάθε γυναικὰ, πὸν εἰν' ἐκεῖ, παίρνει ἓνα κλαράκι βάγια καὶ χτυπάει τὴ νύφη καὶ τῆς λέει: «μὲ γειὰ σ'». Ὅστερα βγαίνουν πάλι ἔξω μὲ τὴν σειρὰ, χτυπάει κάθε μὰ τὴν καμπάνα, πὸν πολὺ τώρα, κ' ὕστερα χωρίζονται καὶ πάει κάθε μὰ στὸ σπίτι της.—Εἰς τὴν Θοράκη, Αἰτωλία, Μάνη κ. ἄ. τοὺς κλάδους τῶν βαίων παρέχουν τὰ ζεύγη τῶν νεονύμφων ἐκάστου ἔτους. «Ὅποιος φέρῃ πρῶτος τὰ βάγια στὴν ἐκκλησία, θὰ πρωτογεννήσῃ ἀγόρι».

4. Διανομὴ τῶν βαίων, οἰωνισμοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ χρῆσις. Π.χ. εἰς τὰς Κυθωνίας «καθénas πὸν παίρνει τὸ κλωνί του ἀπὸ τὸν παπᾶ τὸ κοίταζε, κι ἂν εἶχε πολλὰ ἄνθη, ἔλεγε πὸς θὰ ἔχουν τὰ κτήματά του μαζοῦλι (εἰσόδημα)

πολύ, ἂν εἶχαν λίγα, λίγο.» Εἰς τὴν Σύμην κ. ἄ. φυλάττουν τὰ βάγια καὶ μὲ αὐτὰ καπνίζονται, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πιάνη τὸ μάτι. (Πρβλ. βαγίζω=θυμῶ διὰ βαΐων, Τήνος). Εἰς τὴν Σωζόπολιν πιστεύουν, ὅτι «οἱ βάιες, ἀφοῦ ἁγιασθοῦν καὶ μεταφεροῦν εἰς τὰς οἰκίας, ἔχουν τὴν δύναμιν ν' ἀποδιώκουν ἔξ αὐτῶν τοὺς ψύλλους καὶ τοὺς κορέους, ἔξ οὗ καὶ τὸ «Μέσα βάγιες καὶ χαρές, ὄξω ψύλλοι, κόριζες». Εἰς τὴν Ἑπειρον «κρεμοῦν σιὰ καρποκλάδια (καρποφόρα δένδρα) ἀπὸ ἓνα κλωνι βάγια, γιὰ νὰ καρπίζουν, καὶ σιὰ κήπια τὸ ἴδιο, γιὰ νὰ μὴν τὰ κόβη τὸ σκουληκι». Εἰς τὴν Σκῦρον, τὸ βράδυ τοῦ Λαζάρου οἱ νοικοκυρὲς θὰ πλέξουν κ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ βάγια καὶ βιόλες, νὰ τὸν πᾶνε τὸ πρωτὶ στὴν ἐκκλησία, νὰ τὸν εὐλογῆσῃ ὁ παπᾶς. Σὰν ἀπολύσῃ ἡ ἐκκλησία τὴν ἄλλη μέρα, τῶν Βαγιῶν τὸ πρωτὶ, θὰ πάρουν ὅλοι τοὺς σταυρούς των, νὰ πᾶνε νὰ βασιάσουν τὰ δέντρα, τὰ κλήματα, τὰ βόδια, τὰ περιβόλια, τὶς βάρκες, τοὺς μύλους. Ὅλα τὰ βασιάζουν γιὰ τὸ καλὸ. Ὅσοι ἔχουν μάντρες παίρνουν λαζόνια, λαχανόπιττα καὶ μακαρόνια γιὰ τοὺς βοσκούς, πάνω πάνω στὸ καλάθι καρφώνουν τὸ σταυρὸ τὸ βάγιο καὶ πᾶνε πρωτὶ πρωτὶ στὴ μάντρα καὶ βασιάζουν τὰ πρόβατα τοὺς δίνουν δηλ. μιὰ στὴ ράχη μ' ἓνα κλαδί ἀπὸ μυρτιά καὶ μὲ τὸ βάγιο σταυρὸ καὶ τοὺς λένε: *ισαὶ τοῦ χρόνου! καλὴ Λαμπρὴ! Βάτσα-βάτσα τοῦ Βαγιῶ | ισαὶ τὴν ἄλλη τουριατοῖ | μὲ τὰ κότσινα τ' ἀγὰ | ισαὶ μὲ τ' ἄσπρα τὰ χλωρά!* (Πέρδικα 135). Ποῦ τὰ μεταχειρίζονται διὰ τὸ προζύμι; Π.χ. εἰς τὸ Κατσιδόνι τῆς Κρήτης *καύγουνε* (τὸ σταυρὸ τῶ Βαγιῶ) καὶ μὲ τὴ σκόνη του ζυμώνουνε τὸ ψωμί, χωρὶς νὰ βάλουνε προζύμι, καὶ ἀνεβαίνει ἡ ζύμη.

5. Κτυπήματα μὲ τὰ βάγια (βαγιοχτυπήματα). Π. χ. εἰς τὴν Καρδαμύλην Λακωνίας «οἱ γυναῖκες μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας χτυποῦν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη μὲ τὰ βάγια πὸν τοὺς μοίρασεν ὁ παπᾶς. Πιστεύουν ὅτι, ἅμα μιὰ ἔγκνος χτυπηθῆ μὲ βάγια, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, θὰ γεννήσῃ ἐνκολώτερα». Εἰς τὴν Μάδυτον τὰ παιδιὰ κτυποῦνται μεταξὺ των μὲ τοὺς κλάδους τῶν μύρτων, λέγοντα: «καὶ τ' χρόν' νὰ μὴ σὲ πιάν' ἡ μυῖα».

6. Ἄγερμοὶ παίδων κρατούντων κλάδους βαΐων, (τὸ βάϊσμα ἐν Πόντῳ). Ἄσματα καὶ δῶρα (αὐγά, φροῦτα). Μοιράζουν τὰ παιδιὰ καὶ βάγια εἰς τὰ σπίτια;

Δύο παραδείγματα: Εἰς τὴν Λέσβον, τὸ Ἄδραμύτιον κ.ἄ. τὰ παιδιὰ κάθε ἐνορίας ἔχουν ἓνα δεμάτι ἀπὸ κλαδιά δάφνης: «τὰ στολίζου μὲ βαλάδια (παννάκια κόκκινα - πράσινα ἀπὸ καινούργιο φουστάνι) στὴν κορφὴν βάζου ἓνα κουνδοῦνι ν' ἀκούγεται. Ὅταν ἀπολύσῃ ἡ ἐκκλησία, γυρίζου στὴ γειτονιά τους ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι ἀφήνου τὸ δεμάτι ὄρθιο ἀπομέσα ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ἀρχίζου νὰ φάλλου τὸ τροπάριο «τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν». Κατόπι χτυποῦν κάτω τρεῖς φορὲς τὸ δεμάτι καὶ λένε: Ἐξω ψύλλοι, ποντικοί, μέσα σὲ βαθὺ ρομάνι! Κόβου ὕστερα ἀπὸ ἓνα

κλαδάκι και τὸ δίνουν στὴ νοικοκυρά, λέγοντας: Χρόνια πολλά, ἐν ὀνόματι Κυρίου, δὸ μ' τ' ἀγὸ νὰ φύγω!»

Εἰς τὰς Κυδωνίας «τὴ βαγιοβδομάδα πήγαινε ὁ καντηλανάφτης στὰ περβόλια και ἔκοβγεν ἕνα κομμάτι, ἕνα μεγάλο κλωνὶ βάγια, και τὸ βάζε στὸ κελλί του. Κάθε κοριτσάκι πήγαινε και κρεμοῦσεν ἕνα κουρελλάκι ἀπὸ τὸ καινούργιο τὸ φουστάνι του κ' ἔτσι ἡ βάγια γέμιζεν ἀπὸ κουρελλάκια. Τὸ πρῶτὸ τῶ Βαγιῶ, μετὰ τὴ λειτουργία, ὁ καντηλανάφτης ἔπαιρνε τὴ βάγια στὸν ὄμο του και γύριζεν ὅλη τὴν ἐνορία κ' ἐπάαινε στὰ σπίτια και πίσω του ὄλα τὰ μωρὰ (=παιδιὰ) φώναζαν τραγουδιστὰ:

«Βάγια, βάγια τῶ βαγιῶ | τρῶνε ψάρι και κολιό,
και τὸν ἄλλο Κυριακὸ | τρῶν τὸ κόκκινο τ' ἀγὸ».

Ὁ καντηλανάφτης πάαινε σὲ κάθε σπίτι κ' ἔβαζε τὴ βάγια μέσα, τὴν κονοῦσε κ' ἔλεγε: «Ὁξω ψύλλοι, ὄξω κοριοὶ | νὰ πᾶτε στὰ ρουμάνια, | νὰ φᾶτε ρουμανόφυλλα. | Πέσετε, ψοφήσετε | και πίσω μὴ γυρίσετε. | Ρά, ρώ, Μαργαρώ, | ἡ τοὶ παράδες ἡ τ' ἀγὸ. | Γυρίσαμε, γυρίσαμε, | τὸ βασιλιὰ δὲν ἤῤραμε (δηλ. τὸ Χριστό). Οἱ νοικοκυρὲς τοῦ ὄναν ἕνα ἀγὸ ἡ λεπτὰ».

7. Ἄλλα παιδικὰ ἔθιμα. Χοροί, ἐστιάσεις κλπ.

Π.χ. εἰς τὸν Ναίμονα και τ' ἄλλα χωρία τοῦ Μικροῦ Αἵμου «τὴν ἡμέρα τοῦ Βαγιῶ τὰ κορίτσια πάγαιναν στὴν ἐκκλησιά, ἔπαιρναν βάγιες ἀπ' τὸν παπᾶ κ' ὕστερα μαζεύονταν σὲ μιὰ πλατέα, στὸ ἀλάνι τοῦ χωριοῦ· ἔδεναν τὰ βάγια μὲ κόκκινη κλωστή, τὰ γυροῦσαν ὅπως κουλούρα, και τὰ καναν στεφάνι μικρό. Κάθα μιὰ χώρια, τὸ κρατοῦσε στὸ χέρ'—βάϊ τὸ λέγαμε.—Ὑστερα τραγουδῶντας και χορεύοντας πήγαιναν μακρὰ ὁ ἕνα ρέμα (τὴ Μιχαλιὰ) ἔσκυφταν και τὰ ριχναν. Τὰ ἔπαιρνε τὸ νερό. Ἐνα κορίτσι ἦταν πρόβοδος και τ' ἄλλα ὄλα στὴ σειρὰ πάαιναν και τραγουδοῦσαν: Ἐντε μωρὴ Μαρούλα, κλπ. Ἄμα πήγαιναν στὸ ρέμα, ἔσκυβαν και κονοῦσαν τὰ χέρια μέσ' στὸ νερὸ κ' ἔλεγαν: «Ὅποιο βάϊ περάσ' μπροστὰ, κείνο θὰ γέν' σὺδέκνισσα». Ὑστερα τὰ ἔβλεπαν τὰ βάγια, ποιὸ πήγαινε πρῶτο, κείνο τὸ κορίτσι γένδανε σὺδέκνισσα. Στὸ γυρισμὸ ἦτανε κείνο τὸ κορίτσ' μπροστὰ, ἔσερνε τὸ χορὸ, γένδανε πρόβοδος. Γύριζαν και πήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ αὐτονοῦ, τῆς συντέκνισσας. Ἐκεῖ, τοῦ κοριτσιοῦ ἡ μάνα μαγέρευε και τὰ φίλευε φασόλια, ἐλιές, μιλγκούρια, τέτοια πράματα. Χορεύανε, ὕστερα γυροῦσαν, χόρευαν πιασμένα ἀπὸ τὰ χέρια ὄλα τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ κ' οἱ γυναῖκες ἔπο κατόπι ἔβλεπαν. Στὸ δρόμο πὸν γυρίζουν λένε και τὸ τραγοῦδι τῆς Βάγιας:

«Ἐσύ, κυρά μ', μὲ μάλωσες, μὰ θὰ σὲ παραδώσω.

— Τὸ τί εἶδες, Βάγια μ' και τὸ πῆς, τὸ τί θὰ μαρτυρήσης;

Τὸ τί εἶδιαν τὰ ματάκια μου, κείνο θὰ μαρτυρήσω κτλ.»

8. Καθαρμοί, προλήψεις, δεισιδαιμονία. Π.χ. Εἰς τὴν Ὑδραν τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τὸ βράδυ, μετὰ τὸν νυμφίον «λούζεται ὅλη ἡ φαμίλια, γιὰ νὰ ᾖ καθαρὴ ὅλη τῆ Μ. Βδομάδα». Εἰς τὴν Κρήτην «πρέπει νὰ φᾶνε κείνη τὴν ἡμέραν ψαριὸν παστὸ ἢ φρέσκο· εἶναι ἀνάγκη νὰ γλείφουν ἕστω καὶ κόκκαλον τοῦ ψαριοῦ γιὰ τὸ καλό».

Μεγάλη Ἑβδομάς (Μεγαλοβδόμαδο)

1. Γενικά.

1. Νηστεία (τριήμερος). Π.χ. εἰς τὴν Καστορίαν «Μ. Δευτέρα, Μ. Τρίτη, καὶ Μ. Τετάρτη δὲν τρῶν τίποτε, παρὰ τὸ βράδυ μόνον λίγο νερό, ἰδίως τὰ κορίτσια, γιὰτὶ πιστεύουν δι νηστικῆς καρδιᾶς πιάνει ἡ εὐκὴ καὶ ἔτσι ἐλπίζουν νὰ βροῦν τὸ γαμπρό». Πρὸβλ. «Κραταίει τριήμερον αὐτὴ καὶ θὰ πιᾶση τὸ πουλάκι».

2. Ἀπαγόρευσις ἁσμάτων, μουσικῆς καὶ πάσης διασκεδάσεως. Εἰς τὴν Πάρον οἱ κώδωνες τῶν ναῶν καθ' ὅλην τὴν Μ. Ἑβδομάδα δὲν κρούονται, ἡ δὲ πρόσκλησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν γίνεται μεγαλοφώνως ἀπὸ τὸν κρᾶχτην.

3. Προλήψεις περὶ τῶν Ἑβραίων: «Κλείνονται στὰ σπίτια τους, διαβάζνε καὶ κλαῖνε καὶ τσιρίζνε».

4. Διάλυσις τοῦ ἐργαλειοῦ. Π.χ. εἰς τὴν Λήμνον τὴ Λαθρυγιά (=τὴ Μ. Ἑβδομάδα), ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι σταυρωμένος, θὰ ξεκάμουν τὸ λάκκο (τ' ἀργαλειά), τὸν ξεβιδώνουν».

5. Παροιμίαι καὶ παιδικὰ ἁσμάτια, σχετικὰ μὲ τὰς ἡμέρας τῆς Μ. Ἑβδομάδος. Π.χ. *Μεγάλη Δευτέρα*—*μεγάλη μαχαίρα*, *Μεγάλη Τρίτη*—*μεγάλη θλίψη*... *Μεγάλο Σαββάτο*—*χαρὲς γιομᾶτο*, *Λαμπρὴ*—*χάσκα μπουκα*,—*ἀγὰ κι ἀρνὶ* (Κεφαλληνία).

2. Μεγάλη Δευτέρα.

1. Καθαρισμὸς τῶν οἰκιῶν: ἀσβέστωμα, σφουγγάρισμα κλ.

2. Ἄγερμος παιδιῶν. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τί ἄδουν εἰς κάθε σπίτι; Εὐχαί, ἔπρωδαι καὶ κατάδεσμοι κατὰ τῶν ψύλλων. Δῶρα.—Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Μάδυτον τὰ παιδιὰ τὴν Μεγ. Δευτέραν κρατοῦντα σταυρὸν ἐστεμμένον μὲ μύρτα (τὸ ρουμάνι) περιφέρονται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἀπαγγέλλοντα πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου τὴν εὐχὴν:

*«Σήμερ' εἶν' ἄλλους οὐρανός, σήμερ' εἶν' ἄλλη μέρα,
σήμερα καταδέχεται Σταυρός μὴ τὸν Δεσπότην κτλ.*

*Χαῖρε πύλη, χαῖρε ἀμνέ, | χαῖρε Τίμω Σταυρέ,
καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ | ψάλλειν ἤλθαμεν ἐδῶ...*

᾽Οἷ' οἱ ψύλλ' καὶ ποτικοί, | νὰ πάρουν ὄρη καὶ βουνοί,
 νὰ φάγουν κλαδοκούμαρα | νὰ πέσουν νὰ φοφήσουν....
 Τὰ κονκούλια σας πολλά, | τὰ βάρη σας μετάξι,
 πάρετε σεῖς τὴν κόττα | κ' ἡμεῖς τὰ πέντ' ἀυγά».

Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο καὶ κατὰ ποίαν ἄλλην ἡμέραν; Π.χ. ἐν Λέσβῳ καὶ Δαρδανελίοις τὸ «ρουμάνι» γίνεται τὴν «Κόκκινη Πέφτη».

3. Μεγάλη Τετάρτη.

1. Τέλεσις εὐχελαιίου. Γίνεται τοῦτο καὶ κατ' οἴκους καὶ κατὰ ποίαν τάξιν; Π. χ. ἐν Κοτυώροις, ὁ παπᾶς τῆ Μεγ. Τετάρτη γύριζε στὰ σπίτια γιὰ εὐχέλαιο. Εἶχαν σὲ κάθε σπίτι ἔτοιμα ἀυγά ὠμά, ἀλευρι καὶ ἀλάτι, τὰ εὐχέλιαζε αὐτὰ ὁ παπᾶς καὶ τῆ Μεγ. Πέμπτη, ἀφοῦ ἔβαφαν τ' ἀυγά, τὰ πήγαιναν μαζὶ μὲ τὸ εὐχελιασμένο ἀλευρι καὶ τ' ἀλάτι στὴν ἐκκλησιά, στὸν Ἑσπερινό, μέσα σὲ καλαθᾶκια σκεπασμένα καλὰ μὲ παννί». Εἰς τὴν Σπάρτην «ἀπ' τὸ ἀλευρι, ποὺ ἄκουσε τίς εὐχὲς τοῦ εὐχελαιίου, τρῶνε κάθε πρωὶ ἓνα κομματάκι».

2. Παρασκευὴ νέας ζύμης (τὸ προζύμι τῆς χρονιάς). Π. χ. εἰς τὰς Ἀθήνας «τῆ Μεγ. Τετράδη ἢ κλησάρισσα πήγαινε ᾽πὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ μάζωνε ἀλευρι καὶ τὸ ζύμωνε χωρὶς προζύμι. Ὁ παπᾶς ἀκουμποῦσε ἀπάνω τὸν Σταυρὸ μὲ τὸ Τίμο Εὐλο καὶ τὸ ζυμάρει ἀνέβαινε. Αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ προζύμι τῆς χρονιάς».

3. Τελετὴ τοῦ νιπτῆρος. Ποῦ γίνεται αὕτη καὶ κατὰ ποῖον τρόπον;

4. Μεγάλη Πέμπτη.

1. Ὄνομα: Κόκκινη Πέφτη ἢ Κοκκινοπέφτη.

2. Τὸ ζύμωμα. Οἱ κουλλοῦρες, οἱ πίττες τῆς Λαμπρῆς. Ὄνομα αὐτῶν (κουτσοῦνες, κοσόνες, κουζοννάκια, κοφίνια, καλαθᾶκια, δοξάρι, ἀυγοῦλα, λαζαράκι κλπ.) Τρόποι κατασκευῆς καὶ σχήματα. Ἰδιαιτερεὶ χρήσεις πρὸς ἴασιν ἢ ἐξορκισμὸν ἀσθενειῶν κλπ. Π.χ. Τὶς λαμπριάτικες κουτσοῦνες εἰς τὴν Κορώνην «τὶς ζυμώνουν μὲ λάδι, μύγδαλα καὶ γλυκάνισο βράζουνε καὶ δαφνόφυλλα καὶ βάζουνε τὸ ζουμί γιὰ νοσιμάδα. Τὶς κουτσοῦνες τίς πλάθουνε στρογγυλὲς σὰν κουλλοῦρες ἢ μακρουλὲς καὶ τίς περιπλέχουνε (=στολιζοῦνε) μέσα μὲ ζυμάρει. Βάνουνε στὴ μέση τὸ κόκκινο τὸ ἀυγὸ καὶ στολιζοῦνε τὴν κουτσούνα μὲ ἀγκιναρίτσες, μὲ πουλάκια, μὲ μύγδαλα καὶ σουσάμι. Αὐτὲς ποὺ εἶναι νὰ τίς μεράσουνε σὲ μικρὰ παιδιὰ τίς κάνουνε σωστὲς κουτσουνίτσες, μὲ πόδια, μὲ χέρια, μὲ κεφάλι (ἀπεικόνισις τοῦ σχήματος ἀπαραίτητος). Ζυμώνουν τότε καὶ κουλλοῦρι γιὰ τὴν Πρωτομαγιά; Π.χ. εἰς τὸν Νάιμονα «τῆ γόκκιν' τῆ βέφτ' ποὺ θὰ ζυμώσουν, κάμνουν τρία μικρὰ κουλιθᾶκια

μέ σταυρό και τὰ σκῶν'ν στοῦ εἰκόμισμα. *Κι ἅμα λυσοῶξ' κἄνα σκυλί, τοῦ δίν'ν λίγο ἀπ' αὐτό, γιά νά ξελυσοῶξ'».*

«Λειτουργιά» τῆς Μεγ. Πέμπτης. Πῶς ζυμώνεται καί ὑπὸ τίνων; Π.χ. εἰς τὴν Ζάκυνθον «ἐπτὰ ἄγναι παρθένοι καθαρίζουν τὸν σῖτον ἀνά κόκκον, πλύνουν, ἀπλώνουν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλέθουν, ζυμώνουν καὶ κατασκευάζουν λειτουργιά».

3. Τὸ βάψιμο τῶν αὐγῶν. Εἶναι ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐγῶν ποὺ βάφουν; Χρῶμα, τρόποι καὶ μέσα βαφῆς (π.χ. μετὰ τὸ *βάρι*=κόκκινο ξύλο, μετὰ φύλλα ἀμυγδαλιᾶς κλπ.). Τὸ πρῶτο αὐγὸ ποὺ βάφουν (τὸ *αὐγὸ τῆς Παραγίας*). Θαυμασταὶ αὐτοῦ ιδιότητες: σταύρωμα τῶν παιδίων μετὰ αὐγὸ, ἄλλαι ποικίλαι χρήσεις αὐτοῦ. Δεισιδαιμονίαι διὰ τὸ δοχεῖον, ὅπου βάφουν τὰ αὐγά (πρέπει νὰ εἶναι καινούργες;), διὰ τὴν βαφήν (δὲν τὴν βγάζουν ἀπ' τὸ σπίτι οὔτε τὴν χύνουν, διατί;). Βάφουν αὐγά οἱ πενθοῦντες; καὶ μετὰ ποῖον χρῶμα; Ἀποστολὴ κόκκινων αὐγῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ λειτουργηθοῦν. Αὐγά «εὐαγγελισμένα». Αὐγά ζωγραφιστὰ (*ξοδλωτά*, ἢ *κεντημένα*, *πέρδικες*), εὐχαὶ ἐπιγραφόμεναι εἰς αὐτά. Διασκευὴ τῶν αὐγῶν εἰς πουλιὰ κτλ. Π.χ. εἰς τὴν Σινώπην ὅσα ἄτομα ἔχει τὸ σπίτι, τόσα αὐγά κόκκινα βάφουν κ' ἓνα τῆς *Παναίτας*: τὸ βράδυ τὰ βάζουν σ' ἓνα κουτάκι καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ 12 Εὐαγγέλια στὴν ἐκκλησίαν, γιά νὰ διαβιστοῦν. Τὰ βάζουν κατόπιν στοῦ Ἱεροῦ, στὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ὑποκάτω, πίσω ἀπὸ τὸ θρόνον τοῦ δεσπότη, καὶ τ' ἀφήνουν ἐκεῖ ὡς τὴν Ἀνάστασιν. Τὴν ἡμέραν κείνη, στὴν ἀπέλευσιν, τότε ὅλες ἔπαιον τὰ κουτάκια μετὰ τ' αὐγά καὶ γύριζαν στοῦ σπίτι. Τὰ τσέφλια τῶν «εὐαγγελισμένων αὐγῶν» τὰ βάζαμε στὸν μπαχισέ, στῶν δεντρῶν τὶς ρίζες κ' ἐλέγαμε: «*νά πιάσουν ὄλοι οἱ καρποί*». Εἰς τὸ Σινίχοβον τῆς Δυτ. Μακεδονίας «τὸ αὐγὸ ποὺ θὰ πρωτοβάψουν τὴ Μ. Τετάρτη τὰ μεσάνυχτα (γιατὶ τότε βάφονται τὰ αὐγά) θὰ ταφῆ στὴν πρώτη αὐλακίαν τοῦ χωραφιοῦ, ἅμα ἀρχίσουν νὰ σπέρνουν, καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου πρωταρχιστὴ τὸ ἀλέτρι, γιά νὰ ἴναι παστρικὸ καὶ τὸ σιτάρι, ὅπως τὸ αὐγὸ». Εἰς τὴν Σῦρον «τὰ βάφουν καὶ κίτρινα μετὰ τῆς μυγδαλιᾶς τὰ φύλλα». Εἰς τὴν Λήμνον «ἓνα κόκκινο αὐγὸ βάζουν στοῦ εἰκονοστάσι. Ἄμα εἶναι τριῶν χρόνων αὐγὸ στοῦ εἰκονοστάσι, γίνεται κρατ' *τήρα*, δηλ. μετὰ πέτρα ποὺ ἅμα τὴ βάλῃς ἀπάν' σὲ ἔγκυαν γυναῖκα, εἴτε ζῶσιν ἔγκυον, ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι κρατεῖ, (δὲν ἀποβάλλει). Τὰ κορίτσια βάζουν σ' αὐγά καὶ φτερά ἀπὸ χαρτὶ χρωματιστό, βάζουν οὐρά, μύτη μετὰ ζ' *μάρ' σάν πουλί* καὶ τὰ κρεμοῦν ἀπ' τὴ σκεπή. Σὰν μπλούδια ἦταν, γιά νὰ πετάξ' *ν*».

4. Τὰ μεγαλοπεφτιάτικα αὐγά.

Ἄλλα τὰ αὐγά ποὺ γεννοῦν αἱ ὄρνιθες τὴν Μεγάλην Πέμπτην θεωροῦνται ἐξαιρετικὰ ἢ μόνον τῆς μαύρης κόττας ἢ τῆς πρωτόγεννης; Ποία ἢ χοῦσις τῶν; Π.χ. εἰς Σοποτὸν Καλαβρύτων «τὰ αὐγά ποὺ γεννιοῦνται τὴ Μεγ. Πέμπτη τὰ πηγαί-

νουνε στην ἐκκλησία τὴν ἴδια ἡμέρα καί, ἅμα διαβασιοῦν, τὰ θάρτουν πάλι τὴν ἴδια ἡμέρα σταυρωτὰ στὸ ἀμπέλι, γιὰ νὰ μὴν τὸ τρώῃ τὸ σκαθάρι ἢ γιὰ νὰ μὴν πλησιάζῃ χαλάζι στὸ ἀμπέλι» (Ἀρκαδία). Εἰς τὴν Κορώνη «τὰ φυλᾶνε στὸ σπίτι καὶ τὰ τρώνε, ὅποτε τοὺς πονάει ὁ λαιμός. Κάνουνε πολὺ καλό».

5. Τὸ κοκκίνοπεφτιάτικο παννί.

Ἐνάρτησις ἐρυθρῶν ὑφασμάτων ἀπὸ τῶν παραθύρων. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τὴν κόκκινη τὴν Πέμπτη βάρνε τ' αὐγὰ καὶ βουτᾶνε ἓνα παννί. Τὸ βάρνε κόκκινο καὶ θὰ τὸ κρεμάσνε ἀπέξω ἔπε τὸ παράθυρο 40 μέρες καὶ ὀνομάζεται κοκκίνοπεφτιάτικο καὶ χρειάζεται γιὰ ὅλα τὰ πράματα» (δηλ. εἰς ἐπρωδὰς κλπ.). Εἰς τὴν Κίον, «τὸ πρῶτ' τῆς Μεγ. Πέμπτης, πολὺ αὐγὴ, πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, σηκωνόταν ἡ νοικοκυρὰ καὶ κρεμοῦσε σ' ἓνα ἀπὸ τ' ἀνατολικά παράθυρά της ἓνα κόκκινο παννί, γιὰ νὰ τὸ ἰδῇ ὁ ἥλιος. Ἔμα ἦθελ' ἂ τὸ ἰδῇ, τὸ ἔπαιρνε μέσα». Εἰς τὴν Καστορίαν «ἀπλώνουν στὰ παράθυρα κόκκινες βελόντζες καὶ κόκκινα μαντήλια». Ποία ἡ σημασία τοῦ ἐθίμου; Π.χ. εἰς τὴν Σκόπελον (Θράκη) «τὸ κόκκινο παννί, ποὺ κρεμοῦν στὸ πάνω μέρος τῆς πόρτας, λένε, συμβολίζει τὴν παρθενιά τῆς Παναγίας» (Ἀρχ. Θρ. Θησ. Η', 150).

6. Γιατί βάρφουν τ' αὐγὰ κόκκινα; Παραδόσεις αἰτιολογικαί. Π.χ. «Ὁταν ἀναστήθηκεν ὁ Χριστός, τὸ ἔπαν σὲ μιὰ χωρικὰ κι αὐτὴ δὲν πίστευε καὶ εἶπεν: «ὅταν τ' αὐγὰ ποὺ κρατῶ γίνουν κόκκινα, τότε θ' ἀναστηθῇ καὶ ὁ Χριστός. Καὶ αὐτὰ κοκκίνησαν. Καὶ ἀπὸ τότε τὰ βάρφουν κόκκινα» (Καστορία).

7. Τὸ ὕψωμα τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Προσφοραὶ διὰ τοὺς ζωντανούς. Π.χ. εἰς τὰς Κυθωνίας «αἱ γυναῖκες τὸ ὕψωμα ἀπὸ τῆ λειτουργία τῆς Μεγ. Πέμπτης τὸ ἔβαζαν σ' ἓνα σακκουλάκι, ποὺ εἶχε ἄνθη μέσα, καὶ τὸ φύλαγαν πίσω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα». Εἰς τὴν Δυτ. Μακεδονίαν «φέρνουν στὴν ἐκκλησία κουλλουράκια, ὄχι γιὰ τοὺς πεθαμένους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ζωντανούς. Ἔμα τελειώση ἡ ἐκκλησία, μοιράζονται τὰ κουλλουράκια αὐτὰ γιὰ τὸ καλό. Ἔνα κουλλοῦρι θὰ στείλουν στὸν τσοπάνο κάθε σπίτι θὰ τὸ στείλουν στὸ μαντρί, γιὰ νὰ γίνουν τ' ἀρνιά καλά».

8. Προσφοραὶ διὰ τοὺς νεκρούς. Πίστις περὶ ἐξόδου τῶν ψυχῶν. Π.χ. εἰς τὸ Λοζέτσι τῆς Ἠπείρου «τὴν Μεγ. Πέμπτη κάνουν ὕψωμα, βράζουν καὶ στάρι καὶ τὸ πᾶνε στὴν ἐκκλησία. Ὁ παπᾶς κάνει συλλειτουργοὺ καὶ μνημονεύει τίς ψυχές. Λέμε πὼς ἐκείνη τὴν ἡμέρα βγαίνουν οἱ ψυχές ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ ξανασαίνουνε κι αὐτές, ὅπως ἀνασταίνεται ὁ Χριστός. Βγαίνουν καὶ πᾶνε στὰ λουλουδάκια. «Βγῆκαν κ' οἱ ψυχές στὰ λουλουδάκια» λέμε ἐμεῖς. Κάνουνε ἔξω 50 μέρες,

ὡς τῆς *Γονοκλισιᾶς*. Τότε *γονατίζομε*, γιατί τότε γονατίζουν κ' οἱ ψυχές καί προσκυ-
νᾶνε τὸ Θεὸ καί γυρίζουν πάλι στὸν τόπο τους». Ποία ἦ πίστις ἀλλοῦ;

9. Τὸ Μεγαλοπεφτιάτικο εὐχέλαιο. Τρόπος τελέσεως αὐτοῦ κατ' οἶκον. Χρῆσις τοῦ ἀλεύρου, τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ εὐχέ-
λαιο, τοῦ βάμβακος, τῶν ἀγγείων κλπ. Εἰς τὴν Κορώνη «τὰ τρία *ριγανόξυλα*,
μὲ τὰ ὁποῖα οἱ παπᾶδες ἐμύρωσαν ὄσους ἦταν στὸ εὐκέλαιο, τὰ φυλᾶνε στὸ εἰκονο-
στάσι κι ὅταν χτίσουνε καινούργιο σπίτι, τὰ βάνουνε στ' ἀγκωνάρια τοῦ σπιτιοῦ.
Τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ποὺ καῖνε στὸ φλυτζάνι, τ' ἀφήνουνε νὰ κάφουνε ὡς κάτω
καὶ τὸ φλυτζάνι ἐκεῖνο τὸ πλένουνε στὸ γυαλό, ὄχι ἀλλοῦ». Ποία ἦ συνήθεια ἀλλοῦ;

10. Ἄγερμοὶ παιδιῶν μὲ κλάδον μύρτου (τὸ *ρουμάνι*), ὡς κατὰ τὴν Μεγ.
Δευτέραν. Εἰς τὴν Λέσβον τὰ παιδιὰ κάμνουν ἓνα στεφάνι κ' ἔχουν πάνω σ' αὐτὸ
δεμένα διάφορα κουρέλια καὶ λένε τραγουδιστά: *Ρό, ρό, τὸ μωρὸ | κάτι (=κάθεται)*
μέσ' στὸν ἀγωγὸ | καὶ γυρθεὶ ἐν' ἀγρὸ κλπ. Μετὰ δὶν' ἔνα κουρέλι στὴ νοικοκερὰ
καὶ λένε: *Ἐξω φύλλοι, ποντικοὶ | καὶ μέσα τὸ ρουμάνι.* Τὸ κουρελάκι τὸ δένουν
σ' ἓνα καρφὶ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ τοὺς ψύλλους καὶ τοὺς ποντικούς. Ἄλλοι «ἀπάν' στα
βάγια βάζουν μὴν ἀτ' κνίδα κόκκιν'. Ψηλὰ σ' ἓνα κλαδέλλ' βάζουν ἓνα κουδουνέλλ'.
Γυρίζουν τὰ σπύτια καὶ λέν: ὦ καλὴ νοικοκερὰ, | σήκω δῶσ' μας πέντ' ἀγὰ, | μὴ
μὲ δειρ' ὁ δάσκαλος κτλ. Ὁξον φύλλοι καὶ μαντάκοι | μέσα τὸ καλὸ ρουμάνι». Εἰς τὰς
Μέτρας (Θράκ.) «τὰ παιδιὰ κάμνουν τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα ἀπὸ παλαιὰ ράκη καὶ
τὸ περιφέρουν ἀνὰ τὰς οἰκίας ἐπαιτοῦντα «*καψίδια*». Κάθε νοικοκυρὰ δίδει κλάδους
ἀμπέλου ἢ λινάτσα ἢ ἐλλείψει τούτων ἐπιχέει ὀλίγον πετρέλαιον ἐπὶ τοῦ ὁμοιώμα-
τος. Τὰ παιδιὰ σηκώνουν τὸν Ἰούδαν καὶ τραγουδοῦν: *Ράτσα, κεράτσα | δῶσ' μιὰ*
κληματσίδα | νὰ κάφουμε τὸν Ὀβριγιὸ | πῶχει πολλὴ κασσίδα. | Ὀβριγιὸ φορεῖ φτερὸ |
στὸ κεφάλι τ' τὸ ξερό... Τὸ ὁμοίωμα καίεται τὴν ἐπομένην εἰς τὸν ἐπιτάφιον. Μόλις
ἐξημερώσῃ, κρεμοῦν ἓνα κόκκινον ὕφασμα εἰς τὸ ἀνατολικὸν παράθυρον τοῦ σπι-
τιοῦ νὰ τὸ διῆ ὁ γῆλιος».

11. Τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια. Ἅγιασμός ἄρτου, ἄλατος καὶ αὐγῶν προσα-
γομένων ὑφ' ἐκάστης οἰκογενείας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ὕδατος ἐν φιάλῃ. Πράξεις
τελούμεναι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Εὐαγγελίων πρὸς ἀποτροπὴν ἀσθενειῶν ἢ
παρασκευὴν φυλακτῶν καὶ ἄλλων μαγικῶν μέσων. Πυρραί, εἰς τὰς ὁποίας τὰ παι-
διὰ πηδοῦν καὶ καίουν τὸ μάρτη τους (*καλαφουνοὶ* ἐν Ρόδῳ μὲ χονδρούς κορμούς
πεύκων, ἀναπτόμενοι τὴν Μεγ. Πέμπτην εἰς τὰ 12 Εὐαγγέλια).

Μερικὰ παραδείγματα. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν «μερικές γυναῖκες παίρνουν
μιὰ λουρίδα, τὴ δένουν στὴ μέση τους καί, μόλις τελειώνει ἓνα ἓνα Εὐαγγέλιο,
δένουν ἀπὸ ἓναν κόμπο καὶ παρακαλοῦν νὰ γίνῃ μέσ' στὸ χρόνο τὸ ποθούμενον.»

Εἰς τὴν Λῆμιον «στὸ τρισκέλι, πὸν ἀκουμπάει ὁ παπᾶς τὸ Βαγγέλιο, δένανε ἕνα σπάγγο κ' ἐκεῖ κρεμνοῦσαν τὰ τσεμπέρια τῶν παιδιῶν, γιὰ νὰ ἔχουν τὴ φύλαξη. Στὰ δώδεκα Βαγγέλια φέρονον μπουκάλια γεμάτα νερό, τὰ βάζουν στὸ Βαγγέλιο ποκάτ' κι ἅμα τελειώσουν, τὰ παίρν' ὁ παπᾶς μέσα στὸ ἱερό, ποκάτ' ἀπ' τὴν Ἅγια Τράπεζα, καὶ τὰ παίρνουν μόνη τὴ Λαμπρὴ, στὴν Ἄγάπ'. Ἄμα εἶναι κανεὶς ἄρρωστος, θὰ πληθῆ μ' αὐτὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν σαραντίζουν, δηλ. τὸν ραντίζουν 40 φορὲς μ' ἕνα κλωνὶ βασιλικό. Καὶ ζωὸ ἅμα ἔχ' ἄρρωστο, κι αὐτὸ τὸ σαραντίζ'». Ὅμοίως «νερὸν τῶν δεκατεσσάρων Εὐαγγελίων» θεραπεύει τὴν ἡμικρανίαν (ἐν Κύπρῳ). Εἰς τὴν Σιγὴν τῆς Βιθυνίας «στὸ πρῶτο Εὐαγγέλιο, τὸ μεγάλο, τὰ παιδιά ἔγραφαν «πιστεύοι», ὅσους ἐπρόφταιναν νὰ γράφουν. Γύριζαν κατόπιν στὴν ἐκκλησία μέσα, τὴν ὥρα πὸν ἄρχιζεν ἡ ἐκκλησία ν' ἀπελάη, καὶ φώναζαν: «πιστεύοι, πιστεύοι»! Οἱ γριὲς τοὺς ἀγόραζαν, τοὺς ἔκαναν χαμαγλι (φυλαχτὸ) καὶ τὸ φοροῦσαν στοὺς ἀρρώστους». Εἰς τὰ Κούρεντα τὰ κορίτσια εἰς τὴν ἐκκλησίαν «γνέθουν νήματα διαφόρων χρωμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ προσδεθοῦν εἰς τοὺς κωδωνίσκους τῶν ζώων, γιὰ νὰ προκόφουν τὰ κόκκινα τὰ κρατοῦν κι ἂν τὰ πρόβατα ἀρρωστήσουν ἀπὸ παρμάρα, τοὺς τρυποῦν τ' αὐτιά καὶ περνοῦν τὸ κόκκινο νήμα, γιὰ νὰ γιαιτρευτοῦν».

12. Τὰ κεριά τῶν δώδεκα Εὐαγγελίων.

Θαυμασταὶ ιδιότητες, ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτά. Π.χ. εἰς τὴν Σπάρτην «τὸ κερί αὐτὸ πὸν μένει ἄκαντο, τὸ φυλάγουμε γιὰ φυλαχτὸ κι ὅταν μπουμπουνίζη τὸ χεῖμῶνα καὶ βρέχη δυνατὰ καὶ κἀνὴ κατακλυσμὸ, ἀνάβομε τὸ κερί καὶ δὲν πέφτει ἀστροπελέκι». Εἰς τὴν Ἀγιάσον Λέσβου «στὰ 12 Εὐαγγέλια παίρνανε οἱ γυναῖκες κερί, κ' ἕνα ἕνα Εὐαγγέλιο πὸν τελείωνε, κάνανε ἀπὸ τὸ κερί μ' ἕνα κομματέλλι ἕνα σταυρό. Μαζεύανε 12 σταυρέλλια καὶ τὰ πηγαίνανε στὸ σπίτι νὰ τὰ κολλήσ' νε παντοῦ στ' ἀντιγώνια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ψοφήσ' νε οἱ ψύλλοι, οἱ κοριοὶ» κτλ.

13. Διανυκτέρευσις γυναικῶν καὶ παρθένων ἐν τῷ ναῷ. (Τὸ φύλαγμα τοῦ Χριστοῦ). Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὸ Μοιρολόγι τῆς Παναγίας κτλ.

14. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῆς Μεγάλης Πέμπτης.

Π.χ. εἰς τὸ Γύθειον «τὴν Μεγ. Πέμπτην ἀνοιγαν τὴν κασέλλα διὰ τὸν ποντικόν, ὅπως ἐξαλειφθῆ. Δὲν ἐσοκούπιζαν, διὰ νὰ μὴ ἐμφανισθοῦν οἱ μύρμηκες». Εἰς τὸ Λοζέτσι Ἡπείρου «τὴ Μεγ. Πέμπτη πρῶτ' -πρῶτ' θὰ πλύνουν τὰ χοντροσκοῦτια τό ἔχουν σὲ καλὸ, τ' ἀγιάζουν, δὲν τὰ τρώει ὁ σκῶρος». Τοῦναντίον εἰς τὴν Θράκην «ἡ Κόκκινη Πέμπτη καὶ αἱ δύο μετ' αὐτὴν Πέμπται θεωροῦνται δρίματα καὶ δὲν πλύνουν ροῦχα, οὔτε ἀπλώνουν ροῦχα, διότι καταστρέφονται τὰ σπαρτὰ καὶ τ' ἀμπέλια». Εἰς τὸ Γιανιτσαροχώρι Κυδωνιῶν «οἱ πιὸ θρησκοὶ ἔτρωγαν μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, μόνο τὸ μεσημέρι, γιὰτὶ μιὰ φορὰ ἔγινεν ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος».

15. Ἀποστολή δώρων εἰς ἀνάδοχον, πενθερὸν κλ.

Εἰς τὴν Καστοριάν *στέλνουν τὶς πασχαλιές* : δύο κομμάτια ἀρνιοῦ, δύο παρμάκια (=τσουρέκια), ἀγὰ 12 ἢ 24, πάντως ζυγὸς ἀριθμὸς, ζάχαρη ζυγὸς ὀκάδες κλ.

5. Μεγάλη Παρασκευή.

1. Ὄνομα: π.χ. *Καπινοπαρασκευή* ἐν Ὀλυμπίᾳ, διότι «τότε αἱ γυναῖκες πίνουν καπνιά».

2. Ἄγερμὸς παιδίων. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τί τραγουδοῦν; Τί δῶρα λαμβάνουν; Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὴ Μεγ. Παρασκευή τὸ πρῶτ' ἡμερῶν τὰ παιδιὰ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ λένε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Κρατᾶνε ἓνα σταυρὸ στὸ χέρι καὶ τὰ φιλεῖουν μὲ κοιλούρια ἢ ἀγὰ κόκκινα ἢ λεπτὰ». Εἰς τὸ Καστανόφυτον Καστορίας «τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ παίρνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τὸ *χειλιδόνι* (ξύλινον ὁμοίωμα περιστερᾶς), πού τὸ κρατοῦν μ' ἓνα ξύλο ψηλὰ καὶ τὸ στολίζουν μὲ ἄνθη καὶ τὸ περιφέρουν στὰ σπίτια καὶ μαζεύουν δῶρα, ἀγὰ κόκκινα ἢ χρήματα». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Περιοδεία ἀνὰ τὰ ἐξωκκλήσια. Εἶναι ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν πού θὰ ἐπισκεφθοῦν; Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὴ Μεγ. Παρασκευή συνηθίζουν καὶ σηκώνονται πρῶτ', χαράματα, καὶ γυρίζουν στὰ ἐξωκκλήσια. Πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦν 9 ἢ 13 ἐξωκκλήσια. Παίρνουν κι ἀνάβουν κεριά καὶ θυμιάμα».

Ἐπίσκεψις εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ἀνάθεσις στεφάνων, θυμιάματα κλπ.

4. Ἡ λιτανεῖα τοῦ Ἐσταυρωμένου. Π.χ. εἰς τὴν Ζάκυνθον τὴν μεσημβριαν τῆς Μ. Παρασκευῆς περιφέρουν ἐν πομπῇ τὸν Ἐσταυρωμένον ἀνὰ τὴν πόλιν. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο καὶ μὲ ποίαν πομπήν; Παραδόσεις περὶ τοῦ Ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

5. Στολισμὸς καὶ προσκύνησις τοῦ Ἐπιταφίου. Ὁ θρῆνος τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Αἱ μυροφόροι.

Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὸν Ἐπιτάφιο τότε στολίζουνε τὰ κορίτσια μὲ ἄνθη πού τὰ στέλνουν ἀπὸ τὰ σπίτια. Μπουρλιάζουν λειμονόφυλλα καὶ λειμονάνθια καὶ τὰ κρεμᾶνε γύρω-γύρω στὸν Ἐπιτάφιο κάνουν καὶ σταυροὺς μὲ ἄνθια καὶ τὰ βάνουν πάνω ἀπ' τὸ Χριστό. Δίπλα ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο, στὶς τέσσερες ἄγκωνες στέκονται τέσσερες μυροφόρες μὲ κάνιστρα γεμᾶτα λειμονόφυλλα καὶ τριαντάφυλλα μαδημένα καὶ ρεντᾶνε τοὺς ἀνθρώπους πού πᾶνε νὰ προσκυνήσουν. Τὸ βράδυ θὰ ψάλλουν πρῶτα οἱ μυροφόρες, ὕστερα οἱ ἄντρες καὶ τελευταῖα τὰ παιδιὰ». Εἰς τὴν Κίον τὰ κορίτσια τὴν ὥραν πού στολίζαν τὸν Ἐπιτάφιο ἔψαλλαν τὸ μοιρολόγι τῆς

Παναγίας.—Τὸ πέρασμα κάτω ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον κατὰ ποίους τρόπους γίνεται καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας «για νὰ τοὺς πιάσ᾽ ἡ χάρ'».

6. Ἡ ἀκολουθία καὶ ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Ποίαν ὥραν γίνεται; Πρόσκλησις ἀπὸ τὸν «κράχτη» ἢ τοὺς «σημαντηρᾶδες». Πῶς καταρτίζεται ἡ πομπή τοῦ Ἐπιταφίου; Περνᾶ καὶ ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον; Ποῖαι συνήθειαι ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν περιφορὰν; (Δίδοδος κάτωθεν τοῦ Ἐπιταφίου, πυραὶ, θυμιάματα, πινάκια μὲ χλόην κριθῆς, καῦσις ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα κλπ.). Τί γίνεται, ἂν τύχη νὰ συναντηθοῦν οἱ Ἐπιτάφιοι δύο ἐνοριῶν;

Π.χ. Εἰς τὴν Λατιδα Ἄν. Κρήτης «πολὸν νύχτα τὸ Μ. Σάββατο τὸ πρωτὸ οἱ σημαντηρᾶδες παίρνουν τὰ σημαντήρια ντως καὶ γυρίζουνε τὸ χωριὸ ἀπὸ πόρτα, χτυποῦν τὰ σημαντήρια καὶ ξυπνοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία... Αφοῦ ψάλλον ὅλη τὴν ἀκολουθία, κατόπιν σηκώνουν τέσσερεις ἄνθρωποι τὸν Ἐπιτάφιο. Πηγαίνουν μπροστὰ οἱ σημαντηρᾶδες καὶ παίζουν τὰ σημαντήρια. Πίσω ἀκολουθοῦν τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ὁ Σταυρός, κατόπιν ὁ Ἐπιτάφιος καὶ κατόπιν ὁλος ὁ κόσμος καὶ γυρίζουν ὅλο τὸ χωριὸ. Σταματοῦν σὲ κάθε ἐκκλησία, χαλασμένη καὶ γερή, καὶ ψάλλον παρακλήσεις. Τελευταῖα πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο καὶ περνᾶ ὁ Ἐπιτάφιος πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους. Γυρίζοντας στὴν ἐκκλησία αὐτοὶ ποὺ κρατοῦν τὸν Ἐπιτάφιο τὸν σηκώνουν ψηλὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ περνοῦν ὅλοι ἀπὸ κάτω». Εἰς τοῦ Μελιγαλᾶ «τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τὸ βράδυ ἀνάβουν φουνταρίες. Κάθε νοικοκυρὰ, ὅταν σημαῖνη ἢ καμπάνα γιὰ τὸν Ἐπιτάφιο, θὰ ρίξῃ μπρὸς στὴν πόρτα τῆς δυὸ τρία μάτσα λοῦρες (κληματόβεργες) καὶ θὰ τοὺς βάλῃ φωτιά. Ὡστε νὰ βγῇ ὁ Ἐπιτάφιος, οἱ λοῦρες θὰ ἔχουν γίνει θράκα. Τὴν ὥρα ποὺ περνάει ὁ Ἐπιτάφιος ἀπὸ τὸ δρόμο βγαίνει κάθε νοικοκυρὰ καὶ ρίχνει ἐπάνω στὴ θράκα μιὰ χούφτα μοσχολίβανο καὶ μοσχοβολαίε ὁ τόπος καὶ στέκεται καὶ ὁ παπᾶς καὶ κάνει παραστάσιμο». Εἰς τὴν Κίον «ὅσην ὥρα γυρίζουν τὸν Ἐπιτάφιο, οἱ πόρτες μένουν ἀνοιχτές, γιὰ νὰ μπῇ ἡ θεία χάρη μέσα». Εἰς τὰς Μέτρας (Θράκ.), «περιφέροντες τὸν νεκρὸν τοῦ Χριστοῦ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου σταματοῦν εἰς ἓνα παρεκκλήσι, ὅπου ἔχουν στοιβαγμένα τὰ καψίδια καὶ τὸν Ἰούδαν ἔστημένον ἐπ' αὐτῶν. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὸ σχετικὸν εὐαγγέλιον, ἀνάπτουν τὴν πυρὰν καὶ καίουν τὸν Ὀβριό. Ἀπὸ τὴν στάκτην ἐκείνην λαμβάνουν μιαν φούκταν, διὰ νὰ τὴν ρίψουν τὴν ἐπομένην εἰς τὰ μνήματα ἢ διὰ μαγικὴν χρῆσιν».

7. Τὰ κεριά καὶ τὰ λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. (Τὰ χρυσιολούλουδα) (Κυθωνίαι), τὰ σταυρολούλουδα (Σπάρτη). Διανομὴ αὐτῶν καὶ χρῆσις.

Π.χ. εἰς τὴν Σπάρτην «ἄμα γυρίζουνε τὸν Ἐπιτάφιο, τὸν ξεστολίζει ὁ κλητῆρᾶς, παίρνει καὶ τὰ κεριά καὶ τὰ φυλάει. Τὴν ἄλλη μέρα τὰ βάζει ὁ παπᾶς

σ' ἓνα δίσκο μὲ τὰ σταυρολούλουδα, γυρίζει σ' ὅλη τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ μοιράζει σὺν γυναικας. Τὰ φυλᾶνε σὰ φυλαχτὸ καὶ σὰν ἀρρωστήση κανένα παιδάκι, βάνουνε στὰ κάρβοννα λίγο νερὸ καὶ μερικά σταυρολούλουδα καὶ τὸ λιβανίζουνε». Εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὰ λουλούδια ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο τὰ παίρναμε καὶ τὰ καπνίζομασταν. Εἶναι πὺδ καλύτερα νὰ τὸ κλέψῃς. Εἶναι καδεμιλὶδ' κο». Εἰς τὴν Πάρον «τὰ κεριά τοῦ Ἐπιταφίου τὰ φυλᾶνε καί, ὅποτε εἶναι κακοκαιρία, φουρτούνα, βρέχει καὶ ἀστράφτει, τ' ἀνάβουν, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ κακοκαιρία...»

8. Χῶμα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον ὡς ἀποτρεπτικὸν κατὰ τῶν ζωῶν-φίω. Πράξεις ἀποτρεπτικά. Εἰς τὴν Κίον, «τὴ Μ. Παρασκευὴ πὺδ γυρίζουν τὸν Ἐπιτάφιο, σταματοῦν στὰ τριδρόμια καὶ μνημονεύουν. Οἱ ἄνθρωποι πηγαίνουν πρωτύτερα καὶ βάζουν χῶμα στὸ μέρος πὺδ ξέρον, πὺδ θὰ σταματήσῃ ὁ Ἐπιτάφιος. Ἄμα τελειώσῃ ἡ ἐκκλησία, πηγαίνουν καὶ παίρνουν ἀπ' ἐκεῖνο τὸ χῶμα καὶ τὸ σκορποῦν στὸ σπίτι καὶ χάνονται οἱ κοριοί». Εἰς τὸ Κατσιδόνι Κρήτης, «τὴν ὥρα πὺδ λέει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησία «ἐν καλάμῳ» κάνουνε σταυροὺς ἀπὸ καλάμι, γιὰ νὰ διώξουνε τοὺς ποντικοὺς ἀπὸ τὰ κουκιά».

9. Τὸ προζύμι τῆς Μ. Παρασκευῆς.

Εἰς τὴν Ἄν. Κρήτην «τὴν ὥρα πὺδ λέει ὁ παπᾶς τὸ πρῶτο Εὐαγγέλιο τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἡ παπαδιά βαστᾷ λίγο ἀλευρι καὶ νερὸ καὶ κάνει προζύμι μὲ τίς εὐχὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ προζύμι ἀνεβαίνει».

10. Ἀνάθεσις στεφάνου, ἀνθέων ἢ κλάδου ἐλαίας εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τῆς οἰκίας.

Π. χ. εἰς τὰ χωριά τῆς Πυλίας «ὅταν ἀπορραβδίσουμε τίς ἐλιές, θὰ κόψουμε ἓνα κλαράκι, τὸν ἀιτό, καὶ θὰ τὸν φέρομε νὰ τὸν κρεμάσουμε στὰ εἰκονίσματα. Ὅλα αὐτὰ τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τὰ καῖμε καὶ βάνουμε καινούργια. Κρεμᾶμε κ' ἓνα στεφάνι μὲ λουλούδια κ' ἓνα ματσάκι κορφοξυλάνθη, πὺδ θὰ τὰ κόψουμε τὴν Πρωτομαγιά ἢ τῆς Ἀναλήψεως. Ὅλα αὐτὰ εἶναι καλὰ γιὰ τὸ ματόπονο».

11. Φαγητὰ καὶ ποτὰ τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Νηστεῖαι. Εἰς τὴν Κρήτην τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τρῶνε νερόβραστα φαγητὰ μὲ ξίδι, τρῶνε χοχλιοὺς βραστούς, πὺδ μοιάζει τὸ ζουμί των μὲ χολή. Εἰς τὴν Κορώνην τὴ Μεγ. Παρασκευὴ οὔτε φωτιά ἀνάβουνε οὔτε μαγερεύουνε οὔτε βάνουνε μπουκιά στὸ στόμα τους. Καμπόσοι βάνουνε σ' ἓνα ποτήρι ξίδι καὶ ρίχνουνε μέσα καὶ λίγη ἀράχνη καὶ πίνουνε τρεῖς γουλιές, γιὰ τὸ ἔτσι ποτίσανε καὶ τὸ Χριστό.

12. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονία. Π. χ. τὴ Μεγ. Παρασκευὴ ἄλλοτε εἰς τὰς Ἀθήνας «μάστορης-ξεμάστορης καρφὶ δὲν ἐκάρφωνε». Ὅμοίως εἰς τὴν Κίον «δὲν κάρφωναν καθόλου καρφί»,

6. Μέγα Σάββατον.

1. Ὁ μέγας ἔσπερινός, ἦτοι ἀκολουθία τῆς πρώτης Ἀναστάσεως τελουμένη τὴν πρωίαν τοῦ Μεγ. Σαββάτου. Τὰ ἐθιζόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεός!»: διασκόρπισι δαφνοφύλλων, πυραί, κωδωνοκρουσαίαι καὶ κρότοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κτλ. Θραῦσις πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς ὁδοὺς κλ.

Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὸ Μεγ. Σάββατον τὸ πρωί, πρὶν ἀρχίσῃ ὁ Μεγάλος Ἐσπερινός, στολίζουσι τὴν ἐκκλησίαν μὲ κλαδιὰ δάφνης γύρω-γύρω καὶ γεμίζουσι καὶ ἓνα πανέρι δαφνόφυλλα. Ὅταν πῆ ὁ παπᾶς: «Ἀνάστα ὁ Θεός κρῖναι τὴν γῆν», παίρνει τὰ δαφνόφυλλα καὶ τὰ σκορπᾷ σ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ γυναῖκες προσπαθοῦν νὰ πιάσουν στὸν ἀέρα ἀπ' αὐτὰ τὰ φύλλα, γιὰ νὰ τὰ καίγουν στὸ βάσκαμα καπνίζοντας τὸ βασκαμένο (40 Ἐκκλησιαί) ἢ τὰ ρίχνουν στὰ χοντρικὰ καὶ ἄλλα ροῦχα καὶ δὲν τὰ πιάνει ὁ κόπιτσας (σκῶρος) ἢ τὰ ἔχουν γιὰ τὸ ποντίκι (Κορώνη). Εἰς τὴν Μάδντον «ἀνάπτεται ὁ ἀρφανὸς ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ ἀπὸ κληματίδας καὶ κορμούς δένδρων, ἠχοῦσιν οἱ κώδωνες καὶ τὰ σήμαντρα καὶ ἄρχονται οἱ πυροβολισμοί». (Πρβλ. ἔγινεν Ἀνάστα ὁ Θεός!) Εἰς τὴν Κορώνην «ὅσοι δὲν ἔχουν ὄπλα σπάζουσι ἓνα τσουκάλι, ἓνα ἀγγεῖο τὴν ὥρα ποὺ πετάει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησίαν τὶς δάφνες καὶ βαροῦνε οἱ καμπάνες». Εἰς τὴν Ζάκυνθον, «ρίπτουσι ἀπ' τὰ παράθυρα ὅτι ἀγγεῖον ἄχρηστον πρὸς χαρὰν τοῦ Χριστοῦ καὶ πομπὴ τῶν Ὀβραίων ἐνῶ δαγκάνουσι καὶ κλειδί λέγοντες «Σιδερένιο τὸ κεφάλι μου, κοφίνι τῶν Ὀβραίων», ἔπειτα δὲ τρίβουσι τοὺς ὀφθαλμούς μετὰ τὸν ἄμνόν, δηλαδὴ μετὰ τὰ πέταλα ἀπὸ τριαντάφυλλα καὶ νεραντζάνθια, ποὺ παίρνουσι τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον. Ἄλλοτε ὑπὸ σωρὸς δάφνης ἔθετον σουσουράγιας (σεισοπυγίδας) καὶ καθ' ἣν στιγμήν ὁ ἱερεὺς ἐξεφώνει «Ἀνάστα ὁ Θεός» ἐλάκτιζον τοὺς σωροὺς καὶ τὰ πτηνὰ ἀφίπταντο» (Λαογρ. Α 376).

2. Παρασκευὴ νέας ζύμης μετὰ τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου.

Π. χ. εἰς τὸ Λαοῦθι «τὸ Μεγ. Σάββατον, ὅντ' ἀπολειτρούσῃ ὁ παπᾶς, παίρνουσι τὰ μυρωδικὰ κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον καὶ κάνουσι προζύμην ἢ βράζουσι τὰ μυρωδικὰ μετὰ νερὸν καὶ ζυμώνουσι τὸ προζύμι ἢ τὸ ζυμώνουσι μετὰ ζεστὸν νερὸν καὶ κατόπιν τὸ σκεπάζουσι μετὰ μυρωδικὰ καὶ ἀνεβαίνει. Ἔτσι καινούργιωνουσι τὸ προζύμι».

3. Ζύμωμα. Οἱ κουλλοῦρες τῆς Λαμπρῆς. Ὄνομα αὐτῶν, σχῆμα, χρῆσις. Πασχαλινὲς πίττες κλπ. Π. χ. εἰς τὰς Κυδωνίας «ἔκαναν καὶ μιὰ μεγάλη κουλ-λούρα μετὰ σταυρὸν στὴ μέση καὶ μετὰ πέντε κόκκινα αὐγά καὶ τὴν κρεμοῦσαν στὰ κονί-ματα, ἀφοῦ τὴν κάνανε παξιμάδι, τὴν ἄφηναν ὡς τὴν Πρωτομαγιά (μαγιοκουλ-)

λούρα) και τότε την βουτούσαν σε γλυκό κρασί και την τρώγανε». Είς τὸ Λοζέτσι Ἡλείου φκιάνουν ψωμιά και πίττες, μιὰ τυρόπιττα, μιὰ γαλατόπιττα και μιὰ λαχανόπιττα».

4. Σφαγή ἀμνῶν. Ἐκλογή τοῦ λαμπριώτη ἢ πασκάτη ἀμνοῦ (γένος, χροῶμα κλπ.). Σταύρωμα τῶν θυρῶν, ὡς και τῶν παρεῖων τῶν παιδίων, με τὸ αἷμα τῶν ἀμνῶν. Π. χ. εἰς τὴν Ρόδον «για πασκάτη οἱ μαντρατόρισσες ἐκλέγουν τὸ καλύτερο ρίφι ἢ ἀρνὶ τῆς μάντρας, πού τὸ ἔχουν κλεισμένο μέσα στοῦ ριφῶμα ἢ μέσα σ' ἓνα κοφίνι ἀπὸ τὴν ὥρα πού θὰ γεννηθῆ και τὸ βγάλουν μόνον, ὅταν θέλῃ νὰ βυζάσῃ τὴ μάννα του».

5. Δῶρα πασχαλινά: πρὸς μνηστήν, πρὸς πενθερὰν ἢ μητέρα, πρὸς ἀναδεκτοὺς κλπ. Π. χ. εἰς τὴν Κορώνη «ὄγοια ἔχει πεθερὰ ἢ μάννα θὰ τῆς στείλῃ τὴν κουτσούνα της (τσουρέκι), τὸ κερὶ της, ἀγὰ κόκκινα, κουλλούρια και ἓνα τάλληρο ἢ ἓνα τσεμπέρι ἢ μιὰ ποδιά».

6. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Π. χ. Εἰς τὰς Μέτρας (Θράκη), «ὁ ἱερεὺς τρισαγίζει ἐπὶ τῶν μνημάτων, αἱ δὲ γυναῖκες μοιράζουσι εἰς τὰ παιδιὰ ἀγὰ, μουστολαμπάδες, καρύδια και λαδερὰ κουλικιάκια. Φέρν'νε και μιὰ φούχια ἀπ' τὴ στάχτ' τ' Ὀβριού, πού πήρανε ἐψές, και τνε ρήγν'νε ἀπ' τὸ μνημα». Εἰς τὴν Κορώνη «τὸ Μεγ. Σάββατο, ὅποιος ἔχει πεθαμένον, βράζει στάρι και μεράζει ἓνα γῦρο μιὰ χούφτα στάρι με μιὰ φέτα ψωμί. Εἶναι καλὸ και νὰ μεράζῃ κανεὶς ὅ,τι μπορεῖ σὲ φτωχοὺς».

7. Προλήψεις και δεισιδαιμονίαι: «Καλὸ εἶναι νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ Μέγα Σάββατο, γιατί πεθαίνει μαζί με τὸ Χριστὸ» (Κυδωνία). «Τὸ βράδυ, λίγο πρὶν ἀναστήσουνε, τρέχανε οἱ νοικοκυράδες και σηκῶνανε τίς κλωσσεσι ἀπ' τ' ἀγὰ τους, για νὰ μὴ δουλεύουν κι αὐτὲς κατὰ τὴν στιγμήν τῆς Ἀναστάσεως ἔπειτα, ἅμα τελείωνε ἡ λειτουργία, τίς ξαναβάζανε πάλι νὰ κλωσθήσουνε».

7. Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

(α) Γενικά.

1. Λέξεις και φράσεις σχετικαὶ με τὴν ἑορτήν και με τὰ ἐθιζόμενα κατ' αὐτήν: Πασκαλιά, Λαμπρὴ, Λαμπροφόρα πασκάτης ἢ λαμπριότης (ἀμνός) λαμπρεύω Καλολόγος (ἐκάναμε Καλολόγο=ἀνεστήσαμεν, Καλάβρυτα), Ἀγάπη, Ἀποκρασιά, Διπλανάσταση κτλ.

2. Ἑορτάσιμος στολισμὸς τῆς ἐκκλησίας, σκορπιζομένων κλώνων δεινδρολιβάνου. Διατὶ τὸ δεινδρολίβανον θεωρεῖται ἁγιασμένον φυτόν;

(ποῖαι αἱ θανμασταὶ του ἰδιότητες;), ἡ δὲ δάφνη *προδότηρα* καὶ κατηραμένη; Αἱ σχετικαὶ παραδόσεις.

3. Αἱ λαμπάδες τῆς Λαμπρῆς. Χρῶμα, ποικιλικὴ καὶ στολισμὸς (ἄνθη, κορδέλλες κλπ.). Προσφορὰ ὑπὸ ἀναδόχων, μνηστήρων κλπ. Αἱ παιδικαὶ λαμπάδες κλπ.

(β) **Ἡ Ἀνάστασις.**

1. Πότε τελεῖται; Προσέλευσις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Γίνεται ἰδιαιτέρα πρόσκλησις ὑπὸ τοῦ κανδηλανάπτου (*κράχτη*); Προσέρχονται εἰς τὴν τελετὴν καὶ αἱ γῆραι καὶ οἱ πενθοῦντες, τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια;

Πότε σβήνονται ὅλα τὰ φῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Σβήνεται καὶ ἡ φωτιὰ εἰς ὅλα τὰ σπίτια καὶ διατί;

2. Τὰ γινόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ τὸ «δεῦτε λάβετε φῶς». Π.χ. εἰς τὰ Καλάβρυτα «τὰς λαμπάδας τοῦ ναοῦ ἀνάπτουν κατ' οἰκογενείας ἠνωμένας ψάλλοντες τὸ Δεῦτε λάβετε φῶς». Εἰς τὸ Ραψομάτι Ἀρκαδίας *«πρώτη παίρνει φῶς μὰ νιόνυφη καὶ φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ καὶ τοῦ δίνει καὶ τοιμπιλχανέ»* (χρήματα). Ποία ἡ συνήθεια ἄλλου; Εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ κορίτσια ἀνάβουν τὴν λαμπάδα των ἀπὸ λαμπάδα ἀνδρός, *γὰ νὰ παντρευτοῦν*.

3. Τὰ γινόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον εἶπη: «καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας». Π.χ. εἰς τὴν Χίον *«ὄλοι χτυποῦν τὰ στασίδια καὶ γίνεται ἓνα νταβατοῦρι, ἓναν κακό!...»* Ποῦ ἄλλου γίνεται τοῦτο;

4. Τὰ γινόμενα, ὅταν ψάλλεται τὸ *Χριστὸς Ἀνέστη*: κωδωνοκρουσαί, πυροβολισμοί, κρότοι (*χαλκούνια, καρδιάκια, σαῖτες* (Λακ. Μεσσην.), *ἀνοιγάρια* (Πόντος). Περιγραφὴ Ἀσπασμὸς ἐκκλησιαζομένων, τσούγκρισμα κόκκινων ἀγῶν κλπ.

Π.χ. εἰς τὴν Χίον *«ἄμ' ἀκούσων τὸ Χριστὸς Ἀνέστη τρανοῦν μέσ' στὴν ἐκκλησιὰ τσουκαριστὰ (=πολύκροτα) καὶ γεμίζει πὰ ἡ ἐκκλησιὰ μπαροῦττι»*. Εἰς τὴν Κορώνην *«τὰ παιδιὰ πετοῦν τοῦ παπᾶ καρδιάκια, τρακατροῦνες, ρουσιέτες στὸ κεφάλι καὶ κάθε λογιῆς μπαροῦτες. Ἄλλοτε ἔβλεπε τὴ μαύρη του τὴ συφορὰ ὁ παπᾶς στὴν Ἀνάσταση»*.

Ἄλλαι σύγχρονοι πράξεις: θραῦσις πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς ὁδοὺς *«γὰ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πομπὴ τῶν Ὀβραίων»* (Ζάκυνθος), καῦσις δαφνοφύλλων, νίψις προσώπου καὶ χειρῶν, δάγκωμα σιδηροῦ ἀντικειμένου κττ. Π.χ. εἰς τὴν Κέρκυραν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα γεμίζουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἓνα κάδο μὲ νερὸ καὶ τὸν στολίζουν μὲ πρασινάδες καὶ λουλούδια. Ὅποιος περάσῃ ἀπὸ κεῖ πρέπει νὰ ρίξῃ στὴ μαστέλλα ἓνα νόμισμα. Καὶ μόλις σημάνουν οἱ καμπάνες τῆς Ἀνα-

στάσεως, ὅσοι βρεθοῦν κατὰ τύχην ἐκεῖ κοντά, παίρνουν νερό ἀπὸ τὸν κάδο καὶ πλένουν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τους, γιὰ νὰ καθαριστοῦν ἀπὸ κάθε ρύπο καὶ ἁμαρτία. Συγχρόνως οἱ γυναῖκες δαγκώνουν, στὸ σπῆτι τους, ὅποιο σιδερένιο ἀντικείμενο βροῦν πρόχειρο, (ἕνα κλειδί στὴ Ζάκυνθο, λέγοντας «Σιδερένιο τὸ κεφάλι μου!») Εἰς τὴν Σινώπην, «ὅταν πῆ ὁ παπᾶς τὸ Χριστὸς Ἄνέστη, τότε θὰ πάρη ὁ καθένας ἀπὸ κάτω ἕνα δαφνόφυλλο νὰ τὸ κάψη, γιὰτὶ ἡ δάφνη εἶναι καταραμένο δέντρο, γιὰτὶ ἀπὸ τὴ δάφνη κρεμάστηκε ὁ Ἰούδας». Εἰς τὴν Φθιώτιδα «τὴ νύχτα ποὺ γίνεται ἡ Ἀνάσταση, ἕνας Ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας παίρνει μιὰ σκλίδα (καλάμην βρίζας) ἁγιασμένη ἀπὸ τὸν ἁγιασμό τῶν Φώτων, ἀνεβαίνει στὸ καμπαναρειὸ ψηλά καὶ τὴν ἀνάβει. Ὁ τόπος γύρω ποὺ θὰ ἰδῆ τὸ φῶς αὐτῆς τῆς σκλίδας δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χαλάζι. Δὲν θὰ πέση σ' αὐτὸν χαλάζι». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

5. Περιφορὰ τῆς εἰκόνης τῆς Ἀναστάσεως περὶ τὸν ναόν, εἴσοδος εἰς αὐτὸν (κεκλεισμένων τῶν θυρῶν) καὶ ἀποδιοπόμπησις τοῦ διαβόλου, παρασιανομένου ὑπὸ τοῦ νεωκόρου: «Ἄρατε πύλας!—Ποῖος εἶσαι;—Ἄρχων ἰσχυρός!» Λακτισμὸς τῆς θύρας καὶ εἰσόρμησις τοῦ ἱερέως μὲ τὴν λαμπάδα προτεταμένην.

6. Τὰ κόκκινα αὐγά. Καθαγιασμὸς αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. (Τὰ αὐγά τοῦ Καλοῦ λόγου (Σινώπη), ἔ' ἀνεστημένα αὐγά (Λέσβος, Κυδωνία, Σέριφος). Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τὸ πρῶτ', ἔβαζαν σ' ἕνα καλαθάκι τόσα αὐγά, ὅσα ἄτομα εἶχεν ἡ οἰκογένεια, καὶ τὰ πῆγαιναν στὴν Ἀνάσταση, γιὰ ν' ἀκούσουν τὸν Καλὸ Λόγο, τὸ Χριστὸς Ἄνέστη! Εἰς τὴν Δυτ. Μακεδονίαν τὰ παραθέτουν παραπλεύρως τῆς Ὁραίας Πύλης, κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Σέριφον κάτω ἀπὸ τὸ προσκυνητᾶρι «γιὰ ν' ἀκούσουν τὸ Χριστὸς Ἄνέστη». Εἰς τὸ Γουρουνάκι Χασίων «ἅμα τελειώση ἡ λειτουργία καὶ διαβάση ὅλα τ' αὐγά ὁ παπᾶς, θὰ βγοῦνε οἱ κάτοικοι ἔξω καὶ θὰ πάη ἕνας-ἕνας νὰ σπάσουν τὸ αὐγὸ τους ἀπὸ τὸ ξύλινο σήμαντρο, ποὺ εἶναι κρεμασμένο ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν».

7. Διανομὴ ὄπτοῦ ἄμνοῦ ἢ αὐγῶν καὶ ἄρτου εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, οἱ ὅποιοι τὰ φέρουν ὡς καθηγιασμένα εἰς τὸν οἶκον των καὶ ὅλοι μεταλαμβάνουν ἐξ αὐτῶν. (Τὸ «καταβόλι» ἐν Κερκύρα, Ἐστία 27, 334).

8. Τὸ Πάσχα τῶν ποιμένων (Σαρακατσαναίων, Βλάχων). Πῶς γίνεται εἰς τοὺς στανοτόπους; Περιγραφή.

9. Ἀναστάσιμος χαιρετισμὸς: Χριστὸς Ἄνέστη!—Ἀληθῶς ἢ ἀληθινῶς ἀνέστη! Τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης.

Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «*παλαιότερα τῆ νύχτα στήν Ἐνάσταση καὶ στήν Ἀποκερασά (β' Ἐνάσταση) ἕνας ἕνας βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ ἀνασπαζότανε τοὺς ἄλλους καὶ στεκότανε στήν ἀράδα, γιὰ νὰ τὸν ἀνασπαστοῦνε κι αὐτὸν ὅσοι θὰ βγαίνανε σιερνότερα.*» Ἔτσι κάταν νὰ ἀράδα ὡς τὴν ἄκρη. Δίναν τὰ χέρια, λέγαν Χριστὸς Ἀνέστη, φιλιόντανε καὶ ὅσοι ἦτανε μαλωμένοι καὶ θέλανε νὰ συχωρεθοῦνε, *συχωριόντανε κιόλα*». Εἰς τὰ Νένητα Χίου «*καθ' ἣν ὥραν ἐγίνετο ὁ ἀσπασμὸς τῆς Ἀναστάσεως καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐγίνετο συγχρόνως συνασπασμὸς μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαζομένων, οἵτινες ἀντήλασσον καὶ τὰ στασίδια των εἰς σημεῖον ἐγκαρδίου ἀγάπης*».

10. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων. Προσφοραὶ εἰς νεκρούς. Τὸ μερτικὸ τοῦ πεθαμένου.

Δοξαοῖαι περὶ ἐξόδου τῶν ψυχῶν ἐκ τοῦ Ἄδου ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰς συνήθειαι. Π. χ. εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησιῶν «*τῆ νύχτα τῆς Πασχαλιᾶς οἱ γυναῖκες πηγαίνουν στὰ λημόρια (=νεκροταφεῖον), καὶ θυμιάζουν, γιὰτὶ οἱ ἀποθαμένοι ροιδῶννα καὶ ξυπνοῦννα πὲ τὸ Χριστὸ μαζίτσα*». Εἰς Καστανιὰν Λακεδαιμόνος «*πλεῖσται οἰκογένειαι μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἀναστάσεως, παραλαμβάνουσαι μεθ' ἑαυτῶν φὰ πασχαλινὰ, τυρὸν καὶ ἄρτον μεταβαίνουνσιν εἰς τὸ κοιμητήριον καὶ ἀποθέτουσι ταῦτα ἐκάστη ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἰδίων αὐτῆς οἰκειῶν. Πτωχοὶ καὶ παιδιὰ συλλέγουσιν ὕστερον τὰ τρόφιμα ταῦτα*». Εἰς τὴν Κορώνην «*ἂν τύχη μιὰ γυναῖκα νὰ εἶναι χήρα, τὸ πρῶτο πιάτο τὸ φαί, ποὺ θὰ τῆς βάνουνε τὰ παιδιὰ τῆς στὸ πιάτο τῆς, δὲν θὰ τὸ φάη, ἀλλὰ θὰ τὸ στείλῃ μαζί μὲ μιὰ ἀγκωνὴ ψωμί σὲ μιὰ γερόντισσα φτωχιά· αὐτὸ εἶναι τὸ μερτικὸ τοῦ ἀντρός τῆς*». Ποία ἢ συνήθεια ἄλλοῦ;

(γ) *Ἡ ἐπιστροφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὰ ἐθιζόμενα κινὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μετ' αὐτήν.*

1. Τὸ ἅγιο ἢ καινούργιο ἢ νιὸ φῶς. Σταύρωμα τῆς πόρτας μὲ τὸ κερὶ τῆς Ἀναστάσεως, σβήσιμο τῆς κανδήλας καὶ ἄναμμα αὐτῆς μὲ τὸ καινούργιο φῶς, βούλλωμα τῶν ζωντανῶν ἢ φόβισμα τῶν βοδιῶν καὶ τῶν ἀκάρπων δένδρων, ἐξορκισμὸς τῶν ψύλλων κλπ. Διὰ ποίους σκοποὺς γίνονται ταῦτα; Μερικὰ παραδείγματα:

Εἰς τὴν Κορώνην «*ἅμα γυρίζουνε σπίτι ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση, θὰ κουβαλήσουν καὶ τ' Ἅγιο Φῶς μαζί τους. Θὰ κάνουν πρῶτα-πρῶτα ἕνα σταυρὸ στὰ κουνιῶματα τοῦ σπιτιοῦ, πόρτες καὶ παρεθύρια κ' ἔτσι σφύζεται τ' Ἅγιο Φῶς ὅλο τὸ χρόνο στὸ σπίτι.*» Ὑστερα τὸ πᾶνε στὰ εἰκονίσματα, θὰ κάνουνε τὸ σταυρὸ τους, θὰ σβήσουνε τὸ καντήλι καὶ θὰ τ' ἀνάψουνε μὲ τὸ καινούργιο φῶς. Ὑστερα θὰ καιε-

βοῦνε κάτω νά βουλλόσουνε τὰ ζωντανά : γίδια, πρόβατα, τὰ βόδια, τὰ γαϊδούρια, ὅτι ἔχει κανεῖς· τὰ τσουρουφλᾶνε· πᾶνε καὶ στὶς κόττες». Εἰς τὸς Πάτρας κ. ἄ. σβή-
νοντας τὴ λαμπάδα τους ἀποκάτω ἀπ' τὸ εἰκονοστάσι λέγουν : « Ὁξω ψύλλοι καὶ
κορέοι | νά μποῦμε μεῖς οἱ νοικοκυραῖοι ! » Εἰς τὸ Καστανόφυτον Καστορίας « τὸ
Πάσχα, μετὰ τὸ Χριστὸς Ἄνέστη, τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ πᾶνε στὸ σπίτι μὲ τὰ
κεριά ἀναμμένα· καὶ μὲ αὐτὰ φοβίζουν τὰ βόδια, φέροντας ξαφνικὰ τὸ ἀναμμένο
κερὶ σ' αὐτὰ καὶ φωνάζοντας ζοῦρ-ζοῦρ. Αὐτὸ τὸ κάμουν, γιὰ νὰ μὴ στρακαλοῦν
τὰ βόδια τὸ καλοκαῖρι (δηλ. νὰ μὴν τὰ πειράζῃ ἢ μύγα) ». Εἰς τὸ Καπλάνι Πυλίας
« τὰ πρόβατα ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ στέλνουν ἓνα κορίτσι νὰ τὰ προγκίξῃ μὲ τὴν
ποδιά του, ἂν θέλουνε νὰ γεννήσουνε θηλυκὰ ἀρνιά. Ἄν στείλουν σερνικό, γεννᾶνε
σερνικά ». Εἰς τὸ Λασηθι τὴ νύχτα τῆς Λαμπρῆς « ἅμα ἔχουνε κιανένα ὄζο πού δὲ
γεννᾶ, πᾶνε μὲ τὸ φῶς καὶ τοῦ κάνουνε τὸ Χριστὸς Ἄνέστη καὶ γαστρώνεται
ὔστερα ». Μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Ὑδραν καίνε λιγάκι καὶ τὰ δέντρα
πού δὲν κάνουνε καρπὸ, τὰ καίνε στὸν κόμπο τους.

Εἰς τὴν Κίον λέγουν ὅτι εἶναι πολὺ καλὸ νὰ διατηρηθῇ ἡ καντήλα, πού
ἀνάβουν μὲ τὸ κερὶ τῆς Ἀναστάσεως, 40 μέρες, χωρὶς νὰ σβήσῃ. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ
μὴν τυχὸν καὶ σβήσῃ, ἔχουν κ' ἓνα κουτὶ σπύρτα μαζί τους στὴν ἐκκλησία τὴ
νύχτα τῆς Ἀνάστασης καὶ παίρνουν κι αὐτὰ τὶς εὐχὲς (ἀνεστημένα σπύρτα) καὶ
μ' αὐτὰ τὴν ἀνάβουν πάλι τὴν καντήλα (Κίος, Λέσβος, Ἀδραμύτιον).

2. Ἄλλαι χρήσεις τῶν κεριῶν τῆς Ἀναστάσεως. Π. γ. « Τὸ λαμπρο-
κέρι εἶναι καλὸ, γιὰ νὰ σταυρώσῃ κανεῖς μὲ δαῦτο ὅποιον εἶναι βασκαμένος ἢ ἄρρω-
στος καὶ γιὰ ὅλα τὰ γήτια. Κ' οἱ καμνιαραῖοι τὸ πρῶτο καμίνι θὰ τ' ἀνάβουν μὲ
τῆς Ἀνάστασης τὸ κερὶ » (Κορώνη). Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν « τὸ κερὶ τῆς Ἀνάστα-
σης τὸ κρύβουν κι ὄντα πέφτ' χαλάζ' τ' ἀνάπτουν νὰ σταθῇ. Εἰς τὴν Κίον « τὸ φυ-
λάουν ἓνα χρόνον κι ἅμα κάμη τρικυμία, βροντὲς κι ἀστραπὲς, τὸ ἀνάβουν, θνυμά-
ζουν κιόλας καὶ σταματᾶ ἡ τρικυμία ».

3. Χαιρετισμὸς τῶν δένδρων ἢ φοβέρισμα τῶν ἀκάρπων.

Εἰς τὴν Λεμεσὸν « ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν Καλὸν Λόγον εἰς τὴν οἰκίαν των
θεωροῦσιν ἱερὰν ὑποχρέωσιν ν' ἀπευθύνωσι τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Χριστὸς Ἄνέστη
πρῶτον εἰς τὰ δένδρα τῆς οἰκίας ἢ τοῦ κήπου των καὶ ἔπειτα μεταξύ των, λέγον-
τες τρεῖς « Χριστὸς Ἄνέστη, δεντρὰ μου ! » Εἰς τὸ Λασηθι Κρήτης « ὅτινα μὴ κἀνῃ
τὸ δέντρο καρπὸ, πᾶνε τὴ Λαμπρὴ καὶ τοῦ κάνουνε τὸ Χριστὸς Ἄνέστη. Τοῦ λένε
τρεῖς φορὲς τὸ Χριστὸς Ἄνέστη καὶ κατόπιν τὸ πετρώνουνε· τοῦ βάνουνε δηλ. μιὰ
πέτρα στὴ ρίζα καὶ κάνει καρπὸ ». Εἰς τὴν Κάρπαθον « ὅταν ἡ καρυδιά δὲν κἀνῃ
καρυδία, πηγαίνουν μετὰ τὸ Χριστὸς Ἄνέστη (στὴν ἀ' Ἀνάσταση) καὶ κτυποῦν τὸν

κορμό της με τὸ *μανγάρι* (πέλεκυν) τρεῖς βολές καὶ λέγουν: «*Χριστὸς Ἄνέστη! κάνεις καρὰ καρύδια ἢ νὰ σὲ κόψω ;*» (Μιχ. Νουάρου Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α 184).

4. Ἐξορκισμὸς τῶν ψύλλων καὶ τῶν κορέων. Π. χ. εἰς τὴν Δαμασκηϊαν (Κοζάνης) «*μετὰ τὴν Ἄνάστασιν πηγαίνει ἡ μητέρα στὸ σπίτι πρώτη καὶ μετὰ πηγαίνει ἓνα παιδί καὶ λέει: Τί θὰ φᾶμε; Κ' ἐκεῖνη: — Ὁ,τι ἔδωσεν ὁ Θεός. — Οἱ κόριτζες (κοριοὶ) τί θὰ φᾶν; Ἀπάντησις: — Θὰ φαγωθοῦν ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Τὸ λὲν τρεῖς φορές, γιὰ νὰ χαθοῦν οἱ κοριοί.*»

5. Ἀνανέωσις τοῦ αὐγοῦ τῆς Παναγίας. Τσουγκρισμα. Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «ἅμα τελείωνεν ἡ Ἄνάστασις, ἐρχόντανε σπίτι, ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι τὸ κόκκινο αὐγὸ τοῦ περασμένου χρόνου, κάθονταν στὸ τραπέζι, πάστρευαν τὸ παλιὸ αὐγὸ κ' ἔτρωγε ὁ καθένας λίγο γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ. Κατόπιν ἔπαιρναν τὰ καινούργια, τὰ αὐγὰ τοῦ Καλοῦ Λόγου, καὶ ἔκαναν τὸ Χριστὸς Ἄνέστη (=τσουγκρίζανε) καὶ τὰ ἔτρωγαν. Ἐνα ἀπὸ τὰ καινούργια αὐγὰ τοῦ Καλοῦ Λόγου ἔβαζαν πάλι στὸ εἰκονοστάσι.»

6. Τὰ λαμπροκούλλουρα καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰ πράξεις. Τοποθέτησις κουλλουρίου εἰς τὰ εἰκονίσματα τοῦ σπιτιοῦ, χρῆσις πρὸς ἀποτροπὴν χαλάζης κλπ. Π. χ. εἰς τὸν Ναίμονα «τὸ Πάσχα ἔκαμναν μιὰ κουλλούρα μὲ στανρὸ—ἀλῶν' τὸ λέγαμε—ἔβαναν καὶ πέντε ἀγὰ, ἓνα ἄσπρο στὴ μέσ' καὶ τέσσερα κόκκινα στὶς ἄκρες καὶ τὸ πάαιναν σ' ἀμπέλ' καὶ τὸ ἔτρωγαν καὶ παράχωναν τὰ τσέφλια σ' ἀμπέλ' γιὰ τὸ χαλάζ'». Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν φυλᾶνε καὶ μιὰ κουλλούρα γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως καὶ γιὰ τὴν Πρωτομαγιά (*μαγιοκουλλούρα*).

7. Νυκτερινὸν γεῦμα. Τί τρώγουν ἐν ἀρχῇ; Τί κάμνουν τ' ἀπορρίμματα (*ψίχουλα*) τῆς τραπέζης; τὰ κελύφη τῶν αὐγῶν; Φαγητὰ ἀπαραίτητα τῆς πασχαλινῆς τραπέζης: π. χ. ἡ σαλάτα μὲ τὶς σαρδέλλες, ἡ μαγειρίτσα, τὸ ψητὸ τῆς κατσαρόλας, τὸ τουλουμοτύρι καὶ τὰ φροῦτα εἰς τὴν Ὑδραν, ἡ τυρόπιττα καὶ ἡ γαλατόπιττα εἰς τὴν Ἡπειρον. Εἰς τὴν Σινώπην γιὰ πρῶτο φαγὶ τρῶνε κόκκινο αὐγὸ. Πρὸβλ. «*Μὲ τ' αὐγὸ τὸ ἔκλεισα, μὲ τ' αὐγὸ νὰ τ' ἀνοίξω*». Εἷς τινὰ μέρη τὸ τραπέζι δὲν τὸ σηκώνουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὰ δὲ *ψιχία* τὰ ρίπτουν εἰς τ' ἀμπέλια «διὰ νὰ μεταδοθῇ εἰς αὐτὰ ἡ ἀφθονία». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

8. Ὁ πασχαλινὸς ἀμνός. Τρόπος παρασκευῆς (στὴ σούβλα; ἢ γεμιστὸς μὲ ρύζι, κουνουνάρια καὶ σταφίδες στὸ φοῦρνο;) Ἀνάγνωσις εὐχῆς ὑπὸ ἱερέως κλπ. Π. χ. «Κάθε Ροδίτης, φτωχὸς ἢ πλούσιος, τὸ θεωρεῖ καλὸ στὸ σπιτικό του νὰ σφάξῃ τὴ Λαμπρὴ ἓνα ρίφι ἢ ἀρνί, πού τὸ λέγουν *πασκάτη* ἢ *λαμπριώτη*. Τὸ παραγεμίζουν μὲ χόντρο (σιτάρι ἀλεσμένο στὸ χερόμυλο) καὶ βάλλοντάς το σὲ μιὰ

λεκάνη τὸ ψήνουν στὸ φούρνο. Μετὰ τὴν ἀπόλυση, στὴν πρώτη Ἀνάσταση ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ γυρίζει ὅλους τοὺς φούρνους καὶ εὐλογώντας ὅλες τὶς λεκάνες μὲ τὴν σχετικὴ εὐχὴ τοῦ εὐχολογίου, παίρνει τὸν κόπο του, ἓνα κομμάτι ψημένο κρέας καὶ λίγη γέμωση».

9. Ὁμοπλατοσκοπία. Εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ ὁμοπλάτη τοῦ ὀβελίου ἀμνοῦ; Ἐξέτασις τοῦ ὄστου τῆς ὁμοπλάτης πρὸς μαντευτικούς σκοπούς. Πότε «δείχνει», ἡ πλάτη; ποῖα εἶναι τῆς πλάτης τὰ σημάδια (βλ. Λαογραφίαν, τ. Θ', σελ. 3-51). Π.χ. τὸ ἀρνὶ τοῦ Πάσχα πρέπει νὰ κοιμηθῆ τοῦλάχιστο δυὸ νύχτες σπίτι καὶ τότε μόνον δείχνει ἡ πλάτη του (Παλαιὰ Ἀθήνα).

(δ) Ἡ Δευτέρα Ἀνάστασις (Ἀγάπη, Διπλανάσταση (Ἰνναχωρι Κρήτης), Αποκερασά (Μεσσηνία).

1. Ἡ λιτανεΐα. Πῶς βγάζουν τὴν Ἀνάσταση; Ἐκδοσις τῆς εἰκόνης τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα καὶ περιφορὰ αὐτῆς ἐν πομπῇ συνάντησις λιτανειῶν («ἐποῖναν ἀσπασμόν» Κοτύωρα) κλ. Ὑπάρχει συνήθεια νὰ φέρουν τὰ βρέφη εἰς τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν καὶ διὰ ποῖον λόγον;

2. Εὐλόγησις νωποῦ τυροῦ, γιασούρης κλ. καὶ διανομὴ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον «ὅλες οἱ μαντρατόρισσες παίρνουν τὴ Δεύτερη Ἀνάσταση στὴν ἐκκλησιὰ φρέσκα τυριά, τὰ ὁποῖα, ἅμα φχολογήσῃ ὁ παπᾶς, μοιράζονται ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι».

3. Τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης. Ἀδερφοποιτοί. Π.χ. εἰς τὴν Ὑδραν «στὴ δεύτερη Ἀνάσταση ὅλοι οἱ ἐνοριῖτες κάνανε τὸ «Ἀνέστη», δηλ. ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν παπᾶ δίνανε τὸν ἀσπασμὸ τῆς Ἀναστάσεως στὰ χεῖλια, εὐχόμενοι «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ ἀπαντῶντες: «Ἀληθῶς Ἀνέστη». Μετὰ δὲ τὸν Ἐσπερινὸ ὁ παπᾶς ἐμοίραζε εἰς ὅλους καὶ ὅλες τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ κρατοῦσε σὲ τραπέζι ὅλους τοὺς ἐνοριῖτες του». Εἰς τὰς Ἀθήνας (ἄλλοτε) εἰς τὸν Ἐσπερινὸν τῆς Λαμπρῆς ἐγίνοντο οἱ ἀδερφοποιτοί: ἔπρεπε νὰ ἔχουν κ' ἓνα κορίτσι μαζί τους· ὁ παπᾶς, ἀφοῦ τοὺς ἐδιάβαζε, τοὺς ὠρκίζεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τοὺς ἐπερίζωνε μ' ἓνα μακρὸ κόκκινο ζουναρί καὶ τοὺς ἐτρανοῦσε πρὸς τὸ ἱερόν. Ὑστερα ἐφιλοῦσεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἐφιλοῦσαν καὶ τοῦ παπᾶ τὸ χεῖρι καὶ ἐγίνονταν ἀδερφοποιτοί».

4. Δεισιδαίμονες συνήθειαι: κροῦσις τῆς καμπάνας ὑπὸ κοριτσιῶν (ἢ καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν) καὶ διατί; Π.χ. εἰς τὴν Νάξον «στὴν Ἀγάπη πηγαίνουν ὅλα τὰ κορίτσια καὶ σημαίνουν τὴν καμπάνα, γιὰ νὰ μὴν κόβεται ἡ μέση τους, ὅταν θὰ πηγαίνουν στὸ θέρος ἢ νὰ μαζεύουν τὶς ἐλιές».

(ε) ἼΑλλα ἔθιμα τοῦ Πάσχα.

1. Πυραὶ (Φανός (Αἰτωλία), ἀφανός (Σάμος), ἀρφανός (Μάδυτος), ἴφονάρα (Κρήτη), φουνταρίες (Μελιγαλᾶ Μεσην.) κλ.

Πότε καὶ ποῦ ἀνάπτεται ἡ πυρὰ καὶ πῶς αἰτιολογεῖται τὸ ἔθιμον; Ποῖοι παρέχουν τὴν καύσιμον ὕλην; Πηδοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴν φωτιὰν αὐτὴν;

Π. χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «ἀπὸ τῆ Μεγ. Τετάρτη μέχρι τὸ Μέγα Σάββατο τὸ πρῶτ' ἀνάβουνε ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ στὸ μεϊντάνι φωτιές. Ἡ πιὸ μεγάλη φωτιὰ ἦτανε τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Συνερίζετανε τὰ χωριά, ποῖο θ' ἀνάψη τὴν πιὸ μεγάλη φωτιὰ. Γιὰ τὶς φωτιές ἐκλέβγανε ξύλα ἀπὸ τὶς αὐλές. Τὴν Μεγ. Παρασκευὴ φτειάναν κ' ἔνα Ὀβραῖο καὶ τὸν καίγανε. Καίγανε τ' Ὀβριοῦ τὰ γένεα. Αὐτὲς τὶς φωτιές δὲν τὶς πηδοῦσανε». Εἰς τὴν Βινίαν τῶν Ἀγράφων «τὴν ὥρα πὸν θὰ πῆ ὁ παπᾶς τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, τότε καίουν τὸ φανό. Μαζεύουν τὰ παιδιὰ ξερὰ κλαδιὰ πάνω στὸ βράχο, πὸν εἶναι ἀντίκρυ στὸ χωριὸ καὶ λέγεται Σουφλί. Ἀκούοντας τὸ πρῶτο Χριστὸς Ἀνέστη τρέχουν μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι (πὸν τὴν ἀναφαν ὅταν ὁ παπᾶς εἶπε «Δεῦτε λάβετε φῶς») καὶ βάνουν φωτιὰ στὸ φανό». Εἰς τὰ Σβέρδια τῆς Λήμνου «στὴ Δευτερανάσταση θέλα πᾶνε κληματαῖδες, τὶς στήναν ὀλόρθες καὶ τὶς ἐβάναν φωτιὰ. Πῆγαιναν οὐλ' οἱ ἄντρες ἀπὸ μιὰ κληματαῖδα».

2. Καῦσις τοῦ Ἰούδα ἢ τοῦ Ἐβραίου.

Πότε ἐγίνετο; Συλλογὴ ἐράνου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα ἢ τοῦ Ἐβραίου, ἢ σακκούλα μὲ τὰ 30 ἀργύρια, τὰ πανέρια τοῦ Ἐβραίου ἄλλα στοιχεῖα διακωμωδήσεως. Περιφορὰ τοῦ ἀνδρεκέλου καὶ καῦσις διὰ πυρᾶς ἢ πυροβολισμῶν. Μερικὰ παραδείγματα:

Εἰς τὴν Κορώνην «στὴν Ἀποκερασὰ καῖνε καὶ τὸ Γιούδα. Κάνουν ἕναν ἄνθρωπο, τὸν ντύνουν μὲ ροῦχα, παντελόνι, πόλκα καὶ μιὰ ντρίτσα (ψάθινο καπέλλο) στὸ κεφάλι. Εἶναι οὐλὸς ἀπομέσα παραγεμισμένος μὲ κάθε λογῆς μπαρούτια τοῦ ἔχουνε κὶ ἀπὸ μιὰ ρουτσέττα στὸ στόμα, στὰ χέρια, στ' αὐτιά, στὰ μάτια. Ἡ ντρίτσα του ἀπὸ μέσα εἶναι οὐλὴ παραγομισμένη μὲ ρουτσέττες. Τὸν κρεμᾶνε ἀπὸ ἕνα στυλο στὴν πλατεῖα τῆς Ἐλεῖστρας καὶ ἀπὸ τὸ ποδάρι του εἶναι κρεμασμένο ἕνα φυτίλι καὶ σὰ σχολόση ἢ ἐκκλησὰ τοῦ βάνουνε φωτιὰ. Χαλάει ὁ κόσμος ἀπ' τὰ μπᾶμ καὶ τὴ μπουμ!» Εἰς τὴν Πέτραν Λέσβου «ὅταν τελείωνεν ἡ λιτανεία τοῦ Χριστοῦ, τότε γύριζαν τὸν Ὀβραῖο. Γέμιζαν ἕναν Ὀβραῖο μὲ ἄχρεα τοῦ ἔβαζαν μπροστὰ πανέρια κρεμασμένα μὲ παλιοτσουγκράνες, παλιοχτένια, πατσαβοῦδες, παλιομπουκάλια. Τὸν σεργιανοῦσαν μέσ' στίς δρόμ' κὶ λέγαν: «Ὀβριγιὸς μὲ τὰ πανέργια». Τοῦ βάζαν κ' ἕναν τσιγάρο στὸ στόμα τ'. Τὸν παγαῖναν ἀπὸ τὴν Παραγιά, τὸν καθίζαν κεῖ στὴ γωνιά καὶ τοῦ ρίχναν ντουφεκιές. Ὅποτερα τρέχαν τὰ μωρέλλια καὶ τὸν σκίζαν, τοῦ βάναν καὶ φωτιὰ». Ἄσματα σατυρικά διὰ τὸν Ὀβριὸ κλπ.

3. Ὁ χορὸς τοῦ Πάσχα. Ποῦ γίνεται καὶ ποιοὶ λαμβάνουν μέρος εἰς αὐτόν; Κατὰ ποίαν τάξιν πιάνονται εἰς τὸν χορόν; (καθ' ἡλικίαν;) Πιάνεται καὶ ὁ παπᾶς; Εἶδος χοροῦ, τραγούδια. Οἱ χοροὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ Πάσχα.

Π. χ. εἰς τὰ Πεερβόλια Δυτ. Κρήτης «μετὰ τῇ Διπλανάσταση βάζουν χορὸν στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας», εἰς Σκυλόγιαννη Εὐβοίας «χοροεῦν γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ᾄδοντες:

*Σήμερα Χριστὸς Ἀνέστη | καὶ στοὺς οὐρανοὺς εὐρέθη,
σήμερα τὰ παλληκάρια | στέκονται σὰν τὰ βλαστάρια κλπ.»*

4. Ἀγῶνες: πήδημα, τρέξιμο, λιθάρι, πάλη. Βραβεῖα, ἀθλοθεσία. Π. χ. εἰς τὴν Πελοπόννησον τίς κουλλοῦρες καὶ τὰ κεντημένα μαντήλια, ποὺ ἔπαιρναν ὅσοι νικοῦσαν, τὰ ἔβαζαν οἱ γυναῖκες. Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

5. Κούνιες.

Ὄνομα κοινόν: *Κούνια, ροδάνη* (Καστορία), τὰ *τουλάπια* (Σινώπη) κλπ.

Πότε στήνονται οἱ κούνιες καὶ πόσον διαρκοῦν; Σκοπὸς τοῦ ἐθίμου. Π. χ. εἰς τὴν Αἴνον «τὸ Πάσχα οἱ χωρικοὶ κουνιοῦνται στὴν κούνια, γιὰ νὰ κάμουν πολὺ σουσάμι». Εἰς τὴν Βιζύην «ἡ κούνια πρέπει νὰ γίν' στὸ χλωρὸ, στὸ δέδρο ποὺ θὰ βλαστήσῃ, ὄχι στὸ ξερὸ». Ποία ἡ δοξασία ἄλλοῦ;

Τρόπος κατασκευῆς, τραγούδια τῆς κούνιας, π. χ.:

*«Κοινήσετε τίς ἔμορφες, κοινήσετε τίς ἄσπρες,
κοινήσετε τίς λεμονιές, ποὺ ἔναι ἀνθοὺς γεμάτες.»*

6. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι σχετικαὶ μὲ τὸ Πάσχα. Π.χ. «τὴν Πασκαλιὰ δὲν ἀναβάνουν ψύλλους καὶ κόρτσες, γιὰτι πληθαίνουν» (Ἡπειρος). «Ὁ γοῖος ἀρμέγει τὴ γίδα δὲν κάνει νὰ πιᾶση κόκκινα ἀγὰ τὸ Πάσχα» (Φαλαισία Ἀρκαδίας). «Κι ὅσοι ἔχουν πρόβατα δὲν τρωῶν, οὔτε πιάνουν τὴν Πασκαλιὰ κόκκινα ἀγὰ, γιὰτι μασταριάζονται τὰ πρόβατα (Ἀρκαδία), «βγάνουν ἀγολίθι, ἓνα ἐξόγκωμα ποὺ πολεῖ» (Ἡπειρ. Αἰτωλ.). «Τὴ Δαμπρῆ θὰ φορέσουν ὅλοι καινούργια, πρέπει νὰ βάνουν κάποιον καινούργιον σκουτί, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πειράξῃ ὁ βρικόλακας» (Κορώνη). Τότε καίουν τὰ παιδιὰ τὸ Μάρτη κτλ.

7. Ἐπισκέψεις, εὐχαὶ καὶ δῶρα.

Π. χ. «Χριστὸς Ἀνέστη! Χρόνια πολλὰ, εὐτυχὰ καὶ καλοπερασμένα! — Ἀληθῶς Ἀνέστη! Νὰ δώκ' ἀφέντης ὁ Χριστὸς κ' ἡ Παναγὰ ἡ Παρθένα! — Ἐλπὶς «νὰ τύχη ὦρα ἀνοιχτὴ καὶ νὰ βγῆ σωστὴ ἡ περκαλέσι τους» (Ἀρκαδία).

Ἀποστολὴ δώρων ὑπὸ τῆς νύμφης εἰς τὴν πενθερὰν (ἐν Καρπ. γίπλα, μεγάλο κουλλοῦρι μὲ χονδροὺς κλώνους καὶ μὲ πλουμιὰ πάνω).

Διακαινήσιμος Ἑβδομάς

1. Γενικά.

1. Ὄνόματα δημόδη: Ἀσπροβδόμαδο, Λαμπρόσκολα, Λαμπρόημερα κλπ. Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς, Ἀσπροδευτέρα ἢ Νιά Δευτέρα, Ἀσπροτρίτη ἢ τὸ Νιότριτο, Ἀσπροπέφτη ἢ τὸ Πρωτόπεφτο (Σκῦρος) ἢ Λαμπροπέφτ' (Ἄδραμύτιον). Ξόλαμπρα=ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.

2. Συνήθειαι τηρούμεναι καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν «τ' Ἀσπροβδόμαδου δὲν κἀν' γὰ δ'λεῦνι τοὺν φυλᾶν' γιὰ τοὺν χαλάζ'». Ὅμοιως εἰς τὴν Ἠπειρὸν δὲν λούζονται οὔτε βρέχουν τὰ μαλλιά τους, γιὰ νὰ μὴν ἀσπρίσουν γλήγορα».

2. Ἡ Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς.

1. Ἐναρξίς τῆς λειτουργίας χωρὶς τὴν συνήθη κωδωνοκρουσίαν ἀπότισις προστίμου ὑπὸ τοῦ τελευταίου προσελθόντος ἢ ὑπὸ τῶν προσελθόντων μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου (ἢ φάλλια, Σύμη).

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων καὶ προσφοραὶ κουλλουριῶν καὶ κόκκινων αὐγῶν εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

3. Ἀπόρριψις κόκκινων αὐγῶν ἀπὸ ὑψηλοῦ κορημοῦ εἰς «βουλιαγμένους τόπους». Π.χ. οἱ Σοβολακκιῶτες (Εὐρυτανίας) «τῆ Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς πηγαίνουν καὶ λειτουργιοῦνται στὴ Ζωοδόχο Πηγῆ, ἕνα ξωκκλήσι πάνω στὸ βράχο, ποὺ ἔμεινε ὕστερα ἀπὸ τὸ βύθισμα τοῦ Σοβόλακκον. Ὄντας ἀπολόη ἡ ἐκκλησιά καὶ βγοῦν ὅλοι ὄξω, ρίχνουν κόκκινα αὐγὰ κἀ' ἀπ' τὸ βράχο. Τὰ παλιὰ τὰ χρόνια μὰ γυναῖκα ἄφησε τὸ παιδί της ὄξω κι αὐτὴ ἐπῆγε στὴν ἐκκλησιά μέσα ν' ἀκούσῃ τὴ λειτουργία. Τὸ παιδάκι κρατῶντας κόκκινο αὐγὸ στὸ χέρι πῆγε σὶ ἀχεῖλι τοῦ βράχου, παρασκάλισε κ' ἔπεσε κάτω, μὰ οὔτε τὸ παιδί ἔπαθε τίποτε οὔτε τ' αὐγὸ ἔσπασε. Ἀπὸ τότε κ' ὕστερα τὸ πῆραν ἔθιμο νὰ κνᾶνε κάτω τὰ κόκκινα αὐγὰ. Πολλὰ σπᾶνε, ἄλλα ὄχι». Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μαργαρίτας «ἔχουν προκατάληψη πῶς, ἂν μιὰ χρονιά δὲν ρίξουν τὰ κόκκινα αὐγὰ στὸ βράχο, ἢ ἔσοδεῖα τους θὰ καταστραφῇ». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

4. Τὰ Ρουσάλια καὶ τὸ τάξιμο. Ἄγερμος παιδίων (ἢ καὶ ἀνδρῶν) περιφερομένων ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν μὲ ἕνα σταυρὸν ἀπὸ ἄνθη, ἐμπεπηγμένον εἰς τὴν κορυφὴν μιᾶς σημαίας. Τί τραγουδοῦν καὶ τί λαμβάνουν ὡς δῶρα; Πῶς ἀξιῶνουν τὰ παιδιά; Ποῖα ἄλλα ἰδιάζοντα ἔθιμα ἐπικρατοῦν; Πρβλ. τὰ Ρουσάλια τῶν Μεγάρων:

Νὰ σᾶς ποῦμε τὰ Ρουσάλια; | — Πέστε τα, βρὲ παλληκάρια. | — Νὰ σ'τὰ ποῦμε

σένα πρώτα | πὸν σὲ ἠύραμε στήν πόρτα, | κ' ἐξ ὑστέρου τῆς κυρᾶς μας | καὶ τῆς
ρουσοπέδικας μας. | Κάτω σ' ἓνα περιβόλι | δάφνη καὶ μηλιά μαλώνει. | — Δάφνη,
πῆρες μου κλωνάρι, | νὰ μὲ πάρη τὸ ποτάμι, | νὰ μὲ πάη τῆ Δύση - Δύση | κάτω
σὴ γναλέρνια βρῶση κτλ.

Ποῦ τὰ Ρουσάλια γίνονται κατ' ἄλλην ἡμέραν τῆς Διακαινησίμου;

5. Χοροί, γεύματα ἐξοχικά καὶ διασκεδάσεις.

Εἰς τὸ Βασιλίτσι Πυλίας «χορεύουν» στὸ πλάτωμα τῆς ἐκκλησιᾶς ἀπὸ τὴν
αὐγὴ ὥστε νὰ βασιλέψη ὁ ἥλιος. Θὰ χορέψουν ὄλοι, καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιά.
Ἐπαπῆς θὰ κἀνῃ πρῶτος τὴν ἀρχή, θὰ χορέψῃ τὸ Χριστὸς Ἄνέστη κ' ὕστερα θὰ
στηθοῦν τρεῖς - τέσσερις χοροί, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἄντρες κ' ἓνας ἀπὸ τὶς γυναῖκες».

3. Ἡ Τρίτη τῆς Λαμπρῆς.

Ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ γεῦμα. Ἄγερμοι χωρικῶν εἰς τὰς πόλεις· ἀξίωμα
παιδιῶν. Ποῖον τὸ ὄνομα τοῦ ἀγερμοῦ αὐτοῦ;

4. Ἡ Τετάρτη τῆς Λαμπρῆς.

Ἀρχίζει «τὸ βότανο», δηλ. τὸ ξεβοτάνισμα τῶν σπαρτῶν. Ἀπαγόρευσις ὠρι-
σμένων ἐργασιῶν κτλ.

5. Ἡ Πέμπτη τῆς Λαμπρῆς.

Χορὸς διὰ τὸν μειτριασμόν τοῦ βορρᾶ (ἀρχ. βορεασμοί). Ποῦ γίνεται καὶ
ποῖος προεξάρχει τοῦ χοροῦ τούτου;

Π. γ. οἱ Καρύστιοι «πᾶσαν Πέμπτην τριῶν ἐβδομάδων μετὰ τὸ Πάσχα ἐορ-
τάζουν, ὅπως πέση ὁ βορρᾶς, ὁ ὁποῖος ἐν Καρύστῳ πνέει σφοδρότατος καταστρέ-
φων ἀμπέλους, ὀπώρας, σιτηρά, δένδρα κλπ. Κατὰ δὲ τὸ παράλιον τῆς Φιλάγρας,
ὅπου ναὸς τῆς Παναγίας, τὴν Πέμπτην τῆς Διακαινησίμου πανηγυρίζουν οἱ κάτοι-
κοι τῶν ἐπέριξ χωρίων εἰς ἀποδίωξιν τοῦ ἀνέμου. Πρβλ. τὸν χορὸν τοῦ κυρ-Βοριᾶ
τοῦ χωρίου Ἄρτεμώνα τῆς Σίφνου, τὸν ὁποῖον χορεύουν μετὰ τὸν Ἐσπερινὸν
τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

Ἀπαγορεύσεις πρὸς ἀποσόβησιν πτώσεως χαλάζης. Π. γ. δὲν μπαίνουν
στ' ἀμπέλια, δὲν γνέθουν ὕσες ἔχουν ἀμπέλια καὶ δένδρα, φοβούμεναι τὴν χάλαζαν
(Γύθειον). Δὲν πᾶνε στὰ χτήματα, γιὰτὶ κουφαίνουν οἱ καρποί, δὲν ψωμώνουν.

6. Παρασκευὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ἄνομα: ἡ Ζωοτόκοπη (Κάρπ.) κτλ.

Πανήγυρις, λιτανεία, μεγάλος χορὸς. Προσκύνησις ἀγιασμάτων. Ἀφιέρωσις
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν λαμπάδων τοῦ Πάσχα.

7. Τὸ Σάββατον τοῦ Πάσχα.

(Τὸ Νιοσάββατο (Κίος), τὸ Μανροσάββατο (Ἄδραμύτιον), τὸ Ἀσπροσάββατο (Μέτραι Θράκ.). Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, διανομὴ κουλουριῶν καὶ κόκκινων αὐγῶν εἰς μνήμην τῶν νεκρῶν. Π.χ. εἰς τὴν Κίον τῆς Βιθυνίας τὴν Παρασκευὴν τοῦ Πάσχα, ὅσοι ἔχουν κορίτσια ἢ ἀγόρια πεθαμμένα μέσα στὸ χρόνον ζυμώνουν τσουρεκάκια καὶ βάφουν κόκκινα αὐγά. Στὴ μέση κάθε τσουρεκάκι ἔχει ἓνα κόκκινο αὐγό. Τὸ Σάββατο πρῶτ' ἓνα κορίτσι παίρνει ἓνα μεγάλο δίσκο γεμᾶτο τσουρεκάκια, σὲ κάθε τσουρεκάκι καρφώνει ἓνα λουλοῦδι, γαρούφαλλο, τριαντάφυλλο, καὶ κατόπιν τὰ μοιράζει στὰ σπίτια ὅλων ὅσοι ἀκολούθησαν τὴν κηδεία.

Προλήψεις: Τὸ ἀσπροσάββατο λούζονται, γιὰ ν' ἀσπρίσουν (Μέτραι Θράκ.).

8. Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ (Σώλαμπρα, Ἀντίπασκα).

Τέλεσις πανηγύρεως, λιτανεία, χοροί. Ἄλλαι συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας Θράκης «τὸ ἀδίπασκα ὁ,τι κερὶ ἀπόμκε ἀπὸ τ' βασκαλιά, τὰ παγαί'νε καὶ τ' ἀνάφ'νε στὴν ἐκκλησιά».

9. Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ.

Ἄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τῆς Παναγίας τῆς Ρευματοκρατούσας* (Μέτραι Θράκης, ὅπου ἐγένετο πανηγυρίς καὶ ἀγῶνες πάλης), ἢ τοῦ *Μαμουνοῦ*, *γιατὶ ὁποιος βοσκὸς φάη τὴν ἡμέραν αὐτὴ τυρὶ γῆ γάλα, βγάνει μαμουῖνια στὰ μάτια καὶ μαμουνοῦνε καὶ τὰ ὀζὰ στὸν κῶλο. Ἀνὲ φάη αὐγό, κάνουνε φοῦμες (=πονέματα) τὰ ὀζὰ στὰ πόδια* (Κατσιδόνη Κρήτης).

Ἐπανάληψις ἐργασιῶν ἔναρχίζουν οἱ γυναῖκες νὰ γνέθουν (*ἀδραχτανάστιασις* Αἴνος), ἀφιερώνουν τὸ νέο ἀδράχτι εἰς τὰ εἰκονίσματα (Ἀθῆναι, Ἑβδομάς Α' 56).

ε) Ἀπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου μέχρι τέλους Μαΐου.

1. Τοῦ ἁγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

(α) Ἐθιμα τῆς παραμονῆς.

1. Λιτανεία μετὰ τὸν Ἑσπερινόν, περιφορὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου περὶ τῆς ἐκκλησίας ἢ καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ κατόπιν μεγάλος χορὸς. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἁγ. Γεωργίου. Γίνονται τότε καὶ «ἐγκαίνια» ὀλοκλήρου τοῦ χωρίου; Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν (Παρνασσ.) «μετὰ τὸν Ἑσπερινὸ βγάζουν τὴν εἰκόνα μὲ λάβαρα, τὴνε φέρονουν μιὰ γύρα τὸν Ἁγ. Γιώργη (τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου) καὶ μετὰ γκαϊνιάζουν ὅλο τὸ χωριό. Ἀφοῦ πᾶνε ὅλοι καὶ ἀνασπαστοῦν, ἀρχίζει ὁ χορὸς

μὲ τούμπανα καὶ καραμουῆζες. Ἀρχίζουν πρῶτα οἱ γερόντιοι καὶ χορεύουν τραγουδώντας τὸ «Πανηγυράκι». Κάθε μπροστέλλα (τ. ἔ. ἔξαρχος τοῦ χοροῦ) ποὺ θὰ μπῆ ἀρχινεῖ τὸ τραγοῦδι τὸ «Πανηγυράκι», ἔστω κι ἂν πῆ ἔπειτα ἄλλο τραγοῦδι. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν κόψει τὸ νερό, καὶ τὴν ὥρα ποὺ λέν: «Ἀπόλα, δράκο μ', τὸ νερὸ νὰ πῆ τὸ παηγύρι», ἀπολᾶν πάλι ἀπ' τὴ δεξαμενὴ τὸ νερό». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται ταῦτα; Πιάνεται εἰς τὸν χορὸν καὶ ὁ παπᾶς; Χορεύουν καὶ ἕνα γῦρο στὴν ἐκκλησία; Εἰς τὸν Δρυμὸν Μακεδονίας γίνεται περιφορὰ τῶν εἰκόνων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν οἰκιῶν εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ εἰκόνες στολίζονται μὲ στάχνας καὶ οἱ ἱερεῖς εὐχονται ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κλ.

2. Πυραΐ. Ὄνομα αὐτῶν. Π.χ. οἱ κάρες τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πυραὶ ἀναπτόμενοι τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς ἐν Σύμῃ. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται αὐταὶ καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἀνάπτονται;

3. Πότισμα τοῦ ἀλόγου τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν παραδείγμα: Εἰς τὸ Κωσιτὶ Θράκης «τὸ βράδυ, ξημέρωμα τὸν ἅγιον Γεώργιον, ἠπαίρναμε νερὸ μὲ ντὴ βρύση πὲ τὰ ποιήτρια καὶ πηγαίναμε στὴν ἐκκλησίαν. Τὸ βάνουμε πεκάτ' πὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον γιὰ τὰ ζῶγα».

4. Μαγικαὶ πράξεις ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν κλοπὴν τοῦ γάλακτος ξένων ἀγελάδων, γινόμεναι τὴν νύκτα πρὸς τὴν 23ην Ἀπριλίου: κοπὴ τεμαχίου ξύλου ἀπὸ τὸ κατώφλιον τοῦ γείτονος, τοῦ ἔχοντος καλυτέρας ἀγελάδας, κατὰ μαγικὸν τρόπον (γυμνός, ἀμίλητος κτ.).

(β) Ἑθιμα τῆς 23ης Ἀπριλίου.

1. Πρωϊνὴ μετὰβασις γυναικῶν καὶ κορασίων εἰς τὴν βρύσιν πρὸς ὕδρευσιν, στολισμὸς τῶν λαγῆνων μὲ πρασινάδα καὶ ἄνθη, καθὼς καὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν. Σταύρωμα τῶν θυρῶν μὲ πρασινάδα κτλ. Π.χ. εἰς τὸν Ναίμονα (Αἴμου) «τ' Ἁγίου Γεωργίου (καὶ τὴν Πρωτομαγιά) παγαίν'νε τὰ κορίτσια νυχτίτσα στὸ νερό, κόβνε πρασινάδα καὶ βάν'νε στὰ μπακίρια καὶ στὶς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ κἀν'νε καὶ σταυρὸ πὲ τὸ πρασινάδ' στὴν ὄξω πόρτα (πρασινίζ'νε τὴν πόρτα). Στ' ἀχίρ', γελάδια, βόδια ἅμα νῆχ' κανεῖς, παίρν' πὲ τὸ δάχλο κουπριγιὰ καὶ κἀν' σταυρὸ στ' ἀχιοῦ τὴν πόρτα κείν' τὴ μέρα».

2. Πρωϊνὴ ἐξοδος τῶν γυναικῶν εἰς τὴν ἐξοχὴν: κύλισμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς χλόης, κατασκευὴ στεφάνων κλ. Ποῦ ἡ ἡμέρα αὕτη ἑορτάζεται ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὡς Πρωτοχρονιά; Ποῖα τὰ σχετικὰ ἔθιμα; Δύο παραδείγματα:

Εἰς τὸ Κωσταράζι (Καστοριάς), ἀφοῦ πάρονν νερὸ ἀπ' τὴ βρύση (οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια) πᾶνε στὰ χωράφια καὶ τυλίγονται στὶς πρασινάδες: παίρνουν τοῦ

Μάη τῆ δροσιά, φέρονον καὶ Μάη (δηλ. πρασινάδες) καὶ βάζουν γιὰ καλὸ στίς πόρτες, στὰ παράθυρα. Εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τ' Ἀη Γιωργιοῦ τὸ εἶχαμε Πρωτοχρο- νιά. Σκῶνμαστας τὸ προῦ (οἱ γυναῖκες), προμὴ νὰ βγῆ ὁ ἥλιος καὶ πηαίναμε πίσ' στὸ Κουμούλ' (ὕψηλὸν ὄχθον ἐπὶ τῆς παραλίας). Πρῶτα θὰ κυλιτηρήξ' με τ' ἀγὰ τὰ κόκκινα. Ἐκεῖ στὸ Κουμούλ' ἦταν κατήφορος· ἢ μὰ ποπάν' ἢ ἄλλ' ποκάτ' οἱ γυναῖκες κυλιτρούσαμε τ' ἀγὰ καὶ λέγαμ' : Νὰ μπῆ ὁ καλόχρονος, νὰ βγῆ ὁ κακό- χρονος! Ἔπειτα θανά τὰ πάρ' με στὰ χέρια μας, νὰ τὰ κόψ' με, νὰ τὰ μοιράσ' με. Ὑστερα πιάν' μαστας στὸ χορό. Θανά πάρμε τις πέρδικες στὰ χέρια. Κάθε γυναῖκα τῆ γόκκινη δὴ βέμπι' ἔκανε τῆ βέρδικα πὲ τὸ ζυμάτ'—ἔθετε ἓνα ἄσπρο ἀγὸ πάν' στὸ κεφάλ' κ' ἓνα κόκκινο ἀγὸ στῆ μέσ'—Βαστούσαμε τις πέρδικες, ἢ μὰ πεδῶ, ἢ ἄλλ' πεκεῖ καὶ χορεύαμε. Θάν' ἀρχινήσαμε πὲ τὸ τραβοῦδ' τ' ἄη Γεωργιοῦ: Ἡ μέρα ἢ σημερινὴ κτλ. Μετὰ μὲ τὸ Κουμούλ' θανά πᾶμε στὴν Ἀγιανάληψη. Θανά γένη ὁ χορὸς πὲ τὰ ὄργανα μέσ' στὴν ἀλλῆ τῆς Ἀγιανάληψης—μόνο γυναῖκες πάλε—Ὅσο νὰ χτυπήσ' ἢ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας, τελείωνε ὁ χορὸς. Ὑστερα ἢ καθαμὰ θανά πάη σπύι δῆς, νὰ πάη τ' ἀρνὶ στὴν ἐκκλησία, νὰ τὸ διαβάσ' ὁ παπᾶς κ' ἔπειτα νὰ τὸ πάη στὸ σπύι νὰ τὸ σφάζουν, νὰ τὸ εἰτοιμάσ' γὰ τὸ φοῦρο».

3. Θυσία ἀμνῶν (κουρμπάνι) εἰς ἐκπλήρωσιν εὐχῆς (ἀπὸ τάμα) ἢ προσφορὰ αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς πώλησιν ἢ πρὸς θυσίαν.

Γένος καὶ χροῶμα τοῦ θύματος. Εὐλόγησις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, σφαγὴ αὐτοῦ καὶ παρατηρήσεις κατ' αὐτήν. Σταύρωμα τοῦ μετώπου καὶ τῶν παρειῶν τῶν παιδίων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀρνίου. Διανομὴ τεμαχίων κρέατος (ἰμοῦ ἢ ἐψημένου), τυροῦ κτλ. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον «τ' Ἀεργί' συνήθιζαν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν ἐκ- κλησίαν κουρμπάνια, συνήθως κριοῦς, οἱ ὁποῖοι ἐπωλοῦντο πρὸς ὄφελος τοῦ ναοῦ. Εἰς παλαιότερους καιροὺς τὸ κουρμπάνι (τὸ θῦμα) περιεφέρετο πέριξ τοῦ ναοῦ τρίς, αἱματώνετο τὸ ἀντί του καὶ μὲ τὸ αἶμα ἠλείφοντο αἱ τέσσαρες γωνίαι τοῦ ναοῦ καὶ κατόπιν ἐθνισιάζετο καὶ τὸ κρέας ψηνόμενον ἐμοιράζετο εἰς τὸ ἐκκλησίασμα. Σπα- νίως προσεφέροντο καὶ μεγάλα ζῶα, ὡς μοσχάρια, βόες κλ.». Εἰς τὸν Ναίμονα «τ' Ἀηγιωργιοῦ, ὁποῖος ἔχ' τάμα καὶ κέινος πῶχ' ἀρνιά, σφάζ' κουρμπάν' ἓνα ἀρνὶ ἀρσενικὸ καὶ τὸ σφάζ' ποκάτ' πὲ τὸ εἰκόνισμα, στὸν τοῖχο, καὶ κοιτάζνε τὰ αἵματα νὰ δροῦμε, θὰ γίν' Ἀηγιώργ'ς; Ἀμα γέν' Ἀηγιώργ'ς πὲ τ' ἄλογο, πὲ τὸ κονιάτ' τ', τὸ ἄγε σὲ καλό, θὰ γέν'ν τὰ πρόβατά τ' καλά. Γιὰ τὰ πρόβατα τὸ γάμνε. Καὶ κέينو τὸ ἀρνὶ τὸ μοιράζνε εἴτε ψημένο εἴτε καὶ ἄψητο. Τὸ σκροποῦνε στὰ σπύια: βάν'ν ἓνα κομμάτ' κονλίκ' κ' ἓνα κομμάτ' κρέας κ' ἓνα σκόρδο πράσινο ποπάν' καὶ τὸ σιέρ'νε στὰ σπύια τὰ συγγένια καὶ στῆ γειτονιά. Κέينو τὸ αἶμα στὸν δόχο τοῦχανε σαράντα μέρες».

4. Προσφοραὶ ἄρτων καὶ γάλακτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εὐλόγησις αὐτῶν καὶ διανομὴ εἰς τὸ ἐκκλησίασμα. Π.χ. εἰς τὸ Κωστή (Θράκης) «τ' Ἀγιωργιοῦ οἱ γεωργοὶ θανά κάνουν πέντε ἄρτ', κείνοι πού 'χαν ζῶα θανά κάνουν ξυνὸ γάλα καὶ θανά τὰ στείλουν στὴν ἐκκλησία νὰ διαβαστοῦν, ὠφέληση γιὰ τὰ ζῶγα».

5. Ἡ πανήγυρις τοῦ ἁγίου Γεωργίου: Λιτανεΐα, ἀγῶνες δρόμου, ἵπποδρομιῶν, πάλης κλπ. μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἔπαθλα διὰ τοὺς νικητάς, χοροί.

Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν (Παρνασσ.) «τὸ πανηγύρι κρατᾷ τρεῖς ἡμέρες. Μετὰ τὴ λειτουργία γίνεται τὸ τρέξιμο τῶν γερόντων. Οἱ γέροντες πᾶνε στὸ στάδιο καὶ παραβγαίνουν κι ὅποιος πάει πρῶτος παίρνει ἓνα ἀρνί. (Τὸ στάδιο εἶναι ἀπότομος κοῦλος κατήφορος, γεμάτος κροκάλες. Τρέχουν ἀπὸ κάτω πρὸς ἐπάνω ξυπόλυτοι· ἐπάνω εἶναι τὸ ἀρνὶ ἢ τὸ κριάρι, βραβεῖον τοῦ νικητοῦ, διδόμενον ὑπὸ τῶν κτηνοτρόφων γιὰ τὸ καλὸ τῶν ποιμνίων. Ἀνακοίν. Α. Κεραμοπούλλου). Τῆ δευτέρῃ μέρᾳ γίνεται τὸ πῆδημα καὶ τὴν τρίτῃ μέρᾳ ἢ πάλη καὶ ἡ σφαιροβολία σηκῶνον καὶ βάρος τότε. Μετὰ τοὺς ἀγῶνες γίνεται χορὸς καὶ κατόπιν βγάζουν τὴν εἰκόνα, ἀφοῦ πέση τὸ κανόνι. Ἐρχονται ἓνα γῦρο στὸ χωριὸ καὶ ἔπειτα μπαίνουν πάλι μέσα, ἀφοῦ πέση πάλι τὸ κανόνι». Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, Μεσσηνίαν, Λῆμιον «παραπιλαλᾶν ἔ' ἄλογα. Μετὰ τὴ λειτουργία βάνουν σ' ἓνα μακρινὸ μέρος μιὰ κουλλούρα καὶ παρατρέχουν μὲ ἔ' ἄλογα οἱ νέοι, ποιὸς θὰ τὴν πρωτοπάρη. Αὐτὸς θὰ τὴν κόψη κομμάτια καὶ θὰ δώση σὲ ὄλους, ὅσοι παρατρέξανε μαζί του». Στοῦ Μπάστα Μεσσηνίας οἱ Ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας ὀρίζουν βραβεΐα: σέλλες, χάμουρα, ντουφέκια. Εἰς τὴν Αἴνον καὶ Μεσημβριάν νικητῆς εἰς τὴν πάλην ἀνεγνωρίζετο ὁ νικῆσας τρεῖς κατὰ σειρὰν ἀντιπάλους. Ποία ἢ συνήθεια ἄλλου;

6. Ζύγισμα ἀνθρώπων καὶ κούνιες. Μὲ ποίας προλήψεις συνδέονται τὰ ἔθιμα αὐτά; Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβριάν «τ' Ἀη Γιωργιοῦ ζυγιάζονται, κάν'νε καὶ κούνιες στὰ δέντρα καὶ κουνιοῦνται τό 'χγε σὲ καλό». Εἰς τὴν Ζαγοράν συνηθίζουν ὅλοι νὰ κουνιῶνται, τοῦλάχιστον τρεῖς φορές ἕκαστος λέγων συγχρόνως: «Ἐγὼ στὸ χωριὸ καὶ τὰ φίδια στὸ βοννό».

7. Ποιμενικὰ ἔθιμα. Πρόσκλησις συγγενῶν καὶ φίλων εἰς τὴν στάνην καὶ ἐστίασις αὐτῶν. Διανομὴ τεμαχίων κρέατος καὶ τυροῦ εἰς γείτονας καὶ συγγενεῖς (Ἀηγιωργίτης=ἀμνὸς σιτευτός, προωρισμένος διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου). Π.χ. εἰς τὰ χωριά τῆς Πυλίας «κάθε στανολόγος ἔσφαζε τ' Ἀη Γιωργιοῦ ἓνα ἀρνὶ ἢ κατσίκι (τὸν ἀηγιωργίτη), ἔψηζε γιασοῦρι, τυρί, ἔκανε γαλόπιτες καὶ καθόντασε οὔλοι μαζί οἱ στανολοοὶ μὲ τοὺς κομπάρους τους καὶ γλεντάγανε. Τὸ μεσημέρι θὰ ἐρχότανε καὶ ὁ παπᾶς, θὰ πέραγε ἀπ' οὔλες τίς στάνες νὰ χαιρετήση. Τοῦ παπᾶ

τοῦ εἶχανε φυλαμένη πάντα τὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ. Ἐπὶ τὸν ἀγιογράφου δὲν ἔπρεπε νὰ μείνη τὴν ἄλλη μέρα. Ὅσα κομμάτια δὲν τρώγανε, τὰ μεράζανε στοὺς κομπάρους νὰ τὰ πάρουνε μαζί τους». Παρακλήσεις (θυμιάματα, λειτουργίαι) καὶ τάματα εἰς τὸν Ἅγ. Γιώργου διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἀπολεσθέντων προβάτων, βοῶν κλ.

8. Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν ἀπὸ τῆς μάνδρας. Ἐν παραδείγματι: «Ὁ τζομπάνος τὸ βράδ' τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ, ἅμα χωρὶς τὰ πρόβατα, θὰ τὰ βάλ' σὲ ἀγίλ' (=μάδραν), θὰ πάρ' ὕστερα μιὰ χουφτιά κεχρί, θὰ τὸ ριξ' ὀλόγυρα στὸ μαντρί καὶ νοματίζ'· ὅποιος εἶναι νὰ πάρ' τὸ μαξούλ' (=εἰσοδήμα) νὰ μετρήσ' πρῶτα τὸ κεχρί κ' ὕστερα νὰ πάρῃ τὸ μαξούλ'. Βάνουνε ὕστερα στὴν πόρτα τὰ μιτάρια καὶ τὸ ξυλόχιτο καὶ περνοῦνε τὰ πρόβατα ἄποκάτω καὶ ἀραδίζουνε ἄπομέσα, γὰρ νὰ μὴ μπορῇ νὰ τὰ πειράξῃ κανένας, καὶ νοματίζ' νε: «ὅποτε μπορέσ' νὰ μετρήσ' αὐτά, τότε νὰ τὰ πάρ'· Ὁ παπποῦς μ' ἦταν τζομπάνος κ' ἡ μητέρα μας τὰ ἄκαμνεν αὐτά».

9. Προλήψεις σχετικαὶ μὲ τὴν ἑορτήν. Π.χ. εἰς τὴν Κίον «τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγ. Γεωργίου συλλέγουν τὰ χαμόμηλα (τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ τὰ πουλούδια), διότι νομίζουσι ὅτι μόνον, ἂν τὰ συνάξουν τὴν ἡμέραν αὐτήν, τότε τὰ χαμόμηλα ἐνεργοῦν».

10. Ἐναρξίς θερινοῦ ἑξαμήνου καὶ γενικῶς τοῦ ἔτους διὰ τὴν σύναψιν συμβάσεων ἐργασίας (πρόσληψιν ὑπηρετῶν (ψυχογιῶν), πιστικῶν, ἀγροφυλάκων, ἱερέων κλπ.). Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «Ὅλα τὰ πράματα τὰ συμφωνάγανε ἄλλοτες μὲ τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ. Χρήματα ἂν παίρνανε δανεικά, θὰ τὰ δίνανε πίσω τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ, ἂν παίρνανε ψυχογιό, θὰ τὸνε πλερώνανε τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ, κὶ ἂν τοὺς ἔκανε, τὸν κρατήγανε, ἂν δὲν τοὺς ἔκανε, παίρνανε ἄλλον. Γι' αὐτὸ λέμε: «Τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου». Πρβλ. Ἐμβατικιάστηκε ὁ παπᾶς τ' Ἅγ. Γιωργιοῦ».

2. Τοῦ ἁγίου Μάρκου (25 Ἀπριλίου).

Ἐορτὴ γεωργικὴ: δὲ ζεύουν ἀλέτρι, δὲ βαροῦν τσαπισιὰ σὲ χωράφι (Αἰτωλ.) Ἄποδιοπόμπησις ὄφρων κλ. μὲ κτυπήματα χαλκωμάτων καὶ ἔξορκισμούς: π.χ. «Μᾶρκο, Μᾶρκο, μάρκωσέ τα | κὶ Ἅγ. Γιώργη, τύφλωσέ τα ἢ Μέσα γιὰ, μέσα χαρὰ | ὄξω φίδια καὶ γκουστέρες».

3. Μάιος.

1. Ὄνόματα: Καλομηνᾶς (Κοτύωρα) κλ.

2. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι γενικαὶ τοῦ Μαΐου. Παροιμίαι, εὐχαί

κατάροι. Π. χ. «*ή ώρα τοῦ Μάη νά σ' εὔρη!*», γιατί, λέγουν, αὐτός ὁ μήνας ἔχει πολλές κακὲς ὥρες (Καστελλόριζον). "Ερθεν κι ὁ Καλομηνᾶς | γάλαν φά' ὄνταν πει-
 νᾶς (Κοτύωρα). Προβλ. τὴν δοξασίαν, ὅτι «*τὸ γάλα τὸν Καλομηνᾶν καθαρὶζ' τὸ
 γαῖμα*». Δι' αὐτὸ καὶ συνηθίζον τὸν Μάϊον νὰ παίρνουν αἷμα μὲ τὶς βδέλλες· τὸ
 θεωροῦν καλὸ γιὰ τὴν υἰεΐα. Τὸν Μάϊον δὲν κόβγουν ροῦχα οὔτε παντερεύονται,
 διότι «*τοὺς παίρνει ὁ Μάης*». Προβλ. «*ὁ γάμος ὁ μαγιάτικος πολλὰ κακαποδίδει*»
 (Κρήτη). Καὶ νὰ ταξιδιέψη κανεὶς τὸν Μάϊον δὲν εἶναι καλὸ. "Αν μπῆ ὁ Μάης τὸ
 Σάββατο, εἶναι κακό· τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία: «*Σάββατο ἐμπαίν' ὁ Μάης; Σάβ-
 βανα πολλὰ στὸν Ἄη (= Ἄδη, Κάρπαθος)*. Τὸν Μάϊον «*δὲ φτυτεύουν λουλούδια
 οὔτε μεταφυτεύουν τίποτε· εἶναι κακό· θὰ πεθάνῃ ὅποιος τὰ φτυτεύει καὶ θὰ τοῦ τὰ
 βάλουν στὴν κάσσα του*» (Κάρπαθος). «*Καὶ σκούπα καὶ ροῦχα δὲν ἀγοράζουν*».
 (Κρήνη Μ. Ἀσίας).

4. Πρωτομαγιά.

(α) "Εθιμα τῆς παραμονῆς (30^{ης} Ἀπριλίου).

1. "Εξοδος εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ τοὺς κήπους, κατασκευὴ στεφάνου ἢ ἀνθοδέσμης (Μάης). Ποῖα ἀνθη καὶ φυτὰ ἐκλέγουν πρὸς τοῦτο; (ἢ κοινὴ των ὀνομασία, ἢ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὰ ἰδιότης καὶ σημασία). Τί τραγουδοῦν, ὅταν τὰ μαζεύουν; Πότε ἀναρτᾶται ὁ Μάης εἰς τὴν θύραν ἢ τὸν ἐξώστην τῆς οἰκίας; τὴν νύκτα (ἀφώτηγα) ἢ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὅταν ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἐξοχῆς; Ποῖαι αἱ σχετικαὶ δοξασίαι; "Εως πότε μένει ἐκεῖ κρεμάμενος ὁ Μάης;

Π. χ. εἰς Ρεΐσδερε Σμύρνης «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς πηγαίναμε
 στὴν ἐξοχὴ κ' ἠκόβγαμε ἀπὸ ὅλα τὰ πράματα πού ἔχουν καρπὸ: σιτάρι, κριθάρι,
 σνκιά μὲ σῦκα, σκόρδο, κρομμῦδι, ἀμυγδαλιὰ μὲ τ' ἀμύγδαλα, ροδιὰ μὲ τὸ ρόδι καὶ
 τὰ κρεμούσαμε στὴν πόρτα ἀποπάνω. Αὐτὸς εἶν' ὁ Μάης καὶ τὸν ἔχομε κρεμα-
 σμένο ὡς τ' Ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Θεριστῆ. Τότε τὸν βγάζομε καὶ τὸν ρίχτομε στὴ φου-
 νάρα». Εἰς τὰς Κυθωνίας σὲ κάθε στεφάνῳ ἔβαζαν κ' ἕνα σκόρδο γιὰ τὴ βασκανία,
 κ' ἕνα ἀγκάθι γιὰ τὸν ἐχθρὸ κ' ἕνα στάχυν, γιὰ νὰ φέρῃ εὐφορία. Εἰς Ἀγιάσον
 «*κάνανε στεφάνια ἀπ' ὅλα τὰ λουλούδια καὶ βάζανε μέσα δαιμοναριά, ἕνα ἄγριο
 χόρτο μὲ πλατιὰ φύλλα καὶ λουλούδια κίτρινα, γιὰ νὰ δαιμονίζωνται γοὶ γαβροὶ.*
 Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «*κρεμᾶνε ἀφώτηγα ἀπὸ τὰ παρᾶνθηρα στάχνα, παπα-
 ροῦνες, μπιτοΐκια, σκόρδα γιὰ τὸ μάτι*». Εἰς τὴν Σέριφον «*ἀποβραδὶς κρεμοῦν
 στὴν πόρτα στεφάνῳ ἀπὸ λουλούδια καὶ τσουνκίδα, σκόρδο ὀλάκαιρο, κορφὲς κρι-
 θάρι*», εἰς τὴν Σύμην «*δέσμην ἐκ κλώνου ἐλαίας, ἀκάνθης τινός, φύλλον μαύρης
 σνκῆς καὶ κλώνου ἀμᾶ*».*

2. Κτυπήματα γυναικῶν με κλάδους ἢ χόρτα. Π.χ. εἰς τὴν Λέσβον τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτομαγιάς αἱ γυναῖκες κτυποῦν ἢ μία τὴν ἄλλην με τσουνίδα εἰς τὴν ράχιν, διὰ νὰ μακρύνουν τὰ μαλλιά τους.

3. Τρόποι καὶ μέσα ἀποτροπῆς κακοῦ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ πρὸς ἐπίτευξιν εὐτυχίας.

Π.χ. εἰς τὴν ἸΑνατ. Κρήτην «*κάνουνε με κατράμι ἕνα σταυρὸ στὸ πορτομάγουλο τῆς πόρτας, γιὰ νὰ μὴν πιάνη τὸ σπίτι μάτι*». Εἰς Ἁγιάσον (Λέσβου) «*ἀποβραδὶς κάταν σταυροὺς πὰ στὴ βόρτα ἄπὸ τὸ μέλ' γιὰ νὰ περνοῦν γοῖ γαβροὶ καὶ νὰ κολλοῦν*». Εἰς τὸν Πόντον (ἸΑμισὸς) «*κρεμοῦν σταυροὺς ἀπὸ ἄνθη εἰς τὰς καπνοδόχους, τὰ ἀνώφλια τῶν θυρῶν, τὰ ἐνδύματα τῶν παιδιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ράπτουν ἐντὸς παννίου καὶ τεμάχιον ἄρτου τῆς Μεγ. Πέμπτης*». Εἰς Ρεῖσοδερε «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς ράβαμε στὸ φουστανάκι τοῦ παιδιοῦ ἕνα σκόρδο κ' ἕνα γαρύφαλλο καὶ τοῦ τὰ βγάξαμε τὸ πρωί, γιὰ νὰ μὴν τὰ πάση ὁ Μάης τὰ παιδιά, νά ναι σὰν τὸ σκόρδο καὶ σὰν τὸ γαρύφαλλο*».

4. Ἀποδιοπόμπησις ὄφρων, ποντικῶν, ψύλλων καὶ ἄλλων ζωῶν. Π.χ. εἰς τὴν ἸΑπειρον τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς 1^{ης} Μαΐου τὰ παιδιά περιερχόμενα τοὺς κήπους κρούουν χαλκᾶ σκευὴ τοῦ μαγειρείου λέγοντα: Ὁξω φύλλος καὶ ποντίκι, | μέσ' ἄρνι με τὸ κατοίκι.

(β) ἸΑθιμα τῆς 1ης Μαΐου.

1. Τί τρώγουν μόλις ἐξυπνήσουν; (Μιὰ μπουκιά ψωμί, ἕνα κουκκὶ φρέσκο ἢ σκόρδο, ἀντίδορο τῆς Μεγ. Πέμπτης, λαμπροκουλλούρα ἢ μαγιοκουλλούρα, φυλαγμένη ἀπὸ τὸ Μ. Σάββατον κτ).

Τί φοβοῦνται μὴν πάθουν, ἂν τοὺς κομπώσῃ (ἢ τοὺς τσακίσῃ) ὁ γάϊδαρος, ὁ κοῦκκος κλ.; Π.χ. κατὰ τοὺς ἸΑγιασιῖτες (Λέσβου), «*μόλις ἐξυπνήσῃς, πρέπει κάτι νὰ βάλῃς στὸ στόμα σ' : ἕνα σῦκο νὰ φᾶς κ' ἕνα βλαστὸ ἄπὸ κλῆμα καὶ ἀντίδορο τῆς Μεγ. Πέμπτης, γιὰ νὰ μὴ σὲ κομπώσῃ γάϊδαρος. Ἄμα γὰρ ἔζε γάϊδαρος καὶ τὸν ἄκουγες κ' ἤσωνα νησιτικός, δὲν περνοῦσε λόγος σου. Λέγαμε: κόμπωσέ σε γάϊδαρος καὶ δὲν περᾶ ὁ λόγος σου*». Εἰς τὴν Σινώπην «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς εὔρισκαν ἐπὶ εἰδῶν ἄνθη, τριαντάφυλλα, βιολέττες, ἄνθη ροδακινιάς, μπιορνελιάς, ἐπὶ τέτοια τῆς ἐποχῆς· τὰ ἔβαζαν ὅλα σ' ἕνα βαθουλό δοχεῖο, πιάτο ἢ λεκάνη, ἔβαζαν καὶ καρύδια μέσα καὶ νερὸ καὶ τ' ἄφηναν ὅλη τὴ νύχτα. Τὸ πρωί, νύχτα ἀκόμη, ξυπνοῦσαν ὅλα τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας καὶ ἔπιαν ἀπὸ λίγο καὶ ἔτριωσαν καὶ τὸ κάλαντο (=λαμπροκουλλούρα). Κατόπιν πῆγαν στὸ Μάη».*

2. Μετάβασις πρωϊνῆ εἰς τὴν βρῦσιν, στολισμὸς αὐτῆς με ἄνθη καὶ τάγισμα με βούτυρον, ὕδρευσις καὶ ἀνανέωσις τοῦ νεροῦ τῆς

οικίας με καινούργιο (ἀμίλητο;) νερό, χοῆσις αὐτοῦ κτλ. Π.χ. «τὴν Πρωτομαγιά ἀδειάζουν ἀπὸ τὸ βράδυ τ' ἀγγειά· δὲν ἀφήνουν στάλα νερὸ μέσα. Τὸ πρωί, νύχτα, παίρνουν τὰ κορίτσια τὶς σιάμνες καὶ πᾶνε στὴ βρύση, τὴν ἀλείφουν μὲ βούτυρο, τὴ στολίζουν μὲ λουλούδια, παίρνουν νερὸ καὶ τὸ φέρνουν στὸ σπίτι. Μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ βρέχουν τὶς καρδάρες, τὰ μπουτιέλια (κάδους), ὅπου κοπανοῦν τὸ γάλα, καὶ τὰ πράματα στὸ μαντρί. Βάζουν μικρὰ παιδιὰ καὶ τὸ κάνουν αὐτό, πού εἶναι καθαρὰ» (Ἄγραφα).

3. Προσκόμισις πέτρας μαλλιαρῆς ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ραντισμὸς τῆς οἰκίας μὲ θαλασσίνο νερό. Ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν πράξεων τούτων;

Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὴν Πρωτομαγιά πολλὰ πρωί, ἄβγαλτος ὁ ἥλιος, θὰ κατεβοῦνε στὸ γιολό, νὰ γιομίσουν ἓνα μπουγιέλο θάλασσα καὶ νὰ βροῦνε μιὰ πέτρα μαλλιαρῆ καὶ νὰ τὰ φέρουν καὶ τὰ δυὸ στὸ σπίτι. Τὴν πέτρα τὴ βάνουνε κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ διώχνη τοὺς ψύλλους, καθὼς λένε. Μὲ τὴ θάλασσα ρεντᾶνε οὐλο τὸ σπίτι, καθὼς κάνουν μὲ τὸν ἁγιασμὸ στὴν Πρωτάγιαση. Βουτᾶνε μέσα ἓνα κλαράκι λόφ'το καὶ ρεντᾶνε ἓνα γῦρο. Ρεντᾶνε τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶνε τους, οὐλες τὶς ἀγκωνές, γιὰ τοὺς ψύλλους».

4. Ἐξοδος πρωϊνῆ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν: συλλογὴ ἀνθέων διὰ τὴν κατασκευὴν στεφάνου (ὡς καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν), ἀναζήτησις φυτῶν τινῶν ἢ ἀνθέων μὲ θαυμαστάς ιδιότητες. (Π.χ. κατὰ τοὺς Καλυμνίους ὁ ἀνοιχτομάτης ἢ γουρλομάτης, φυτὸν μὲ ἀκανθώδη φύλλα, «κάνει ἐκείνους πού τὸ κρατοῦν ἀπάνω τους ἔξυπνους, γερούς καὶ τυχερούς». Τραγοῦδια τῆς Πρωτομαγιάς δημῶδη.

Ὁ Μάης ἢ τὸ μαγιόξυλο: φαλλὸς ἐκ ξύλου ἢ πηλοῦ, στολισμένος μὲ ἄνθη καὶ γλόην. Χοροὶ καὶ κύλισμα γυναικῶν καὶ κορασιῶν ἐπὶ τῆς γλόης, νίψις αὐτῶν μὲ τὴν δρόσον τῆς πρωΐας, περιζώσις τῆς ὀσφύος μὲ λυγαριὰν ἢ μολόχαν, ἐναγκαλισμὸς χονδρῶν δένδρων, κατάποσις μικροῦ πρασίνου καρύου. Διὰ ποῖον λόγον γίνονται ταῦτα; Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβριὰν «οἱ γυναῖκες δὴ βρωτομαγιά γέντασ' παρέες-παρέες καὶ πῆαιναν στοῦ κῆρ Ἄνεγνώστ' τ' ἀμπέλ' ἠποῖσ', στὸν πέτρινο δὸ μύλο. Θανά πάρ' καθαμιὰ τὰ φαγιά της, τὰ ψωμιὰ, τὰ ρυζόγαλα, νὰ πᾶνε ὀξω στὸ Μάιο, νὰ καθῆσνε νὰ φᾶνε, νὰ πιοῦνε, νὰ πιάσ'νε τὸ Μάιο. Στὸ δρόμο τραβουδούσανε «Καλῶς τοιε τὸ Μάη...» καὶ μαζεύανε διάφορα εἰδῶ χόρτα, ὅσο νὰ βγοῦνε πέρα στὸ ἰσιάδι, νὰ καθῆσ'νε νὰ φᾶνε. Μόνε γυναῖκες. Παιδιὰ μεγάλα δὲ βαίρνανε μαζί ἄουζ. Ἐπειτα σκόντανσ' καὶ χορεύανε, τραβουδούσανε κ' ἓνα: Καλόγερε τ' ἀδράχια σου καὶ ἄλλα τραβοῦδια, πού ἔλεγε καὶ τὶς ἀποκριές. Σέφροντανσ' οἱ γυναῖκες πάν' στὸ πρασινάδ' κ' ἔλεγε: Φάε, μ., χορτάρ' καὶ τὰ

κορίτσια: και τοῦ χρόν' βηλάρα. Εἶχανε και μιὰ βηλάρα (φαλλόν) κανωμένη με κεραμιδόχωμα ἢ ξύλο, δὴ στολίζανε με πρασινάδες και με λουλούδια και δὴ σεβρίζε ἢ μιὰ στήν ἄλληνα δὴν εἶχανε ὄμορφα φκιαγμέν', τὸ σχῆμα καθαρὸ καθαρὸ τὴν βάφανε κόκκινη και δὴν λέγανε Μάιο». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται (ἢ ἐσυνηθίζετο ποτε) τὸ ἔθιμον τοῦτο; Εἰς τὴν Πέρογαμον «τὰ κορίτσια πηγαίνοντας στήν ἐξοχὴ ἐμάζευαν δροσιὰ πάνω ἀπ' τὰ στάχνα και τὴν ἔβαζαν στὸ στόμα τους, γὰ νὰ ἔναι δροσερὲς ὄλον τὸ χρόνο». Μερικοὶ εἰς τὴν Λῆμνον «τὸν Μά, τὴν Πρωτομαγιά, κυλιένται μέσ' στὰ κ'θάρια, μέσ' στὰ χορτάρια, γὰ νὰ ἔναι δροσισοί».

Εἰς τὴν Κοζάνην «κόπτουν λυγαριὰν και τὴν τυλίσσουν περὶ τὴν ὄσφυν, διὰ νὰ γίνουν εὐλύγιστοι, ἀγκαλιάζουν χονδρὰ δένδρα, διὰ νὰ παχύνουν και ζήσουν, ὡς ἐκεῖνα, πολλὰ ἔτη». Εἰς τὴν Περιστερὰν Θροίκης «αἱ γυναῖκες τὴν Πρωτομαγιάν γονατίζουσαι δαγκάνουν τρεῖς με χεῖρας ὀπίσω ἀπὸ χόρτον λεγόμενον χόρτον τῆς ζάλης και λέγουν: Ἡ γνώμη στὸ κεφάλι κ' ἢ ζάλη στή γῆ». Εἰς τὸν Μέγαν Πλάτανον Λοκρίδος «τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ πάσχοντες ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ καταπίνουν μικρὰ πράσινα καρῦδια, διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸ ξέστριμμα τοῦ ὀμφαλοῦ».

5. Ἄγερμοὶ παιδίων και ἀνδρῶν περιηγόντων τὸν Μάιον. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας (μαγιόξυλο;) και τί τραγουδοῦν περιφερόμενοι ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν; Ποῦ ἀντὶ κυπαρίσσου ἢ κλάδου δένδρου περιάγουν ἄνθρωπον (ἄνδρα ἢ παιδίον) στολισμένον με ἄνθη και στεφάνους; (τὸ Μαγιόπουλο, ἢ Πιπεριά κτ.) Κροῦσις κωδῶνων και ἄλλαι πράξεις γινόμεναι κατὰ τὴν περιφορὰν. Ποία ἢ σημασία τοῦ ἔθιμου; Γίνονται και μεταμφιέσεις και μιμική τις παραστάσις; Λεπτομερὴς περιγραφὴ. Δῶρα διδόμενα εἰς τὸν Μάη.

Π. χ. Εἰς τὴν Πάργαν «ἀπὸ τὸ πρῶτὸ τῆς Πρωτομαγιάς τὰ παιδιὰ γύριζαν τὰ σπίτια και τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι τοῦ Μαῖου, στεφανωμένα με λουλούδια και κρατώντας στὰ χεῖρια τους μεγάλους κλώνους πορτοκαλιάς ἢ νεραντζιάς, γεμάτους ἄνθη. Ἐτραγουδοῦσαν: «Ἐμπῆκε ὁ Μάης, ἐμπῆκε ὁ Μάης, ἐμπῆκε ὁ Μάης ὁ μήνας, | ὁ Μάης με τὰ τριαντάφυλλα κι ὁ Ἀπρίλης με τὰ ρόδα. | Μάη μου, Μάη δροσερὲ κι Ἀπρίλη λουλουδάτε | Ἀπρίλη, ροδοφόρετε κτλ.

Εἰς τὴν Κέρκυραν περιάγουν κοριθὸν τρυφεροῦ κυπαρισσιοῦ, ἴσιον και φουντωτοῦ: τὸ ἔχουν σκεπασμένο με κίτρινες μαργαρίτες και ἄλλα ἄνθη, τοῦ κρεμοῦνε κ' ἕνα στεφάνι ἀπὸ τὰ γλωρὰ κλαδιά του δένουνε μεταξωτὰ μαντήλια, ζουνάρια και κορδέλλες: ἀπὸ τὸ στεφάνι τέλος κρεμᾶνε φροῦτα (μούσμουλα κλπ.) και χορταρικά προφαντά. Ἔτσι «με τὸ μαγιόξυλο αὐτό, οἱ νέοι ἐργάτες ντυμένοι γιορτινὰ με κάτασπρα παντελόνια και πουκάμισα, με κόκκινα ζουνάρια και κόκκινα μαντήλια στὸ λαιμὸ γύριζαν τὴν πόλη, τραγουδώντας τὸ Μάη, με τὴ συνοδεία ἐνὸς νεαροῦ κ' ἐνὸς ἀτσαλένιου τριγώνου».

Στὸν Ἅγιο Λαυρέντιο τοῦ Βόλου «χορὸς ἀπὸ προσωπιδοφόρους συνοδεύουν τὸ Μαγιόπουλο, παιδί στολισμένο μὲ λουλούδια καὶ τραγουδᾶνε τὰ μαγιαπριλά τραγούδια τους στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ χορεύει τὸ Μαγιόπουλο». Στὴν Ναύπακτο γέροι φουστανελλᾶδες βαστώντας στὸ ἓνα χέρι κουδούνια στολισμένα μὲ ἀνθισμένη ἰτιά συντροφεύουνε κι αὐτοὶ τὸ Μαγιόπουλο στὰ μαγαζιά, ὄχι ὅμως προσωπιδοφορεμένοι. Στὴ μέση τὸ παιδί, φορῶντας στεφάνια ἀπὸ μαργαρίτες κίτρινες στὸ κεφάλι, στὸ λαιμό, στὰ χέρια, σ' ὅλο τὸ κορμί, χορεύει, ἐνῶ οἱ ἡμίχοροι τῶν γέρων βροντᾶνε ρυθμικά, μὲ τὴ σειρὰ τους, τὰ χοντρά κουδούνια καὶ λένε τὰ τραγούδια. Εἰς τὴν Πορταριά (πρὸ 80 περίπου ἐτῶν) «τὴν Πρωτομαγιά βγαῖναν πέντε πρόσωπα: τὸ κορίτσι, ὁ γιανίσαρος, ὅλο ἄρματα κι ἀσῆμι, ὁ γιατρὸς μὲ ψηλὸ φράγκικο καπέλλο, καὶ δύο ἄλλα πρόσωπα. Πηγαῖναν ἐν πομπῇ ἀνά τὸ χωριὸν καὶ στὴν πλατεῖα ἄρχιζεν ἡ παράστασις. Ὁ γιανίσαρος δοκίμαζε νὰ κλέψῃ τὸ κορίτσι· τὸ κορίτσι ἀπ' τὴν τρομάρα του πέφτει λιγωμένο. Ἀκολουθοῦν μοιρολόγια καὶ κοπετοί. Ὁ γιατρὸς ἀνασταίνει τὴν κοπέλλα. Ἀκολουθοῦν χοροί, τραγούδια καὶ χαρές». Εἰς τὴν Ἀγόριανη «*χόρευεν ὁ Μᾶης κι ὁ κόσμος τὸν φίλευε μπαμπάκι κι αὐγά, στάτ' καὶ λεφτιά· κι οἱ τσοπάνηδες ἓνα ποκάτ' μαλλί*». Εἰς τὴν Ἰστιάϊαν τὴν 1^{ην} Μαΐου «μικρὰ ὁμάς ἐκ 5-6 ἀνδρῶν περιέρχεται τὰς οἰκίας εἰς κάθε χωριὸν καὶ τραγουδεῖ τὴν Πιπεριά. Ὀλόκληρον τὸ σῶμα ἐνὸς τῶν χωρικῶν περιβάλλον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν δι' ἀνθέων καὶ κλάδων δένδρων, ἐλαίας, καρύας κ. ἄ. ἀναρτῶσι δὲ ἀπ' αὐτῶν μέγαν κώδωνα. Ὁ οὕτως ἐνδεδυμένος χωρικός καλεῖται Πιπεριά. Πρὸ ἐκάστης οἰκίας χορεύουν ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τὴν Πιπεριὰν καὶ ἕδοντες: *Πιπεριά, γλυκεῖά ροῖδιά | γρήγορα στὸν Ἄη Λιᾶ | κι Ἄη Λιᾶς στὸν οὐρανό, | γιὰ νὰ βρέξῃ Θεὸς νερό | γιὰ τὰ στάγια, γιὰ τὰ κ'θάγια, | γιὰ τ' φτωχοῦ τὰ παρασπόρια. | Γοῦρνες γοῦρνες τὸ κρασί, | ἀλλάκια ἀλλάκια τὸ νερό. | Πιπερὸς μὲ τὸ τσαπὶ | νὰ στομώσῃ τὸ νερό*». Ἐνῶ ἕδονται οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι, εἰς ἐκ τῶν χορευτῶν λεγόμενος Πιπερός, σκάπτει ὀλίγον εἰς τὸ ἔδαφος μὲ μικρὸν σκαλιστήριον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ ραίνουν ἐξ ἐκάστης οἰκίας τὴν Πιπεριὰν μὲ νερὸ καὶ προσφέρουν εἰς τοὺς χορευτὰς χρήματα ἢ καρπούς, σίτον, κριθήν, ἀραβόσιτον κτλ.

Εἰς τὸ Κεφαλόβρυσον «πολλοὶ γίνονταν Μᾶηδες, δηλ. γέμιζαν πρόσωπο, κεφάλι καὶ κορμί μὲ μαϊάτικα λουλούδια. Κρατῶντας κ' ἓνα κουδούνι στὸ χέρι καὶ τραγουδῶντας τὸ Μᾶη, γύριζαν μαγαζιά καὶ σπίτια καὶ χόρευαν τὸ Μᾶη. Καὶ τώρα ἀκόμα τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς καὶ τὴ νύχτα γλεντᾶνε παιδιὰ καὶ γεροντότεροι κρατοῦν *βάντες* (κλάδους) ἀπὸ καρυά, χτυποῦν κουδούνια τραγουδῶντας τὸ Μᾶη. Εἰς τὸ Ζαγόρι τὸ ἔθιμον τελεῖται ὄχι μόνον τὴν Πρωτομαγιά, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν ἄνοιξιν. Τὰ κορίτσια ἐκεῖ ποὺ βγαίνουνε καὶ βόσκουνε τ' ἀρνάκια στὰ γρασί-

δια, παίζουν τὸ *Ζαφείρη*. «Ἐνα παιδί κάνει τὸν πεθαμένο· ξαπλώνεται ἀπάνω στὸ χλωρὸ-χορτάρι καὶ τὰ κορίτσια τὸν στολίζουνε μὲ ἄνθη καὶ μὲ πράσινα κλαδιά. Ὕστερα κάθονται τριγύρω καὶ ἀρχίζουνε τὸ θρῆνο καὶ τὸν ὄδυρμό (τὸν *κοιμό*, ὅπως λένε):

«Γιὰ ἰδέτε νιὸ πὸν ξάπλωσα, γιὰ ἰδέτε κυπαρίσσι!

Δὲ σειέται, δὲ λυγίεται, δὲ σέρν' τὴ λεβεντιά του.

Ποῖός σου ἄκοψε τίς ρίζες σου καὶ στέγνωσε ἡ κορφή σου;

Τί μοῦ ἄκαμες, λεβέντη μου, τί μοῦ ἄκαμες, ψυχὴ μου;

Τώρα πὸν ἦρθ' ἡ ἄνοιξη κ' ἦρθε τὸ καλοκαίρι,

παίρουν κι ἀνθίζουν τὰ κλαδιά κ' οἱ κάμποι λουλουδίζουν,

ἦρθαν πουλιὰ τῆς ἄνοιξης; ἦρθαν τὰ χελιδόνια...

κ' ἐσύ, καλὲ λεβέντη μου, μέσα στὴ γῆ τὴ μαύρη!...

Ἐπειτα φωνάζουν: «*Σήκου, Ζαφείρη, σήκου!* καὶ ὁ Ζαφείρης ξεπετιέται καὶ τρέχουν ὅλοι τραγουδώντας στὰ χωράφια».

Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται ὁμοία μιμικὴ παράσταση ἢ παιδιὰ; Πρὸβ. τὸν *Κάνναβον* ἐν Πόντῳ, τὸν *Κραντωνέλλο* ἐν Μυκόνῳ. Λεπτομερὴς περιγραφή τοῦ ἐθίμου μετὰ φωτογραφιῶν τῶν διαφορῶν σκηνῶν ἐνδιαφέρει μεγάλως τὴν ἔρευναν.

6. Ὁ κλήδονας, τρόπος μαντικῆς τῆς 1^{ης} Μαΐου. Περιγραφή αὐτοῦ. Π. χ. εἰς χωρία τινὰ τῆς Θεσσαλίας «τὰ κορίτσια, τὰ κάτω τῶν 15 ἐτῶν, τὴν 1^{ην} Μαΐου χωρίζονται εἰς μικρὰς ομάδας, εἰς τὰς ὁποίας τὸ μικρότερον ὑποδύεται τὴν νύμφην. Τὰ δύο ἀπὸ τ' ἄλλα κορίτσια εἶναι αἱ συνοδοὶ τῆς καὶ τὴν κρατοῦν ἀπὸ τὰ χέρια. Τὰ ὑπόλοιπα κρατοῦν μίαν στάμναν, τὴν ὁποίαν ἔχουν γεμίσει μὲ ἀμίλητο νερὸ καὶ μὲ διάφορα ἀντικείμενα (δακτυλίδια, καρφίτσες ἢ βραχιόλια), ἀνήκοντα εἰς ἄγαμα κορίτσια καὶ ἀγόρια. Τὰ δύο τελευταῖα κορίτσια προπορεύονται καὶ σὲ κάθε πηγάδι πὸν θὰ συναντήσουν στέκονται καὶ ἀδειάζουν λίγο ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς στάμνας εἰς αὐτό. Τὴν ἐπομένην τῆς Πρωτομαγιάς ἀνοίγουν τὸν κλήδονα καὶ ἐξάγουν τὰ ἐντὸς τῆς στάμνας ἀντικείμενα. Ἐναλόγως δὲ τῶν στιγμάτων, τὰ ὅποια φέρουν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος, ἐξάγεται ὅτι ὁ κάτοχός του θὰ παντρευθῆ γρήγορα, ποιά θὰ πάρῃ, ἐὰν θ' ἀποθάνῃ κτλ.» Διὰ τὸ «τραγοῦδι τοῦ Μᾶ» ἐν Κύπρῳ βλ. Σακελλαρίον, τὰ Κυπριακὰ Α 709.

7. Ποιμενικαὶ συνήθειαι τῆς Πρωτομαγιάς.

(α) Κτυπήματα τῶν ζώων μὲ χλωροὺς κλάδους ἀγριοτριανταφυλλιᾶς κλ. διὰ νὰ γεννοῦν εὐκόλα. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον τὴν 1^{ην} Μαΐου ὠδήγουν τὰ ζῶα ἐκ τῆς μάνδρας εἰς τὴν βοσκήν μὲ τρία χλωρὰ κλαδιά λεφτοκαρυᾶς, ἀγρίας ροδῆς καὶ *κιορμασοῦδας* (ἀγρίου θάμνου), διὰ νὰ μὴν ἀρρωστήσουν τὰ ζῶα καὶ διὰ νὰ γεννοῦν ἐλεύθερα. Κτυπῶντες δὲ μὲ τὰς ράβδους αὐτὰς τὰ ζῶα ἔλεγαν: «*Χίλια κεφάλια! χίλια κεφάλια!*».

(β) Ἀνάρτησις τεμαχίου ἀγριοτριανταφυλλιᾶς ἐκ τοῦ τραχήλου ζώων καὶ πτηνῶν (*κερατίσση ἐν Πόντῳ*).

(γ) Πῆξις τυροῦ τὴν Πρωτομαγιά με νερό τῆς βροχῆς.

8. Σημασία τῆς Πρωτομαγιάς διὰ τὴν μαγείαν. Πίστις, ὅτι τὰ μάγια πιάνουν πολὺ τὴν ἡμέραν αὐτὴν (*τεκμαίζουσι*, Δαμασκηνιά Κοζάνης), ὅτι αἱ συνλεγόμενα κατ' αὐτὴν βοτάναι ἔχουν μαγικὴν δύναμιν κτλ.

Ἐξοδος νυκτερινῆ τῶν μαγισσῶν γυμνῶν εἰς τοὺς ἀγρούς, διὰ νὰ κλέψουν τὴν ἐσοδείαν τῶν ἄλλων, παρασκευὴ ἰσχυρῶν φυλακτῶν, ἄλλαι σχετικαὶ συνήθειαι. Π. χ. εἰς Τσακῆλι (Θράκη) «οἱ μάγισσες π' ξίφ' ἔνε ἀπ' τὰ ὄξω, βγαίν' ἔνε ταῖσιδεσ με τὴ σκοτίδα, ἀγγίτσα, καλ' κέντε τ βίνα, παγαίν' ἔνε σιὰ γιουρέδικα (=εὐφορα) τὰ χωράφια, διαβάζ' ἔνε τὰ μαγικά τς, κόφνε ἀπὸ 'να σιὰχ' ἀπὸ τς τέσσερς ἄκρες τ χωροφιοῦ, τὸ παγαίν' ἔνε σιὰ δικά τς καὶ τὰ ρήχ' ἔνε κεῖ καὶ παίρν' ἔνε τὸ βερεκέτ» (Θρακ. Θ 327). Εἰς Δαμασκηνιά Κοζάνης «τὴν Πρωτομαγιά δὲν βγαίνουν ἔξω, γιατί φοβοῦνται τὰ μάγια καί, ἂν βροῦν κάτι σὸ δρόμο, δὲν τὸ παίρνουν, γιατί εἶναι μάγια». Εἰς Μεγ. Πλάτανον Λοκρίδος τὴν Πρωτομαγιά «μερικοὶ τρέχουν καὶ πιάνουν μίαν ἔχιδναν, τὴν θέτουν ἐντὸς φιάλης με νερό καὶ κόπτουν με ἕνα φλουρὶ τὴν κεφαλὴν τῆς· κατόπιν πηγαίνουν τὴν κεφαλὴν αὐτὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ λειτουργηθῆ 40 ἡμέρας καὶ ἔπειτα τὴν φέρουν ἐπάνω τῶν, διὰ νὰ μὴ θαμβῶνται ἀπὸ τὸν μαγνητισμόν».

9. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι τῆς Πρωτομαγιάς. Π. χ. «Τὸ νερό τῆς βροχῆς τῆς Πρωτομαγιάς τὸ εἶχαν σὲ πολλὴ ἐκτίμησι. Στέκανε με ἔξπλεκα μαλλιά στὴ βροχή, γιὰ νὰ βραχοῦν κ' ἔτσι νὰ φουντώσουν καὶ νὰ μεγαλώσουν. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν καὶ σὰν μαγιά, γιὰ νὰ πῆξουν τὸ τυρί» (Κοτύωρα). Ἐπίσης τὰ μικρὰ κορίτσια ἄλειφαν τὰ νύχια τοὺς με διάφορα χόρτα κοπανισμένα ἢ με κινὰ ἢ με κοπριά ἀγελάδας, τέντωναν τὰ χέρια στὸν ἥλιο καὶ τραγουδοῦσαν: «*Ἦλε, ἦλε, κάντηλε | σί' αἶξον τὰ χέρια μ' | κοκκίνισον τὰ νύχια μ'.*»

Εἰς τὴν Ἱεράπετραν τὴν Πρωτομαγιά *μουζώνουσε* (μουντζουρώνουσε) τὰ παιδιά με κατράμι πάνω ἀπὸ τὰ φρύδια, γιὰ νὰ μὴν τὰ πιάνη ὁ τζίμπλης (=πονόματος). Καὶ γιὰ νὰ μὴ βγάνουσε πονέματα, δοκιμάζουσε τὴν Πρωτομαγιά *σαράντα λογιῶ πράματα*. Γι' αὐτὸ τὴν ἡμέρα *ἐκείνη τρῶνε μέλι καινούργιο, πὸν τὸ ἔχει πάρει ἢ μέλισσα ἀπὸ 40 λογιῶ φυτά*. Εἰς τὴν Κύμην τὴν Πρωτομαγιά πετοῦν ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τῆς οἰκίας μιὰ *δρακοντιά* (φυτόν), γιὰ νὰ μὴ πέση ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀστροπελέκι. Εἰς τὴν Σινώπην «δένουν περὶ τὴν χεῖρα λιθὴν κλωστήν, τὴν ὁποίαν θεωροῦν καλὸν νὰ ἐγγίζουσι, ὅποτε πτύουν χάριν μεταβολῆς τύχης, ρίπτουν δὲ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου.

10. Συνήθεια ψευδολογίας. Πού λένε ψέματα την Πρωτομαγιά, καθώς την Πρωταπριλιά;

5. Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου).

1. Ἄνοιγμα τοῦ *Κλήδονα* (τοῦ *Κουκουμᾶ* ἐν Σύμῃ). Περιγραφή τῶν κατ' αὐτὸ τελουμένων.

2. Πανηγυρις μετὰ λιτανείας καὶ θυσίας δημοτελοῦς ταύρων ἢ ἀμνῶν. Ποῖα τυχὸν ἔθιμα τοπικοῦ χαρακτήρος τελοῦνται κατὰ τὴν ἑορτήν; Π. χ. εἰς Τσακῆλι (Θράκ.) ἀγῶν δρόμου, εἰς τὴν Δημηνίτσαν Χασίων μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν «τὰ κοράσια, ἰστάμενα παρὰ τὸ χεῖλος τῆς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος, τραγουδοῦν τὸ ποτάμι: «Δὲ οἱ θαρροῦσα, πόταμι, νὰ ᾿σι κατιβασμένους κτλ.».

6. Τῆς ἁγίας Μαύρας (3 Μαΐου).

Ἄπαγόρευσις τελέσεως γάμου καὶ πάσης ἐργασίας κατ' αὐτήν. Δεισιδαίμονες φόβοι. Π. χ. «τῆς Ἁγίας Μαύρας εἰς τὴν Καστορίαν δὲν δουλεύουν, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν μαῦρα σπυριά στὰ χέρια». Εἰς τὴν Μεθώνην «ὄγοια μέρα πέση τῆς ἁγιά Μαύρας, αὐτὴ τὴ μέρα τὴνε φυλᾶνε οὐλο τὸ χρόνο. Δὲν κόβουνε ροῦχο, δὲν λευκαίνουνε παννί, δὲν ἀλωνίζουνε, δὲν κάνουνε ἐλιές στὸ λιοτριβεῖο, γιὰτὶ γένεται μαῦρο τὸ λάδι». Κατὰ τοὺς Κυπρίους «ὅποιο παιδὶ δὲν πιῆ τῆς ἁγίας Μαύρας γάλα μαυρίζει, ἀλλὰ δὲν τυροκομοῦν, γιὰτὶ γεμίζει τὸ σπίτι καὶ τὸ τυρὶ ἀπὸ μαῦρες (κατσαρίδες)».

7. Τῆς ἁγίας Πελαγίας (4 Μαΐου).

Δεισιδαιμονίαι. Δὲν θερίζουν, γιὰτὶ σηκώνεται ἀνεμοστρόβιλος καὶ διασκορπίζει τὰ γεννήματα (Γύθειον).

8. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (8 Μαΐου).

1. Ἀργία γεωργῶν. «Ὁ ἅγιος Γιάννης αὐτὸς στέλνει τὸ χαλάζι καὶ καταστρέφει τὰ σπαρτά, ἔξ οὗ ἅγιος Γιάννης χαλαζιάς (Ἄγραφα). Ἄλλα αὐτοῦ ὀνόματα: *Τριανταφυλλᾶς* (Αἴνος), *Βροχάρης* (Γῆνος), *ἅγιος Γέρος* (Τσακῆλι Θράκης).

2. Πανηγυρεῖς. Θυσία ἀμνῶν, κοινὴ τράπεζα εἰς τὸν περιβόλον τοῦ ναοῦ, ὡς ἐν Λαδᾷ Ἀλαγονίας.

3. Ἀποδιοπόμψησις ζωϋφίων κλ. Π. χ. εἰς τὴν Ἰον κάθε οἰκογένεια τὴν παραμονὴν προμηθεύεται νερὸ καὶ χόρτα καὶ τὴν πρῶταν ὁ οἰκοδεσπότης θέτει δύο - τρεῖς κατσαρίδες ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ καλάμου καὶ τὰ ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἔτσι καταστρέφονται οἱ κατσαρίδες.

9. Τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου (21 Μαΐου).

1. Πανήγυρις καὶ δημοτελής θυσία ταύρων ἢ κριῶν καὶ διανομὴ τῶν κρεάτων εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας. Λιτανεία, ἀγῶνες, χοροί.

2. Τελετὴ ἀναστεναρίων ἐν Κωστί καὶ ἄλλοις χωρίοις τῆς ΒΑ Θράκης. Ἀναστεναρήδες, κονάκι, εἰκόνες. Τὸ ἅγιασμα τοῦ Ἁγίου καὶ τὸ περὶ αὐτὸ ἄλλος. Περιφορὰ τῶν εἰκόνων ἀνὰ τὸ χωρίον, ἁγιασμός καὶ θυσία δημοτελής ταύρου μέλανος, τριετοῦς, τελείου. Διανομὴ κρεῶν εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας, χοροί. Ἐκστασις, καταλαμβάνουσά τινας ἐκ τῶν χορευτῶν (τοὺς πιάνει ὁ Ἅγιος) καὶ χορὸς αὐτῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς: χρησιμοὶ καὶ μαντεῖαι.— Ποῦ ἄλλοῦ γίνονται ὅμοιαι τελεταὶ καὶ κατὰ ποίας τυχὸν ἄλλας ἡμέρας; Π.χ. ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγίῳ Ἰωάννῃ τῆς Βιζύης τὰ *ρεστενάρια* ἐγίνοντο τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου (7 Ἰανουαρίου).

3. Ἀγερευτοὶ παίδων. Π.χ. εἰς τὴν Συνασσὸν (Καππαδ.) τὰ παιδιὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου περιεφέροντο μετημφιεσμένα καὶ ἕδοντα:

Ἄγιε μ', ἄγιε μ', Κωνσταντίνε μου, | δὸς ἐδῶ βροχός, δὸς ἐκεῖ πελός, | σὰ χοριάτια μας, σὰ ἀστάχια μας | σὰ τζείρια μας, σὰ τζιμένα μας. | Μὰ ἐδῶ, μὰ ἐκεῖ, | μὰ στοῦ Χάρου τὴν ἀλλή. | Οἱ νοικοκυρὲς τοὺς ἔδιναν δῶρα, αὐγὰ καὶ στραγάλια. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

4. Πράξις μαγικαὶ πρὸς καρποφορίαν τῶν δένδρων: τὸ ἀρροβόνιασμα π.χ. εἰς τὴν Ρόδον «ἀνήμερα τ' ἴη Κωνσταντίνου βάλλον πάνω στοὺς κλάδους τῶν ροδιῶν καὶ σκιῶν βλαστάρια ἀροδάφνης καὶ ἀργανιές. Αὐτὸ τὸ λέν ρωόνιασμα (ἀρροβώνιασμα) καὶ τὸ κάρουρον, γιὰ νὰ πιάσουν τὰ δέντρα περισσότερους καρπούς. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα περιμένει τὸν νοικοκύρη του τὸ δέντρο, γιατί, σὰν δὲν τὸ νοιασῆ, νομίζει πὸς πέθανε καὶ λυπᾶται». Ὅμοιος εἰς τὴν Κάρπαθον «τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου ρωιάζουν τὰ δέντρα καὶ λέγουν: «Νά, τουρά, τὸν ἄντρα σου τσαὶ κρᾶτει τὸν καρπὸς σου». Ὑστερα βάζουν σὴ ρίζα τως μιὰ πέτρα ἢ καὶ ἓνα κλωνάρι ἀπὸ σφάκα», (δηλ. πικροδάφνη).

5. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες πράξεις. Π.χ. τ' ἴη Κωνσταντίνου νὰ μὴ σὲ χτυπήσ' ἢ Πούλια τὴν ἀγγὴ βγαίν' μαζί μὲ τὸν ἥλιο. Καὶ τὰ ζῶα τὰ κρύβνε νὰ μὴ δᾶ δγῆ ἢ Πούλια, γιατί πέφτ' ἢ τρώγα τς, βγάν' νι ἀμγκάδες, ἅμα τὰ χτυπήσ' ἢ Πούλια» (Πέτρα Λέσβου). Εἰς τὸ Μπαϊντίρι (Μ. Ἀσία) «τὴν παραμονὴ τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου ἔπαιρναν φύλλα κυδωνιᾶς καὶ ἄντρες καὶ γυναῖκες τὰ φορούσανε ὡς ἀνήμερα τὸ μεσημέρι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς χτυπήσ' ἢ Πούλια καὶ βγάλνε πούλιες (=πανάδες) στὸ πρόσωπο. Ἀκόμα, καὶ οἱ τσομπάνηδες ἔφερναν τὰ πρόβατα, τὰ ἀγελάδια καὶ τὰ ἄλλα ζῶα σὲ μέρος, ποὺ νὰ μὴν τὰ ἀντικρῶσ' ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ».

Ϛ) Μεσοπεντηκοστή, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή.

1. Τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: *Τὰ εἰκοσιπεντάρια*, ἤτοι 25 μέρες ἀπὸ τῆ Λαμπρῆ (Λῆμνος).

2. Συνήθειαι ἀποτρεπτικάι:

Λιτανεῖα καὶ ἀγιασμοὶ πρὸς προφύλαξιν τῶν ἀμπελῶν. Π. χ. εἰς τὴν Στενήμαχον «τῆς Μεσοπεντηκοστῆς γιορτάζουν τὴν Παναγία (Παναγία ἢ Μεσοπεντηκοστή). Μετὰ τὴν λειτουργία παίρνουν τὶς εἰκόνες καὶ βγαίνουν στ' ἀμπέλια. Ἐκεῖ κάνουν ἀγιασμό καὶ κάθε μὰ γυναῖκα μ' ἓνα μπουκαλάκι ρίχνει στ' ἀμπέλι τῆς ἀγιασμό. Εἶναι γιὰ τὶς ἀρρώστειες καὶ γιὰ τὸ χαλάζι. «Ὅσο κραταίει ἡ λιτανεῖα, σημαίνουν οἱ καμπάνες κ' ἓνα παιδί μπροστὰ ἀπὸ τὴν πομπὴ κραταίει στὰ χέρια του ἓνα μικρὸ σήμαντρο καὶ τὸ χτυπαίει».

3. Ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ μιμικαὶ παραστάσεις: Ἐνταφιασμοὶ ὁμοιώματος ἀνθρώπου, θρηῆνος ἐπ' αὐτοῦ καὶ διανομὴ κολλύβων. Ἀνάστασις καὶ συμπόσιον. Π. χ. ἐν Ἄνω Ἀμισῶ «τὴν ἡμέραν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά ἐξέρχονται εἰς ἐξοχὴν τινὰ ἐκεῖ κάμνουν ἐκ πηλοῦ ἀπεικασμα (Κάναβον), καί, ἀφοῦ διανείμωσι κατὰ τὰ νενομισμένα τὰ κόλλυβά του, τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἴκοθεν ἔτοιμα, καὶ κλαύσωσι δι' αὐτόν, θάπτουσιν ἐκεῖ εἰς μέρος τι, καὶ ἔπειτα ἄρχονται τῆς εὐθυμίας, τρώγοντες καὶ συνευθυμοῦντες. Τοῦτο καλοῦσι *κανναβοῦρι*. Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται (ἢ ἐγένετο ἄλλοτε) ἡ παράστασις αὕτη;

4. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. «*Δὲ δουλεύουν γιὰ τὰ ποτικία, γιὰτὶ κόβουν τὰ ροῦχα, τὰ γεννήματα καὶ τὰ μπιστανικά*» (Γριζι Πυλίου).

2. Τῆς Ἀναλήψεως.

(α) Ἔθιμα τῆς παραμονῆς καὶ δοξασίαι.

1. Ἡμέρα τῶν ψυχῶν. Προσφοραὶ ὑπὲρ αὐτῶν. Π. χ. Τὴν παραμονὴν τῆς Ἀναλήψεως εἰς τὴν Κομοτινὴν «*ἀὴ λέν* “*Ἀπὸν σκῶν’ δι τῶν Χριστὸς Ἀνέστη,* κὶ εἶνι ψ’ χοῦ, μοιράζον κιοράσα κὶ ψουμί».

2. Ἐσπερινός. Καῦσις τῶν κλώνων τῆς δάφνης, οἱ ὁποῖοι ἔμενον σκορπισμένοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ Μεγ. Σαββάτου, καὶ ὑπερπήδησις τῆς πυρᾶς (πρὸς ἀφανισμόν τῶν ψύλλων κλ.). Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὴν παραμονὴν τῆς Ἀναλήψεως πᾶνε ὄλοι στὴν ἐκκλησία καὶ παίρνει ὁ καθένας κὶ ἀπὸ ἓνα κλωνὶ ἀπὸ τὶς δάφνες πὺν ἔμεναν ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Μεγ. Σάββατο, τὸ πάει στὸ σπίτι του καὶ τὸ βράδου, μετὰ τὸν Ἐσπερινό, τὸ ἀνάβει καθένας στὴν αὐλή του καὶ ὄλοι πηδοῦν

ἀπὸ πάνω: *κάνουν τσαλαφῶτα, ὅπως λένε. Καθὼς πηδοῦν, λένε: Νὰ καοῦν οἱ ψύλλοι μας καὶ τὰ κοριδία μας*». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Διανυκτέρευσις. Πίστις ὅτι τὰ μεσάνυκτα ἀνοίγουν οἱ οὐρανοί. Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «ποῦ ξημερώνει τῆς Ἀναλήψεως, ὅσοι εἶναι καθαροὶ ξαγρουποῦν ὅλη τὴ νύχτα νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ πὺ ἀναλήφεται. Ὅσοι εἶναι ἄξιοι βλέπουν ἕνα φῶς καὶ ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανοὺς».

(β) Ἔθιμα τῆς Ἀναλήψεως.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: τοῦ *Συναληψιοῦ* (Ρόδος), τῆς *Γαλατοπέφτης* (Σκῦρ, Σίφνος), τῆς *Πληθερῆς* (Νάξος), τῆς *Ἀρμυρῆς* (Μονοφάτσι Κρήτης), τὰ *Σαράντα τῆς Πασκαλιᾶς* (Κομοτινὴ) κτλ.

Σημασία αὐτῆς: π.χ. *ἀπ' ὅλες τις γιορτὲς τοῦ χρόνου ἡ πιὸ μεγάλη γὰ τοὺς τσοπαναράιους εἶναι ἡ Ἀνάληψη* (Αἰτωλία).

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, προσφοραὶ εἰς νεκρούς. Ἄλλα ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὴν δοξασίαν, ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν αἱ ψυχαὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸν Κάτω Κόσμον, κτλ. Π.χ. «*Ὅταν ἀναστηθῇ ὁ Χριστός, ὅλοι οἱ πεθαμένοι, καὶ κείνοι πὺ εἶναι στὴν Κόλαση, βγαίνουν, καὶ ὅλο τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἶναι κι αὐτοὶ μὲ τοὺς δίκαιους. Φεύγουν πάλι μετὰ τῆς Ἀναλήψεως. Τότε περιμένουν τὸ πιάτο τους τὰ κόλλυβα, νὰ τὸ πάρουν νὰ φύγουν*» (Σινώπη). Εἰς τὴν Μεσημβριάν «*τῆς Ἀνάληψης πηγαίν'ν στὰ μνήματα, βγάν'ν τὰ χόρτα, καθαρίζουν τὸ μνημόρ', ἀνάβουν κεριά, ρίχνουν κρασί, θυμιάζουν τρεῖς φορὲς (πρωτὶ, μεσημέρ' κι ἀνάμεσα πρωτὶ καὶ μεσημέρ'), ὕστερα γυρίζουν στὸ σπιτ' καὶ κάνουν πίττα, κλικ' ἄμα ψηθῆ, τὸ θυμιάζουν καὶ τὸ δώνουν σὲ μιὰ γειτόνισσα φτωχὴ νὰ τὸ φάῃ*». Εἰς Κιλκίς «*τῆς Ἀναλήψεως τὸ μεσημέρι μαζεύονται οἱ γυναῖκες στὸ σπιτὶ μιᾶς γειτόνισσας καὶ περνᾶνε ἐκεῖ τὸ μεσημέρι τους κουβεντιάζοντας, σ'ὰν νὰ ξενυχτᾶνε νεκροί, γιὰτὶ ἐκείνη τὴν ὥρα γυρίζουν, λείει, οἱ ψυχὲς στὴν Κόλαση, ὕστερα ἀπὸ σαράντα ἡμερῶν ἐλευθερία*». Εἰς τὴν Ἰστιαίαν «*τὸ μεσημέρι τῆς Ἀναλήψεως ρίχνουν μέσα στὸ πηγᾶδι τίς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μ' ἕνα καθρέφτη, ἀφοῦ σκεπάσουν τὸ κεφάλι τους μ' ἕνα κόκκινο παννὶ καὶ ἐκεῖ βλέπουν τοὺς πεθαμένους νὰ περνοῦν μὲ τὴ σειρά, γιὰτὶ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐπιτρέπεται στοὺς πεθαμένους νὰ βγοῦν μὲ τὴν ἄδεια τῆς Παναγίας*».

3. Ἑορτασμοὶ εἰς τὰς μάνδρας τῶν ποιμένων.

Τέλεσις ἀγιασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὰς μάνδρας τῶν ποιμνίων (*σιτάνες, στροῦγκες κλ.*) καὶ ἀγιασμοὶ αὐτῶν μὲ τὴ *βρεχτούρα*. Προσφορὰ ὄλου τοῦ τυροῦ, πὺ πῆζει κάθε τσοπάνης τὴν ἡμέρα αὐτὴν, εἰς τὸν ἱερέα. Ἐστίασις κεκλημένων,

διανομή τοῦ γάλακτος, τῆς γιαιούρης καὶ τῶν ψητῶν τῆς ἡμέρας εἰς αὐτοὺς. Χαιρετισμοὶ καὶ εὐχαί. Διασκεδάσεις, χοροί, κούνιες.

4. Ἄλλαι ποιμενικαὶ συνήθειαι τῆς Γαλατοπέφτης: διανομὴ γάλακτος, παρασκευὴ πολτοῦ ἔξ ἀλεύρου καὶ γάλακτος, γαλατόπιπτες, ἐνέργειαι σκοποῦσαι εἰς ἀποτροπὴν τῆς στειρεύσεως τοῦ γάλακτος κλπ. Πχ. εἰς τὰ Τελώνια Λέσβου «τῆς Ἀναλήψεως οἱ τζομπανοὶ μοιράζ'νε στὰ σπίτια γάλα. Ἄν περισσέψη πρέπει νὰ τὸ χύση κάτω· δὲν τὸ κάνει τυρί. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα φτειάνουν ψειροκοῦκκι, ἓνα φαγητὸ πολτό, ἀλεῦρι μὲ τὸ γάλα· εἶναι καλὸ νὰ τὸ τρῶμε, γιατί ἀναλήβεται ὁ Χριστός». Εἰς τὴν Ἠπειρον τῆς Ἀναλήψεως «ἀπάνω στὸ καρδᾶρι πῶχει τὸ γάλα βάνουν γαλασιδες, γιὰ νὰ μὴν ἀναλήβεται (στειρεύη) τὸ γάλα τῶν σφαχτῶν τοῦ σπιτιοῦ». Εἰς τὴν Σκῦρον οἱ τσοπάνηδες ἔβαζαν πάνω ἀπ' τὴν πόρτα τῶν σπιτιῶν μπουκέττα γαλατόχορτα (κίτρινα λουλούδια).

5. Κάθοδος εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ πρῶτον κολύμβημα τοῦ θέρους. Ἀνατάραξις θαλάσσης. Νερὸ ἀπὸ 40 κύματα, δι' ἐξορκισμὸν τῶν κακῶν, πέτρα μαλλιερῆ δι' εὐτυχίαν (γοῦρι) ἢ ἄλλους εἰδικοὺς σκοπούς: π.χ. τὴν βάζουνε κάτω ἀπὸ τὸ κρεββάτι, γιὰ νὰ φεύγουνε οἱ ψύλλοι κ' οἱ κοριοὶ (Ἵδρα). Εἰς τὰς Κυθωνίας «τῆς Ἀναλήψεως κατέβαιναν γυναῖκες καὶ ἄντρες στὴ θάλασσα, μπαῖναν ὡς τὰ γόνατα στὴ θάλασσα καὶ παῖρναν ἀπὸ 40 κύματα νερὸ σ' ἓνα μπουκάλι. Κατόπιν σταυροκοπιῶντιαν καὶ κατενώδωναν τὸ Χριστὸ λέγοντας: «Ἄντε, Χριστέλλι μ', στὸ καλό». Ἐπαιρναν καὶ τὰ θνυματὰ καὶ θνυμαίιζαν στὴ θάλασσα». Εἰς τὴν Σάμον, μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ τῆς θάλασσας ραντίζουν τὸ σπίτι ὀλόκληρο, ὅπως μὲ τὸν ἁγιασμὸ τῶν Φώτων λέγοντας: «Ὅπως ἀνελήφτηκεν ὁ Χριστός, ἔτσι ν' ἀνεληφτῆ ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἢ κακογλωσσιά, ἢ ἀρρώστεια, τὸ κακὸ μάτι καὶ ὅλα τὰ κακά». Τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ φυλᾶνε ὅλο τὸ χρόνον, καὶ ὅποτε τύχη πρίξιμο ἢ πόνος ἢ δάγκωμα ἢ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο, βρέχουν μ' αὐτὸ ἓνα παννάκι καὶ τὸ βάνουν ἐπάνω στὸ πονεμένο μέρος κ' εὐθὺς περνάει. Μὰ κι ὅποτε τύχη ἀρρώστεια ἢ κακὸ μάτι ἢ μπη στὸ σπίτι ἄνθρωπος μὲ κακὸ ποδαρικό, ραντίζουν πάλι τὸ σπίτι κ' εὐθὺς φεύγει τὸ κακό». Πρὸς τούτοις «τὴ Γαλατοπέφτ' εἶναι καλὸ νὰ πᾶς νὰ πέσης στὴ θάλασσα, νὰ κάνης μπάνιο. Ἄν ἔχ'ς καὶ καμμιά ἀρρώστεια, φεύγ' ὄρα ἕμα λάχ'» (Λῆμνος).

6. Συλλογὴ φαρμακευτικῶν βοτανῶν, προμήθεια καθαριστικοῦ πηλοῦ κλ. Πχ. εἰς τὸ Γύθειον τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως αἱ γυναῖκες συλλέγουν χαμαίμηλα καί, ἀφοῦ τ' ἀφήσουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθοῦν, τὰ φέρουν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν των. Εἰς τὴν Ἠπειρον κ. ἄ. τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ γυναῖκες ἐφοδιάζονται «πανηγυρικῶς» μὲ πηλὸν διὰ τὸ λούσιμον.

7. Δοξασία, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ ἀσθένειαι (ψώρα, λειχήνες) ἀναλήβγονται, ἥτοι ἐξαλείφονται. Αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι. Π. χ. «οἱ ἔχοντες λειχήνας τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐγείρονται πρῶτ' καὶ χωρὶς νὰ ὀμλήσωσι εἰς τινὰ, ἀμίλητοι, ἐμβλέπουσιν εἰς πύθον ἐλαίου».

8. Πίστις, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς ὄρισμένας περιστάσεις ἀναλήβγεται. Π. χ. εἰς τὴν Θράκην τῆς Ἀναλήψεως «δὲν κοιμοῦντι, γιατί ἀναλήφουντι». Εἰς τὴν Αἴνον «τῆς Ἀναλήψεως κάνουν βόλτες μὲ βάρκες μέσα στο λιμάνι τραγουδῶντας καὶ λένε πὸς ἀναλήβγονται». Εἰς Ρεῖσοδερε Σμύρνης τὸ πρῶτ' τῆς Ἀναλήψεως πλύνονται καὶ λένε «Ἀνελήβγει ὁ Χριστὸς κ' ἀνελήβγομαι κ' ἐγώ» Ποία ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τῶν φράσεων τούτων;

9. Μαντικά ἰσχυρίσθηται. Κλήδονας (βορτουβάρια ἐν Καππαδοκίᾳ). Ὀνειρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Σάμον «τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια παίρνουν ἀπὸ τὸ γυαλὸ τὴν πέτρα τὴ μαλλιαρὴ καὶ τὸ βράδυ τὴ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ κρεββάτι τους, γιὰ νὰ δοῦν ποιὸν θὰ πάρουν. Τὴν ὥρα ποὺ τὴ βάζουν κάτω ἀπ' τὸ κρεββάτι τους, τὴ σταυρώνουν τρεῖς φορὲς καὶ λένε: «Ὅπως ἔδειξες, Χριστέ μου, τὴν Ἀνάληψή σου, ἔτσι νὰ μοῦ δείξεις καὶ αὐτὸν ποὺ εἶναι τῆς τύχης μου». Ὅστερα πέφτουν καὶ κοιμοῦνται καὶ στὸν ὕπνο τους βλέπουν ποιὸν θὰ πάρουν ἄντρα». Ὀμοπλατοσκοπία.

3. Τὸ Σάββατον τῆς Πεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: Τὸ Ψυχασάββατο σὺν πενήντα, τοῦ Ρουσαλιῦ τὸ Σάββατο, (Αἴγινα, Καλάβρ., Βούρβουρα, Ἄργος, Γύθειον κ. ἄ.), τ' Ἀρσαλιῦ (Ἡπειρ.), τὸ Ψυχασάββατο τοῦ Μάη, Μαγιόνυχος (Σινώπη), τοῦ Μυροθανάτου (Πόντος) κτλ.

2. Δοξασίαι περὶ ψυχῶν, παροιμίαι καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰς ἰσχυρίσθηται καθ' ὅλον τὸ μέγρι τῆς Πεντηκοστῆς διάστημα. Ἀποστολὴ κολλύβων ἢ καὶ τεμαχίων ἄρτου, τυροῦ καὶ φαγητῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ μνήματα καὶ διανομὴ αὐτῶν. Π. χ. «Ὅλα τὰ Ψυχασάββατα νὰ ἔρτοῦν καὶ νὰ περάσῃ | τοῦ Μάη τὸ Ψυχασάββατο μὴν ἔρη, μὴν περάσῃ». Οἱ ψυχὲς αὐτὸ τὸ Ψυχασάββατο δὲν τὸ θέλουν, γιατί τὴν αὐριανὴ τὴ μέρα θὰ πᾶνε πίσω στὸν τόπο τους καὶ θὰ κλεισθοῦν μέσα καὶ θὰ κλαῖνε. Ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τῆς Γονατιστῆς εἶν' ἔξω καθόνται ἀπάνω στὰ δέντρα καὶ τὰ βλαστάρια τοῦ ἀμπελιοῦ, γι' αὐτὸ δὲν κόφτον ὡς τότε βλαστάρια, μήπως πέσουν οἱ ψυχὲς ποὺ εἶναι καθισμένες ἐπάνω σ' αὐτὰ καὶ κλάφουν. Δὲν ξεραχνίζον, γιατί κ' ἐκεῖ καθόνται οἱ ψυχὲς, καὶ τὰ ἀπλωμένα ροῦχα τῆς πλύσης, ἰδίως τὰ ἄσπρα, τὰ μαζεῦνε, πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, μὴν καθῆσεν τὴ νύχτα οἱ ψυχὲς. Ἄν τὰ ξεχάσουν μετὰ τὸ ἡλιοβασιλεῖμα, δὲν τὰ μαζεύουνε, παρὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ' τὰ γεροπερνᾶνε» (Θράκη). Εἰς Ἀθήνας

ἄλλοτε κατὰ τὰ ρουσάλια ἀξίωναν δηλ. πετοῦσαν ψηλὰ τὸ παιδί «διὰ νὰ γιάνη» (Ἐβδ. Α' 56). Περιγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τῶν κολλύβων βλ. εἰς Θρακικὰ Β', 147 κέ. τῶν δὲ ἐθιζομένων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Ρουσαλιῶνε* ἐν Φράγκα Αἰγίου βλ. Ζητήμ. Ἑλλ. Λαογρ. τευχ. α' σ. 133, 4, ΕΛΑ 2, 197.

3. Δεισιδαιμονίαι: δὲν ράπτουν, δὲν πλύνουν κτλ.

4. Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: ἡ *Γονατιστὴ* (Θράκη, Κάρπαθος κ. ἄλλ.), *Γοννουκλισιὰ* (Ἡπειρ.) ἢ *Γονογλισιὰ* (Κρήτη), *Κουνουκλήσιὰ* (Ἡπ.), *Γονατιὰ* (Παραμυθιά), ἢ *Γοννάτιση* (Ἄδριανούπολις), τ' *Ἀρσαλιῶν* (Βέροια) ἢ τ' *ἀηρουσαλιῶν* (Πωγων. Ἡπ.), τὰ *Γονατίσματα* (Φιλιππούπολις), τὰ *πενῆντα τῆς Πασκαλιᾶς* (Σινώπη).

2. Προσφοραὶ κολλύβων, γαλατόπιπτας κλ. εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν καὶ διανομὴ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Π. χ. εἰς τὴν Αἴνον «φέρουν ἐντὸς πινακίων διαφόρους πίπτας καὶ γαλατόπιπτας, μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας παρακάθηται ὄλοι εἰς τὸν νάρθηκα, διανεμόμενοι τὰς πίπτας πρὸς συγχώρησιν τῶν κεκοιμημένων».

3. Γονάτισμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ἐθιζόμενα Π. χ. εἰς τὴν Καστορίαν «τῆς Πεντηκοστῆς φέρουν λουλούδια ἀπ' τὸ σπιτί τους καὶ κρατοῦν κερί. Πέφτουν στὰ γόνατα, ἀφήνοντας τὰ λουλούδια μπροστά τους. Ἀνάβουν τὸ κερί, γιὰ νὰ φωτίζουν τοὺς νεκροὺς πὸν περῶνε». Εἰς τὸ Ὁρεστικὸν Ἄργος «τὴν ὥρα πὸν σκύβουν βάζουν στὸ στόμα μικρὸ λουλοῦδι, πέλινο, (=ἀμπαρόριζα). Ἔτσι βρέθηκε. Ἀραδιάζουν τέτοιο καὶ στὸ κόλλυβο.» Εἰς τὸ Κωσταραζὶ «πρέπει νὰ σκύβουν μὲ κλεισμένα μάτια, στὰ ὁποῖα βάζουν φύλλα ἢ τριαντάφυλλα, γιὰ νὰ μὴ βλέπουν καθόλου, ἐπειδὴ, ἂν τὴν ὥρα πὸν περῶν οἱ πεθαμένοι ἔχουν ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τους, γνωρίζουν, κλαῖνε καὶ λυπιῶνται καὶ δὲν θέλουν νὰ πᾶνε μὲ τοὺς ἄλλους στὴ σειρά». Εἰς τὴν Κορυτσάν κλείνουν τὰ μάτια τους μὲ φύλλα καρυδιᾶς, εἰς τὰς Μέτρας (Θράκη) «καθαρίνας παγαίν' σὴν ἐκκλησιὰ μ' ἓνα κλωνὶ καρυδιὰ στὸ χέρ', γιὰ νὰ τὸ βάν' νὰ γονατίσ' ἀπάν'. Εἶναι ἡ μέρα πὸν περῶνε οἱ ψυχῆς τοῦ Τρίχας τὸ Γιοφύρ' κι ὅσες εἶναι καθαρὲς μπαίν'νε στὸ θαράδεισο, εἰδεμὴ πέφτνε μέσ' στ γόλασ'».

4. Δεισιδαίμονες συνήθειαι, τελούμεναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὥραν τῆς γονουκλισίας πρὸς ἐπίτευξιν ὑγείας, καρποφορίας κλπ. Π. χ. εἰς τὴν Ἰμβρον «αἱ γυναῖκες ἐσकुμμένα οὔσαι βάλουσι μίαν μικρὰν πέτραν ἐπὶ τῆς ράχεώς των πρὸς τὴν ὁσφὸν εὐχόμεναι «νὰ βαστῆ ἡ μέση των εἰς τὸ θέρος». Εἰς τὴν Κάρπαθον «παίρνουν τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ στὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ὥρα πὸν

διαβάξει ὁ παπᾶς τις εὐχές, τὸ βάζουν στὸ κεφάλι των, γιὰ νὰ μὴν πονῆ, ἢ δαγκάνουν τὸ κλειδί μὲ τὰ δόντια των, νὰ μὴ πονοῦν καὶ νὰ σιδερώσουν». Ἐπίσης «πηγαίνοντας στὴν ἐκκλησία παίρνουν μιὰ χούφτα χῶμα, τὸ δένουν στὸ μαντηλάκι τους καὶ τὸ βάζουν μπροστὰ στὶς εἰκόνες νὰ ἴφχολογηθῆ. Κατόπιν τὸ ρίχνουν στὴ ρίζα τῶν δένδρων, ποὺ δὲν καρποφοροῦν, καὶ διορθώνονται».

5. Κτυπήματα διὰ κλώνων καρύας. Π.χ. εἰς τὴν Ἄνω Ἄμισόν (Πόντου), μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κτυπιοῦνται μὲ κλώνους καρύας ἐπὶ τῆς ράχεως. Ποῖος ὁ λόγος τῆς πράξεως ταύτης;

6. Ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ συμπόσιον. Μεταμφίσεις γυναικὸς μὲ φύλλα, κλάδους δένδρων καὶ ἄνθη· χοροὶ, ἄσεμνα ἔσματα. Βλ. περιγραφὴν ἐν Λαογραφίᾳ τ. 6, σ. 177 κέ.

7. Ἀπαγορεύσεις: δὲν ἀνοίγουν τὸ σεντοῦκι, γιὰτι πᾶν τὰ ποτιτῖα καὶ τρωὼν τὰ προικιά.

5. Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

1. Προσφοραὶ τροφῶν καὶ δεῖπνα ἐπὶ τῶν τάφων. Π.χ. εἰς τὸν Πόντον «τ' Ἀε Πνεμάτ' ἐσνήθιζαν νὰ προσφέρουν ἐπὶ τῶν τάφων ρυζόγαλο, φούστουρον (σφουγγᾶτο) καὶ ξύγαλα. Μετὰ τὸ τρισάγιον τοῦ ἱερέως καθήμενοι πέριξ τῶν τάφων ἔτρωγον τὰ προσφερόμενα φαγητά. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἔτρωγον τρία κουτάλια ξύγαλα».

2. Ἀπαγορεύσεις ἐκ δεισιδαίμονος φόβου. Π.χ. κατὰ τοὺς Κοττωρίτας «τὴν ἡμέρα αὐτὴ οἱ ψυχῆς εἶναι ἔξω στὸν κόσμον, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἴναι ἄγρυπνοι, γιὰ νὰ μὴ πάη καὶ τὸ δικό τους πνεῦμα, μέσ' στὸν ὕπνο, μαζί μὲ τ' ἄλλα κ' ἐπισκεφθῆ τὸν Ἄδην. Ἐπίσης δὲν ἀνεβαίνουν σὲ δέντρα οὔτε λούζονται στὴ θάλασσα, διότι πιστεύουν πὼς ἡ μέρα αὐτὴ ἔχει τὴν κακὴν τῆς ὥρας». Ποῖαι αἱ σχετικαὶ δοξασίαι ἄλλου;

3. Πανηγύρεις καὶ τὰ κατ' αὐτάς. Π.χ. θυσία ἀμνῶν καὶ κοινὴ ἐστίασις ἐορταστῶν πολλαχοῦ τῆς Θράκης, τὸ ἔθιμον τῆς ρόδου ἐν Ζακύνθῳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάθιζον παιδία ἀναρρώσαντα ἐκ βαρείας ἀσθενείας (Λαογρ. Β 131), τὸ τοῦ «κατακλυσμοῦ» ἦτοι βρέξιμο μὲ θαλάσσιον ὕδωρ ἐν Κύπρῳ «εἰς τὴν θάλασσαν, ἣν Ἄιν Γιαλὸν τότε καλοῦσι» (Σακελλαρίου Κυπρ. Α' 702).

4. Μαντική. Κλήδονας κλπ.

5. Συνήθειαι ἀγροτικά. Προβλ. τὴν παροιμίαν: τ' ἄη Πνεμάτου βάλ' ὄρνὸ καὶ τ' ἄη Λιᾶ φά' σῦκα, τ.ἔ. κατὰ τὴν κινητὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος γίνεται ὁ ἐρινασμός τῶν συκῶν, τοῦ δὲ ἁγίου Ἡλίας ὠρμαῖζον τὰ σῦκα.

Γ' ΘΕΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου
καὶ ἄλλαι ἐορταὶ τοῦ Ἰουνίου.

1. Τοῦ ἁγίου Ὁνουφρείου (12 Ἰουνίου).

Ὄνομα δημῶδες: ἄης Ρούφνης (Σύμη).

Δεισιδαιμονίαι: δὲν θερίζουν, δὲν ἀλωνίζουν, διότι ὁ ἄης Ρούφνης ρουφᾷ τὰ στάχνα (Σύμη).

2. Τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου (14 Ἰουνίου).

Ὄνομα δημῶδες: ἄη Λυσσαίας.

Δεισιδαιμονίαι: Οἱ γεωργοὶ δὲν καματεύουν τὴν ἡμέραν αὐτήν, διότι παθαίνουν λύσσα αὐτοὶ καὶ τὰ ζῶα τους (Γραμματικὸ Ἀττικῆς).

3. Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (24 Ἰουνίου).

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: τ' ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Λιοτροπιοῦ (Κύθν.) ἢ Λιτροπίου (Κύμη) ἢ Λουτρόπου (Σινώπη) ἢ τοῦ Φανιστῆ (Χίος), τοῦ Λαμπροφόρου (Κύπρος), τοῦ Κληδόνου (Νάξος), τοῦ Ριγανᾶ (Αἰτωλ. Ἀταλάντη, Σπάρτη, Μεθώνη), τοῦ Μελά (Ἀγραφα), τοῦ Ἀπαρνιαστῆ (Κύθνος), τοῦ Ριζικάρη κλ.

2. Δοξασίαι: ὅτι τὰ μεσάνυχτα ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ καὶ ὅ,τι ζητήσῃ ὁ ἀγρυπνῶν τὴν ὥραν ἐκείνην γίνεται ὅτι ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ τῆς ἡμέρας ταύτης «τρέμει ἢ γυρίζει καὶ εἶναι θαμπερός». Πρωῖνῃ ἔγερσις, διὰ νὰ ἴδουν τὸν ἥλιον περιστρεφόμενον, καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὴν δοξασίαν αὐτήν. Π.χ. εἰς τὴν Σινώπην διενυκτέρευον καθ' ὀμάδας συμποσιάζοντες καὶ χορεύοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ «τὸ πρωῒ μόλις χάραζε, ἔβαζαν τὴ μαγειρίσσα μέσα στὸ καζάνι, περνοῦσαν ξύλα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καζανιοῦ καὶ τὴ σήκωναν τέσσερεις. Οἱ ἄλλοι χορεύανε καὶ μὲ τὸ χορὸ πηγαίνανε ὡς τὴ Φοινικίδα (ἔξοχὴ τῆς Σινώπης). Ἐκεῖ περιμένανε νὰ βγῇ ὁ ἥλιος, νὰ δοῦνε τὸν ἥλιο πῶς γυρνᾷ κείνη τὴν ἡμέρα καὶ βγαίνει. Πάλι μὲ τὸ χορὸ γύριζαν πίσω καὶ πήγαιναν στὴν ἐκκλησία». Εἰς Νένητα Χίου «ἅμα ἐξέλθουν τῆς ἐκκλησίας, συνέρχονται καθ' ὀμάδας εἰς τ' ἀλώνια καί, ἀφοῦ φάγωσι διάφορα ὀπωρικά, ἀρχίζουν νὰ συστρέφονται (νὰ κουρδουβαλίζουν) μέχρι τῆς μεσημβρίας». Εἰς Οἰνίον Πόντου «μικροὶ παῖδες περιέρχονται τὰς οἰκίας καὶ ῥίπτοντες εἰς αὐτὰς λαλάτσια (λιθαράκια) ἐπάδουσιν ἐν χορῶ: «Τρόπου, τρόπου, ἥλιε, πὸν γυρίζουν τὰ λαλάτσια, σὰ μέτερα καὶ σὰ σέτερα...» Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο ἢ τι παρόμοιον;

(α) *Ἔθιμα τῆς παραμονῆς* (23 Ἰουνίου).

1. Καθαρισμὸς οἰκιῶν: «Ἐπρεπε νὰ ξεσκονίσουν, νὰ σφουγγαρίσουν, νὰ περιμένουν τὶς τύχες, γιατί ὁ ἅγιος Γιάννης φέρνει τύχες» (Σινώπη). Ἐκθεσις τῶν κλινοσκεπασμάτων εἰς τὸ ὑπαιθρον καθ' ὄλην τὴν νύκτα. (Πρὸς ποῖον σκοπόν;).

2. Συλλογὴ ἀνθέων (*ἀγιάννηδες, γιαννάκια κλ*) καὶ τοποθέτησις αὐτῶν εἰς τὰς θύρας ἢ τὰς στέγας. Εἰς τὴν Κρήνην (Μ. Ἀσίας) ἀποβραδὶς τ' ἅγιος Γιαννιοῦ ἔκαμαν στεφάνι μὲ λούλουδα: ἔπαιρναν κ' ἓνα μεγάλο σκόρδο, ἓνα στάχυ, ἓνα φύλλο σνκιάς, ἓνα ἐλαιοφούνταρο καὶ φύλλο ἀμπειλοῦ μὲ τὸ βλαστάρι, ὅλα μαζί τὰ ἔδεναν πάνω στὸ στεφάνι καὶ τὸ κρεμούσανε. Τὸ στεφάνι τῆς περασμένης χρονιάς τὸ ἔκαιραν στὸ φανό. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τὸ στεφάνι τοῦ ἁγίου Γιάννη;

3. Προετοιμασία τοῦ κλήδονα. Ποῖος καὶ κατὰ ποῖον τρόπον φέρει τ' ἀμίλητο (ἢ βουβὸ ἢ ἀρπαχτικό) νερό; Ποῖα σημάδια (*ριζικάρια*) ρίπτονται εἰς τὸ ἄγγειον καὶ κατὰ ποῖον τρόπον τοῦτο σκεπάζεται καὶ στολιάζεται καὶ ἐκτίθεται εἰς τὸ ὑπαιθρον «για νὰ τὸ ἰδῆ τὸ ἄστρο, ν' ἀστρονομοστῆ»;

4. Ποῖαι ἄλλαι συνήθειαι συνοδεύουν τὴν προετοιμασίαν τοῦ κλήδονα; Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τῆς Λήμνου «τὰ κορίτσια παίρνουν ἓνα μαξιλάρι μακρὸν καὶ τὸ ντύνουν, τὸ κάνουν κούκλα τοῦ βάζουν χέρια καὶ τὸ κλειδώνουν μὲ κλειδαριὰ—σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ τὰ κλειδώνουν.—Τὸ στήνουν ὀρθοῦ στὸ σ' κλι (πεζοῦλι εἰς τὸ ὀπίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ) καὶ τὸ φυλάγουν ὡς τὴ νύχτα τραγουδώντας καὶ χορεύοντας. Τὸ πρῶτ' ἡμέρην τὸ χαλνοῦν. Ἀποβραδὶς γεμίζουν κ' ἓνα κ' μᾶρ' νερὸ ἀμίλητο ἀπ' τὸ π' γὰδ', ρίχνουν καὶ τὰ δαχτυλίδια, τὰ σκουλαρίκια μέσα στὸ κ' μᾶρ, ὕστερα τὸ κλειδώνουν καὶ λέγουν:

«Κλειδώσετε τὸν κλήδονα, τ' ἅγιος Γιαννιοῦ τὴ χάρη,
καὶ ὁποῖος ἔν' καλορίζικος, πρῶτ' θὰ ξενεφάνη».

Ἐν ὅλῃ τῇ νύχτῃ τὰ κορίτσια κάθονται καὶ φυλάγουν τὸν κλήδονα. Εἰς τὴν Καστορίαν στολιίζουν τὸν κλήδονα ὡς ἐξῆς: εἰς τὸ στόμιον τοῦ ἀγγείου ποῦ ἔχει τὸ βουβὸ νερὸ ἀπὸ τὴν λίμνην στερεώνουν τὸ ἀγκάθι ποῦ φέρνει ἓνα ἀγόρι ἀπ' τὸ βουβὸ καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸ καρφώνουν διάφορα φρούτα τῆς ἐποχῆς καὶ στὴν κορυφὴν λουλούδια. Ποῖα ἢ συνήθεια ἄλλοῦ;

5. Οἱ φωτιῆς τ' Ἁγίου Γιαννιοῦ.

Τὸ κοινόν των ὄνομα: *Φανός* (Χίος, Κρήνη κ.ά.), *ὄφανός ἢ φουνάρα* (Κρήνη), *ἀφανός* (Σῦρος, Σάμος, Κύζικος), *φανούδα* (Κρήνη), *φουνταρία* (Πυλία), *κάφαλος* (Κίμωλος), *κακανοὶ ἢ κακανέρια* (Λήμνος), *λαμπατίνα* (Κέρκυρα) κτλ.

Μία πυρὰ ἀνάπτεται ἢ τρεῖς εἰς τὴν σειρὰν; Μὲ ποίαν ὕλην ἀνάπτεται (μὲ καλαμιές ἢ παλιοκόφωνα;) ρίπτεται εἰς τὴν πυρὰν τὸ στεφάνι τῆς Πρωτομαγιάς

ἢ τοῦ Ἄη Γιαννιοῦ; καίονται καὶ τὰ κλαδιὰ τοῦ *καματεροῦ* ἦτοι τοῦ μεταξοσκώληκος; ἢ τί ἄλλο; Τί λέγουν, ἐνῶ πηδοῦν τὴ φωτιά; Π.χ. εἰς τὴν Λῆμον «*κάθα σπιτ' ἀνάφτ' μὲ καλαμιῆς τρία κακανέρια, τρεῖς φωτιῆς μπρὸς στήν αὐλὴ καὶ τις πηδοῦν καὶ λέν*: Ὁξω φύλλοι καὶ κοριοὶ | μέσα ἢ ρόγα ἢ χρυσή.

Εἰς τὸ Βασιλίτσι (Πυλίας) λένε: *Νὰ πηδήσω τὴ φωτιά | μὴ μὲ πιάσ' ἢ ἀρρωστιά!* Εἰς τὴν Κάρπαθον αἱ γυναῖκες καθὼς πηδοῦν τοὺς *καλαφωνοὺς* φωνάζουν «*τὸ (β)άρος μου μεταξύ*» ἢ «*τὸ (β)άρος μου νά 'ραι μάλαμα στὸ σπιτί*».

Χρησὶς τῆς στάχτης ἀπὸ τὴ φωτιά δι' ἀποτρεπτικούς σκοπούς. Π. χ. εἰς τὴν Κρήνην (Μ. Ἀσίας) *ἔκαιγαν στὸ φανὸ τὸ στεφάνι τῆς περασμένης χρονιᾶς καὶ μὲ κείνη τὴ στάχτη τὸ πρῶτ' κούκκιζαν ἐπάνω τις σκυῖες γιὰ νὰ μὴ πέφτουν τὰ σῦκα*.

6. Μεταμφιέσεις καὶ πομπὴ κοριτσιῶν καὶ ἀγοριῶν μὲ τὴ «*Νεράιδα τοῦ μαχαλά*», τ. ἔ. τὸ ὁμορφότερο κορίτσι ἐπὶ κεφαλῆς πρὸς τὴ βρῦση, γιὰ νὰ βρέξουν τὸν Ἀγιάννη, δηλ. τὴ γλάστρα μὲ τὰ λουλούδια. Στὸ δρόμο τραγουδοῦν: Ἀγιε Γιάννη μου, *σταυροβότανε, | ποιοὺς σ' ἐφίλησε κ' ἐμαράγκιασες...* Ταῦτα ἐν Βλάστη Μακεδονίας (βλ. Ἐστίαν 1890 Β' 61).

7. Μαντικαὶ μέθοδοι πρὸς πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος συζύγου.

(α) ὄνειρομαντεία μὲ τὴ στάχτη τῆς φωτιᾶς τ' Ἄη Γιαννιοῦ ἢ ἄλλα πράγματα (καθρέφτην, ριζικάρι) ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ μὲ τὴν ἀρμυροκουλούρα ἢ τὸ ἀρμυροπιττάρι. (Τρόπος τῆς κατασκευῆς μαγικός: νερὸ ἀμίλητο ἢ τοῦ κλήδονα, ἀλεῦρι ἀπὸ τρεῖς Μαρῖες, κοσκίνισμα μὲ τὴν σήτταν ὀπισθεν τῆς ράχεως (ἀνάκωλα), ψήσιμο τῆς πίττας στὴ φωτιά τοῦ κλήδονα). Εἰς τὴν Ἀπύρανθον τῆς Νάξου ὁποῖος φάγη ἀπὸ τὸ ἀρμυροπιττάρι «*σειεὶ διὰ τῶν χειρῶν τὴν ρίζαν τῆς κληματαριᾶς ἐπάδων*: Ἐὼ σῶ τὸ κλῆμα | καὶ τὸ κλῆμα νὰ σειση τὴ ἦς | κ' ἢ ἦς νὰ σειση τὴν ἀπαῶ, | νά 'ρηγὴ νὰ μοῦ δώσῃ νερὸ νὰ πιῶ (Λαογραφία Γ' 512). Ὁνειρομαντεία καὶ μὲ τὸ προσκάλεσμα ἢ τὸ δέσιμο τῆς Μοίρας. Παράδειγμα ἐκ Κεφαλληνίας ἐν Ν. Πολίτου, Λαογρ. Συμμ. Γ' 107-8.

(β) Τεφρομαντεία. Στάχτη ἀπὸ τρεῖς φωτιῆς τ' Ἄη Γιαννιοῦ, πὺν νὰ τις ἔχη πηδήσει ἢ μαντευομένη, κοσκινίζεται κατὰ τρόπον μαγικόν: γυμνὴ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ἐνὸς δωματίου κρατεῖ τὴν κρισάραν ὀπισθεν τῆς, ὥστε νὰ μὴ τὴν βλέπῃ τὴν ἐπομένην τὸ πρῶτ' ἐξετάζει τὰς γραμμὰς ἢ τὰ σχήματα πὺν φαίνονται ἐπάνω εἰς τὴν στάχτην καὶ ἀναλόγως συμπεραίνει διὰ τὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μέλλοντος συζύγου.

(γ) Ὑδατομαντεία. Π.χ. εἰς Ζιζάνι Πυλίας «*τὰ μεσάνυχτα τηρᾶνε τὸ πηγάδι καὶ βλέπουνε τί θὰ γίνῃ. Φέτο εἶδανε πὺν περνάγανε σιτραιωῖτες καὶ λένε πὺν θὰ γίνῃ πόλεμος* (1939).

(δ) Ἀγγουρομαντεία. Π.χ. «κόβουν ἓνα ἀγγοῦρι στὴ μέση, ὡς τὴ ρίζα, ἀλλὰ τὸ ἀφήνουν λιγάκι στὴν ἄκρη, γὰρ νὰ μὴ χωρίσῃ ὅλως διόλου καὶ λένε: "Ἄν εἶναι νὰ πάρω τὸν τάδε, νὰ ἐνώσῃ τὸ ἀγγοῦρι, καὶ τὸ ἀφήνουν τὴ νύχτα στ' ἄστρα δλόρθο. Ἄν εἶναι νὰ τὸν πάρῃ, τὸ πρωτὶ θὰ τὸ βρῆ ἑνωμένο τὸ ἀγγοῦρι».

(ε) Κατοπτρομαντεία. Π.χ. εἰς τὴν Κέρκυραν «αἱ ἄγαμοι γυναῖκες τὸ μεσονύκτιον γυμνούμεναι ἴστανται ἐνώπιον καθρέπτου καὶ ἀπαγγέλλουν τὰ ἐξῆς: "Ἄη Γιάννη λαμπατάρη... δεῖξε καὶ φανέρωσε ποιόνε θὰ πάρω. Τὴν ἐπιούσαν τὸ ὄνομα, ποῦ θ' ἀκούσουν πρῶτον ἅμα τῇ ἐγέρσει, θὰ φέρῃ ὁ μέλλον σύζυγος. Ἐνίοτε κατακλιόμεναι πολλαὶ γυναῖκες φέρουσιν ἀφ' ἐσπέρας ἐνδύματα ἀνδρικὰ».

(ς) Κυαμομαντεία: τρία κουκκιά ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, τὸ ἓν μετὰ φλοιοῦ, τὸ ἄλλο ἡμίκοπον καὶ τὸ τρίτον ξεφλουδισμένον· ἀπὸ τὸ κουκκί, ποῦ θὰ πάρῃ ἢ νέα κατὰ τύχην, μόλις ἐξευπνήσῃ τὸ πρωτὶ, μαντεύει, ἂν θὰ γίνῃ τὸ μελέτημά της, ἂν θὰ παντρευτῆ πλούσιον ἢ πτωχόν, νέον ἢ χῆρον.

(ζ) Ἄλλαι μέθοδοι μαντικαί, ὡς μὲ συγκόφυλλα τοποθετούμενα εἰς τὸ ὑπαιθρον. Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν Παρνασσ. «βγάζουν ἔξω συγκόφυλλα, νὰ ξαστριστοῦν ὅλη τὴ νύχτα, βάζοντας λίγο ἀλάτι ἀπὸ πάνω. Τὸ μελετᾶν τοῦ καθενός· ὅποιον ξεραθῆ τὸ φύλλο, θὰ πεθάνῃ αὐτὸν τὸ χρόνον.»

(β) Ἐθιμα τῆς 24ης Ἰουνίου.

1. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλήδονα. Πότε καὶ ποῦ γίνεται καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Δίστιχα τοῦ κλήδονα. Οἰωνισμοὶ μὲ τὸ νερὸ τοῦ κλήδονα. Χοροί, τραγούδια. Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν τῆς Παρνασσίδος «τὸ πρωτὶ βγαίνοντα ὁ ἥλιος, θὰ βγαίνουν τὰ ριζικάρια. Τὸ παιδί ποῦ τὰ κλείδωσε—ἓνα παιδί τυχερό—θὰ τὰ ξεκλειδώσῃ (εἰς τὴν Κορώνην τοῦ σκεπάζουν τὸ κεφάλι μὲ τὸ κόκκινον παννί, ποῦ εἶχαν σκεπασμένο τὸν κλήδονα). Εἰς τὰς Μέτρας τῆς Θράκης ἀνοίγει τὸν κλήδονα ἓνα πρωτοπαιδί, συν. κορίτσι τοῦ βάζουν τουλπάνι ἄσπρο στὸ κεφάλι καὶ τὸ κάνουν νύφη τοῦ δίνουν κ' ἓναν καθρέφτη στὴν ἀγκαλιά· πρῶτα βγάζουν τὸ ἀγγοῦρι λέγοντας: Ἀνοίξαμε τὸν κλήδονα, νὰ βγῆ χαριτωμένος, βγῆκε κ' ἓνας ἀγγοῦραρος, θεριός, θεριακωμένος. Ἐπειτα καθαρίζουν τὸ ἀγγοῦρι καὶ τρώγουν ὅλοι ἀπὸ ὀλίγον. (Ἄσεμνοι πράξεις κατὰ τὸ καθάρισμα τοῦ ἀγγοουριοῦ). Μετὰ τὸ φάγωμα τοῦ ἀγγοουριοῦ ἢ νύφη ἐξάγει τὰ σημάδια, ἐνῶ κοιτάζει διαρκῶς εἰς τὸν καθρέφτην.

2. Προσκόμισις μαλλιαρῆς πέτρας καὶ θαλασσίου ὕδατος ἢ πέντε βούρλων εἰς τὴν οἰκίαν. Ποῦ τὰ τοποθετοῦν καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Π.χ. εἰς τὴν Πέτραν τῆς Λέσβου «ξημέρωμα τ' ἦν Γιαννιοῦ πάει ἓνα κορίτσι· στὴ θάλασσα καὶ παίρνει ἀπὸ σαράντα κύματα νερό. Νὰ μὴν τὴ δῆ κανεῖς, νὰ μὴ μιλήσ', ἀμίλητο. Ὅπ' ἀλείφονε πὲ κεῖνο τὸ νερό, κἀν'νε σαράντα ὁμορφιές». Εἰς τὴν Κάτω Πανα-

για Κρήνης «αἱ γυναῖκες, ὕπανδροι καὶ μὴ, μεταβαίνουσαι ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἰς τὴν παραλίαν λαμβάνουν ἐκ 40 κυμάτων σταγόνας θαλασσίου ὕδατος καὶ γεμίζουν ποτήριον· λαμβάνουσαι δὲ καὶ λίθον μετὰ βρύων ἐκ τῆς παραλίας ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των· καὶ τὸ μὲν ποτήριον ἐκκενοῦται εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς οἰκίας, τὸν δὲ λίθον θέτουν εἰς μίαν τῶν τεσσάρων γωνιῶν αὐτῆς. Εὐχονται δὲ τὸ μὲν ὕδωρ νὰ μεταβληθῆ εἰς ἄργυρον, ὁ δὲ λίθος εἰς χρυσόν.» Εἰς τὴν Μάδυτον «ἐκρίζουν πέντε σχοίνους, τοὺς ὁποίους τοποθετοῦν, καθὼς καὶ τὴ μαλλιαρὴ πέτρα, εἰς τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοὺς φυλάγουν διὰ τὸ δωδεκαήμερον, ἂν τοὺς *καβαλλ' κέψ' ἢ γκαλκάτζαρους, νὰ τὸν δέσουν μὲ τ' ἄη Γιαννιοῦ τὸ βοῦρολο.*

3. Ἐναρξεις τῶν θαλασσίων λουτρῶν. Βιαία κατάδυσις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. Ἴπποδρομῖαι παρὰ τὴν ἀκτὴν κτλ. Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τ' ἄη Γιαννιοῦ τ' Ἀλιτροπιῶν πρωτοπᾶνε στὴ θάλασσα νὰ κολυμπήσουν· θὰ δέσ' νε μιὰν ἀλυγαριά στὴ μέση τους ἢ στὸ κεφάλι τους, γιὰ νὰ ἴναι γεροί. Πρέπ' νὰ φᾶνε καὶ καρπούζ'». Εἰς τὸν Πόντον «διάφοροι ὀμάδες πρωτὶ πρωτὶ ἔπιαναν τὰ περάσματα στοὺς δρόμους κι ὅποιον ἐτύχαιναν τὸν ἄρπαζαν καὶ τρεχάλα τὸν πηγαιναν στὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ τὸν ἔριχναν στὴ θάλασσα, ντυμένον ὅπως ἦτανε. Μόνον ἂν ἔταζε κανένα καλὸ κέρασμα, ἠμποροῦσε τὸ θῦμα ν' ἀποφύγῃ τὴν τάλαιπωρίαν». Εἰς τὸ Γύθειον τὴν ἡμέραν αὐτὴν «οἱ πάσχοντες ἐξ ἀσθενείας χρονίας πηγαίνουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀμίλητοι καὶ κολυμβῶντες θεραπεύονται». Εἰς τὴν Μάδυτον «ἐγίνετο ἵπποδρομία ἢ γαίδουροδρομία μὲ γυμνοὺς τοὺς ἀναβάτας καὶ «δὲν τό ἔχε σὲ καλὸ νὰ βγαίν' ἀπ' τὴ θάλασσα ἐκεῖν' τὴ μέρα».

4. Τ' ἀξιώματα τῶν ἀρραβωνιασμένων. Εἰς τὴν Φιλίππουπολιν καὶ τὴν Στενήμαχον τὴν ἡμέραν τοῦ Προδρόμου οἱ συγγενεῖς «ἀξιώνουν τοὺς ἀρραβωνιασμένους» δηλ. τοὺς καθίζουν εἰς ἓνα προσκέφαλον (ἢ εἰς τάπητα), τὸ πιάνουν ἀπὸ τὰ ἄκρα καὶ τοὺς σηκώνουν ὑψηλὰ τρεῖς φορὲς, ἐπιφωνοῦντες «ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος! καὶ τοῦ χρόνου».

5. Συλλογὴ ἱαματικῶν βοτανῶν, ὀριγάνου καὶ ἄλλων χόρτων Θεραπεία τῆς κεφαλαλγίας καὶ ἄλλαι θεραπευτικαὶ συνήθειαι. Π. χ. εἰς τὸ Δαδὶ Λοκρίδος «μαζεύουν τὸ πρωτὶ ὀρίανη, ὅση χρειάζονται γιὰ τὸ χρόνο· τὴ μαζεύουν, πρωτοῦ νὰ βγῆ ὁ ἥλιος, γιὰ νὰ εἶναι καλή. Εἰς τὴν Σιτίσταν (Αἰτωλ.) τ' Ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Ριγανᾶ μαζεύουν ὀρίανη καὶ φέρουν μπουκέττα ἀπ' αὐτὴ στὴν ἐκκλησιά, καθέννας τὸ δικό του. Τὴν ψέλνει ὁ παπᾶς, ψέλνει κι ἀγιασμό. Πάιρνει ὁ καθέννας τὸ μπουκέττο του καὶ λίγο ἀγιασμό καὶ πάει κι ἀγιάζει (ραντίζει) τὰ κτήματά του». Εἰς τὸ Κατιρλί Βιθυνίας «αἱ γυναῖκες, αἱ πάσχουσαι ἀπὸ χρονίαν κεφαλαλγίαν

ἔξερχονται τὴν 24ην Ἰουνίου εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ περιδένουν τὴν κεφαλὴν διὰ λυγέας».

6. Ἔθιμα Σαρακατσάνικα. Ἄγεροδός παιδῶν κρατούντων δοχεῖον ὕδατος καὶ περιερχομένων τὰς μάνδρας. Εἰς τὸ Πισοδέρι «ἀποβραδὶς τὸν Κλήδονα τὰ παιδιὰ μαζεύουν καλογιάννηδες καὶ τὸ πρωτὶ τοὺς χορεύουν : δένουν ὃ αὐτὰ τὰ λουλούδια δαχτυλίδι καὶ τὰ βάζουν ἀπάνω στὸ κεφάλι τους καὶ χορεύουν. Κρατοῦν κ' ἓνα μπακράτσι μὲ νερὸ ἀπὸ τρεῖς βρύσες καὶ γυρίζουν τὰ κονάκια καὶ τραγουδοῦν : Ἔθιμα Γιάννη, Γιάννη, Καλογιάννη, | ἔχασα γαῖράνι στὴν Κορόβρουση | κι ἂν θὰ τὸ βροῦς πάλ' νὰ μ' τὸ στείλῃς». Ὅσο τραγουδοῦν, χύνουν νερὸ στὶς καλύβες. Τοὺς δίνουν ἄλλος δραχμὲς, ἄλλος ὄ, τι ἔχει».

7. Ἔθιμα ἀποσκοποῦντα τὴν καρποφορίαν τῶν δένδρων (συκῶν, ἔλαιων κλ.): στάκτη τῶν πυρῶν εἰς τὰς ρίζας τῶν συκῶν, χῶμα ἐπὶ τῶν συκῶν κτλ. Π.χ. εἰς τὸν Μαραθόκαμπον τῆς Σάμου «νὰ σκουθῆς προῦν-προῦν (τῆς 24ης Ἰουνίου), νὰ τρεῖς γλήουρα-γλήουρα νὰ μαζέψ'ς τὴ στάχτ' ἀπ' τὶς φουτιές π' ἀνάψαν ἀποβραδὶς κι νὰ τρεῖς νὰ τὴ ρίξῃς στὴ ρίζα τῆς συκιάς, γιὰ νὰ κάμ' πουλλὰ σῦκα». Εἰς τὴν Νάξον, τὴν Κύθνον κ. ἄ. «πᾶνε καὶ μαζεύουνε χῶμα κάτω ἀπὸ τὴ συκιά καὶ τὸ ρίχνουνε πάνω στὶς συκιές καὶ τὶς γητεύουνε: Ὡς βαστᾷ Χριστὸς τὸν κόσμον | κι ἄη Γιάννης τὴν ἀλήθεια | βάσταξε καὶ σύ, συκιά, τὰ λύθια (=τὰ μικρὰ συκάκια). Πρὸς ἄη Γιάννης ὁ Ἀπορησιστής, γιατί τότε τελειώνει τὸ ὄργιασμα τῶν σύκων (Κύθνος) Ἄν λεμονέα ἢ πορτοκαλέα ἢ οἰονδήποτε δένδρον δὲν παράγῃ καρπὸν, θέτουν καθρέπτην πρὸ αὐτοῦ καὶ μὲ πέλεκυν εἰς τὰς χεῖρας λαμβάνουν στάσιν ὑλοτόμου καὶ βλέποντες τὸ ἐν τῷ κατόπρῳ ἵνδαλμα τοῦ δένδρου προσποιοῦνται τὸν θυμωμένον καὶ λέγουν μεγαλοφῶνος: Κάμε καρπὸ ἢ σὲ κόβω. Ποῦ γίνεται τοῦτο;

8. «Ἀπλωμα» τῶν ἐνδυμάτων εἰς τὸν ἥλιον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τὸν σκῶρον (ἢ ἀπὸ φθοροποιόν τινα δαίμονα). Π.χ. εἰς Ἀγιάσον Λέσβου «ἡ Γιουῖλοῦ (Γιῦλῶ), ἅμα εἶχες ἄσπρα ροῦχα μέσ' στὰ μπαούλα, πήγαινε καὶ τὰ κατούριε καὶ κυτρίνιζαν. Γι' αὐτὸ τὰ βγάζαν τῇ Διτροπιῦ καὶ τ' ἀπλῶναν στὸν ἥλιον».

9. Δεισιδαιμονία. Δὲν ἀρχίζουν καμιὰ δουλειά, διότι, ὡς λέγουν, εἶναι λιτρόπι. Καὶ «ὅποια μέρα πέση τὸ Λιτρόπι τ' Ἄη Γιαννιοῦ τὴ φυλᾶνε ὅλο τὸ χρόνον δὲν κάνουν γάμους, δὲν κόβουν ροῦχα, δὲν φυτεύουν, δὲν ἀρχίζουν σπορά. Εἶναι κακιὰ μέρα κι ὅ, τι ἀρχινήσης, δὲν πάει ἔμπρὸς» (Ν. Πέροδικα, Σκῦρος Α' 138).

10. Ἄλλαι μαντικαὶ μέθοδοι.

(α) Μολυβδομαντεία καὶ αὐγομαντεία. Π.χ. εἰς τὴν Σῦρον «παίρουν νερὸ ἀμίλητο τοῦ Κληδόνον καὶ τὸ χύνουν μέσα σὲ μιὰ μπουκάλα ἔπειτα

ρίχτουνε μέσα ένα άσπράδι από αβγό ή μολύβι λειωμένο και δείχτει ό,τι δουλειά κάνει ό άντρας πού θά πάρουν. "Αν είναι βαποριέρης, θά σχηματίση βαπόρι, αν είναι κτηματίας, θά δείξη άμπέλι, κλήμα, αν είναι μάστορης, θά δείξη τά εργαλεία του.»

(β) Ύδατομαντεία και κατοπτρομαντεία. Π. χ. εις τήν Μεθώνην, «τ' άη Γιαννιού μέσ' στό μεσημέρι, κοιτάζονται τά κορίτσια μέσα στό πηγάδι, γιά νά ιδούν τί τους μέλλεται. Βάζουν έναν καθρέφτη, τόν στερεώνουν στό κούτελό τους, ώστε νά ρίχνη ό ήλιος τή λάμψη του μέσα στό πηγάδι και ύστερα σκεπάζουν τó κεφάλι τους μ' ένα κόκκινο παννί και κοιτάζουν μέσα. Λένε πώς ό,τι είναι νά τους γίνη, θά τό ιδούν και μάλιστα αν είναι άνύπαντρα κορίτσια, θά ιδούν πρόσωπο, εκείνον πού θά πάρουν». Όμοίως εις τήν Σκΰρον «βλέπουν όποιον μελετήσουν, ξενιτεμένο, πού είναι τώρα και πού εύρίσκεται, ή πεθαμένο». "Άλλες κοιτάζονται γυμνές μέσα στόν καθρέφτη. "Άλλες «παρατηροϋν τή σκιά τους, μόλις σκάση ό ήλιος. "Αν δέ φαίνεται καθαρή, τό 'χουν σέ κακό, θ' άρρωστήσουν» (Σκΰρος).

(γ) Όνειρομαντεία. «Φυλάνε ένα κομματάκι παννί από τó κόκκινο πού έχρησιμοποίησαν στόν κλήδονα, τό ξαστριζούν και τó βάζουν κάτω από τó προσκέφαλό τους. Τή νύχτα βλέπουν όνειρο σχετικό πάντα με τó γάμο (Άταλάντη). "Άλλα μέσα όνειρομαντείας : Άγιάννης (φυτόν), καλτσοδέτα με κόμπον κτλ.

(δ) Κριθομαντεία. Βάζουν σ' ένα πιάτο νερό και ρίχνουν δυό κόκκους κριθαριού. Προσέχει τότε κάθε μία πού θέλει νά παντρευτή εκείνο τó χρόνο, αν οι δύο κόκκοι επιπλεύσουν και σμίξουν, θά παντρευτή, άλλως όχι.

(ε) Άλευρομαντεία, στακτομαντεία κτλ.

4. Πέτρου και Παύλου (29 Ίουνίου).

1. Παναγύρεις και θυσΐαι ή προσφορά σφαγίων ύπερ τής εκκλήσιος.
2. Μαντικάι συνήθειαι : μολυβδομαντεία και αύγομαντεία (με νερό φυλαγμένο από τόν κλήδονα), ύδατομαντεία και κατοπτρομαντεία.

5. Τών Άγιων Άποστόλων (30 Ίουνίου). Τά ίδια με τήν προηγούμενην.

β) Άπό τής Παναγίας τής Καψοδεματούσας μέχρι του άγίου Παντελεήμονος (2—27 Ίουλίου).

1. Κατάθεσις τής εσθΉτος τής Θεοτόκου (2 Ίουλίου).

Όνομα τής εορτής: τής Παναγίας τής Καψοδεματούσας ή Καφοχεροβολούς ή τής Βλαχέρας (Κεφαλ.), τής άγίας Βλαχέρας (Σωζόπολις), τς Άγιαβλαχέρας (Μέτραι Θράκ.).

Δεισιδαιμονΐαι: Δέν άλωνΐζουν. Δηγήσεις περι τιμωρίας τών παραβατών.

Π. χ. «βούλιαξε τὸν παπᾶ μὲ τὰ χερσόβολα στ' ἄλωνι. Καὶ σήμερα ἀκόμα ἀκούγεται ἐκεῖ κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ φωνάζη ὁ παπᾶς τ' ἄλογά του «ὄπλα, ὄπλα, ὄπλα!» (Μεσοχώρι Πυλίας).

2. Τῆς ἁγίας Κυριακῆς (7 Ἰουλίου).

Δὲν ἄλωνίζου, δὲν ζυμώνουν «γιατὶ γίνεται τὸ φωμὶ μαῦρο» (Λῆμνος). Ἐνιαχοῦ τῆς Θράκης ἐγένετο πανηγυρις «τὸ πανηγύρι τῶν ἀγγοριῶν».

3. Τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου (11 Ἰουλίου).

Δὲν δουλεύουν στ' ἀμπέλια, γιατί πέφτει χαλάζι καὶ τὰ καταστρέφει.

4. Τῆς ἁγίας Μαρίας (17 Ἰουλίου).

1. Ἐκδρομαὶ εἰς ἀμπέλους καὶ λαχανοκήπους καὶ προσφοραὶ ἀπαρχῶν (σύκων, σταφυλῶν κλπ.) Εἰς τὴν Μεσημβρίαν τότε κόβουν καὶ καρποῦζι *πρωτ' ἀρχή*. Εἰς Μέτρας (Θράκη) τότε ἔκοβαν τὸ *πρῶτο σταφύλι* καὶ τὸ *ἐπήγαιναν* σὲ σπῖτι μέσα σὲ *κούτρολο* (χωρὶς λαβὴν) *καλάθι*. Εἰς τὸν Κισσὸν (Πηλίου) «κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνηθίζου νὰ τρυγοῦν τὰ πρωτοφανῆ σῦκα.»

2. Πανηγυρις καὶ θυσία δημοτελεῆς (*κουρμπάνι*). Τί ζῶον σφάζεται καὶ πῶς γίνεται ἡ διανομὴ τῶν κρεάτων εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας; Κοινὴ τράπεζα. Π. χ. εἰς τὸ Δεμάτι Ἡπείρου «μετὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν θυσιάζεται βοῦς καὶ τέμνεται εἰς 30—32 τεμάχια, τὰ ὅποια διανέμονται εἰς τοὺς ἀπογόνους ὀρισμένων οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου». Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται παρομοία διανομὴ καὶ πῶς αἰτιολογεῖται αὕτη; Παραδόσεις περὶ ἐλάφου οἰκιοθελῶς προσερχομένης εἰς θυσίαν. Πρὸς ποῖον σκοπὸν γίνεται ἡ θυσία; (δι' ἀποτροπὴν νόσου ἢ πρὸς πρόκλησιν βροχῆς ἢ ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ θερισμοῦ;)

3. Ἁγιασμός καὶ ραντισμός τῶν σπαρτιῶν, «γιατὶ τὰ σκαθάρα καὶ ἄλλα ζούμπερα» (Αἰτωλ.).

4. Δεισιδαιμονία: δὲν ἄλωνίζου, δὲν κάνουν καμιά δουλειά. «Ὁ παπᾶς τῆς Ἀλωνίσταινας ἄλώνισε τῆς ἁγιά Μαρίας κι ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸν κατάπιε μαζί μὲ τ' ἄλογα ... φαίνεται ἀκόμα τ' ἄλωνι. Καὶ λένε πὼς κάθε χρόνο τῆς Ἁγιά Μαρίας ἀκούγεται ὁ παπᾶς πὸν σκούζει: «Ἄ Μαρίνα, ἄ!» (Γρίζι Πυλίας) Πρβλ. «Ἁγία Μαρίνα μάρανε μάννα καὶ θυγατέρα» (Ἀράχοβα).

5. Τοῦ Προφήτου Ἡλία (20 Ἰουλίου).

1. Λατρεία τοῦ Προφ. Ἡλία ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων καὶ παραδόσεις, σκοποῦσαι νὰ ἐξηγήσου «*διατὶ τὸν ἅη Λιᾶ τὸν βάνου* πάντα στὰ ψηλῶματα» Δοξασίαι, ὅτι ὁ ἅη Λιᾶς «*εἶναι στὰ ψηλά γιατὸν καιρό, γιατὴ βροχή*», ὅτι διώ-

κει δράκοντα ἢ τὸν διάβολον, ἔχων ὄπλον τὸν κεραυνὸν καὶ τρέχων εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὸ ἀμάξι του (ἔφορος βροχῆς, βροντῶν καὶ κεραυνῶν). Αἱ σχετικαὶ παραδόσεις καὶ παροιμίαι. Ἀπεικονίσεις τῆς ἀναλήψεως τοῦ Προφ. Ἡλία εἰς τοὺς οὐρανοὺς (ἵπποι καὶ ἄρμα Ἡλίου) (βλ. Ν. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμ., Β' 146 κ.ε).

Ποία συντεχνία θεωρεῖ προστάτην τῆς τὸν Προφ. Ἡλίαν; Π. γ. εἰς τὴν Καστορίαν τοῦ Προφήτ' Ἡλία γιορτάζουν οἱ γουναράδες. Ὁ Προφήτ' Ἡλίας ἦταν γουναράς. Οἱ Κύπριοι εἰς τὸ ἄλων ἐπικαλοῦνται τὸν Προφήτην «νὰ πέψη τὸν ἄεραν του».

2. Πυραὶ καὶ θυμιάματα. Ἄνοδος εἰς κορυφὰς ὄρεων ποὺ φέρουν τ' ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἡλία, μεγάλαι πυραὶ καὶ καυσις ἀφθόνου λιβάνου εἰς τὸν ἅγιον. (Πρβλ. τὴν ἀνάβασιν πανηγυριστῶν εἰς τὸν Ἀγιολιᾶν, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς τοῦ Ταυγέτου, καὶ τὰς πυράς, ποὺ ἀνάπτουν οἱ περίοικοι, μόλις ἴδουν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀγιολιᾶ μεγάλην πυράν). Εἰς τὸν Πολύγυρον «ἀπ' τὸν Ἀηλιᾶ ὡς τὴν 1η Σεπτεμβρίου ἀνάβουν ἀδιάκοπα μεγάλες φωτιᾶς (παρακαμνιοί)».

3. Πανηγύρεις καὶ θυσίαι δημοτελεῖς ταύρων ἢ κριῶν, τελούμεναι εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ. Ἐκλογή θύματος (ταῦρος ὑγιῆς, τέλειος, ἀδμῆς), ἁγιασμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ σφαγὴ παρὰ τὸ χεῖλος ἀνοιγομένου βόθρου. Διανομὴ τῶν κρεάτων καὶ περισυλλογὴ τῶν ὀστέων κλ. Σκοπὸς τῆς θυσίας ἡ ἀποτροπὴ λοιμικῶν νόσων (βλ. περιγραφὴν τῶν τελουμένων ἐν Λαογραφίᾳ Γ', σ. 148 κ.ε). Ἀλεκτοροθυσίαι. Εἰς τὸ Ἀλμαλὶ Μαλγάρων «τοὺς ἀλέκτορας δὲν θυσιάζουν οἱ προσφέροντες, ἀλλὰ ἀπολύουσιν καὶ ἔτεροι τρέχοντες συλλαμβάνουσι καὶ θυσιάζουσι ἢ μᾶλλον τρώγουσι αὐτούς.» Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται ταῦτα; Εἰς τὸ Σιναπλὶ (Βορ. Θράκη) ἡ θυσία (κουρμπάν' χωριαν' κὸ) καὶ ἡ δέσις πρὸς τὸν Προφήτ' Ἡλίαν «δὲν γίνεται τ' Ἀη Λιᾶ, γιατί βροχὴ τότε δὲν χρειάζεται γίνεται μετὰ τὸν Ἀη Γιώργη καὶ πρὶν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου), ὅποια Δευτέρα τύχ', νὰ γιορτάσουν ἐπίτηδες, νὰ τιμῆσουν τὸν Προφήτ' Ἡλία, νὰ τοὺς λυπηθῆ ὁ Θεὸς καὶ νὰ βρέξ'. Σφάζουν 10—15 πρόβατα ἀρσενικὰ ὄλα». Τὴν προηγούμενην ἡμέραν γίνεται περπερούνα: τὰ κορίτσια στολιζοῦν ἓνα ὄρφανὸ κορίτσι μὲ πράσινα χόρτα καὶ πηγαίνοντας στὸ ποτάμι βρέχονται ὄλα μὲ τὰ ροῦχα τους καὶ μὲ ἓνα μπακιράκι νερὸ γυρίζουν χορεύοντας καὶ τραγουδώντας τὴν Περπερούνα σ' ὄλο τὸ χωριό.

4. Περισχοινισμὸς (ζῶσιμο) τοῦ ναοῦ ἢ τοῦ χώρου, ὅπου τελεῖται ἡ λειτουργία, διὰ λεπτοῦ κηρίνου νήματος. Πρβλ. ἡ δεῖνα ἔξωσε τὸν Προφήτη μὲ ζῶσιμα (Θράκη).

5. Θεραπευτικαὶ συνήθειαι. Π.γ. εἰς τὸν Πόντον «μεταβαίνουσαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν αἱ γυναῖκες ἔδενον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος,

δπου είχαν πόνους, στάχuas· μετά δὲ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον ἀπέκοπτον αὐτούς, διὰ νὰ κοπῆ καὶ ὁ πόνος».

6. Ἀποτρεπτικαὶ συνήθειαι: τοποθέτησις λίθου ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἐλαίας, διὰ νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ μὴν ἀποροῖψῃ τὸν καρπὸν τῆς (Κρήτη).

7. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις. Π.χ. *Τοῦ Προφήτ' Ἡλία τὸ μεσημέρι, ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς, ὁ χειμῶνας θὰ εἶναι μαλακός, κι ἂν ὁ οὐρανὸς ἔχῃ σύννεφα, θὰ κἀνῃ βαρὺν χειμῶνα* (Μαυρικᾶτο). Οἱ Καρπάθιοι «τὴν ἐσπέραν τῆς 19 Ἰουλίου, ἐσπερινὸν τοῦ προφ. Ἡλία, ἂν ἐπὶ ὄρεων τινῶν ἐπικιάθηνται σύννεφα ἢ ἂν ὁ καιρὸς εἶναι συννεφώδης, προοιωνίζονται πολυβροχὲς καὶ καλοσποριές».

8. Μαντικαὶ συνήθειαι:

(α) Ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ καπνοῦ τοῦ καιομένου θυμιάματος.

(β) Ἐκ σχημάτων παρατηρουμένων εἰς σταγόνας ἐλαίου ἔναντι τοῦ ἡλίου.

Π.χ. «τὸ πρῶτ' τοῦ Προφήτ' Ἡλία, ἅμα σκάσ' ὁ ἥλιος, ν' ἀνάψῃς μόνῃ σου τὸ καντῆλι θὰ βουτήσῃς τὰ δύο σου νύχια (δηλ. τῶν δύο ἀντιχείρων) μέσ' στὸ λάδι καὶ βλέποντας ἀγνάτια στὸν ἥλιο θὰ τὰ βάλῃς κοντά, νὰ χτυπήῃ ὁ ἥλιος μέσ' στὰ νύχια καὶ θὰ πῆς: "Αἰγέ μου Προφήτ' Ἡλία, ποὺ προφητεύεις σ' ὄλον τὸν κόσμον καὶ φανερώσεις, φανέρωσε κ' ἐμέναρε τὴν τύχη μου, τί εἶν' τὸ τέλος μου. Καὶ θὰ σοῦ φανερώσῃ τὴν τύχη σου." Ἐτσι κάποια εἶδε ἀρνὶ καὶ πῆρε τσοσιάνῃ. Ἄλλη εἶδε τὸ φέρετρό της καὶ πέθανε.»

(γ) Ὀνειρομαντεία. Π.χ. εἰς τὰ περὶ χωρα Πατρῶν «μαζώνουν τὴν ἡμέρα τ' ἄη Λιᾶ τραγουδῶντας ἀγριολούλουδα σαράντα εἰδῶν. Μ' αὐτὰ πλέκουν ἕνα στεφάνι καὶ τὸ βάζουν τὸ βράδν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴ νύχτα ποῖον θὰ πάρουν».

(δ) Ἀπὸ τὸ πλάγιασμα τοῦ σκύλου τῆς μάνδρας. "Ἄν εἶναι γυρισμένος κατὰ τὸ βοριά ἢ τὸ μαῖστρο, θὰ κἀνῃ βαρχειμωνιά, ἂν εἶναι κατὰ τὸ νοτιῶ, ὁ χειμῶνας θὰ εἶναι καλοκαιρινὸς (Σκῦρος).

(ε) Ἀπὸ τὰ πρῶτα καρύδια ποὺ ἔκοπταν τὴν ἡμέραν αὐτὴν: ἂν ἦταν γεμᾶτο, ὄλα θὰ πῆγαναν καλά, ἂν ἄδειο, κλάψε τὴν τύχη σου (Μέτραι Θράκ).

9. Ἄλλαι μαγικαὶ συνήθειαι: Π.χ. «Τ' Ἀηλιὸς οἱ Ἀηβλασιτες (Εὐρυτανίας) λειτουργιῶνται στὸν Ἀηλιᾶ τους, ἕνα ξωκκλήσι στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ. Μόλις ἀπολύσῃ ἢ ἐκκλησιά, βγαίνουν στὴν ἄκρη, π' ἀρχίζει ἀπότομος βράχος. Παίρνει καθένas χαλίγια καὶ τὰ ρίχνει κάτω στὸ βράχο λέγοντας: "Ὅσα χαλίγια ρίχνω, τόσα χρόνια νὰ ζήσω!"»

6. Τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου).

1. Πανηγύρεις καὶ θυσίαι δημοτελεεῖς. Κοινὴ τράπεζα τῶν ἑορταστῶν εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας.

2. Ὅργιαστικὴ λατρεία. Ἐκστασις ἢ μανία (τρέλλα) καταλαμβάνουσα τοὺς λάτρεις τῆς Ἁγίας, ἰδίᾳ τὰς γυναῖκας Π.χ. τοῦ Βαθνοῦ ἢ τρέλλα: «γυναῖκες πιάνονταν ἀπ' τὶς εἰκόνες στὸ τέμπλο καὶ χτυπιῶνταν στὸ κεφάλ', στὸ στήθος, ξεμαλλιάρες κ' ἔλεγαν: Σῶσε μας, Ἁγία Παρασκευή. Ἡμαρτον, σῶσε μας! Ἔτσι τὶς ἔπιανεν ἡ τρέλλα, ἔπαιρναν τὶς εἰκόνες καὶ ἀρκοῦνδῶντας, σὺν τὰ μικρὰ παιδιὰ, τριγύριζαν στὸ χωριό, πῆγαιναν καὶ σ' ἄλλα χωριὰ ἀρκοῦνδῶντας» (Κύζικος).

3. Ἀγιάσματα καὶ θεραπείαι. Ἐν παράδειγμα: «Στὴν Ἀλικαριὰ τῆς Ἀγχιάλου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὅσ' εἶχανε ἄρρωστο τὸν πῆγαιναν στὸ ἅγιασμα, ἔσκαφταν λάκκο, τὸν ἔκαιγαν μὲ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθῆ, ὕστερα τὸν καθάριζαν, ἔβαζαν μέσα τὸν ἄρρωστο ντυλιγμένο μὲ πάπλωμα, γιὰ νὰ ἰδρώσῃ, κ' ἔσφαζαν ταυτόχρονα πετεινό» (Λαογρ. 13, 112, 49).

7. Τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (27 Ἰουλίου).

Ἅγιος ἱατρός, ὁ κατ' ἐξοχίην προστάτης τῶν ἀναπήρων. Πρβλ. «Κοντισοί, σιραβοὶ στὸν ἅγιον Παντελεήμονα». Τρόποι θεραπείας. Π.χ. εἰς τὴν Κίον «ὄποιος ποροῦσε, πῆγαινε στὸν ἅγιο Παντελεήμονα κ' ἔπαιρνε ἓνα βίασταγμα (ἀφιέρωμα) ἀπὸ τὴν εἰκόνα του καὶ τὸ κρεμοῦσε στὸ εἰκονοστάσι του. Τὸ εἶχεν ἐκεῖ, ὥσπου νὰ γινότανε καλά ὁ ἄρρωστος· κατόπιν ἔκανε κι αὐτὸς ἓνα ὁμοιο βίασταγμα κ' ἐπῆγαινε καὶ τὰ κρεμοῦσε καὶ τὰ δυὸ στὸν Ἅγιο Παντελεήμονα».

γ) Ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου μέχρι τῆς Ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ (29 Αὐγούστου).

1. Πρώτη Αὐγούστου.

(α) Ἐθιμα καὶ δοξασίαι τῆς παραμονῆς (31 Ἰουλίου).

1. Πυραὶ καὶ ὑπερπήδησις αὐτῶν. Μὲ ποίους λόγους συνοδεύεται τὸ πήδημα τῆς φωτιᾶς; Ἄλλαι σχετικαὶ ἐνέργειαι. Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὴν Πρωτανγοῦσιά, νὰ ξημερῶν', ἀνάβουμε μέσα σὲ τριστράτο φωτιά (καφάλα) καὶ τὴν ξεπερνοῦμε λέγοντας: ὦ, καλῶς τὸν Ἄκστο! Σὺκα τσαὶ καρύδια τσαὶ καλά σταφύλια! Ψήρουν μέσα στὴ φωτιά κ' ἓνα σκόρδο, παίρνουν τὶς σισελίδες (τὰ λουβιά) κι τὶς τρῶν γιὰ τὸν πυρετό.» Εἰς τὴν Ἰμβρον πηδοῦν τὸ φανὸ λέγοντες: «Ἄκστο, Παράκστο, σὺν ἀπ' μ' ἡῦρις νὰ μ' ἀφήσης». Εἰς τὴν Μάδυτον: «Ἄκστους, Παράκστους, καλῶς μᾶς ἡῦρ' ἢ γι' Ἄκστους!».

2. Δοξασία, ὅτι τὴν νύκτα τῆς 31^{ης} Ἰουλίου πρὸς τὴν 1^{ην} Αὐγούστου ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ καὶ «*ὅ,τι προφάσεως νὰ ζητήσης θὰ τὸ ἔχης, θὲς πλούτη, θὲς γειά, θὲς χωράφι. Ἀποσπεροῦ στοὺ πανηγύρι τοῦ Ἁγιάσος πλαγιάζουν στὰ τρίστρατα, γιὰ νὰ δοῦν τ' ἄγιο φῶς· περιμένουν ὡς τὸ πρωῒ. Τό ἔχουν σὲ καλό*» (Τελώνια Λέσβου).

(β) Ἔθιμα τῆς 1^{ης} Αὐγούστου.

1. Ἐναρξεις νέας χρονικῆς περιόδου. Πρβλ. Ἐπλάκωσεν ὁ Ἄουστος, ἡ ἄκρα τοῦ χειμῶνα (Κάρπαθος). Δεισιδαίμονες συνήθειαι, σχετικαὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν. Π.χ. εἰς τὴν Τήλον τὴν πρωῒαν τῆς 1^{ης} Αὐγούστου σκορπιίζουν ἐντὸς τῆς οὐκίας ἄμμον εἰς σημεῖον εὐτυχίας καὶ ἀφθονίας. Δὲν σκουπιίζουν κλπ.

2. Ἁγιασμοὶ ὑδάτων καὶ κατοικιῶν, ἔξοδος εἰς ἀμπέλους καὶ διασκεδάσεις. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν τὴν 1^{ην} Αὐγούστου «*γυναῖκες, ἄδροι πήαινανε καὶ κάνανε ἁγιασμό στὰ πηγάδια καὶ ἀπὸ κεῖ πήαινανε στ' ἀμπέλια καὶ γλέντιζανε ὡς τὸ βράδ*». Εἰς τὴν Αἰτωλίαν «*τὴν Πρωιτανγοσσιὰ ὁ παπῶς γυρίζει τὰ σπίτια τῶν γεωργῶν καὶ διαβάζει ἁγιασμοὺς καὶ τίς εὐχὲς τ' ἦν Τρύφωνα, νὰ φυλάῃ τὰ σπαριά τους*». Εἰς τὴν Τζαντῶ «*τὸ πρωῒ ἐπαιρναν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ ἁγιασμό καὶ τ' ἄγιαζαν τὰμπέλια κ' ὕστερα μάζευαν τὰ πρώτα σταφύλια*».

3. Ἔθιμα νηστευτικά. Καθαρισμὸς χαλκίνων ἀγγείων, προσφορὰ σταφυλῶν, σύκων κ. ἄ. ὀπωρῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ διανομὴ αὐτῶν εἰς τοὺς νηστεύοντας κατὰ τὸν Ἑσπερινόν. Κτυπήματα τῶν χαλκωμάτων μὲ τὴν ἐπιφώνησιν: «*Κούδου, κούδου τὰ σαχάνια, | Κύριε, Κύριε, ἐλέησον, | δῶσ' μου, Χριστέ μου, δύναμη κ' ἐγὼ νὰ σὲ νηστέψω*» (Κάτω Παναγιά Κρήνης).

4. Προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Π.χ. εἰς τὰς Κυθωνίας «*τὴν πρώτῃ τ' Αὐγούστου κάθε καλὴ νοικοκυρὰ ἔβαζε ἕνα πιάτο ἐλιές, μισὲς μαῦρες, μισὲς ἄσπρες, καὶ τίς ἔστειλεν στὴ γειτονιά, σ' ὅσες δὲν εἶχαν, γιὰ νὰ φᾶνε κείνη τὴν ἡμέρα*».

5. Γίνονται κατ' Αὐγούστου μεταμφιέσεις; Κατὰ ποῖον τρόπον.

6. Ἀπαγορεύσεις σχετικαὶ μὲ τίς δριμέες τοῦ Αὐγούστου: δὲν πλύνουν, δὲν λούζονται, δὲν κόβουν ξύλα στοὺ λόγγο, δὲν ἀφήνουν τὰ παιδιὰ τους ἔξω τὸ μεσημέρι κτλ. Ποῖαι ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου εἶναι δριμάτα; Αἱ σχετικαὶ δοξασίαι.

7. Ἐναρξεις ἡμερομηνίων. Προγνώσις τοῦ καιροῦ ἐκ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, γινομένων κατὰ τὰς 6 ἢ 12 ἢ 14 πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου: *μηρολογιάζουν* παρατηροῦντες τὰς ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου (Κάρπαθος). *Μηναλάγια*, τὰ μερομήνια ἐν Κύπρῳ.

2. Τῆς Μεταμορφώσεως (6 Αὐγούστου).

1. Ὄνομα: *Τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Χριστοσωτήρα, τῆς Ἀησωτήρας* κτλ.

2. Προσκόμισις ἀπαρχῶν σταφυλῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐχολόγησις αὐτῶν· διανομὴ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Προσφορὰ τῶν ἀπαρχῶν τοῦ ἐλαίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος.

3. Εἰδικὰ φαγητά: Ψάρι ἢ μπακαλιάρος ἢ μπιργιάνι (ὡς τῶν Βαίων καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ). Τρόπος παρασκευῆς. Ψάρευμα καὶ πρόγνωσις περὶ τῆς ἀλειείας ὀλοκλήρου τοῦ ἔτους.

4. Πίστις ὅτι ἀνοίγουν τὴν νύκτα οἱ οὐρανοί.

5. Ἀπαγόρευσις θαλασσίων λουτρῶν, «γιατὶ βγαίνει ἡ Λάμα τοῦ γαλοῦ» (Κορώνη).

3. Τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (15 Αὐγούστου).

1. Ὁ Ἐπιτάφιος τῆς Παναγίας. Στολισμὸς αὐτοῦ μὲ ἄνθη, ἀγρουπνία καὶ προσευχαί. Περιφορὰ αὐτοῦ μὲ ἀναμμένα κηρία. Ποῦ συνηθίζεται ἡ τελετὴ αὐτή;

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι. Προσφορὰ ἀπαρχῶν μέλιτος.

3. Ἐναρξίς χοιροσφαγίων.

4. Ἡμέρα συνάψεως συμβολαίων μεταξὺ πιστικῶν καὶ τσελιγκάδων· ἀπαλλαγὴ τῶν ὑπηρετῶν ἀπὸ πάσης ἐργασίας καὶ ἀπολυσιό, ἥτοι ἐλευθερία εἰσόδου εἰς ἀμπέλους καὶ κήπους.

5. Παραδόσεις σχετικαὶ μὲ εἰκόνας τῆς Παναγίας: εὑρεσις αὐτῶν καὶ θαυματουργὸς δύναμις. Τρόποι πρὸς εὑρεσιν τοῦ τόπου, ἔνθα πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ἡ εἰκὼν κλπ.

4. Τὰ Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας (24 Αὐγούστου).

Πανηγύρεις, λιτανεῖαι. Θυσίαι τελούμεναι κατ' αὐτάς.

5. Τοῦ ἁγίου Φανουρίου (27 Αὐγούστου).

1. Παράστασις: Μορφή ἀνδρὸς μ' ἓνα κερὶ στὸ χέρι.

2. Τάματα διὰ τὴν φανέρωσιν ἀπολεσθέντων πραγμάτων: «Ἄγιέ μου Φανούριε, φανέρωσέ μου τὸ . . . καὶ θὰ σοῦ κίνω μιὰ κοιλούρα γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μάνας σου!» (Ἡ μάνα τοῦ ἁγίου εἶχε πολλὰς ἁμαρτίες). Ὑστερα νεορεύονται αὐτὸ ποῦ ἔχασαν καὶ τὸ βρῖσκουν. Τότε κάνουν μιὰ κοιλούρα καὶ τὴ μοιράζουν σὰ μικρὰ παιδιὰ λέγοντας: «Πάρτε νὰ σ'χωρέσετε» (δηλ. τὴ μάνα τοῦ ἁγίου) (Ἀράχοβα). Πίττα κάνουν καὶ οἱ ἀνύπαντρες, γιὰ νὰ τοὺς βρῇ γαμπρό (Κορίτη).

6. Ἀποκεφάλισις ἁγίου Ἰωάννου (29 Αὐγούστου).

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: τ' ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Ἀποκεφαλιστῆ (Ἄδραμύτι).

ἢ τοῦ Κοβοκέφαλου (Καστοριά) ἢ τοῦ Κουτσοκέφαλ' (Πόντος), τοῦ Νηστευτῆ (Κορώνη) ἢ τοῦ Νηστικοῦ (Λέσβος), τοῦ Θερμολόγου (Γορτυνία) ἢ τοῦ Ριγολόγου (Κρήτη) ἢ Παροξυσμοῦ (Λήμνος) ἢ τοῦ Κρουαδίτη (Σκύρος), τοῦ Πετειναῶ (Κυδωνία), τοῦ Σπασσοκάδ' (Γορτυνία), τοῦ Κυνηγοῦ, τοῦ Σταφυλᾶ (Σαμακόβιον Θράκ.) κτλ. Πίστις ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Προδρομοῦ ἀναπηδᾷ ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου· δι' αὐτὸ πολλοὶ (ἐν Κύπρῳ) ἐγείρονται λίαν ἐνωρίς, διὰ ν' ἀπολαύσουν τοῦ θεάματος».

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι, παρακλήσεις εἰς ἐξωκλήσια ἢ ἀγιάσματα.

3. Νηστεία καὶ δεισιδαιμονία: «Δὲν τρώγαμε μαῦρο σταφύλι, μαῦρο σῦκο, ὅ,τι μαῦρο φροῦτο ἦτανε, γιατί τὸ αἷμα τοῦ Ἁγίου τὰ ἔβαρε. Δὲν τρώγαμε οὔτε καρῦδι, γιατί τοῦ ἔκοφαν τὸ καρῦδι, διὰ τὸν ἀποκεφάλισαν. Δὲν πιάναμε μαχαῖρι κείνη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ ψωμὶ τὸ κόβαμε μὲ τὰ χέρια» (Κίος). «Δὲν κόβνε τὸ καρποῦζι μὲ τὸ μαχαῖρι στὸ πάνω μέρος, γὰ μὴ ξεκεφαλίζουμ' ἔτσι τὸν ἅγιον Γιάννη. Κεῖν' τὴ μέρα τίποτε δὲν τρῶνε· εἶναι νηστησμάρχης ἅγιος» (Τελώνια Λέσβου).

4. Δοξασάβια περὶ προελεύσεως τῶν πυρετῶν καὶ τρόποι καὶ μέσα θεραπείας. Προσφοραὶ ἐλαίου, λιβάνου κλ. θυσιάαι πετεινῶν ἢ ἐριφίων ἀπὸ τάμα, κλπ. Μεταβίβασις τῆς ἀσθενείας εἰς δένδρα κλπ. δι' ἀναθέσεως τριχῶς ἢ ῥάκους εἰς αὐτά. Κατὰ τοὺς Λημνίους χωρικοὺς «ἀπὲ τότε πὸν ἀποκεφάλισαν τὸν Ἁγιογιάνν', ἀπὲ τότε ἔπεσαν ἡ θέρμη στὸν κόσμον ταράχων τοῦ κιφάλ' τ' κ' ἔπεισι ταραχὴ, σννερίγ', παραξ' σμός. Γι' αὐτὸ τ' Ἁγιογιάνν' τ' Παραξ' σμοῦ εἶναι γιὰ τς θέρμες. Κεῖνος πὸν θερμαίνεται πάει στὸν Ἁγιογιάνν' λάδ', κερὶ, λίβανο καὶ θυμιάζ'» (Σβέρδια). Εἰς τὸ Ἄδραμύτιον «τὸν ἅγιον Γιάννη τὸν Ἀποκεφαλιστὴ τὸν ἔκαναν τάμα, ἄλλος πετεινῶ' ἄλλος κατσικάκ' γιὰ τὸν πυρετό. Πήγαινε μιὰ οἰκογένεια κ' ἔσφαζε· παίρνανε τὸ κεφάλι τοῦ πετεινοῦ καὶ τὸ κρεμάγαγε σὲ μιὰ συκιά καὶ τ' ἀφήγαγε κεῖ. Ἡ κόφτανε μιὰ τρίχα πὶ τὰ μαλλιά τς, μιὰ λουρίδα πὲ τὸ φουστάνι τς καὶ τ' ἀφήγαγε πάνω στὸ δέντρο, ὅ,τ' γὰ ἔτανε καλύτερα γὰ ναι ἀλυγαριά. Καὶ τὸ τάμα πού ἔκανεν ὁ νοικοκύρ'ς στὸν ἅγιον Γιάννη (τὸ πετεινῶ' ἢ τὸ κασιόκ') δὲν τὸ τρωγεν ὁ ἴδιος. Ἄλλοι τὸ τρῶγαν τ' ἀφηνεν ἐκεῖ κι ὅποιος τὸ βροσκε τὸ τρωγε. Ψυχικὸ ἦτανε.» Εἰς τὴν Κορώνην «τὴν ἡμέρα πὸν γιορτιάζει ἡ χάρη του, ὄγιοις θέλει μετράει μιὰ κλωνὰ μὲ τὸν ἅγιον Γιάννη, ὅσο δηλαδὴ εἶναι τὸ εἰκόνημα τοῦ τέμπλου, καὶ τὴ ζῶνει στὴ μέση του. Κοιμᾶται μὲ δαύτηνε δυὸ - τρεῖς βραδιὰς κ' ὅσπερα τήνε χύνει κερὶ καὶ τὴν ἀνάβει στὴ χάρη του καὶ καίγονται οὔλες οἱ ἀρρώστειες.»

5. Πυραὶ καὶ τὰ κατ' αὐτάς. Π.χ. εἰς τὴν Ἀπολλωνιάδα τῆς Προύσης «τ' ἅγιον Γιάννου (29 Αὐγούστου) ἀνάβανε φωτιὰς καὶ πετιοῦνταν ἀπάνω λένε: ἀφή-

ρουμε τὸν κακὸ καιρὸ καὶ πᾶμε στὸν καλὸν καιρὸ. Ἐνάβανε καὶ σκόρδα καὶ βάζαν στὰ χέρια τους, γιὰ νὰ μὴ βγάξουν παρανυχίδες».

6. Ἑορτὴ τῶν παιδίων· παρασκευὴ κουλλουρίων καὶ εὐλόγησις αὐτῶν· προσφορὰ εἰς τὰ χρονιάρικα παιδιά. Ἐστίασις κοινὴ «στὸ πέργερο τῆς ἐκκλησιᾶς» καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν παιδίων (Κάρπαθος).

7. 31^η Ἀυγούστου (Κλειδοχρονιά).

Ποῖα αἱ καὶ αὐτὴν συνήθεια; Π. χ. εἰς τὴν Λέρον «αἱ γυναῖκες συνηθίζουσι τὴν ἑσπέρην τῆς παραμονῆς τῆς 1^{ης} Σεπτεμβρίου νὰ παραθέτουσι τράπεζαν ἐστρωμένην εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης καὶ ἐπ' αὐτῆς πινάκια γλυκυσμάτων, διὰ νὰ φάγῃ τὴν νύκτα τὸ στοιχεῖο τοῦ σπιτιοῦ, ὡς λέγουσιν» (Οἰκονομοπούλου, Λερισκά 97). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται ἡ προσφορὰ αὐτὴ εἰς τὸ στοιχεῖο τοῦ σπιτιοῦ;

Δ' ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Ἑορταὶ Σεπτεμβρίου

1. Πρώτη Σεπτεμβρίου (Πρωτοσταυριά).

1. Ἀρχιμηνιά, ἀρχιχρονιά. Συνήθεια σχετικὰ μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι εἶναι ἀρχὴ τοῦ ἔτους. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν «τὴν πρώτην τοῦ Τριγητηῆ πάει ὁ παπᾶς σ' ὄλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ διαβάζει ἀγιασμὸ καὶ λένε ὁ κόσμος «χρόνια πολλά». Ἡ μέρα αὐτὴ εἶναι πρωτοχρονιά, λένε. Κλειδώνει ὁ χρόνος σήμερα».

2. Ἄλλαι ὀνομασίαι τῆς ἡμέρας καὶ αἱ σχετικὰ δοξασίαι· π. χ. τοῦ Χρονογράφου: πίστις ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ Ἄγγελος «ἀπογράφει τίς ψυχὰς ποὺ θὰ πεθάνουν μὲς' στὸν χρόνο».

3. Συνήθεια γεωργικαί: εὐχαὶ καὶ προετοιμασίαι διὰ τὴν καλοχρονιά· εὐλόγησις τοῦ σπόρου, σύμβολα ἀφθονίας: ἡ ἀρχιχρονιά κτλ. Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὴν Κάρπαθον τὴν ἀρχιχρονιά (1^{ην} Σεπτ.) οἱ γυναῖκες φέρουσι πρῶτ' ἡμερᾶ καὶ λαντουροῦν (σαντίζουσι) τὸν πάτο τοῦ σπιτιοῦ καὶ βάζουσι σταθόρια (λουλούδια), βασιλικοὺς, κατηφέδες, στοὺς στέλους τοῦ σπιτιοῦ καὶ κρεμάζουσι ἀρμαθιὰς τὰ ρόδια, ποὺ τὰ φυλάγουσι ὅλον τὸ χρόνο. Ἐνα ἀπὸ τὰ ρόδια σπάνουσι καταμῶσιν εἰς τὸν πάτο τοῦ σπιτιοῦ καὶ σοροπίζουσι τὰ κουνκιά του. Ἀκόμη κρεμοῦν καὶ κεδόνια καὶ μῆλα Κορητικά. Εἶναι καλόν. Τὴν ἀρχιχρονιά τοῦ Σταυροῦ γυρίζουσι ὁ παπᾶς τὰ σπίτια καὶ εὐχεται τὸν καλὸν χρόνο καὶ τοῦ δίνουσι κουλλοῦμα μελι-

τωμένα». (Μιχαήλ. Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α 182). Ἐκτός αὐτοῦ κάθε γεωργός φέρει τὸν σπόρον εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ τὸν *φκολόση* (εὐχολογήση) ὁ παπᾶς, ὅστις ἐν ἀνάγκῃ προσκαλεῖται καὶ εἰς τὸ σπίτι. (Αὐτ. Β 17). Εἰς τὴν Ρόδον «τὴν ἡμέρα αὐτὴ κρεμοῦν στὸν *μεσιᾶ* (μεσαῖο χονδρὸ δοκάρι, ποὺ βαστάζει τὴ στέγη) ἓνα ἄσπρο σακκουλλάκι, γεμάτο *σιτάρι* ἀπὸ τὰ στάχυα τοῦ ἴποθεριῦ, καὶ γῦρο σ' αὐτὸ βάλλει κάθε νοικοκυρὰ μιὰ ἄρμαθιά καρύδια, ἓνα κρομμύδι, ἓνα σκόρδο, ἓνα κεχρί, δυὸ καρύδια (τὸν καρπὸν τοῦ μπαμπακιοῦ, ὅταν μεστώσῃ), *παμπάκι*, ἄσκινόκαρπο κ' ἓνα *τσαμπὶ σταφύλλι*. Τοῦτο τὸ λέγουν *ἀρχιχροσιά*, γιατί γίνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ἄν δὲν κάμουν τὴν ἀρχιχροσιά, καμμιά γεωργικὴ προετοιμασία δὲν ἀρχίζουν. Τὴν ἀρχιχροσιά αὐτὴ τὴν ξεκρεμμοῦν ἀπὸ τὸν *μεσιᾶ* τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὴν Πρωτοχροσιά, τὸ πρωῖ, ἀφοῦ τὴν θυμιάσῃ τρεῖς φορὲς ἢ σπιτονοικοκυρὰ. Τὰ καρύδια καὶ τὸ τσαμπὶ τὸ σταφύλλι ποὺ γίνεται σταφίδα, τὰ τρώγουν, ἐνῶ τὸ *σιτάρι* ποὺ βρίσκεται στὸ σακκουλλάκι, τὸ σκόρδο καὶ τὸ κρομμύδι, τὰ φυλάγουν, γιὰ νὰ τὰ ρίφουν μέσα στὸν σπόρο, ὅταν θ' ἀρχίσουν τὴν σποράν. Τὸ θεωροῦν καλὸ ν' ἀνακατευθοῦν μὲ τὸν σπόρο οἱ καρποὶ τῆς ἀρχιχροσιάς» (Λαογραφία ΙΒ' σ. 104-105). Εἰς τὴν Κῶν ἡ ἀρχιχροσιά εἶναι μιὰ ἄρμαθιά ἀπὸ ρόδι, σταφύλι, σκόρδο καὶ φύλλο ἀπὸ τὸν πλάτανο τοῦ Ἰπποκράτη. Τὸ πρωῖ τῆς 1 Σεπτεμβρίου, πρὶν ἀκόμα βγῆ ὁ ἥλιος, ἀγόρια καὶ κορίτσια ἀραδιάζονται στὴν παραλία, ρίχνουν τὴν παλαιὰ ἀρχιχροσιά στὴ θάλασσα καὶ βουτοῦν τὴν καινούργια στὸ νερό· ἔπειτα παίρνοντας νερὸ ἀπὸ 40 κύματα γυρίζουν στὸ σπίτι καὶ κρεμοῦν τὴν ἀρχιχροσιά στὸ εἰκονοστάσι. Γυρίζοντας περνοῦν ἀπὸ τὸν πλάτανο καὶ ἀγκαλιάζον τὸν κορμὸ, γιὰ νὰ πάρουν τὸ χόντρος καὶ τὴ δύναμή του.

4. Ἄλλαι συνήθειαι τῆς 1 Σεπτεμβρίου ὡς Πρωτοχροσιάς: ἀνταλλαγὴ δώρων μεταξὺ νονοῦ καὶ βαπτιστικοῦ κλ. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπ. στὰ παλιὰ χρόνια τὴν Πρωτοχροσιά (τὴν πρώτη τοῦ Σεπτέμβρη) ἢ μάννα ἢ ἡ ἀδερφή τοῦ παιδιοῦ τως ποὺ βαπτίσθηκε ἐκεῖνο τὸ χρόνο ἔφερεν εἰς τὸν τατᾶ ἢ τὴ ναννὰ ἓνα πανιέρι γεμάτο ρόδια, καρύδια, κυδόνια, σῦκα, μήλα κρητικὰ κι ἄλλους καρπούς. Ὁ τατᾶς ἢ ἡ ναννὰ ἐγύριζε τὸ πανιέρι μὲ χαρίσματα, φουστάνι, μαντήλια μεταξωτὰ καὶ ἄλλα δῶρα γιὰ τὸ βαπτιστικὸ του. (Μιχαήλ. Νουάρου, Λ. Σύμμ. Καρπ. Α 185).

2. Τοῦ ἁγίου Μάμαντος (2 Σεπτεμβρίου).

1. Ἄγιος βοσκός. Εἰκονογράφησις: μὲ τὸ στραβορόαβδι στὸ χέρι.

2. Πανήγυρις. Προσφοραὶ καὶ θυσίαι ἀμνῶν. Κοινὴ τράπεζα. Εἰς τὴν Σκῦρον «οἱ τσοπάνηδες τοῦ *πᾶνε ἀρνιά* νὰ ἴχῃ καὶ *κεῖνος* τὸ κοπάδι του, νὰ μὴν παραπονιέται καὶ *ζηλεύῃ*, νὰ τοὺς φυλάῃ καὶ τὰ δικά τους. Στὸ πανηγύρι του, τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ, σφάζουν ἀρνιά κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιά. Γυρίζουν τὸ

κεφάλι τοῦ ἄρνοιου κατὰ τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας, τ' ἀκουμποῦν σιὸ πεζοῦλι, πάνω ἀπ' τὸ μεγάλο ἄγνε (τὴ λυγαριά) καὶ τὰ σφάζουν, προσέχοντας τὸ αἷμα νὰ τρέξη μέσ' σιὸ αὐλάκι τὸ νερό, ποὺ βγαίνει κάτω ἀπ' τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας. Κατόπιν τὰ κόβουν, τὰ μαγερεύουν καὶ κάθονται ὅλοι καὶ τρῶνε καὶ διασκεδάζουν». (Ν. Πέρδικα, Σκῦρος Α' 140).

3. Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τῆς Παναγίας τῆς Καρυδοῦς* (Καστορία), *τῆς Παναγίας τῆς ἀποσοδειᾶς* (Αἰτωλία), *τῆς σταφυλόφυης* (Σινώπη). Αἰτιολόγησις τῆς ἐπωνυμίας. Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὴν ἡμέραν αὐτὴν κόβουν σταφύλια καὶ ροδάκινα καὶ τὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία, ἀφοῦ δὲ τὰ εὐλογήσῃ ὁ παπᾶς τὰ μοιράζουν στὸν κόσμον καὶ τότε πρωτοτρῶγουν σταφύλι οἱ εὐσεβεῖς».

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι καὶ τὰ κατ' αὐτὰς ἐθιζόμενα. Πλειοδοσία διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἐστίασις τῶν πανηγυριστῶν κτλ. Π. χ. εἰς τὴν Λίμνην τῆς Εὐβοίας τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τελεῖται λιτανεῖα, μεταφερομένης τῆς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Ἄννης. Εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: *Ποῖος καλὸς χριστιανὸς κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου μας θέλει νὰ πάρῃ τὴ Χάρη της, νὰ μὴ κουρασθῇ, καὶ νὰ τὴν πάῃ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μητέρα της;* Ὁ προσφέρων τὰ περισσότερα δικαιούται νὰ μεταφέρῃ τὴν εἰκόνα, διὰ τῶν χρημάτων δὲ ἀγοράζεται ταῦρος πρὸς κοινὴν ἐστίασιν ὅλων τῶν πανηγυριστῶν. — Πώλησις καχεκτικῶν παιδιῶν εἰς τὴν Παναγίαν: *ὁ σκλάβος τῆς Παναγίας*. Ἐξαγορὰ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

3. Λήξις μισθώσεως ὑπηρετῶν, γεωργικῶν ἐργασιῶν (Θράκη).

4. Τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τ' ἄγιο Λελοῦδι* (Μεθώνη), *τοῦ Σταυροῦ τοῦ κλέφτη* (Σίφνος, Κίμωλος), *τῆς μάπας* κτλ.

(α) Ἔθιμα τῆς παραμονῆς.

1. Ἐλευθέρωσις εἰσοδος τῶν παιδιῶν εἰς ἀμπέλους καὶ κήπους, ὡς καὶ τῶν βοσκημάτων εἰς τοὺς ἀγρούς.

2. Πυρραὶ (κάβαλοι, Σίφνος), ἀναπτόμεναι μὲ τις σημαμιές· σταύρωμα τῶν δωμάτων μὲ αὐτὰς κτλ.

3. Διανομὴ πίττας (μπογάτσας) εἰς ὅλα τὰ σπίτια ἀπὸ τὸν εὐρόντα τὸν σταυρὸν εἰς τὸ λαχὸν εἰς αὐτὸν τεμάχιον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἐθίμου;

(β) Ἔθιμα τῆς 14ης Σεπτεμβρίου.

1. Διανομὴ βασιλικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, «γιατὶ στὸ μέρος ποὺ βρῆκαν τὸ σταυρὸ φύτρωνε βασιλικὸς» (Καστοριά). Ποῖοι προσφέρουν τὸν βασιλικό;

2. Γεωργικαὶ συνήθειαι: Ἐποστολὴ πολυσπορίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐλόγησις αὐτοῦ. Ποῖων εἰδῶν σπόροι ἀποστέλλονται πρὸς εὐλογίαν; Στέλλουν καὶ σπόρους ἀπὸ τὴν τελευταίαν δέσμην σταχυῶν, τὸν λεγόμενον «σταυρὸν» ἢ «χτένι»; Ποῖα κατόπιν ἢ χρῆσις τοῦ λειτουργημένου σπόρου; Παραδείγματα. Εἰς τοὺς Γαλανιάδες τῆς Νάξου τὴν ἡμέραν αὐτὴν «κάθε γεωργὸς θὰ βάλῃ σὲ μιὰ πετσέτα λίγο κριθάρι, λίγα φασόλια, κουνιὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει, γιὰ νὰ σπείρῃ, καὶ τὰ πάει στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ἀφήνει τὴν πετσέτα του δεξιὰ τῆς Ἁγίας Θύρας· ἐκεῖ σχηματίζεται σωρὸς ὀλόκληρος, τὸν ὁποῖον ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας. Καθένας κατόπιν παίρνει τὴν πετσέτα του μὲ τὸν λειτρονημένο σπόρο. Ὅταν πρόκειται νὰ σπείρῃ, ὁ γεωργὸς θὰ βάλῃ μέσα στὸ δισάκι του, ποὺ περιέχει τὸν σπόρο ποὺ θὰ σπείρῃ, καὶ λίγο λειτρονημένο σπόρο, λέγων: Ἐλα Χριστέ μου καὶ Παναγία μου, ἡ ὥρα ἢ καλή.» Εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὸ σιτάρι, ποὺ θὰ εὐλογηθῇ ὁ παπᾶς τὸ πρωτὸ τοῦ Σταυροῦ στὴν Ἐκκλησιὰ, εἶναι ἀπὸ τὸ σταυρὸ, δηλ. ἀπὸ τὴν τελευταία χερὰδα, ποὺ κόψανε τὸ θέρο στὸ χωράφι (Λαογρ. Γ 675). Εἰς Κλουτσινοχώρια Καλαβρυτῶν «πᾶνε πολυσπόρι στὴν ἐκκλησιὰ, δηλ. ἓνα σπυρὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς καρποὺς (σιτάρι, κριθάρι, φασόλια κλπ.) μέσα σ' ἓνα μαντήλι, τὸ ὁποῖον θέτουν κατὰ τὴν λειτουργίαν ὑπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν· ἐπανερχόμενοι ρίπτουν τὸ καθὲν εἰς τὸν σωρὸν του». Εἰς τὴν Σκῦρον «βράζουν κόλλυβα γιὰ τὴν ὑγεία τῶν παιδιῶν τους. Τὰ παιδιά, παίρνει καθένα τὴ χαδοῦλα του (ταψάκι μπακιρένιο βαθουλὸ) καὶ τὴν πάει μονάχου του στὴν ἐκκλησιὰ, σὶν Ἐσπερινό.»

3. Παρασκευὴ νέου προζυμιοῦ μὲ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὸν βασιλικὸν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (Σταυρολούλουδο). Τὸ πρῶτο ψωμί. Αἱ σχετικαὶ δεισιδαιμονίαι. Π. χ. εἰς τὸν Κατάλακκον Λήμνου «κάθε σπίτι, κάθε νοικοκυρὰ φέρνει ἓνα κομμάρι μὲ νερὸ στὴν ἐκκλησιὰ· τ' ἀφήνουν στὴ μέση τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅπου γίνεται ὁ ἁγιασμὸς, καὶ μετὰ τὸ παίρνουν. Μὲ τὸν ἁγιασμὸ αὐτὸ κάνουν τὸ προζύμι τῆς χρονιάς τὸ κάνουν καινούργιο. Τὸ παλιὸ τὸ οβοῦν τὸ ζυμώνουν ὅλο τὴν τελευταία ἐβδομάδα». Εἰς τὴν Κορώνη «κάνουν ζυμᾶρι καὶ βάνουν ἀπάνω τὸ κλωνιὸ τὸ βασιλικὸ ποὺ παίρνουν τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὡς τὴν ἄλλη μέρα φουσκώνει καὶ γίνεται προζύμι ἀπὸ μόνο του. Τὸ προζύμι αὐτὸ 40 μέρες δὲν τὸ δανεῖζουν, καὶ τὸ πρῶτο ψωμί ποὺ θὰ ζυμώσουν μ' αὐτὸ θὰ τὸ κάνουν λειτουργιὰ καὶ θὰ τὸ μοιράσουν.»

4. Ἐναρξίς χειμερινῆς περιόδου δι' ἀγρότας καὶ ναυτίλους:

παῦσις συνηθειῶν τινῶν τοῦ θέρους (μεσημβρινοῦ ὕπνου, δειλινοῦ γεύματος κτλ.), διακοπή μακρινῶν πλόων. (Πρὸβλ. *Τοῦ Σταυροῦ σταύρωνε καὶ δένε ἢ τοῦ Σταυροῦ κοίτα καὶ τ' ἄη Γιωργιωῦ ξεκοίτα*). Ἔναρξις τῆς σπορᾶς (τοῦ Σταυροῦ σταύρωνε καὶ σπέρνε).

5. Μιμικὴ παράστασις θορήνου καὶ ταφῆς τοῦ Δειλινοῦ, τελουμένη ἐν Αἰγίνῃ κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ὑπὸ Π. Ἡρειώτου ἐν Λαογραφίᾳ τ. Η', σ. 289 - 296. Συνηθίζεται τυχὸν ἄλλοῦ τὸ ἔθιμον τοῦ Δειλινοῦ;

6. Ἄλλαι δεισιδαιμονίαι. Π.χ. τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ δὲν κοιμοῦνται (Λασιδα Κρήτης). Διὰ ποῖον λόγον;

5. Τῆς ἁγίας *Εὐφημίας* (16 Σεπτεμβρίου).

Ἐορτασμός ὑπὸ τῶν μοδίστρῶν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας «ἐμοίραζαν βελόνες εἰς τὸ ἐκκλησίασμα». Τὸ ἔθιμον συνεχίζεται εἰς τὴν Ἁγίαν Εὐφημίαν, ἑνοριακὸν ναὸν τῆς Νέας Χαλκηδόνος τῶν Ἀθηνῶν. Παράδοξις ὅτι «ἡ Ἁγία Εὐφημία ἦτονε μοδίστρα».

6. Τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου* (26 Σεπτεμβρίου).

Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τοῦ ἁγίου Γιάννη τοῦ Καλαθᾶ ἢ τοῦ Ταλαρᾶ*. Ἐκ τίνος λόγου ἔλαβεν ὁ ἅγιος τὰς ἐπωνυμίας ταύτας; Ποῖαι αἱ σχετικαὶ συνήθειαι;

β) Ἐορταὶ Ὀκτωβρίου.

1. Πρώτη Ὀκτωβρίου.

Ποῖα τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν; Π.χ. εἰς τὴν Αἰγίαν τὴν 1^{ην} Ὀκτωβρίου σφάζουν ἓνα πουλὶ (κόττα ἢ κόκορα ἢ ὄ,τι ἄλλο)· τοῦ κόβουν ἐντελῶς τὸ κεφάλι καὶ τὸ κρεμοῦν ἀνάποδα. Ἄν τὸ αἷμα τρέξη συνεχῶς χωρὶς διακοπῆ, σημαίνει ὅτι θὰ πᾶνε καλὰ οἱ δουλειᾶς τῆς χρονιάς.

2. Πρώτη Κυριακὴ Ὀκτωβρίου.

Γίνονται μεταμφιέσεις κατ' αὐτήν; Ἄλλαι συνήθειαι;

3. Τῆς ἁγίας *Μαύρας* (8 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαιμονία: δυστυχεῖς οἱ γεννώμενοι τὴν ἡμέραν αὐτήν· δὲν ξεκινοῦν σὲ ταξίδι κτλ.

4. Τοῦ ἁγίου *Λουκά* (18 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαιμονία: «δὲν καματεύουσι, διότι ψοφοῦσι τὰ βόδια» (Μάνη).

5. Τοῦ ἁγίου Ἁρτεμίου (20 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαίμονες συνήθειαι: «Οἱ ἄνδρες πᾶνε στή χάρη του καὶ κάνουν κατρακύλα πάνω στο βράχο γιὰ τὴν ὑγεία τους, γιὰ τὸ σπάσιμο, γιὰ τὸ κατέβασμα» (Σκῦρος).

6. Τοῦ ἁγίου Ἀβερκίου (22 Ὀκτωβρίου).

Γεῦσις νέου οἴνου. Εἰς τὸ Ἐμπορεῖο Θήρας, ὅπου ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου, «κανεῖς δὲν πρέπει νὰ μείνη ξεμέθυστος».

7. Τοῦ ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου).

1. Ἔθιμα τῆς παραμονῆς γιὰ τὴν καλὴ χρονιά. Π.χ. ἡ τζαμάλα: σκελετὸς καμῆλας καμωμένος μὲ ξύλα καὶ τυλιγμένος μὲ παννιά καὶ προβιές συνοδοὶ μὲ παρᾶξενα ροῦχα καὶ μὲ στεφάνια κληματαριάς στὸ κεφάλι ἀγερωδὸς μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα εὐχαί: *Αἶ κερά! Καλὴ χρονιά, καλὸ μπερεκέτι καὶ πολύχρονη*. Φιλοδωρήματα. (Τζαντὸ Θράκ.).

2. Πανηγύρεις, χοροί.

3. Ἐναρξες χειμερινῆς περιόδου: Λῆξις συμβάσεων ἐργασίας, συναυσις νέων (Σύνορο χρόνου, Πρωτοχρονιά). Προμήθειαι καὶ χειμερινὰ ἐφόδια οἰκιῶν κτλ. Κάθοδος ποιμένων εἰς τὰ χειμαδιά, συμφωνίαι ψυχογιῶν διὰ τὸ χειμερινὸν ἐξάμηνον (μέχρι 23 Ἀπριλίου).

4. Ἄνοιγμα τῶν κρασιῶν Γεῦσις τοῦ νέου οἴνου.

γ) Ἑορταὶ Νοεμβρίου.

1. Τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (1 Νοεμβρίου).

Πανηγύρεις. Θυσίαι ζώων.

2. Τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Σποριάρη ἢ τοῦ Μεθυσιῆ (3 Νοεμβρίου).

1. Ἐξήγησις τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Ἁγίου ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς ἡμέρας.

2. Ἔθιμα γεωργικά: Προετοιμασία τοῦ σπόρου τῶν δημητριακῶν καὶ ἔναρξις τῆς σπορᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Τοπικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον, «τὸ πρωτὶ, νυχτατὰ νυχτατὶ, σηκώνεται κάθε νοικοκυρὰ καὶ θυμάζοντας βάλλει τὸν σπόρον τοῦ σιαριῶν στὸ δισάκκι, καθὼς καὶ ἓνα σκόρδο, κρομμῦδι, καρῦδι, ποὺ κόβουν ἀπὸ τὴν ἀρχιχρονιά». (Βλ. 1^{ην} Σεπτεμβρίου). Στὴ Λάρδο τῆς Ρόδου οἱ γεωργοὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν «βάλλουν σὲ μιὰ σκάφη τὸ σπόρο καὶ ἀνάφτουν τρία κεριά. Μέσα στὸ σπόρο ἀνακατεῦν διαφόρους καρποὺς καὶ λίγο σιτάρι, ποὺ τὸ εἶχαν φυλαγμένο στὸ σακκουλάκι τῆς περασμένης ἀρχιχρονιάς. Ἀπὸ τὴ σκάφη αὐτὴ βάλλουν λίγο σπόρο στὸ δισάκκι καὶ μαζί ἓνα ρόδι, ποὺ θὰ τὸ φάγουν σὰν ἴοσπείρουν». (Α. Βρόντης, Λαογραφ. IB' 111).

3. Ἄνοιγμα τῶν κρασιῶν π.χ. εἰς τὴν Κάρπ. «τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Μεθυστῆ γυρίζουν οἱ φίλοι τὰ διάφορα κελλάρια καὶ ἀνοίγουν τὰ πιθάρια τοῦ κρασιοῦ, διὰ νὰ δοκιμάσουν τὸ καινούργιο κρασί καὶ μεθύουν». Ὁμοίως εἰς Κρήτην

4. Πανήγυρις ἐορταστικὴ μετὰ θυσιῶν καὶ εὐωχίας.

3. Τῶν Ταξιαρχῶν (8 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: τ' ἄη Ταξιαρχιοῦ (Ἀράχοβα) τ' Ἀγιοστρατοῦ (Σβέρδια Λήμνου), τ' ἄγιο Μιχαλιῦ (Κορώνη), τ' ἄγι Σιράτκου (Σκοπὸς Θράκης), τ' Ἀξισιράτηγον (Κάρπ.).

2. Θεραπευτικαὶ καὶ ἀποτρεπτικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὸν Πόντον «οἱ μητέρες τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔφεραν τὰ παιδάκια τους στὴν ἐκκλησία κ' ἐτύλιγαν τὸ λαιμὸ τους στὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς Ὁραίας Πύλης, γιὰ ν' ἀποτρέψουν τὸν πονόλαιμο». Εἰς τὴν Αἶνον «ἀφ' ἐσπέρας τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀρχιστρατήγων δὲν ἀφήνουν τὰ ὑποδήματά των ἔξω τῆς οἰκίας, ὡς συνηθίζουσιν πάντοτε, ἀλλὰ τὰ παίρνουν μέσα, ἵνα μὴ ἰδῶν αὐτὰ ὁ Ἀρχισιράτηγος Μιχαὴλ ἐνθυμηθῆ αὐτοὺς καὶ ἀναλάβῃ ἐκ τῆς ζωῆς».

3. Θυσίαι πετεινῶν. Αὐταὶ ἐν Σκοπῷ τῆς Θράκης ἐτελοῦντο ὑπὸ γέροντος τινος ὑπὸ τὸ φῶς ἀνημμένων κηρίων εἰς ἠρειπωμένον ἔξωκκλήσιον. (Ἀρχ. Θρακ. Θησαυροῦ, 6, 213). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

4. Νηστεία. Π.χ. εἰς τὰ Κοτύωρα «οἱ γοῖες νηστεύανε στὴ χάρη τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, γιὰ νὰ τίς πάρῃ εὐκόλα τὴν ψυχὴ καὶ νὰ μὴν παιδεύονται, ὅταν ἦταν νὰ πεθάνουν».

4. Τοῦ ἁγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου).

1. Μεγάλῃ ἐορτῇ γιὰ τοὺς τσοπάνηδες: «Αὐτὸς ὁ ἅγιος κόβει τὸ στόμα τῶν ζουλαπιῶν» (Αἰτωλία), καταδιώκει τοὺς κλέπτας καὶ φανερώνει τὰ κλοπιμαῖα καὶ ἐν γένει τ' ἀπολεσθέντα (Μέτραι Θράκης).

2. Δεισιδαιμονίαι. Δὲν ἀνοίγουν ψαλίδι, δὲν κόβουν τίποτε μὲ μαχαίρι «γιὰ τὸ λύκο» (Πεντάλοφος, Δυτ. Μακεδονίας).

3. Μαγικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὴν Φθιώτιδα αὐτὴ τῇ μέρα οἱ γυναῖκες ράβουν τὰ κακὰ στόματα τοῦ χωριοῦ δηλ. μὰ γυναῖκα παίρνει ἓνα κομμάτι παννὶ καὶ μὰ βελόνα μὲ κλωστή καὶ ἀρχίζει νὰ περνᾷ βελονιὰς ξμπρὸς καὶ σ' ἄλλες γυναῖκες. — Ράβω, ράβω, λέει. — Τί ράβεις; τὴ ρωτοῦν. — Ράβω τῆς . . . τὸ στόμα, ἀπαντᾷ.

4. Παροιμίαι σχετικαὶ μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ ψύχους. Π.χ. «Ὁ ἄη Μηνᾶς

τὸ μῆνυσε καὶ ὁ Φίλιππος τὸ καρτερεῖ (δηλ. τὸ χιόνι) (Μέτραι Θωράκης) ἢ «τ' ἄη Μηνὸς λμήνυσα καὶ τ' ἄη Φιλίππ' αὐτοῦ εἰμι (ἐνν. ὁ χειμῶν, Ἕπειο).

5. Τοῦ ἁγίου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου).

1. Παραδόσεις καὶ συνήθειαι γεωργικαί. «Λέγε πάς ὁ Ἅγιος ἦταν γεωργὸς καὶ ἀπόκρευε στὸ χωράφι του· γι' αὐτὸ καὶ στὴ γιορτὴ του δουλεύουν οἱ γεωργοὶ στὸ χωράφι τους καὶ οἱ γυναῖκες κάνουν μακαρόνια μὲ τὸ ζυμαρί καὶ τὰ πᾶνε στοὺς ἄνδρες στὰ χωράφια (Αἰτωλία).

2. Παροιμίαι σχετικαὶ μὲ τὸν ἅγ. Φίλιππον καὶ τὴν ἔναρξιν τοῦ χειμῶνος· π.χ. Ὁ φτωχὸς ὁ Φίλιππος | ὀλημέρα δούλενε | καὶ τὸ βράδυ ἀπόκρευε· — Ἄν τ' ἄη Φιλίππου λείπω, | τ' ἄγια τῶν ἁγῶν δὲ λείπω.

3. Μικρὴ Ἄποκριά. (Μικρὲς σήκωσες ἐν Κύπρῳ).

6. Σαρακοστή Χριστουγέννων (Σαραντῆμερο).

Συνήθειαι νηστευτικαὶ καὶ λατρευτικαί: *σαραντῆρι* ἢ *σαρανταλείτουργο* (μνημόνευσις τῶν ψυχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὴν λειτουργίαν καθ' ὅλην τὴν Σαρακοστήν)· ἰδιαίτεραι συμφωνίαι, ἀμοιβὴ ἱερέως.

7. Τοῦ ἁγίου Πλάτωνος (18 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα: Τ' ἄη Πλατάν'.

2. Προλήψεις περὶ τοῦ καιροῦ. Π.χ. «Ὅ,τι καιρὸ κἀνὴ τ' ἄη Πλατάν' θὰ κἀνὴ καὶ ὡς τὰ Χριστούγεννα» (Μέτραι Θωράκης).

8. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (τῆς Μεσοσπορίτισσας) (21 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: τ' ἄεσόφια (Σούρμενα), τ' ἄγια τῶν Ἁγῶν (Χίος, Σίφν. κ. ἄ.), τῆς Παναγίᾶς τῆς Ἀρχισπειρίστρας (Μακρὰ Γέφυρα Θωράκης), τῆς Μεσοσπορίτισσας (Πελοπόννησος, Κάρπ. Κρήτη κ. ἄλ.), τῆς Μισοσπορίτριάς (Λημνος), τῆς Ἐισπορῆί'σας (Ρουμλοῦκι Μακεδονίας), τῆς Πολυσπορίτισσας (Εἰδρυτανία, Δυτ. Μακεδονία), τῆς Ἀποσοονδιᾶς (Βιτρινίτσα), τῆς Πορτοκαλούσας (Ἄργος). Ἐξήγησις τῆς ὀνομασίας. Π.χ. διότι τότε οἱ ζευγᾶδες εὐρίσκονται εἰς τὰ μισὰ ἢ τὰ μέσα τῆς χειμερινῆς σπορᾶς των (Κάρπ.). Αἱ σχετικαὶ παροιμίαι: π.χ. *Μισόσπειρες, μισόφαες, μισοκονόμα νά'χης*» (Γοῖζι Πυλίας) «Τὰ μ' σόσπειρα, τὰ μ' σόφαγα, τὰ μ' σόχου στὴν κονφίνα» (Βιτρινίτσα).

2. Ἔθιμα καὶ δοξασίαι γεωργῶν. Π.χ. εἰς Λρυμὸν Μακεδονίας «ὑπάρχει ἡ γνώμη, ὅτι τὰ σπαρτὰ πού σπείρονται μέχρι τῆς 21 Νοεμβρίου φυτρώνουν ἀμέσως, ἐνῶ ἐκεῖνα πού σπείρονται κατόπιν, διὰ νὰ φυτρώσουν, πρέπει νὰ παρῆλθουν 40 ἡμέραι». Παρασκευὴ πολυσπορίου. Π.χ. εἰς πολλὰ χωρία τῆς Αἰτωλίας τὴν

ἡμέραν αὐτὴν ἀντὶ ἄλλου φαγητοῦ «βράζουν πολὺ σπόρια, τρῶνε καὶ μοιράζουσι καὶ σὲ δικαίως γιὰ τὰ χρόνια πολλά.»

Τάγισμα ἢ νίψιμο τῆς βρύσης μὲ πολυσπόρια. Ὅμοίως εἰς τὴν Αἰτωλίαν, γὰρ νὰ γένοιντο καλὰ τὰ σπαριά, πρέπ' νὰ πααίνουσι τῆς Παναγίας τς Πουλνσπουριά'σας, νὰ ρίβουσι τὴ βρύσ' μὲ σπόρια, «δηλ. παίρουν πολυσπόρια (σιτάρι, καλαμπόκι, κουκιά, φασόλια κτλ.) καὶ πᾶνε στὴ βρύση, τὰ ρίχνουν μέσα καὶ λένε: «Ὅπως τρέχει τὸ νερό, νὰ τρέχῃ τὸ βιό.» Παίρουν νερὸ καὶ γυρίζουν».

3. Συνήθειαι ποιμένων. Κατεβαίνουν εἰς τὰ χερμαδιά.

4. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις. «Αὐτὴ τὴ μέρα βασιλεύει ἡ Πούλια, καὶ ὅπως θὰ κάμῃ αὐτὴ τὴ μέρα, θὰ κάμῃ καὶ τίς σαράντα κατοπινὲς μέρες» (Αἰτωλία).

9. Τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης (25 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα. «Λέγεται καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ κωλοπάνια, γιὰτὶ πλησιάζει νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστὸς» (Καστορία).

2. Παρασκευὴ ἐδεσμάτων. Π.χ. εἰς τὴν Καστορίαν κάνουν πιτονλίτσες μὲ καρύδια καὶ ζάχαρη, εἰς τὴν Κύπρον ξηροτήγανα, διὰ νὰ κάμουν πολὺ μετάξι.

3. Ὀνειρομαντεία δι' ἄρμυροκουλλούρας. Ἐπίκλησις τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης «Ἄγια μου Κατερίνα μου, | ριτιόρου θηγατέρα κτλ.»

10. Τοῦ ἁγίου Στυλιανοῦ (26 Νοεμβρίου).

Ἅγιος προστάτης τῶν βρεφῶν. Παράστασις αὐτοῦ εἰς εἰκόνας. Τάματα.

11. Τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (30 Νοεμβρίου).

1. Πίστις ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἀρχίζει τὸ κρόν ν' ἀντρειεύῃ ἢ ὅτι ἀντρειεύεται ἢ νύχτα ἢ ὅτι ὁ ἅγιος ἀντρειεύει τὰ σπαριά. Ποβλ. Στους τριάντα Ἄγιαντριάς, | ἀντρειεύετ' ὁ βοροῦς (Μέτροι Θοράκης).

2. Γεωργικαὶ συνήθειαι: Πολυσπόρια (μπόλια, κονγκάτζια, ἀντριλλούσια), τηγανίτες. Σκοπὸς τοῦ ἐθίμου καὶ αἱ σχετικαὶ δεισιδαιμονίαι. Π.χ. εἰς τὸ Λοζέτσι Ἡλείου «τ' Ἄγι' Ἀντρέα βράζουν καλαμπόκι καὶ σιτά' μαζί, (μπόλια), καὶ τὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὰ διαβάζ' ὁ παλῶς: τὸ ἔχουν σὲ καλὸ νὰ τὰ βλογήσ' ὁ Θεός, νὰ γίνουσι περισσότερα παρέκεια. Τὰ μοιράζουσι σιὰ σπίτια, γιὰ ν' ἀντρειωθοῦν τὰ σπαριά.» Εἰς τὴν Νάξον «τ' ἄη Ἀδριᾶ ἀρχίζουν νὰ γίνουσι τίς τηγανίτες καὶ ὅποιος δὲν κάνει ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, θὰ τρυπήσῃ τὸ τηγάνι του (Ποβλ. Τ' ἄη Ἀδριᾶ τοῦ Τρυποτηγανῆ (Νάξος), τοῦ Τρυποτηγανίτη (Χίος).

3. Παροιμίαι καὶ ἕσμάτια: Π.χ. Ἄγιαντρεά, φύσα, | Ἄε - Βαρβάρα, βρέξον, | Ἄε - Σάββα, σιώντσον, | Ἄε - Νικόλα, βόγηθα! (Πόντος).

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

α) *Ἔθιμα τῆς σπορᾶς.*

1. Εὐλόγησις τοῦ σπόρου ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς 1^{ης} ἢ τῆς 14^{ης} Σεπτεμβρίου. (Βλ. ἄνωτ. σ. 85 καὶ 88). Ποῦ ἢ εὐλόγησις τοῦ σπόρου γίνεται κατ' ἄλλας ἡμέρας; Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον καὶ Λήμνον γίνεται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου τοῦ Σποριοῦ ἢ τοῦ Σποριάρη (3 Νοεμβρίου). (Βλ. σ. 90).

2. Πότε γίνεται ἔναρξις τῆς σπορᾶς τῶν δημητριακῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ σίτου εἰς τὸν τόπον σας; Δοξασῖαι καὶ ἐνέργειαι σχετικαὶ μὲ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σπορᾶς. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον «διὰ νὰ εἶναι καλοῦ φέγγου (ἦτοι καλοῦ φεγγαριοῦ) ἢ σπορά, ὁ γεωργὸς κάποιαν ἡμέραν μετὰ τὴν πανσέληνον, ὅταν ὀλιγοστεύῃ τὸ φεγγάρι, σπέρνει ὀλίγον σπόρον κάπου εἰς τὸ κηπάριόν του ἢ ἀπλῶς πετᾷ ὀλίγον σπόρον ἐπάνω εἰς τὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ εἰς ἔνδειξιν, ὅτι ἤρχισεν ἤδη ἢ σπορὰ καλοῦ φέγγου. — Ποίᾳς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἀποφεύγουν οἱ γεωργοὶ νὰ κάμουν ἔναρξιν τῆς σπορᾶς; Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον τὴν Τρίτην, τὴν Παρασκευὴν καὶ τὴν ἡμέραν, ποῦ ἔτυχε νὰ πέσῃ τὸ λιτρόπι, δηλ. ἡ ἑορτὴ τοῦ Κληδόνου. — Ἄλλαι προλήψεις. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον *τὴ μέρα ποῦ δ' ἀρχίσουν τὴ σπορὰ, δὲ δίνουν τίποτα μέσ' ἀπ' τὸ σπύρι' τὸ ἔχουν σὲ κακὸ λένε πὼς δὲ φυτρώνουν τὰ σπαρμένα. Κι ὅσο σπέρνουν, δὲ δίνουν φωτιά, γιατί δαυλιάζει τὸ στάρι καὶ τὸ κριθάρι... Σὰ σπέρνουν, τὰ ὄνειρα δὲ βγαίνουν* (Πέρδικα, Σκῦρος Α 157). Πρβλ. Λαογρ. Γ' 676. Σ' 140. ΙΒ' 93.

3. Μιμικαὶ παραστάσεις τελούμεναι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σπορᾶς. Π.χ. εἰς τὰ Μάλγαρα τῆς Θράκης στὴν ἀρχὴ τῆς σπορᾶς (μεταξὺ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου) ἢ τὸ πρῶτον Σάββατον τοῦ Ὀκτωβρίου (ἐν Χατζηγυρίῳ) «μαζεύονται κανένα βράδν καμμιὰ δεξαριά ἄντροι καὶ παρασταίνουν τὴν Τζαμάλα. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς γίνεται κανίνα (κωρὰ), ντύνεται γυναικίσια ροῦχα καὶ λέγεται καὶ Τζαμάλα, δύο ἄλλοι φοροῦν προβιὲς μὲ κονδούνια στὰ γόνατα καὶ λέγονται Τζαμάλ'δες. Ἐνῶ δ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς χορεύει μὲ τὴ Τζαμάλα, ὁ ἄλλος τὸν χτυπᾷ μὲ τὸ ραβδί του καὶ παίρνει αὐτὸς τὴ Τζαμάλα καὶ χορεύει μαζί της. Ἐπανέρχεται ὁ πρῶτος καὶ χτυπώντας τὸν δεύτερον, παίρνει πίσω τὴ γυναῖκα, ἀλλὰ σὲ λίγο γυρίζει ὁ δεύτερος καὶ τουφεκώντας δῆθεν μὲ τὸ ραβδί του σκοτώνει τὸν πρῶτον. Ἐνῶ δὲ ὁ φονεὺς καταγίνεται δῆθεν νὰ ἐκδώρῃ τὸν σκοτωμένον, αὐτὸς ἔξαφρα σηκώνεται

και κάνουν και οι δύο τους, χωρίς να μιλοῦν, κάτι χειρονομίες βωμολοχικές. Τὸ ἴδιο ἐπαναλαμβάνεται κατόπιν ὡς τὸ πρῶτ' εἰς ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ. Οἱ σπιτονοικοκύρηδες τοὺς φιλοδοξοῦν 2-3 ὀκάδες σιτάρι». (Ἀρχ. Θρακ. Θεσσαροῦ Β' σ. 110). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται παρομοία παράστασις και ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἔθιμου; Βλ. και ἄνωτ. τὰ ἔθιμα τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

4. Ἐναρξεις τῆς σπορᾶς και τὰ κατ' αὐτήν. Τί βάζουν εἰς τὸ σακκὶ ἐκτὸς τοῦ σπόρου; (ρόιδο, σταφίδες, κονιλλούρια και εἴ τι ἄλλο). Ποῖος γεμίζει τὴν σποροσακκούλα και τὴν παραδίδει εἰς τὸν γεωργόν; Π. χ. εἰς τὴν Κάρπαθον ὁ γουρλιῆς (= τυχερὸς) τοῦ σπιτιοῦ. Μὲ ποίας πράξεις και εὐχὰς κάμνει ὁ ζευγολάτης ἔναρξιν τῆς σπορᾶς; Π. χ. εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ σπείρουν «βαίνουν μέσα στὸ σακκὶ τὸ σπόρο (ποῦν βλογηθήκε τοῦ Σταυροῦ στὴν ἐκκλησία), ἕνα ρόιδο ἀλάκερο και τὸ πρῶτ'-πρῶτ', για νὰ μὴν κάμουν κακὸ ἀπάντημα, πᾶνε στὸ χωράφι. Ζεύουν τὰ βόδια και, πρὶν ἀρχινήσουν τὸ σπόρο, παίρνουν τὸ ρόιδο και τὸ βαρᾶν ἐπάνω στὸ ἐνὶ τοῦ ἀλετριοῦ (τὸ ὑνί), ἀνακατεύουν κάμποσα σπυριά ρόιδο μὲ τὸ σπόρο στὴν ποδιά τους και τὸν πετᾶνε λέγοντα: Καλὰ μερζέτια! Ἄμα ρήξουνε μιὰ σποριά, δηλ. ἕνα στρέμμα, κάθονται και τρῶνε τὸ ἄλλο ρόιδο κ' εὐ-κειῶνται» (Λαογραφία Γ' 675). Εἰς τὰ Βούρβουρα τῆς Κυνουρίας «ὅταν πρωταρχίσουν νὰ σπείρουν, βάζουνε μέσ' στὸ σπόρο καρύδια, ρῶγες ἀπὸ σταφύλι κ' ἕνα ρόιδο. Τὰ σπέρνουν μαζί μὲ τὸ σπόρο χάμω στὴ γῆ και λένε: Νὰ γένη τὸ γέννημα γλυκὸ σὰν τὸ σταφύλι, τσουπωτὸ σὰν τὸ ρόιδο και ἀφρᾶτο και ἄσπρο σὰν τὸ καρύδι» (Ἐπετ. Βουρβούρων, 1939, σ. 137). Πρὸβλ. Λαογρ. τ. 140,10. ΙΒ' 92 κέ.

Ρίπτει ὅλον τὸν σπόρον ὁ σπείρων ἢ κρατεῖ μικρὰν τινα ποσότητα σίτου ἐντὸς τοῦ σάκκου; Τί γίνεται ὁ ὀλίγος αὐτὸς σπόρος; Π. χ. εἰς τὸν Δρυμὸν «μετὰ τὸ τέλος τῆς σπορᾶς ρίπτεται εἰς τὴν σιταποθήκην μὲ τὴν εὐχήν: Ὅσα σπυριά, τόσα κοιλὰ τοῦ χρόν'».

5. Ἐπιστροφή ἐκ τῆς σπορᾶς. Καταχύσματα κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ζευγολάτη εἰς τὸ σπίτι. Π. χ. εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἡ νοικοκυρὰ τὸν καλοκαρτερεῖ (τὸ ζευγολάτη ποῦ πῆγε στὸ χωράφι για τὸ σπόρο), κόβει ρόιδα, βαίνει σταφίδα, τραγάλια και ἐκεῖνος εὐκείται και λέει: «Χρόνια πολλά, καλὰ μερζέτια, χίλια κονβέλια ἢ χίλια μύδια» (Λαογρ. Γ' 675). Ποῦ ἄλλοῦ ἡ νοικοκυρὰ ὑποδέχεται τὸν ζευγολάτην μὲ καταχύσματα;

6. Ἐδέσματα. Πίττα μὲ σπανάκια ἢ ἄλλα διάφορα χόρτα κατὰ τὸ δεῖπνον. Αἱ σχετικαὶ εὐχαί. Π. χ. νὰ φυτρώσουν γλίγγορα τὰ στάρια κι νὰ πρᾶσ' ρίσουν σὰ δὰ λάχανα τς πίττας (Δρυμὸς).

β) *Ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ.*

Συνήθειαι ἐπιζωοτοῦσαι κατὰ τὸν θερισμὸν τῶν γεννημάτων καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτοῦ.

1. Τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ θερισμοῦ. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «βάν'νε μπροστά τ'νε στὸν ὄργο μιὰ πέτρα, τὴ σταυρών'νε τρεῖς βολές τσαὶ λένε: Ὅπως ἐν' ἡ πέτρα γεροῖ, νὰ ν' τὸ ὁ καρπὸς γεροῦς τσαὶ μεῖς π' θερίζουμε». Εἰς τὸν Δρυμὸν «οἱ θερισταὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ρίπτουν εἰς τὸ φαγητὸν των, τὴν λεγομένην *σκοροδάσημ*, *μιὰ κορνὴ ἀγριά* (= ἕνα κλωνοράκι ἀγριάδας), διὰ νὰ εἶναι γεροὶ σὰν τὴν ἀγριάδα». Τοποθέτησις τῶν θεριστῶν εἰς στοίχους (*προτωρακάτης, λαύρης, ραάρης* ἐν Κύπρῳ).

2. Τὰ πρῶτα δράγματα τῶν σταχύων, τὸ πρῶτο δεμάτι. Π.χ. εἰς τὸν Δρυμὸν «τὰ πρῶτα δύο δράγματα σταχύων τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς σταυροειδῶς. Ἐπειτα οἱ θερισταὶ κόπτουν ἀπὸ ἕνα στάχυν καὶ τοποθετοῦν ὀπίσω εἰς τὴν μέσην των, *γὰ νὰ μὴ τοὺς ποηῖ ἡ μέσ'*. Τὸ πρῶτον δεμάτι σταχύων, τὸ ὁποῖον δένεται, στήνεται ὄρθιον καὶ οἱ θερισταὶ τὸ προσκνυοῦν, ἐνῶ ὁ νοικοκύρης ρίπτει νομίσματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς δῶρα τῶν θεριστῶν. Φαγητὸν τοῦ δείπνου *λίτια*» (Σλίνης, Λαογρ. IB' 98). Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ; Οἱ Θοῤῃκες γεωργοὶ «τὸ βράδυ κάνουν ἕνα δεματικό, κόβουν μιὰ χειροβολιά, ὅσο παίρνει τὸ χέρι μὲ τὴν παλαμιαριά, καὶ τὴν ἀφήνουν ἀπάνω στὸ δεματικό, *γὰ νὰ δλεῦ' τν νύχτα ἡ μοῦρα* τς» (Λαογρ. IB' 405). Γίνεται τοῦτο ἄλλοῦ;

3. Κατὰ ποῖον τρόπον ἐνεργεῖται ὁ θερισμὸς τῶν τελευταίων σταχύων καὶ ὑπὸ τίνων; Ποίας λέξεις ἢ φράσεις ἀναφωνοῦν οἱ θερισταὶ μετὰ τὴν κοπὴν τῶν τελευταίων σταχύων; (Π.χ. *Πιάστε τον, πιάστε τον!*) Τί ὑπονοοῦν μὲ τὰς λέξεις αὐτάς; Μήπως ἀφήνουν ἀθέριστους μερικοὺς στάχυν; Π.χ. εἰς τὸ Μανιάκι «*ἀφήνουνε καὶ καμπόσα στάχνα ἀθέριγα καὶ λένε: ἀφήνω τοῦ ζευγολάτη τὰ γένεια*». Εἰς τὴν Σκῦρον «*σὰν ἀποθερίσουν, ἀφήνουν δυὸ λιμάγια ἀποθερί στὸ χωράφι ἄθερα, γὰ χαρὰ τοῦ χωραφιοῦ καὶ γὰ νὰ φῶνε τὰ πουλιά καὶ τ' ἀγρίμια*». Ποῖαι πράξεις τελοῦνται τότε γύρω εἰς αὐτούς; Ὑπάσχει ἡ συνήθεια οἱ θερισταὶ *νὰ ρίχνουν τὸ δρεπάνι τους ψηλά ἕνας ἕνας μὲ τὴ σειρὰ καὶ νὰ συναγοῦν μαντεύματα ἀπὸ τὴν θέσιν πού θὰ πάρη τὸ δρεπάνι μὲ τὸ πέσιμο; ἢ ἡ συνήθεια νὰ πιάνουν τὸν νοικοκύρη καὶ νὰ τὸν σηκώνουν ὑψηλά, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ τάξῃ «*μιὰ κόττα εἶτε κρασὶ εἶτε ὄτι ἄλλο θέλει*»;*

Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνοῦρίας «*στὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ ἀφήνουν ἕνα κομμάτι γέννημα ἀθέριστο*». Αὐτὸ τὸ θερίζουν ὅλοι μαζὶ βιαστικὰ καὶ ἀμέσως, ὅταν τελειώσουν, πετοῦν τὰ δρεπάνια καὶ φονάζουν «*Πιάστε τον!*

Πιάστε τον! νομίζοντας ότι κάτι άόρατο ξεφεύγει και τρέχει. Μερικοί νομίζουν, ότι είναι για τὸν τυφλοπόντικα πὸν τὸν κυνηγοῦν, γιὰ νὰ μὴν ξανακάνη ζημιές στὸ χωράφι.» Εἰς τὰ χωρία τῆς Καρπάθου «ὅταν τελειώσῃ τὸ θέρος, οἱ θερίστρες ἀφήνουν εἰς τὸ τελευταῖο χωράφι μερικοὺς στάχης ἀθέριστους καὶ ὀλόγυρα κάνουν μὲ τὸ δρεπάνι ἕνα κύκλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τότε ἡ νεαρωτέρα θερίστρα, τῆς ὁποίας καὶ οἱ δύο γονεῖς ζοῦν, στέκεται ἐντὸς τοῦ κύκλου, σταυροκοπεῖται καὶ ἔπειτα πετᾷ πρὸς τὰ ἐπάνω τὸ δρεπάνι τῆς φωνάζουσα ἐνθουσιωδῶς: *Κι ἀπὸ χρόνου, καλαλωνεμένα! καλοφαωμένα! καλοπροκισμένα!* (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμεικτα Καρπάθου Β, 30).

4. Κατασκευὴ δέσμης ἐκ τῶν τελευταίων (ἢ τῶν πρώτων;) σταχύων τοῦ ἀγροῦ. Ὅνομα τῆς δέσμης (*σταυρός, ψάθα, χιένι, τ' ἀφεντικοῦ τὰ γένεια*). Ποῦ ἀναρτᾶται ἡ κατασκευαζομένη δέσμη; Εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἢ εἰς τὴν μεσοδόκην τῆς οἰκίας; Ἐως πότε διατηρεῖται ἐκεῖ καὶ ποῖα ἢ χρῆσις τῆς εἰς τὴν σποράν; (Εὐλόγεῖται πρῶτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ κατόπιν ἀναμειγνύεται μὲ τὸν σπόρον;) Π.χ. Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὅταν *κι ἀποθερίσουμε, ἀφήνουμε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ χωράφι ἄθερο, ὡς ἕνα μέτρο, νὰ εἶναι τετραγωνικό, εἴτε στὴν ἄκρη, εἴτε στὴ μέση τοῦ χωραφιοῦ, κι ἀπ' ἐκεῖ κάνουμε τὸ σταυρὸ μας κι ἀρχίζουμε καὶ θερίζουμε ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη εὐτόνου τοῦ κομματιοῦ, ὥστε νὰ βγοῦμε στὴν ἄλλη, στὸ θερισμένο. Ὑστερα πιάνουμε πάλι τὴν ἄλλη μὲντα, ὥστε νὰ γίνῃ σταυρός. Τὰ στάχνα πὸν θὰ κόψουμε τὰ δένουμε τέσσερα ματσάκια κι αὐτοῦνα πάλι τὰ δένουμε σὰ σταυρὸ καὶ τὰ βάνουμε στὸ εἰκονοστάσι σὰ εἰκονίσματα. Ὅταν ἔρθῃ τοῦ Σταυροῦ, θὰ πάρουμε τὸ σταυρὸ, θὰ βάνουμε μέσα σ' ἕνα σακκουλάκι λίγο ἀπὸ τὸ γέννημα πὸν ἔχουμε στὸ σωρὸ, καὶ θὰ τὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησιά. Θὰ κάνουμε καὶ λειτουργία νὰ λειτουργηθοῦνε. Θὰ τὰ ξαναβάνουμε (τὸ σταυρὸ καὶ τὸ σακκουλάκι) σὰ εἰκονίσματα. Τὸ χινόπυρο, ὄντας βρέξῃ καὶ θέλ'με νὰ σπείρουμε, θὰ τὰ τρίψουμε φτοῦνα τὰ στάχνα, θ' ἀνακατώσουμε τὸ σιᾶρι μαζί μὲ τ' ἄλλο, πὸν εἶναι στὸ σακκουλάκι, καὶ θὰ κάνουμε ἀρχὴ νὰ σπείρουμε ἀπ' αὐτά». (Πρβλ. Λαογραφίαν Γ', 675).*

5. Ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ διαγωνίζωνται οἱ θερισταὶ δύο παρακειμένων ἀγρῶν μεταξύ των, ποῖοι θὰ τελειώσουν τὸ ἔργον πρῶτοι «διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ λαγὸ εἰς τὸ ἄλλο χωράφι»; Ποῖαι φράσεις λέγονται εἰς παρομοίας τυχὸν περιστάσεις; (Βλ. Λαογραφ. Γ' 681).

6. Ποῖα τὰ παιγνίδια τῶν θεριστῶν εἰς ὦραν ἀναπαύσεως; Π.χ. τὸ παίξιμον τοῦ δρεπανιοῦ ἐν Κύπρῳ. Περιγραφή αὐτοῦ. Τραγούδια τοῦ θερισμοῦ.

7. Συγκομιδὴ τῶν καρπῶν. Μὲ ποῖαν τυχὸν πομπὴν μεταφέρονται τὰ τελευταῖα δεμάτια τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν εἰς τὸ ἀλώνι ἢ εἰς τὸ σίτι

τοῦ γεωργοῦ; Ἐπακολουθεῖ συμπόσιον καὶ πανήγυρις τῶν θεριστῶν καὶ θεριστριῶν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ θερισμοῦ; Ποῖα φαγητὰ παρατίθενται εἰς τὴν τράπεζαν; (Πετεινὸς ἢ ὄρνιθα; ἢ ἄλλο τι;). Χοροί, τραγούδια, εὐχαί.

γ) **Ἔθιμα τοῦ ἀλωνισμοῦ.**

Πράξεις καὶ ἐνέργειαι κατὰ τὸν ἀλωνισμόν καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτοῦ:

1. Ἔθιμα τῆς πρώτης ἡμέρας, ὅταν ὁ γεωργὸς «καταστρώνη» π.χ. ἀφήνει ἓνα δεμάτι ὄρνιθο στὴ μέση τοῦ ἀλωνιοῦ. Εἰς τὴν Σκῦρον «προσέχουν, ὅσοι θ' ἀλωνίσουν, νὰ ἔναι καθαροί».

2. Ὄταν λικιμίζη τὰ σιτηρὰ (τὸ μάλαμα, Ρόδ. Κύπρ.) καὶ ἔξαφνα παύση νὰ πνέη ἄνεμος. Π.χ. εἰς τὴν Κύπρον ἐπικαλοῦνται τὸν Προφήτην Ἥλιαν νὰ πέψη τὸν ἄεραν του καὶ τοῦ προσφέρουν θυσίαν *μίαν τηλιάν*, τὴν ὁποίαν ἐκθέτουν εἰς ὑψηλὸν μέρος, ἕως ὅτου πνεύση ἄνεμος. (Φαρμακίδου, Κυπρ. Λαογρ. 1938, 43 καὶ 82).

3. Ὄταν «διρμονίζη, δηλ. κοσκινίζη τὸν καρπὸ μὲ μεγάλο κόσκινο: π.χ. τοποθετεῖ κλαδιὰ ἀπὸ παλιούρια καὶ ζεῦλα σιδερένια ἐπάνω στὸ σωρὸ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας καὶ διὰ νὰ εἶναι ὁ σῖτος «γυρὸς σὰν τοῦ σίδηρου» (Δρυμὸς Μακεδονίας, Λαογρ. IB 102).

4. Ἔθιμα ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ἀλωνισμοῦ:

(α) Σταύρωμα τοῦ σωροῦ τοῦ σίτου καὶ κύκλος μαγικός, χαρασσομένος πέριξ αὐτοῦ. Κάρφωμα τοῦ πτύου ἢ τοῦ λιχνιστήρος εἰς τὸ μέσον τοῦ σωροῦ, προσκύνησις τοῦ σίτου, εὐχαί καὶ καταχύσματα. Ἀπόνυψις τῶν χειρῶν ἐν τῷ ἀλωνίῳ κτλ. Εἰς τὸ Λαοῦθι τῆς Κρήτης «ἅμα ἔπολιχνίσουνε τὸν καρπὸ, τότε σταίνουνε σωρὸ. Τοῦ κάνουνε ἓνα σταυρὸ στὴ μέση καὶ κατόπιν ἓνα στεφάνι (κύκλο) γύρω γύρω. Ὑστερα καρφώνουνε τὴν παλάμη (τὸ φτυάρι) στὴ μέση στὸ σταυρὸ μὲ τὸ χέρι της (δηλ. τὴν λαβὴν), καὶ εἶναι ἡ χούφτα (τὸ πλατὺ μέρος) ἐπάνω. Κάνουνε ὕστερα τρεῖς μετάνοιες καὶ πιάνουνε μιὰ χαχάλια καρπὸ, τὸν προσκνυοῦνε καὶ ὕστερα τότε χύνουνε πάνω ἀπὸ τὴν παλάμη. Ξανακάνουνε τρεῖς μετάνοιες καὶ ἀρχίζουνε νὰ σακκιάζουνε τὸν καρπὸ». Εἰς τὸ χωρίον Γουῖβες Εὐβοίας, ἀφοῦ περισυναχθῆ τὸ λειῶμα εἰς ἐπιμήκη καὶ ὑψηλὸν σωρὸν, λαμνὶ καλούμενον, «ἢ οἰκοδέσποινα κρατοῦσα λάγνηνον, προσφέρει ὕδωρ εἰς ἓνα ἕκαστον, ἵνα νιφθῆ, καὶ ἐκεῖνος νιπτόμενος ραντίζει τὸ γέννημα καὶ τὸ ἀλώνιον κύκλω, εὐχόμενος καὶ τοῦ χρόνου! Ἐν τέλει δ' ἡ οἰκοδέσποινα πλαγίως κρατοῦσα τὴν λάγνηνον, δρομαίως περιτρέχει τὸν σωρὸν, χωρὶς νὰ πέση οὐδὲ σταγὼν ὕδατος κατὰ γῆς, εὐχομένη καὶ αὐτὴ νὰ γίνη τοῦ χρόνου τόσος ὁ σωρὸς, ὅσος εἶναι ὁ κύκλος, τὸν ὁποῖον ἔκαμε». (Λαογρ. Γ' 681=Πολίτου, Λαογρ. Σύμμεικτα Γ' 196).

β) Τὸ μέτρημα καὶ τὸ σήκωμα τοῦ σωροῦ. Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Κάρπαθον τὸ μέτρημα καὶ τὸ σήκωμα τοῦ σωροῦ γίνεται τὴν ἐπομένην πρωΐαν καὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ γεωργὸς στρέφεται πρὸς Ἄνατολάς, κάνει τὸν σταυρὸν του καὶ μὲ τὸ φτυάρι, ποῦ ἔμεινε ἐμπηγμένον ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σωροῦ, λαμβάνει ὀλίγους κόκκους, τοὺς ρίπτει εἰς τὴν δεξιὰν παλάμην καὶ τοὺς πτύει: *Φτού, φτού, φτού!* εὐχόμενος συγχρόνως: *Χίλια μόδια!* Ἐπειτα ἀρχίζει τὸ μέτρημα μὲ τὸν ἀπλοπίνακα ($\frac{1}{4}$ μοδίου) λέγων: — *Ἐνα!* καὶ ἀπαντᾷ ὁ κρατῶν τὸν σάκκον: — *Ἐνας ὁ Θεός!* — *Δύο!* — *Ἡ Παναγία καὶ ὁ μονογενής της.* — *Τρία!* — *Ἡ Ἁγία Τριάδα.* — *Πέντε!* — *Πέμπε, Κύριε, πέμπε!* — *Ἐξε!* — *Πέψε, Κύριε, πέψε!* — *Ἐφτά!* — *Ἐφτά χιλιάδες (καὶ πλέον οὐ).* Καὶ τὸ μέτρημα ἔξακολουθεῖ. (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπάθου, Β' 36).

5. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι κατὰ τὸ μέτρημα καὶ τὸ ἀλώνισμα τοῦ σωροῦ τοῦ σίτου. Π.χ. ἀπαγορεύεται νὰ δρασκελίση κανεὶς τὸν σωρὸ κατὰ τὸ λίχνισμα ἢ νὰ φύγη ἀπὸ τ' ἀλῶνι, πρὶν τελειώσῃ τὸ μέτρημα κτ.

6. Ὁ πρῶτος ἐκ τῆς συγκομιδῆς ἄρτος. Αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὸν συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὸ Σαμόκοβον «τὴν πρώτη πίττα, ποῦ ζυμώνουν ἀπὸ τὸ νέο ψωμί, τὴ λένε τζιτζιροκούλλικο, γιατί εἶναι τοῦ τζιτζιρα ποῦ τραγουδεῖ: *Θερίσει? ἀλωνίσετε | δεματοκουβανήσετε, | κ' ἐγὼ τὸ κουλλικάκι μου | θέλω νὰ μὲ τὸ δώσετε.* Ποῦ τὸ πρῶτο αὐτὸ κουλλοῦρι τὸ ἀφήνουν στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ; Βλ. τὰ περὶ ἀπαρχῶν ἀνωτέρω σελ. 24 (ΕΛΑ 1943-44 σελ. 104).

δ) Ἐθιμα τοῦ τρυγητοῦ.

1. Ἐναρξεις τοῦ τρυγητοῦ. Πῶς καθορίζεται ἡ ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως καὶ πῶς γνωστοποιεῖται εἰς τὸ κοινόν; Συμφωνίαι τρυγητῶν, μέσα μεταφορᾶς φαγητὰ κλ.

2. Ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ τρυγητοῦ: τυμπανοκρουσαί, ἄσματα καὶ χοροὶ κατὰ τὴν ἐκκίνηση τῶν τρυγητῶν, πομπὴ κατὰ τὴν μετάβασιν. Πῶς γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν σταφυλῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἢ εἰς τὸν ληνὸν καὶ μάλιστα ἡ μεταφορὰ διὰ τῆς τελευταίας ἀμάξης; (Πομπὴ ἐορταστικὴ μὲ μουσικὰ ὄργανα καὶ χορούς. Μεταμφίσεις κλπ.).

3. Ἀφήνουν κανένα κλῆμα ἀτρύγητο καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ἀπόνιψις τῶν χειρῶν τῶν ἐργατῶν κλπ. Παραδείγματα: Εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τὰ σταφύλια τὰ κουβανοῦσαν μὲ τὸ βουβαλάμαξο. Μπρὸς πῆγαναν τὰ νταβούλια καὶ μέσ' στ' ἀμάξ χόρευαν οἱ πατητῶδες. Τὸ βράδ' γένδαν μεγάλο γλέντι». — Εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνουρίας, ἅμα ἀποτρυγᾶνε, ἀφήνουν ἓνα κλῆμα ἄτρυγο. Πηγαίνει ἓνας καὶ φέρνει ἓνα κανάτι νερὸ ἀμίλητο καὶ νίβονται ὅλοι ἀπάνω στὸ κλῆμα. (Ἐπ. Βουρ-

βούρων Γ', 1939, 137). Εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας «ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ τρυγητοῦ χαιρετίζεται διὰ τυμπάνων καὶ ᾠσμάτων· οἱ ληνοὶ συνοδεύονται δι' ομάδων ὄρχουμένων καὶ ᾄδόντων καὶ κατὰ τὴν ἀπέλευσιν καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν. Τὴν νύκτα ὄμιλοι προσωπιδοφόρων ἐν τυμπάνοις καὶ ἀλαλαγοῖς περιερχόμενοι τὰς ἀγυῖας μέχρι βαθείας νυκτὸς ἐπιδίδονται εἰς ποικίλας παιδιὰς καὶ διασκεδάσεις».

4. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. Π.χ. Εἰς τὸ Μανιάκι «ἅμα ἐν' τῆς ἄσπρης, κόβουνε ἀπὸ τὸ λειδινὸ τῆς ἄλλης ἡμέρας ἓνα κοφίνι κάνουμε ἀρχή. Τρίτη δὲν ξετρυνᾶνε. Καλόπιοτο ἐγκιόμαστε, ἅμα ἀποτρυνῆσομε».

ε) **Ἔθιμα τῆς συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν.**

Οἱ χαμάδες. Τὸ πρῶτο χέρι καὶ τὸ τελευταῖο χέρι. (Τὸ κοκκολόγημα, ὁ ράβδος, τ' ἀπόραβδα [Τριφυλία]).— Ἐνάρτησις χλωροῦ κλάδου ἐλαίας εἰς τὸ εἰκονοστάσιον κλπ. Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὅταν ἀπορραβδίσομε τὶς ἐλιές, θὰ κόψουμε ἓνα κλαράκι, τὸν αἰτό, (τὸ καινούργιο κλαρί, ποὺ πετάει ἡ ἐλιά κ' εἶναι φουντωτὸ καὶ φρέσκο καὶ γεμᾶτο καρπὸ καὶ βρῖσκεται ψηλά, στὴν κορυφὴ τοῦ δέντρου) καὶ θὰ τὸν φέρομε νὰ τὸν κρεμάσομε στὰ εἰκονίσματα κι ἀπὸ ἡμέρες θὰ ντόνε μαδήση καὶ θὰ ντόνε ρίξῃ στὶς ἄλλες ἐλιές νὰ βγῆ λάδι».— Ἄλλαι συνήθειαι: Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «ὅταν θὰ μαζέψουν τὸν καρπὸ ἀπὸ τὰ δέντρα, ἀφήρουν λίγο καρπὸ ἀπάνω, δὲν τὸν μαζεύουν ὅλο, γιὰ νὰ μὴν παραπονιέται τὸ δέντρο. Καὶ σὰν πρωτοκαρπίση ἓνα δέντρο, δίνουν τὸν πρῶτο καρπὸ νὰ τὸν φάῃ γυναῖκα προκομμένη καὶ ποὺ νὰ ἔχη κάνει πολλὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ γίνῃ καὶ τὸ δέντρο καρπερὸ καὶ προκομμένο». (Πέροδικα Σκῦρος Α' 159). Ἡ ἀλεσιὰ στὸ λιωτρίβι κτλ.

A STRING FIGURE SERIES FROM GREECE

BY

PAUL G. BREWSTER AND GEORGIA TARSOULI

GENERAL INTRODUCTION

String figures—cat's cradles, as they are sometimes called—have been known to ethnologists and folklorists only since about the middle of the 19th century. In 1843 Dieffenbach called attention to their presence in New Zealand¹), and some half a dozen years later Petrie found them being made by Australian natives²). The making of string figures was noted among the Eskimos in 1864³) and among various Polynesian peoples in 1876⁴). However, these earlier writers contented themselves with merely reporting what they had observed and made no attempt to describe the techniques employed in the construction of the figures or to draw the patterns which they saw made.

It was not until 1879 that scientific interest in string figures was aroused by Tylor's article stressing the ethnological significance of games in general⁵). To Boas, who was working among Eskimo groups in 1888, goes the credit for having made the first attempt to describe in detail the intricate string manipulation employed⁶). A method devised for the recording of figures and published in 1902 by its originators, Rivers and Haddon, stabilized descriptive procedure by furnishing investigators with a terminology which is still standard⁷).

¹) Travels in New Zealand, II, 32.

²) See Roth's report in *American Anthropologist*, V (1903).

³) *Hall*, *Life with the Esqimaus*, p. 366.

⁴) *Gill*, *Life in the Southern Isles*, p. 65.

⁵) «Remarks on the Geographical Distribution of Games», *Journal of the Royal Anthropological Institute*, IX (1879), 26.

⁶) «The Game of Cat's Cradle», *Internationales Archiv für Ethnographie*, I, (1888), 229.

⁷) «A Method of Recording String Figures and Tricks», *Man*, CIX (1902).

The first decades of the 20th century saw a great increase in the number of collections—from New Guinea, India, many parts of Africa, the Fiji Islands, Hawaii, Korea, North and South America, and the British Isles¹). It is during this period, too, that we find some attention being given for the first time to the comparative study of string figures, particularly by Kathleen Haddon²) and Carolyn F. Jayne³).

A glance at the subjects of string figures reveals a very wide variety. We note, for example, a great number of animal patterns (caribou, bear, wolf, dog, coyote, kangaroo, whale, fish, turtle, crocodile, lizard, owl, seagull) and less numerous figures of houses (hogan, tipi), tools and weapons (fish net, fish spear, bellows, axe, boomerang), topographical features (mountains, rivers, trees), and boats (canoe, kayak). In addition, there are figures representing clouds, stars, lightning, parts of the body, etc.

As for complexity, string figures range all the way from the very simplest to the most highly intricate. In the making of one particularly complicated Eskimo figure, twenty-eight distinct movements are necessary⁴). Although the simplest forms require only the two hands of the operator, the making of others may necessitate the use of toes, knees, teeth,

¹) One of the most puzzling questions with regard to string figures is that of their strikingly uneven distribution. Although they are widespread in North America, South America, Australia, Africa, and Oceania, their appearance in Europe and Asia is limited almost entirely to four peripheral areas: Western Europe, India, the Philippines, and northeastern Siberia. It must be borne in mind, however, that the mere fact that they have only rarely been recorded in other parts need not necessarily imply their non-existence there. It may well be that string figures *are* present in these latter areas and that, because of a fear of being ridiculed, the people who know how to make them have been particularly reluctant to divulge their knowledge. Eskimos are beyond doubt the most skillful exponents of the art of string figure construction, owing in some measure perhaps to the fact that they have at their disposal a great amount of leisure time in which to practice. Polynesian natives are also particularly adept. Just as string figures as a whole are distributed very unequally over the world, so, too, are individual figures. A few, like «Crow's Foot», have a rather wide distribution, but in general they are much less widespread than are, for example, riddles or folk tales.

²) *Cat's Cradles from Many Lands* (1911) and *Artists in String* (1930).

³) *String Figures* (1906).

⁴) *Gordon*, «Notes on the Western Eskimo», *Transactions of the Free Museum of Science and Art*, II, 94.

neck, or elbow as well. And in the construction of the more elaborate figures, two, or even three, manipulators are needed and sometimes two strings must be used.

Despite the fact that the making of string figures is commonly regarded by the layman as merely a particularly intriguing pastime, it is actually much more than that. It is frequently a real aid to the ethnologist, who learns from the figures something of the *mores* of a people, its relations with natives of contiguous areas, the role (magical, religious, social) of the figures in their *milieu*, etc. Whether string figures had in earlier times a magical or a religious significance is still problematical. However, if one may judge from some widely scattered bits of evidence, it appears quite possible that they may have had. In Oceania, figures occasionally represent persons or objects connected with religion or mythology. For example, a Papuan figure from Kiwai Island depicts Méuri, the mythical being who brought death into the world¹). Prohibitions and taboos regarding the making of string figures also suggest that the latter had at one time something of a sacred nature. Among the Eskimos, for instance, they were not to be made during the summer season²). Eskimos of Hudson Bay restricted the making of string figures to adults, fearing that the engaging in it by boys would result in their hands being entangled in the harpoon line when they grew up to be hunters³). Among the Papuans, string figures are not to be made during the turtle-fishing season⁴). In both Torres Straits and Hawaii, the construction of string figures was done to the accompaniment of a (? magical) chant⁵). We know, too, of at least one instance in which the cat's cradle pattern was used as a means of divination, the performer foretelling the sex of the unborn child from the appearance of the string figure⁶). In Hawaii it seems to have been used

¹) Figures and description are given in *Haddon*, *Artists in String*, pp. 89-90. For the story, see *Landtmann*, «Folk-Tales of the Kiwai Papuans», *Acta Societatis Scientiarum Fennicae*, XLVII, 101-113.

²) See *Haddon*, *Artists in String*, pp. 75-76; *Jenness*, «Eskimo String Figures», *Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918*, XXX, B. 300. Cf. the taboo against telling folk tales at certain times of the year.

³) *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. xv.

⁴) *Riley*, *Among Papuan Headhunters*, p. 163.

⁵) *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. xv; *Artists in String*, p. 145.

⁶) *Parson's*, «American Indian Life», p. 181 (The Hawasoupi Indians).

also by a priest in the healing of the sick¹⁾. Among the Hudson Bay Eskimos, cat's cradles are made in the autumn to entangle the sun and thus prevent his disappearance during the winter season²⁾. And the making of string figures is said to play an important part in certain initiation ceremonies in North Australia³⁾.

Negative evidence is provided by the fact that 'apparently women have always been permitted to engage in the constructing of string figures. We are told that, in Australia at least, women know and are able to produce a greater number of figures than can the male informants. It was taboo for them only during the period of pregnancy lest through sympathetic magic the manipulation of the string cause the unborn infant to become entwined in and possibly strangled by the umbilical cord. Had the string figures been regarded as sacred or magical, it is hardly likely that women would have been allowed to participate in their construction.

TERMINOLOGY

A loop is a string passed over a finger or thumb. Each loop consists of two strings or lines. The ones on the thumb side of the operator's hands are called the *radial* strings; those on the little finger side are termed *ulnar*. A string that passes across the front of the hand is *palmar*; one lying across the back of the hand is *dorsal*.

Frequently there will be two loops on a finger or thumb. The lower loop, i.e. the one nearer the point where the finger or thumb joins the hand, is *proximal*; the loop nearer the tip of the digit is called *distal*.

First Position is the most common of all openings, and a great variety of figures are developed from it. To form it, place the string over the thumbs and little fingers of both hands in such a way that on each hand the string passes round the back of the little finger, between the little and ring fingers and across the palm, and then between the index finger and

¹⁾ *Dickey*, «String Figures from Hawaii», Bernice P. Bishop Museum, Bulletin 54, p. 143.

²⁾ *Haddon*, *Artists in String*, p. 20. The folk tale motif of the snaring of the sun is very widespread, especially among Polynesian peoples. It occurs with great frequency also in Africa and among many American Indian tribes (Sioux, Cree, Chipewewa, Ojibwa, Seneca, and others).

³⁾ *Davidson*, «Aboriginal Australian String Figures», Proceedings of the American Philosophical Society, LXXXIV, 782.

the thumb and around the back of the latter to the radial side of the hand. When the hands are drawn apart, there will be a single radial thumb string and a single ulnar little finger string on each hand, with a string lying across the palm.

Opening A, developed from *First Position*, is also extremely common in all parts of the world. Having formed *First Position*, with the back of the right index finger pick up from below the left palmar string and return to position. Next, with the back of the left index finger pick up from below the right palmar string between the strings of the right index finger loop. Draw out and return to position.

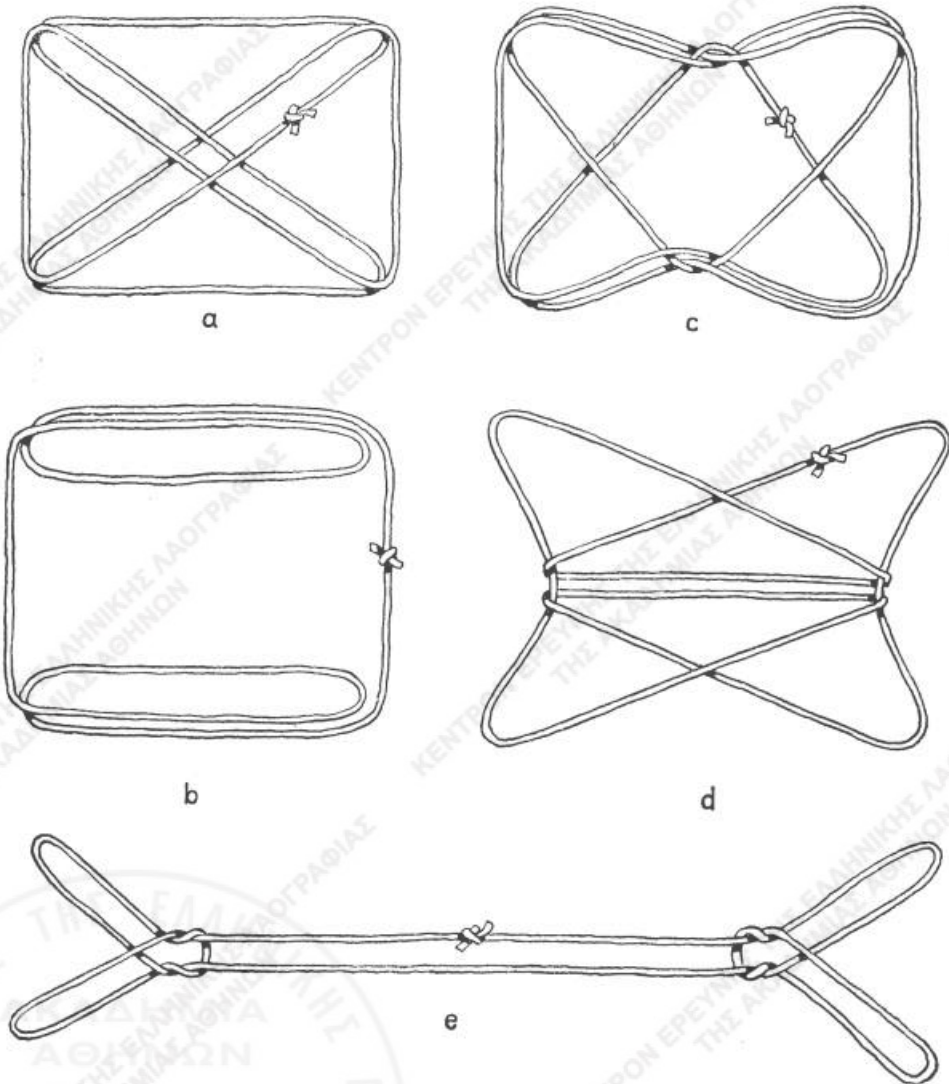
THE GREEK FIGURES

String games are very popular in Greece and the making of them is a favorite pastime of children, particularly of little girls. For the most part, however, they have been ignored by folklorists. Even collectors of folklore materials fail to include them along with other games and sports of children. So far as the present writers are aware, the first folklorist who mentioned the Greek string figures is Kall. Hourmouziadis, whose study «The child in the Ecclesiastical District of Metra and Athyra in Eastern Thrace»¹⁾ contains a series of string figures under the heading «The String Merrils». After having described several figures, he adds regarding the pastime: «This game is played during the cold days of winter, when the children must remain within doors». Later, in 1944 the German Georg Eckert, who spent some time in Saloniki and became seriously interested in Greek folklore, published in German a monograph titled *Griechische Fadenspiele*, in which he examines and describes string games played by the children of Macedonia, Thrace, Epirus, Asia Minor and the Koutsovlachi of Samarina (Macedonia). Eckert distinguishes two series of string games, both of which he describes with great detail, listing also the local terms applied to each of the figures.

The forms presented in the present study were collected in Athens and in the Southern Peloponnese by Georgia Tarsouli, some assistance being given also by persons originally from Western Greece and the islands of the Aegean.

¹⁾ Άρχαιον Θρακιου Θησαυρου, VII (1940-41), pp. 66-133.

The general name for string games or string figures, used through out the whole of Greece, is the *Saw* (τὸ Πιρίονι), although the saw is only one of the ten figures comprising it. According to Eckert's informations¹⁾ it

PLATE

has been known as the *Lyre* (ἡ Λύρα) by the Greeks of Cars (Asia Minor). The name *String Merrils* used in Eastern Thrace is probably due to the

¹⁾ Op. cit p. 10.

resemblance of some figures to the diagram of the Merrils' game. The players (usually two girls) stand facing each other. The string used is four feet or more in length.

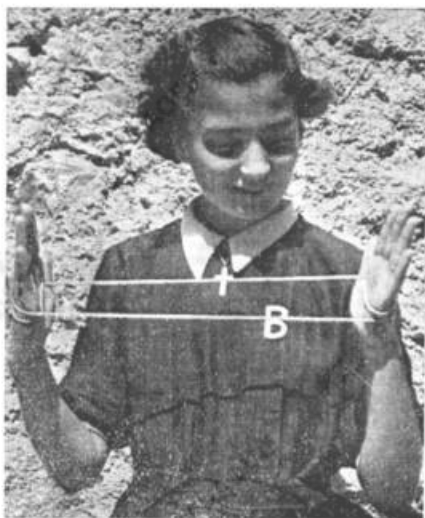

Fig. 1

Fig. 2

Figure 1 (Preparatory)

An opening much less common than *First Position*, though not unusual, is employed for this figure. The first player loops the string around the back of each hand, with the radial string passing between thumbs and forefingers. She then passes the four fingers of the right hand under the radial string and extends the hands. Next, she does the same with the four fingers of the left hand. Each hand now has two dorsal strings and one palmar string.

Figure 2 (Preparatory)

She now takes up the left palmar string on the back of the right middle finger and the right palmar string on the back of the left middle finger, and separates the hands so that all strings are taut¹⁾.

¹⁾ After having manipulated the string exactly as here, an American player will point both hands straight downward. The resulting figure is called *Cat's Cradle*.

Figure 3

In Athens this figure is known as the *Mattress* (ὁ Σομμιάς), in the Aegean Islands as the *Net* (τὸ Δίκτυο), in Western Greece as the *Cakes* (τὰ Γλυκά), and in the Southern Peloponnese as the *Eye* (τὸ Μάτι)¹. Also, according to Eckert's informations, it is called the *Mat* (ἡ Ψάθα) in Chalkidiki, the *Squares* (Μπακλαβαδωτό) in Epirus, and the *Fish* (τὸ Ψάρι) in Macedonia and by the nomad shepherds of Chalkidiki.

From above, the second player grasps with thumb and forefinger of the left hand the point of intersection of the ulnar middle finger string and

Fig. 3 (and 7).

Fig. 4

the ulnar little finger string. With the thumb and forefinger of the right hand she grasps the intersection of the radial middle finger string and the radial forefinger string. She pulls these over and under the horizontal ulnar and radial strings, spreading thumbs and forefingers as she does so. At the same time the first player releases all strings, so that the completed figure is on the hands of the second. (See Plate, fig. a).

¹) The English name for this figure is the *Soldier's Bed*; see *Gomme*, I, 62.

Figure 4

This figure is known as the *Door* (ἡ Πόρτα) and the *Little Bed* (τὸ Κρεββατάκι). According to Eckert it is called the *Sea* (ἡ Θάλασσα) in Trebizonde, the *Cistern* (ἡ Δεξαμενὴ) in Nigrita (Macedonia), and the *River* (Αἶμα) by the Koutsovlachi of Samarina. The name usually given in England (and in the United States) is the *Candles*¹⁾.

To form this figure, the first player grasps the long transverse strings at their intersections, pulls them over and beyond the side strings as before,

Fig. 5

and pushes both hands up through the center, at the same time spreading thumbs and forefingers apart. The figure is now clear of the second player's hands. (See Plate, fig. b).

Figure 5

The common term for this figure appears to be the *Cradle* or the *See-Saw* (ἡ Κούβια). It is also called in Athens the *Goal* (ἡ Φύλακὴ) or the *Pit* (ἡ Γούβια). In Thrace and the Peloponnese it is known as the *Trough* (ἡ Στάφινη), and in Epirus and Chalkidiki, according to Eckert, as the

¹⁾ See *Gomme*, I, 61-62.

Stool (τὸ Σκαμνί). It is known in Eastern Macedonia and by the nomad shepherds of Chalkidiki as the *Boat* (ἡ Βάρκα), and as the *Font* (ἡ Κολυμπήθρα) in Nigrita.

The second player crosses her hands and with the little finger of the right takes up from below the ulnar thumb string. With the little finger of the left hand she takes up in the same way the radial little finger string. Then she pulls these loops over the strings which form the sides

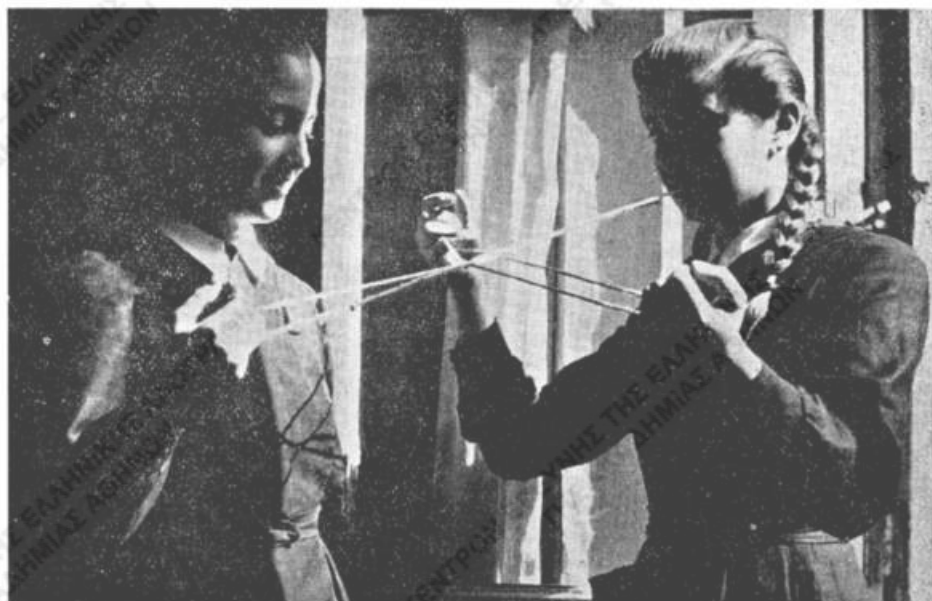

Fig. 6

of Figure 4 and passes both thumbs and forefingers up through the center of the figure, being careful to retain the little finger loops.

Figure 6

This construction, called in Greece the *Saw*¹⁾ (τὸ Πιρόνι), appears in the string figures of many peoples²⁾.

¹⁾ According to Eckert the nomad shepherds of Chalkidiki call it the *Scissors* (τὸ Ψαλίδι) and the Greeks of Kars (Asia Minor) the *Lyre* (ἡ Λύρα).

²⁾ See, for example: *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. 78 (India); *Culin* p. 30 (China); *Haddon*, *Artists in String*, p. 135 (Africa). The latter figure is unique in that the «sawing» is done by one player, who employs the left thumb, the left little finger, thumb and forefinger of the right hand, and the right wrist to hold the loops. The name given to it is Afá (Bellows). The term used in India is Qainchi (Scissors). Chinese players call it simply «sawing wood».

The second player, on whose hands Figure 5 is extended, takes with her teeth the radial thumb string and the first player takes on her forefinger the ulnar little finger string. The second then pulls the loops held by her little fingers, allowing all the others to drop. The figure thus constructed has the form of a cross. To «saw», both players pull simultaneously with head and forefinger, and then the second player pulls with both little fingers. As they «saw», they sing one of the following verses:

The saw, the saw
grows bigger and bigger (Athens)

or

The saw, the saw
uproots the olive tree (West. Greece)

or

I saw, I saw
and I cut the one to two (Athens)

If the players prefer not to end the game by «sawing», they can make additional figures, with Figure 5 as a starting-point.

Figure 7

This is called the *Lattice* (τὸ Καράσι) and is exactly identical with 3, though constructed differently. In Trebizonde, according to Eckert, it has been called the *Frying Pan* (τὸ Τηγάνι).

The first player, from above grasps between thumb and forefinger the point of junction of the crossing strings which form the sides of 5, brings them up and over the horizontal strings, pushes the hands up through the center of the figure, and spreads thumbs and forefingers apart.

Figure 8

This figure is known as the *Little Door* (ἡ Πορτούλα). According to Eckert, in Chalkidiki it is called the *Window* (τὸ Παράθυρο), in Asvestochori (Macedonia) the *Triangle* (τὸ Τρίγωνο), in Epirus the *Cake* (Κουραμπιές), and the *Toilet* (Ἀπόπατος) by the Koutsovlachi of Samarina. English names for it are *Cat's Eyes* or *Diamonds*¹⁾, and Chinese children know it as *Cow's Eyeball*²⁾. It can be formed from either Figure 7 or Figure 3 by the same manipulation.

The second player grasps with thumb and forefinger the point of intersection of the transverse strings, then pulls one *under* the other and

¹⁾ *Gomme*, I, 61-62. ²⁾ *Culin*, p. 30.

over and under the side strings, pushing the hands up through the center of the figure and then separating thumbs and forefingers. (See Plate, fig. c).

Figure 9

This figure is known as the *Fish* (τὸ Ψάρι) in Athens, Macedonia, Thrace, and Trebizonde. In the Peloponnese and Chalkidiki it is called the *Shuttle* (Σαῦτα), and in Epirus the *Fish-bone* (Ψαροκόκκαλο).

Fig. 8

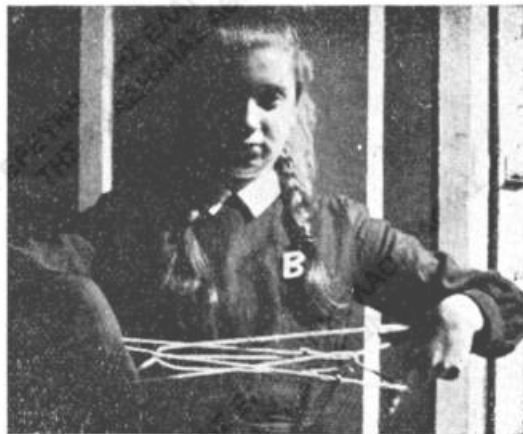

Fig. 9

To form this figure the first player inserts from below the thumb and the forefinger of the right hand into the angles formed by the meeting of the central diamond and the side strings, and *outside* the diamond. She then inserts the thumb and the forefinger of the left hand into the corresponding angles on the other side of the diamond. Next, she turns the fingers from above through the center of the figure¹⁾. (See Plate, fig. d).

Figure 10

This figure is known as the *Scissors* (τὸ Ψαλίδι) in Athens and the Peloponnese, and as the *Needles* (οἱ Βελόνες) in Eastern Thrace. It is of very frequent occurrence in the string figures of many widely separated peoples. Although the completed forms are identical, methods of construction vary greatly. In Scotland the figure is called the *Leashing of Lochiel's Dogs*; in the United States the usual name is *Crow's Foot*²⁾. It is called *Cock's*

¹⁾ American children know this string figure as *Job's Coffin*. The parallel lines in the center represent the body of Job.

²⁾ *Haddon, Cat's Cradles from Many Lands*, p. 73; *Man*, LVI (August, 1903), 118; *American Anthropologist*, V (1903), 213.

Feet in France and Algeria¹). The Ulungu of Africa know it as *Umuzwa* (Wooden Spoon), while the Dogon call it *Bird's Foot*²). The usual name for it among Australian natives is *Emu* or *Emu Foot*³). It has been found also among the Eskimo, who do not regard it as a particularly good figure⁴).

The form constructed in the United States, which is made in exactly the same way as the Scottish, is extended on the second and little fingers

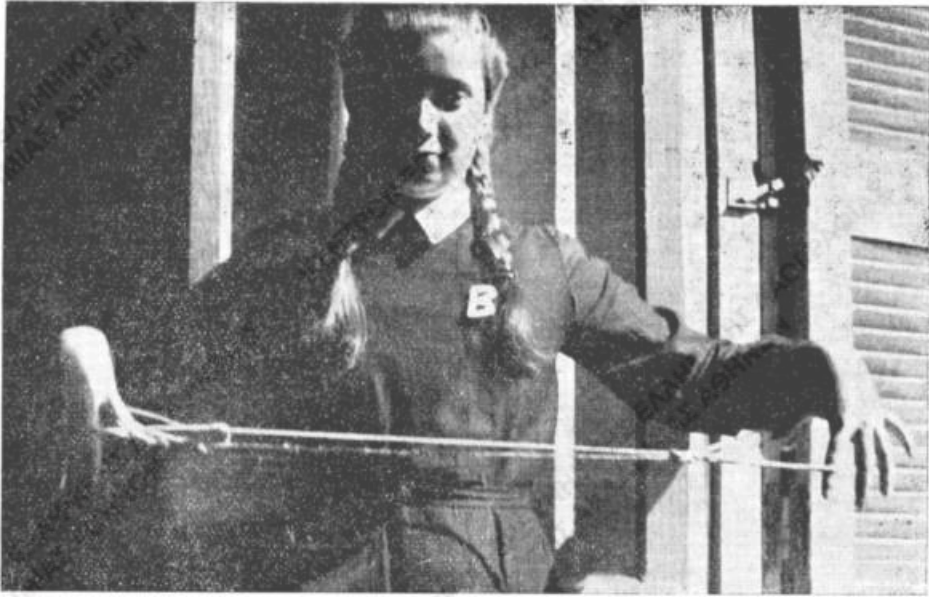

Fig. 9

of both hands. Australian natives extend it on forefingers and little fingers⁵).

To make this, the final figure of the series, the second player takes from below with thumb and forefinger the point of intersection of each pair of crossing strings, pulls them out from the rest of the figure, and passes them from above into the spaces between the crossed strings and the two horizontal strings in the center. The intersection held by the thumb and forefinger of the right hand is passed down through the space on the *opposite* side of the horizontal strings and vice versa. The player then spreads thumbs and forefingers apart to complete the figure. (S. Plate, fig. e).

¹) Jayne, p. 116. ²) Griaule, p. 78. ³) Davidson, p. 817 (with drawing).

⁴) Gordon, p. 17. ⁵) Davidson, pp. 816-817.

WORKS REFERRED TO IN THE TEXT

1. *Boas F.*, «The Game of Cat's Cradle», Internationales Archiv für Ethnographie, I, (1888).
2. *Culin, Stewart*, Korean Games: with Notes on the Corresponding Games of China and Japan. Philadelphia, 1895.
3. *Davidson D. S.*, «Aboriginal Australian String Figures», Proceedings of the American Philosophical Society, LXXXIV, N° 6 (1941).
4. *Dickey, Lyle A.*, «String Figures from Hawaii», Bernice P., Bishop Museum, Bulletin 54. Honolulu, 1928.
5. *Dieffenbach E.*, Travels in New Zealand. 2 v. London, 1843.
6. *Eckert, Georg*, Griechische Fadenspiele, (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien, Heft 6), Thessaloniki, 1944.
7. *Gill W. W.*, Life in the Southern Isles. London, 1876.
8. *Gomme, Alice B.*, The Traditional Games of England, Scotland, and Ireland. 2 v London, 1894-1898.
9. *Gordon G. B.*, «Notes on the Western Eskimo», Transactions of the Department of Archaeology, Free Museum of Science and Art, II, N° 1. Philadelphia, 1906.
10. *Griffith C. L. T.*, and *Haddon, Kathleen*, «Some Brahminic String Figures», Man, XIV, N° 6, N° 45 (1914), 93.
11. *Griaule M.*, «Jeux Dogons», Travaux et Memoires de l'Institut d'Ethnologie XXXII (1938).
12. *Haddon A. C.*, «A Few American String Figures and Tricks», American Anthropologist, II (1903).
13. *Haddon, Kathleen*, Cat's Cradles from Many Lands. London, 1911.
14. — Artists in String. London, 1930.
15. *Hall C. F.*, Life with the Esquimaux. London, 1864.
16. *Hornell J.*, «String Figures from Gujarat and Kathiawar», Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, XI (1932).
17. *Jayne, Carolyn F.*, String Figures. New York, 1906.
18. *Jenness, Diamond*, «Eskimo String Figures», Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918, 13, Part B. Ottawa, 1924.
19. *Landtman G.*, «Folk-Tales of the Kiwai Papuans», Acta Societatis Scientiarum Fennicae, XLVII. Helsingfors, 1917.
20. *Parsons, Elsie Clews*, American Indian Life. New York, 1922.
21. *Riley E. Baxter*, Among Papuan Headhunters. London, 1925.
22. *Rivers W. H. R.*, and *Haddon A. C.*, «A Method of Recording String Figures and Tricks», Man, CIX (1902).
23. *Tylor E. B.*, «Remarks on the Geographical Distribution of Games», Journal of the Royal Anthropological Institute, IX (1879).
24. *Χουρμουζιάδου, Καλλισθένης*, «Τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθῶρων», Ἀρχεῖον Ἑρακικοῦ Θησαυροῦ, τ. Ζ (1940-41).

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΜΑΤΟΠΑΙΓΝΙΑ

ΥΠΟ

PAUL G. BREWSTER ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μόλις από τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἤρχισαν νὰ γίνωνται γνωστὰ εἰς τοὺς ἔθνολόγους καὶ τοὺς λαογράφους τὰ νηματοπαίγνια. Τὸ 1843 ὁ Dieffenbach παρατήρησε τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν¹⁾ καὶ μετὰ ἕξ περίπου ἔτη ὁ Pietri τὰ συνήτησε μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας²⁾. Ἡ συνήθεια τῶν νηματοπαιγνίων παρὰ τοῖς Ἑσκιμώοις παρατηρήθη τὸ 1864³⁾, καὶ εἰς διαφόρους λαοὺς τῆς Πολυνησίας τὸ 1870⁴⁾. Οἱ παλαιότεροι ὅμως αὐτοὶ συγγραφεῖς περιορίσθησαν εἰς τὸ ν' ἀναφέρουν ἀπλῶς ὅ,τι εἶχον παρατηρήσει καὶ δὲν ἐδοκίμασαν νὰ περιγράψουν τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς τῶν σχημάτων ἢ νὰ σχεδιάσουν τὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα εἶδαν νὰ σχηματίζονται.

Μόλις κατὰ τὸ 1876 προσεκλήθη τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων διὰ τὰ νηματοπαίγνια ἀπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Tylor⁵⁾, ὁ ὁποῖος ἐτόνισε τὴν ἔθνολογικὴν σημασίαν τῶν παιδιῶν ἐν γένει. Εἰς τὸν Boas, ὁ ὁποῖος κατεγίνετο εἰς ἐρεῦνας μεταξὺ διαφόρων ομάδων Ἑσκιμῶων, πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῶν πολυπλόκων χειρισμῶν τῶν νηματοπαιγνίων⁶⁾. Τὸ 1902 οἱ Rivers καὶ Haddon ἐδημοσίευσαν μέθοδον, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπινοήσει αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν χειρισμῶν. Χάρις εἰς αὐτὴν τὴν μέθοδον ὁ τρόπος τῆς περιγραφῆς ἐσταθεροποιήθη καὶ οἱ ἐρευνηταὶ ἀπέκτησαν μίαν ὁρολογίαν, ἔκτοτε καθιερωθεῖσαν⁷⁾.

1) Travels in New Zealand II, 32.

2) Βλ. τὴν ἐκθεσιν τοῦ Roth ἐν τῷ American Anthropologist, V (1903).

3) Hall, Life with the Esquimaux, σ. 366.

4) Gill, Life in the Southern Isles, σ. 65.

5) «Remarks on the Geographical Distribution of Games», Journal of the Royal Anthropological Institute, IX (1879), 26.

6) «The Game of Cats Cradle», Internationales Archiv für Ethnographie, I (1888), 299.

7) «A Method of Recording String Figures and Tricks», Man CIX (1902).

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 20^{ου} αἰῶνος ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλογῶν ἠϋξήθη κατὰ πολὺ, ἀπὸ τὴν Ν. Γουινέαν, τὰς Ἰνδίας, πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τὰς νήσους Φίτζι, τὴν Χαβάην, τὴν Κορέαν, τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους¹⁾. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐπίσης βλέπομεν ὅτι δίδεται διὰ πρώτην φορὰν κάποια προσοχὴ εἰς τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν νηματοποι- γνίων, ἰδίως ὑπὸ τῆς Cathleen Haddon²⁾ καὶ τῆς Carolyn F. Jayne³⁾.

Ἐν σύντομον βλέμμα ἐπὶ τῶν ὀνομασιῶν τῶν διαφορῶν σχημάτων ἀποκα- λύπτει τὴν μεγίστην ποικιλίαν τῶν θεμάτων τῶν. Ἄρκει ἐπὶ παραδείγματι νὰ σημειώσωμεν μέγαν ἀριθμὸν ζώων, τὰ ὅποια χρησιμεύουν ὡς πρότυπα (καριμπού, ἀρκούδα, λύκος, σκύλος, κογιότης, καγκουρού, φάλαινα, ψάρι, χελώνη, κροκόδειλος, σαύρα, κουκουβάγια, γλάρος) καὶ μικρότερον ἀριθμὸν οἰκημάτων (χόγκαν, τιπί), ἐργαλείων καὶ ὄπλων (δίκτυ, καμάκι, φυσερό, πέλεκυς, μπουμέραγκ), τοπογραφικῶν γνωρισμάτων (βουνό, ποταμός, δένδρον) καὶ πλοίων (κάνοε, καγιακ). Ἐπὶ πλέον ἀπαντῶνται σχέδια, τὰ ὅποια παριστάνουν σύννεφα, ἀστραπὴν, μέλη τοῦ σώ- ματος κλπ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν, τὰ νηματοπαίγνια παρουσιάζουν ὅλας τὰς δυνατὰς μορφὰς σχημάτων ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα ἕως τὰ πλέον περί- πλοκα. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς ἰδιαιτέρως περιπλόκου σχήματος τῶν Ἐσκιμῶων

¹⁾ Ἐνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀνεξακριβῶτα σημεῖα, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ νηματοπαίγνια, εἶναι ἡ κατα- πληκτικῶς ἄνισος ἐξάπλωσις τῶν. Μολονότι εὐρίσκονται εὐρέως διαδεδομένα εἰς τὴν Β. Ἀμε- ρικὴν, Ν. Ἀμερικὴν, Αὐστραλίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ὠκεανίαν, ἡ παρουσία τῶν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν περιορίζεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τέσσαρας γεωγραφικὰς περιφερείας: Δυτικὴν Εὐρώπην, Ἰνδίας, Φιλιππίνας νήσους καὶ ΒΔ. Σιβηρίαν. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι σπανίως ἔτυχε νὰ καταγραφῶν νημα- τοπαίγνια καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς, δὲν προϋποθέτει κατ' ἀνάγκην τὴν μὴ ὑπαρξίν τῶν. Πιθα- νώτατα εἶναι γνωστὰ τὰ νηματοπαίγνια καὶ εἰς τὰς περιοχὰς αὐτάς, ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὴν κατασκευὴν τῶν ἐφάνησαν πολὺ ἀπόρθητοι νὰ ἐπιδείξουν τὰς ἰκανότητάς τῶν ἀπὸ τὸν φόβον μήπως γελοιοποιηθῶν. Οἱ Ἐσκιμῶι εἶναι ἀναμφισβητήτως οἱ πλέον ἐπιδέξιοι τεχνῖται εἰς τὴν ἐπίδειξιν νηματοπαίγνιων. Τοῦτο ἴσως νὰ ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τοὺς μῆνας τῆς συνεχοῦς νυκτὸς διαθέτουν πολλὰς ὥρας σχολῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἠμποροῦν νὰ ἐξα- σκουῦνται. Ἐπίσης ἰδιαιτέραν ἐπίδοσιν ἐμφανίζουν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Πολυνησίας. Ὅπως τὰ νηματοπαίγνια γενικῶς, οὕτω καὶ τὰ καθ' ἕκαστον σχήματα εὐρίσκονται κατανεμημένα γεω- γραφικῶς κατὰ πολὺ ἄνισον τρόπον. Μερικά, ὅπως π.χ. «τὸ πόδι τῆς καρακάξας» (ἡ ἑλληνικὴ ὀνομασία εἶναι «τὸ ψαλίδι»), εἶναι μᾶλλον εὐρέως διαδεδομένα, γενικῶς ὁμως ἢ ἀκτὶς τῆς διαδόσεώς τῶν εἶναι πολὺ μικροτέρα ἀπ' ὅτι π.χ. τῶν αἰνιγμάτων ἢ τῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν.

²⁾ Cats Cradles from Many Lands (1911), καὶ Artists in String (1930).

³⁾ String Figures (1906).

ἀπαιτοῦνται εικοσιοκτὼ ξεχωριστὰ κινήσεις¹⁾. Διὰ τὰς ἀπλουτέρας μορφάς των εἶναι ἀρκετὰ μόνον αἱ δύο χεῖρες τοῦ παίκτη, διὰ τὸν σχηματισμὸν ὅμως ἄλλων εἶναι ἀπαραίτητος ἡ βοήθεια τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν, τῶν γονάτων, τῶν ὀδόντων, τοῦ τραχήλου ἢ τοῦ ἀγκῶνος. Διὰ τὴν κατασκευὴν δὲ συνθετωτέρων σχημάτων ἀπαιτοῦνται δύο καὶ τρεῖς ἀκόμη χεῖρισται καὶ ἐνίοτε χρησιμοποιοῦνται δύο χωριστὰ νήματα.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ νηματοπαίγνια θεωροῦνται κοινῶς ἀπὸ τοὺς μὴ εἰδήμονας ἀπλῶς ὡς μία εἰδικῶς ταχυδακτυλογικὴ ἀπασχόλησις, εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι κάτι πολὺ σημαντικώτερον. Συχνὰ τὰ νηματοπαίγνια ἀποτελοῦν πραγματικὸν βοήθημα διὰ τὸν ἀνθρωπολόγον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ σχήματά των κατατοπίζεται ἐπὶ τῶν ἠθῶν ἐνὸς λαοῦ, τῶν σχέσεών του πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς γειτονικῶν περιοχῶν, τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον διαδραματίζουν τὰ νηματοπαίγνια εἰς τὸ περιβάλλον των (μαγικοῦ, θρησκευτικοῦ, κοινωνικοῦ κλπ.). Κατὰ πόσον τὰ νηματοπαίγνια εἶχον εἰς παλαιότερους καιροὺς μαγικὴν ἢ θρησκευτικὴν σημασίαν, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀκόμη ἄλυτον πρόβλημα. Ἐν τούτοις, ἐὰν θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν ἀπὸ ὠρισμένας εὐρέως κατεσπαρμένας ἐνδείξεις, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ εἶχον τοιαύτην σημασίαν. Εἰς τὴν Ὁκεανίαν τὰ σχήματα παριστάνουν ἐνίοτε πρόσωπα ἢ πράγματα συνδεόμενα μὲ τὴν θρησκείαν ἢ τὴν μυθολογίαν. Π.χ. ἓνα νηματοπαίγνιον τῶν Παπούα τῆς νήσου Κιβάι, παριστάνει τὸν Μεουρί, τὸ μυθικὸν ὄν, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον²⁾. Ἀπαγορεύσεις καὶ ταμποῦ ἀναφερόμενα εἰς τὰ νηματοπαίγνια ὀδηγοῦν ἐπίσης εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ταῦτα θὰ εἶχον κάποτε ἱερὰν τινα χροιάν. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους ἀπαγορεύεται ἡ ἀπασχόλησις μὲ νηματοπαίγνια κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον³⁾. Οἱ Ἑσκιμῶοι τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδσωνος ἐπιτρέπουν τὴν κατασκευὴν νηματοπαιγνίων μόνον εἰς τοὺς ἐνηλίκους, διότι φοβοῦνται ὅτι, ἂν τὰ ἀγόρια ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ἀπασχόλησιν αὐτήν, ὅταν εἶναι μικρά, κινδυνεύουν, ὅταν μεγαλώσουν καὶ γίνουν κυνηγοί, νὰ ἐμπλακοῦν τὰ χέρια των εἰς τὸ σχοινὶ τοῦ καμακιῦ⁴⁾. Εἰς τοὺς

¹⁾ Gordon, «Notes on the Western Eskimo», Transactions of the Free Museum of Science and Art, II, 94.

²⁾ Τὰ σχέδια καὶ ἡ περιγραφή τῶν σχημάτων δίδονται ἐν Haddon, Artists in String, σσ. 88-90. Διὰ τὸν θρόνον βλ. Landtman, «Folktales of the Kiwai Papuans», ἐν Acta Societatis, Scientiarum Fennicae XLVII, 101-113.

³⁾ Βλ. Haddon, Artists in String, σσ. 75-76. — Jennes, «Eskimo String Figures», Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918, XXX, B. 300. Ταμποῦ τῆς ἀφγήσεως παραμυθῶν εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

⁴⁾ Haddon, Cats Gradles from Many Lands, σ. xv.

Παπούας απαγορεύεται ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ νηματοπαίγνια κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ψαρεύματος τῶν χελωνῶν¹⁾. Εἰς τὴν Χαβάνη καὶ τὸ Τόρρες Στραίτης ἡ κατασκευὴ τοιούτων σχημάτων συνοδεύεται καὶ ὑπὸ (μαγικῆς;) ἐπφοῦ²⁾. Γνωρίζομεν ἐπίσης μίαν τουλάχιστον περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σχέδιον τοῦ νηματοπαιγνίου ἐχρησίμωσεν ὡς μαντικὸν μέσον πρὸς πρόβλεψιν τοῦ φύλου τοῦ ἀναμενομένου τέκνου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμάντευεν ὁ χειριστὴς τοῦ νήματος ἐκ τῆς μορφῆς πού θὰ ἐλάμβανεν τὸ σχῆμα³⁾. Εἰς τὴν Χαβάνη ἐπίσης φαίνεται ὅτι τὰ νηματοπαίγνια ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ ἕνα ἱερέα διὰ τὴν ἴασιν ἀσθενῶν⁴⁾. Εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδσωνος ἡ ἐνασχόλησις εἰς νηματοπαίγνια συνηθίζεται τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ ἐμπλακῇ εἰς τὰ νήματα ὁ ἥλιος καὶ παρεμποδισθῇ οὕτω ἡ ἐξαφάνισις του κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον⁵⁾. Τέλος ἡ κατασκευὴ νηματοπαιγνίων λέγεται ὅτι διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλον εἰς ὠρισμένας τελετουργίας μνήσεως μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Βορείου Αὐστραλίας⁶⁾.

Ἄρρητακαὶ ἐξ ἄλλου ἐνδείξεις διὰ τὴν μαγικὴν σημασίαν τῶν νηματοπαιγνίων μᾶς παρέχονται ἀπὸ τὸ ὅτι ἀνέκαθεν ἐπετρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας ἡ ἐπίδοσις εἰς αὐτά. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν τουλάχιστον, κατὰ τινὰς πληροφορίας, αἱ γυναῖκες γνωρίζουν καὶ ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ παρουσιάξουν πολὺ μεγαλύτεραν ποικίλιαν σχημάτων ἀπ' ὅτι οἱ ἄρρενες πληροφοριοδότηι. Μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐγκυμοσύνης εἶναι ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ νηματοπαίγνια ταμποῦ διὰ τὰς γυναῖκας. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ μὴ προκληθῇ ἀπὸ τοὺς χειρισμοὺς τοῦ νήματος περιπλοκὴ τοῦ ὀμφαλίου λώρου γύρω ἀπὸ τὸ ἔμβρυον καὶ ἐνδεχόμενος στραγγαλισμὸς του. Ἐὰν ἀπεδίδοτο εἰς τὰ νηματοπαίγνια ἱερὰ ἢ μαγικὴ σημασία, εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ ἐπετρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

¹⁾ *Riley*, Among Papuan Headhunters, σ. 163.

²⁾ *Haddon*, Cat's Gradles from Many Lands, σ. xv. — Artists in String, σ. 145.

³⁾ *Parson's*, American Indian Life, σ. 181 (Ἐρυθρόδερμοι τῆς φυλῆς Χαβασουπι τῶν Ν.Α. Πολιτειῶν).

⁴⁾ *Dickey*, «String Figures from Hawaii», Bernice P. Bishop Museum Bulletin 54, σ. 143.

⁵⁾ *Haddon*, Artists in String, σ. 20. (Τὸ θέμα τοῦ παραμυθιοῦ περὶ δεσμεύσεως τοῦ ἡλίου εἶναι εὐρέως διαδεδομένον ἰδίως μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Πολυνησίας. Συναντᾶται ἐπίσης εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς πολλὰς φυλάς Ἀμερικανῶν Ἐρυθροδέρμων).

⁶⁾ *Davidson*, «Aboriginal Australian String Figures», Proceedings of the American Philosophical Society, LXXXIV, 782.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *θηλειὰν* (loop) τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ ἓνα δάκτυλον. Κάθε θηλειὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο γραμμὰς ἢ σειρὰς νημάτων. Τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀντίχειρος, ὀνομάζεται *κερκιδικόν*· ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ μικροῦ δακτύλου, ὀνομάζεται *ὠλένιον*. Τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον διασχίζει τὴν παλάμην, ὀνομάζεται *παλαμιαῖον* καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέρχεται ἀπὸ τὴν ράχιν τῆς χειρός, ὀνομάζεται *ραχιαῖον*.

Συχνάκις ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον δάκτυλον εὐρίσκονται δύο *θηλειές*. Ἡ κατωτέρα, ἢ εὐρισκομένη δηλαδὴ πλησιέστερον πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως τῶν δακτύλων, ὀνομάζεται *κεντρικὴ*. Ἐκείνη, ἢ ὁποία εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὰς ἄκρας τῶν δακτύλων, ὀνομάζεται *περιφερικὴ*.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνοιγμάτων κοινοτέρα εἶναι ἡ ὀνομαζόμενη *Πρώτη θέσις*, ἢ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἀφειτηρίαν διὰ τὸν σχηματισμὸν μεγάλης ποικιλίας ἄλλων σχημάτων. Διὰ νὰ τὴν κατασκευάσῃ ὁ χειριστὴς, περνᾷ τὸ νῆμα ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν μικρὸν δάκτυλον ἐκάστης χειρός, οὕτως ὥστε τοῦτο νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ μικροῦ δακτύλου καὶ τοῦ παραμέσου, νὰ διασχίξῃ τὴν παλάμην, κατόπιν δὲ νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀντίχειρα πρὸς τὴν κερκιδικὴν πλευρὰν τῆς χειρός. Ὅταν αἱ χεῖρες ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' ἀλλήλων, οὕτως ὥστε νὰ τεντωθῇ τὸ νῆμα, τότε θὰ ἔχωμεν ἐν κερκιδικὸν νῆμα εἰς τὸν ἀντίχειρα καὶ ἐν ὠλένιον εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον ἐκάστης χειρός καὶ ἀνὰ ἓν παλαμιαῖον νῆμα.

Τὸ *ἄνοιγμα Α'*, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τῆς *Πρώτης θέσεως*, εἶναι ἐπίσης κοινοτάτον εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀφοῦ ὁ χειριστὴς τοποθετήσῃ τὸ νῆμα εἰς τὴν *Πρώτην θέσιν*, τότε μὲ τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρός συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς ἀριστερᾶς χειρός καὶ τὸ σύρει πρὸς τὴν δεξιάν. Κατόπιν μὲ τὸν δείκτην τῆς ἀριστερᾶς χειρός συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς δεξιᾶς χειρός καὶ τὸ σύρει πρὸς τ' ἀριστερά.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΜΑΤΟΠΑΙΓΝΙΑ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ νηματοπαίγνια εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένα, ἀποτελοῦν δὲ μίαν ἐκ τῶν πλέον ἀγαπητῶν ἀπασχολήσεων, ἰδίως μεταξὺ τῶν κορασίων. Μολαταῦτα μέχρις ἐσχάτων δὲν εἶχον τύχει τῆς δεούσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ἐρευνητῶν, καὶ οὔτε κἂν οἱ συλλογεῖς λαογραφικοῦ ὕλικου εἶχον ἐνδιαφεροθῆ νὰ τὰ περιλάβουν μεταξὺ τῶν ἄλλων παιδιῶν, τὰς ὁποίας κατέγραφον εἰς τὰς συλλογὰς τῶν.

Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, πρῶτος ὁ Καλλισθένης Χουρμουζιάδης εἰς τὴν πραγμα-

τείαν του: «Τὸ παιδί εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων»¹⁾ καὶ εἰς τὸ περὶ παιδιῶν κεφάλαιον παραθέτει ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ σχοινένιο τριόδ'» μίαν σειρὰν νηματοπαιγνίων, τὴν ὁποίαν περιγράφει διεξοδικῶς, λέγων ὅτι: «Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζεται κατὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος, ὅτε τὰ παιδιά ἀναγκαστικῶς ἔμεναν ἐν τῇ οἰκίᾳ».

Ἄργότερον, τὸ 1944, ὁ γερμανὸς Georg Eckert, ὁ ὁποῖος εὕρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ ἠσχολήθη σοβαρῶς μὲ τὴν ἑλληνικὴν Λαογραφίαν, ἐξέδωσε γερμανιστὶ εἰς φυλλάδιον ἐνδιαφέρουσαν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Griechische Fadenspiele». Εἰς αὐτὴν ἐξετάζει τὰ νηματοπαίγνια, τὰ γνωστὰ μεταξὺ τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἡπείρου, τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μεταξὺ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Σαμαρίας. Ὁ Eckert κατέγραψε δύο σειρὰς νηματοπαιγνίων, τὰς ὁποίας καὶ διακρίνει ὑπὸ τοὺς ἀρ. I καὶ II, περιγράφει δὲ λεπτομερῶς τοὺς διάφορους χειρισμοὺς καὶ ἀναφέρει τὰς κατὰ τόπους διδομένας εἰς ἕκαστον σχῆμα ὀνομασίας.

Τὰ εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δημοσιευόμενα στοιχεῖα συνεκεντρώθησαν ἐκ παρατηρήσεων τῆς Γεωργίας Ταρσούλη ἐν Ἀθήναις καὶ Ν.Δ. Πελοποννήσῳ καὶ ἐκ πληροφοριῶν αἱ ὁποῖαι παρεσχέθησαν εἰς αὐτὴν ὑπὸ ἀτόμων καταγομένων ἐξ Αἰτωλίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ κοινὴ ὀνομασία διὰ τὰ νηματοπαίγνια αὐτὰ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ *Πριόνι*²⁾, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς ἐκ τῶν σχημάτων τῆς σειρᾶς, τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τῆς παρουσίας μελέτης. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νηματοπαιγνίων τούτων ἀπαιτεῖται ἡ σύμπραξις δύο προσώπων (συνήθως κορασίων), τὰ ὁποῖα στέκονται τὸ ἐν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὸ χρησιμοποιούμενον νῆμα, συνήθως κοινὸς σπάγγος, ἔχει μῆκος δύο καὶ πλέον πήχεων, αἱ δὲ δύο ἄκραι του ἐνώνουνται διὰ κόμβου.

Σχῆμα 1^{ον} (προκαταρκτικὸν)³⁾

Πρὸς σχηματισμὸν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἐν ἄνοιγμα ὀλιγότερον κοινὸν ἀπὸ τὴν *Πρώτην θέσιν*, ἀλλ' ὄχι ἀσύνηθες. Ἡ πρώτη παίκτρια τυλίγει τὸ νῆμα πέριξ τῆς ῥάχως ἐκάστης χειρὸς, οὕτως ὥστε τὸ παλαμιαῖον νῆμα νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ

¹⁾ «Ἀρχεῖον Θρακ. Θεσσαροῦ», τ. Ζ (1940-41), σ. 66-133.

²⁾ Κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην (ἔ.ἀ σ. 126) τὰ νηματοπαίγνια εἰς τὴν Ἄν. Θράκην φέρουν τὸ ὄνομα «*Τὸ σχοινένιο τριόδ'*», προφανῶς λόγῳ τῆς ὁμοιότητος ἐνίων ἐκ τῶν σχημάτων του πρὸς τὰς διασταυρουμένας ὀριζοντίους καὶ διαγωνίους γραμμάς τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τριόδι* ἢ *Τρίλια* παιγνίου. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένην σειρὰν δὲν περιλαμβάνεται τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πριόνι* γνωστὸν σχῆμα.

³⁾ Βλ. τὰς εἰκόνας τῶν σχημάτων εἰς τὸ ἀγγλικὸν κείμενον καὶ τὸν πίνακα τῆς σελ. 106.

δείκτου και τοῦ ἀντίχειρος και τὸ ὠλένιον ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ μικροῦ δακτύλου. Κατόπιν περνᾷ τοὺς τέσσερας δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὑπὸ τὸ κερκιδικὸν νῆμα και τεντώνει τὴν χεῖρα, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς τέσσερας δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Κάθε χεῖρ ἔχει τώρα δύο ραχιαῖα νήματα και ἓνα παλαμιαῖον.

Σχῆμα 2^{ον} (προκαταρκτικὸν)

Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἰδίᾳ παίκτης σύρει μὲ τὸν δεξιὸν μέσον δάκτυλον τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς και μὲ τὸν ἀριστερὸν μέσον δάκτυλον τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς δεξιᾶς χειρὸς, κατόπιν δὲ ἀπομακρύνει τὰς χεῖρας ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε νὰ τεντωθοῦν ὅλα τὰ νήματα. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν Ἀθήναις θεωρεῖται προκαταρκτικὸν και δὲν φέρει ὄνομα. Κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην ἐν Θράκῃ ἀποκαλεῖται *Κουρτούνα*, κατὰ δὲ τὸν Eckert *Κούνια* ἐν Τραπεζοῦντι, *Ψαλίδι* ὑπὸ τῶν Σαρακατσαναίων τῆς Χαλκιδικῆς, *Κουπάνα* εἰς τὰ Βασιλικὰ Χαλκιδικῆς, *Σαρμανίτσα* ὑπὸ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Σαμαρίνας και *Σκαμνάκι* εἰς τὴν Κόνιτσαν τῆς Ἡπείρου¹⁾.

Σχῆμα 3^{ον}

Εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται ὁ *Σομμῆς*, εἰς τὰς Κυκλάδας τὸ *Δίχτυ*, εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὰ *Γλυκά*, εἰς τὴν Ν. Πελοπόννησον τὸ *Μάτι*. Κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ Eckert εἰς τὰ Βασιλικὰ τῆς Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται ἡ *Ψάθα*, εἰς τὴν Κόνιτσαν τὸ *Μπακλαβαδωτὸ* και τέλος εἰς Νιγρίταν, Ξάνθην και ἀπὸ τοὺς Σαρακατσαναίους τῆς Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται τὸ *Ψάρι*. Ἐπίσης, κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην, ἡ ὀνομασία, ἡ διδομένη εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν Ἀν. Θράκῃ, ἦτο τὸ *Καφάσι*²⁾.

Διὰ νὰ σχηματίσῃ τοῦτο ἐκ τοῦ προηγουμένου σχήματος, ἡ δευτέρα παίκτης λαμβάνει μεταξὺ τοῦ δείκτου και τοῦ ἀντίχειρος τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ μέσου δακτύλου και τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ μικροῦ δακτύλου εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεώς των, μεταξὺ δὲ τοῦ δείκτου και τοῦ ἀντίχειρος τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ μέσου δακτύλου και τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ ἀντίχειρος εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεώς των. Κατόπιν σύρει πρὸς τὰ ἔξω τὰ νήματα αὐτὰ και τὰ περνᾷ, ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ὑπὸ τὰ ὀριζόντια κερκιδικὰ

¹⁾ Ἐνας Ἀμερικανὸς παίκτης, ἀφοῦ χειρισθῇ τὰ νήματα κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον θὰ στρέψῃ τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω. Τὸ σχῆμα ποῦ θὰ ἐμφανισθῇ ὀνομάζεται: *Τὸ λίκνον τῆς γάτας*, (*Cat's cradle*) ἐκ τοῦ ὁποίου εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἔχει ἀποκληθῆ ὀλόκληρος ἡ σειρά τῶν νηματοπαιγνίων.

²⁾ Τὸ ἀγγλικὸν ὄνομα τοῦ σχήματος αὐτοῦ εἶναι: *Τὸ κρεβάτι τοῦ στρατιώτου* (*Soldier's bed*). Βλ. Gomme, 1, 62.

καὶ ὠλένια νήματα, ἀπομακρύνουσα τοὺς δακτύλους ἀπ' ἀλλήλων. Συγχρόνως ἡ πρώτη παίκτηρια ἀποσύρει τὰς ἰδικὰς τῆς χειρᾶς, οὕτως ὥστε τὸ σχῆμα νὰ ἀπομείνῃ εἰς τὰς χειρᾶς τῆς δευτέρας. (Βλ. πίνακα, σχ. α).

Σχῆμα 4ον

Ἡ ἐπικρατεστέρα ὀνομασία διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι ἡ *Πόρτα*, εἰς τὰς Ἀθήνας ὁμως συναντᾶται καὶ ἡ ὀνομασία *Κρεββατάκι*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Τραπεζοῦντα τὸ σχῆμα ἀποκαλεῖται *Θάλασσα*, εἰς τὴν Νιγρίταν *Δεξαμενὴ* καὶ μεταξὺ τῶν Κουτσοβλάχων Σαμαρίνας *Ἀρράον* (ποταμός). Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας ἡ ἐπικρατεστέρα ὀνομασία εἶναι τὰ *Κεριὰ* (the Candles)¹⁾.

Διὰ τὴν σχηματίσθαι τὸ σχῆμα τοῦτο, ἡ πρώτη παίκτηρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου τῶν δύο χειρῶν τὰ κατὰ μῆκος διασταυρούμενα νήματα τοῦ προηγουμένου σχήματος εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐνώσεώς των, κατόπιν δὲ, ὅπως διὰ τὸ προηγούμενον, τὰ σύρει πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὰ περνεῖ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω ὑπὸ τὰ ὀριζόντια κερκιδικὰ καὶ ὠλένια νήματα, ἐξάγουσα ἐκ νέου τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ δευτέρα παίκτηρια ἐν τῷ μεταξὺ ἔχει ἀποσύρει τὰς ἰδικὰς τῆς χειρᾶς. (Βλ. πίνακα, σχ. β).

Σχῆμα 5ον

Ἡ κοινὴ ὀνομασία διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι ἡ *Κούνια*. Εἰς τὰς Ἀθήνας συναντᾶται ἐπίσης καὶ ἡ ὀνομασία *Γούβα* ἢ *Φυλακὴ*. Εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Ν. Πελοπόννησον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκάφη*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Κόνιτσαν καὶ τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται τὸ *Σκαμνί*, εἰς τὴν Ξάνθην καὶ ὑπὸ τῶν Σαρακατσαναίων τῆς Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται *Βάρκα*, εἰς τὴν Νιγρίταν *Κολυμβήθρα*, οἱ δὲ Κουτσόβλαχοι τῆς Σαμαρίνας τὸ ἀποκαλοῦν *Σαρμανίτσα* (λίκνον).

Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἡ δευτέρα παίκτηρια σταυρώνει τὰς χειρᾶς καὶ μὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ ἀντίχειρος, ἐνῶ μὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς συλλαμβάνει τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ μικροῦ δακτύλου. Κατόπιν σύρει τὰ νήματα αὐτὰ πρὸς τὰ ἔξω, ὑπεράνω τῶν νημάτων πού σχηματίζουν τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς τοῦ σχήματος 4 καὶ συγχρόνως περνεῖ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν δείκτην ὑποκάτω, οὕτως ὥστε νὰ ἐξέλθουν εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ νήματα, τὰ ὁποῖα κρατεῖ μὲ τοὺς μικροὺς δακτύλους.

¹⁾ Βλ. Gomme, ἔ. ἀ., I, 61-62.

Σχήμα 6ον

Ἡ κατασκευὴ αὐτὴ ὀνομάζεται γενικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ *Πριόνι* ¹⁾, ἐμφανίζεται δὲ εἰς τὰ νηματοπαίγνια πλείστων λαῶν ²⁾.

Ἡ δευτέρα παίκτρια, ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ σχῆμα, συλλαμβάνει διὰ τῶν ὀδόντων τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ ἀντίχειρος, ἡ δὲ πρώτη λαμβάνει διὰ τοῦ δείκτου τὸ ὠλένιον νῆμα. Τότε ἡ δευτέρα σύρει τὰ νήματα, τὰ ὁποῖα συγκρατεῖ διὰ τῶν μικρῶν δακτύλων, ἐλευθερώνουσα τοὺς ὑπολοίπους. Τὸ σχῆμα τὸ ὅποιον ἐμφανίζεται κατόπιν τῶν χειρισμῶν αὐτῶν ἔχει μορφήν σταυροῦ. Διὰ νὰ θέσουν εἰς κίνησιν τὸ «πριόνι», αἱ δύο παίκτριαι τραβοῦν ταυτοχρόνως τὰ νήματα, τὰ ὁποῖα κρατοῦν, διὰ τοῦ δείκτου ἢ πρώτη καὶ διὰ τῶν ὀδόντων ἢ δευτέρα, κατόπιν δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κρατεῖ ἡ δευτέρα διὰ τῶν μικρῶν δακτύλων. Καθὼς «πριονίζουν» τραγουδοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ κατωτέρω ᾄσματα:

Τὸ πριόνι, τὸ πριόνι
ὅσο πάει καὶ μεγαλώνει (Αἰτωλία)

ἢ

Τὸ πριόνι, τὸ πριόνι
τὴν ἐλιά τὴν ξερριζώνει (Ἀθήναι)

ἢ

Πριονίζω, πριονίζω
καὶ τὸ ἓνα κάνω δυὸ (Ἀθήναι).

Ἐὰν αἱ παίκτριαι ἀντὶ νὰ τελειώσουν τὸ παιχνίδι μὲ τὸ *Πριόνι* προτιμοῦν νὰ συνεχίσουν τὸν σχηματισμὸν σχημάτων, τότε ἐξακολουθοῦν μὲ ἀφετηρίαν τὸ σχῆμα 5.

Σχήμα 7ον

Τοῦτο ὀνομάζεται *Καράσι* ἢ φέρει τὰς αὐτὰς ὀνομασίας μὲ τὸ 3ον σχῆμα. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Τραπεζοῦντια ἀπεκαλεῖτο *Τηγάνι*, κατὰ δὲ τὸν Χουρμου-

¹⁾ Κατὰ τὸν Eckert οἱ Σαρακατσαναῖοι τῆς Χαλκιδικῆς ὀνομάζουν αὐτὴν τὸ *Ψαλίδι* καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ Κάρου ἢ *Λύρα*.

²⁾ Βλ. *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, σ. 78 (Ἰνδία).—*Culin*, σ. 30 (Κίνα).—*Haddon*, *Artists in String*, σ. 135 (Ἀφρική). Τὸ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἀναφερόμενον σχῆμα εἶναι μοναδικὸν κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ «πριόνισμα» γίνεται ὑπὸ ἑνὸς μόνον προσώπου, τὸ ὅποιον χρησιμοποιεῖ τὸν ἀριστερὸν ἀντίχειρα, τὸν ἀριστερὸν μικρὸν δάκτυλον, τὸν ἀντίχειρα, τὸν δείκτην καὶ τὸν καρπὸν τῆς δεξιᾶς χειρός, διὰ νὰ κρατῇ τὰς θηλειάς. Ἡ ὀνομασία, ἡ διδομένη εἰς τὸ σχῆμα εἶναι *Afa* (φυσερό). Εἰς τὰς Ἰνδίας χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος *Qainchi* (ψαλίδι). Οἱ Κινέζοι παῖκται ἀποκαλοῦν τὴν κατασκευὴν «πριονίζω ξύλα».

ζιάδην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μετροῶν ὠνομάζετο Ἄγκαϊγκος. Ἡ ἐμφάνισίς του εἶναι καθ' ὅλα ὁμοία μὲ τὸ Ξον, σχηματίζεται ὁμως κατὰ διάφορον τρόπον.

Ἡ πρώτη παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου τὰ σημεῖα ἐνώσεως τῶν διασταυρουμένων νημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὰς πλαγίας πλευρὰς τοῦ 5, καὶ κατόπιν τὰ φέρει ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὀριζόντια νήματα, εἰσάγει τοὺς δακτύλους ἐκ τῶν ἄνω εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος καὶ ἀπομακρύνουσα τὰς χεῖρας ἀπ' ἀλλήλων τεντώνει τοὺς δακτύλους.

Σχῆμα 8ον

Τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται *Πορτούλα*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται *Παράθυρο*, εἰς τὸ Ἄσβεστοχώρι *Τρίγωνο*, εἰς τὴν Κόνιτσαν *Κουραμπιές*, οἱ δὲ Κουτσόβλαχοι Σαμαρίνας τοῦ δίδουν τὴν ὀνομασίαν Ἄποπατος. Τὰ ἀγγλικὰ ὀνόματα εἶναι *Τὰ μάτια τῆς γάτας* (Cat's Eyes) ἢ Ἄδάμαντες (Diamonds)¹⁾ εἰς δὲ τοὺς μικροὺς Κινέζους εἶναι γνωστὸν μὲ τὴν ὀνομασίαν *Ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ἀγελάδος* (Cow's eyeball)²⁾. Δύναται νὰ κατασκευασθῇ εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος 3 εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος 7 διὰ τῶν αὐτῶν χειρισμῶν.

Πρὸς σχηματισμὸν του ἡ δευτέρα παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τὰ διασταυρούμενα κατὰ πλάτος νήματα εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐνώσεώς των, κατόπιν τὰ φέρει ὑπεράνω τῶν δύο στενῶν πλευρῶν, τῶν μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τῆς συμπαικτρίας της, καὶ τὰ περνᾷ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ μέσα, ἐξάγουσα τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος καὶ ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. (Βλ. πίνακα, σχ. c).

Σχῆμα 9ον

Τὸ γενικὸν ὄνομα διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι τὸ *Ψάρι* (Ἄθῆναι, Ἄσβεστοχώρι, Θράκη, Τραπεζοὺς). Εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται ἡ *Σαῖτα* καὶ εἰς τὴν Κόνιτσαν *Ψαροκόκκαλο*.

Διὰ νὰ τὸ σχηματίσῃ ἡ πρώτη παίκτρια εἰσάγει τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν δεξιὴν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκ τῶν κάτω εἰς τὰς γωνίας, τὰς σχηματιζομένας ὑπὸ τῆς διασταυρώσεως τῶν γραμμῶν τοῦ κεντρικοῦ ῥόμβου καὶ τῶν πλαγιῶν νημάτων, καὶ πράττει τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Κατόπιν, στρέφουσα τὰς χεῖρας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἔσω, εἰσάγει τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον τοῦ ῥόμβου, ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων³⁾. (Βλ. πίνακα, σχ. d).

¹⁾ *Gomme* I, 61 - 62.

²⁾ *Culín*, σ. 30.

³⁾ Οἱ Ἀμερικανόπαιδες ὀνομάζουν τὸ σχῆμα τοῦτο: *Τὸ φέρετρον τοῦ Ἰώβ* (Job's Coffin) Αἱ δύο παράλληλοι γραμμαὶ εἰς τὸ κέντρον παριστάνουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰώβ.

Σχήμα 10^{ον}

Τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται τὸ *Ψαλίδι* ἐν Ἀθήναις καὶ Ν. Πελοποννήσῳ καὶ οἱ *Βελόνες* ἐν Θράκῃ, κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην. Ὁ Eckert τὸ ἀγνοεῖ, ἀναφέρει ὅμως ὑπὸ τὸν ἀριθ. 8α ἐν σχῆμα, τὸ ὁποῖον περιγράφει καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζει *Παπιπόδαρα*. Συναντᾶται συχνότατα εἰς τὰ νηματοπαίγνια πολλῶν μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχόντων λαῶν. Μολονότι ἡ τελικὴ μορφή εἶναι ἡ αὐτῆ, οἱ χειρισμοὶ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ διαφέρουν μεγάλως. Εἰς τὴν Σκωτίαν τὸ σχῆμα ἀποκαλεῖται τὸ *Λουρὶ τῶν σκυλιῶν τοῦ Λόσιελ* (The leashing of Lochiel's dogs), εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἡ συνήθης ὀνομασία του εἶναι τὸ *Πόδι τῆς Κίσσας* (Crow's foot)¹⁾, εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀλγερίαν τὰ *Πόδια τοῦ Πετεινοῦ* (Pattes du Coq)²⁾, εἰς τοὺς Οὐλουγκοὺς τῆς Ἀφρικῆς εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σύλινο Πηροῦν* (Umuuzwa), εἰς δὲ τοὺς Ντογκὸν ὡς *Τὸ Πόδι τοῦ Πουλιῶ*³⁾. Ἡ συνήθης ὀνομασία του μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας εἶναι *Ἐμός*, ἢ τὸ *Πόδι τοῦ Ἐμός*⁴⁾. Παρατηρήθη ἐπίσης εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν θεωροῦν τοῦτο ὡς ἰδιαιτέρως καλὸν σχῆμα⁵⁾.

Εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας, ὅπου διὰ τὴν κατασκευὴν του χρησιμοποιοῦνται οἱ ἴδιοι ἀκριβῶς χειρισμοί, ὅπως καὶ εἰς τὴν Σκωτίαν, τὸ σχῆμα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ μικροῦ δακτύλου τῶν δύο χειρῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας χρησιμοποιοῦν τοὺς ἀντίχειρας καὶ τοὺς μικροὺς δακτύλους⁶⁾.

Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σχήματος τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ τελευταῖον τῆς σειρᾶς, ἡ δευτέρα παίκτηρια συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω, μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος, τὰ διασταυρούμενα κερκιδικὰ καὶ ὠλένια νήματα : εἰς τὰ σημεῖα τῆς συναντήσεώς των, τὰ ἀπομακρύνει ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ σχήματος καὶ κατόπιν, στρέφουσα τὰς χεῖρας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, περνᾷ τοὺς δακτύλους εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῶν διασταυρουμένων νημάτων καὶ τῶν δύο ὀριζοντίων γραμμῶν. Κατόπιν τεντώνει τὰς χεῖρας καὶ ἀπομακρύνει τοὺς δακτύλους ἀπ' ἀλλήλων, διὰ νὰ ἐμφανίσῃ τὸ σχῆμα εἰς τὴν τελικὴν του μορφήν. (Βλ. πίνακα, σχ. ε).

¹⁾ Haddon, Cat's Gradles from Many Lands, σ. 73. — Man, LVI (Αὔγουστος 1903), 118. — American Anthropologist, V (1903), 213.

²⁾ Jayne σ. 116.

³⁾ Griantle, σ. 78.

⁴⁾ Davidson, σ. 817 (μετὰ σχεδίου).

⁵⁾ Gordon, σ. 17.

⁶⁾ Davidson, σ. 816-817.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ἌΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Υ Π Ο

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ

Ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἐξερεύνησις τῶν δημωδῶν μνημείων τοῦ λόγου, πλὴν τῆς γνώσεως τῶν περὶ δικαίου ἀντιλήψεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται, δύναται νὰ προσκομίσῃ πλουσιώτατα στοιχεῖα καὶ διὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ ἰδίᾳ ἱστορικὴν μελέτην τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου.

Ἰδίᾳ αἱ παροιμίαι, τὰ δημῶδη ἄσματα, οἱ μῦθοι, αἱ παραδόσεις καὶ τὰ δημῶδη βιβλία εἶναι πλουσιώτατα εἰς γνώμας καὶ ἄλλας ἐνδεξίεις, αἵτινες ὑπεμφαίνουσι τὰς περὶ τοῦ δικαίου ἀντιλήψεις τοῦ ἡμετέρου λαοῦ. Αὗται δ' ἀναφέρονται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ Δικαίου καὶ θὰ ἠδύνατό τις, ὡς νομίζω, ἐκ τῆς ἐνδελεχοῦς αὐτῶν μελέτης νὰ διαφωτίσῃ θέματά τινα ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν ἐπιστήμην.

Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Δημητρακόπουλος πρὸ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος κατανοήσας τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἐνέχει διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ Δικαίου ἡ Λαογραφία, προέβη εἰς σύντομον ἐπισκόπησιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν παροιμιῶν, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Δικαίου¹). Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰ δημῶδη ἄσματα περιορίσθη νὰ ὑποδείξῃ δύο μόνον ἄσμάτων τὴν ὑπεμφαινομένην νομικὴν ἔννοιαν.

Ἐνεκα τῆς πενιχρότητος τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψει του ὁ βαθὺς ἐκεῖνος ἐρευνητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἡ μελέτη αὐτοῦ δὲν ἐξήντηλε τὸ θέμα. Ἡ συμβολὴ τῆς ὅμως εἰς τὰς σχετικὰς ἐρεῦνας καὶ ἰδίως ἡ ὠθησις πρὸς πληρεστέραν μελέτην τοῦ θησαυροῦ τῶν λαϊκῶν παροιμιῶν καὶ ἄσμάτων εἶναι ἀναμφισβήτητος. Δεδομένου μάλιστα, ὅτι ἔκτοτε αἱ λαογραφικαὶ ἔρευναι μεγάλως ἀνεπτύχθησαν καὶ παρ' ἡμῶν καὶ ὅτι μέγας πλοῦτος λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπεθησαυρίσθη εἰς χειρογράφους καὶ ἐντύπους συλλογὰς, ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως

¹) Βλ. Ν. Π. Δημητρακοπούλου, «Τὸ Δίκαιον ἐν ταῖς Παροιμίαις» Νομικαὶ Ἐνασχολήσεις τ. Β', 1925 σ. 79.

ἐξέτασις τῶν λαϊκῶν μνημείων τοῦ λόγου καθίσταται σήμερον ἔτι μᾶλλον ἐπιβεβλημένη καὶ διαφωτιστική.

Ἡ παροῦσα μελέτη, τμήμα γενικωτέρας ἡμῶν ἐργασίας περὶ τῶν παροιμιῶν καὶ τῶν ἔσμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ καθόλου Δίκαιον, ἀφορᾷ εἰδικώτερον εἰς ζητήματα Ποινικοῦ Δικαίου καὶ Ἑγκληματολογίας.

Εὐκταία βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ταυτόχρονος πρὸς τοῦτο χρησιμοποίησις καὶ ὄλων τῶν λαογραφικῶν μνημείων, (μύθων, παραδόσεων κλπ.). Ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ μόνη ἡ ἐξέτασις τοῦ ὕλικου τῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν παροιμιῶν τοῦ λαοῦ ἀρκεῖ, ἵνα μᾶς παράσχη σαφῆ ὅπως οὖν εἰκόνα τῆς λαϊκῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι συλλογαὶ παροιμιῶν καὶ ἔσμάτων, αἱ ὁποῖαι εἶδον τὸ φῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, προστιθέμεναι εἰς τὴν μεγάλην συλλογὴν τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου καὶ εἰς τὸ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον συνεκέντρωσε καὶ κατέταξε μεθοδικῶς εἰς τὰς συλλογὰς αὐτοῦ τὸ Λαογραφικὸν Ἄρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μοὶ παρέσχον τὴν εὐχέριαν νὰ ἀνερευνηθῶ καὶ θέματα τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, τὰ ὁποῖα ὁ μακ. Ν. Δημητρακόπουλος δὲν ἔθιξεν εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν μελέτην του, ὡς καὶ θέματα νέας ἐπιστήμης, τῆς Ἑγκληματολογίας, παρουσιάζοντα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν λαϊκῶν ἀντιλήψεων ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον.

Ἐκπλήττει πολλάκις τὸ γεγονός, ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐκπεφρασμένας καὶ οἶονεὶ παγίας ἀντιλήψεις διὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη μόλις ἐσχάτως ἔχει καταλήξει εἰς πορίσματα. Αἱ νεώτεροι ἐπὶ παραδείγματι ἔρουναι ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι χρήσιμος καὶ ἡ μαρτυρία τῶν παιδῶν καὶ τῶν ἐχόντων ἠλαττωμένην διανοητικὴν ἰκανότητα, διότι οὗτοι προσέχουν ἀκριβέστερον τῶν ἐνηλίκων εἰς τὰς λεπτομερείας. Τοῦτο ἀκριβῶς διδάσκει καὶ ἡ γνωστὴ λαϊκὴ παροιμία :

Ἀπὸ λωλὸ καὶ ἀπὸ μωρὸ μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια.

Πλεῖστοι ἐξ ἄλλου παροιμίαι, ὡς καὶ δημοτικὰ ἔσματα, ἀποκαλύπτουν πεποιθήσεις περὶ δικαίου, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἐφαρμοζόμενον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν δίκαιον κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους. Ἐκρίνα δὲ σκόπιμον εἶς τίνα κεφάλαια τὴν παράθεσιν καὶ βυζαντινῶν παροιμιῶν καὶ μάλιστα ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν πλήρη ὁμοιότητα πρὸς τὰς νεωτέρας, ἐπειδὴ οὕτω διαφωτίζεται ἔτι μᾶλλον ἡ νομικὴ παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅμοίως εἰς ὀρισμένα ἔσματα ἔχομεν ἐμφανεῖς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἴσχυον εἰς ἐποχὰς ἀρχαίων δικαίων. Οὕτω π.χ. ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔσματος τοῦ συννευρεθέντος πρὸς νεκρὴν φέρει σπέρματα θεοκρατικῶν περὶ ποινῆς ἰδεῶν.

Διὰ τὰς παροιμίας δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ πλήρης αὐτῶν κατανόησις καὶ

ἐν προκειμένῳ ἢ ἀνεύρεσις τῆς τυχόν λανθάνουσας ἐν αὐταῖς νομικῆς ἐννοίας εἶναι ἔργον δυσχερές. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἐξαιρετικὰ ὀλισθηρὸν, ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς ἔχοντας ἱκανὴν πείραν εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν. Ἰδιαιτέρως ὁ ἐμποτισμένος ἀπὸ διαφόρων νομικῶν ἐννοίας κινδυνεύει, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν, τὴν φραστικὴν μορφήν, νὰ προβῇ εἰς τὴν «νομικοποίησιν» παροιμιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν παρὰ τῷ λαῷ ὅλως διάφορον σημασίαν. Τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον προσεπάθησα, ὅσον ἠδυνάμην, ν' ἀποφύγω.

Τοὺς στίχους τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ τὰς παροιμίας, αἵτινες ἀνάγονται εἰς ἕκαστον τῶν θεμάτων τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἑγκληματολογίας, παραθέτω ἐν παραλληλισμῷ, ἵνα οὕτως ἐξακριβώνεται καὶ διασαφηνίζεται καλύτερον ἢ λαϊκὴ περὶ ἐκάστου ἀντίληψις. Διάγραμμα τῶν θεμάτων τούτων, ἐμφαίνον τὴν ἀκολουθουμένην ἐν τῇ διαπραγματεύσει τῆς ὕλης σειράν, παραθέτω κατωτέρω.

Τέλος ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω χάριτας εἰς τὴν σεβαστὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἣτις μοὶ ἐπέτρεψε τὴν μελέτην καὶ χρῆσιν τοῦ ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ ἀποκειμένου πλουσιωτάτου ὕλικου δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ παροιμιῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν σεβαστόν μου Διευθυντὴν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κ. Γεώργιον Α. Μέγαν διὰ τὰς πολυτίμους ὑποδείξεις του.

Α'. Ποινικὸν Δίκαιον

- 1) Δικαιολογητικὴ βίασις καὶ σκοπὸς τῆς ποινῆς
- 2) Ἐλευθερία βουλήσεως — Στίγματα
- 3) Καταλογισμὸς
- 4) Συνέργεια
- 5) Ἐμπρακτος μετάνοια
- 6) Ἐγκλήματα κατὰ τῆς τιμῆς
- 7) Παιδοκτονία
- 8) Βιασμὸς — Ἀποπλάνησις
- 9) Μοιχεία
- 10) Κλοπὴ
- 11) Ὑπεξαίρεσις

Β'. Ἑγκληματολογία

- 1) Φυλὴ
- 2) Ἐπάγγελμα
- 3) Ἡλικία
- 4) Τυχρὰ παίγνια
- 5) Ναρκωτικά
- 6) Ἐταιρισμὸς
- 7) Δεισιδαιμονία
- 8) Ἰχνη
- 9) Μάρτυρες
- 10) Νεκροφιλία

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- * *Αποστολάκη Γιάννη*, Δημοτικά Τραγούδια, 1929.
- * *Αραβατινοῦ Π.* Συλλογή δημοδῶν ᾠσμάτων τῆς Ἠπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1880.
- Βενιζέλου Ἰ.* Παροιμιαὶ δημοδῶδες. Ἐν Ἐρμουπόλει 1867.
- Γαροδία Κ.* Ἑγκληματολογία, τ. Α' 1948, τ. Β' 1938 - 1947.
- * Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας, 1923.
 - * Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ, 1925.
- Δημητρακοπούλου Ν. Π.* Τὸ δίκαιον ἐν ταῖς παροιμιαῖς. Νομικαὶ ἐνασχολήσεις, τ. Β', 1925.
- * *Ἠλιοπούλου Τιμ.* Σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, τ. Α', 1923.
- * *Ἠλιοπούλου Τιμ. - Χωροφᾶ Ν.* Σύστημα Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, 1927.
- Κανελλάκη Κ. Χιακά Ἀνάλεκτα*, Ἀθ. 1890.
- Κυριαζῆ Ν. Γ.* Κυπριακαὶ παροιμιαί, ἐν Λευκωσίᾳ, 1940.
- Κυριακίδου Στίλπ.* Αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημόδου νεοελληνικῆς ποιήσεως (Λόγος πρυτανικός), ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1934.
- Κωστῆ Κ.* Ἐρμηνεῖα τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ποινικοῦ Νόμου, τ. Β' καὶ Γ', 1928 - 1929.
- Λαογραφία.* Δελτίον τῆς Ἑλλ. Λαογραφ. Ἑταιρείας, τόμ. Α'-ΙΓ'.
- Λελέκου Μιχαήλ*, «Ἐπιδόρπιον» τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1888.
- Λιουδάκι Μ.* Λαογραφικὰ Κρήτης, τόμ. Α', Μαντινάδες, Ἀθήναις 1936.
- Λόντεκε Ἐντβίγης*, Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Ἐν Ἀθήναις 1943.
- Μαριδάκη Γ.* Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατορῶν, Ἀθήναις 1922.
- Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.* Καρπαθιακὰ μνημεῖα: Α'. Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου, Ἀθήναις 1928.
- Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα*, τ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1870 - 1876.
- Πανδέκται*, 47.277 καὶ 47.211.
- Παπακρυμικοπούλου Ι. Π.* Ἡ διαπαρθένευσις κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίᾳ δίκαιον, 1943.
- Πασαγιάννη Κ.* Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια, 1928.
- Πετρούνια Β.* Μανιάτικα μοιρολόγια. Σειρὰ Α'. Ἀθήναις 1934.
- Πολίτου Ν. Γ.* Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παραδόσεις, Τόμ. 1-2. Ἐν Ἀθήναις 1904.
- * Παροιμιαί, τόμ. 1-4, Ἀθήναις 1899 - 1902.
- Τσουνκαλά Κ.*, Ποινικὴ Δικονομία, 1938.
- Χωροφᾶ Ν.* Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α, 1924.
- Fauriel C.*, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824.
- Jeannarakis Anton*, ᾠσματα κρητικὰ μετὰ διστίχων καὶ παροιμιῶν, Leipzig 1876.
- Kurtz Eduard*, Die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes, 1886.
- Passow Arnoldus*, Popularia carmina Graeciae recentioris, Lipsiae 1860.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

- Βενιζέλος** I. Βενιζέλου, Παροιμιαί δημώδεις. Ἐν Ἐρμουπόλει, 1867.
- Δημητρακόπουλος** N. Π. Δημητρακοπούλου, Τὸ δίκαιον ἐν ταῖς παροιμίαις. Νομικαὶ ἐνασχολήσεις, τ. Β' 1925.
- Κυριαζῆς** Γ. Ν. Κυριαζῆ, Κυπριακαὶ παροιμιαί. Ἐν Λευκωσίᾳ, 1940.
- Λ Α** Λαογραφικὸν Ἄρχειον.— Οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα συνήθως συνοδεύουν τὴν βραχυγραφίαν ταύτην, εἶναι κατὰ σειρὰν: ὁ ἀριθμὸς τοῦ χειρογράφου καὶ τῆς σελίδος, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται παροιμία τις ἢ ἄσμα, τὸ ὄνομα τοῦ συλλογέως, ὁ τόπος τῆς προελεύσεως, ὁ χρόνος τῆς συλλογῆς. Π. χ. ΛΑ 1380 Β', 193. Μ. Λιουδάκη, Λασηθι, Ἅγιος Γεώργιος, 1939 = Λαογραφικὸν Ἄρχειον, ἀριθμὸς χειρογράφου 1380 Β, σελὶς 193. Συνέλεξεν ἡ Μαρία Λιουδάκη εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Γεώργιος τοῦ Λασηθίου τὸ 1939.
- Λαογραφία** Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Τόμ. Α' - ΙΓ'.
- ΝΕΑ** Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα. Ἀθ. 1871 κέ. τ. Α' Β'.
- Passow** Arn. Passow, Popul. carmina Graeciae recent., Lipsiae 1860.
- Π Π** Πολίτου Παροιμιαί.— Πρόκειται περὶ τῆς μεγάλης συλλογῆς ἑλληνικῶν παροιμιῶν τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτου, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παροιμιαί. Τόμ. Α' - Δ' (1899-1902). Τὸ ἀνέκδοτον αὐτῆς μέρος (στοιχεῖα Ε — Ω) εὐρίσκεται κατατεθειμένον εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἄρχειον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς βραχυγραφίας, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν, ἡ παραπομπὴ εἰς τὸ ἀνέκδοτον μέρος ἐμφαίνεται μόνον ἐκ τοῦ λήμματος, ἀρχομένου ἀπὸ τινος τῶν μετὰ τὸ ε (ἐλπὶς) στοιχείων.

Α'. ΠΟΙΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

1. Δικαιολογητική βάση και σκοπός τῆς ποινῆς.

Αἱ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διατυπωθεῖσαι θεωρίαι περὶ ποινῆς, αἱ ὁποῖαι μεγάλως ἀπασχολοῦν τὸ Ποινικὸν Δίκαιον, εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ διατυπωμέναι εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δημοτικὰ ἄσματα.

Ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις δὲν φαίνεται ἀποκλίνουσα μονομερῶς ὑπὲρ ὀρισμένης θεωρίας περὶ ποινῆς· τόσον ὅμως αἱ ἰδέαι τῆς ἀνταποδόσεως, ὅσον καὶ τῆς προλήψεως ἔχουν εὐρεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Οὕτως εἰς τὰς παροιμίας:

*Ὁ κακὸς θέλ' ἀντίκακο ¹⁾,
Κακὸ τὸ κακὸ θεραπύεται ²⁾,
Ὅ,τι σοῦ κάνουνε νὰ κάνης
καὶ ποτὲ κακὸ δὲν κάνεις ³⁾,*

ἐκδηλοῦται ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως, ἡ ὁποία, ὡς ἐκδήλωσις ἰσχυροτάτης ὀρμῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λείπῃ ἐκ τῆς λαϊκῆς γνωμολογίας.

Αἱ ἀνωτέρω παροιμίαι ἔχουν τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι θεωροῦν ὄχι μόνον ἐπιβεβλημένην, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένην εὐθυνῶν τὴν ἀνταπόδοσιν, προκειμένου νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐξιλέωσις τοῦ προσγενομένου κακοῦ ⁴⁾.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως δὲν εἶναι ἡ μόνη κυριαρχοῦσα εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Καὶ ἰδέαι γενικῆς προλήψεως ἐμφανίζονται εἰς δημόδη ἄσματα, ὡς εἰς τοὺς κατωτέρω στίχους, ὅπου ὁ σύζυγος, ὁ φονεύσας τὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληφθεῖσαν μοιχαλίδα, λέγει:

*Γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ λύγκες, ἄλλη νὰ μὴ τὰ κάνη,
τῆς Μάρως τὰ καμώματα, τοῦ Κωσταντῆ τὸ χάλι ⁵⁾.*

Φανερόν εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα τίθεται ὡς σκοπὸς τῆς ποινῆς ἡ πρόληψις καὶ ἡ συγκράτησις τῶν ἄλλων γυναικῶν ἀπὸ παρομοίας φύσεως ὀλισθηήματα. Ἐφ' ἑτέρου ἡ παροιμία:

¹⁾ ΛΑ 249, 86, Βιάννος Κρήτης, 1919.

²⁾ Βενιζέλιος, σ. 127, 152. Πρβλ. καὶ παρ' ἀρχαίοις «Κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι» (Θουκυδ. 5, 65).

³⁾ Μιχ. Δελέκου, «Ἐπιδόρπιον» τ. Α', σ. 163.

⁴⁾ Παρομοίαν ἰδέαν ἀνταποδόσεως ἐκφράζει καὶ ἡ βυζαντινὴ παροιμία: «Σὺν κατὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου, κἀγὼ τοῦ νότου σου» (Π Π νῶτον, 1. Krumbacher, Mosk. Samml. 55).

⁵⁾ Λαογραφία τ. Η', 1921, σ. 89, 36-37.

Δείρε τονε γιά τ' αὐγόν, νὰ μὴν πάρη τὴν κόττα ¹⁾,

θεωροῦσα ὅτι, ἂν ὁ μικροκλέπτης δὲν τιμωρηθῆ, θὰ ἀποτολμήσῃ εἰς τὸ μέλλον μεγαλύτερας κλοπᾶς, ἐκφράζει τὴν ἰδέαν τῆς εἰδικῆς προλήψεως ὅτι δηλαδή σκοπὸς τῆς ποινῆς εἶναι ἡ συγκράτησις τοῦ ἐγκληματήσαντος ἀπὸ τῆς τελέσεως νέων ἐγκλημάτων ²⁾.

2. Ἐλευθερία τῆς βουλήσεως. Στίγματα.

Εἰς τὰς παροιμίας:

Ὁ,τι παθαίνει τὸ κορμὶ τὰ φταίει τὸ κεφάλι ³⁾,

Ὁ,τι τρανάει ὁ ἄνθρωπος τὸ τρανάει ποὺ τὸ κεφάλ' εἶ (ἢ ποὺ τὴ γνώμ' εἶ) ⁴⁾

θεωρῶν ὁ λαὸς, ὅτι ἕκαστος εἶναι ἀπολύτως ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του, λαμβάνει θέσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ κλασσικὴ σχολὴ ἐδράζει τὴν ποινικὴν εὐθύνην τοῦ δράστου.

Ἐμφαντικώτερον ὅμως εἰς ἄλλην παροιμίαν διατυποῦται ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις, ὅτι ὁ δράστης ἐγκληματικῆς πράξεως ἔχει ἀκεραίαν τὴν ποινικὴν εὐθύνην ταύτης, ὡς ἀπολαμβάνων πλήρους ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Ἡ παροιμία αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

*Ὁ πεθαμὸς κ' ἢ παντρεῖα εἶναι γραμμένα
ἢ κλεψιά κ' ἢ π'τανιὰ δὲν εἶναι γραμμένα* ⁵⁾.

Ἐδῶ γίνεται σύγκρισις ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ γάμου, τοὺς ὁποίους ρυθμίζει ἡ μοῖρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς κλοπῆς καὶ τῆς πορνείας, εἰς τὰς ὁποίας μόνος ρυθμιστῆς εἶναι ἡ ἐλευθέρη βούλησις τοῦ ἀτόμου.

Ἄξια προσοχῆς εἶναι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὰ στίγματα τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως δὲ εἰς τὰ μορφολογικὰ στίγματα ⁶⁾.

1) ΠΠ τ. Δ', σ. 340 δέρον, 7α.

2) Συναφῆς ὑπὸ ἔποψιν ἀποτελεσμάτων εἶναι ἡ παροιμία:

Ἀπ' τ' αὐγὸ σὴν ὄρθα, κι ἀπὸ τ' ἀρνὶ σὸ βόϊδι

(Π Π τ. Β', σ. 595) ὡς καὶ ἡ βυζαντινὴ: «Ὁς κλέπτει τὸ φόν, κλέπει δὴ καὶ τὴν ὄρθιν» (Ed. Kurtz, Die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes, 1886. Πρβλ. Π Π κλέφτω, 26.

3) ΛΑ 1151, 25, Μ. Λιουδάκι, Σινώπη, 1938.

4) ΛΑ 498, 8, Τ. Γρέζος, Βογατσικό Μακεδονίας.

5) ΛΑ 867, 510, Λουκόπουλος, Αἰτωλία.

6) Ὁ θεμελιωτῆς τῆς Ἱταλικῆς θετικῆς Σχολῆς Καῖσαρ Lombroso καθώρισε σειρὰν ἰδιαιτέρων σημείων, σωματικῶν καὶ ψυχικῶν, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἑξωτερικῶς ὁ τύπος τοῦ ἐγκληματίου ἀνθρώπου. μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα: α') στίγματα μορφολογικὰ (ἀνατομικαὶ ἀνωμαλίας τοῦ κρανίου, τοῦ μήκους καὶ τοῦ βάρους τοῦ σώματος, χειρῶν, ποδῶν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν, β') βιολογικὰ στίγματα καὶ γ') ψυχολογικὰ στίγματα.

Ἡ πεποίθησις ὅτι οἱ ἔχοντες στίγματα εἶναι κακῆς προδιαθέσεως καὶ ἐγκληματικοὶ τύποι εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν¹⁾. Ἡ λαϊκὴ δογματολογία συμβουλεύει:

Ἐκ τῆς σημαδεμένης ἀνθρωπίνης ἀλλάγῃ τὰ ρούχα σου²⁾.

Ὁ Θεὸς γὰρ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ σημαδιακόνε³⁾.

Μὲ μεγαλυτέραν ὅμως ἔμφρασιν ἀποδίδει τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ παροιμία:

*Ἐκ τῆς ἀστραπῆς, φωτιάς, σεισμοῦ, πανοῦκλας, πείνας, χιόνι
καὶ ἀπὸ καμπούρη καὶ σπανοῦ ὁ Θεὸς γὰρ σὲ γλυτώνῃ⁴⁾.*

3. Καταλογισμός.

Ὁ καταλογισμὸς, ἀποτελῶν τὸν θεμελιώδη ὅρον τῆς ποινικῆς εὐθύνης τοῦ δράστου ἐγκληματικῆς πράξεως, δὲν ἔμεινεν ἀπαρατήρητος ἀπὸ τὴν λαϊκὴν σοφίαν. Διὰ τῆς καθαρῶς νομικῆς παροιμίας:

Τὸν λαὸν ὁ νόμος δὲν τὸν πιάνει,⁵⁾

ἂν καὶ ἐκφράζεται ὑπὸ στενὴν ἐρμηνείαν τὸ ἀτιμώρητον τοῦ παράφρονος, ὅμως θίγεται ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν τὸ ζήτημα τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμὸν. Ἐκ τῆς ὅλης δὲ φραστικῆς διατυπώσεως τῆς παροιμίας ταύτης εἶναι ἔμφανές, ὅτι δὲν παύει νὰ ὑφίσταται ὁ ἀδίκος χαρακτὴρ τῆς πράξεως.

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, χωρὶς ὅμως νὰ διατυποῦται καὶ τὸ ἀτιμώρητον τοῦ δράστου, ἐκφράζεται ἡ αὐτὴ ἔλλειψις κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ. Τὸν ὑπὸ τὸ κράτος ὀργῆς ἐνεργοῦντα ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις ἐξομοιοῖ μὲ τὸν παράφρονα ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμὸν. Τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀνευρίσκομεν εἰς τὰς παροιμίας:

Ὁ θυμωμένος καὶ ὁ τρελλὸς ὁμοιάζουν καὶ οἱ δύο⁶⁾.

Ὁ θυμωμένος καὶ ὁ δαιμονισμένος λίγο διαφέρουν⁷⁾.

Τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν καταλογισμοῦ καὶ μάλιστα εἰς ὀξυτέραν βαθμίδα θεωρεῖ

1) Εἶναι ἀκράδαντος ἡ λαϊκὴ πίστις, ὅτι οἱ κακοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἐστιγματισμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἔξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «*Τὸν κακὸν ἄνθρωπον τὸν σημαδύνῃ ὁ Θεὸς*» (Π Π σημαδεύω, 1 Κρήτη, Καλαϊσάκης).

2) Κ. Κανελλάκη, Χιακά Ἀνάλεκτα, 224, 80, Ἀθήναι 1890.

3) ΠΠ σημαδιακός, 1 Δ. Π. Παναγουλᾶκος, Γύθειον.

4) ΠΠ σπανός 2, Κρήτη.

5) ΛΑ 1357 Β', 131, Ε. Ἰωαννίδης, Ἀμοργός, 1876.

6) ΠΠ θυμῶνω, 9. Πρβλ. καὶ Εὐριπίδου Μήδειαν, 447: «*Τραχεῖαν ὀργὴν ὡς ἀμήχανον κακόν*». 7) ΠΠ θυμῶνω, 8.

ὁ λαὸς ὑπάρχουσιν εἰς τὸν ἐν καταστάσει μέθης διατελοῦντα, διὰ τὰς πράξεις τοῦ ὁποίου φοβεῖται καὶ αὐτὸς ὁ παράφρων. Διὰ τῆς παροιμίας:

Ἐξουρλὸς παραμεράει, ὅταν βλέπη μεθυσμένον¹⁾

ἐκφράζεται παραστατικώτατα ἡ εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῆς ὀξείας διαταράξεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ μεθυσθέντος²⁾ καὶ τῆς ἐκβανασώσεως τοῦ χαρακτη-
ρος αὐτοῦ.

Καὶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω παροιμίας (τοῦ «μεθυσμένου» καὶ τοῦ «θυμω-
μένου») ὁ παράφρων, ὁ ἀναντιρρήτως ἀκαταλόγιστος, χρησιμοποιεῖται ὡς μέτρον συγκρίσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς νοητικῆς συγχύσεως τούτων.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι διὰ τὸν ἐν μέθῃ ἢ ἐν ὀργῇ διατελοῦντα, τῶν ὁποίων ἡ σύγχυσις εἶναι ὑπαίτιος, παρ' ὅλον ὅτι διαπιστοῦται ἀνικανότης καταλο-
γισμοῦ—καὶ μάλιστα εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἐπὶ μέθης—ἡ λαϊκὴ κρίσις δὲν ἐπεκτείνει τὴν ἀρχὴν ὅτι «ὁ νόμος δὲν τοὺς πιάνει».

4. Συνέργεια.

Ἡ λαϊκὴ συνείδησις θεωρεῖ τὸν παρασχόντα τὴν συνδρομὴν του πρὸς περᾶωσιν τῆς ἀξιοποιήσεως πράξεως συνεργόν, ὡς τὸν κυρίως ὑπαίτιον τῆς τελεσιθεί-
σης πράξεως. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἀνεκδοκίως διὰ τῆς ἀπαντήσεως, τὴν ὁποίαν δίδει μὲ τὴν παροιμίαν:

«Ποῖος ἔκαμε τὸ φόνον;

— Ὅποιος ἔδωσε τὸ μαχαῖρι! ³⁾

Διὰ ταύτης χαρακτηρίζεται ὡς αὐτουργὸν φόνου τὸν χορηγήσαντα τὸ ὑλικὸν μέσον διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ οὐχὶ ὡς συνεργόν, ὡς θεωρεῖ τοῦτον ἡ κει-
μένη νομοθεσία⁴⁾.

Παρὰ δὲ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ μόνον διὰ τὸν ὑλικῶς συνδραμόντα, πολλάκις ἡ παροιμία ἐν τῇ μεταφορικῇ αὐτῆς ἐφαρμογῇ φέρεται χαρακτηρίζουσα ὡς αὐτουργὸν καὶ τὸν ψυχικῶς διὰ συμβουλῶν καὶ ὁδηγιῶν συν-
δραμόντα πρὸς περᾶωσιν τῆς ἀξιοποιήσεως πράξεως.

Ἄφ' ἑτέρου διὰ τῆς παροιμίας:

¹⁾ ΠΠ μεθυσμένος, 13. Ἐνάλογος καὶ ἡ παροιμία «Ὁ ζουρλὸς ἐφοβήθηκε τὸ μεθυσμένο» ΠΠ μεθυσμένος, 12.

²⁾ Πρβλ. Ν. Χωραφᾶ, Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α'. τευχ. α', σ. 41.

³⁾ ΠΠ μαχαῖρι, 9. Τὴν ἰδίαν ἔννοιαν ἐκφράζει καὶ ἡ παροιμία: «Δὲ φταίει ὁ φονιάς, ἀλλὰ ἐκεῖνος πῶδωσε τὸ μαχαῖρι». (ΛΑ 3, 1338, Κορύλλος, Πάτραι).

⁴⁾ Ἄρθρ. 72 § 2 Π. Ν.

Ἄδελφός τὸν ἀδελφὸ τόνε σφάζει, μὰ δὲν τονε προδίνει¹⁾

διατυπῶνται ἢ ἐκ φυσικῶν λόγων ἀπορρέουσα ἀρχή, ἥτις εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἰσχύει καὶ εἰς τὸ Ποινικὸν Δίκαιον, ὅτι ἀπαλλάσσονται τῆς ποινῆς πρόσωπα συνδεόμενα διὰ συγγενικοῦ δεσμοῦ πρὸς τὸν δράστην, καθιερουμένου οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν προσωπικοῦ λόγου, ἀποκλείοντος τὴν ποινὴν²⁾.

5. Ἐμπράκτος μετάνοια.

Τὰς δημόδεις ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς «μετανοίας» ἐκφράζουν μετ' εὐγλώττου σαφηνείας αἱ παροιμίαι:

Ὅστερη μετανόηση, τίποτε (δ)ὲν ἀξίζει³⁾

Χίλια μεταναιώματα ἓνα ἄσπρο, καὶ πάλι κρῖμας τ' ἄσπρο⁴⁾.

Ἡ λαϊκὴ ἀντιλήψις δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὰς περιπλόκους δι' αὐτὴν νομικὰς διακρίσεις τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τυπικῶν ἐγκλημάτων, τὰς ὁποίας καθιεροῖ ἢ νομοθεσία, μὴ ἀπαιτοῦσα διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν δευτέρων ὠρισμένον ἀποτέλεσμα πρὸς τελείωσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως⁵⁾. Ὁ λαὸς ἐπισκοπεῖ γενικῶς τὸ ἐγκλημα ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀποτελέσματος, καὶ ἀναγορεύει τὴν γενικὴν ἀρχήν, ἥτις ἄλλως συμπορεύεται ἀπολύτως μὲ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων τῆς κειμένης νομοθεσίας, ὅτι μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος πᾶσα ἐκ τῶν ὑστέρων μετάνοια οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν⁶⁾.

¹⁾ ΠΠ προδίνω, 1.

²⁾ Π. χ. ἄρθρα 76, 130, 242 κλπ. τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

³⁾ Κυριαζῆς, σελ. 275

⁴⁾ ΛΑ 1380 Β, 193, Μ. Λιουδάκη, Λασηῖθι, Ἅγιος Γεώργιος, 1939.

⁵⁾ Ἡ φαρμακεία π. χ. (ἄρθρ. 289 Π. Ν.) εἶναι ἐγκλημα τυπικόν, διότι ἡ ἀντικειμενικὴ ὑπόστασις τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἐξαντλεῖται ἀπλῶς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἀλλότριον ὄργανισμὸν δηλητηρίου ἢ ἄλλων οὐσιῶν, δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον, καὶ δὲν περιλαμβάνει τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος.

⁶⁾ Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 378, 393 καὶ 402 τοῦ Π. Ν. δέχεται ἐξαιρέσεις. Ὁ Ν. Δημητρακόπουλος, τ. Β' σ. 96-7, ἀναφέρων τὴν παροιμίαν «προσκυνῆ-μένο κεφάλι σπαθὶ δὲν τὸ κόβει» ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι αὕτη «μορφωθεῖσα πιθανῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου περὶ μεταχειρίσεως αἰχμαλώτων, ὡς καὶ ὅτι ἡ παροιμία αὕτη παρεκταθεῖσα τῆς ἀρχικῆς σημασίας καὶ ὑπὸ πλατυτέραν ἔννοιαν φερομένη, φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς εἰς τὰς ποινικὰς νομοθεσίας ἀνεγνωρισμένης νομικῆς ἀρχῆς τῆς ἐμπράκτου μετανοίας». Σημειωτέον ὅτι ἡ παροιμία αὕτη, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν παλαιοτάτην συλλογὴν δημοδῶν παροιμιῶν τοῦ Ἰωαννίτου Ἱερομονάχου Παρθενίου Κατζιούλη ὑπὸ τὸν τύπον «προσκυνῶσαν κεφαλὴν οὐ τέμνουσιν» (Π Π τ. Α' σ. 107 ἀρ. 2070), ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν συλλογὴν Κρητικῶν παροιμιῶν τοῦ Στεφάνου Ξανθοῦδιδου ὑπὸ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν «κεφαλὴ πού κλίνει σπαθὶ δὲν τὴν κόβει» (Π Π κεφάλι 117, Ἄνατ. Κρήτη) ἐκφράζει εἰς

6. Ἐγκλήματα κατὰ τῆς τιμῆς.

Μεγάλη εἶναι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ λαὸς εἰς τὴν ἠθικοκοινωνικὴν ὑπόστασιν τῶν ἀτόμων. Ἐκαστος πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐκτιμῆσεως ἐκ μέρους τῶν ἄλλων καὶ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν δημιουργίαν διαδόσεων εἰς βᾶρος του. Ἡ παροιμία: *Ὡλὶς του ποῦ τοῦ βγει*¹⁾, ἀναφερομένη εἰς τὸ κακὸν ὄνομα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐκφράζει χαρακτηριστικῶς τὸν οἶκτον (*ὠλὶς* = ἀλίμονον), τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς αἰσθάνεται δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀτυχίαν νὰ κακολογηθῇ, πολὺ περισσότερον ποῦ ἡ συκοφαντία δυσκόλως ἐξαλείφεται.

Μὲ μεγαλυτέραν ὅμως ἔμφασιν ἀποδίδουν τὴν ἔννοιαν ταύτην αἱ παροιμίαι:

*Κάλλιον νὰ βγῇ τὸ μάτι σου παρὰ τὸ ὄνομά σου*²⁾,

*Κάλλιο λείψανο τῆ γῆς, παρὰ πομπὴ τοῦ κόσμου*³⁾.

Εἰς τὰς παροιμίας ταύτας πλὴν τῆς ἐπισημάνσεως τῆς τεραστίας βλάβης τῆς προξενουμένης εἰς τὰ ἄτομα, διαφαίνεται καὶ ἡ ἠθικὴ βᾶσις διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας τῶν ἀτόμων τούτων, ἡ ὁποία εὐρίσκει πλήρη ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν κειμένην νομοθεσίαν, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς δικαστικῆς προστασίας τῆς προσβληθείσης τιμῆς⁴⁾.

τὴν κοινὴν τῆς ἔννοιαν, ὅτι διὰ τῆς μετριοπαθείας καὶ εὐπειθείας ἀποφεύγεται ἡ ἐπαπειλουμένη καταστροφή. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εὐρίσκομεν παλαιότερον διατυπωμένην εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, στ. 712 - 4.

*«Ὁρῶς παρὰ θείθροισι χειμάρροισι ὄσα
δένδρων ὑπέκει, κλώνας ὡς ἐκσφύζεται
τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται».*

¹⁾ ΠΠ τ. Α', σ. 504 (ἀλί, 5.)

²⁾ ΠΠ ὄνομα, 11.

³⁾ ΠΠ πομπή, 21.

⁴⁾ Κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα δύο παροιμίας, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν κεφάλαιον: α') Ἡ παροιμία *«βοῆ λαοῦ, ὄργη Θεοῦ»* λέγεται μᾶλλον πρὸς ἔνδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς λαϊκῆς κατακραυγῆς. Εἰς ὀρισμένας δὲ περιπτώσεις ἀπαντωμένη ὡς *«Ὁργὴ λαοῦ, ὄργη Θεοῦ»*, λέγεται καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς παντοδυναμίας τοῦ ὄχλου καὶ οὐχὶ τῆς κακῆς φήμης ὡς ἐσφαλμένως θεωρεῖ ὁ Δημητρακόπουλος (τ. Β' σ. 103). β') Ὁ Πολίτης εἰς τὴν παροιμίαν *«Μ' ἔβρισες; ποῦ 'ντο; μ' ἔδειρες; γιὰ το»* (ΠΠ τ. Δ' σ. 346 δέρονω, 20) δίδει τὴν ἐρμηνεῖαν *«Ὅτι τῶν μὲν ὕβρεων ἡ μνήμη ἐξαλείφεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν αἰκιῶν»*. Θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἡ ἔννοια, ὅτι ἐπὶ ἐξυβρίσεως ἀπαιτεῖται ἀπόδειξις ὅτι αὐτὴ συνετελέσθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν δαρμόν, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, διότι ὁ δαρεὶς φέρει ἐκδηλα τὰ ἔχνη τῆς κακοποιήσεως. Ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς συνηγοροῦν καὶ αἱ λαϊκᾶ ἀντιλήψεις, αἱ θεωροῦσαι ὅτι αἱ ὕβρεις καὶ κακολογίαι μένουσιν ἀνεξίτηλοι εἰς τὴν μνήμην, τὰς ὁποίας ἐκφράζουσιν αἱ παροιμίαι *«ἡ μαχαιριὰ γαίνει, ὁ λόγος ὁ κακὸς δὲν γαίνει»*, καὶ *«ἡ τσεκουριὰ ἐπέρασε, ὁ λόγος δὲν ἐπέρασε κλπ.* (ΛΑ 883, 254, Νεστορίδης, Μεσσηνία).

Δυσφημῆσις.

· Εἰς τὴν παροιμίαν :

«*Μάδκια ποὺ εἶδαν τζ' εἶπαν, ἐβγῆκαν.*

Μάδκια πὸν εἶδαν τζ' εἶπαν ; ¹⁾

(*Μάτια ποὺ εἶδαν καὶ εἶπαν ἐβγῆκαν,*

Μάτια ποὺ δὲν εἶδαν καὶ εἶπαν ;)

συνοψίζεται ἡ ὅλη ἐπὶ τοῦ ἀδικήματος τῆς δυσφημῆσεως ἀντίληψις τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία διαγράφεται σχεδὸν ἀπαράλλακτος καὶ εἰς τὴν κειμένην νομοθεσίαν.

Διὰ μὲν τῆς πρώτης φράσεως (*Μάδκια ποὺ εἶδαν τζ' εἶπαν, ἐβγῆκαν*) ὁ λαὸς ἐκφράζει τὴν θρησκευτικὴν του πεποίθησιν περὶ τῆς θείας τιμωρίας τοῦ δυσφημοῦντος διὰ τῆς τυφλώσεως τῶν ὀφθαλμῶν του. Τοῦτο εὐρίσκεται ἔννοιολογικῶς ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ μὲ τὴν ἀπλὴν δυσφημῆσιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου, ἐφ' ὅσον θεωρεῖ ἄξιον κολασμοῦ καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μετέδωκεν ἀληθῆ γεγονότα ²⁾.

Διὰ τῆς δευτέρας φράσεως (*Μάδκια πὸν εἶδαν τζ' εἶπαν ;*) διατυπωμένης ὑπὸ τύπον ἐρωτήσεως ἀποδίδει παραστατικῶς ὁ λαὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συκοφαντικῆς δυσφημῆσεως, θεωρῶν ἄξιον μείζονος κολασμοῦ τὸν ἐν γνώσει διαδίδοντα ψευδῆ γεγονός.

³⁾ Ἀφ' ἐτέρου ἡ Κυπριακὴ παροιμία: *Λόγια ἄκακα ἐν — ι — βλάπτουν* ³⁾, τ. ἔ. λόγια ποὺ λέγονται χωρὶς κακίαν δὲν βλάπτουν, διδάσκει ὅτι δὲν εἶναι ἐπιζητῆμοι διὰ τὸν δυσφημούμενον ἀνυστερόβουλοι ἐκφράσεις, οὕτω δὲ θεμελιούται ἐμμέσως ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ δόλος ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν ἀπαραίτητον τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐγκλήματος τῆς δυσφημῆσεως.

Ἐξυβρίσις.

⁴⁾ Ἀξία προσοχῆς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ παροιμία: *Ὁ δαρμένος ἔχει κ' ἓνα λόγο παραπάνω* ⁴⁾ διδάσκουσα ὅτι «ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἀδικηθέντα καὶ νὰ διαμαρτυρηθῆ μετὰ τραχύτητος καὶ νὰ ὑβρίσῃ τὸν ἀδικήσαντα» ⁵⁾.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ κειμένη νομοθεσία εὐρίσκεται πλήρως ἐνηρμοσιμένη μὲ τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, καθιεροῦσα δυνητικὸν προσωπικὸν λόγον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ποινῆς διὰ τὸν ὑπαίτιον ἐξυβρίσεως, ὁσάκις οὗτος παρεσῶρη εἰς

¹⁾ *Κυριαζῆς*, σ. 270.

²⁾ Ἐκ τῆς διατυπώσεως «*εἶδαν τζ' εἶπαν*» εἶναι φανερόν, ὅτι πρόκειται περὶ μεταδόσεως ὠρισμένου γεγονότος, ἀκριβῶς ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον εἶδον.

³⁾ *Κυριαζῆς*, σ. 258.

⁴⁾ ΠΠ τ. Δ', σ. 346 (δέξω, 22).

⁵⁾ Αὐτόθι.

τὴν προᾶξιν «ἐκ δεδικαιολογημένης ἀγανακτήσεως ἔνεκα πράξεως τοῦ παθόντος ναντίον του ἢ τελουμένης ἐνώπιόν του καὶ ἰδιαζόντως σκληρᾶς ἢ βαναύσου»¹⁾

7. Παιδοκτονία.

Ἡ παιδοκτονία δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰ λαϊκά μας κείμενα. Οὕτως εἰς δημοτικὸν ἕσμα παρέχεται μὲ πλήρη ἐνάργειαν ἢ εἰκὼν τοῦ ἐγκλήματος τούτου.

*Κοράσιο κυρφογάστροτο καὶ μωρογαστρομένο
μονάχον του ἐθέριζε κ' ἐδεματοκουβάλιε,
τοσοὶ μῆνες ἐλογάριάζε, ποῖο μῆνα θὰ γεννήσῃ.
Ἔρχετ' ὁ μῆνας τοῦ παιδιοῦ πού ἔθελε νὰ τὸ κάμῃ.
Δραπάνι βάν' ἀντὶς σκαμνί, δεμάτ' ἀντὶς γιὰ κλίνη.
Κι ἀπῆλτις καὶ τὸ γέννησε κ' ἐβολοκόπησέν το,
εἰς τὴν ποδιά τση τό ἔβαλε πὰ νὰ τὸ καταλύσῃ²⁾.*

Ἀποτρέπεται ὅμως ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀπὸ τὰς ἐπιτιμήσεις μιᾶς πέρδικας, ἡ ὁποία προσωποιοῖται εἰς τὸ ἕσμα ἐκφράζουσα διὰ τοῦ στόματος της τὴν λαϊκὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς πράξεως.

*Ἐγὼ ἔχω δώδεκα πουλιά, κανένα δὲ σκοτώνω,
καὶ σὺ ἔχεις ἓνα μοναχὸ καὶ δὲ θὰ τὸ φυλάξῃς;*

Τὸ ἕσμα παρ' Ἀραβαντινῶ ἔχει ἐν κατακλείδι τοὺς ἐξῆς δύο στίχους:

*Ἄν ἔχῃς δώδεκα πουλιά, τὰ ἔχεις μὲ τὴν τιμὴ σου,
κ' ἐγὼ ἔχω ἓνα μοναχό, μόν' τὸ ἔχω δίχως ἄντρα³⁾.*

1) § τοῦ ἄρθρου 25 τοῦ Νόμου 5060/1931. Ὁ ἀείμνηστος Ν. Δημητρακόπουλος, (τ. Β', σ. 97) εἰς τὴν παροιμίαν: Ἐπὶ πίσω του καθένος καὶ τὸν βασιλιᾶ τὸν βρίζει, διαβλέπει λαϊκὴν ἀντίληψιν, ὅτι πρὸς ὑπαρξιν τοῦ ἀδικήματος τῆς ἐξυβρίσεως ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐκτόξευσις τῆς ὑβρεως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ προσβαλλομένου προσώπου καὶ ὅτι, ἀπόντος τοῦ ὑβριζομένου, παύει νὰ ἀποτελῇ κολάσιμον προᾶξιν. Νομίζω ὅτι ἡ τοιαύτη ἔννοια δὲν ὑποκρύπτεται εἰς τὴν ἐν λόγῳ παροιμίαν, ἥτις ἀφορᾷ μᾶλλον τὸν τύπον τοῦ θρασυδεῖλου, ὁ ὁποῖος δὲν τολμᾷ ἐνώπιον τοῦ ὑβριζομένου νὰ ἐκστομίσῃ τὰς ὑβρεις του.

2) Α. *Jeannarakis*, Ἄσματα Κρητικά, σ. 207-8, ἀρ. 269. Ἐκ τῆς λέξεως «κυρφογάστροτο» τοῦ πρώτου στίχου οὐδεμία ἀμφιβολία καταλείπεται, ὅτι πρόκειται περὶ νόθου. Ἴδὲ καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ παραλλαγῆς τοῦ ἕσματος τούτου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Τριανταφυλοπούλου εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Πολιτεία» τῆς 21 ης Νοεμβρίου 1921.

3) Π. Ἀραβαντινοῦ, Συλλογὴ δημοδῶν ᾠσμάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1880, 182-281. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ δύο οὗτοι στίχοι μόνον εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ ἕσματος ἀπαντοῦν, τοῦτο δ' εἶναι ἀπόδειξις ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἐπλάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Πιθανώτατα ὅμως ἐκφράζουν εὐρύτατα παγιωμένην λαϊκὴν ἀντίληψιν.

Εἶναι ἔξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἢ ἀπάντησις, τὴν ὁποῖαν δίδει ἡ τεκοῦσα εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς στίχους, ἐκ τῆς ὁποίας παρουσιάζονται διὰ τοῦ λαϊκοῦ στόματος οἱ λόγοι, οἵτινες ὤθησαν τὸν νομοθέτην εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς πράξεως ταύτης ἀπὸ τῆς κοινῆς ἀνθρωποκτονίας, καὶ εἰς τὴν θέσπισιν ἡπιωτέρας ποινῆς. Εἶναι ἔκδηλος ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ἔσματος ἢ ἰδιάζουσα ψυχολογικὴ κατάστασις τῆς τικτούσης νόθον τέκνον, τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ ὁ φόβος τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀθεμίτου σχέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπακολουθήσῃ κοινωτικοῦ ἐξευτελισμοῦ της¹⁾.

Τὸ φάσμα τοῦ φόβου τῆς ἀποκαλύψεως τῆς παρεκτροπῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται ἡ ἔκρυθμος ψυχολογικὴ κατάστασις, διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω στίχων ἄλλου δημοτικοῦ ἔσματος:

*Παρά ν' ἀκούσ' ἢ μάννα μου πὼς εἴμ' ἀγκαστρομένη,
κάλλιο ν' ἀκούσ' ἢ μάννα μου σὴ γῆ νά 'μαι θαμμένη...²⁾*

8. Βιασμὸς - ἀποπλάνησις.

Ἐκ τῶν δημοτικῶν ἔσμάτων διαφαίνεται, ὅτι ὁ ἔνοχος βιασμοῦ ὑπέκειτο εἰς τὴν κρίσιν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, κατόπιν προσφυγῆς τῆς βιασθείσης. Οὐδαμοῦ ὅμως προκύπτει ὅτι αὐτὴ αὕτη ἢ πρᾶξις τοῦ βιασμοῦ ἦτο ποινικῶς κολάσιμος, ἀλλὰ μόνον ὅτι ὑπεχρεοῦτο δικαστικῶς ὁ δράστης νὰ συζητηθῇ τὴν βιασθείσαν, ἀποκαθισταμένων οὕτω τῶν πραγμάτων³⁾.

Παραθέτομεν κατωτέρω ἕσμα ἀρκετὰ σπάνιον, ὅπου ἡ κατόπιν ἀποναρκώσεως τῶν αἰσθήσεών της βιασθείσα προσφεύγει εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἐπικαλουμένη τὴν κρίσιν της.

*Ὑπνο πολὺ τὴν πότισε, κ' ἤπεσε λιγωμένη
καὶ τὸ πρωὶ σηκώθηκε, κ' ἦτον ἀρρωστημένη...
— Φιδ' ἦρωισα σὴ μέση μου καὶ βάρος στὸ λαιμό μου.
— Ἐγὼ 'μουνε τὸ φίδι σου, ἐγὼ 'μουν κ' ἡ τιμὴ σου.
Τρίβγει τὸ μουστακάκιν του, στὸ μαῦρον του καθίζει.
Σηκώνεται κ' ἢ κόρ' αὐτῆ, τραυᾶ δικαιοσύνη⁴⁾.*

¹⁾ Πρβλ. Τιμ. Ἡλιοπούλου - Ν. Χωραφᾶ, Σύστημα Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, 1927 σ. 2. ²⁾ ΛΑ 1122, 2 - 3, Βίτα Ξανθάκη, Χίος.

³⁾ Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νομοκάνονος τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, ὅστις ἀπηχεῖ τὸ δίκαιον τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὁ βιάσας ἀμνήστευτον παρθένον ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν νυμφευθῇ. (Βλ. Ἰ. Π. Παπακρυριακοπούλου, Ἡ διαπαρθένευσις καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίᾳ δίκαιον, 1943, 121).

⁴⁾ Τετράδια Σημειώσεων Ν. Γ. Πολίτου, Ν' 30-32.

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ ἔσματος εἶναι ἐμφανῆς ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν δικαστικὴν κρίσιν διὰ τὸν ἔξαναγκασμὸν τοῦ δράστου πρὸς σύναψιν γάμου μετὰ τῆς βιασθείσης.

*Γιὰ σῆκου, θνατέρα μου, καὶ λούσου καὶ χιενίσου,
νὰ πᾶμ' ἀπὰ στοῦ ποδοσιῖ, τὴν κρίση νὰ μᾶς κάμη¹⁾.*

Ἡ ἴδια ἔξουσία τῶν δικαστηρίων καὶ νομικὴ ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν γάμου διατυπῶνται εἰς τὰ δημοτικὰ ἔσματα καὶ δι' ἐκεῖνον, ὅστις διέφθειρε παρθένον, χωρὶς ὅμως νὰ διαφαίνεται καὶ ποινικὴ κύρωσις κατὰ τοῦ φθορέως. Οὕτως ὁ ἔξ αἰτίας τῶν ἄρῶν ἐγκαταλειφθείσης ἐγκύου, αἰτινες εἰσηκούσθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὑποφέρων ἐραστής, — τὸν ὁποῖον ἀσθενοῦντα «τὸν κόβουν οἱ γιατροὶ μὲ ξουράφια» — ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὴν λέγει:²⁾

*Μωρὴ σκύλα, κόρη ἄνομη, μωρὴ καταραμένη,
δὲν ἦτον κρίση νὰ μὲ πᾶς, καρτῆς γιὰ νὰ μὲ κρίνης,
μόν' ἔρριξές με στὸν Θεόν, πού 'ναι δικαιοκρίτης;³⁾*

Ἡ αὐτὴ στερεότυπος ἐπὶ φῶς:

*Μωρὴ σκύλα, μωρ' ἄνομη, μωρὴ μααρισμένη,
δὲν εἶχε κρίση νὰ μὲ πᾶς, καθῆ νὰ μὲ δικάσης,
μόνον μ' ἐκάλεσες στὸ Θεό, κι ὁ Θεὸς ἐπάκουσέ σου;⁴⁾*

ἥτις εἶναι ἐνδεικτικὴ ἔξουσίας τῶν δικαστηρίων, ἐπαναλαμβάνεται, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ παραδείγματι, καὶ διὰ τὸν ἐγκαταλείψαντα τὴν σύζυγον.

Νομικὴ ὅμως ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν γάμου δὲν διαγράφεται εἰς τὰ δημοτικὰ ἔσματα καὶ κατ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος παρέβη τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν γάμου. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, διὰ νὰ γεννηθῇ τοιαύτη ὑποχρέωσις, ὡς διαφαίνεται ἐκ τῶν δημοτικῶν ἔσμάτων, εἶναι νὰ ὑπάρχη φθορὰ τῆς κόρης· ἄλλως ἢ ὑποχρέωσις του εἶναι ἀπλῶς ἠθικὴ, τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως ἀποδοκιμαζούσης ἐντόνως τὸν ἀθετοῦντα τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν.

Διὰ τοῦτο ἡ κόρη, μὴ ἔχουσα τὴν δυνατότητα τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην, περιορίζεται νὰ ζητῇ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀπίστου ὑπὸ τῆς Θείας Δίκης.

1) Τετράδια Σημειώσεων Ν. Γ. Πολίτου, Ν' 28-29. Ποδοσιῖς = βασιλεύς.

2) Βλ. καὶ *Δημητρακόπουλον*, τ. Β', σ. 157.

3) *Passow*, σ. 333, ἀριθ. 452. Χαρακτηριστικὴ τῶν ἐκ θρησκευτικῶν ἐπιδράσεων πεποιθήσεων τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἀνωτέρῳ στίχων ἐμφανιζομένη λαϊκὴ πίστις, ὅτι ἡ μεγαλύτερα τιμωρία τοῦ ἐνόχου προέρχεται ἀπὸ τὴν θεῖαν δικαιοσύνην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἔνοχος παραπονεῖται, διὰτὶ δὲν προσέφυγεν εἰς τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια, τῶν ὁποίων ἡ κρίσις θεωρεῖται ἡπιωτέρα.

4) Νεοελλ. Γράμματα, 16 Ἀπριλίου 1938, Ν. Σφυρόερας, Ἀπύρανθος Νάξου.

— Ὡ Κυρὰ Παναγία μου καὶ κάμε δίκαια κρίση,
ἢ μπάλλα ἢ τελλίδικη στὰ στήθη του νὰ σβήσῃ¹⁾.

Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀθιτέσεως ὑποσχέσεως γάμου, δοθείσης εἰδικῶς πρὸς ὄρφανήν, ὅτε ἡ ἐξέγερσις τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ἐμφανίζεται ἔτι μεγαλύτερα, οὐδεμία νομικὴ ὑποχρέωσις διὰ τὸν ἀθιτέσαντα ὑφίσταται, τῆς λαϊκῆς μούσης ἐξαντλουμένης εἰς τὴν ἐκτόξευσιν ἁρῶν.

Ὅπου ἀγαπήσῃ ὄρφανὴ καὶ τήνε παρατήξῃ
στῆς Πόλης τὰ ψηλὰ βουνὰ σκλάβος νὰ προσκνήσῃ,
νὰ τὸν βαρῆ ἢ θάλασσα, νὰ τὸν χτυπᾷ τὸ κῦμα,
ν' ἀναστενάξῃ καὶ νὰ πῆ τῆς ὄρφανῆς τὸ κρῖμα²⁾.

9. Μοιχεία.

Ἡ μοιχεία θεωρουμένη ὡς ποινικὸν ἀδίκημα καὶ τιμωρουμένη ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου³⁾ διὰ τῆς ποινῆς τῆς φυλακίσεως, ἀπασχολεῖ πολὺ, ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς τῆς σημασίας, τὸν δημοτικὸν μας ποιητὴν.

Εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν ἡ μοιχεία ὑπολαμβάνεται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ βαρύτερα ἐγκλήματα, τὰ ἄξια τοῦ σκληροτέρου κολασμοῦ⁴⁾. Περιπτώσεις μοιχείας, ἀποτελοῦσαι τὸ θέμα δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐμφαίνουσι τὴν ἀντίληψιν τοῦ δικαιώματος τῆς ποινῆς, ὡς μέσου ἀτομικῆς ἱκανοποιήσεως ἢ ἐκδικήσεως τοῦ παθόντος, ἀντίληψιν ἢ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἐπεκράτει εἰς ἐποχὰς ἀρχαιοτάτων (προρορωμαϊκῶν) δικαίων, ὡς καὶ κατὰ τὴν τοῦ ἀρχαίου Ρωμαϊκοῦ Δικαίου⁵⁾.

Οὕτως εἰς δημοτικὸν ἄσμα ἐκ Μακεδονίας, ὁ σύζυγος συλλαβῶν μοιχευομένην τὴν σύζυγόν του φονεῦει ταύτην κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον.

Καὶ τὸ σπαθὶ του ἔβγαλε, λιανὰ - λιανὰ τὴν κάμει,
εἰς τὸ σακκὶ τὴ μάζωνε, στὸ μύλο τὴν πηγαίνει.

¹⁾ Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Δημ. Τραγ. Καρπάθου, σ. 170, 29. Τελλίδικη — ἡ σφαῖρα ἢ τυλιγμένη μὲ σύρμα (τέλι), ἣτις καὶ θεωρεῖται μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ.

²⁾ ΛΑ 1401, 137, Ἄ. Ἀδαμαντίου, Τήνος, Δυὸ Χωριά, 1895.

³⁾ Ἄρθρον 286 Π.Ν.

⁴⁾ Παρομοίᾳ ἀντίληψις ἐπεκράτει ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας ἐθεωρεῖτο ὡς λοιμῶδες νόσημα, οὐδόλως κατώτερον τῆς ἀνδροφονίας. (Πρβλ. Κ. Γαρθία, Τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ. 1925, σ. 2).

⁵⁾ Πρβλ. Τιμ. Ἡλιοπούλου, Σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ποιν. Δικαίου, τ. Α', σ. 16 καὶ Γ. Μαριδάκη, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, σ. 115.

— *Ἄλεθε, μύλε μ', ἄλεθε, τῆς κούρβας τὸ κορμάκι,
φκειάνε τ' ἄλεῦρι κόκκινο καὶ τὸ πασπάλι μαῦρο*¹⁾.

Εἶναι τόσον ἔντονος ἡ λαϊκὴ ἀποδοκιμασία τῆς μοιχείας καὶ τόσον ἰσχυρὰ ἡ κοινωνικὴ πρὸς αὐτὴν ἀποστροφὴ, ὥστε καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μητρικὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης ὑποχωροῦν καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἐνόχου δὲν συγκινεῖται, ἀλλ' ἐμφανίζεται δριμύς καὶ ἀλύγιστος κατήγορος.

— *Δὲν μὲ λυπᾶσαι, μάννα, ὁποῦ μ' ἐγέννησες
μὲ βάσανα, μὲ πόνους μ' ἐκοιλιοπόνεσες ;
— Δὲν σὲ λυποῦμαι, σκύλα, γιατί μ' ἀπάτησες,
τ' ἀντρός σου τὸ στεφάνι τὸ τσαλαπάτησες...?*²⁾.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀκαμπτος λαϊκὴ ἀντίληψις καὶ ὁ σκληρὸς καὶ αὐτοδύναμος κολασμὸς τῆς μοιχείας, ἐκδηλούμενος εἰς τὰ δημοτικὰ ἔσματα, ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῇ εἰς ἄλλας παραλλαγὰς τοῦ αὐτοῦ ἔσματος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀγρίου μίσους διὰ τοῦ «ἀλέσματος» εἰς τὸν μύλον. Ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τοῦ δικαίου ἐξεγείρεται κατὰ τοῦ φονεῶς συζύγου ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις διὰ τὴν αὐτοδύναμον τιμωρίαν τῆς ἐνόχου. Ἡ παλαιὰ καὶ ἄτεγκτος αὐτοδύναμος τιμωρία καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῆς πληγείσης τιμῆς παραχωρεῖ τὴν θέσιν της εἰς τὴν κρίσιν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς.

Οὕτως ἡ μήτηρ τῆς φονευθείσης λέγει εἰς τὸν γαμβρόν της:

— *Δὲν εἶχες κρίση νὰ τὴν πᾶς, κρίση νὰ πὰ τὴν κρίνης
μόν' ἦκατσεσ καὶ ἦκαμες μονάχος σου τὴν κρίση;*³⁾ ἢ ἄλλως
— *Βρὲ σύ, σκύλε, βρὲ ἄνομε, βρὲ σύ, γεβεντισμένη,
δὲν εἶχε κρίση νὰ τὴν πᾶς, κριτὴ γιὰ νὰ τὴν κρίνης;*⁴⁾

Καὶ εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ ἔσματος λέγεται:

*Δὲν εἶχε κρίση νὰ κριθῆς, δεσπότης νὰ χωρίσης
καὶ τέτοιο ἔκαμες κακό, σὺ γιέ μου καὶ γαμπρέ μου;*⁵⁾

¹⁾ ΛΑ 1912,77 Ἄν. Διαμάντης, Δυτ. Μακεδονία. Τὸ «ἀλέσμα» εἰς τὸν μύλον καὶ ἡ κοινολογία τῆς ἀπίστου συζύγου ἐμφανίζεται ὡς μία τῶν σκληροτέρων ποινῶν καὶ εἰς τὰ παραμῦθια, τὰ ὅποια ὡς πραγματιστικώτερα προσθέτουν καὶ τι ἀπογίνεται ἡ κόνις ἐκ τοῦ ἀλέσματος: δηλονότι παραδίδεται εἰς τοὺς ἀνέμους ἢ ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς τέλειον ἐξαφανισμόν τῆς ἀπίστου. Τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἔσματα ἀποτελεῖ τὴν τυπικὴν ἔκφρασιν τῆς σκληρᾶς ποινῆς τῆς ἐνόχου (βλ. καὶ Γ. Ἀποστολάκη, Δημοτικὰ Τραγούδια, 1929, σ. 125).

²⁾ ΛΑ 1161 Α, 67,8, Μ. Λιουδάκη, Ἰνναχώριον Κρήτης, 1938.

³⁾ ΛΑ 1079,15-16, Βίτα Ξανθάκη, χωρίον Βίτι Χίου, 1936.

⁴⁾ ΛΑ 312, 76-77, Α. Ι. Πουλάκη.

⁵⁾ Ἀρχεῖον Ἐρακικοῦ Ἐθναρχοῦ, τ. Α' 1934-6, σ. 250-1.

Εἶναι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ὅλαι αἱ παραλλαγὰὶ τῶν ἕσμάτων, αἱ ἐμφανίζουσαι τὴν μεταστροφὴν αὐτὴν τῆς λαϊκῆς ἀντιλήψεως, ἀνάγονται εἰς χρονικὴν περιόδον νεωτέραν, εἰς οὐδεμίαν δὲ ἀπὸ τὰς παλαιότερας συλλογὰς ἀπαντᾷ ἢ ἀποδοκιμασία αὐτῆ.

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ μεταστροφή, ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰ δημοτικὰ ἕσματα, δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλὰ φέρει τὴν σφραγίδα τῶν ἀντιλήψεων ἐποχῆς νεωτέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ποινὴ ἀποτελεῖ δικαίωμα ἀνῆκον εἰς τὴν Πολιτείαν, καὶ οὐχὶ μέσον ἀτομικῆς ἐκδικήσεως ἢ ἱκανοποιήσεως τοῦ παθόντος.

Τοιαῦτα στοιχεῖα ἐνδεικτικὰ ἀρχαιοτάτων ἀντιλήψεων περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ποινῆς, ὡς καὶ τῆς μεταγενεστερῆς ἐξελικτικῆς μορφῆς ταύτης, ἀνευρισκόμενα εἰς δημοτικὰ ἕσματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας, θὰ ἠδύναντο νὰ προστεθοῦν εἰς τὰ φιλολογικὰ τεκμήρια¹⁾ ὡς ἐπιχειρήματα νομικὰ ἐνισχύοντα τὴν ἄποψιν, ὅτι ἡ σημερινὴ δημόδης ποίησις ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, ἴσως δὲ μάλιστα καὶ ἐποχῆς χρονικῶς πολὺ προγενεστερῆς τῆς ὑποστηριζομένης.

Ἐπὶ αὐτὴν τὴν μορφολογικὴν ἐξέλιξιν, ἡ ὁποία ἀπηχεῖ τὰς ἐκάστοτε κρατησάσας λαϊκὰς ἰδέας περὶ δικαίου καὶ ἠθικῆς, ἐμφανίζεται εἰς τὰ δημοτικὰ ἕσματα τὸ ἀδίκημα τῆς μοιχείας.

Παροιμίας ἀναφερομένας εἰς τὸ ἀδίκημα τοῦτο δὲν ἔχομεν ἄλλας εἰμὴ περιγραφούσας τὴν ποινὴν τῆς διαπομπέσεως τῶν μοιχῶν.

Ἡ παροιμία: «*Τὸν ἐβάνανε στὸ γαῖδοῦρι*»²⁾ εἶναι λείψανον τῆς διαπομπέσεως τῶν μοιχῶν διὰ τῆς περιαγωγῆς αὐτῶν ἐπὶ ὄνου ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Αἱ ποιναὶ αὗται ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς³⁾.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸν λαϊκὸν ὀφθαλμὸν, προσεκτικὸν παρατηρητὴν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγη τὸ σύνηθες φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ὡς ἐπακολούθημα τοῦ ποινικοῦ κολασμοῦ τῆς μοιχείας εἰς χεῖρας ἐκμεταλλευτῶν, τὴν ἀνοχὴν δηλαδὴ τοῦ συζύγου διὰ τὴν συντελουμένην μοιχείαν καὶ τὴν μετατροπὴν μάλιστα αὐτῆς εἰς κερδοσκοπικὴν ἐκμετάλλευσιν. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

¹⁾ C. Fauriel, Chants popul. de la Grèce moderne, Paris 1824, τ. Α', σ. CXII, Στέλιπος Κυριακίδου, Αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημόδους νεοελληνικῆς ποιήσεως σ. 7.

²⁾ ΠΠ τ. Γ', σ. 356. (γάδαρος, 96).

³⁾ Πρβλ. Κ. Γαρθία, Τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας, 1923, σ. 15-16, καὶ Κ. Κωσιτῆ, Ἐρμηνεύειά Ποιν. Νόμου, τ. Β', 1928 σ. 395, σημ. 2.

“Όταν ἀκούσῃ ὁ κερατᾶς τὴν γλύκα τοῦ κεράτου,
μέλι καὶ γάλα γένηται μὲ τὴ νοικοκυρά του¹⁾).

Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ὄχι μόνον τὴν τοιαύτην ἀνεκτικὴν στάσιν τοῦ ἐκμεταλλευομένου τοὺς καρποὺς τῆς μοιχείας συζύγου καταδικάζει, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ καὶ κυρίως ὑπεύθυνον.

Τοῦ κερατᾶ καὶ ραβδιῆς²⁾).

Πὸ πανωθιὸ τοῦ κερατᾶ ξυλιῆς τοῦ πρέπου κιάλας³⁾).

Ἡ ἐκδηλουμένη διὰ τῶν ἀνωτέρω δύο παροιμιῶν λαϊκὴ ἀντίληψις ἐμφανίζεται ταυτιζομένη κατὰ τὴν ἔννοιαν μὲ τὴν βυζαντινὴν παροιμίαν :

Τῷ τῆς μοιχαλίδος ἀνδρὶ καὶ πληγαὶ πρέπουσιν⁴⁾,

ἢ ὁποία ἀντικατοπτρίζει τὸ δίκαιον τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅτε ὁ ἐπ’ αὐτοφώρῳ καταλαβὼν τὴν γυναῖκα μοιχευομένην καὶ ἀνεχόμενος λαμβάνων κέρδος, ἐτιμωρεῖτο ὡς προαγωγὸς καὶ τυπτόμενος ἐξωρίζετο⁵⁾).

10. Κλοπή.

Ι. Ἄφθονοι εἶναι αἱ παροιμίαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ συνηθέστατον ἀδίκημα τῆς κλοπῆς. Εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν διαφαίνονται λαϊκαὶ πεποιθήσεις, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μέγιστον ἐνδιαφέρον ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας: *Κλέψεως ἀντικλέψεως ἀμαρτία ἐν ἔχει*⁶⁾ ἐκφράζεται ἀντίληψις, μὴ συμπιπτοῦσα μὲ τὰς ἀπόψεις τῆς κειμένης νομοθεσίας, ὅτι ἡ κλοπὴ πράγματος κατεχομένου ὑπὸ κλέπτου δὲν θεωρεῖται ἐπίμεμπτος, διότι πρόκειται περὶ πράγματος προελθόντος ἐκ κλοπῆς⁷⁾). Οὐδεμίαν δὲ δίωξιν συνεπάγεται ἡ κλοπὴ πράγματος κλοπιμαίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς συμβουλῆς, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ ἐκ Μακεδονίας παροιμία :

¹⁾ ΛΑ 28, 126, ἀδήλου τόπου.— Συναφὲς καὶ τὸ κατωτέρω δίστιχον: *Ὁ κερατᾶς τοῦ κερατᾶ σὰν κλίνει τοῦ κεράτου, μέλι καὶ γάλα γίνεται μὲ τὴν νοικοκυρά του. (*Μ. Λιονδάκι*, Λαογραφικὰ Κρήτης, Α', Μαντινάδες. Ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 523).

²⁾ ΛΑ 883, σ. 686, 708, ἀδήλου τόπου, Νεστορίδης.

³⁾ ΠΠ κερατᾶς, 10 (Κρήτη).

⁴⁾ *Eduard Kurtz*, Die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes, 1886, σ. 16, 20.

⁵⁾ *Κ. Γαρδίκια*, Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ, 1925, σελ. 7.

⁶⁾ ΠΠ κλέφτω, 41 (Καρπάθου).

⁷⁾ Ἡ αὐτὴ ἄποψις φαίνεται διατυπωμένη καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν παροιμίαν: *Ἀπὸ κλέπτου κλέφρον καὶ κρῖμα οὐχ ἔξεις* (*Ed. Kurtz*, ἔνθ' ἄν.).

*Κλέψ' τὸν κλέφτη καὶ μὴ φοβᾶσαι*¹⁾.

Ἐν σχέσει ἐπίσης πρὸς τὴν κλοπὴν εὐρίσκομεν παρὰ τῷ λαῷ παροιμίας τινάς, αἵτινες, καίτοι δὲν ἐκφράζουν νομικὴν τινα ἔννοιαν, εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῶν σχετικῶν λαϊκῶν πεποιθήσεων. Ἐκ τούτων:

α) Ἡ παροιμία «*Ὁ κλέφτης κι ὁ ψεύτης τὸν πρῶτο χρόνο χαίρονται*», εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς λαϊκῆς πεποιθήσεως, ὅτι ὁ κλέπτης τελικῶς θὰ ἀνακαλυφθῆ²⁾.

β) Ἡ παροιμία «*Ὁ κλέφτης τὸ γεβέντισμα γιὰ πανηῦρι τό 'χει*³⁾», εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἐθίμου τῆς διαπομπεύσεως τῶν κλεπτῶν, εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ ἐγκληματολογικῆς ἀπόψεως, ὡς ἐνδεικτικὴ τῆς ψυχικῆς προσωπικότητος τῶν κλεπτῶν καὶ

γ) Ἡ παροιμία «*Βάλε τοὺς παράδες σου στ' ἄστρα, νὰ κάνης τοὺς ἀγγέλους κλέφτες*», διδάσκουσα νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὴν κλοπῆς καὶ εἰς τοὺς ἐντιμοτάτους, ἔχει τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν, ὅτι ἡ ἐγκληματικότης ὑπολανθάνει εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους.

II. Ἡ κλοπὴ ἐκκλησιῶν θεωρεῖται εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν ὡς μέγα ἁμάρτημα καὶ συνεπάγεται αὐστηροτάτην ποινήν. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἀνευρίσκομεν τόσον εἰς τὰ δημοτικὰ ἔξσματα, ὅσον καὶ εἰς τὰς παροιμίας.

Ἐνας ἀετὸς γκιζέραε στὰ κλέφτικα λημέρια.

Πέτρα στὴν πέτρα περπατεῖ, λιθάρι στὸ λιθάρι,

βαστοῦσε καὶ στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπινου κεφάλι.

Φορὲς φορὲς τὸ τοίμπαε, φορὲς καὶ τὸ ρωτάει.

— *Κεφάλ' μου κακοκέφαλο, κακὸ καιρὸ γραμμένο,*
κεφάλ' μου, τί κακὸ 'καμες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια;

— *Ἄλλοτες στὸν παλιὸ καιρὸ καὶ στὰ παλιὰ ζαμάνια*
ἄλλοι κορσεῦαν πρόβατα κι ἄλλοι κορσεῦαν γίδια
κ' ἐγὼ τὸ δόλιο κόρσενα 'κλησιεὲς καὶ μοναστήρια.

— *Κεφάλ' μου δίκιο τό 'παθες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια*⁴⁾.

Ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων στίχων τοῦ ἔξματος τούτου εἶναι ἔμφανῶς σαφῆς ἡ ὑπάρχουσα ἐξ ἀκραιφνοῦς θρησκευτικῆς ἐπιδράσεως διαφορὰ μεταξὺ κλοπῆς

1) ΠΠ κλέφτης, 59 (Μακεδονία). Καὶ κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν ὁ πρῶτος κλέπτης δὲν εἶχε ἀγωγὴν κλοπῆς, διότι δὲν ἐνδιεφέρετο ἐξ ἐντίμου αἰτίας. (Παν. 47. 2. 77 καὶ 47. 2. 11).

2) Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται μεταφορικῶς διὰ πάντα ἐγκληματίαν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγῃ τὴν σύλληψιν.

3) ΠΠ κλέφτης, 81.

4) «Παρνασσός», τ. ΙΔ' (1891) 172.

ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει κλοπῶν, τῆς κλοπῆς τῶν ἐκκλησιῶν χαρακτηριζομένης ὡς βαρυτάτου ἐγκλήματος εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Ἡ διαφορὰ αὕτη ὑφίσταται καὶ κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν, θεωρουμένης ὡς ἐπιβαρυντικῆς περιπτώσεως τῆς κλοπῆς τῶν ἐκκλησιῶν¹⁾.

Καὶ εἰς τὰς παροιμίας εἶναι ἔκδηλος ἡ αὐτὴ ἔντονος ἀποδοκιμασία, συννοηνομένη μάλιστα ὑπὸ τῆς πίστεως τῆς βεβαίας καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἀναμένει τὸν κλέπτην ἱερῶν πραγμάτων.

Θέλεις νὰ κάμῃς κακὸ τ' ὀχιροῦ σου; Πᾶρε ἓνα κεραμίδι ἐκκλησιάς καὶ βάλ' το ἀπάνου στοῦ σπίτου, νὰ πάῃ ξύλον λίθου²⁾.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παροιμίαν ταύτην καὶ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ γενόμενος ἱερόσυλος ἐξολοθρεύεται³⁾.

III. Ὁ λαὸς ὑπολαμβάνει, ὅτι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς κλοπῆς εἶναι ἡ ἀπόκρυψις τῶν κλοπιμαίων. Τοῦτο δηλοῖ διὰ τῆς παροιμίας:

*Ξέρεις νὰ κλέψῃς; — Ξέρω.
— Νὰ κρύψῃς;⁴⁾.*

Λόγῳ δὲ τῆς τοιαύτης πλήρους ἐξαρτήσεως καὶ τοῦ ἀρρήκτου συνδέσμου τῆς ἀποκρύψεως πρὸς τὴν κλοπὴν, ἡ λαϊκὴ συνείδησις εἰς πᾶσαν περίπτωσιν καὶ χωρὶς διάκρισιν θεωρεῖ τὸν κλεπταποδόχον ὡς αὐτουργὸν κλοπῆς καὶ οὐχὶ ὡς συνεργόν, ὡς χαρακτηρίζει τοῦτον ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία⁵⁾.

Ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

*Καὶ ὁ κλέφτης κλέφτης,
καὶ ὁ ἀποδοχάρης κλέφτης⁶⁾.*

¹⁾ Ἄρθρον 376 Ποιν. Νόμου.

²⁾ ΠΠ τ. Δ' σ. 681 (ἐκκλησιά, 4).

³⁾ Ὁμοίως ἡ παροιμία «Ὅποιος τρώει ἀπὸ κλησιά, τρώει ἀνθρώπινα σκατά», (ΠΠ. τ. Δ' σελ. 681, ἐκκλησιά, 7) ἂν καὶ λέγεται διὰ τὸν δολίως διαχειριζόμενον ἢ σφετεριζόμενον ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, θεωρουμένην ἱερὰν.

⁴⁾ ΛΑ 520, 158, Δημητσάνα, I. Κανδηλῶρος.

⁵⁾ Ἡ κειμένη νομοθεσία μόνον εἰς τὴν «ἐξ ἐπιτηδεύματος» ἀπόκρυψιν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐγκλήματος ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τοῦ αὐτουργοῦ (ἄρθρ. 73 Π. Ν.), ἐνῶ πᾶσαν ἄλλην ἀπλῶς «ἐξ ἰδιοτελείας» ἀπόκρυψιν χαρακτηρίζει ὡς συνεργεῖαν (ἄρθρ. 72 § 5 Π. Ν.).

⁶⁾ ΠΠ κλέφτης, 45, Λακωνία, Γεννάδιος. Τὸ ὅτι ἡ λαϊκὴ συνείδησις κατατάσσει τὸν κλεπταποδόχον εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ αὐτουργοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητον ἐκ τοῦ ἀπεριφράστου χαρακτηρισμοῦ «καὶ ὁ ἀποδοχάρης κλέφτης». Διότι εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι εἰς τὰς παροιμίας τονίζεται καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑπάρχουσα διαφορὰ, ὅπως ἐπὶ καταλογισμοῦ «ὁ θυμωμένος καὶ ὁ δαμονισμένος λίγο διαφέρουν» κ. ο. κ.

11. Ὑπεξαίρεσις.

Τὴν ἄμεσον καὶ στενὴν συγγένειαν τῆς ὑπεξαίρεσεως πρὸς τὸ ἔγκλημα τῆς κλοπῆς δηλοῦ ἔναργέστατα ἡ φερομένη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, καθαρῶς νομική, παροιμία:

Τὸ κράτημα ἀπὸ τὴν κλεψιά ὀλίγο διαφέρει ¹⁾,

διὰ τῆς ὁποίας τονίζεται ἡ μικρὰ ἀπόστασις, ἡ χωρίζουσα τὸν ἀθεμίτως ἰδιοποιούμενον τὸ ἐν τῇ κατοχῇ του ξένον κινητὸν πρᾶγμα τοῦ ἀφαιροῦντος αὐτὸ ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἐτέρου ²⁾.

B. ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1. Φυλή.

Θέμα βεβαίως τοῦ παρόντος δὲν ἀποτελεῖ ἡ ἐξέτασις, ἂν τὸ ἔθιμον τῆς ἀντεκδικήσεως, τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν γενεῶν ἐκυρίαρχησεν εἰς τὴν Μάνην καὶ εἰσέτι δὲν ἔχει πλήρως ἐκριζωθῆ, εἶναι δείγμα φυλετικῆς ἰδιορρυθμίας. Ἐνδιαφέρουσα ὅμως εἶναι ἡ μελέτη παροιμιῶν καὶ μοιρολογίων τῆς Μάνης, τὰ ὁποῖα μὲ τόσην δύναμιν ἐκφράσεως ἀποδίδουν τὸ παλαιότατον ἔθιμον τοῦ φόνου πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος, διότι πρᾶγματι εἶναι χαρακτηριστικὰ μιᾶς ἰδιομόρφου ψυχικῆς ἰδιοσυστασίας.

Ἡ παροιμία: *Θὰ πάρω τὸ αἷμα μου πίσω ³⁾* εἶναι ἀπολύτως συνδεδεμένη μὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἡ παροιμία:

Οἱ ἀδύνατοι καταγγέλλουνε, κ' οἱ δυνατοὶ ἐκδικειοῦνται ⁴⁾

εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ ἐν Μάνη, περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης αὐτοδυνάμου τιμωρίας τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς μὴ προσφυγῆς εἰς τὴν δικαιοσύνην.

Εἰς τὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης φαίνεται διάχυτος ἡ λαϊκὴ συνείδησις, ὅτι ἀδυσώπητον καθῆκον ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἔχει φονευθῆ συγγενῆς, εἶναι νὰ θύσῃ ὡς μόνον σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὴν ἐκδίκησιν. Ἐκπλήσσει ἀληθῶς ὁ εἰς τὸ κατωτέρω ἄσμα ἀναφερόμενος τρόπος ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ὑπὸ μητρὸς μὲ τὸν μοναδικὸν σκοπὸν νὰ ἀνδρωθοῦν « *γιὰ νὰ πάρουνε τὸ δίκιο τοῦ πατέρα τους* ».

¹⁾ Π Π κράτημα (Κεφαλληνία).

²⁾ Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ νομοθεσίᾳ οὐδεμία ἐγένετο διαστολὴ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ὑπεξαίρεσεως ἀπὸ τῆς κλοπῆς (Πρβλ. *Κ. Κωστῆ*, Ἐρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Π. Ν., τ. Γ', 1929, σ. 90).

³⁾ ΔΑ 487, 12, Μάνη, Ἀναστ. Κουκουλέ.

⁴⁾ ΠΠ τ. Δ' σ. 678 (ἐκδικειοῦμαι, 1. Γυθείου).

Γιατί ἦταν τὰ παιδιὰ μικρὰ
 κ' ἐγὼ τὰ χαϊδανάσταινα,
 νὰ μεγαλώσουν γλήγορα,
 νὰ πάρουνε τὸ δίκιο τους,
 τὸ δίκιο τοῦ πατέρα τους,
 δπου τὸν ἐσκοτώσασι
 ἄδικα καὶ παράλογα

Τὶ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς
 κι ὄλο περηφανεύεται (ὁ φονεύς).

Ἄλλιῶς καὶ δὲν τὸ κάμετε,
 χαίρει νὰ μὴν ἔχετε,
 κι ἢ μαύρη νῆ κατάρα μου

Ἐπίσης εἰς τὸ κατωτέρω προσκαλεῖται ὁ ἀδελφὸς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ « γδικιωμοῦ ».

Μὰ τώρα ἄς φύγωμ' ἀποδῶ
 κι ἄς πᾶμε στὸ ξωτερικὸ
 θὰ γράψωμ' ἐπιστολὴ
 μὲ ματωμένα γράμματα,
 νὰ στείλῃς στὸ Γιωργάκη μου
 ἕνα χαμπέρι χλιβερό,
 τ' ἔμεινε δίχως ἀδερχό,
 νὰ καταφθάσῃ κ(ι)αὶ νὰ ῥῆθῃ
 ὁ Μόκος (ὁ φονευθεὶς) γιὰ τὰ δικιωθῆ¹⁾).

2. Ἐπάγγελμα.

Τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀσκούντων αὐτὸ ἀτόμων τονίζει μὲ σοφὴν ἀπλότητα ἡ παροιμία:

Κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα, τὰ φέρματα⁴⁾.

Διὰ ταύτης ὑποδηλοῦται εἰδικώτερον ἢ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀπὸ ἀστυνομικῆς πλευρᾶς διαπίστωσις, ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν ἀτόμων προδίδουν τὸ ἀσκούμενον παρ' αὐτῶν ἐπάγγελμα.

¹⁾ κεσέμι = τὸ τραγὶ ἢ τὸ κριάρι. πὺν πάει μπροστὰ κι ὀδηγεῖ τὸ κοπάδι.

²⁾ Κώστα Πασαγιάννη, Μανιάτικα Μοιρολόγια, 1928, σ. 85, 146.

³⁾ Βασ. Πετρούνια, Μανιάτικα Μοιρολόγια. Σειρὰ Α', Ἀθήνα 1934, σ. 49.

⁴⁾ ΠΠ ἐπιτήδευμα, 1. Φέρματα = φερσίματα, τρόποι.

3. Ἡλικία.

Ἡ ἡλικία διαδραματίζει πρωταγωνιστικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ εἴδους τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων. Τὰ ἐγκλήματα τῶν νέων, εἰς τοὺς ὁποίους μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν μυϊκῶν δυνάμεων, εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν γερόντων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πονηρία καὶ ἡ δολιότης ὑποκαθίστανται εἰς τὰς ἐξησθενημένας μυϊκὰς δυνάμεις¹⁾.

Τὸν τοιοῦτον συσχετισμὸν τῶν τελουμένων πράξεων πρὸς τὴν διανοομένην ἡλικίαν τῶν ἀτόμων δέχεται καὶ ὁ λαὸς. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας: «*Ὅταν ἔρθῃ ἡ γνώση, πάει ἡ ἀνδρεία*»²⁾, δηλοῖ ὅτι τὰς πράξεις τῶν εὐρισκομένων εἰς ὄριμον ἡλικίαν ἀτόμων χαρακτηρίζει μεγαλυτέρα περίσκεψις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι εὐχερῶς ἀποτολμοῦν καὶ τὰ βαρύτερα ἐγχειρήματα.

Ἄφ' ἐτέρου ἡ παροιμία: «*Παλιὸς γάτους, τρυφερὰ πουντίκια*»³⁾ εἶναι ἀποκαλυπτικὴ τοῦ παρατηρουμένου ἱκανοῦ ἀριθμοῦ προσβολῶν κατὰ τῶν ἡθῶν ὑπὸ γερόντων κατ' ἀνηλίκων.

Διὰ πολλῶν ἄλλων παροιμιῶν ἐπισύρεται ἡ προσοχὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικινδύνου τῆς συναναστροφῆς νέων μετὰ γερόντων, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς θεωρεῖ ἐπιρρεπεῖς δι' ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἡθῶν.

Στοῦ γερόντου τὸ βρακὶ ξεχειμάζουν οἱ διαβόλοι⁴⁾.

*Ἄντρας γέρος, γυναῖκες νιές,
κάνουν πάντα κακὲς δουλειές⁵⁾.*

Συναφῆς εἶναι καὶ ἡ παροιμία:

*Παίζει ὁ νιὸς μὲ τὴ νιά; Ἄς τους, κι ἄς παίζουνε.
Παίζει ὁ γέρος μὲ τὴ νιά; Τρέξε πρόφτασε!⁶⁾*

4. Τυχηρὰ παίγνια.

Εἰς πολλὰς παροιμίας διαπιστοῦνται, μὲ τὴν διακρίνουσαν λαϊκὴν φιλοπαίγμονα διάθεσιν, τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιδιδομένων εἰς τυχηρὰ παίγνια.

*Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἄσσο,
πάει στὸ σπίτι τ' χωρὶς ράσο⁷⁾ καὶ*

¹⁾ Βλ. Κ. Γαρθία, Ἐγκληματολογία, τ. Β', τεύχ. Α' (1947) σ. 68 κ.έ.

²⁾ ΠΠ τ. Δ', σ. 72 (γνώση, 28).

³⁾ Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας, 1934 σ. 87. ⁴⁾ ΠΠ τ. Γ' σ. 614 (γέρος, 87).

⁵⁾ Κατὰ τὸν Ν. Πολίτην «ἡ παροιμία αὕτη λέγεται καὶ ἐπὶ δυσσαρμόστου γάμου γέροντος καὶ νέας» (ΠΠ τ. Β', σ. 221, 16).

⁶⁾ ΠΠ παίζω, 23.

⁷⁾ ΠΠ τ. Β' σ. 563 (ἄσσοσ, 2) Φολέγανδρος.

*Τοῦ χαρτοπαίχτη, τοῦ ψαρᾶ, τοῦ κυνηγοῦ τὸ πιάτο
ἐννιὰ φορὲς εἶν' ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γιομᾶτο*¹⁾).

Διὰ δὲ τῆς παροιμίας: «*Τοῦ τζογαδόρου ἡ μάννα μιὰ μέρα γελᾷ καὶ μιὰ μέρα κλαίει*»²⁾ ὑποδηλοῦται ὁ νόμος τῶν πιθανοτήτων, ὁ ὁποῖος διέπει τὴν διεξαγωγὴν τῶν τυχερῶν παιγνίων, κατὰ τὸν ὁποῖον οὐδεὶς παίζων δύναται νὰ καταστῇ πλουσιώτερος.

Ὅτι δὲ ἡ ἀπάτη εἶναι πλήρως συνυφασμένη μὲ τὰ παίγνια καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοιραίαν ιδιότητα τῶν κατ' ἐπάγγελμα παικτῶν, δηλοῖ ἡ παροιμία: «*Κάνει τσοὶ ἄσσοις*»³⁾, ἡ ὁποία, ληφθεῖσα ἐκ τῶν κατ' ἐπάγγελμα χαρτοπαικτῶν, λέγεται γενικῶς ἐπὶ τῶν διὰ δόλου καὶ ἀπάτης χρηματιζομένων.

5. Ναρκωτικά.

Εὐρυτάτη εἶναι ἡ χρῆσις παροιμιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐνδεικτικαὶ τῶν λαϊκῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν διεγερτικῶν καὶ ναρκωτικῶν οὐσιῶν. Οὕτως ἡ παροιμία: «*Ὁ ζουρλὸς παραμεράει, ὅταν βλέπη μεθυσμένον*»⁴⁾, εἶναι παραστατικὴ τῆς ὀξείας διαταράξεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ τοῦ ἐπικινδύνου τοῦ μεθυσθέντος. Ἡ δὲ παροιμία «*Δὲν ἔσκασε τ' ἀφιόνι*»⁵⁾, ἡ ὁποία λέγεται ἐπὶ δυσθύμων, ἐχόντων θολὴν διάνοιαν, εἶναι εἰλημμένη ἐκ μεταφορᾶς ἐκ τῶν ποιουμένων χρῆσιν ὀπίου.

Ἐπίσης ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν ὀπιοφάγων λέγεται ἡ παροιμία, *Πιν' ἀφιόνι*⁶⁾ διὰ τὸν κατεχόμενον ὑπὸ ζάλης καὶ μὴ ἔχοντα συναίσθησιν τῶν πράξεών του.

6. Ἐταιρισμός.

Κλασσικὴν μορφήν εἰκόνας ἐταιρισμοῦ εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα παρουσιάζει τὸ κατωτέρω ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐπυλλίων εἰλημμένον ἄσμα. Εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο παρουσιάζεται ἐκδιδομένη ἐπὶ χρήμασι «*Βουλγάρα*».

- *Βουλγάρα, δὸς μου 'να φιλι, ξανθὴ τσοὶ μανρομάτα.*
- *Βρὲ σὺ, σὰ θέλῃς φίλημα, σὰ θέλῃς μαῦρα μάτια,
πόσα φλωριά 'χεις στὸ πονγγὶ τσοὶ πόσα θὰ μοῦ δώσης;*
- *Χίλια φλωριά καζάντηκα σὲ μιὰ τουργὰ κοπέλλι,
ὄλα στὰ δίνω μιὰ βραδνὰ νὰ τσοιμηθῶμ' ἀντάμα.
Τὸ βράδνυ πὸν πηγαίνανε νὰ πέσουν στὸ κρεββάτι...⁷⁾*

¹⁾ ΠΠ ψαρᾶς, 20 (Ἀθῆναι).

²⁾ ΠΠ τζογαδόρος, 1 (Κεφαλληνία).

³⁾ ΠΠ τ. Β', σ. 563, (ἄσσοις, 1) Ζάκυνθος.

⁴⁾ ΠΠ μεθυσμένος, 13.

⁵⁾ ΠΠ. τ. Β', σ. 681 (ἀφιόνι, 1 = ὀπιον).

⁶⁾ ΛΑ 161, 43, Χαβιαρᾶς, Σύμη.

⁷⁾ ΛΑ 672, 38β, Π. Σταμπόλας, Μέγαρο.

Τὴν ἐπομένην ὅμως ὁ νέος μὴ κατορθώσας νὰ ἱκανοποιηθῆ ζητεῖ νὰ τοῦ ἐπιστραφοῦν τὰ χρήματά του.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ ἐταιριζομένη «Βουλγάρα», ἡ ὁποία, ὑποδεικνύουσα τὴν ἀνικανότητα τοῦ νέου μὲ μίαν θαυμασίαν ἀλληγορικὴν παρομοίωσιν, θεωρεῖ τοῦτον μόνον ὑπαίτιον καὶ ἀρνεῖται νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα. Εἶναι δὲ πρόθυμος νὰ προσφύγῃ καὶ εἰς τὴν δικαστικὴν κρίσιν διὰ τὴν προστασίαν τῶν «ἐπαγγελματικῶν» τῆς συμφερόντων, διότι θεωρεῖ τὸν νέον ὡς μοναδικὸν ὑπαίτιον τῆς ματαιώσεως τῆς συμβάσεως.

— *Βουλγάρα, δός μου τ' ἄσπρα μου, δός μου καὶ τὰ φλωριά μου.*

— *Τὶ τζαμπουνᾶς, μπρὲ γάϊδαρε, καὶ τ' εἶν' αὐτὰ πὸν κρίνεις;*

ποὺ 'δῶ 'χει κρίση καὶ μουχτὴ νὰ πᾶμε νὰ μᾶς κρίνῃ,

ποὺ 'γὼ χωράφι σοῦ 'δωσα νὰ σπείρῃς, νὰ θερίσῃς,

μὰ 'ταν τὰ βόδια σου κουτζά, τ' ἄλέτρι τζακισμένο¹⁾.

Ὁ λαὸς ἔχει ἐδραιωμένην τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ἐταιρισμοῦ, πεποίθησιν, ἡ ὁποία ἄλλως εὐρίσκει πλήρη δικαίωσιν ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῆς ἱστορίας τοῦ ἐταιρισμοῦ²⁾. Διὰ τοῦτο δογματολογεῖ ὅτι:

Οὔτ' ἐκκλησιὰ χωρὶς καμπάνα

οὔτε χωριὸ χωρὶς πουτάνα³⁾.

Εἰς πλείστας παροιμίας ἐπίσης ἐκφράζει ὁ λαὸς τὰς ἀντιλήψεις του ἐπὶ τῆς ψυχικῆς προσωπικότητος τῶν ἐταιρῶν. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας:

Τὰ γνέφια τοῦ καλοκαιριοῦ, τ' ἀστέρια τοῦ χειμῶνα,

τὰ λόγια τῆς πολιτικῆς⁴⁾ ποτέ σου μὴν πιστεῦς⁵⁾,

ἀναγορεύει τὸ ψεῦδος, ὡς κύριον γνώρισμα τῶν ἐταιρῶν.

Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ ἡ παροιμία:

Ἡ πουτάνα μὲ τὰ κλάματα,

κι ὁ κλέφτης μὲ τοὺς ὄρκους⁶⁾,

εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ψυχικὴ ἀντιστοιχία τῶν ἐταιρῶν πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν κλεπτῶν.

1) ΛΑ 121, 3-4. Π. Χατζηδημητρίου, ἀδ. τ.

2) Πρβλ. Κ. Γαρδίκας, Ἐγκληματολογία, Α' (1948) σ. 297.

3) ΠΠ πουτάνα, 13 (Γορτυνία).

4) Πολιτικὴ = πόρνη.

5) ΠΠ πολιτικὴ, 5 (Κεφαλληνία).

6) ΠΠ κλέφτης, 40 (Λειβάριτζι Καλαβρύτων).

Ἀπολύτως συνυφασμένην μετὰ τῆς πορνείας θεωρεῖ ὁ λαὸς τὴν προαγωγίαν. Τὸν στενὸν δὲ τοῦτον σύνδεσμον τονίζει διὰ τῆς παροιμίας:

*Χωρὶς τὴ ρουφιάνα
δὲ γίνεται πουτάνα¹⁾.*

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ ἄσματα δὲν ἔλλείπουν περιπτώσεις προαγωγίας. Οὕτω βαρεῖα μορφὴ προαγωγίας ἀπαντᾷ εἰς τὸ κατωτέρω ἄσμα, ὅπου ἡ προαγωγὸς πενθερὰ δι' ἀπατηλοῦ τεχνάσματος πείθει τὴν νύμφην της, ὅτι δῆθεν πρόκειται νὰ κοιμηθῇ μετὰ τοῦ ἐπιστρέψαντος συζύγου της.

*Δὲν φταίεις, μαύρη Κώσταίνα, δὲν φταῖς ἐσὸν καημένη,
μόν' φταίει ἢ σκύλ' ἢ πεθερά, ποὺ σοῦ 'πε γιὰ νὰ στρώσης.*

— *Στρῶσε, νυφοῦλα, στὸν ὄντᾶ, στρῶσε καὶ τὸ κρεββάτι,
γιατὶ θὰ νά 'ρτ' ὁ Κωσταντῆς, νὰ σὲ γλυκοφιλήσῃ.*

*Κι' αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα, δν' ὄρες προτοῦ νὰ φέξῃ,
βαροῦν τ' ἀσήμια στὰ βυζιά καὶ τὰ κομπιά στὰ στήθη
καὶ τότε τὸν κατάλαβε, πὼς ἦταν ὁ Ζαβέρης.*

Βάνει καὶ σκούζει τρεῖς βολές, ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσε·

— *Τὶ ἔκαμες, σκύλα πεθερά, τοῦ Κωσταντῆ τοῦ γιουῦ σου;²⁾*

Ὅμοιως ἀπὸ τὰς παροιμίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς πόρισμα σοφῆς ἐκτιμήσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τὴν ἐξῆς:

Ὁ περαινὸς κερατᾶς φτεινὸς ρουφιάνος³⁾,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνεχόμενος τὴν μοιχείαν τῆς συζύγου του καταλήγει εἰς τὴν προαγωγίαν.

Ἡ λαϊκὴ πεῖρα ἐπίσης ἔχει πλήρως διαπιστώσει, ὅτι προαγωγοὶ γίνονται συνήθως γηράσασαι πόρνοι, αἱ ὁποῖαι ἀδυνατοῦν πλέον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἴδια αὐτῶν θέληγτρα. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

*Ὅποια εἶναι στὰ νιάτα της πουτάνα,
θὰ γίνῃ στὰ γεράματα ρουφιάνα⁴⁾.*

Ἀξία δὲ πολλῆς προσοχῆς, ἀπὸ ἐγκληματολογικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ὀξυτάτη λαϊκὴ παρατήρησις, ἡ ὁποία ἀπαριθμοῦσα καθορίζει τὸ σύννηθες ἔδαφος ἀπασχολήσεων τῶν πορνῶν, ὅταν γηράσκουν.

1) ΠΠ πουτάνα, 1

2) Passow, No 454.

3) ΠΠ κερατᾶς, 6.

4) ΛΑ 1148, 178, Μ. Λιουδάκι, Σιγὴ Βιθυνίας, 1938.

*Ἡ πουτάνα σὰ γεράση,
πέντε τέχνες θὲ νὰ πιάση·
μάγισσα, μαμμὴ, μεσίτρα,
φκιασιδοῦ ἢ χαρτορίχτρα¹⁾), καὶ
Ἡ πουτάνα, ὅταν γεράση,
πέντε τέχνες θὲ νὰ πιάση·
ρουφιάνα, κλέφτρα, μάγισσα,
μαμμὴ καὶ ψευτογιάτρισσα²⁾).*

7. Δεισιδαιμονία.

Ἡ ἔρευνα τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων καὶ ἰδίως τῶν παροιμιῶν δύναται νὰ φέρῃ εἰς φῶς πλῆθος λαϊκῶν δεισιδαιμονιῶν. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀσθηρᾶς ἐγκληματολογικῆς ἐξετάσεως, τῆς ἀνευρέσεως δηλαδὴ δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον αἰτίαν ἐγκλημάτων, μόνον ἐν δημοτικῶν ἕσμα μᾶς προσφέρει σχετικὴν ὕλην.

Εἰς τὸ ἕσμα τοῦτο, κοινῶς γνωστὸν ὡς τὸ «Γεφύρι τῆς Ἄρτας», ἐμφανίζεται ἡ ἐγκληματικὴ δεισιδαιμονία τοῦ «στοιχειώματος», διὰ τοῦ φόνου ἀνθρώπου πρὸς θεμελίωσιν κτίσματος³⁾.

Ἐκ τῶν στίχων τοῦ ἕσματος εἶναι ἐκδηλὸς ἡ λαϊκὴ πεποιθῆσις, ὅτι ἄνευ τῆς ἀνθρωποθυσίας εἶναι ἀδύνατος ἡ στερέωσις τῶν θεμελίων τοῦ οἰκοδομήματος.

*Σαράντα πρωτομάστοροι κ' ἐξήντα μαθητᾶδες
καμάρα χιτίζουν στὸ γιαλό, καμάρα δὲ στεργιώνει·
ὄλημερὶς ἐχίτζανε κι ὀλονυκτὶς ἐχάλα.
Πουλᾶται πῆγε κ' ἔκατσε πάνου σ' ἐλιᾶς κλονάρι,
ἔν ἐκελάϊδει σὰν πουλί, νὰ λέη σὰν ἀηδονάκι,
μόν' ἐκελάϊδει κ' ἔλεγε ἀνθρώπινη λαλοῦσα.
«Ἄν δὲν στοιχειώσετε ἀνθρώπο, καμάρα δὲ στεργιώνει
οὔτε φτωχό, οὔτ' ἄρχοντα, οὔτε κανὰ στρατιώτη,*

¹⁾ ΛΑ. (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Ν. Πολίτου) ἀ.τ. ²⁾ ΠΠ πουτάνα, 6.

³⁾ Αἱ μέχρι σήμερον τελούμεναι δεισιδαιμονες θυσίαι ζώων (ἀλέκτορος ἢ ἀμνοῦ) διὰ τὴν στερέωσιν τῶν θεμελίων οἰκοδομήματος εἶναι κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις ἀπλῆ ἀντικατάστασις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν τοῦ παρελθόντος. (Πρβλ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Β' σ. 1004). Αἱ ἀνθρωποθυσίαι πρὸ τῶν ἐκστρατειῶν ἦσαν τὸ σύνηθες φαινόμενον τῶν παλαιωτάτων χρόνων (αὐτ. τ. Β' σ. 1091-2). Ἐπίσης πλεῖσται εἶναι αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ἀνθρωποθυσίας διὰ τὴν στοιχειώσιν καὶ σύλησιν θησαυρῶν (Πρβλ. Πολίτην, Αὐτ. τ. Β' σ. 1003 κ. ἐ., καὶ Γ. Μέγαν ἐν Λαογράφῳ, τ. Δ' σ. 22 κ. ἐ.).

μόνε τοῦ πρωτομάστορη, τοῦ πρώτου τῆ γεναῖκα
στοιχείο νὰ τήνε βάλετε, καμάρα νὰ στεργιώση...»
— Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κ' οἱ τρεῖς κακογραμμένες,
ἢ μὰ στοιχείο στή Παναγιά κι ἄλλη σὸ μοναστήρι
κ' ἐγὼ ἢ κακορίζικη στοιχειώνου τὸ γιοφύρι¹⁾...

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι στίχοι, τοὺς ὁποίους ἀναφωνεῖ ἡ σύζυγος τοῦ πρωτομάστορα, ὅταν ἀντελήφθη ὅτι ἔπεσε θῦμα τῆς ἀνθρωποθυσίας, μαρτυροῦν περὶ τῆς εὐρείας διαδόσεως τῆς ἐγκληματικῆς δεισιδαιμονίας τῆς στοιχειώσεως καὶ τῶν πολυπληθῶν θυμάτων ταύτης.

Ἄν καὶ ἐκτὸς τοῦ θέματος, ὡς μὴ ἀποτελοῦσα ἐγκληματικὴν δεισιδαιμονίαν ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν, ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ χρησιμοποίησις τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης διὰ τὴν κατασκευὴν μαγγανείας κατὰ τῶν νεονύμφων, ἢ ὁποία γίνεται πολλάκις ἀφορμὴ τραυματισμῶν καὶ ἀδίκων ἐπιθέσεων κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων μάγων.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων στίχων γαμηλίου ἔσματος, τὸ ὁποῖον ἕδεται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ «κτενίσματος» τῆς νύμφης,

*Μᾶστε τὰ μαλλιά μου, μὴ μ' τὰ μάσουν ξένοι
καὶ μ' τὰ κάμουν μάγια
μάγια τοῦ κορμοῦ μου καὶ τοῦ κεφαλιοῦ μου,²⁾*

εἶναι ἐμφανεῖς οἱ φόβοι, μὴ τυχὸν χρησιμοποιηθοῦν τὰ μαλλιά τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πρὸς πρόκλησιν κακοῦ.

8. Ἴχνη.

Ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐγκλήματος πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου ἐνόχου, ἔχει πλήρως ἐκτιμηθῆ ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ αἰσθητηρίου. Ἡ παροιμία: Ἐκτὸ ἀχνάρι τὸ θεριὸ³⁾ ἐκφράζει τὴν λαϊκὴν πίστιν, ὅτι διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἰχνῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀσφαλῆς ἀνεύρεσις τοῦ ἐνόχου.

9. Μάρτυρες.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἄκρως ἐπισφαλοῦς τῆς μαρτυρικῆς ἀποδείξεως εὐρίσκει ἀπὸ τῆς χησιν εἰς τὴν λαϊκὴν δογματολογίαν ὑπὸ τὴν γενικωτάτην παροιμίαν:

Ἐκτὸ ἕνα στόμα βγαίνει καὶ τὸ ψέμα κ' ἡ ἀλήθεια⁴⁾.

¹⁾ Λαογραφία ζ', 562, 14, Ἀλεξανδρῆς, Εὐβοία.

²⁾ Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας, 1933, σ. 119.

³⁾ ΠΠ τ. Β', σ. 695, ἀχνάρι, 1. (Σύρος).

⁴⁾ ΠΠ στόμα, 3 (Κεφαλληνία).

Εἶναι ἄξιον ἐξάρσεως ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πλήρως ἐμβαθύνει ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ἀτελειῶν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς. « Ἡ ἀντίληψις καὶ περιγραφὴ οἰουδήποτε ἀντικειμένου ἢ συμβάντος εἶναι πάντοτε ἑλλιπῆς καὶ ἀνακριβής, ἀκόμη καὶ ἂν καταβληθῇ μεγάλη καὶ εἰλικρινῆς προσπάθεια πρὸς πιστὴν περιγραφὴν » ¹⁾. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς διατυπώνει τὴν ἀρχήν :

Ἄπ' ὅσα γλέπεις νὰ πιστεύης τὰ μισά· ἀπ' ὅσ' ἀκοῦς, ὀλότελα ²⁾.

Ἦσ' ἀκοῦς μὴν τὰ πιστεύης κι ὅσα βλέπεις τὰ μισά ³⁾.

Ἦσως ἡ διατύπωσις τῶν παροιμιῶν τούτων ἐνέχει ποιὰν τινα ὑπερβολήν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τῆς ὑπερβολῆς, ἡ ὁποία εἶναι συνήθης εἰς τὰς παροιμίας, θέλει νὰ ἐξάρη καὶ νὰ τονίσῃ ἔτι μᾶλλον ὁ λαὸς τὴν ἀτέλειαν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Δὲν ἀλλοιοῦται δὲ ποσῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀνωτέρω παροιμίας διὰ τῆς μετατροπῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ χαριτολογούντος λαοῦ εἰς δίστιχον :

*Ἦσ' ἀκοῦς μὴν τὰ πιστεύης, κι ὅσα βλέπεις τὰ μισά
κι ὅσα βάνεις μέσ' στήν τζέπη κεῖνα εἶναι τὰ σωστά ⁴⁾.*

Ἡ ποικίλλουσα καὶ ὑπὸ διαφορετικὴν μορφήν παρουσιαζομένη εἰς τὰ διάφορα ἄτομα ἱκανότης τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καθιστᾷ δυσχερεστάτην τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἰδίως καὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἀφορμῆς τῆς διατυπώσεως τῆς παροιμίας :

Ἄπὸ τὰ μάτια σου ὡς τὸν κῶλο σου δὲν μπορεῖς νὰ μάθης τὴν ἀλήθεια ⁵⁾.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ παλαιαὶ δοξασαὶ περὶ τῆς ἀναξιοπιστίας ὡς μαρτύρων τῶν παιδῶν καὶ τῶν ἐχόντων ἡλαττωμένην διανοητικὴν ἱκανότητα ἔχουν πλέον ἐγκαταλειφθῆ. Αἱ νεώτεροι ἔρευναι ἀπέδειξαν, ὅτι οὐδόλως πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται ἡ μαρτυρία τῶν κατηγοριῶν τῶν ἀτόμων τούτων, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν γενικὴν εἰκόνα συμβάντος τινός, παρατηροῦσιν ὅμως ἀκριβέστερον τῶν ἐνηλίκων τὰς λεπτομερείας καὶ τοιοιτοτρόπως δύνανται νὰ συντελέσουν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν διαλεύκανσιν διαπραχθέντος ἀδικήματος.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ λαϊκὴ σοφία ἀποδεικνύεται προπορευομένη τῶν

¹⁾ Κ. Γαρδίκας, Ἐγκληματολογία, τ. Β' τευχ. Β', 1938, σ. 194. Βλ. καὶ Κ. Τσουνκαλά, Ποιν. Δικονομία (1938) σ. 246 κ. ἐ.

²⁾ Π Π πιστεύω, 3 (Γορτυνία).

³⁾ Π Π πιστεύω, 12 (Κεφαλληνία).

⁴⁾ Π Π πιστεύω, 11 (Πελοπόννησος).

⁵⁾ Ἡ παροιμία αὕτη θεωρεῖται κοινῶς ρητὸν τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ὡς τοιοῦτο τὸ ἀναγράφει ὁ Τερτσέτης.

προσφάτων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, ἔχουσα ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐκπεφρασμένην τὴν ἀντίληψιν:

¹ Ἀπὸ λωλὸ κι ἀπὸ μωρὸ μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια ¹).

Εἰς τὰς κατωτέρω μάλιστα παροιμίας ἐμφανίζεται αὕτη ἐπεκτείνουσα τὴν κατηγορίαν τῶν ἀτόμων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἀνευρεθῇ ἡ ἀλήθεια.

² Ἀπὸ παιδί, τρελλὸ και μεθυμένο μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια ²).

³ Ἀπὸ κουζουλὸ κι ἀπὸ μεθυμένο μαθαίνει ὁ φρόνιμος τὴν ἀλήθεια ³) και Δὸς κρῶσι νὰ βγῆ ἡ ἀλήθεια ⁴).

⁵ Ἀφ' ἐτέρου διὰ τῆς παροιμίας:

⁵ Ὁ τρελλὸς τὴν καρδιά του σιὸ στόμα του τὴν ἔχει ⁵)

διατυποῦται, ὅτι οἱ ἐν ἡλαττωμένη διανοητικῇ καταστάσει εὐρισκόμενοι, μὴ ἔχοντες ἀναστολάς, εἶναι χρησιμώτατοι μάρτυρες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς διανοητικῶς ὑγιεῖς, οἱ ὁποῖοι εἴτε ἐκ φόβου διακινδυνεύσεως ἰδίων συμφερόντων εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων σιγοῦν. Τὴν ἀντίθετον ταύτην ἔννοιαν ἐκφράζει ἡ παροιμία:

⁶ Ὁ φρόνιμος τὴν γλώσσαν του ἔχει τὴν στήν καρδιά του ⁶).

Εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄποψιν τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἀποκρούει τὴν ἀντίληψιν, ὅτι πάντοτε ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν, εὐρίσκεται ἡ λαϊκὴ παροιμιολογία. Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι, ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ ὁμολογῶν κατηγορούμενος εἶναι δυνατὸν νὰ ψευδεταί ⁷).

Εἰς τὴν λαϊκὴν ὁμως συνείδησιν εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη ἡ πεποίθησις,

¹) ΠΠ τ. Α', σ. 472 (ἀλήθεια, 11). ²) ΠΠ. τ. Α', σ. 476 (ἀλήθεια, 15).

³) ΠΠ τ. Α', σ. 472 (ἀλήθεια, 9). Παρόμοιαι και αἱ βυζαντιναί: Ἀπὸ σαλὸν και μεθυστὴν ἀκούσεις τὴν ἀλήθειαν (Αὐτόθι, ἀλήθεια 17) και: Ἐξ ἀνοήτου και μεθύοντος μαθήσει τὸ ἀληθές, Ed. Kurtz, Die Sprichwörterammlung des Maximus Planudes (1886) σ. 15, 10 και Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος ἐν τῇ γλώσση τοῦ μεθύοντος. Κατζίουλης Π. 83 Diog. VIII 43. Πρβλ. Archiv für Slavische Philologie, τ. 30 (1909) σελ. 352 και Π Π. τ. Α', σ. 129.

⁴) ΠΠ τ. Α', σελ. 483 (ἀλήθεια, 27). Ἴδὲ και Ν. Χωροφᾶ, Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α', 1924, σ. 62. Συναφῆς εἶναι και ἡ Κυπριακὴ παροιμία: Μέθυσε τὸν ἀνθρώπον νὰ μάθῃς τὰ μέσα του, (Κυριαζῆς, σ. 273), προτρέπουσα τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μέθης, ὡς μέσου διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας.

⁵) Κ. Κανελλάκη, Χιακά Ἀνάλεκτα, 1890, σ. 275, 476.

⁶) Κ. Κανελλάκη, αὐτ. σ. 275, 477.

⁷) Π.χ. «ὅταν ὁμολογηταί ἐνοχῆ εἰς ἐγγλημά τι, ἵνα συγκαλυφθῇ βαρύτερον ἢ διότι συγγενεῖς ἢ φίλοι θυσιάζονται, ἵνα σώσωσι τὸν ἐνοχον» κ.ο.κ. (Κ. Γαρδίζα, Ἐγγληματολογία, τ. Β'. 1938, σ. 216).

ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς πλήρους ἀληθείας. Τοῦτο δηλοῖ ἡ παροιμία:

Ἄμαρτία ἐξωμολογημένη, καθαρὰ ἀλήθεια¹⁾.

Κατὰ τὴν λαϊκὴν σκέψιν ὁ κατηγορούμενος, ὁ διὰ παντὸς μέσου ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν ὑπεράσπισίν του, οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ καταστρέψῃ ἑαυτὸν ὁμολογῶν τὴν προῆξιν του. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία:

Ποιὸς κλέβγει καὶ τὸ μαρτυροῦ;²⁾

10. Νεκροφιλία.

Διὰ τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, ὡς αὕτη διαφαίνεται εἰς τὴν δημόδη ποίησιν, ἡ μορφή τῆς γενετησίου ἀνωμαλίας τῆς νεκροφιλίας εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ ἀνοσιώτερα καὶ βδελυρότερα ἐγκλήματα.

- 5 *Κινάγει νὰ πάγη στήν ἐκκλησιά καὶ σ' ἅγια μοναστήρια.*
Καὶ τ' ἅγιο Πνεῦμα ἐμίλησε μέσ' ἀπ' τὸ ἅγιο βῆμα.
«Ποῦ πᾶς, σκυλλί, ποῦ πᾶς, μαρέ, ποῦ πᾶς, μαγαρισμένε,
ποὺ μαγαρίζεις τὶς ἐκκλησιὲς καὶ τ' ἅγια μοναστήρια;»
Κ' ἡ μάγνα του τὸν ἐρωτᾷ κ' ἡ μάγνα του τοῦ λέγει.
«Γιούλη μου, τί ἐμαγάρισες, ποῦ ἔσαι μαγαρισμένος;...»
15 *κ' ἐγὼ ἔδεσα τὸν μαῦρο μου σὲ μιᾶς ξανθῆς κιβούρι.*
Κι ὁ μαῦρος μου ἦτον μελελός, ἦτον καὶ παιγνιδιάσης,
καὶ ἔσκαψε μὲ τὰ νύχια του, βγάνει τὴν κόρη ὄξω.
Ἐφτὰ φορὲς ἀμάρτεψα μὲ τὴν ἀποθαμένη.
— *Φεῦγα, σκυλλί, φεῦγα, μιαρέ, φεῦγα, μαγαρισμένε,*
20 *ποὺ μαγαρίζεις τὶς ἐκκλησιὲς καὶ τ' ἅγια μοναστήρια...³⁾*

Ἡ παρέμβασις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὁ βαρύτατος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἐνόχου, ἡ πλήρης μεταστροφή τῶν ἐμφύτων αἰσθημάτων τῆς μητρὸς, ἡ ὁποία, ἐνῶ μὲ τόσην τρυφερότητα τὸν προσφωνεῖ «γιούλη μου», κατόπιν μετὰ βδελυγμίας τὸν ἀποπέμπει, πάντα ταῦτα εἶναι ἐνδεικτικὰ τοῦ μεγέθους τῆς προσβολῆς τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων τοῦ λαοῦ.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν, ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ὅταν προβάλλωνται ἐγκλήματα, διὰ τῶν ὁποίων προσβάλλεται αὐτὸς ὁ ἠθικὸς νόμος, ὡς αἰμομειξία,

¹⁾ ΠΠ τ. Β', σελ. 137, (ἄμαρτία, 3)

²⁾ Κ. Κανελλάκη, Χιακά Ἀνάλεκτα σ. 290, 588. Πρβλ. καὶ Ν. Δημητρακόπουλον, σ. 97, σημ. 2.

³⁾ Λαογραφία ΙΑ', 196,8. Συλλογὴ Haxthausen, ἔκδ. Soyter.

νεκροφιλία κλπ., τότε ξεχειρίζεται ἡ θεία ὀργὴ ἐκδηλουμένη, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, διὰ τῆς ἀποδοκιμασίας τῆς πράξεως ὑπὸ τῆς Ἐνωτέρας δυνάμεως καὶ τῆς ἐπακολουθούσης ἀναταραχῆς εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰ μοναστήρια κλπ., ἢ τῆς ἐξαπολύσεως θεομηνῶν, ἀνομβρίας, ξηρασίας κλπ., ὅπως π.χ. ἐπὶ αἰμομειξίας.

*Γιατὶ τ' ἀκούει ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους καὶ δὲν βρέχει,
γιατὶ τ' ἀκούγει ἡ δόλια γῆς, χορτάρι δὲν φυτρώνει¹⁾.*

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εἰς τοιαύτης φύσεως ἐγκλήματα, τὸ δημῶδες ἄσμα φέρει ἐκδήλως σπέρματα καὶ ἴχνη τῶν θεοκρατικῶν περὶ ποινῆς ἰδεῶν, αἵτινες ἴσχυον εἰς ἐποχὰς ἀρχαίων δικαίων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ποινὴ, ὡς λέγει ὁ ἀείμνηστος Τιμ. Ἡλιόπουλος, ἐχρησίμευε «πρὸς ἐξιλέωσιν καὶ ἱκανοποίησιν τοῦ θείου, ὁ δὲ καταδικασθεὶς ἐθεωρεῖτο ἔνοχος τοῦ ἁμαρτήματος πρὸς αὐτοὺς τοὺς θεούς, ἐπισύρων τὴν κοινὴν περιφρόνησιν ἀπεβάλλετο τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ δὴ τοῦ κοινωνικοῦ κύκλου, δὲν ἠδύνατο νὰ προσεγγίσῃ τοὺς βωμούς, οἱ ἄνθρωποι ἀπέφευγον αὐτὸν ὡς μεμολυσμένον» κλπ.²⁾

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων καθίσταται, νομίζω, φανερόν, ὅτι ἡ ἐξερεύνησις καὶ μελέτη τῶν λαϊκῶν περὶ δικαίου ἀντιλήψεων, τῶν περιεχομένων εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δημῶδη ἄσματα, δύναται νὰ παράσῃ σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Δικαίου, ἰδίᾳ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν. Τὴν αὐτὴν δ' ἀξίαν ἔχει, ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐλέχθη, ἡ ἔρευνα καὶ τῶν μύθων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν λοιπῶν δημῶδων κειμένων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν γνησιωτάτην ἐκδήλωσιν τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως. Πολλὰ ἔχει νὰ διδαχθῇ καὶ ἐξ αὐτῶν ὄχι μόνον ὁ μελετητὴς τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης εἰς τὴν διατύπωσιν νομικῶν κανόνων, οἵτινες θὰ ἔχουν τὴν ἰδιάζουσαν ἀξίαν, ὅτι ἀνταποκρίνονται εἰς πραγματικὰ καταστάσεις καὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα νοητικῶν ἐνεργειῶν.

1) ΛΑ 1153 Γ, σ. 119, 23, Μ. Ἰωαννίδου, Ἀράχοβα.

2) Τιμ. Ἡλιοπούλου, Σύστημα τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Δικαίου, τ. Α', σελ. 16-17.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1939-1947

ΥΠΟ

Γ. Α. ΜΕΓΑ ΚΑΙ Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Ἐν ἔτει 1907 ἡ Σύγκλητος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, προτάσει τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, «ἀπεφάσισε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ Ἐπετηρίδα καὶ τμήμα βιβλιογραφικόν, ἐν ᾧ κατὰ τάξιν μεθοδικὴν θ' ἀναγράφονται πάντα τὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων εἰς ξένας γλώσσας ἐκδιδόμενα ἔργα πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως γίνεται ἐπαρκῶς γνωστὴ ἡ πνευματικὴ ἐργασία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους».

Εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τῆς Συγκλήτου καὶ τὴν μεθοδικότητα τῆς ἐργασίας τοῦ Νικολάου Πολίτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Σύγκλητος ἀνέθηκε τὴν σύνταξιν τοῦ τμήματος τούτου, ὀφείλομεν τὴν πρώτην συστηματικὴν «Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν». Ἐν ταύτῃ περιελήφθησαν τὰ ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1920 ἐκδοθέντα ἔργα¹⁾, εἶναι δ' εὐνόητον ὅτι ἰδιαιτέραν ἐν αὐτῇ θέσιν κατέχει ἡ Ἑλληνικὴ Λαογραφία²⁾.

Δυστυχῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολίτου ἡ ἀπόφασις ἐκείνη τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου ἠτόνησεν, ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ ἐγκαινιασθέντος ὑπ' αὐτοῦ βιβλιογραφικοῦ ἔργου πλήρως ἀνεγνωρίσθη. Πλὴν τῆς διτόμου Ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας Δ. Γκίνη καὶ Β. Μέξα, τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἶδον τὸ φῶς πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι βιβλιογραφαὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, τῆς λαογραφίας

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχῶ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907 (Α' 1907-1908). Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος Γ' (σελ. 393-540). Ἐν Ἀθήναις 1909.—Β' (1909-1910). Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπιστ. Ἐπετ. Σ' (σελ. 139-612) Ἐν Ἀθ. 1911.—Γ' 1911-1920. Ἐκδίδεται ἐκ τῶν καταλοίσων ἐπιμελεῖα Στίλπωνος Π. Κυριακίδου δαπάνῃ τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1927.

²⁾ Τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Λαογραφίαν κεφάλαια τῆς Ἑλλ. Βιβλιογραφίας ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Λαογραφίᾳ τ. Γ' (1911) σελ. 242-259 καὶ Γ' (1929-32) σελ. 209-232.

καὶ γλωσσολογίας¹⁾. Ἰδίᾳ πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ἐδῶ τὸ ἔκτενές ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Στ. Κυριακίδου «Le Folklore en Grèce de 1919 à 1930» (Βυζάντιον VI (1931) σελ. 737-770) καὶ ἡ βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ἡ δημοσιευομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 εἰς τὴν Volkskundliche Bibliographie, τὴν συντασσομένην ὑπὸ P. Geiger. Παρὰ ταῦτα πλήρης βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920, προσιτὴ εἰς εὐρύτερον ἐν Ἑλλάδι κύκλον μελετητῶν, ἔλλείπει.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐθεώρησε καθήκον του τὸ Λαογραφικὸν Ἄρχεῖον νὰ πληρώσῃ, ἀλλ' ἔκρινε σκόπιμον νὰ περιλάβῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἑπετηρίδα αὐτοῦ κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939, ὅτε ἤρχισεν ἐκδιδομένη ἡ Ἑπετηρὶς αὕτη, λαογραφικῶν δημοσιευμάτων ἀνέθηκε δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν συντάκτην Γεώργιον Κ. Σπυριδάκη, ὅστις ἐργασθεὶς κατὰ τὰ ἔτη 1946 καὶ 1947 κατήρτισε τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην βιβλιογραφίαν²⁾. Ἡ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1921-1938 θὰ περιληφθῇ εἰς προσεχῆ τόμον τῆς Ἑπετηρίδος.

Ἡ ἀναστάσις, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου, τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ξηνοκινήτου ἀνταρσίας ἡ πατρις ἡμῶν, εἶχεν, ὡς εἰκός, τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς πρωτεύουσας. Ἐκ τούτου καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς βιβλιογραφίας ταύτης προσέκοιπεν εἰς δυσχερείας, ἐκ

¹⁾ Κ. Π. Χατζηγιάννου, Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (σύγχρονης γλώσσας). Λευκωσία 1933.—Ν. Γ. Κυριακῆ, Κυπριακὴ βιβλιογραφία. Ἐν Λάρνακι 1935 (σελ. 107-124: λαογραφία, ἠθογραφία, ἐθνολογία, σελ. 260-298: λαϊκοὶ ποιηταί).—Γ. Κ. Σπυριδάκη, Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Μύσωνος, τ. Γ') Ἀθήναι 1934.—Συμπλήρωμα Α'ον (Μύσων Ζ' (1938) σελ. 97-128)—Ν. Β. Τομαδάκη, Ἀναίρεσις καὶ συμπλήρωσις βιβλιογραφίας Γ. Κ. Σπυριδάκη (Νεοελλην. Ἄρχεῖον 1 (1935), σελ. 102-124).—Κ. Ἡλιοπούλου, Βιβλιογραφία τῆς Πελοποννησιακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830. Ἐν Ἀθήναις 1937.—P. E. Formosis, Contribution à l'étude de la chanson et de la musique populaire grecque, Thessalonique 1938.—Κατάλογοι τῶν κατ' ἔτος δημοσιευομένων λαογραφικῶν ἔργων καὶ βιβλιοκρισίαι καταχωρίζονται καὶ εἰς τὰ περιοδικά: Ἑπετηρὶς Ἑταίρ. Βυζ. Σπουδῶν, Byzant. Zeitschrift, Byz.-Neugriech. Jahrbücher, Βυζάντιον, Λαογραφία κ. ἄ.

²⁾ Καρπὸς τῆς ἐργασίας ταύτης εἶναι καὶ τὸ ἄρθρον, τὸ καταχωρισθὲν εἰς τὸ Bulletin analytique de Bibliographie hellénique 1948: Le Folklore en Grèce. Chronique bibliographique pour les années 1940-1947 par G. Spyridakis (Collection de l'Institut Français d'Athènes). Athènes 1949.

Εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἀνά χεῖρας βιβλιογραφίας ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ τμήμα τῆς Volkskundliche Bibliographie τῶν ἐτῶν 1939-1941, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Λαογραφίαν. Ἐκδοσις CIAP 1949.

τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νὰ μὴ ὑπάρχη ἢ ἐπιθυμητὴ καὶ ἀναγκαία εἰς τοιαύτας ἐργασίας πληρότης. Ἄλλ' ἐπροτιμήσαμεν καὶ ἀτελεστέραν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν βραδύτερον νὰ συμπληρώσωμεν τὰ τυχὸν ἑλλείποντα.

Εἰς τὴν κατάταξιν τῶν ἄρθρων ἠκολουθήσαμεν τὴν χρονολογικὴν σειράν, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς γίνεται ἐμφανὴς καὶ ἡ πορεία τῶν γενομένων ἐργασιῶν, εἰς τὴν διάταξιν δὲ τῆς κατατακτέας ὕλης εἴχομεν ὑπ' ὄψιν συνοπτικὸν διάγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς βιβλιογραφίας παρὰτιθέμενον πίνακα περιεχομένων¹⁾.

Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

- Ὁβελὸς εἰς τὴν ἀρχὴν βιβλιογραφικῆς σημειώσεως ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει ὀνόματος τοῦ συγγραφέως.
- * Ἀστερίσκος πρὸ τοῦ βιβλιογραφουμένου λήμματος δηλοῖ, ὅτι τοῦτο παρελήφθη ἐξ ἄλλου βιβλίου.
- (...) Ἐντὸς παρενθέσεως: α) ἀναπτύσσεται ἐν ἀρχῇ τοῦ λήμματος τὸ ἐν βραχυγραφίᾳ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἢ παρατίθεται ἐπὶ ψευδωνύμου τὸ πραγματικὸν ὄνομα, ἐπὶ ἀωνύμου δὲ δημοσιεύματος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι γνωστόν, β) ἀναγράφεται ἡ χρονολογία καὶ ὁ τόπος ἐκδόσεως ἐπὶ αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων, ὅταν ταῦτα δὲν περιέχονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ λαμβάνονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀναγραφομένου βιβλίου.
- [...] Ἐντὸς ἀγκυλῶν τίθενται προσθήκαι τοῦ βιβλιογράφου σχετικαὶ μὲ τὸ βιβλιογραφούμενον δημοσίευμα, ὡς καὶ ἀναγραφὴ τῆς περιεχομένης εἰς τὸ δημοσίευμα λαογραφικῆς ὕλης, ἣτις δηλοῦται καὶ διὰ μικροτέρων στοιχείων.
- (!) Τὸ θαυμαστικὸν δηλοῖ τὴν ἀπαράλλακτον ἀντιγραφὴν τυπογραφικοῦ σφάλματος.

Ἡ κατάταξις ἔγινεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὴν ἐξῆς ἀντιστοιχίαν τῶν γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ:

v = β	h = χ	f = φ	th = θ
w = β	ca = κα	g = γ	x = ξ
ch = χ	co = κο	ph = φ	

¹⁾ Ὁ κ. Γ. Σπυριδάκης εὐθύνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ πληρότητα τῆς βιβλιογραφίσεως καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων. Διὰ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης καὶ τὸ ὅλον βιβλιογραφικὸν σύστημα ἡ εὐθύνη ἀνήκει εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

- 'Αγγλ'Επ** 'Αγγλοελληνική 'Επιθεώρηση. Μηνιαία έκδοση πνευματικής καλλιέργειας. 'Εκδίδεται από τὸ Βρεττανικὸ Συμβούλιο. 'Αθήναι 1945 κέ.
- 'ΑρχΒυζΜν** 'Αρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς 'Ελλάδος. Περιοδικὸν σύγγραμμα συντασσόμενον καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ 'Αναστασίου Κ. 'Ορλάνδου. 'Αθήναι.
- 'ΑρχΘρΘησ** 'Αρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ Θησαυροῦ. Τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ 'Επιτροπῆς Θρακῶν. Διευθυντῆς Πολύδ. Παπαχριστοδούλου. 'Εν 'Αθήναις.
- 'ΑρχΠόντ** 'Αρχεῖον Πόντου. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς 'Επιτροπῆς Ποντιακῶν μελετῶν. 'Εν 'Αθήναις.
- 'ΑρχΣάμ** Νικολάου 'Ι. Ζαφειρίου. 'Αρχεῖον Σάμου. Σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον. 'Αθήναι.
- BNJb** Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher. Internationales Wissenschaftliches Organ, hrsg. von Prof. Dr. Nikos A. Bees (Βέης). Athen.
- BZ** Byzantinische Zeitschrift, begründet von Karl Krumbacher, hrsg. von Franz Dölger. Leipzig u. Berlin.
- Δωδ'Επιθ** Δωδεκανησιακὴ 'Επιθεώρησις, Πολιτικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ. Διευθυντῆς Γεώργ. Μ. Οἰκονόμος (τεύχ. 1-4). Παν. Γ. Κρητικὸς. 'Εν 'Αθήναις.
- 'Ελ Γράμμ** 'Ελεύθερα Γράμματα. Περιοδικὸ τῆς ζωντανῆς σκέψεως. Διευθυντῆς Δημήτρως Φωτιάδης. 'Αθήνα.
- 'ΕλΔωδ** 'Ελεύθερα Δωδεκάνησα. Μηνιαία Πολιτικὴ-Λογοτεχνικὴ 'Επιθεώρησις. 'Εκδίδεται ἀπὸ συντακτικὴ 'Επιτροπὴ. Διευθυντῆς Μ. Μιχαηλίδης-Νουάρως. 'Αθήναι. [ἔτ. Α' (1945-46) ἀρ. φ. 1-7].
- 'ΕπΒυζΣπ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. 'Αθήναι.
- 'ΕπΚρητΣπ** 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν. 'Αθήναι.
- ΕΛΑ** 'Ακαδημία 'Αθηνῶν. 'Επετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ 'Αρχείου, ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ 'Αρχείου. 'Εν 'Αθήναις. [ἔτ. Α' - ΣΤ' (1939 - 1944)].
- ΕΜΑ** 'Ακαδημία 'Αθηνῶν. 'Επετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ 'Αρχείου, ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ. 'Εν 'Αθήναις.
- ΕΕΠΕ** 'Επιθεώρησις 'Ελληνοϊταλικῆς Πνευματικῆς 'Επικοινωνίας. Roma [ἔτ. Γ' (1940) τεύχ. 1, 3, 6].
- 'ΕπτΓράμμ** 'Επτανησιακὰ Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικὸ. Διευθυντῆς Βασίλης Φωκάς. 'Αθήναι. [ἔτος Α' (1945-46) ἀρ. 1-6].
- 'Εργ'Εστ** 'Εργατικὴ 'Εστία. Περιοδικὴ ἐκδοσις τοῦ ὁμώνυμου 'Οργανισμοῦ. Διευθύνεται ὑπὸ 'Επιτροπῆς. 'Αθήναι. [Περ. Β', ἔτ. 1947 ἀρ. 1-6]
- 'ΗπΓράμμ** 'Ηπειρωτικὰ Γράμματα. Μηνιαῖο φιλολογικὸ περιοδικὸ. 'Εκδότης Ν. Σημηριώτης, Γιάννινα. [Χρον. Α' (1944), τεύχ. 1-10].
- ΘεσσΓράμμ** Θεσσαλικὰ Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικὸ τῆς Θεσσαλικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Βόλος. [Χρόν. Α' (1945), φ. 2-4].

- Θρακ** Θρακικά, Σύγγραμμα περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου». Ἐν Ἀθήναις.
- Κυν'Επιθ** Κυνουριακὴ Ἐπιθεώρηση. Κοινωνικὴ, φιλολογικὴ, εἰκονογραφημένη. Περιοδικόν ὄργανον τῶν Κυνουριακῶν Σπουδῶν. Ἀθήνα. [τόμ. Β' (1938-39), Γ' (1940) τεύχ. 1-4].
- ΚυπρΓράμμ** Κυπριακὰ Γράμματα. Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης καὶ τέχνης. Διευθυντὴς Νίκος Ἰ. Κρασιδιώτης. Λευκωσία-Κύπρος.
- ΚυπρΣπ** Κυπριακαὶ Σπουδαί. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου.
- Λαογρ** Λαογραφία. Δελτίον τῆς ἑλληνικῆς λαογραφικῆς Ἑταιρείας ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ. [τόμ. ΙΒ' (1938-48)].
- Λογοτεχν** Λογοτεχνία. Μηνιαῖον λογοτεχνικόν καὶ ἐπιστημονικόν περιοδικόν. Διευθυντὴς Γιώργος Σαμψῶν. Λευκωσία.
- L'HellCont** L'Hellénisme Contemporain. Revue bimestrielle. Directrice: Henriette Avantagheles. Athènes.
- Μακεδ** Μακεδονικά. Σύγγραμμα περιοδικόν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ.
- Μακεδ'Ἡμερ** Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον. Ἰδρυτῆς-Διευθυντὴς Νικόλ. Α. Σφενδόνης. Θεσσαλονίκη. [ἔτ. ΙΒ' (1939), ΙΣΤ' (1940)].
- Μακεδ'Ἡχώ** Μακεδονικὴ Ἡχώ. Μηνιαία καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις Τέχνης-Ἐρεῦνης-Μελέτης. [ἔτ. 1940, ἀρ. 198].
- ΜακΘρΦύλλ** Μακεδονικά καὶ Θρακικά Φύλλα. Περιοδικὸ δημοσίευμα. Φιλολογία-Λαογραφία-Μουσικολογία. Διευθ. Ε. Π. Φορμόζη. Θεσσαλονίκη. [τόμ. Α' (1946) σ. 1-106].
- ΜικρΧρον** Μικρασιατικὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ τμήματος Μικρασιατικῶν Μελετῶν τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων. Ἀθήνα.
- Μύσων** Μύσων. Ἱστορικόν καὶ λαογραφικόν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν. Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης Μ. Γ. Καταπότης. Ἀθήνα.
- ΝΓΓράμμ** Νεοελληνικά Γράμματα. Ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ, καλλιτεχνικὴ, ἐπιστημονικὴ ἐφημερίδα. Διευθυντὴς Δημήτρης Φωτιάδης. (Ἀθήναι).
- Ν'Ἐστ** Νέα Ἐστία. Ἐκδίδεται τὴν 1ῃν καὶ 15ῃν κάθε μηνός. Διευθυντὴς Πέτρος Χάρης. Ἀθήναι.
- ΝΚράτ** Τὸ Νέον Κράτος. Μηνιαία Ἐπιθεώρησις, πολιτικὴ-κοινωνικὴ. Φιλοσοφία-Ἱστορία-Τέχνη. Διευθυντὴς Ἄριστος Καμπάνης. Ἀθήναι.
- Ναξ'Ἀρχ** Ναξιακὸν Ἀρχεῖον. Μηνιαῖο ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ περιοδικόν. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν «Προοδευτικὸ Ὅμιλο Νάξου». Νάξος.
- Ναυτ'Ἐλλ** Ναυτικὴ Ἑλλάς. Μηνιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλληνικῆς Θαλασσίας Ἐνώσεως. Διευθυντὴς Ἐπαμεινώνδας Μπαμπούρης. Ἀθήναι.
- Ὁρίζοντες** Ἑλληνικὸν Ἡμερολόγιον «Ὁρίζοντες». Διευθυντὴς Μάριος Βαϊᾶνος [τόμ. Α' (1942) - Γ' (1944)].
- Παγκεφ'Ἡμ** Σπύρου Σκηνωτάτου, Παγκεφαλληνιακὸν Ἡμερολόγιον. Ἀργοστόλιον - Ἀθήναι.
- ΠερΣ'Ἀργ** Περιοδικόν τοῦ ἐν Χίφ Συλλόγου Ἀργέντη ἐκδιδόμενον καθ' ἑξαμηνίαν. Ἰδρυτῆς Φίλιππος Π. Ἀργέντης. Διευθυντὴς Στέφανος Καββάδας. Χίος.

- Πολ'Επιθ** Πολιτική 'Επιθεώρησης. Δεκαπενθήμερον περιοδικόν. 'Αρχισυντάκτης Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου. 'Αθήναι.
- ΠοντΦύλλ** Ποντιακά Φύλλα. Μηνιαῖον περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ 'Επιτροπῆς Ποντίων. Διευθυντῆς Νικ. Ι. Καπνᾶς. 'Αθήνα. [Ἔτ. Γ', τεύχ. 30-32, σ. 185-280].
- ΠρομΠυρφ** Προμηθεὺς ὁ Πυρφόρος. Δεκαπενθήμερον ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν. Διευθυντῆς καὶ ἰδιοκτῆτης Γεώργιος Φ. Δαφέρμος. Ρέθυμνον. [ἔτ. 1939, 1940].
- ΣπαρτΧρον** Σπαρτιατικὰ Χρονικά. Μηνιαία φιλολογικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπιθεώρησης. 'Εν 'Αθήναις. Ὁργανον τῶν ἀπανταχοῦ Λακεδαιμονίων (Λακώνων). Ἰδιοκτῆτης-Διευθυντῆς Δημήτριος Καρβελᾶς. [Ἔτ. Β' - Ζ (1938-1944). Περ. Β' ἔτ. Η' (1945-46) ἀρ. 1 (74) - 4 (77-80)].
- ΦάρΒ'Ελλ** Ὁ Φάρος τῆς Βορείου 'Ελλάδος. 'Επιμελείη Γιάννη Ταχογιάννη. 'Αντ. Κοσματοπούλου. Θεσσαλονίκη. [Ἔτ. Α' (1939), Β' (1940)].
- ΧρονΠόντ** Χρονικά τοῦ Πόντου. Μηνιαῖο λαογραφικὸ περιοδικό. Ὁργανο τοῦ Συλλόγου «'Αργοναῦται-Κομνηνοί». 'Αθήνα. [Χρόν. Α' (1943-44), Β' (1945) τεύχ. 13-20].
- Ψυχ'Ἐρ** Ψυχικαὶ Ἔρευναί. Μηνιαία ψυχοφυσιολογικὴ 'Επιθεώρησης. Διευθυντῆς Ἄγγελος Τανάγρας. 'Εν 'Αθήναις. [Ἔτ. 15 (1939)-17 (1941)].
-
- 'Αθηνᾶ,** Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν 'Αθήναις 'Επιστημονικῆς Ἑταιρείας. 'Εν 'Αθήναις.
Βωμός, Μηνιαία ἔκδοσις Λόγου καὶ Τέχνης. Διευθυντῆς Τάκης Δόξας. Πύργος Ἡλείας [ἔτος 1 (1947) τεύχ. 2-6].
- Γράμματα [Πειραϊκά],** Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Κλέαρχος Στ. Μιμίκος. 'Αθήναι. [Χρόν. Α' (1940) - ΙΑ' (1947) τεύχ. 1-5].
- Δρῆρος,** Μηνιαῖο λαογραφικὸ-ἱστορικὸ-λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Μανώλης Ι. Πιτυκάκης. Νεάπολις Κρήτης. [Ἔτ. Α' (1937-38) - Δ' (1940-41) τεύχ. 37-42].
- 'Εκλογή,** Ἄπὸ τὰ δημοσιεύματα ὅλου τοῦ Κόσμου. Μηνιαῖο περιοδικό. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν Ἄγγλοελληνικὴ Ὑπηρεσίαν Πληροφοριῶν. 'Αθήναι.
- 'Ελευσίαια,** Τὰ Ἐλευσίαια. Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα. Ἱστορία-Ἀρχαιολογία-Λογοτεχνία-Τέχνη. Διευθυντῆς Γεώργιος Θεμ. Μαλτέζος. 'Αθήναι. [Ἔτ. 1946, τεύχ. 1-2].
- Ἑλληνικά,** Ἱστορικὸν περιοδικὸν δημοσίευμα. Διευθύνται τῆς συντάξεως Κωνστ. Ἀμαντος - Σωκρ. Κουγέας, τόμ. ΙΑ' (1939).
- 'Ελληνικὸ Ὑπαιθρο,** Μηνιαία ἔκδοσις τῆς Ἐνωσης Ὀρειβατῶν-Φυσιολατρῶν. Διευθύνεται ἀπὸ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. 'Αθήνα. [Περ. Β' Χρόν. 13 (1946). Περ. Γ' Χρόν. 14 (1947) τεύχ. 1-3, 6-7].
- 'Επετηρὶς τῶν Βουρβούρων,** Ἐπιμελείη τοῦ Συλλόγου τῶν ἀπανταχοῦ Βουρβουραίων. 'Αθήναι.
- 'Επτανησιακὰ Φύλλα,** Μηνιαῖο φιλολογικὸ-λαογραφικὸ καὶ ἱστορικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Ντίνος Κονόμος. Ζάκυνθος ('Αθήναι). [Ἔτ. 1946, ἀρ. φ. 1-5].
- 'Ηπειρωτικὴ Ζωή,** Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης τῶν προβλημάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐκδίδεται καὶ διευθύνεται ἀπὸ ὁμάδα Ἡπειρωτῶν. ('Αθήναι). [τεύχ. 2 (1946)].
- Ἐχώ, ἦ,** Ἡ Ἐχώ. Μηνιαία Ἐπιθεώρησης. Ὁργανον ἐπικοινωνίας καὶ ἀλληλεγγύης τῶν Ἐπτανησίων. Ἰδιοκτῆτης-Διευθυντῆς Φώτιος Κονιδάρης. 'Αθήναι.
- 'Ἡώς,** Δεκαπενθήμερος εἰκονογραφημένη τουριστικὴ Ἐπιθεώρησης, ἐκδιδομένη ἐν

- Ἀθήναις. (Διευθυντής ὑπεύθυνος Κ. Ἀθ. Παπαγεωργίου), ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 17-34.
- Ἴόνιος Ἀνθολογία**, Μηνιαῖο ἱστορικό, φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντής Σπύρος Μινώτος, ἔτ. ΙΓ' (1939) ἀρ. 126-129. ἔτ. ΙΔ' (1940) ἀρ. 130-133.
- Καλλιτέχνης**, Βορειοελλαδικὴ Ἐπιθεώρηση. Θεσσαλονίκη. [Ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 1, 2].
- Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης**, Μηνιαῖον λογοτεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Πειραιεύς. [Ἔτ. Α' (1947)].
- Κυπριόπουλο, τό**, Τὸ Κυπριόπουλο. Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθυντής Μιχαὴλ Τροκούδης. Κάτω Δευτερὰ Λευκωσίας.
- Μεγίστη, ἡ**, Ἡ Μεγίστη. Ἱστορικόν, λαογραφικόν καὶ κοινωνικόν περιοδικόν. Ὁργανον τῶν ἀπανταχοῦ Καστελλοριζίων. Ἐν Πειραιεῖ. [Ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 16, 18-23, ἔτ. Γ' (1939-40), ἀρ. 24-31].
- Μετεώρα**, Περιοδικὸ τοῦ «Ἐκδρομικοῦ καὶ μορφωτικοῦ Ὁμίλου Τρικκάλων». Τρίκαλα. [Χρόν. Α' (1947), ἀρ. 1-6].
- Μικρασιατικὴ Ἑστία**, Τρίμηνον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον παρὰ τῆς «Μικρασιατικῆς Ἑστίας», Ἑταιρείας ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐρευνῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀθήναι. [Τόμ. Α' (1946), τευχ. 1].
- Μορφές**, Λογοτεχνία-Τέχνη · Ἐπιστήμη · Φιλοσοφία. Θεσσαλονίκη. [Περ. Β' ἔτ. Δ' (1947) σ. 1-80, 241-280, 361-480].
- Μπουκέτο**, Ἑβδομαδιαία εἰκονογραφημένη Ἐπιθεώρησις. Διευθυντής Νικ. Καμαρινόπουλος. Ἀθήναι. [Ἔτ. 16 (1939), 17 (1940)].
- Πάν, ὁ**, Ὁ Πάν. Μηνιαῖο φυσιολατρικὸν περιοδικό. Ἐκδοσις τοῦ Φυσιολατρικοῦ Συνδέσμου «Ὁ Πάν». Ἀθήναι. [Ἔτ. 1945-1947].
- Πάφος**, Παγκύπριον λογοτεχνικὸν περιοδικό. [Πάφος] [ἔτ. Δ' (1939)-ΣΤ' (1941), ἀρ. 1-3].
- Πνεῦμα**, Μηνιαῖον γενικὸν περιοδικόν. Διευθυντής Σπύρος Γουδέλης. Ἀθήναι. [Περ. Β' ἔτ. Δ' (1944), ἀρ. 1-17].
- Πνευματικὴ Ζωή**, Δεκαπενθήμερον λογοτεχνικὸ καὶ βιβλιογραφικὸν περιοδικό. Διευθυντής Μελῆς Νικολαΐδης, Ἀθήναι. ἔτ. 1939, 1940.
- Ραδάμανθυς**, Πανελλήνιος Ἑγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἀθήναι. Ἰδρυτής - Διευθυντής: Ἐλευθ. Παπαγιαννάκης.
- Σαμιακὸν Ἡμερολόγιον**, Ἀθήναι 1939 (Ἐκδοσις Ἀδελφότητος Σαμίων).
- Σκύρος**, Τοπικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἐκδίδεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ νέων τῆς Σκύρου. Ἀθήναι. [Χρόν. Α' (1947), ἀρ. 1-4].
- Studi Bizantini e Neellenici**. Roma. Pubblicazioni dell' «Istituto per l'Europa Orientale» in Roma. Istituto di Studi Bizantini e Neellenici. vol. V (1939) — VI (1940).
- Συζήτησις, ἡ**, Ἡ Συζήτησις. Μηνιαῖα ἔκδοσις, Διεύθυνσις Ἀθηναῖς Ε. Ζήση. [Περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39), Δ' (1939-40)].
- Τέχνη**, Μηνιαῖα φιλολογικὴ Ἐπιθεώρησις. Ρόδος. [Ἔτ. Α' (1946) τευχ. 1-9. ἔτ. Β' (1947) τευχ. 10-11].
- Ἵψαιθρο**, Μηνιαῖο φυσιολατρικὸν περιοδικό. Ἐκδοσις τοῦ Συνδέσμου Ἐκδρομιῶν «Ἵψαιθρος Ζωή». Ἀθήναι. [Ἔτ. 1939, 1940].

Ι Γ Ε Ν Ι Κ Α

1. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Τί είναι ἡ λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ σπουδὴ τῆς. Λαογρ 12 (1938-48) 130-157.
Κρίσις: Μακεδ Α' (1940) 577-580 (Εὐάγγ. Στ. Τζιάτζιος).
2. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ἡ λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς (Διάλεξις). Γ. Ν. Παλαιολόγου, Ὁ θεσμὸς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ ἡ Μαράσλ. Παιδαγωγ. Ἀκαδημία, Ἀθῆναι 1939, σ. 713-729.
3. *Δασκαλάκη Ἀπ. Β.* Ὁ ὁδοστρωτῆρ τοῦ μοντερνισμοῦ καὶ ὁ ἑλληνικὸς τοπικισμὸς. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 28, σ. 3-5.
4. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Διδάσκαλοι καὶ λαογραφία. ΠρομΠυροφ ἔτ. 1938 ἀρ. 308 σ. 3, ἔτ. 1939 ἀρ. 315-317 σ. 3.
5. *Κορδάτου Γιάννη* Ἡ λαογραφία ἄλλοτε καὶ τώρα. ΝΓράμμ Πεο. Β' ἀρ. φ. 136 (1939) σ. 1.
6. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Ἡ σημασία τοῦ λαογραφικοῦ ἔργου διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ τὸν ἐθνικὸν πολιτισμὸν. ΝΚράτ 4 (1940) 645-656. — Πολ. Ἐπιθ Πεο. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1015-1022.
7. *Μαρίνη Κώστα* Ἡ λαϊκὴ δημιουργία, πηγὴ γιὰ τὴν ἔμπνευση καὶ βάση γιὰ τὴ σωτηρία. ΝΓράμμ Πεο. Β' (1940) ἀρ. φ. 179 σ. 7,9.
8. *Μαζαράκη Εὐσταθ. Δ.* Σχέσεις λαογραφίας καὶ φιλολογίας. Ὅριζοντες 2 (1943) 565-573.
9. — Ὁ ἐνιαῖος χαρακτήρας τῆς λαογραφίας. ΝἜστ 33 (1943) 607-611.
10. *Μέγα Γεωργ. Α.* Τὸ λαογραφικὸν ἔργον. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 106-107.
11. *Δουκάτου Δ. Σ.* Ἐκδρομὲς καὶ λαογραφία. Ὁ Πάν 16 (1946), ἀρ. 140 σ. 71-72.
12. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Ἀνακοινώσεις καὶ ἀγγέλματα: Commission internationale des arts et traditions populaires (C.I.A.P). Λαογρ 12 (1938-48) 607-608.

II ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Βιβλιογραφία.

13. *Βαλέτα Γ.* Αἰολικὴ βιβλιογραφία. Βιβλία-ἔντυπα τυπωμένα στὴ Λέσβο καὶ στὴν Αἰολικὴ περιοχὴ τῆς—Βιβλία-ἔντυπα γραμμένα ἀπὸ Λέσβιους—Ἀδραμτινοῦς. 1566-1939. Μυτιλήνη-Ἀθῆναι (1939) 8^{ον}, σελ. 217.
Βλ. σ. 213: V. Λαογραφικά.
14. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολο-

- γίας (συγχρόνου γλώσσης). Συμπλήρωμα πρώτον. Μύσων Ζ' (1938) 97-129.
Κρίσεις : Λαογρ. 12 (1938-1948) 331-332 (Στ. Π. Κυριακίδης). ΒΝJb XV (1939) 285-86
(Ν. Σβ(ο)ροπος). Πνευματική Ζωή, Χρόν Γ' (1939) 315 (Γ. Ι. Φουσάρας).
15. **Μιχαηλίδου Κ. Μ.** Συμβολή στην Αιολική βιβλιογραφία. Ἀθήνα 1940.
8^{ον}, σελ. 136.
Βλ. σ. 133: Νεώτερη φιλολογία. Λαογραφία.
16. **Μυρίδου Χρυσ.** Συμβολή εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Πόντου. Ἀρχ. Πόντ
10 (1940) σ. 3-197.
Γενική βιβλιογραφία περιλαμβάνουσα καὶ τὰ λαογραφικὰ δημοσιεύματα.
17. **Eckert G. - Formozis P.E.** Beiträge zur Mazedonischen Volksmagie.
Thessaloniki 1942 8^{ον}, σελ. 108, πίν. I-IV. (Volkskundliche Beobachtungen
und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft I).
Σελ. 93-104: Βιβλιογραφία λαογραφικῆ ἀφορῶσα ἰδίᾳ εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν.
18. — Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Thessaloniki 1944
8^{ον} σ. 114, πίν. I-III. (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien. Heft 5)
Τραγούδια, παραμύθια, λαϊκὴ κατοικία κλπ.
Σελ. 94-111 Βιβλιογραφία λαογραφικῶν δημοσιευμάτων ἀφορῶντων εἰς τὴν Μακεδονίαν.
19. **Ἀνδριώτη Ν. Π.** Τὰ ὄρια τῶν βορείων καὶ νοτίων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων
τῆς Θράκης. Ἀρχ.ΘρΘησ 10 (1943-44) 148-185.
Βιβλιογραφία γλωσσική· δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ λαογραφικῶς.
20. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Δωδ'Επιθ 1 (1947)
20-23, 160.
21. **Δ. (Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.)** Δημοσιεύματα εἰς τὴν «Φωνὴν τῆς Δωδεκα-
νήσου». Δωδ'Επιθ 1 (1947) 174-176, κεφ. Α γ καὶ Β β.
22. **Geiger Paul** Bibliographie Internationale des Arts et Traditions Popu-
laires. International Folklore Bibliography. Volkskundliche Biblio-
graphie. Bibliographie fondée en 1917 par John Meier et E. Hoff-
mann-Krayer. Années 1939—1941. CIAP. (Bâle) 1949.
Περιλαμβάνεται καὶ βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας συνταχθεῖσα ὑπὸ
Στίλ. Π. Κυριακίδου.

Β' Γενικά καὶ σύμμεικτα

α) Γενικά.

23. Δωδεκανησιακοὶ διαγωνισμοί. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25, σ. 16.
24. Κρίσις διαγωνισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς [πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογρα-
φικοῦ ὕλικου ἐκ Πόντου] Ἀρχ.Πόντ 9 (1939) 253-254.

25. Τὸ «Μπάρδειον λαογραφικὸν διαγώνισμα» τῆς «Ἐταιρείας Κυνοουριακῶν Σπουδῶν». Κυν'Επιθ 3 (1940) 33-34.
26. Κανονισμὸς λαογραφικοῦ ἐπάθλου Κ. Μαγκλῆ. ΚυπρΣπ 4 (1940) 115-118.
27. Λαογραφικαὶ συλλογαὶ ἀπὸ τὸ «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς». Θρακ 15 (1941) 383-385.
28. Ἡθογραφικὴ ἐφορτὴ εἰς Κομοτινὴν. ΝΓράμμ τῆς 6 Ἰουλ. 1940, σ. 11 = Θρακ 15 (1941) 389-392.
29. Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν. Προκήρυξις λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. ΚυπρΣπ 4 (1940) 123-124. 6 (1942) 97-99.
30. — Βιβλιοθήκη. Αὐτ. 7 (1943) σ. XII.
Ἀναγράφονται χειρόγραφα λαογραφικῆς ὕλης.
31. Συλλογαὶ λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἀνακοινώσεις. Θρακ 20 (1944) 198-204.
32. Μικρασιατικὴ λαογραφία. Μικρασ. Ἐστία 1 (1946) τεῦχ 1, σ. 90-93.
33. Προκήρυξις λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 196-97.
34. Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἐταιρεία. Λαογρ 12 (1938-48), 309-310, 606-607.
35. Ἀργαίου Ἀργέθα Αἰ μικρασιατικαὶ λαογραφικαὶ μελέται. ΠοντΦύλλ Γ' (1938-1940) 222-23, 255-56.
36. Ἀναστασιάδου Βρόντη Ἐνδιαφέρουσαι διαλέξεις. [Οἱ Σαμιώτισσες καὶ τὰ τραγούδια τους]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 28, σ. 10.
37. Βουραζέλη Ἑλένης Δ. Ὁ βίος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ξένων περιηγητῶν. Τεῦχ. Α' Εἰσαγωγή. Ἐν Ἀθήναις 1939 8^{ον}, σελ. 255.
Λαογρ. εἰδήσεις ἀπὸ σ. 143 κέ.
Κρίσεις: ἘπΒυΣπ 15 (1939) 468-471 (Ἰορδάνης Βαμβακίδης). Μακεδ 1 (1940) 597-98 (Α. Σιγάλας). ΒΝJb 16 (1940) 248-49 (William Miller). Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 31-32, σ. 45 (Κ. Θ. Δημαρᾶς).
38. Θεσσαλοῦ Κώστα, Τὰ δεκάχρονα τῆς ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς Ἐταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Πνευματ. Ζωὴ Χρόν. Γ' (1939) 239.
39. Κυριακίδου Στ. Π. Λαογραφία καὶ δημοτικισμὸς. Ν'Ἐστ 26 (1939), 1480-1488.
40. — San Giovanni Crisostomo folklorista. Studi Bizant. e Neoellenici 5 (1939) 506.
41. — Νεκρολογία: † Πέτρος Α. Φουρικής (1878-1936). Γεώργιος Π. Ἀναγνωστοπούλου (1884-1936), Λαογρ 12 (1938-1948) 303-307. — Νεκρολογία: Συνεργάται τῆς Λαογραφίας, ἀποθανόντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς. Δημήτριος Λουκόπουλος (1874-1943). Στυλιανὸς Βίος (1880-1944). Λαογρ 12 (1938-1948) 601-605.

42. — Ἀνακοινώσεις καὶ ἀγγέλματα. Ἑλληνικὴ λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Λαογρ 12 (1938-1948) 606-607.
43. **Μάργαρη Δημ.** Ἡ ζακυνθινὴ ἠθογραφία στὸ ἔργο τοῦ Ξενόπουλου. Ἰόνιος Ἀνθολογία ἔτ. ΙΓ' (1939) ἀρ. 126, σ. 17-37.
44. **Μέγα Γ. Α.** Κυνουριακὴ λαογραφία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 36-37.
45. — Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας Τεῦχ. Α': Α'. Ζητήματα ἀφορῶντα τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Β'. Ζητήματα τοῦ λαϊκοῦ δικαίου. Γ'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ παιδίον. Δ'. Παιδιαὶ καὶ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα παίδων. ΕΛΑ 1 (1939) 99-149.
- 45α. — Ε'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν γάμον. Ϛ'. Τὰ κατὰ τὴν τελευτήν. ΕΛΑ 2 (1940) 118-205.
46. — Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας. Τεῦχ. Β': Ζ' Μαγεία. Η' Μαντική. Θ' Ἀστρολογία. Ι' Μετεωρολογία. ΙΑ' Δημ. ἰατρικὴ. ΕΛΑ 3 - 4 (1941 - 42) 77 - 195. — Τεῦχ Γ': ΙΒ' Λαϊκὴ λατρεία. ΕΛΑ 5 - 6 (1943 - 44) 86 - 144. Ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαιτέρα ἀνάτυπα. Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-1942) 297 (F. Dölger).
47. — Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν [1937, 1938, 1939]. ΕΛΑ 1(1939) 150-168.
48. — Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1940, ΕΛΑ 2 (1940) 206-211, κατὰ τὰ ἔτη 1941 - 42, ΕΛΑ 3 - 4 (1941 - 42) 210 - 13, κατὰ τὰ ἔτη 1943 - 44, ΕΛΑ 5-6 (1943-44) 155 - 159.
49. (**Νικολαΐδη Μελεῆ**) Τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Πνευματικὴ Ζωὴ Χρόν Γ' (1939) 51β
50. **Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.** Ἡ Θράκη καὶ ἡ λαογραφία. ΝΓράμμ Περ. Β' ἔτ. 1939, ἀρ. φ. 113, σ. 13.
51. — Σημειώματα [προκήρυξις λαογρ. διαγωνισμοῦ]. Ἀρχ.ΘρΘησ 5(1938-39) 276.
52. **Π(ιτυκάκη) Μ.** Λαογραφικὲς ἔρευνες. Δρῆρος 2 (1938-39) 438.
53. — Μιὰ ἀπορία. Αὐτόθι σ. 470-471.
54. — Τὰ ξενικὰ στοιχεῖα [b,d,g εἰς τὴν καταγραφὴν λαογρ. κειμένων]. Αὐτ., σ. 471.
55. — Μιὰ περιοδεία γιὰ λαογραφικὲς ἔρευνες. Αὐτόθι, σ. 706.
56. **Στεφάνου Ν. Μ.** Τὰ λαογραφικά μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 20, σ. 3-5.
57. **Τηλ(ικίδου) Γρ.** Ἡ λαογραφία εἰς τὸν τόπον μας. ΠοντΦύλλ Γ' (1938-1940) 256.
58. **Φαρμακίδου Ξεν.** Λαογραφία καὶ Κύπριοι λαογράφοι. Πάφος 4 (1939) 25-26.
59. **Φ(ορμόζη) Π.** Λαογραφία — Ἡ ἴδρυσις ὁμίλου Μακεδονικῶν καὶ θρακικῶν λαογραφικῶν μελετῶν. Τὰ σχέδιά μας καὶ οἱ σκοποὶ μας. ΜακΘρΦύλλ 1(1939)21-23.
60. — Ἡ Λαογραφία τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἐποικισμοῦ τῆς. Αὐτόθι, σ. 26-33.
61. **Χαραλάμπους Χριστ.** Ἡ λαογραφία καὶ ἡ Κύπρος. Πάφος 4 (1939) 226-27.

62. *Ἀνδριώτη Νικ.* Γλωσσική λαογραφία. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον, Ἀθήναι 1940, σ. 57-86.
63. *Δαφέρμον Γεωργ. Φ.* Ἡ λαογραφία εἰς τὴν Σητεῖαν. ΠρομΠυροφ ἔτ. 1940, ἀρ. 338 σ. 7. ἀρ. 339 σ. 7.
64. *Δημαρᾶ Κ. Θ.* Λαογραφικά καὶ ἄλλα ζητήματα. ΝΓράμμ Περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 204 σ. 1, 5.
Κρίσις: Αὐτόθι, ἀρ. φ. 206 σ. 7 (Νίκη Πέριδικα)
65. *Κονιδάρη Φωτ.* Διὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ «Ἡχώ» ἔτ. Η' (1940), ἀρ. 92. σ. 5.
66. *Κουγέα Σωκρ. Β.* Δύο γράμματα τοῦ Λασκαράτου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀλλογραφίαν τοῦ Δανοῦ φιλολόγου Πίο. Νἔστ 27 (1940) 4-9.
67. *Λουκάτου Δ. Σ.* Ἡ κεφαλληνιακὴ λαογραφία. Ἡ «Ἡχώ» ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 92, σ. 2-3.
68. *Μαλεβίτη Ἀθαν.* Ἡ λαογραφία μας. ΚυνἘπιθ Γ' (1940) 21.
69. *Χουρμουζιάδου Ἐλ.* Καλλισθένης Χουρμουζιάδης [νεκρολογία] ἈρχΘροθισ 7 (1940-41) 367-368.
70. *Λουκάτου Δ. Σ.* Τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Νἔστ 30 (1941) 60-63.
71. *Βέη (Bees) Νίκου Α.* Χαιρετισμός. ΧρονΠόντ 7 (1943-44) 3-5.
72. *Μέγα Γ. Ἀ.* Διὰ τὰ ἀκριτικά μας τραγούδια. (Ἐπιστολή) ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 189.
73. — Δημήτριος Λουκόπουλος. Νἔστ 34 (1943) 1113-114. [Νεκρολογία].
74. *Πεξοπούλου Ἐμμ.* Περὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἑλλην. Ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Πρακτ. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐταιρ. ἔτ. 1943, σ. 12-17.
75. *Ζακυνθινοῦ Δ.* Ἡ ἐνότης τῆς ἑλληνικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Νἔστ 38 (1945) 949-956.
76. *Κουκουλὲ Φ.* Διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων τῶν Λακεδαιμονίων. ΣπαρτΧρον Περ. Β' 8(1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 3-4.
77. *Λουκάτου Δημ. Σ.* Ἡ λαϊκὴ παράδοση καὶ ὁ ἐνιαῖος ἑλληνικὸς χαρακτήρας. ἈγγλἘπ 1 (1945), ἀρ 4 σ. 6-8.
78. *Μυριόδη Χρυσ.* Λαογραφικά Μικρᾶς Ἀσίας. ΧρονΠόντ 2 (1945) 370-373.
79. *Ξενίτα Σ. [Σ. Ἀκογλου]* Γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῶν παραδόσεών μας. ΧρονΠόντ 2 (1945-1946) 353, 401-403.
80. — Διάλεξι. Συναυλία ποντιακῶν δημ. τραγουδιῶν. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 446.
81. *Τηλικίδου Γρ.* Γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 321-322.

82. **Τριανταφυλλίδου Ἀννης** Ἐθνολογικά σημειώματα ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Πρακτ. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἑταιρ. ἔτ. 1945, σ. 25-31.
Ἦθη, ἔθιμα, παραδόσεις κ.ά.
83. **Ἀργέντη Φιλίππου - Κυριακίδου Στίλπωνος Π.** Ἡ Χίος παρὰ τοῖς γεωγράφοις καὶ περιηγηταῖς ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ἀθήναι 1946, 4^{ον} τόμ. 1-3, σελ. 1944 + Πίν. 74 [εἰς αὐτοτελὲς παράρτημα].
Ἐπίστατον πολλαχοῦ λαογρ. εἰδήσεις.
Κρίσεις: Ν᾽Εστ 39 (1946) 632-634 (Κ. Θ. Δημαρᾶς). Λαογρ 12 (1938-1948) 622-625 (Α. Βακαλόπουλος).
84. **Κυριακίδου Στίλπωνος Π.** Γλῶσσα καὶ λαϊκὸς πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἀθήναι 1946 8^{ον}, σελ. 99. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων) [Μελέτη].
85. **Κλαδᾶ Σ. Γ.** Ἡ ψυχαγωγία τοῦ λαοῦ. Ἐργ᾽Εστ Περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 70-72
86. **Μιχαηλίδου Νουάρου Μ.** Ἡ δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 160-161.
87. **Λουκάτου Δημ. Σ.** Ὁ Λαογράφος [Δημήτρης Λουκόπουλος]. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 26-28.
88. **(Λουκοπούλου Ἀγλαΐας)** Βιβλιογραφία [τῶν λαογραφικῶν καὶ λοιπῶν δημοσιευμάτων τοῦ Δημ. Λουκοπούλου]. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 29.
89. **Μερλιὲ Μέλπωσ,** Ὁ Λουκόπουλος καὶ τὸ μουσικὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 21-22, 30.
80. **Merlier Octave,** Δημήτρης Λουκόπουλος. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 17-18.
91. **Πετρίδου Μιχ. Γ.** Παράδοση. Μετέωρα 1 (1947) 104-105.
92. **Σπυριδάκη Γ. Κ.** Λαογραφικὰ ἐρωτήματα. Δωδ'Επιθ 1 (1947), 323, 458-59.
93. **Ρωμαίου Κ. Α.** Πῶς ἐγνώρισα τὸ Δ. Λουκόπουλο. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 17, 23.
94. **Τριανταφυλλίδη Μανόλη** Πῶς εἶδα τὸ Λουκόπουλο. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 24.
95. **Τωμαδάκη Νικολάου Β.** Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὸ 1400. Μελέτη φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ. Ἐν Ἀθήναις 1947, 8^{ον}, σελ. 148.
Κρίσεις: Δωδ'Επιθ 1 (1947) 457-458 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
96. **Φωτιάδου Δημήτρη** Ἡ σημασία τῆς λαογραφικῆς ἔρευνας. ἘλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 19.

β) Σύμμεικτα.

97. **(Παπαχριστοδοῦλου Πολ.)** Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὰ λαογρ. Σκοποῦ Ἀνατ. Θράκης. ἈρχΘρΘησ. 5 (1938-39) 265-270.
98. **Γιοφύλλη Φώτου** Πανηγύρια τῆς Κερκύρας. Ἠὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 33-34, σ. 42.

99. **Ζ(ήση) Ε(ύστρατίου)** Μερικαὶ ἐξηγήσεις (διὰ λαογραφικὰ ζητήματα). Ἡ Συζήτησις, περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 77-81.
Κάλανδα, παροιμίαι καὶ ἔθιμα.
100. **Λιουδάκη Μαρίας** Γύρω στὸ μαγγάλι. Παραμύθια, αἰνίγματα καὶ τραγούδια γιὰ παιδιὰ 7 χρονῶν καὶ ἀπίνω. Σκίτσα Ἄ. Ἀλεξανδριδῆ. Ἡράκλειον ἄ.ἔ. 8^{ον}, σελ. 46.
Ἄσμ. 11, μῦθοι, παραδ. 3, παραμύθ. 3, αἰνίγμ. 22, ἐπφδὴ 1, γλωσσοδ. 4, παίγν. 1.
101. **Λουκοπούλου Δημ.** Σύμμικτα λαογραφ. ἐξ Αἰτωλίας. Λαογρ 12 (1938-48) 1-61.
102. **(Λουκοπούλου Δημ.)** Σύμμικτα. Λαογρ. 12 (1938-48) 589-601.
Ἄσματα, παραδόσεις, μαντική, εὐτράπ. διηγήσεις, ἔθιμα κλπ.
103. **Μαυροφείδου Ὀλγας - Κυριακίδου Ἀγγελικῆς Σ.** Τραγούδια καὶ παραμύθια ἀπὸ τὸ Λειβάδι τῆς Χαλκιδικῆς. Λαογρ 12 (1938-1948) 378-385.
Ἄσματα 9, παραμύθια 3.
104. **Οἰκονομίδου Ἀπ. Β.** Λαογραφικὰ Μαδύτου. Ἀρχ.Θρ.Θησ 5 (1938-39) 112-128.
Ἄσματα 72, λογοπαίγνια 12.
105. **Ὀρφανίδου Μαρίας** Μία ἐξυπνη ἀρμηνειά. Δρῆρος 2 (1938-39) 636-637.
Παροιμ. 12, ἀνέκδ. 1.
106. Λαογραφικὰ ἀπὸ τὸ Μαλεβύζι. Δρῆρος 2 (1938-39) 427.
Παροιμίαι καὶ γνῶμαι 9, δίστ. 5.
107. **Παπαδοπούλου (Σταυριώτου) Δ. Κ.** Τὸ Σταυρί. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 7-11, 54-59, 103-108, 149-153, 226-230, 258-262.
Τοπογραφία, ὕλικὸς βίος, χοροί, λατρεία κλπ.
108. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Σκοποῦ Ἄνατ. Θράκης. Ἀρχ.Θρ.Θησ 5 (1938-39) 145-229.
Ἕλικὸς βίος, ἔθιμα λατρείας, γάμου καὶ τελευτῆς, λαϊκὴ ἰατρικὴ, παραμύθια 10, δίστ. 105, ἄσμ. 22, αἰνίγμ. 56, παροιμ. 132 κλπ.
109. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπιν.** Σύμμικτα. Λαογρ 12 (1938-1948) 286-290.
110. **Χουρμουζιάδου Καλλ.** Ἐπαρχία Μετροῶν καὶ Ἀθύρων. Ἀρχ.Θρ.Θησ. 5 (1938-39) 105-111.
Κοινων. ὀργάνωσις, παραδόσεις. 2, ἄσματα 5.
111. **Ἀκογλου Ξενοφ. Κ.** (Ξένου Ξενίτα). Ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοιτωρῶν. Ἀθήναι 1939 8^{ον}, σελ. 532 + 2 χάριτ.
Κρίσεις : ΠοντΦύλλ Γ' (1938-40) 252, 256 (Γρ. Τηλ(ικίδης). ΝΓράμμ Περ. Β' ἀρ. 132 (1939) σ. 14 (Γ. Μυλωνογιάννης). Αὐτ. ἀρ. 136 (1939) σ. 1 (Γ. Κορδάτος). Αὐτ. ἀρ. 144 (1939) σ. 11 (Ἰωαν. Δ. Σαλτσῆς). Αὐτ. ἀρ. 145 (1939) σ. 11, ἀρ. 147 σ. 8 (Ξ Ἀκογλου). Αὐτ. ἀρ. 146 (1939) σ. 10 (Κ. Μαρίνης). Ν'Εστ 26 (1939) 1155-56 (Κ. Μαρίνης).
112. **Βαλαώρα Βασ. Γ.** Ἡ Λαογραφία τοῦ χωριοῦ μου Περίστα Ναυπακτίας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1939 8^{ον}, σελ. 48. (Λαογραφία. Παράρτημα 1).
Κρίσις : Ν'Εστ 26 (1939) 1300-1301 (Κώστας Μαρίνης).

113. **Βρόντη Ἀναστασίου Γ.** Ροδιακά. Ἐν Ἀθήναις 1939 8^{ον}, σελ. 139. (Σύλλ. πρὸς διάδοσιν ὠφελ. βιβλίων. Ἱστορ. καὶ λαογραφ. βιβλιοθήκη, ἀρ. 15).
Ὑφαντική, ἄσμ. 47, δίστ. 95, παραδ. 37, παραμύθια 4, ἐπφδ. 9, παροιμ. 90, ἔθιμα, δεισιδαιμ. κλπ.
Κρίσις: Τέχνη 1 (1946) 95 (Χ. Παπαχριστοδούλου).
114. **Δεληγιάννη Β. Ν.** Τὸ χατζηλήκι στὰ Κουβούκλια Προύσης. ΜικροΧρον 2 (1939) 400-420.
Ἔθιμα, ἄσματα 11.
- 114α. — Σύμμεικτα λαογραφ. Κουβουκλίων Προύσης. ΜικροΧρον 3 (1940) 338-355.
Ἀνέκδ. 3, μῦθοι 6, παραδ. 7, παραμύθι 1, λαϊκὴ ἰατρικὴ.
115. **Μαυρακάκη Ἰωάννη Ι.** Ἀνάλεκτα Κρητικῆς λαογραφίας. Τόμ. Α', Χανιά Αὐγούστος 1939, 8^{ον}, σελ. 88.
Κρίσις: ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 468-69 (Ν. Β. Τωμαδάκης).
116. **Παπαδάκη Εἰρ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Σητείας. ἘπΚρΣπ 2 (1939) 385-402.
ἄσμ. 6, παραδ. 6, δοξασαίαι καὶ δεισ. συνήθειαι, μετεωρολογία κλπ.
117. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Κωστῆ Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘρΘησ 6 (1939-1940) 225-298.
118. **Συλβίου** Λαογραφικὰ Σμύρνης. ΜικροΧρον 2 (1939) 367-390.
Ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον, γέννησιν καὶ τελευτήν, μαντικὴ, μαγικά, ἄσματα κλπ.
119. **Τσομάκα Ἐλένης** Διάφορα ἐκ Κεσσάνης. Θρακ 12 (1939) 373-377. 15 (1941) 318-321.
Μαγικαὶ καὶ δεισ. συνήθειαι, παροιμ., ἄσμ., δίστιχα, παρωνύμια, ἔθιμα λατρείας.
120. **Χουρμουζιάδου Κ.** Γλωσσικὸν ἰδίωμα Τσακηλίου. Θρακ 12 (1939) 310-322.
Γλῶσσα (κύρ. ὄνομ., παρωνύμ., τοπωνύμια) κατάροι, εὐχαὶ κλπ.
121. — Τὸ Τσακῆλι τῶν Μετρῶν. Θρακ 11 (1939) 347-413.
Κοινοτ. διοικήσεις, κατοικία, ἐνδυμασία, γεωργία, οἰκοκυρικὴ κλπ.
122. **Ἀβραμίδη Σταύρου** Θρακικὴ λαογραφία. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 16 (1940) 58-60.
123. **Ἀποστολίδου Μυρτ.** Βούλγαροι ἢ Ἑλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται; Θρακ 13 (1940) 157-216.
Παρεμβάλλεται ποικίλον λαογρ. ὑλικόν.
124. « **Βιτζέντζος Κορνᾶρος, δ** » **Σύλλογος** Λαογραφικὰ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας.
ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 425-432.
Μαγικαὶ καὶ δεισιδ. συνήθειαι, ἄσματα.
125. **Γιαννακογεώργου Α.** Λαογραφικὰ ἀπὸ τὴν Κατερίνην. Μακεδ 1 (1940) 506-7.
ἄσμ. 4, ἔθιμα λατρευτικά.
126. **Καζαβῆ Γεώργ. Ν.** Νισύρου λαογραφικά. Νέα Ὑόρκη 1940, 8^{ον}, σελ. 210.
ἄσμ. 103, δίστ. 345, παροιμ. 447, εὐχαὶ - κατάροι, αἰνίγμ. 36.
Κρίσις: Δωδ' Ἐπιθ 1 (1947) 241 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).

127. **Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας** Λαογραφικά Περιβολιῶν Κυδωνίας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 310-326.
Παραμῦθ. 7, ἔθιμα λατρείας, παραδόσεις 10.
128. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν λαογραφίαν ἐπὶ Βενετοκρατίας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 1-101.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 239-240 [F. D(ölger)].
129. **Διγνοῦ Ἀντ.** Ὑδροαἰκῶν θρύλων καὶ παραδόσεων, ρητῶν καὶ δοξασιῶν ἔλεγχος. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ἔτ. Η' (1940) 119-120. [Μελέτη].
130. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Ἡ στρατιωτικὴ λαογραφία. Ν᾽Εστ 27 (1940) 163-167.
131. **Μερκάτη Σιλβ. Ἰ.** Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου ΕΕΠΕ 3 (1940) 212-213.
Παροιμίαι καὶ γνῶμαι 10.
132. **Μπήτου Ἰωάννου** Λαογραφικὰ τῆς Κρήτης. ΦᾶρΒ᾽Ελλ 1 (1940) 98-102.
Ἄσμα 1, παραμῦθι 1, ἐπφοδί 1.
133. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Ἀπεραθίτικα λαογραφικὰ σύμμεικτα, τεύχ. Α'. Ἀθήνα 1940, σχ. 8^{ον}, σελ. 76.
Εἰσαγωγή, μαντικὴ, ἐπώνυμα, παραμῦθια, ξόρκια.
Κρίσις: ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 203, σ. 10-11 (Γ. Ζευγώλης). Ν᾽Εστ 29 (1941) 118-119 (Κώστας Μαρίνης).
134. **Πέρδικα Νίκης Δ.** Σκῆρος. Τόμος Ι. Ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαὶ—Ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ σημεῖωματα—Ἡθῆ καὶ ἔθιμα—Μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ. Ἀθήναι 1940. 8^{ον} μέγ., σελ. 313.
Κρίσις: Ν᾽Εστ 28 (1940) 972-974 (Κώστας Μαρίνης). ΝΓράμμ Περ. Β' ἀρ. φ. 199 (1940), σ. 10 (Σοφία Μαυροειδῆ-Παπαδάκη). ΚυπρΓράμμ 5 (1940 41) 339-341 (Κώστας Προουῆς). Λαογρ. 12 (1938-1948) 609-613 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
Τόμ. ΙΙ. Μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ. Ἀθήναι 1943. 8^{ον} μέγ., σελ. 328.
Κρίσις: Ν᾽Εστ 35 (1944) 317-319 (Κώστας Μαρίνης).
135. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Σαμοκοβίου Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀρχ Θεθσ 7 (1940-41) 145-223.
136. **Σαραντῆ-Σταμούλη Ἑλπιν.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Μικρᾶς Ἀσίας. ΜικροΧρον 3 (1940) 328-337.
Ἄσματα, παραμῦθια, ἐπφοδαί, μαντικὴ, μαγικαὶ καὶ δεῖσ. συνήθειαι, δίστιχα.
137. **Φανίσιον Βασίλη Χριστ.** Τὰ καλούδια μας. Ἀθήνα 1940, 8^{ον}, σελ. 136.
Ἄσματα προλήψεις, παραμῦθια, παροιμ., μαντικὴ - χοροὶ κλπ.
138. **Φιλιππίδου Φιλίπ. Α.** Πάνορμος. ΜικροΧρον 3 (1940) 368-389.
139. **Ἀνθία Τεύκρου** Ἡ ζωντανὴ Κύπρος. Κύπρος 1941 8^{ον}, σελ. 141.
Ἀπόπειρα λαογραφικῆς συνθέσεως· περιλαμβάνεται ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη.
Κρίσις: ΚυπρΓράμμ 6 (1941 42) 113-114 (Κ. Προουῆς).

140. **Βαμβακίδου Ἰορδάνου** Σύμμεικτα ἐξ Οἰνόςης. ἌρχΠόντ 9 (1939) 152-178, 11 (1941) 61-96.
 Δημοσιεύονται: αἰνίγμ. 25, ἄσμ. 57, παραμύθια 3, παραδ. 13, εἰδραπ. διηγ. 9, παροιμ. 9, κατάραι 92, μαντική, ὄνειροκριτικά, προλήψεις καὶ δεῖσ. δοξασῖαι, μετεωρολογία, γλῶσσα (βαπτ. ὄνομ. ἐπώνυμα, παρωνύμ. κλπ.)
141. **Z.** Διάφορα λαογραφικά Σαμακοβίου. Θρακ 15 (1941) 322-331. 16 (1941) 311-324. 17 (1942) 188-194, 215-221.
142. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικά Σκοπέλου-Πέτρας (Ἐνατολικῆς Θράκης). ἌρχΘρΘησ 8 (1941-42) 135-192.
143. **Φωστηροπούλου Ἀγαθαγγέλου** Τὸ χωρίον Ἰμέρα. ἌρχΠόντ 11 (1941) 146-163.
 Ἱστορικά. γεωργ. βίος, ἀμφίσεις, ἄσματα 1. δίστ. 79.
144. **Καλονάρου Πέτρου Π.** Ἡ Βενετία εἰς τοὺς θρούλους καὶ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1942, 8^{ον}, σελ. 47.
145. **Κιακίδου Θ. Π.** Διάφορα λαογραφικά Σαμακοβίου. Θρακ 17 (1942) 195-215. Τοπογραφία, λατρεία, ἄσματα κλπ.
146. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικά Μαΐστρου Ἄν. Θράκης. ἌρχΘρΘησ 9 (1942-43) 181-220.
147. **Βαφείδου Νικ.** Λαογραφικά περιφερείας Διδυμοτείχου καὶ δημοτικὰ ἄσματα Σουφλίου. Θρακ 18 (1943) 303-307.
 ἄσμ. 3, ἐπιδ. 1, μαγικά ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον.
148. **Eckert Georg-Formozis P. E.** Mazedonischer Volksglaube. Magie, Aberglaube und religiöse Vorstellungen in Saloniki und der West-Chalkidike. Thessaloniki 1943. 8^{ον}, σελ. 107. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus ZentralMazedonien und der Chalkidike. Heft 2).
149. **Δαυρεντιδου Ἰσαάκ Ν.** Ἔθιμα κατὰ τὴν στράτευση τῶν Ποντίων τοῦ Καυκάσου. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 170-171.
150. **Νυμφοπούλου Μ.** Λαογραφικά Σάντας. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 125-27.
 Ἄνecd. 2, μῦθ. 1.
151. **Ξενία Ξένου (Ξενοφ. Ἀκογλου)** Λαογραφικά Κοτυώρων καὶ περιοχῆς. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 13-21, 44-50.
 Ἄνecd., αἰνίγμ., μουσική, μῦθοι, παραμύθια.
152. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Ἀνάμεικτα ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς Κύπρου. ΚυπρΣπ 7 (1943) 137-39.
 Παραδόσεις 2. ἄσμα 1.
153. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικά Σκεπαστοῦ Ἄν. Θράκης. ἌρχΘρΘησ 10 (1943-44) 186-217.

154. **Ἀνδριώτη Νικ.** Ἀρχαῖα καὶ νέα λαογραφικά. Γράμματα 5 (1944) 203-210. [Μελέτη].
155. **Z.** Διάφορα ἀπὸ τὸ Σαμακόβι. Θρακ 20 (1944) 77-80.
Λατρεία καὶ χαιρετισμοί.
156. **Παπαϊωαννίδου Κ.** Λαογραφικά Σωζοπόλεως. Θρακ 19 (1944) 268-298.
Ἄσμ. 8 καὶ δίστ. 9, παροιμ. 53, ἔθιμα κλπ.
157. **Σαραντῆ-Σταμούλη Ἑλπιν.** Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 9-72.
158. **Φαρμακίδου Ξενοφ. Π.** Κύπρια λαογραφικά σπουδάσματα. Ἐν Λευκωσίᾳ 1944 8^{ον}, σελ. 120.
159. **Ἀποστολίδου Μυρτ.** Λαογραφικά-Γλωσσικά Στενιμάχου. Ε'. Ἡ γλῶσσα τοῦ Στενιμάχου. ἈρχΘροθισ 12 (1945-46) 174-180.
Παροιμῖαι, λογοπαίγνια, ἄσματα.
160. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Λαογραφικά-γλωσσικά Στενιμάχου. Β' Λαογραφικά Στενιμάχου. ἈρχΘροθισ 12 (1945-46) 138-166.
Παροιμῖαι 108, ἀμπελοργικά καὶ λατρευτικά ἔθιμα
161. **Μιχαηλίδου - Νουάρον Μ.** Γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴ Δωδεκάνησο. Μελέτη ἱστορική, ἀρχαιολογική, τοπογραφική, οἰκονομική, τουριστική, λαογραφική. Μὲ χάρτες καὶ εἰκόνες ὄλων τῶν νησιῶν. Ἀθήνα 1945. 8^{ον}, σ. 179.
162. **Τζομπάρη Φιλήμονος Ἴ.** Λαογραφικά-γλωσσικά Στενιμάχου. Γ' α' Τρύγος, β' Χατζηλίκι, γ' Ἐθιμα γάμου, Δ' Διάφορα. ἈρχΘροθισ 12 (1945-46) 166-173.
Ἀμπελοργία, λατρεία, γάμος, ἄσματα.
163. **Καλοκάρδου Ἑλλης** Λαογραφικά Σκοποῦ Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘροθισ ΠΓ' (1946-47) 129-192.
Λατρεία, παροιμῖαι 135, ἄσμ. 8, παίγνια, παραμύθ. 2, παραδ. 2 κ. ἄ.
164. **Δανίτου Νικ. Κλ.** Ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου. Τὸ λαϊκὸ τραγούδι-τὰ δίστιχα-Ἡθῆ, ἔθιμα, θρύλοι καὶ παραδόσεις σαράντα αἰῶνων - Ἱστορικά μελετήματα. Ἀθήναι 1946, 8^{ον}, σελ. 120.
165. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Κεφαλονίτικη λατρεία. Λαογραφικά-ἠθογραφίες-ἱστορικά. Ἀθήναι 1946 8^{ον} μικρ., σελ. 284.
Ἡθογραφία μετὰ πολλῶν λαογραφικῶν εἰδήσεων.
Κρίσεις: ἘπτΦυλλ ἔτ. 1946, ἀρ. 5, σ. 68. (Δ. Βούρβαχης). Ἡχώ ἔτ. 1946, ἀρ. 2 σελ. 9 (Ω). Σοσιαλ'Επιθεώρηση Χρόν. Β' (1946) ἀρ. 16-17, σ. 160 (Ν. Κραναῖς).
166. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Λαογραφικά. Β' Ἡθῆ κι' ἔθιμα Θρακιώτικα. ἈρχΘροθισ ΠΓ' (1946-47) 237-247.
Οἰκιακὴ οἰκονομ., ὕφαντ., τρύγος, οἰκογένεια.

167. **Σιταρά Α.** Λαογραφικά. Α'. Μαδύτου. Ἐρχοθησ ΙΓ' (1946-47) 228-237. Λατρεία, παραδόσεις.
168. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Κάρπαθος. Νῦ Εστ 40 (1946) 732-734, 808-811. — Κάσος Αὐτόθι, σ. 987-989. Ἔθιμα γάμου, ἄσματα, δίστιχα.
169. **Τσαούση Ἀγαθαγγέλου** Ποικίλα λαογραφικά τοῦ χωρίου Χοψᾶ. ἘρχΠόντ 12 (1946) 208-220. ἄσμ., ἀνέκδ., ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τελευτὴν, μαντικὴ, μαγεία καὶ μετεωρολογία.
170. **Φωστηροπούλου Σωτηρίας** Ποικίλα λαογραφικά Ἰμερας. ἘρχΠόντου 12 (1946) 227-31.
171. **Χατζηγάκη Ἀλεξ. Κ.** Τ' Ἀσπροπόταμο Πίνδου. Τρίκαλα 1946. 8^{ον}, σελ. 48. ἄσμ. 30, παραδ. 2, τοπωνύμια. Κρίσεις: Μορφές Περ. Β' ἔτ. Α' (1946-47) 196 (Μπάμπης Νίντας). ΚυπρΓράμμ 12 (1947-48) 191-92 (Παῦλος Φλώρος).
172. **Χανιώτη Βάσου** Ταξίδι στὴν Κάρπαθο. Ἐλληνικὸ Ὑπαίθρο περ. Β' Χρόν. 13 (1946) 123-125 [μελέτη]. Ἐνδυμασ., ὄφαντ., δίστιχα.
173. Βορειοηπειρωτικὲς σελίδες. Ἡ Λιούντζη (ἱστορικά, λαογραφικά, ἦθη καὶ ἔθιμα). Ἐπιμελεία Γιάννη Λύλλη. Ἀθῆναι 1947. 8^{ον}, σελ. 147. Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν τελευτὴν, λατρευτικά, εἰδήσεις διὰ τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν.
174. **Κυριαξῆ Παύλου** Κύμη καὶ Σκῦρος. Ἐλληνικὸ Ὑπαίθρο, Περ. Γ' Χρόν. ΙΔ' (1947) 64-65.
175. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Τὰ σύμβολα ἐν τῇ νεοελληνικῇ λαογραφίᾳ. Λαογ 12 (1938-1948) 503-546. [Μελέτη].
176. **Κωνσταντινίδου Κ. Ν.** Ἡ Ρόδος ἕνα τραγούδι. Ἀλεξάνδρεια 1947. 8^{ον}, σελ. 132. Ὁ συγγρ. παραθέτει ποικίλην λαογραφικὴν ὕλην, ἰδίᾳ ἄσματα, δίστιχα, παραδόσεις κ.ἄ. Κρίσεις: ΚυπρΓράμμ 12 (1947-48) 190 (Κώστας Προυσης).
177. Ὁ Ἐλληνικὸς Πόντος. Μορφές καὶ εἰκόνες ζωῆς. Εἰκόνες Χρήστου Γ. Δημάρχου. Κείμενο Νίκου Ι. Καπνᾶ. (Ἀθῆναι 1947). 8^{ον}, σελ. 68 (Σύλλογος Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί»). Κρίσεις: Λαογ 12 (1938-1948) 615-616 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
178. **Παπανικολάου Σταύρου Κ.** Τὸ Κοροπὶ τῶν Μεσογείων τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῆς περιφερείας του. Ἐν Ἀθῆναις 1947. 8^{ον}, σελ. 79.
179. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Δωδεκάνησα. Τόμ. Α' (Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη) (Ἀθῆναι 1947) 8^{ον} μέγ., σελ. 334. Περιγραφή τῶν νήσων μὲ ἄφθονον λαογραφικὸν ὕλικόν, 128 σχεδιάσματα σπιτιῶν κλ. καὶ 27 ἐγχρώμους πίνακας ἐνδυμασιῶν, κεντημάτων κλπ. Κρίσεις: Δωδ' Ἐπιθ 1 (1947) 429 (Μ. Μιχαηλίδης Νουάρος).

Γ' Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ.

1. Συννοικισμὸς, οἰκία καὶ αὐλή. Ἐπιπλα καὶ σκευή.

180. **Γκανούλη Γεωργ. Θ.** Τὰ ἀρχοντικά σπίτια τῆς Σιατίστας τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' μ. Χ. αἰῶνος. Μακεδ' Ημερ. 15 (1939) 153-159.
181. **Ἰωαννίδου Μαρίας** Οἰκίαι Ἀραχόβης. ΕΛΑ 1 (1939) 68-98 + πίν. 10.
182. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Ἡ βυζαντινὴ ἰδιωτικὴ οἰκία κατὰ τὰς φιλολογικὰς πηγὰς. Studi Bizantini e Neoellenici 5 (1939) 495-500.
183. **Κωτούλα Ἐλένης Γ. Τ'** ἀρχοντόσπιτα τῆς Σιατίστας. ΦάροΒ'Ελλ 1 (1939) 237-242. [ἐν σελ. 240 ἄσμ. 1].
184. **Μαρκοπούλου Γλαύκου** Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Πάφος 4 (1939) 272-275.
185. **Μέγα Γ. Α.** Θρακικαὶ οἰκίσεις. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς βορειοελληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκίας. ΕΛΑ 1 (1939) 5-49 + πίν. 11.
186. — Ἡ λαϊκὴ οἰκοδομία τῆς Λήμνου. ΕΛΑ 2 (1940) 3-29 + πίν. 8.
Κρίσις: ἈρχΘροθσ 8 (1941-42) 292-297 (Γ. Δ. Κόντης).
187. — Τ' ἀρχοντικά τῶν Ἀμπελακίων. Ν'Εστ 28 (1940) 892-893.
188. **Μπιρῆ Κώστα Η.** Τὸ παλιὸ ἀθηναϊκὸ σπίτι. Ν'Εστ 27 (1940) 275-281.
189. — Ἀθηναϊκαὶ μελέται. Τεῦχ. 3. Ἀθήνα 1940 [σελ. 3-9: τὸ παλιὸ ἀθηναϊκὸ σπίτι] = Ν'Εστ 27 (1940) 275-281.
190. **Ὀρλάνδου Ἀναστ.** Ἀθηναϊκὸν ἀρχοντόσπιτο τῆς Τουρκοκρατίας. ἈρχΒυζ Μν 5 (1939-40) 198-205.
191. **Βαφειάδῃ Β.** Αἱ πόλεις τῶν Κυκλάδων. Χωροταξία-Πολιοδομία-Ἀρχιτεκτονικὴ. Δελτίον «Κύκλου Τεχνικῶν» Β' (1942) ἀρ. 2, σ. 9-12.
- 191^α. **Βαλάτα Γ.** Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ζαγοράς. Χωροταξία, ἐνθ' ἀν. ἀρ. 3, σ. 17-20.
192. **Μέγα Γεωργ. Α.** Σκοποὶ καὶ μέθοδοι διὰ τὴν ἔρευναν τῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας. Χωροταξία-Πολιοδομία-Ἀρχιτεκτονικὴ. Δελτίον «Κύκλου Τεχνικῶν» Β' (1942) ἀρ. 8, σ. 41-44.
193. **Eckert Georg** Siedlungsgeographische Beobachtungen aus der Chalkidike. Thessaloniki, 1943. 16^{ov}, σελ. 36.
194. **Λυγίζου Ἰωάνν.** Ἑλληνικὴ νησιωτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀθήναι 1943. 8^{ov} μέγ., σελ. 141.
Κρίσις ὑπὸ Δ. Εὐαγγελίδῃ, κατωτ. ἀριθ. 195.
195. **Εὐαγγελίδῃ Δ. Ε.** Τὸ νησιωτικὸ λαϊκὸ σπίτι. Ν'Εστ 35 (1944) 430-438.
196. **Εὐελπίδῃ Χρ. — Τσαούση Σπ.** Τὸ ἀγροτικὸ σπίτι. Ἀθήνα 1944. σχ. 8^{ov}, σ. 100.
197. **Λυγίζου Ἰωάνν.** Ἡ νησιώτικη ἀρχιτεκτονικὴ. Ν'Εστ 35 (1944) 593-594.
198. **Μαρκοπούλου Γλαύκου** Ἡ λαϊκὴ μας ἀρχιτεκτονικὴ. Τόμος Α'. Ἱστορικὴ εἰσαγωγή. Ἀθήναι 1945. 8^{ov}, σελ. 109.

199. *Χανιώτου Βάσ.* Τὰ σπίτια τῆς Καρπάθου. Ἐλλωδ 1 (1945-46) ἀρ. 3, σ. 28-30.
200. *Μέγα Γεωργ. Α.* Θεσσαλικά οἰκήσεις. Ἀθήναι 1946. 8^{ον}, σελ. 113 + μὲ πίν. φωτογραφιῶν. (Σειρὰ ἐκδόσεων τοῦ Ὑφυπουργείου Ἀνοικοδομήσεως. Ἀρ. 4). Κρίσεις: ΝἘστ 40 (1946) 1017-1018 (Κ. Ἡ. Μπίρης). ΤεχνΧρον. τευχ. 267-268 (1946) (Α. Ι. Σῶκος).
201. — Λαογραφία καὶ ἀρχιτεκτονική. ΝἘστ 40 (1946) 1140-1141.
202. *Τριποδάκη Δ. Ε.* Ἡ χωρική κατοικία στὸ Λασιθί.—(Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Τεχνικῶν Χρονικῶν, τευχ. 269-270 (1946) σελ. 12).
203. *Τσοπανάκη Ἀγ.* Ἡ αἰσθητικὴ τῆς πέτρας. Τέχνη 1 (1946) 126-131.
204. *Γιανουλέλη Γ. καὶ Μ.* Τὸ λαϊκὸ ὄρεινὸ σπίτι στὴν Κρήτη. Παρουσίαση κ. Ἀργύρη Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 3, σ. 92-93. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
205. *Κ. Σπ.* Σπίτι στὴ Βέργοια 18^{ον} αἰῶνα. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 4, σ. 156-157. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
206. — Ὁρεινὸ σπίτι Πελοποννήσου 18^{ον} αἰῶνος (Χωριὸ Τρόπαια, πρώην Βερόβιτσα). Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 7, σ. 220-221. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
207. — Ἀστικὸ σπίτι Ζακύνθου. Παρουσίαση Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 8, σ. 252-253.
208. — Θεσσαλικὸ σπίτι. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 11, σ. 348-349. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
209. — Σπίτι τοῦ Πηλίου. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 12, σ. 380-381. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
210. *Κωνσταντινίδη Ἀρη* Δυὸ «χωριά» ἀπ' τὴ Μύκονο καὶ μερικὲς πιὸ γενικὲς σκέψεις μαζί τους. Ἀθήνα 1947. σχ. 16^{ον}, σελ. 38 + πίν. VIII.
211. *Δοῦζου Ἀλ.* Τὸ Δωδεκανησιακὸ σπίτι. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 6, σ. 188-189. Εἰκὼν καὶ σχόλια ἐκτὸς κειμένου.
212. *Orlandos Anast.* La maison paysanne dans l'île de Rhodes. L'Hell Cont. II Série, I (1947) 223-231.
213. *Στυλιανίδου - Φιλικοῦ Ἀργ.* Λαϊκὸ σπίτι Ἰωαννίνων. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 2, σ. 56. [Σχεδιάσμα ἐκτὸς κειμένου].— Ἀθηναϊκὸ σπίτι. Αὐτόθι, ἀρ. 9 σ. 284-285.— Λαϊκὸ σπίτι Σκύρου. Αὐτόθι, ἀρ. 10 σ. 316-317. Εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου.

214. *Ταρσούλη Ἀθηνᾶς* Τὸ Καρπάθικο σπίτι. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 2, σ. 54-56. [Βλ. καὶ ἀριθ. 179].
215. *Hatjimiha! Angélique* L'Épire. L'Hell Cont. II Série, I (1947) 155-161.

2. Ἐνδύματα.

216. *Ἀγιοπετρίτη* Ἀγιοπετρίτικη ἔνδυμασία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 62.
- 216^α. *Βασματζή Θεοδ. Β.* Ἐθνικὲς ἔνδυμασίες τῶν νησιῶν μας. Ναυτ'Ἑλλ 11 (1939-40) 1417.
217. *Βουγιουκλή Δεσπ.* Ἡ φορεσιὰ τῆς Καπουτζήδας. Λαογρ. 12 (1938-48), 337-349 + πίν. IV εἰκόνων ἔκτος κειμένου.
- 217^α. *Γάλλια Μ.* Ἑλληνίδες τῆς Σμύρνης τοῦ 1800. Ἀρχόντισσες τῆς Τήνου τοῦ 1804. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 786, σ. 36-37.
2 ἔγχρωμοι εἰκόνες ἐξ ἔργων περιηγητῶν.
218. *Κουκουλέ Φαίδωνος* Τὰ ἀνεμίτια. ἘπΒυζΣπ 15 (1939) 142-144.
219. *Κουκουρίδη Β. Μ.* Χιακαὶ χωρικά ἔνδυμασία. (Α') Νενήτων. Β') Καλαμωτῆς). ΠερΣ'Αργ. 1 (1938-39) 191-202.
220. *Λυμπέρη Μανώλη* Ἡ Κυνουριακὴ ἔνδυμασία. Κυν'Επιθ 2(1938-39) 40 καὶ 46.
221. *Πετρίδη Ἀννης Μ.* Ἡ ἔνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν τῆς Μεγίστης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39), ἀρ. 21, σ. 7-8. ἀρ. 22, σ. 11-12.
222. *Ρουσάλη Σοφίας Ἥλ.* Ἡ τσακόνικη ἔνδυμασία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 61, 70, 78, 88, 92.
223. *Στάλιον Ἀμαλίας* Ἐθιμα καὶ ἔνδυμασία Κομοτινῆς. Θρακ. 13 (1940) 329-32.
224. *Ταρσούλη Ἀθ.* Ἑλληνικὲς φορεσιές. (Ἀθῆναι 1941), 8^{ον}. μέγ., σελ. 16 + πίν. 65.
Ἐγχρωμα δειγμάτων ἔνδυμασιῶν ἐξ Ἀττικῆς, Ρούμελης, Εὐβοίας, Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Μακεδονίας, Θράκης. Βλ. καὶ ἀριθ. 179.
Κρίσις: Ν'Ἐστ. 30 (1941) 768-770 (Φάνης Μιχαλόπουλος). Λαογρ 12(1938-48) 613-615 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
225. *Ἐταιρ. Κυπρ. Σπουδῶν* Λαϊκὰ ἔνδυμασία. ΚυπρΣπ 6 (1942), σ. VIII.
Καταγραφή ἔνδυμασιῶν ἀποκτηθειῶν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας.

3. Τροφαὶ καὶ ποτά.

226. *Κουκουλέ Φαίδ.* Βυζαντινῶν τροφαὶ καὶ ποτά. ἘπΒυζΣπ 17 (1941) 3-112.
Κρίσις: BZ 41 (1941-42) 329 (F. Dölger).
227. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Λαογραφικά. Α' Τροφὲς καὶ δίαίτα τῶν Θρακῶν. ἈρχΘρΘησ 9 (1942-43) 157-177.
228. *Παρασύρα Κωστή Ε.* Ὁ ἄρτος καὶ τὸ ψωμί.—Πίττας συμπληρωματικά. Ἐκκλησ. Φάρος 38 (1939) 323-337.

4. Βίοι

(γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἀλιευτικός κλπ.)

229. *Βίου Στυλ. Γ.* Σχῆνος ὁ μαστιχοφόρος καὶ ἡ μαστίχη. Περσ' Ἀρχ 1 (1938-39) 96-100.
230. *Βρόντη Ἀναστ. Γ.* Οἱ ζευγαῖδες τῆς Ρόδου. Λαογρ 12 (1938-48) 104-129.
Περιλαμβάνονται ἔτι παροιμίες καὶ γνῶμαι 30, δίστ. 6 καὶ μετεωρολογικαὶ εἰδήσεις.
231. — Ἡ μελισσοκομία καὶ τὸ μαντρατόρεμα στὴ Ρόδο. Λαογρ 12 (1938-48) 195-230.
Περιλαμβάνονται καὶ ἔθιμα λατρευτικά, μαγεία, μαντική, δημ. ἰατρική, μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.
Κρίσεις: Ν' Ἔστ 27 (1940) 387-389 (Κώστας Μαρίνης).— Τέχνη (Ρόδου) 1 (1946) 95 (Χ. Π(απαχριστοδοῦλου)).
232. *Ἐπιτανησίας Μαριέντας* Ἡ καλλιέργεια τῆς ἔξοχῆς στὴ ζακυνθινὴ λαογραφία. Λαογρ 12 (1938-48) 79-91.
233. *Κιζιάρη Θανάση* Ἀγροτικὸς βίος τῶν Θρακῶν. Λαογρ 12 (1938-48) 386-416.
234. *Μαδιᾶ Γεωργ.* Ποιμενικὰ τῆς Χίου. Περσ' Ἀρχ 1 (1938-39) 14-23.
235. *Ξενίτα Σ. (Σ. Ἀκογλου)* Τὸ παραθέρισμα. Ποντ' Φύλλ 3 (1938-40) 231-233, 236.
236. *Ὁρφανίδου Μαρίας* Τὸ μεταξαργιό. Δρῆρος 2 (1938-39) 475-480.
Δημοσιεύονται καὶ ἐπῶδα 5, παραδ. 2, δίστ. 3, μαγικ. καὶ δεισ. συνήθειαι κλπ.
237. *Πιτυκάκη Μανώλη* Τὸ τεσίρι. Δρῆρος 2 (1938-39) 560-564.
Ἐπιτηδεύματα.
238. *Σλίνη Μιχ. Χρ.* Ἀγροτικὰ ἔθιμα Δρυμοῦ Μακεδονίας. Λαογρ 12 (1938-48) 92-103.
239. *Γιοφύλλη Φώτων* Ὅταν ρίχνεται τὸ καράβι στὴ θάλασσα. Ναυτ' Ἑλλ 11 (1939-40) 1279-1280.
240. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Λεξικὸ τοῦ γεωργοῦ. ΠρομΠυροφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7. [Συνέχεια ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 308 φύλλου τοῦ 1938].
241. — Ὁ τσαγκάρης—ὁ χαρκιᾶς—ὁ μαραγκὸς ἢ ξυλουργὸς—ὁ ράφτης καὶ ὁ συναγληκᾶς—ὁ μυλωνᾶς—λυρατζῆς, μάγερρος, πίκαιρος—ὁ λυραντζῆς στὸ γάμο-κνηγός. ΠρομΠυροφ ἔτ. 1939 ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 318 σ. 7, ἀρ. 332, σ. 7.—ἔτ. 1940, ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 345 σ. 7, ἀρ. 348 σ. 7, ἀρ. 350 σ. 7.
242. *Ζήση Μ. Ε.*—Ὁ θέρος στὸ Αὐδῆμι. Θρακ 12 (1939) 356-362.
Ἄσμ. 1, δίστ. 24.
243. *Ἡλιοπούλου Κ. Ν.* Ποιμενικὰ τῆς Ἠλείας. Λαογρ 12 (1938-1948) 253-285.
244. *Πασιάδου Θεμιστοκλέους* Τὸ μαινόμενον μέλι. ἈρχΠόντ 9 (1939) 43-62.

245. **Σταμ(αίου) Σταμ.** Μὲ τὴν τράτα στ' ἀκρογιαλία. Μπουκέτο 16 (1939)
ἀρ. φ. 805, σ. 7-8.
Ἄλιευτ. βίος καὶ ἄσματα 5.
246. **Τσιώκων Γιάννη** Τὸ «παρασπόρι». Ν᾽Εστ 25 (1939) 138.
Γεωργικός βίος.
247. **Σ. Φ.** Σκιαθίτικα ἔθιμα. Ναυτ᾽Ελλ 10 (1939) 1072.
Ἄλιευτικός βίος.
248. **Λουκάτου Δημ.** Ἡ στρατιωτικὴ λαογραφία. Ν᾽Εστ 27 (1940) 163-167.
249. **Παπαχαρλάμπους Γ. Χ.** Ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41)
89-90.
250. **Πιτυκάκη Μανώλη** Γύρω ἀπὸ τὴ γεωργικὴ ζωὴ. Δοῦρος 4 (1940-41)
51-54, 85-88.
251. **Σγουρίτσα Ἀγῆσ. Γ.** Αἰγοπροβάτων ἀνάγνωσμα. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41)
ἀρ. 41-43, σ. 43.
Ποιμενικός βίος.
252. **Κάνθου Θεοδ. Χρ.** Γεωργικὲς συνήθειες, πού μὲ τὰ χρόνια χάνονται. Πάφος
6 (1941) 107.
253. **Eckert Georg** Die Wanderbienenzucht in der Chalkidike. Thessalo-
niki 1943. 8^{ον}, σελ. 7.
254. **Κομνηνοῦ Ἰ.** Σελίδες ἀπὸ τὴ χωρικὴ ζωὴ τοῦ Ἄ. Πόντου. ΧρονΠόντ 1
(1943-44) 213-217.
Ποιμενικός βίος.
255. **Λαυρεντίδου Ἰσαὰκ Ν.** Ἔθιμα κατὰ τὴ στράτευση τῶν Ποντίων τοῦ Καν-
κάσου. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 170-171.
Στρατιωτικός βίος.
256. **Λεβέντη Πάνου** Ἀπὸ τὴν «Κυπριακὴν λαογραφίαν» τοῦ Ξ. Π. Φαρμα-
κίδου. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44) 211-213.
Γεωργικός βίος, παροιμίαι 4, αἰνίγματα 2.
257. **Παναρέτου Α.** Γεωργικὰ λαογραφικὰ σημειώματα. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44)
49-54, 100-105.
Ἄσματα 2, δοξασίαι, παροιμ. καὶ γνῶμαι.
258. **Στανριώτου (Δ.Κ.Π.)** Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Σταυρί. Χρον
Πόντ 1 (1943-44), 252-262.-2 (1945-46) 373-387 469-478.
Γεωργικός βίος.
259. ***Eckert G.—Formozis P. E.** Das Hirtenleben in der Chalkidike. Θεσ-
σαλονίκη 1944.
260. **Παναρέτου Α.** Κυπριακὰ μέτρα, σταθμά, μονάδες χρόνου καὶ σχετικὰ πρὸς
αὐτὰ λέξεις. ΚυπρΣπ 8 (1943-44) 61-82.

261. **Παναρέτου Α.** Κυπριακές γεωργικές παροιμίες. Κυρσπ 9 (1945) 77-112. Γνώμαι 136 και γεωργ. λεξιλόγιον.
262. **Τσιτενοῦ** Πῶς ἀλωνίζαμ' σὴν Τσίτεν. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 303-308, 342-346.
263. **Ζερζελίδου Γ.** Ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν βουνῶν τοῦ Πόντου. Ὁ γιορτασμός «τς εὐδίας». ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 429-431.
264. **Κανδηλάπτου (Κάνι) Γ. Θ.** Τὰ παρχάρα. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 478-480. Κτηνοτροφία καὶ ἄσματα 2.
265. **Λουκάτου Δημ.** Λαογραφικά—γλωσσικά Στενιμάχου. Β') Ἀμπελοουργικά λατρευτικά ἔθιμα. ἈρχΘρΘησ 12 (1945-46) 157-166.
266. **Νυμφοπούλου Μιλτ.** Μαγειρικά σκευὴ τῶν Σανταίων. Σπιτικά, ἐκκλησιαστικά καὶ σχολικά ἔπιπλα αὐτῶν. Ἐργαλεῖα τῶν τεχνιτῶν Σάντας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 480-482.
267. **Μαρίνη Κώστα Π.** Τὸ καλοκαίρι στὸ χωριό. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο. περ. Β' Χρόν 13 (1946) 126-127. Γεωργικὸς βίος
268. **Μηλιώρη Νίκου Ε.** Βουρλά καὶ Βουρλιῶτες. Ὁ Βουρλιώτης καὶ τὸ ἀμπέλι Μικρὰς Ἑστίας 1 (1946) τευχ. 1, σ. 53-68.
269. **Καλαβροῦ Νεοκλῆ** Τὸ περδικόπανο. Τέχνη 2 (1947) 22-24.
270. **Καρανικόλα Σωτηρ.** Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Συμαϊκὸν σπογγαλιευτικὸν ἔθιμον «Τὸ στεροτάξιδο». Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 348-350.
271. — Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Τὸ μούδιασμα (ἀμμουδίασμα) τῶν σφουγγαριῶν. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 425-427.
272. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ. Ἐργ'Ἑστ. περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 283-84.
273. **Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶς** Οἱ σφουγγαροᾶδες. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 53-55.
274. **Ψυχογιῶ Κώστα** Θερινὲς συνήθειες—παραδόσεις. Βωμὸς 1 (1947) τευχ. 2, σ. 53-55. [Συνέχεια ἐκ τοῦ Α' τεύχους].

5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη.

- (Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα.)
275. Ἀπὸ τῆ θρακικῆ χειροτεχνία. ἈρχΘρΘησ. Ε' (1938-39) 95-96. Εἰκόνες κεντημάτων ἐπὶ ζωναριοῦ καὶ τραπεζομανθίλου.
276. **Βαριανοῦ Χ. Χ.** Ὁ χειροποίητος τάπη. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 17, σ. 14-15.
277. **Βίου Στυλ. Γ.** Ἀγγειοπλαστικὴ ἐν Χίῳ. Περσ'Ἀργ 1 (1938-39) 6-10.
278. — Κατεργασία τοῦ ρασποᾶνου (ἢ ράσου). Περσ'Ἀργ 1 (1938-39) 143-150, Καὶ 10 ἄσματα εἰς σελ. 147-150.

279. *Δέλφη Φοίβου* Ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῆς Ἀρχαίας. Ὁ ἀργαλειός. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 29-30, σ. 32-33.
Πληροφορία περὶ τῶν ὑφαντῶν ἐκθεμάτων.
280. *Ζώγια Ἑλλά* Ἐνα γράμμα γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη. ΝΓράμμ. περ. Β' ἀρ. φ. 124 (1939) 14.
281. *Λογαριαστικὴ Ἀντων. Σ.* Μιά πόρτα στὸ χωριὸ Μίλατος. Δοῦρος 2 (1938-39) 460-461.
282. *Μακρῆ Κίτσου Α.* Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Πήλιο. Βόλος 1939. 8^{ον}, σελ. 52.
283. *Φωτιάδου Δημητρ.* Ἡ λαϊκὴ τέχνη κ' ἐμεῖς. ΝΓράμμ. περ. Β' ἀρ. φ. 123 (1939) σελ. 1 καὶ 3.
284. *Ξυγγοπούλου Ἀνδρ.* Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 37-40.
285. *Παπαδοπούλου Εἰρ.* Γιὰ τὰ ὑφάδια. Τὰ ταρακιά. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-1941) 364
286. *Χατζημιχάλη Ἀγγελικῆς* Τὰ ἀνθόκλαδα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 80-82.
287. — Ἡ Ἑπειρος (Τέχνες καὶ ἐμπόριο). Ν' Ἐστ 29 (1941) 14-17.
288. *Ἀποστολίδου Κ. Μυρτίλου* Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἑσναφίου τῶν ἀμπατζήδων. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-41) 9-65.
289. *Μιχαλοπούλου Φάνη* Ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ τέχνη τῆς Μοσχολόεως. Ν' Ἐστ 29 (1941) 105-112.
290. *Μαλτέζου Κ.* Δικαία ἢ δόκια κούπα. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 33-37.
- 290α. *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Λαογραφικά. Β' Ἐπαγγέλματα στὴ Θράκη. ἈρχΘρΘησ 9 (1942-43) 177-180.
291. *Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν* Δωρεαί. ΚυπρΣπ 4 (1940), σ. XII — Λαϊκὴ Τέχνη. Αὐτόθι 7 (1943), σ. XIII.-8 (1944), σ. XIV.
Ἐναφέρονται ἀποκτηθέντα ἀντικείμενα λαϊκῆς τέχνης.
292. *Χανιώτου Βασ.* Τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα τῆς Καρπάθου. ἙλλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 5, σ. 25-26.
293. *Μακρῆ Κίτσου Α.* Λαϊκὲς ζωγραφίαι στὸ Ἀρχονταρῖκι τοῦ Μοναστηριοῦ τοῦ Ἁγ-Λαυρέντη. ΘεσοΓράμμ. Χρόν. Α' (1945) ἀρ. φ. 1-2.
294. [Εἰκόνες] 1) Ξύλινον παράθυρον κυπριακοῦ σπιτιοῦ. 2) Πανέρι—κολοκῦθι μὲ διακοσμῆσεις—βαμβ. σινδόνι ὑφαντῶν—Ἀλατέρα ξυλίνη. 3) Γυναικ. σάκκος (σάρπα). 4) Ράφι σκαλιστὸν—ἐνδυμασίαι καὶ κεντήματα. ΚυπρΣπ. I' (1946) Εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου.

295. **Χανιώτου Βάσου** Ταξίδι στην Κάροπαθον. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο. Περ. Β' Χρόν. 13 (1946) 123-125.
Ὑφαντικὴ - κέντημα.
296. **Μακροῦ Κίτσου Α.** Λαϊκὲς ζωγραφιὲς στὸ Ἄρχονταρῖκι τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἁη Λαυρέντη στὸ Πήλιο. Βόλος 1947. 8^{ον}, σελ. 15+1 φύλλον εἰκόνων.
Κρίσις: ἙλΓράμμ. Περ. Β' ἔτ. 1948 ἀρ. 10, σ. 296-297 (Τ. Α. Βάσος).
297. **Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶς** Τὰ ροδίτικα κεντήματα. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 383.
298. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικῆς** Συκυριανὴ λαϊκὴ τέχνη. Σκῦρος 1 (1947) 3-5.
299. — L'art populaire grec. Athènes 1937. 4^{ον}, σελ. 161.
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 609 (Στέλιων Π. Κυριακίδης).
300. **Παπάξογλου Θάλειας** Τὰ κεντήματα στὴν Καπουτζήδα. Λαογρ 12 (1938-48) 459-464 + πίν. η'

Δ'. Πνευματικὸς βίος

1. Λαϊκὴ πίστις

α' Ἐθνησκευτικὰ καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι τοῦ λαοῦ.

301. **Αὔγερινου Κώστα** Ἡ Πρωτοχρονιά. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 87.
302. **Λασκαράτου Ἀνδρ.** Ἐθνησκευτικὴ δεισιδαίμονία καὶ ἐπιστημονικὴ δεισιδαίμονία. Ἡ «Ἡχώ» ἔτ. Ζ' (1938-39) ἀρ. 75-76, σ. 14-15.
Ἀναδημοσίευσίς ἀπὸ τὸ περιοδ.: Ὁ Λύχνος.
303. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Ἀπεραθίτικες δεισιδαίμονιες. Ἐφημ. «Ναξιακὸν Μέλλον» Ἀθῆναι, φ. 36 (5 Μαρτ. 1938), φ. 39 (13 Μαΐου 1938), φ. 42 (27 Ἰουλίου 1938), φ. 51 (6 Μαρτίου 1939).
304. **Ὀρφανίδου Μαρίας** Ὁ κρητικὸς κι' ἡ θρησκεία. Δρηῆρος 2 (1938-39) 533-534. [Μὲ 18 δίστιχα].
305. **Πιτυκάκη Εἰρήνης Γ.** Ἡ μάνα γεννᾷ κι' ἡ μοῖρα μοιράζει. Δρηῆρος 2 (1938-39) 674-75.
306. Νησιώτικες προλήψεις τῆς Νάξου. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 789, σ. 54.
307. Ἱστορίαι φαντασμάτων, παραδοξολογίαι, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 806, σ. 45 καὶ 68.
308. Οἱ Τριτογεννημένοι. Ἡ Τρίτη καὶ ἡ γρουσουζιὲς της—Γιατὶ θεωρεῖται ὡς κακοσημαδιακὴ ἡ ἡμέρα αὐτὴ [κλπ.]. Μπουκέτο 16 (1939) φ. 806, σ. 5 καὶ 69.
309. **Βλ. Μ.** Γιατὶ θεωρεῖται γρουσουζικὸ τὸ 13; Ναυτ'Ἑλλ. 10 (1939) 970.
310. **Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαίρα** Προλήψεις καὶ γνῶμαι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν δώδεκα μηνῶν. Πάφος 4 (1939) 200-203.
311. **Μ. Ι. Γ.** Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατὰ διαφόρων δεισιδαίμονιῶν. Ραδάμανθους ἔτ. 24 (1939) τεῦχ. 7 (495), σ. 3-4.

312. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέικη λαογραφία. Δ'. Προγνωστικά, προμαντεύματα και συμβουλαὶ τῶν χωρικῶν. Ε'. Ὑπολείμματα ἀρχαίας λατρείας εἰς τὰ Βούρβουρα. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 135-137.
313. *Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.* Ἔθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῶν Κυπρίων. ΚυπρΣπ 3 (1939) 13-27. [Μελέτη].
314. *Συλλέκτου* Ναξιώτικες προλήψεις. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 785, σ. 20.
315. *Τανάγρα Ἀγγέλου* Τὸ καλὸ «ποδαρικό» καὶ ὁ «σεφτὲς» ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς Τύχης. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 115-118. [Μελέτη].
316. *Τριανταφυλλίδου Φιλίππου* Τὰ ἔθιμα τοῦ ξενιτέμματος (!) εἰς τὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 211-215.
317. Ὁ ἀριθμὸς 13. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 837 σ. 25.
318. Ἱστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας. Μπουκέτο 17 (1940) φ. 841, σ. 31.
319. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ Χρόν. Α' (1940) τευχ. 2, σ. 86-91. [Μελέτη].
320. *Ἀχιλλέα Φιλίππου* Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις. Πάφος 6 (1941) 106-107.
321. *Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας* Παραμύθια καὶ προλήψεις Δυτικῆς Κρήτης. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 204-205.
322. *Φιλίππου Δοῖζου* Πλατανιστὸς καὶ ἡ πέτρα τῆς καλῆς Γεναΐκας. Πάφος 6 (1941) 206-207.
323. *Ζήση Εὔστο.* Προλήψεις Αὔδημιου. Θρακ 17 (1942) 229-231.
324. *Eckert G - Formozis P. E.* Geister und Dämonenglaube im Pontus. Nach Mitteilungen von Charilaos Serassis. Thessaloniki 1943.8ον, σελ. 45.
- 324^α — Mazedonischer Volksglaube... und religiöse Vorstellungen, βλ. ἀνωτ. 148.
325. *Χρηστοβασίλη Χρ.* Σημειώσεις ἠθογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς. (3. ὁ πρῶτος μαῦρος πετεινός). ἨπΓράμμ 1 (1944) 17.
326. *Ἀσπρέα Γ.* Δεισιδαιμονίαι, προλήψεις καὶ θαύματα στοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὁρίζοντες 3 (1944) 803-807.
327. *Λανίτου Νικ. Κλ.* Κυπριακὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τριάντα αἰῶνον. Ὁρίζοντες 3 (1944) 830-836. [Μελέτη].
328. *Λεβέντη Πάνου* Τὸ φτάρνισμα. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 58-59.
329. *Κονομῆ Ν. Χ.* Τὸ σάρισμαν. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 129.
330. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Οἱ ἀμφιθαλεῖς εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. ἈρχΘρΘησ. ΙΓ' (1946-47) 193-208. [Μελέτη].
331. *Δέλλα-Ρόκκα Ἰ. Ν.* Προλήψεις τοῦ Ναξιακοῦ λαοῦ. ΝαξΑρχ 1 (1947) 67-69.
332. *Ρωμαίου Κ.* Δοξασιές τῶν διαφόρων λαῶν γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου. ἈρχΘρΘησ ΙΔ' (1947-48) 273-298, 364. [Μελέτη].
333. *Σπάλα Πάνου* Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Ἐργ'Ἐστ. Περ. Β' ἔτ. Α (1947-48) 261.

β' Μαγεία. Ἐπωδαί.

1. Μαγεία.

334. Φάρμακα καὶ φυλακτὰ, φαρμακευτικὲς ιδιότητες τῶν κοραλλίων καὶ τῶν μαργαριταῶν. *Ναυτ' Ἑλλ* 10 (1939) 1206.
335. *Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαιρᾶ* Δῆμιαν ἀντροῦνου, ἀμπόδεμα ἢ ὄρχιπέδη. *ΚυπρΓράμμ* 4 (1939-40) 534-536.
336. *Ἐμμανουὴλ Ἐμμ.* Ὁ Μανδραγόρας, τὸ «μαγικὸν φυτόν». *Ψυχ' Ἐρ.* 15 (1939) 7-10.
337. *Ζευγώλη Γ. Σ.* Τὸ «λικόρονο». *Ν' Ἐστ* 25 (1939) 138.
338. *Μενεγάκη Γ.* Ἡ θεία μου καὶ τὰ ξόροια της. *Δοῦρος* 3 (1939-40) 762-764.
339. *Ξενίτα Ξ. (Ξ. Ἐκογλου)* Βασκανία. *ΠοντΦύλλ* 3 (1938-40) 192-194.
340. *Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.* Κυπριακὰ ἔθιμα. *ΚυπρΓράμμ* 4 (1939-40) 107-8.
341. *Πετρίδης Ἀθ.* Τὸ «ἀμπόδεμα». Λαϊκαὶ παραδόσεις τῆς Μάνης. *Ψυχ' Ἐρ* 15 (1939) 60-62.
342. [*Τανάγρα Ἀγγέλου* Παρατηρήσεις εἰς τὸ δημοσίευμα τοῦ Ἀθ. Πετρίδου, Τὸ «ἀμπόδεμα»] *Ψυχ' Ἐρ* 15 (1939) 62-63.
343. *Πηλιάτογλου Δ.* Μανδραγόρας, τὸ βότανο τῆς ἀγάπης. *Πειρ. Γράμμ.* ἔτ. 1940, τεύχ. 2, 127-129.
344. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Ὁ ἀριθμὸς ἐβδομήκοντα δύο. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ι. Ἄμαντον, Ἀθῆναι 1940, σ. 409-418. [Μελέτη].
345. (*Ζουρούδη Ἀντιγόνης Ν.*) Ἡ διὰ λιτανείας πρόκλησις βροχῆς εἰς τὴν νῆσον Χάλκην (Δωδεκάνησος). *Ψυχ' Ἐρ.* 17 (1941) 107-108.
Παρατηρήσεις ὑπὸ τοῦ Ἀγγ. Τανάγρα ἐν σ. 108-110.
346. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφάλ. Ζ'. Μαγεία, μαγικαὶ συνήθειαι καὶ δεισιδαιμονίαι. *ΕΛΑ* ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 77-116.
347. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Ἐξορκισμοὶ καὶ μαγικοὶ κατάδεσμοι ἐκ κρητικῶν χειρογράφων. *ΕΛΑ* ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 60-76.
348. *Eckert Georg - Formozis P. E.* Beiträge zur Mazedonischen Volksmagie. Thessaloniki 1942. 8^{ov}, σελ. 107 + VI πίν. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft 1).
349. *Χρυσάνθη Κύπρου* Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὀφίτης λίθος τῶν ἀρχαίων. *ΚυπρΓράμμ* 7 (1942-43) 43-47.
350. — Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτη τῶν Κυπριακῶν γητιῶν. *ΚυπρΓράμμ.* 7 (1942-43) 117-124.
351. *Eckert Georg - Formozis P. E.* Regenzauber in Mazedonien. Thessa-

Ioniki 1943. 8^{ον}, σελ. 97. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft 3).

352. **Μέγα Γ. Α.** Μαγικά και δεισιδαίμονες συνήθειαι πρὸς ἀποτροπὴν ἐπιδημικῶν νόσων (Τρυποπέρασμα. Καινούργια φωτιά-διαβολοφωτιά. Σίδερο) ΕΛΛ ἔτ. Ε' - ΣΤ' (1943-1944) 5-58.
353. **Παπαδοπούλου Α. Α.** [Ἄνομβρία. Ἡ κουδκουκούρα]. ἌρχΠόντ 12 (1946) 216.
- 353α. **Τσαούση Ἄγαθ.** βλ. ἀνωτ. ἀριθ. 169.
354. **Πετροπούλου Δ. Α.** Ἡ γύμνωση στὶς μαγικὰς ἐνέργειες. ἌρχΘρΘησ. ΙΓ' (1946-47) 97-128. [Μελέτη].

2. Ἐπωδαί.

355. Ἱστορίες φαντασμάτων, παραδοξολογίες, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης). [1]. Μπουκέτο 16 (1939) φ. 806, σ. 45 καὶ 68.
356. **Μενεγάκη Γ.** Ἡ θεία μου καὶ τὰ ξόρκια της. [2]. Δρῆρος 3 (1939-40) 762-64.
357. **Ὀρφανίδου-Συμινελάκη Μαρίας** Γηθειῆς γιὰ νόσους διάφορες. [8]. Δρῆρος 3 (1939-40) 866-867.
358. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Ἔθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῶν Κυπρίων. [7 ἐπωδαὶ καὶ κατάδεσμοι]. ΚυπρΣπ 3 (1939) 27-30.
359. **Περγάρη Ἄντη** «Γηθκειῆς» καὶ «διαβαστικά» [9]. Πάφος 4 (1939) 227-232.
360. **Σπανδωνίδη Ειρήνης** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). [2]. Ἀθήνα 1939, σ. 108.
361. **Γρηγορίου ἠγουμ. Μαχαιρᾶ** Δύο κυπριακὰ ἐπωδαί. Πάφος 5 (1940) 360-362.
362. **Δαφέρμον Ἐλευθ. Γ.** Γηθειῆς (λέγονται στὸν Ἄγ. Μάμα Μυλ/μου) [3]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 348 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
363. **Μυριβήλη Σ.** Ἡ Γιλλὸν στὴ Θράκη. [1]. Νἔστ 28 (1940) 893.
364. **Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαιρᾶ** Δύο ἐπωδαί. [1] Ὁ πόνος. 2) Ἡ γροφή ἢ δροφή]. Πάφος 6 (1941) 45-46.
365. **Χρυσάνθη Κύπρου** Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν Κυπριακῶν γητιῶν [4] ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 117-124.
366. **Τομπόλη Σώζου Κ.** Τὸ δῆμμαν τ' ἄλουποῦ. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 221-222.
367. **Ζαφειρίου Νικ. Ι.** Κατάδεσμοι (ἀμπουδέματα) [1]. ἌρχΣάμ 1 (1946) 246. — Ἐπωδοὶ (γιτέματα) (!) [2]. Αὐτόθι, σ. 316-317.
368. **Σπάλα Πάνου** Τὸ «μάτιασμα» καὶ τὰ «ξόρκια». ἘργἘστ., περ. Β ἔτ. Α' (1947-48) 285.
369. **Συμινελάκη Μαρίας - Διναρδάκη Ἐλευθερίας** Κρητικὰ λαογραφικά. Ι Γηθειῆς καὶ τραγούδια ἀπὸ τὸ νομὸ Ἡρακλείου. Ἡράκλειον Κρήτης 1947. 8^{ον}, σ. 7-25. [Ἐπωδαὶ 86].

γ'. Μαντική.

370. *Πιννιάκη Μανώλ.* Ἀπὸ τὰ «τεφετέργια» τοῦ Κυπριογιώτη. Δρθῆρος 1 (1937-38) 71-72, 103-104, 134-135, 177-178. — 2 (1938-39) 608-609, 673-674.
371. — Ὁ Κλήδωνας στὰ χωριά μας. Δρθῆρος 3 (1939-40) 985-987. — 4 (1940-41) 25-29.
372. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Δ'. Προγνωστικά, προμαντεύματα καὶ συμβουλαὶ τῶν χωρικῶν. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων 3 (1939) 135-137.
373. *Συλβίου* Ὁ Κλήδωνας. ΜικροΧρον 3 (1940) 390-395.
374. *Λαμπιδου Ὁδ.* Κυβομαντεία. ἘπΒυζΣπ. 17 (1941) 185-194.
Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 297 (F. Dölger).
375. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. Η'. Μαντικὴ ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 117-140.
376. *Eckert Georg* Das Schulterblattorakel bei den Aromunen, mit Beiträgen von Cuschan Araiia. Thessaloniki 1944, 8^{ον}, σελ. 28.
377. *Καλομενοπούλου Ν. Θ.* Διοσημεῖαι, οἶωνοὶ καὶ διάφοροι προλήψεις παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς. Νέοι Δρόμοι ἔτ. (1945) ἀρ. φ. 91-94, σ. 11-12.
378. *Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.* Πρόκλησις μαντικῶν ὄνειρων καὶ λατρεία τοῦ Ἀδώνιδος ἐν Κύπρῳ. ΚυπρΣπ. Ι' (1946) 25-35 [Μελέτη].
379. *Δημαρᾶ Κ.* Οἱ χρησμοὶ στὴ νέα μας ἱστορία. Ἐκλογὴ 3 (1947-48) 196-203.
380. *Δουκάτου Δημ. Σ.* Τῆς τύχης τὸ κνηγητό. ἘλΓράμμ., ἔτ. 1947 ἀρ. 58, σ. 3.

2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη

α'. Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. — Μετεωρολογία.

381. Σημεῖα προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 980, 1028.
382. *Δεναξᾶ Ἀρτεμ.* Προγνωστικά τοῦ καιροῦ. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1102.
383. *Ἐξαδακτύλου Χρ.* Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ (Μορφίτικα χωριά). Πάφος 4 (1939) 22-23.
384. — Κυπριακὲς παροιμίαι: 1) Γιὰ τὸν καιρὸ (Κερυνιώτικα χωριά). Πάφος 4 (1939) 240.
385. *Δίβα Ρίτου* Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ (Μαραθιώτικα χωριά). ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 413-16.
386. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία: Β' Μετεωρολογικαὶ παροιμίαι τοῦ χωριοῦ μας. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 130-132.
387. *Γκράβιγγερ Π.* Τὸ ὄριαϊον ὄροσκοπίον. Ἀθήναι 1940, 8^{ον}, σελ. 41.

388. *Γκράβιγγερ* Ἡλιακὸν ὠροσκοπίον καὶ προγνωστικὴ Ἀστρολογία. Αἱ πλανητικαὶ διελεύσεις καὶ ἡ πρόγνωσις. Ἀθῆναι 1940. 8^{ον}, σελ. 31.
389. *Ἐξαδακτύλου Χρ.* Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ (Σολιάτικα χωριά). Πάφος 5 (1940) 134-35.
390. — Ὁ Μάρτιος. Πάφος 5 (1940) 227-8.
391. — Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ (Ἀπὸ τὰ Σκαλιώτικα μέρη - Σκάλα, Ἀραδίππου, Λειβάδια, Μουρουτζίνα Ἀθηαίνου κ.ἄ.). Πάφος 6 (1941) 24-25.
392. — Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὰ Τηλλυριώτικα χωριά. Πάφος 6 (1941) 80-81.
393. *Κρανιδιώτη Νίκου* Προβλέψεις γιὰ τὸν καιρὸ. ΚυπροΓράμμ 5 (1940 - 41) 439-440.
394. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. Θ'. Ἀστρολογία. Κεφ. Γ' Μετεωρολογία. ΕΛΛ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 141-62.
395. *Παναρέτου Α.* Κυπριακῆς γεωργικῆς παροιμίας. ΚυπροΣπ 9 (1945) 77 - 112. Παροιμ. καὶ γνῶμ. 136 καὶ λεξιλόγιον μετεωρολογίας.
396. *Καρανικόλα Σωτηρ.* Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Τὸ Μικρὸ καλοκαιράκι. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 378.
397. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Παρατηρήσεις εἰς τὸ Μικρὸ καλοκαιράκι. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 378-379.

β'. Μῦθοι περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

398. *Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 86-91. [Μελέτη].
399. *Παπανικολάου Κ. Ι.* Ὁ βασιλιάς τῶν λουλουδιῶν. Ν'Εστ 27 (1940) 617-620.
400. *Σταμούλη-Σαραντιῆ Ἑλπινίκης* Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 9 - 72.
401. *Χρυσάνθου Κ.* Συμβολὴ εἰς τὴν δημώδη ἐμβρευολογίαν τῶν Κυπρίων. ΚυπροΣπ 8 (1944) 127.
402. *Ἀγραφιώτου (Σερ. Τσιτσᾶ)* Στὰ ἄγρια ὄρη καὶ ἄκαρπα ξύλα. Λαογραφικὴ δασικὴ φυτογνωσία. Λαμία (1947). 8^{ον}, σελ. 120. Κρίσις: Ὁ Πάν 17 (1947) 106 (Δ. Λ(ουκάτος)).

γ'. Δημώδης ἰατρικὴ.

403. Φάρμακα καὶ φυλακτά. Φαρμακευτικῆς ἰδιότητες τῶν κοραλλίων καὶ τῶν μαργαριταριῶν... Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1206.
404. * *Βίγκου Α.* Γιατροσόφια καλογερικά. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας τ. 8, 56-58.

405. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. ΙΑ'. Δημώδης ἰατρική. ΕΛΛ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 163-195.
406. *Καββαδά Στεφ. Δ.* Ἀσθενεῖαι θεραπευόμεναι ἐν Χίῳ διὰ βοτανῶν ἢ φυτῶν τῆς Χιακῆς γῆς. Περσ'Αργ 2 (1939) 201-208.
407. *Παῖδουσή Μικέ* Δημώδης ἰατρική. Ἐμπειρικοὶ ἰατροί. Περσ'Αργ 2 (1939) 60-69.
408. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Δημώδης ἰατρική. ΙΙ Γιατροσόφια. Δρῆρος 1 (1937-38) 307-311, 369-372. — 2 (1938-39) 379-383, 411-414.
409. *Ρουτζεράκη Η.* Γιατροσόφια. Δρῆρος 3 (1939-40) 764-65.
410. *Σγουρίτσα Ἀγγελιάου* Φάρμακα τοῦ λαοῦ. Σπαρχρον 3 (1939-1940) ἀρ. 27-28, σ. 13.
411. *Ἰωακείμωγλου Γ.* Φαρμακολογία καὶ λαϊκὴ βοτανική. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 117-118.
412. *Χρυσάνθη Κύπρου* Θηριακὰ τῆς Κύπρου. ΚυπρΣπ 4 (1940) 39-63.
413. *Φωστηροπούλου Δέσποινας* Πρακτικὴ ἰατρική. ἈρχΠόντ 11 (1941) 143-145.
414. *Χρυσάνθη Κύπρου* Κυπριακὲς φαρμακευτικὲς ὕλες στὸ «περὶ ὕλης ἰατρικῆς» τοῦ Διοσκορίδη. ΚυπρΣπ 6 (1942) 19-43.
415. — Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὀφίτης λίθος τῶν ἀρχαίων. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 43-47. — Τζιόγχος — Σκαθθαρόχορτον — σκορπίδιν — χόρτον. Αὐτόθι, σ. 78-82.
416. *Βέρα Σόλωνος* Ἡ ἰατρικὴ τοῦ λαοῦ. Ὁρίζοντες 2 (1943) 679-683.
417. *Χ(ρυσάνθη) Κ(ύπρου)* Οἱ ὀνομασίαι τῶν νόσων κατὰ τοὺς Κυπρίους. ΚυπρΣπ 7 (1943) 71-94.
418. — Τὰ αἷτια τῶν νόσων κατὰ τοὺς Κυπρίους. ΚυπρΣπ 8 (1944) 83-97.
419. — The magic numbers, Three, Seven and Seventy-two in Cypriote Folk - Medicine. Folk-Lore LVII (1946) 79-83.
420. *Χαριτάκη Κωστή* Ἡ λαογραφία διὰ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν ὑγιεινὴν. Ἀρχεῖον Ἰατρικῶν Ἐπιστημῶν 2 (1946) 124-127.

3. Δημώδης φιλολογία καὶ γλῶσσα.

α'. Ἄσματα

1. Συλλογαί.

421. *Ἀγιοπετρίτη* Ἀγιοπετρίτικη ἐνδυμασία [Μεθ' ἑνὸς ἄσματος]. ΚυνΕπιθ 2 (1938-39) 62.
422. *Ἀθανασοπούλου Θ. Ἰ.* Ἄσματα. Ναναρίσματα Δημητσάνης Γορτυνίας [36]. Λαογρ 12 (1938-48) 158-162.

423. *Δεληγιάνη Β. Ν.* Τραγούδια τοῦ χωριοῦ Κωστή [5]. Ἐρχοθησ 5 (1938-39) 133-136.
424. *Ζ(ήση Εὐστρατίου)* Ἀποκρητικά τραγούδια εἰς τὴν Θράκην. Ἡ Συζήτησις, περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 81-83.
425. *Καββαδᾶ Σ.* Κάλαντα Χριστουγέννων. Περσ' Ἀρχ 1 (1938-39) 89.
426. *Klaar Marianne* Klephtenkrieg-Neugriechische Volkslieder in rythmischer Prosa frei ins Deutsche übertragen. Athen 1938. 76. S. 8°. (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-neugriechischen Philologie. Beihefte zu den «Byzantinisch-neugriechischen Jahrbüchern» herausgegeben von Prof. Dr. Nikos A. Bees. N° 26)
Κρίσεις: BNJ^b XV (1939) 263-264 (G. Soyter), 287 (N. B(ees)). Ν' Ἐστ 25 (1939) 292-93 (Βασ. Ρώτας).
427. *Κοντελιόρη Μιχ.* Κρήτη καὶ Κυκλάδες, τὰ ἀνθίσματα τοῦ ἀθανάτου Ἑλλην. πολιτισμοῦ. Δρῆρος 2 (1938-39) 627.
ἄσματα 1, δίστ. 2.
428. *Κουφοῦ Δ.* Τραγούδι τοῦ Βασσαρᾶ. ΣπαρτΧρον 2 (1938-39) ἀρ. 22, σ. 9.
429. *Δογαριασιτάκη Ἀντων.* Παλιὰ κάλαντα τοῦ Μάρτη [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 640-41.
430. *Ν. Κ.* Ἐπίκαιρα. Τῆς Ἀναλήψεως ποὺ πέφτουν τὰ παιδάκια στὴ θάλασσα. [1]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 19, σ. 8.
431. *Νίδα (Νικ. Β. Δασκαλάκη)* Τραγούδια Βορδωνιάτικα, ὁ παπᾶ Καλομοίρης [1]. ΣπαρτΧρον 2 (1938-39) ἀρ. 20, σ. 14.
432. *Οἰκονόμου Θεοδ. Μ.* Τσακωνικο τραγούδι τοῦ γάμου. Κυν' Ἐπιθ 2 (1938-39) 22.
433. *Πεδιώτου Καλλιρόης (!)* Ἡ κόρη μὲ τοὺς δώδεκ' ἀδερφοὺς. Δρῆρος 2 (1938-39) 490-91.
434. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Παινέματα. [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 433.—Τοῦ βασιληᾶ τ' ἀλέτρι. [1]. Αὐτόθι, σ. 590.
435. *Ρωμαιοῦ Κωνστ.* Αἰ Ἀπόκρεω. [2]. Κυν' Ἐπιθ 2 (1938-30) 21.
436. *Σπανοῦ Δ.* Τὰ Ψαρά. Περσ' Ἀρχ 1 (1938-39) 13-14.
Δίστιχα καὶ ἐπιδόι ἁσμάτων.
437. *Φιοράκη Στέλιου* Λαογραφικὰ εὐτράπελα ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀβδοῦ Πεδιάδος. [4]. Δρῆρος 2 (1938-39) 725-727.
438. Οἱ Ἀμερικανοί. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 791, σ. 67.
439. Θρακιώτικο τραγούδι. Θρακ. 11 (1939) 428-429.
Ἐν ποντιακὸν ἄσμα.

440. *Βακαλοπούλου Ἀπ.* Αἱ ἐν ἔτει 1770 ναυμαχίαι μεταξύ ρωσικοῦ καὶ τουρκοῦ στόλου εἰς τὴν λαϊκὴν μας ποίησιν [2]. Ἑλληνικά 11(1939) 109-114.
441. *Βαριαδάκη Ἰωάννου* Ὁ νυφιάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περὶχωρα. Ὁ ἀποκριάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περὶχωρα. [2]. Περσ' Ἀργ 1 (1938-39) 154-155.
442. *Baud - Bony S.* Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Β'. Ἀθήναι 1938. 8^{ον}, σελ. ια' + 447.
Κρίσις: Ν' Ἔστ 25 (1939) 723-725 (Αὔρα Σ. Θεοδοροπούλου).
443. *Βίον Στυλ.* Δημοτικὰ τραγούδια [3]. Περσ' Ἀργ (1938-39) 151-153, 156.
444. *Βογαζλή Δ. Κ.* Δημοτικὰ Φιλιππουπολίτικα καὶ Στενιμαχίτικα τραγούδια. Θρακ 11 (1939) 279-306.
Ἔσματα 31, ὄν 7 εἰς εὐρωπ. μουσ. γραφὴν.
445. *Γκανούλη Γ.* Δημοτικὰ τραγούδια ψαλλόμενα ἐν Σιατίστη τῆς Μακεδονίας. [10]. Μακεδ' Ἡμερ 15 (1939) 65-66. — 16 (1940) 302-304.
446. *Δαφέρμον Γεωργ. Φ.* Ἡ Διαμάντα, τραγούδι. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 326 σ. 7, ἀρ. 327 σ. 7.
447. *Ἐρανιστοῦ, Τοῦ* Δημοτικὰ γιὰ ψαράδες. [2]. Ναυτ' Ἑλλ 11 (1939-40) 1470.
448. *Ζωγραφάκη Γ. Κ.* Πῶς ὁ λαὸς μας τραγουδεῖ τὸν ἔρωτα. [10]. Φάρβ' Ἑλλ 1 (1939) 117-122.
449. *Ἰστορικοῦ, Τοῦ* Ἄγνωστοι ἥρωες καὶ μάρτυρες (ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὸ Μαλεβύζι). [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 810, σ. 30 καὶ 70.
450. *Κουρμούλη Αἰκατερίνης* Δημῶδη ἄσματα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου [28]. ἘπΚρητΣπ. 2 (1939) 428-447.
451. *Κουτσογιαννοπούλου Δημ.* Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου παρὰ Ποντίους. Θεσσαλονίκη 1939. 8^{ον}, σελ. 22. [Ἔσματα 16 καὶ δίστιχα].
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 332 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
452. *Λαμπίκη Δημ.* Χριστουγεννιάτικα τραγούδια [1]. Ν' Ἔστ 26 (1939) 76-77.
453. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέικη λαογραφία. Α'. Τὰ τραγούδια μας [40]. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων 3 (1939) 118-129.
454. *Μαρίνη Κώστα* «Τραγουδιοῦ γυρίσματα». [2]. Ν' Ἔστ 25 (1939) 641-643.
455. *Μέγα Γ. Α.* Τὸ Ἀρχαδί εἰς τὴν δημῶδη ποίησιν. [1]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 448-49.
456. *Παράξενου, Τοῦ* Κυνουριακὰ τραγούδια. Κυν' Ἐπιθ 2 (1938-39) 77.
457. *Μικρομάτη Μαρίας Σ.* Ὁ Σιαγκαλλῆς. [1]. Πάφος 4 (1939) 237-38.
458. * *Μποροτλή Ἀντ.* Τὸ τραγούδι τοῦ Τσελεπῆ Δασκαλογιάννη. Χανιά Κρήτης (1939), 8^{ον}, σελ. 36.
459. *Νικολονδάκι Κώστα Χ.* Τραγούδι τοῦ Ἀγριολίδι. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939, ἀρ. 331, σ. 7.

460. **Νικολουδάκι Κωνστ. Χ.** Τραγούδι τοῦ Γλυμνηταλή. ΠρομΠυρφ, ἔτ. 1939 ἄρ. 332, σ. 7.-ἔτ. 1940 ἄρ. 334, σ. 7.
461. **Νικολούδη Γεωργ.** Συμβολή εἰς τὸ Χιακὸν λεξικόν. [ἄσμ. 2]. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 176-177.
462. **Νταγκάκη Έμμ.** Τραγούδι τς ἀγάπης. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939, ἄρ. 322, σ. 7. ἄρ. 323, σ. 7.
463. **Παπαγγέλου Κ.** Ἕνα δημοτικὸ τραγούδι τῆς Χαλκιδικῆς. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 96.— Ἡ ἐγκαταλελειμμένη. Αὐτόθι, σ. 150.
464. **Πατριαρχέα Παναγ. Ν.** Περὶ ἐπενθέσεως ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. ΕΜΑ 1 (1939) 60 σημ. 1, 62 σημ. 7, 67 σημ. 1, 79 σημ. 1.
ἄσμ. 4. Δημοσ. ἔτι παροιμ. καὶ γνῶμ. 4 ἐν σελ. 58, 65 σημ. 4, 88 σημ. 2, 91 σημ. 3.— Αἰνίγμ. 1, σ. 88 σημ. 1.—Εὐχαί 1, σ. 62 σημ. 3.
465. **Παυλίδη Δώρας** Ἡ λυερή. [1]. Πάφος 4 (1939) 236-37.
466. **Πετροπούλου Δημ.** Δημοτικὰ τραγούδια. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 285.— Τραγούδια—δίστιχα—κλέφτικα. Αὐτόθι, σ. 301-304.
Δίστ. 14, ἄσμ. 4.
467. **Πέτρου Χρ. Ν.-Μεσογειτου** Κρητικοὶ στίχοι ἐκ παλαιῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου. [ἄσμ. 3]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 365 - 369.
468. **Ρουσάκη Ἰω.** Μαντινάδες τοῦ Ἄλφα-Βῆτα. [ἄσμ 1]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἄρ. 324 σ. 7, ἄρ. 325 σ. 7.
469. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἐλπιν.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης. Ἀθῆναι 1939, 8^{ον}, σελ. 287 (=Θρακικά ΙΑ' (1939) 1-278).
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 330-331 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
470. — Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης [433]. Θρακ. 11 (1939) 1-278.
471. **Σπανδωνίδη Εἰρήνης** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939 8^{ον}, σελ. 1στ' + 438.
ἄσματα 321. Ἀπὸ σελ. 165-380 σχόλια περὶ τῶν ἁσμάτων.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 239 (F. D(ölger)). Ν'Εστ 28 (1940) 1098-1100 (Κώστας Μαρίνης).
472. **Τριανταφυλλίδου Φιλ. Γ.** Τὰ ἔθιμα τοῦ ξενιτέμματος εἰς τὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου. [1]. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 213.
473. **Τσομάκα Ἐλένης** Κρουνερίτικα τραγούδια [7]. Θρακ 12 (1939) 374-377.
474. **Χουρμουζιάδου Καλλισθένους** Δημοτικὰ τραγούδια Τσακλίου τῆς ἐπαρχίας Μετροῶν καὶ Ἀθύρων [21]. Θρακ. 11 (1939) 307-314.
475. Δημοτικὸ [1]. Ἡ Συζήτησις ἔτ. Δ' (1939-40) 60.
476. Τῆς Ρήνας τῆς Καράχρουσης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. 3 (1939-1940) ἄρ. 24-25 σ. 20.

- Τὰ κάλανδα, Αὐτόθι, ἀρ. 26 σ. 21. — Νανουρίσματα, Αὐτ.ἀρ. 27 σ. 21, ἀρ. 28 σ. 18. Ἔσματα 4.
477. **Ἄγλαοῦ** Τρισεύγενη καὶ Παναγιωτίτσα. [1]. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 31, σ. 12.
478. **Γκλέγα Γιώργη** Τὰ μοιρολόγια τοῦ τόπου μας. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 31, σ. 8-9.
Μυρολόγια 4 μετὰ ἐρμηνευτικῶν καὶ ἄλλων σημειώσεων.
479. **Δανιὴλ Δημητρ.** Τῆς τριχῆς τὸ γιοφύριν. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 490-491.
480. **Κληρίδης Λεύκου Ν.** Τὸ τραοῦδιν τοῦ Παπᾶ. [Ἄγροδς]. Πάφος 4 (1939) 23-25.
481. — Τὸ τραοῦδιν τῆς πέριτικας [Ἄγροδς Κύπρου]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 123.
482. — Τὸ τραγοῦδι τῆς Τρανταφυλλένης. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 560.
483. **Κυρρηῆ Α.** Τὸ ἀμπέλιν. [3]. Πάφος 4 (1939-40) 171. — Ὁ Γιαννατζῆς τοῦ Παπᾶ, Αὐτόθι, σ. 238. — Ἡ Ἄρετῆ. Αὐτόθι, σ. 456-57.
484. **Διναροδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ κρητικὸ τραγοῦδι. [3]. Δοῦρος 3 (1939-40) 784-785.
485. **Μανέττα Τάνη** Τὸ λάβαρο τοῦ Δεσπότη. [1]. Ἡ Συζήτησις ἔτ. Δ' (1939-40) 70.
486. **Μαυρακάκη Γιάννη** Σφακιανὰ κάλαντα τῆς Πρωτοχρονιάς. [1]. Δοῦρος 3 (1939-40) 836-37.
487. **Νίδα (Νικ. Δασκαλάκη)** Οὔλες οἱ δάφνες. ΣπαρτΧρον 3 (1939-1940) ἀρ. 25, σ. 13. — Τὰ ζαγαράκια. Αὐτόθι, ἀρ. 31 σ. 11. — Τὸ φυσικώτερο. Αὐτόθι, ἀρ. 34, σ. 6. — Θανάσω καὶ Μαντῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 34 σ. 14. [Ἔσματα 4].
488. **Παπαχαλαμπους Γ. Χ.** Τὸ Σκληρόπουλλον. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 370-373.
489. **Πετρίδη Μιχ.** Τὸ νησάκι μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25, σ. 8. Ἔσμα περὶ Καστελλορίζου.
490. **Πιτυκάκη Μανώλη** Χαμηλοπερπατοῦσα. Ἡ ὄριμη κοπελιά. Ἡ ὄρφανοῦλα. [3]. Δοῦρος 3 (1939-40) 901, 923, 933. — Ἡ κρυφαγκαστρωμένη. Αὐτόθι, σ. 852.
491. **Σγουρίτσα Ἀγνησιλάου** Τὸ Θανατικὸ τοῦ 1687. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 30, σ. 10. — Ἡ Μαλάμω. Αὐτόθι 4 (1940-41) ἀρ. 39-40, σ. 37.
492. **Σπανδωνίδη Εἰρήνης** Τὸ Μελένικο καὶ μερικὰ τραγοῦδια του. [6] Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 31-32, σ. 24-26.
493. **Σπυριδάκι Κ.** Τὸ γιοφύριν τῆς Μαρουλλοῦς. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 409-410.
494. **Στεφανάκη - Ταξιδιώτου Κωστή** Ὁ γάμος τῆς ὄρφανῆς. Δοῦρος 3 (1939-1940) 850.
495. **Σφυρόερα Νίκου Β.** Ναξιώτικα θαλασσινὰ τραγοῦδια [4]. Ναυτ'Ἐλλ 11 (1939-40) 1386.

496. Ἡ 1^η Μαΐου. [3]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 845, σ. 6.
497. Μανιάτικα μοιρολόγια [3]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 849, σ. 33.
498. **Ἀνταποκριτοῦ** Μιὰ ἠθογραφικὴ γιορτὴ στὴν Κομοτινὴ. [ἄσμ. 1]. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 188, σ. 11.
499. **Βασδραβέλλη Γ. Κ.** Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1940. 8^{ον}, σελ. 14, 15, 63-64, 65, 141, 143, 145, 171-72 σημ. 1, 181 σημ. 1. [ἄσμ. 9]. (Μακεδον. Βιβλιοθ. Δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρ. Μακεδονικῶν Σπουδῶν, 1)
500. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Ναυτικὰ ἱστορικὰ τραγούδια [12]. ΝἜστ 28 (1940) 991-993.
501. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Ὁ γάμος καὶ τ' ὄψικι. [5]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 338 σ. 7, ἀρ. 339 σ. 7, ἀρ. 341 σ. 7.
502. **Δεληγιάννη Βασ.** Ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνιάδα Προύσης. ΜικροΧρον 3 (1940) 443 - 447. [ἄσμ. 8, δίστ. 10].
503. **Θεοδωροπούλου Ἀύρας Σ.** Τὰ Κάλαντα. ΝἜστ 27 (1940) 44-45. [Μελέτη].
504. **Κυπαρίσση Βασ.** Τραγούδια τῆς Χαλκιδικῆς. Θεσσαλον. 1940. 8^{ον}, σελ. δ' + 107. (Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα, 2). [ἄσμ. 274, δίστ. 20].
Κρίσις: Μακεδ 1 (1940) 580 (Εὐάγγ. Στ. Τζιάτζιος).
505. — Τραγούδια τῆς ἀγάπης. ΦάρΒἘλλ 2 (1940) 274-276.
ἄσματα 6 ἐκ Βραστῶν Χαλκιδικῆς
506. **Μερκάτη Σιλβ. Γ.** Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου ΕΕΠΕ 3 (1940) 209-217.
507. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Προσθῆκες σ' ἓνα ἱστορικὸ σημεῖωμα. «Ναξιακὸν Μέλλον» φ. 66, Ἀθῆναι, 10 Φεβρουαρ. 1940. (Περὶ τοῦ ἄσματος «Τρεῖς καλοῦροι Κρητικοί», δημοσιεύεται καὶ γνησίᾳ παραλλαγῇ τούτου ἐξ Ἀπυράνθου Νάξου).
508. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ἐφημ. «Ἕθνος» ἔτ. 29^{ον}, φ. 4052, Βουκουρέστιον, 17 Ἀπριλίου 1940.
509. **Παπαδάκη - Κασσιέρη Εἰρήνης** Τραγούδια καὶ παρωνύμια Πλάκας Ἀποκορώνου [2]. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 421-422.
510. **Παπαϊωάννου Μιλτιάδου** Ὁ Θεόδωρος Ζιάκας καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1854. [2]. Μακεδῆμερ 16 (1940) 179-190.
511. **Παπαχρονοπούλου Τούλας** Τὰ Κάλαντα. [1]. ΝἜστ 27 (1940) 121-122.
512. **Πετροπούλου Δ.** Τραγούδια Μακεδονικά [2]. Μακεδῆμερ 16 (1940) 272.
513. **Σηφάκι Νικ. Σ.** Τὸ τραγούδι τ' Ἀρκαδιοῦ. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 349 σ. 7.
514. **Σμυρλή Δώλη** Ὁ χορὸς τῆς φωτιᾶς. [5]. Μακεδῆμῶ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 (σ. 5)

515. *Σμυρλή Δώλη* Μακεδονικά δημοτικά τραγούδια. [Ἄσμ. 6]. Μακεδ'Ηχώ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 (σ. 6-7)
516. — Ἡ πυρκαϊὰ τῆς Βεροίας τοῦ 1864 στὴ λαϊκὴ παράδοση. [ἄσμ. 1]. Μακεδ. 1 (1940) 518-519.
517. — I) Τῆς Βασίλισσας Βιργίνας. II) Κάτω στὸν Ἅγιο Θόδωρο. Φάρβ'Ελλ 2 (1940) 214.— Βιργίνα Βιργινάδα. Αὐτόθι, σ. 228.— Βασιλοπούλα λάλησε. Αὐτόθι, σ. 310.
518. *Τόμπα Ἀγγέλου* Ἔθιμα καὶ ἄσματα ἀρραβόνων εἰς τὸ Καβακλῆ (Θράκης). [10]. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 283-288.
519. Ἀπόψε δὲν ἐπλάγιασα. [1]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 44-47, σ. 60.
520. Τραγούδια τῆς Πέρα Ρίζας. [2]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 38, σ. 23.
521. *Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαιρᾶ* Τὸ ἀλφάβητον τοῦ Χάρου. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 461-466.
522. *Κουφοῦ Δ.* Ὁ Γκάγκαλος. Τώρα εἶναι ἀργά. [2]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 44-47, σ. 59.
523. *Παντουβάκη Μιχ.* Ἡ κόρη μὲ τὰ δώδεκα ἀδερφοὺς. Δρῆρος 4 (1940-41) 11-12.
524. *Ἐξαδακτύλου Χρ.* Ὁ Μαυρουδῆς. Πάφος 6 (1941) 123-125.
525. *Ἰωαννίδη Ἀγγ.* Δημοτικὸ τραγούδι τῆς Θράκης. Θρακ. 15 (1941) 331.
526. Βασίλειος Διγενῆς Ἀκριτάς. Τὰ ἔμμετρα κείμενα Ἀθηνῶν (πρῶν Ἄνδρου, μετὰ συμπληρώσεων καὶ παραλλαγῶν ἐκ τῆς διασκευῆς Τραπεζοῦντος), Κρυπτοφέρρης καὶ Ἐσκοριάλ. Νέα πλήρης ἔκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς, ὑποσημειώσεων καὶ κριτικοῦ ὑπομνήματος ὑπὸ *Πέτρου Π. Καλονάρου* Τόμος Α' μετὰ 32 αὐθεντικῶν εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου. (Ἀθῆναι 1941), 8^{ον}, σελ. νστ' + 272. Κρίσις: Ἐπ.Βυζ.Σπουδ. 17 (1941) 314-317 (Ε. Κριαρᾶς). Ν'Ἐστ. 33 (1943) 61-63 (Κ. Θ. Δημαρᾶς).
Τόμος Β'. Τὰ κείμενα Κρυπτοφέρρης καὶ Ἐσκοριάλ μετὰ 32 αὐθεντικῶν εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου καὶ ἑνὸς ἱστορικοῦ χάρτου (Ἀθῆναι 1941) 8^{ον}, σελ. ιστ' + 320.
Ἀπὸ σελ. 201 ἐπίμετρον περιέχον 30 δημόδη ἄσματα τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου καὶ μετάφρασιν τῶν κειμένων τῆς Σλαυϊκῆς διασκευῆς τοῦ Ἀκριτικοῦ ἔπους.
527. *Κάνθου Θ. Χ.* Ὁ Ψαχνόγιαννος. [1]. Πάφος 6 (1941) 23-24.
528. *Λιουδάκη Μαρίας* Κρητικὰ τραγούδια [25]. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 213-235.
529. *Παπαδάκη - Κασσιέρη Εἰρήνης* Τραγούδια καὶ αἰνίγματα Πλάκας Ἀποκορώνου. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 206-211. [Ἄσμ. 11, δίστ. 29].
530. *Παπαδοπούλου Δημ. Κ.* Ποικίλα ἄσματα τοῦ χωρίου Σταυρίν. ἈρχΠόντ 11 (1941) 25-51.
Ἄσματα 55. Ἐν σελ. 51-60 ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις.

531. **Φωστηροπούλου Ἀγαθ.** Τραγούδια Ἴμερας. [1]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 158.
532. **Κονομῆ Ν. Χ.** [Τῶν ἐννιά ἑδελφῶν]. [1]. ΚυπρΓράμμ. 6 (1641-42) 211.
533. — Ἀπὸ τὶς ἔμμετρες ἱστορίες τῶν ζώων. [4]. ΚυπρΓράμμ 6[(1941-42) 200-202.
534. **Οἰκονομοπούλου Ν.** Τὸ τραοῦδιν τῆς πέριτικας. [2]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 100 - 101.
535. **Δρακίδου Γερασίμου** «Ροδιακά». Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας». Ἀθῆναι 1937. 8^{ον}, σελ. η' + 277.
Συλλογὴ ἁσμάτων (97), διστίχων (113), νανουρισμάτων (23), παροιμιῶν, εὐχῶν, ἁρῶν, ὄρκων, ἐπιδῶν καὶ αἰνιγμάτων.
Κρίσις : Λαογρ 12 (1938-1948) 312-314 (Στίλπον Π. Κυριακίδης).
536. **Παναρέτου Α.** Τὸ τραοῦν τῆς πέριτικας. [2]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 102-104.
537. — Τὸ τραοῦν τοὺς μηνάες [3]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 161-162.
538. **Τόμπολη Σώζου** Ἐὰ τέσσαρ' ἀδέρφκια. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 139.
539. **Κονομῆ Ν.** Ἐπίδραση τοῦ Βυζαντιοῦ στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας. [2]. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 26-27.
540. **Ἐφραιμίδου Π. Χ.** Δημοτικὰ τραγούδια. Παλαιὸ Χριστουγεννιάτικο ἄσμα. Παλαιὸ τραγοῦδι. (Σουρμένων) [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 145.
541. — Παλαιὸ τραγοῦδι Σουρμένων [Ὁ κὺρ Θωπέκης]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 115.
542. **Λουκάτου Δημ. Σ.** Τραγούδια τῆς Βορ. Θράκης [5]. ἈρχΘρΘισ 10 (1943-44) 218-221.
543. **Δύντεκε Ἐντβίγης** Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκλογή καὶ μετάφρασις εἰς τὴν γερμανικὴν. Μέρος Α'. Ἑλληνικὰ κείμενα. [Ἐποπτεία δημοσιεύσεως Γ. Α. Μέγα]. Ἀθῆναι 1943. 8^{ον}, σελ. ις' + 368.
Δημοσιεύονται 240 τραγούδια, ὧν 133 ἀνέκδοτα (104 ἐξ ἰδίας συλλογῆς, 27 τῆς συλλογῆς τοῦ Λαογραφ. Ἀρχείου καὶ 2 τῆς συλλογῆς Σ. Μενάρδου) καὶ 252 δίστιχα, τὰ πλεῖστα ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Σελ. 327-352 γλωσσάριον.
544. **Ξενίτα Ξένου** (Ξενοφ. Ἀκογλου). Χριστουγεννιάτικα ἄσματα σὲ τούρκικη γλῶσσα [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 93. — Παιδικὸ τραγοῦδάκι. Αὐτόθι, σ. 148.
545. **Παμπούκη Ι. Τ.** Νιώτικα ναυτικὰ τραγούδια [5]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 110-112, 171-172.
546. — Δημοτικὰ τραγούδια Οἰνός [11]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 140-141, 194, 218. — 2 (1945-46) 298-99, 366-67.
547. **Σαββαντίδη Ν. Κ.** Μοιρολόγι Σταυρὶ (Μάννας πρὸς τὸ ξενητεμένο τῆς παιδί). ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 86-7. — (Γιὰ πεθαμένη γυναῖκα μὲ μικρὰ παιδιά) [2]. Αὐτόθι, σ. 112-13.
548. — Τραγοῦδι τοῦ γάμου (Σταυρὶ). [Δίστιχα]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 141-144.

549. *Σούλη Χρ.* Ἡπειρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια [7]. ἩπΓράμμ 1 (1944) σελ. 1, 49, 97, 147, 195-96, 243, 298.
550. — Δημήτριος Μ. Σάρρος, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του [ἄσμ. 1]. ἩπΓράμμ 1 (1944) 24.
551. *Σταυριώτου (Δ.Κ.Π.)* Τῆ Τρίτσας τὸ γεφύρι. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 65-66.
552. *Τσιρικινίδη Ἡλία Α.* Ὁ τραβωδάνον. [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 130-132. — Δημοτικὰ τραγούδια Σταυρὶ [9]. Αὐτόθι, σ. 172-73, 195, 219.
553. *Χρηστοβασίλη Χρ.* Τὸ κάστρο τῆς Νεράϊδας. [3]. ἩπΓράμμ 1 (1944) 18-19.
554. *Eckert Georg - Formozis P. E.* Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Mit Beiträgen von Spyros Syngollitis und Michael Kalinderis. Thessaloniki, 1944. 8^{ov}, σελ. 114 + 3 πίν. (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien. Heft 5).
Ἄσματα 36 μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν.
555. *Καλογιαννίδη † Σάββα* Τραγούδια Σαμμακοβίου [7]. Θρακ 20 (1944) 73-76.
556. *Lüdeke Hed.* [Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν Κυπριακῶν ἁσμάτων]. Ξενοφ. Π. Φαρμακίδου, Κύπρια λαογραφικὰ σπουδάσματα. Ἐν Λευκωσίᾳ 1944, σ. 89 - 91.
557. *Ταρσούλη Γεωργίας* Μωραΐτικα τραγούδια—Κορώνης καὶ Μεθώνης-[298]. Ἀθήναι 1944. 8^{ov}, σελ. 208.
Κρίσις: Ν᾽Εστ 35 (1944) 412-413 (Κ. Ρωμαῖος).
558. *Κληρίδη Ν.* Ἐνα εὐτράπελο κυπριακὸ τραγούδι. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 171 - 172.
559. *Κονομη Ν. Χ.* Τρεῖς καλογέροι κρητικοί. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 173.
560. *Χουρμουζιάδου † Καλλ.* Δημοτικὰ τραγούδια [5]. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 182-183.
561. *Παπαζήση Χρ.* Ποιμενικοὶ γάμοι στὰ Θεσσαλικά βουνά. [5]. ΘεσοΓράμμ Χρόν Α' (1945) ἀρ. 4, σ. 6.
562. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Χριστούγεννα στὴ Θράκη. [1]. Ν᾽Εστ 37 (1945) 93.
563. *Σαραφίδου Μαρίας* Σατιρικὸ Ἰμερας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 367.
564. *Ζωγραφίδου Γ. Κ.* Σατιρικὸ Καυκάσου. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 468.
565. *Κληρίδη Ν.* Γιὰ μιὰ λαμπάδα τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου. [1]. Τὸ Κυπριόπουλο 1 (1945-46) 222.
566. *Κονομη Ν. Χ.* Τὸ Ἐρωτικὸ ἀλφάβητο. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 164.
567. *Κυνθρεώτου Ἰακ. Μ.* Τῆς Τρίτσας τὸ γιοφύριν. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 79-82.
568. *Νικολαΐδη Ἀνανίου* Κορόνιξα ἢ Κορόξενα. [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 417.

569. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακή λαογραφία καὶ ποίηση. ἘλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 1 σ. 36-39, ἀρ. 2 σ. 34-37, ἀρ. 3 σ. 37-40, ἀρ. 4 σ. 24-28, ἀρ. 5 σ. 8-10.
Ἄσματα 25, δίστιχα 30.
570. Ὁ ἀδερφοσκοτωμένος. Ραδάμανθης. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 14 (540) σ. 4.
571. Τραγούδια δημοτικά [3]. Ραδάμανθης. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 15 (541) σ. 3.
572. Δημοτικά τραγούδια [6]. Ραδάμανθης. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 16 (542) σ. 3, 7.
573. **Κόλια Γ. Τ.** Τραγούδια ἀπὸ τὴν Κουκουβίστα (Καλοσκοπή) Γραβιάς Παρνασσίδος [71]. Λαογρ 12 (1938-48) 350-377.
574. Ζακυθινὴ δημοτικὴ ποίηση. ἘπτανΦύλλα ἔτ. 1946, σ. 76.
575. **Ἀλεξιάδου Κων.** Δημῶδη ἔσματα Ἰνεπόλεως (Ἄβωνοτείχια) [61]. ἈρχΠόντ 12 (1946) 131-170.
576. **Βέη (Bees) Νίκου** Ὁ «Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» καὶ μία καταγραφὴ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου. ΝἘστ 39 (1946) 16-18.
577. **Ἐξάρχου Ἀπ. Ι.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἡπείρου [2]. Γράμμ. 10 (1946) 203.
578. **Κανδηλάπη Γεωργ.** Δημοτικὰ ἔσματα Χαλδίας [11]. ἈρχΠόντ 12 (1946) 221 - 226.
579. **(Κονόμου Ντίνου)** Ἡ ζακυθινὴ δημοτικὴ ποίηση. [3]. Ἐπταν.Φύλλα ἔτ. 1946, ἀρ. 2-3, σ. 40.
580. **Μαυρῆ Ν. - Παπαδοπούλου Ε.** Δωδεκανησιακὰ δημοτικὰ τραγούδια [1]. Ἐκλογὴ 2 (1946) ἀρ. 8, σ. 64.
581. **Μελαχροινῶ Ἀποστόλου** Δημοτικὰ τραγούδια. Εἰσαγωγή, ἀνέκδοτα, κλέφτικα, ἱστορικά, ἀκριτικά, παραλογές, τῆς ἀγάπης. Σημειώματα. Ἀθήνα 1946, 8^{ον}, σελ. μθ' + 222. [Ἀπὸ σ. 1-14 δημοσιεύονται 13 ἀνέκδοτα ἔσματα].
Κρίσις: Γράμματα 9 (1946) 52-53 (Λεωνίδας Παυλίδης).
582. **Μιχαηλίδου Κ. Θ.** Τραγούδια τῆς πατρίδας μας [1]. ἩπειρωτΖωὴ ἔτ. 1946 τευχ. 2., σ. 17.
583. **Παπαχριστοδοῦλου Χ.** Γεωργικὰ κάλαντα τῆς Ρόδου. Κάλαντα' χελιδόνισμα [4]. Τέχνη 1 (1946) 6-10, 34-25. — ἔτ. Β' (1947) 20-21.
584. **Σελλᾶ Μ.** Τὸ ἀτρόμητο καράβι. Τέχνη 1 (1946) 11-12.
585. **Σουμελίδου Γ.** Ἄσματα: Α') Ἀπὸ τὴν συλλογὴν Ε. Κούση Β') Ἀπὸ τὴν συλλογὴν Ἰορ. Βασιλειάδου [47]. ἈρχΠόντ 12 (1946), 65-110.
586. **Συγκολλίτου Σπύρου** Τὸ κάστρο τῆς Οὐργιάς. Μορφές, Περ. Β' ἔτ. Α' (1946-47) 155.
587. **Σφυρόερα Νίκου Β.** Ἀπεραθίτικα πολεμικὰ τραγούδια (1940-1944). Ἀθήνα 1946. 8^{ον}, σελ. 55 [Συλλογὴ συγχρόνων λαϊκῶν τραγουδιῶν].
Κρίσις: ἘλΓράμμ ἔτ. 1946, ἀρ. 51 σ. 278 (Δημ. Σ. Λουκάτος).

588. **Χανιώτη Βάσου** Ταξίδι στην Κάρπαθο. [3]. Ἑλληνικὸ Ὑπαίθρο, Περ. Β΄ Χρόν. 13 (1946) 123-124.
589. Λαϊκὸ τραγούδι τῆς Βύζας. Καλλιτέχνης 1 (1947) 90.
590. Τραγούδια δημοτικά [2]. Ραδάμανθς ἔτ. 32 (1947) ἀρ. 2 (544) σ. 3, ἀρ. 7 (549) σ. 3.
591. Ἀκαμάτρας ἐξάψαλμος.— Ἡ σάτυρα τῆς τεμπελιάς. Ἔργ᾽Ἐστ, Περ. Β΄ ἔτ. 1947, σ. 7.
592. **Βρόντη Ἀναστασίου** Λαϊκὰ τραγούδια τῆς ἐλευθέρου Δωδεκανήσου. Ρόδος 1947. 8^{ον}, σελ. 157.
593. **Γιουλίου Κ. Χ.** Τὰ Μονοπολάτικα κάλαντα τοῦ Λαζάρου. Παγκροτ. Ἡμερολ. 4 (1947) 40-41.
594. **Γκίσσα Ἀρ.** Τραγούδια Ἀγιοβασιλιάτικα [2]. Καλλιτέχνης 1 (1947) 38.
595. **Γκοσιοπούλου Τάκη Π.** Ἀπὸ τὰ «τραγούδια τοῦ Λεχόβου» [2]. Καλλιτέχνης 1 (1947) 89.
596. **Δροσίνη Γ.** Ἀπὸ τὰ δημοτικά τραγούδια. Λογοτεχνία [Κύπρου] ἔτ. Β΄ (1947-48) ἀρ. 17, σ. 2-3.
597. **Ζαφειρίου Νικ. Γ.** Σαμιακαὶ παραδόσεις [ἄσμ. 1]. Ἀρχ.Σάμ. 2 (1947) 156-157.— Ἀπὸ τὰ ἀκριτικά ἄσματα [1]. Αὐτόθι, σ. 158-9.
598. **Ζευγώλη Τάσου Μ.** Ἀπεραθίτικα δημοτικά τραγούδια [3]. Ναξ.Ἀρχ 1 (1947) 91-93.
599. **Καμμᾶ Παντ. Α.** Ἀπὸ τὴν Τηλιακὴ λαογραφία. Δημοτικά τραγούδια τῆς Τήλου. [ἄσμ. 14. δίστ. 57]. Δωδ.Ἐπιθ 1 (1947) 194-196, 230-231, 279-280, 319-320, 355-358.
600. **Κυριαζῆ Παύλου** Κύμη καὶ Σκῦρος [ἄσμ. 2]. Ἑλληνικὸ Ὑπαίθρο, Περ. Γ΄ Χρόν. 14 (1947) 65.
601. (**Μερλιὲ Μέλπωσ**) Κάλαντα [3]. Ἑλ.Γράμμ ἔτ. 1947 ἀρ. 58, σ. 5.
602. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Ἐπικάϊρα Δωδεκανησιακὰ τραγούδια [2]. Δωδ.Ἐπιθ 1 (1947) 142-144.
603. — Τραγούδια περιστατικά Δωδεκανήσου [5]. Δωδ.Ἐπιθ 1 (1947) 190-191.
604. ***Μπάριμπα Παντζελιοῦ** Τὸ τραγούδι τοῦ Δασκαλογιάννη. Εἰσαγωγή, σχόλια Βασ. Λαούρδα. Χαρτογραφία Κ. Λασηθιωτάκη. Ἡράκλειο Κρήτης, 1947. Κρίσεις: Ἑλ.Γράμμ, ἔτ. 1947 ἀρ. 65, σ. 126.— Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 10, σ. 320-21.
605. **Παναρέτου Α.** Ὁ πραγματευτὴς ἢ τὸ τραοῦν τοῦ θέρου [3]. Κυπρ.Γράμμ 12 (1947-48) 211-215.
606. **Παπαγεράκη Ἰω.** Γαμήλια ἄσματα Βάβδου (Χαλκιδικῆς) [5]. Ραδάμανθς ἔτ. 32 (1947) ἀρ. 558, σ. 6-7.

607. *Παπανικολάου Φωτ.* Ὁ θάνατος τοῦ ἀδερφοῦ μου. Καλλιτέχνης 1 (1947) 58 - 59.
608. *Πετρίδου Μ. Γ.* Δημοτικὸν Καστελλορίζου. Αἱ σκλάβος. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 453.
609. *Σ.*—Τὰ τραγούδια τοῦ ἀργαλειοῦ [6]. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, ἀρ. 38.
610. *Συμινελάκη Μαρίας—Διναρδάκη Ἐλευθερίας.* Κρητικὰ λαογραφικά. Ἰ Γηθειῆς καὶ τραγούδια ἀπὸ τὸ νομὸ Ἡρωακλείου. Ἡρωάκειον Κρήτης, 1947. 8^{ον}, σ. 26-40.
Ἄσματα 29, ἐφοδαί, κατάραι καὶ λογοπαίγνια.
611. *Σκαρδάση Μιχ.* «Μοιρολόγια» [1]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 86-88.
612. *Σκαφιδᾶ Νικ.* Ὁ Παπαγεώργης (1803), Μετέωρα, Χρόν. Α' (1947) 59.— Ἡ μάχη τῆς Καλαμπάκας (1854), Αὐτόθι, σ. 135. [Ἄσματα 2.]
613. *Σμυρνάκη † Γερασίμου* Δημῶδη Πατριακὰ ἄσματα. [ἄσμ. 16, δίστ. 45]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 26-29, 64-68.
614. *Σπάλα Πάνου* Δωδεκανησιακὴ ποίηση. [5]. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 σ. 45.
615. — Οἱ καῦμοι τῆς θάλασσας. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 ἀρ 1, σ. 5-6.
616. — Τὸ Δημοτικὸ ἐργατικὸ τραγούδι. Μὲ προλεγόμενα Πάνου Μητσοπούλου. Ἀθήναι 1947. 8^{ον}, σελ. λ' + 83.
Συλλογὴ ἁσμάτων ἐργατικῶν, ρυθμικῶν καὶ σχετικῶν παροιμιῶν καὶ αἰνιγμάτων.
Κρίσεις: Ν'Εστ 42 (1947) 1399-1400 (Γιάννης Χατζίνης). Βωμός 1 (1947) 105-106 (Τάκης Δόξας). Μορφές, περ. Β' ἔτ. Β' (1947-48) 113 (Β. Δεδούσης). Λαογρ 12 (1938-1948) 619-622 (Στίλπων Π. Κυριακίδης)
617. *Σταθάτου Νικ.* Καράβι ἀνοίγει τὰ φτερά. [1]. Ναυτ'Ελλ ἔτ. 19 (1947) ἀρ. 176 σ. 12.— Ὁ θάνατος τοῦ ναύτη. [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 177, σ. 5.
618. *Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶς* Στιχοπλακιῆς ἀπὸ τὸ Πυλὶ τῆς Κῶ. [1]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 315.— Οἱ σφουγγαράδες. [6]. Αὐτόθι, σ. 53-55.
619. *Χατζηγνάκη Ἀλεξ.* Ὁ Δημάκης. [1]. Μετέωρα 1 (1947) σ. 13.— Ἀσπροποταμίτικο [1]. Αὐτόθι, σ. 88.
620. *Χρηστοβασίλη Χρ.* Ἡ καλύτερή μου ἀρχιχροινιά. [1]. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 117.

2. Μελέται

621. *Βαγενᾶ Θάνου* Δημήτρης Καλλιωντζῆς, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Ζαχαριᾶ. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 39-40.
- 621^α *Zakythinios D.* Corsaires et pirates dans les mers grecques au temps de la domination turque. L'Hell Cont 3eme Année 1938-1939, σ. 695-738.
Ἄναφέρονται ἄσματα σχετικὰ πρὸς τοὺς πειρατὰς.

622. *Joannidu Maria* Untersuchungen zur Form der neugriechischen Klage-
lieder (Moirologien). (München) 1938. 8^{ov}, σελ. 70.
Κρίσις: BZ 39 (1939) 439-441 (S. Baud-Bovy)
623. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ὁ Ἀρκαδὶς ζευγολάτης. Ν᾽Εστ 25 (1939) 36-38.
624. — Τὸ Ἀρκαδὶ εἰς τὴν δημώδη ποίησιν. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 448-49.
625. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Ὁ Σταυράκογλους (ἄσμα). ἈρχΘρ.Θησ 5 (1938-39) 276-78.
626. *Ἄγγρα Τέλλου (Ἰωάννου)* Κριτικὰς «ἀποχρώσεις» γιὰ τὸ τραγοῦδι τῆς
«Ἐλαφίνας». Ν᾽Εστ 25 (1939) 136-138.
627. *Ἀποστολάκη Γιάννη* Τὸ τραγοῦδι τῆς Ἁγιά Σοφιάς. Θεσσαλονίκη 1939,
8^{ov}, σελ. 16.
628. *Βαγενᾶ Θάνου* Θανάσης Καράμπελας, ὁ πολυτραγουδημένος κλέφτης. (Ἰστο-
ρικο-λαογραφικὴ μελέτη) Ἀθήνα 1939. 8^{ov}, σελ. 33.
Κρίσις: ΝΓράμμ, περ. Β' ἀρ. 150 (1939) σ. 10-11 (Γ. Μυλωνογιάννης). Ν᾽Εστ 26 (1939)
1298-1299 (Κώστας Μαρίνης).
629. — Πέτρος Μαντιᾶς, ὁ ξακουστός κλεφτοκαπετάνιος. Ἐπετ. τῶν Βουρβού-
ρων 3 (1939) 138-149.
630. *Baud-Bovy Samuel* La chanson populaire grecque du Dodécane. I
Textes. Paris 1936, pp. 407. (Collection de l'Institut Néo-Hellénique
de l'Université de Paris. Tome III).
Κρίσις: Λαογρ. 12 (1938-1948) 315-327. (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
631. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο. Ν᾽Εστ 25 (1939) 179-182.
Ἑρμηνεία τοῦ διστίχου.
632. — Ἀπολιχνίσματα. [Τοῦ Χέλμου τὸ χιόνι]. — [Τραγοῦδι τοῦ γυρίσματα, Τῆς
Τρίχας τὸ γεφύρι]. Στὴ σκάλα τοῦ Ἀνταϊκοῦ. Ν᾽Εστ 25 (1939) 379, 380 -
381, 684-85.
633. — Συμβολισμὸς ἢ ἀλληγορία στὴν ποίηση. Ν᾽Εστ 25 (1939) 10-14.
Πραγματεία περὶ τοῦ ἄσματος ἢ «Ἐλαφίνας».
634. *Κουρμούλη Γ. Ι.* Τοπωνυμικὰ ζητήματα. Β' Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως
Κάνεβο. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 251-255.
Μελέτη περὶ λέξεως ἀπαντώσης εἰς κρητικὸν γλωσσικὸν ἄσμα.
635. *Κουτσούμη Ντίνου Γ.* Ὁ ἔρωτας στὰ δημοτικὰ τραγοῦδια. ΝΓράμμ περ. Β'
ἀρ. φ. 128 (1939), σ. 2-3.
636. *Λουκάτου Δημ.* Νυφούλες. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 134 (1939), σ. 11.
637. *Μαρίνη Κώστα* «Τραγοῦδι τοῦ γυρίσματα». Ν᾽Εστ 25 (1939) 641-643.
638. *Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.* Παρατηρήσεις εἰς παλαιότερους τόμους τῆς Λαο-
γραφίας. Εἰς Λαογραφίας ΙΑ', 151 καὶ ἐξῆς. Λαογρ 12 (1938-48) 295-301.
Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 301-303 (Στίλπων Π. Κυριακίδης)

639. *Παπαδοπούλου Δημ.* Τὸ Σταυροί. ΠονιΦύλλ 3 (1938-1940) 258-59.
640. *Πάτερη Θρύλον.* Ἡλειακὴ δημοτικὴ ποίηση. Ἀθήνα 1939. 8^{ον}, σελ. 100. Δημοσιεύονται ἄσματα 6.
641. *Πετροπούλου Δημ. Α.* Ἡ ἑλληνικὴ φύση στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Ὑπαιθρο ἔτ. Δ' (1939) ἀρ. 47, σ. 252-256. — Ὁ φτερωτὸς κόσμος στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. Αὐτόθι, ἀρ. 50, σ. 62-68.
642. *Γκλέκα Γεωργ.* Οἶνοντιακά. ΣπαρτιΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 8. Δημοσ. 2 ἄσματα μετὰ μελέτης περὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἀρχῆς.
643. *Προυσῆ Κώστα* Ἡ Ἀροδαφνοῦσα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 485-89.
644. *Συλβίου* Κρητικὲς μαντινάδες. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1371-1372.
645. *Ἄγρα Τέλλον [Ἰωάννου]* Τὸ λουλούδι στοιχεῖο ποιητικόν. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τεῦχ. 2, σ. 38-44.
646. *Ἀλεξάκη Γ. Σ.* Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀρκαλοχωρίτη. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 412 - 416.
647. — Ὁ Κωστής ὁ Ἀρκαλοχωρίτης καὶ τὸ τραγούδι του. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ. Ἀθήναι 1940. 8^{ον}, σελ. 55.
Κρίσεις: ΒΖ 40 (1940) 239 (F. D(ölger)). Δρῆρος Γ' (1940) 993 (Μ. Πιτυκάκης).
648. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Θρυλικά τραγούδια τῆς στεριάς. Ν'Εστ 28 (1940) 853 - 857.
649. — Ναυτικά ἱστορικὰ τραγούδια. Ν'Εστ 28 (1940) 986-993.
650. — Ρίμες κοινωνικὲς, ἱστορικὲς, ναυτικὲς. Ν'Εστ 28 (1940) 1108 - 1114.
651. — Ἐνα τραγούδι τοῦ Τσοπανάκου. Ν'Εστ 28 (1940) 1157.
652. — Ρίμες ἱστορικὲς. Ν'Εστ 28 (1940) 1319-1325.
653. *Gagliardi Laura* Niccolo' Tommaseo ed Andrea Mustoxidi (Due lettere). ΕΕΠΕ 3 (1940) 59-63.
654. *Γριτσοπούλου Τάσου Ἀθ.* Ἐνα τραγούδι τοῦ Τσοπανάκου. Ν'Εστ 28 (1940) 1155-1157.
655. — Ὀλίγα περὶ Τσοπανάκου. Ν'Εστ 29 (1941) 465-466.
656. *Θεοδοροπούλου Ἀβρας Σ.* Τὰ κάλαντα. Ν'Εστ 27 (1940) 44-45.
657. *Ἰωαννίδου Μαρίας Χ.* Τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ οἱ σύγχρονες Θρακικὲς συλλογές. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-41) 134-144.
658. *Δανίτη Νικολάου* Ὁ ἀθλητισμὸς στὸ λαϊκὸ μας τραγούδι. ΕΕΠΕ 3 (1940) 178-181, 239-242.
659. *Μαρίνη Κώστα* Τραγουδημένοι ἥρωες. Ν'Εστ 28 (1940) 1402-1403.
660. *Μαυροειδῆ - Παπαδάκη Σοφίας* Ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς στὸ δημοτικὸ μας τραγούδι. ΕΕΠΕ 3 (1940) 144-148.
661. *Mercati Silvio Giuseppe* Venezia e la poesia Neo-greca. ΕΕΠΕ 3 (1940) 386-404.

662. **Παπαχριστοδούλου Πολυδ.** Τὸ τραγούδι τῆς Θοράκης. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 163, σ. 7.
663. **Πατριαρχέα Βασ. Δ.** Ὁ θορήνος τοῦ νεκροῦ. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 38-39, σ. 979-988. ἀρ. 40, σ. 1040-1049.
664. — Λαϊκὴ ποίησις καὶ ἱστορία. Ὁ ἔμμετρος λόγος ἐν Μάνη καὶ τὰ μυρολόγια. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 31, σ. 469-478. ἀρ. 32-33, σ. 574-588.
665. **Ρούσσου † Δημοσθ.** Ἑλληνικὰ ποιήματα γιὰ τὴ δόξα Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου (μετάφρ. Δ. Β. Οἰκονομίδη). ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 36, σ. 803-811.
666. **Τσαρπαλῆ Κ.** Τὸ δημῶδες ἄσμα. Μακεδ'Ηχώ, ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 3-4] ἄρθρον περὶ τῆς σημασίας τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.
667. **Χαραλαμπίδη Ε. Ι.** Δυὸ Μαριανουπολίτικα τραγούδια. Ν'Ἔστ 28 (1940) 1027-1028.
668. **Ἀποστολάκη Γιάννη Μ.** Ἡ συλλογὴ τοῦ Ἀραβαντινοῦ. Τὸ κλέφτικο τραγούδι. Ἀθήναι 1941. 8^{ον}, σελ. 63.
669. **Ἄγρα Τέλλου (Ἰωάννου) Β'** Τὸ δημοτικὸ ἔπος. Ν'Ἔστ 29 (1941) 86-90. Μελέτη περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκριτικοῦ τραγουδιοῦ.
670. **Ἰντιάνου Ἀντ.** Θορήνος τῆς Κύπρου. Παρατηρήσεις καὶ σχόλια. Κυπρῶγράμμ 6 (1941-42) 23-25.
671. **Βαγιακάκου Δικαίου Β.** Γύρω στὸ μυρολόγι τῆς Μέσα Μάνης. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) ἀρ. 57-58, σ. 68-70. ἀρ. 59-60, σ. 81-82.— ἔτ. 6 (1942-1943) ἀρ. 61-63, σ. 93-96. ἀρ. 67-68, σ. 127-132. ἀρ. 69-70, σ. 137-139.
672. **Ἰωαννίδου - Μπαρμπαρίγου Μαρίας** Ὁ Χάρος καὶ τ' ἀδέλφια. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 38-59.
673. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ν'Ἔστ 34 (1943) 1271-1279. — 35 (1944) 554.
674. **Ποριώτη Ν.** Τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια στὰ ἔργα τοῦ Δαννούτσου Ν'Ἔστ 33 (1943) 825-830.
Περὶ τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὅποια παρέλαβεν ὁ Δαννούτσος.
675. **Προυσῆ Κώστα** Τὰ ἱστορικὰ κυπριακὰ τραγούδια. ΚυπρῶΣπ 7 (1943) 21-46.
676. **Μεταλλεῖδη Μιχάλη** «Τῆ Τρίχας τὸ γεφύρ». ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 168-170.
677. **Σουμελίδου Γ.** Γιὰ τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 166 - 67.
678. **Σταυριώτη (Δ.Κ.Π.)** Τῆ Τρίχας τὸ γεφύρ. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 62-66, 193 - 194.
679. **Ἀνδρουλιδάκη Μίνωος Κ.** Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν. Ν'Ἔστ 36 (1944) 646 - 47.

680. **Βέη (Bees) Νίκου Α.** Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν στὰ νεοελληνικά γράμματα
κι' ὁ βερολιναῖος πάπυρος 284. Ν'Εστ 35 (1944) 50-56 242-244, 334-341.
Κρισις: Αὐτόθι, σ. 302 (Μ. Μιχαηλίδης - Νουάρος).
681. **Κορομηλά Γ. Δ.** Περὶ τῆς Ρήγαινας καὶ τῆς Ἀροδαφνούσας. Ὅριζοντες 3
(1944) 868-878.
682. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Γύρω ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.
Ν'Εστ 35 (1944) 452-455.
683. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ν'Εστ 36 (1944) 715-716.
684. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τοῦ ἔσματος τοῦ νεκροῦ
ἀδελφοῦ. ἈρχΘροθης 11 (1944-45) 193-208.
685. **Ἀποστολάκη Γιάννη** Τὸ κλέφτικο τραγούδι (Τὸ πνεῦμα κι' ἡ τέχνη του).
Πολ'Επιθ περ. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1081-1090 [Ἀνετυπώθη, σελ. 11]. — (Κρι-
τικὴ κειμένων), Αὐτ. ἔτ. Β' (1946) 320-336, 425-436 [Ἀνετυπώθη, σελ. 31]. —
(Τὸ πνεῦμα του), Αὐτ. ἔτ. Β' (1946) 715-747 [Ἀνετυπώθη, σελ. 35].
Ἀνετυπώθη. Ἐν Ἀθήναις, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» 1950, σχ. 8^{ον} σελ. 184. Προσ-
ετέθη κερ. Ἡ τεχνικὴ (σελ. 149-179) ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ συγγραφέως.
686. **Βαγιακάκου Δικαίου Β.** Εἰκόνες ἀπὸ τῆ Μέσα Μάννη. 3^{ον} Ἐνα παλαιὸ
Μανιάτικο μυρολόγι. 4^{ον} Ἐνα σύγχρονο μυρολόγι στὸν Θεοδ. Μαντούβαλο
(Καπετὰν Ταύγετο). ΣπαρτΧρον περ. Β' 8 (1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 6-8.
ἀρ. 2 (75), σ. 29-31.
687. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία καὶ ποίηση. Ἐλλωδ 1
(1945-46) ἀρ. 1, σ. 36-39. ἀρ. 2, σ. 34-37. ἀρ. 3, σ. 37-40. ἀρ. 4, σ. 24-28.
ἀρ. 5, σ. 8-10.
688. **Baud - Bovy Samuel** Sur le Χελιδόνισμα. Βυζαντινὰ Μεταβυζαντινά, vol. I
(1946) part I, σ. 23-32.
689. **Βέη (Bees) Νίκου** Ὁ «Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» καὶ μία καταγραφή
τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου. Ν'Εστ 39 (1946) 16-18.
690. **Καλαματιανοῦ Γιώργου** Αὐθεντικὲς ἀναλύσεις νεοελληνικῶν λογοτεχνημάτων.
Νίκαια Πειραιεὺς 1946. 8^{ον}, σελ. 88.
Ἐν σ. 5-16 ἀναλύεται τὸ ἔσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.
691. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία (Ἡ ἀρχαία καὶ
ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα). Ἐλλωδ 2 (1946) ἀρ. 7, σ. 9-12.
692. **Σουμελίδου Γ.** Ἔσματα Γ') Τὸ ἔσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. ἈρχΠόντ 12
(1946) 110 - 116.
693. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ στὶς ποντιακὲς παραλλαγές. Ν'Εστ 39
(1946) 170-173.
694. **Σπαταλά Γερασίμου** Ἡ μορφολογία τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας.
Μελέτη. Ἀθῆναι 1946. 8^{ον}, σελ. 55.

695. **Φρ. Πωλ. Γρ.** Τὰ χελιδόνια. *Ναυτ'Ελλ* 19 (1946-47) 15.
696. **Βολονάκη Μιχ.** Τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα ἐν τῇ δημῳδαί δωδεκανησιακῇ ποιήσει. *Λωδ'Επιθ* 1 (1947) 330-332.
697. **Ἐρευνητοῦ** Ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀθάνατης φυλῆς μας. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 σ. 8 καὶ 36.
698. **Ζευγώλη Γ. Δ.** Ὁ Χάρος στ' Ἀπεραθίτικα μοιρολόγια. *Ναξ'Αρχ* 1 (1947) 33 - 35.
699. **Θεοφανεῖδη Βασ. Δ.** Εἰσαγωγὴ στὴν ἀποκριάτικη ποίηση τῆς Σάμου. ἌρχΣάμ 2 (1947) 225-231.
700. **Καψάλη Γερασίμου** Τὰ Μανιάτικα μοιρολόγια. Μορφές περ. Β' ἔτ. Β' (1947-48) 255-260, 298-301.
701. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Ἡ δημῳδὴς ἑλληνικὴ ποίησις καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (Διάλεξις). *Λαογρ* 12 (1938-1948) 465-502.
702. **Δαμπρινοῦ Γ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἀθήνα 1947. 8^{ον}, σελ. 128. Κρίσις: ἘλΓράμμ περ. Β' ἔτ. 1947, ἀρ. 4, σ. 96-7 (Μ. Μ. Παπαϊωάννου).
703. **Συγγοπούλου Ἀνδρέου** Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. *Λαογρ.* 12 (1938-1948) 547-588.
704. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Περὶ Γεωργίου Σταυράκογλου. ἌρχΘρ.Θησ ΙΔ' 1947 - 1948) 95-98 (Δημοσιεύεται ἀνέκδοτος παραλλαγή τῆς ρίμας τοῦ Σταυράκογλου εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν).
705. **Πετροπούλου Δημ. Α.** Τὸ τραγούδι τῆς ρωμιοπούλας. *Λωδ'Επιθ* 1 (1947), 403 - 407.
706. **Σ(πάλα) Π(άνου)** Τὸ λαϊκὸ τραγούδι σὰν μέσο βιοπορισμοῦ. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 37.
707. — Τὸ ἀντίκρουσμα τῆς θάλασσης. Ἔργ'Εστ, περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 87.
708. **Σταθάτου Νικ.** Θαλασσινοὶ ριμναδόροι τῆς Κεφαλονιάς. *Ναυτ'Ελλ* 19 (1947) ἀρ. 178, σ. 9. ἀρ. 179, σ. 27.

β' Δίστιχα

1. Συλλογαὶ

709. Τὶ λέγουν οἱ Μεγιστεῖς. Γιὰ τὴν Κάσο. Γιὰ τὴν Κάρπαθο. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β. (1938 39) ἀρ. 23 σ. 18. [Δίστ. 5].
710. **Φιλιπποπούλου Δημ. Γ.** Τραγούδια τῆς Τρύπης, μέλος ὑπερδῶριον [3]. *ΣπαρτΧρον* 2 (1938-39) ἀρ. 21, σ. 14.
711. Δίστιχα ἐρωτικά [9]. *Σαμ'Ἡμερ.* ἔτ. 1939, σ. 206, 244.
712. Δίστιχα μοιρολόγια [3]. *Μπουκέτο* 16 (1939) ἀρ. φ. 805, σ. 46.
713. Δίστιχα τῆς Ροῦμέλης. [43]. *Μπουκέτο* 16 (1939) ἀρ. φ. 791 σ. 20. ἀρ. φ. 793 σ. 5.

714. **Ἀγγουριδάκι Γ.** Μαντινάδες (Τριπόδω) [30]. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 317 σ. 7, ἀρ. 319 σ. 7, ἀρ. 320 σ. 7, ἀρ. 321 σ. 7.
715. **Ἀνδρουλιδάκη Μίνωος** Κρητικὲς μαντινάδες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λησμο-
νιάς [16]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 778, σ. 52.
716. **Βαλαβάνη Ἰωάννου** Ὀλιγόστιχα ἄσματα Κερασοῦντος [14]. ἈρχΠόντ 9
(1939) 151.
717. **Δαφέρομον Γεωργ. Φ.** Μαντινάδες [74]. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 313 σ. 7,
ἀρ. 314 σ. 6, ἀρ. 321 σ. 7, ἀρ. 324 σ. 7, ἀρ. 330 σ. 7. — ἔτ. 1940 ἀρ. 339 σ. 7,
ἀρ. 341 σ. 7, ἀρ. 344 σ. 7, ἀρ. 346 σ. 7, ἀρ. 347 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
718. — Μαντινάδες Δαφνέδων [3]. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939, ἀρ. 331, σ. 7.
719. **Ζαχοπούλου Κυρίλλου** Ἡ διαδικασία τοῦ διαζυγίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ πρὸ
πολλῶν ἐτῶν. [2]. ΜικροΧρον 2 (1939) 365-366.
720. **Ζωγραφάκη Γ. Κ.** Πῶς ὁ λαός μας τραγουδεῖ τὸν ἔρωτα. [7]. Φάροβ'Ελλ Α'
(1939) 120.
721. **Παπαδοπούλου Δημ. Κ.** Ἄσματα δίστιχα τοῦ χωρίου Σταυρίν καὶ τῶν
πέριξ [584]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 100-134.
Ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις περὶ τῶν διστίχων ἐν σελ. 135-141.
722. **Σαρρῆ Ἀλκινόης** [Μαντινάδες] [4]. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 325, σ. 7.
723. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίης** Δημοτικὰ τραγοῦδια τῆς Θράκης [1663].
Θρακ. 11 (1939) 40-43, 104-180, 189-193, 201-204, 224-232.
724. **Φιλίππου Δοῖζου** Ἐρωτικὰ λαϊκὰ τραγοῦδια [19]. Πάφος 4 (1939) 239-40.
725. Τραγοῦδια τῆς ἀγάπης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 22 σ. 12, ἀρ. 23
σ. 10. — Δίστιχα πεισματικά [50]. Αὐτόθι, ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25 σ. 20,
ἀρ. 26 σ. 8, ἀρ. 27 σ. 21, ἀρ. 30 σ. 21, ἀρ. 31 σ. 22.
726. **Διναρδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ κρητικὸ τραγοῦδι. [27]. Δοῦρος 3 (1939-40)
783-786.
727. **Πετρίδου Μιχ. Γ.** Τὸ νησάκι μας. [10]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-1940)
ἀρ. 26, σ. 5-6.
728. **Ρουτζεράκι Η.** Οἱ σατυρικὲς μαντινάδες [15]. Δοῦρος 3 (1939-40) 989-990.
729. **Δαφέρομον Ἐλευθ.** Μαντινάδες (Ἀγ. Ἰωάννου Μυλ.). [9]. ΠρομΠυρφ.
ἔτ. 1940, ἀρ. 350 σ. 7.
730. **Δουκάτου Δημ.** Λαϊκὰ κεφαλονίτικα δίστιχα τ' ἀργαλειοῦ [5]. Ἡ «Ἠχώ»
ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 92, σ. 6.
731. **Τηλικίδου Γρ. Π.** Χαρακτηριστικὰ μνημεῖα τοῦ προφορικοῦ λόγου τῶν
Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Δίστιχα. Ἀθήναι 1941. 8^{ον}, σελ. 63.
Δίστιχα 297. καὶ ἄσμ. 6.

732. *Κλόκαρη Ά.* Προλογίζοντας τὰ τραγούδια καὶ τὰ μοιρολόγια. [179]. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 105-10, 145-49.
733. *Λανίτου Νικ. Κ.* Κυπριώτικα ἐρωτικά δίστιχα [21]. Ν'Εστ 33 (1943) 297-98.
734. *Σταυριώτου (Δ. Κ. Π.)* Δίστιχα περιοχῆς Σταυρί. [642]. ΧρονΠόντ χρόν. Α' (1943-44) 88-89, 113-115, 144-145, 173-174, 195-197, 220-23. — Χρόν. Β' (1945-46) 299-303, 339-341, 421-424, 465-468.
735. *Ζαφειρίου Νικ. Ί.* Ὁ Πλάτανος. Τὸ πλατανιώτικο νερὸ καὶ ὁ πλατανιώτικος χορὸς. [8]. ἈρχΣάμ 1 (1946) 148-150.
736. — Τραγούδια τοῦ γάμου. [31]. ἈρχΣάμ. 1 (1946) 306-308.
737. *Μαυρῆ Ν. - Παπαδοπούλου Ε.* Δωδεκανησιακὰ δίστιχα. Ἐκλογή 2 (1946) ἀρ. 8, σ. 65.
738. Ἡ λαϊκὴ μουσα τῶν Δωδεκανήσων. [10]. Ἐργ'Εστ, περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 11.
739. *Ἀντάρτου Νίκου* Ἀστροπαλίτικα νανουρίσματα [38]. Δωδ'Επιθ Α' (1947) 159 - 160.
740. *Ζαφειρίου Πολυξένης Ν.* Ἀπὸ τὴ Σάμο. 1). Τραγούδια τοῦ χωριοῦ. [38]. ἈρχΣάμ 2 (1947) 45-47
741. *Καμμᾶ Παντ. Δ.* Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Τήλου. [57]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 356 - 58.
742. *Λεούση Δήμητρας Χ.* Αἰγινήτικα δίστιχα [4]. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 11-12, σ. 10.
743. *(Λυκούρη Ἰωάννου Β.)* Αἰγινήτικα δίστιχα [7]. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 9 σ. 18, ἀρ. 10 σ. 4.
744. *Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.* Δωδεκανησιακὰ δίστιχα (μαντινάδες) [28]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 299-300.
745. — Σύγχρονη Καρπαθιακὴ ποίηση. [42]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 416-417.
746. *Σταθάτου Νικ.* Θάλασσα καὶ κρητικὲς μαντινάδες. Ναυτ'Ελλ 19 (1947) ἀρ. 175, σ. 24.
747. *Ταρσοῦλη Ἀθηνᾶς* Μαντινάδες τῆς Λέρου [24]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 264.
748. — Ἐρωτικὲς μαντινάδες Χάλκης [40]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 359-360.

2. Μελέται

749. *Τζαρτζάνου Ἀχιλλ.* «Τοῦ Χελμοῦ τὸ χιόνι». Ν'Εστ 25 (1939) 573-74.
750. *Καλαρᾶ Κ. Θ.* [Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ]. Ν'Εστ 25 (1939) 859.
751. *Καλλιὰ Γιάννη Ν.* [Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ]. Ν'Εστ 25 (1939) 858-59.
752. *Κυριακίδου Στίλπ.* Ἡ γένεσις τοῦ νεοελληνικοῦ διστίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσομετρίας, μορφῆς καὶ περιεχομένου ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 28, σ. 252-271. — ἔτ. 4 (1940) ἀρ. 30, σ. 394-405.

753. *Κυριακίδου Στίλπ.* Ἡ γένεσις τοῦ διστίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσομετρίας. Θεσσαλονίκη 1947. 8^{ον}, σελ. 79. (Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα ἀρ. 4).
Ἐπισημειώσεις τῆς ἀνωτέρω μελέτης μετὰ προσθήκης ἐν ἐπιμέτρῳ Κρίσις. Μορφές περ. Β' ἔτ. 1 (1947) 474 (Μπάμπης Νίντας).
754. *Πολυχρονοπούλου Τούλας* Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ. Ν᾽Εστ 25 (1939) 858.

γ'. Ἐπῳδαὶ (βλ. Μαγεία).

δ'. Μῦθοι

755. *Γιαγιᾶς τοῦ «Μπουκέτου», Τῆς* Ὁ κακὸς δικαστής. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 804, σ. 13 καὶ 68.
756. *Πιτυνάκη Μανώλ.* «Ἀπὸν λυπᾶται τὰ ξένα κόκκαλα . . . οἱ σκύλοι τρῶνε τὰ δικά-ν- του» [1]. Δρῆρος 3 (1939-40) 924-26.
757. *Ἐπισημειώσεις Π. Β.* Ὁ Τσοπάνον καὶ τ' ὄφιδ'. ΠοντιΦύλλ 3 (1938-1940) 270-71.
758. *Κονομη Ν. Χ.* Ἐνα Κυπριακὸ παραμῦθι [2]. [Ὁ γάαρος τζ' ἢ ἀλεπού. Ὁ πετεινός]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 156-59.
759. — Ἀπὸ τίς ἔμμετρες ἱστορίες τῶν ζώων. ΚυπρΓράμμ. 6 (1941-42) 200-202. Τέσσαρα ἀποσπάσματα σατιρικοῦ ποιήματος περὶ κρίσεως τῶν ζώων.
760. *Μανουσαρίδης Ἰ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 201 καὶ 229.
761. *Χρυσάνθη Κύπρου* Κυπριακοὶ μῦθοι ποὺ ἀποδίδουν σὲ ζῶα τὴν ἀνακάλυψη φαρμάκων καὶ τὴν ἐπινοήση θεραπευτικῶν ἀγωγῶν. ΚυπρΣπ 9 (1945) 123-127. [Μελέτη].

ε'. Παραμύθια

1. Συλλογαί.

762. *Πιτυνάκη Εἰρήνης* Τὰ παλαιῖνά λόγια. [2]. Δρῆρος 2 (1938-39) 699-703. — 3 (1939-40) 801-805.
763. *Πιτυνάκη Μαρίας* Οἱ σαράντα δράκοι [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 619-622
- 763α. *Καπν(ᾶ) Σμ.* Μῦθοι. Ἡ ζήλεια ὄφιδια γεννᾶ. ΠοντιΦύλλ 3 (1938-40) 76-77 ἀρ. 8.
764. *Ἀκογλου Ξενοφ.* Ἐνα παραμῦθι τοῦ Πόντου. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 121 (1939), σ. 10. — Τὰ καλὰ τ' ἀδέρφια. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 127 (1939), σ. 2. — Ἡ Σαχταροῦτσα. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 132 (1939), σ. 12.
765. Τὸ παιδί τοῦ Ἀράπη. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 796, σ. 51-52.

766. Τὸ Δαφνοκούκουτσο. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 46, 68.
767. Ἡ κατάρα τῆς μάνας. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 781, σ. 53-54.
768. **Γιαπανᾶ Χ.** Ὁ μαῦρος τζι' ἢ γεναῖκα του. Πάφος 4 (1939) 232-33.
769. **Πετροπούλου Δημ.** Ἐνα παραμῦθι. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 287-88.
770. **Ροδινοῦ Πέρση** Ὁ Λόρτος. Πάφος 4 (1939) 232-36.
771. **Φωστηροπούλου Δεσπ.** Παραμῦθια Ἰμερας [2]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 179-92.
772. **Παπαχαράλαμπος Γ. Χ.** Ἀπὸ τὰ Κυπριακὰ παραμῦθια [2]. ΚυπρΓράμμ. 4 (1939-40) 211-215.
773. — Ἡ καταγωγή τῆς γυναίκας. [1]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 478-481.
774. ***Σμυρλῆ Μανόλη** Μακεδονικὰ παραμῦθια. τόμ. Α', Βέροια 1940. Σελ. 62. Κρίσις: Μακεδ Α' (1940) 606-607. (Ἄντων. Σιγάλας).
775. **Διναρδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ διακονιαράκι. Δρῆρος 4 (1940-41) 57-58.
776. **Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας** Παραμῦθια καὶ προλήψεις Δυτικῆς Κρήτης [9]. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 196-203.
777. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκης** Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τῆς Θράκης. [93] Θρακ 15 (1941) 332-365. — 16 (1941) 89-190. — 17 (1942) 97-187.
778. **Φωστηροπούλου Δεσποίνης** Παραμῦθια, ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Ἰμερας. [4]. ἈρχΠόντου 11 (1941) 130-138.
779. **Κωνσταντινίδου Γ.** Παραμῦθι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ μοιρασιά. Θρακ 18 (1943) 308-323.
780. **Eckert Georg - Formozis P. E.** Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Mit Beiträgen von Spyros Syngollitis und Michael Kalinderis. Thessaloniki 1944. 8^{ov}, σελ. 114+3 πίν. (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien. Heft 5).
Ἀπὸ σ. 46-79 δημοσ. 3 παραμῦθια μετὰ μεταφράσεως αὐτῶν εἰς τὴν γερμανικὴν.
781. **Ζήση Εὐστρ.** Παραμῦθια Αὔδημιου [3]. Θρακ 20 (1944) 81-86.
782. **Προυσῆ Κώστα** Τὸ βασιλόπουλλον τῆς Βενεδιᾶς. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 244-256. — Οἱ Ἀνεράες. Αὐτόθι, 10 (1945-46) 278-282.
783. **Παμπούκη Ἰ. Τ.** Παραμῦθια τῆς Οἰνόςης. Τοῦ Μισκίνη. [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 424-28.
784. **Παπαδοπούλου Δ. Κ. (Σταυριώτη)** Παραμῦθια τοῦ χωρίου Σταυρίν. ἈρχΠόντ 12 (1946) 171-196.
Παραμῦθια 3. Ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις ὑπὸ Α. Α. Παπαδοπούλου. Αὐτόθι, σ. 196-207.
785. **Πιλαβάκη Κ.** Τὸ παραμῦθιν τοῦ Συστειλλῆ ποὺ τὸν ἐσύστειλεν ἡ Κοτζάκαρη μέσα στὸ σεντούτζιν της τζ' εἶδεν τὴν βασιλοπούλλαν. ΚυπρΓράμμ 11 (1946-47) 245-248.

2. Μελέται.

786. Οἱ σπανοὶ καὶ ἡ πονηριά τους. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 34 καὶ 70.
787. *Χατζηϊωάννου Κ. Π.* Τὰ παραμῦθια (Σύντομη εἰσαγωγή στὴν ἔρευνά τους). Πάφος 4 (1939) 189-200.
788. *Παπαχαράλαμπος Γ. Χ.* Ἐπὶ τὰ κυπριακὰ παραμῦθια. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 211-15.
789. *Προῦση Κώστα* Ἀνακοίνωσις γενομένη τὴν 1 Μαΐου 1943 ὑπὸ τοῦ κ. Κώστα Προῦση καθηγητοῦ..... με θέμα «Γύρω ἀπὸ τὸ κυπριακὸ παραμῦθι». ΚυπρΣπ 6 (1942), σ. XXI-XXII.
Ἐπιχειρήματα παραμυθίων, ὧν τὰ κείμενα ἐδημοσιεύθησαν βραδύτερον· βλ. ἀνωτ. ἀριθ. 782.

3. Συλλογαὶ παραμυθίων ἑλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ.

790. Ἡ Σταχτομποῦτα. Ἀθήναι, 8^{ον} ἄ. ἔ. κ. σελ.
791. *Andersen* Τὰ παραμῦθια τοῦ Ἄντερσεν. Μετάφραση ἀπὸ τὰ Δανικὰ Βασ. Δασκαλάκη. [7]. Ἀθήναι, ἄ. ἔ. σελ. 92.
792. *Βλάχου Λίνας Ἡλ.* Νεράιδες καὶ λουλούδια. Διασκευὴ Λίνας Ἡλ. Βλάχου. Ἀθήναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 40 (Παιδικὴ Βιβλιοθήκη).
Παραμῦθια 7 διεσκευασμένα.
793. *Γκριμ* Χαρούμενες νύχτες. Ἐκλογή ἀπὸ τὰ παραμῦθια τοῦ Γκριμ. [5]. Εἰκόνες: Θ. Ἀνδρεοπούλου. Ἀθήναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 52.
794. *Μοναστηριώτη Δημ.* Πασχαλινὰ παραμῦθια. Ἀθήναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 62 (Παιδικὴ Βιβλιοθήκη).
Δημοσ. 9 παραμῦθια διεσκευασμένα. Τὰ περισσότερα ἐκ τούτων δὲν εἶναι λαϊκὰ.
795. *Πασχαλίδου Δεσποίνης* Παραμῦθια τοῦ λαοῦ μας [10]. Ἀθήνα 1939. 8^{ον}, σελ. 78.
796. *Χριστοδουλοπούλου Ἰωάνν.* Ἄγγ. Τὰ παραμῦθια τοῦ νέου σχολείου (Συλλογὴ καὶ εἰδικὴ διδακτικὴ με ἐφαρμογὰς). Ἀθήναι 1939. 8^{ον}, σελ. 110.
797. *Γιαννοπούλου Κατ.* Ὁ Σταράκης, παραμῦθι. Εἰκόνες Α. Μεταξᾶ. Ἀθήναι 1946. 8^{ον}, σελ. 60.
798. *Γκριμ* Παραμῦθια [6]. Μετάφρ. Δ. Παπαϊωάννου. Ἀθήναι (1946). 8^{ον}, σελ. 92.
799. *Δέλτα Π. Σ.* Παραμῦθια καὶ ἄλλα [2]. Γ' ἔκδοσις. (Ἀθήναι 1946). 8^{ον}, σελ. 36 + 77.
800. *Pienzat Karl* Λαϊκὰ παραμῦθια ἀπ' ὅλες τὶς χῶρες. (Διασκευὴ Δ. Γ. Ζήση). (Ἀθήναι 1946). 8^{ον}, σελ. 222.
Δημοσιεύονται 27 παραμῦθια ἐκ διαφόρων χωρῶν, ἐκ τούτων 1 ἑλληνικόν.
801. * *Τσουκαλᾶ Δανάη* Τὰ παραμῦθια τῆς Νεφέλης. (Ἀθήναι) 1947.

Γ' Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα.

802. Ὅρφανίδου *Μαρίας* Τὸ παραμῦθι τῆς ἔξυπνάδας. Δρῆρος 2 (1938-39) 574-575.
803. — Ἐξυπνάδες καὶ βλακεῖες. [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 587-588.
804. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Κρητικὲς παροιμίαι. [4]. Δρῆρος 2 (1938-39) 432-433, 465, 501, 580-81.
805. *Ζερξελίδου Γ.* Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938 40) 212-215, ἀρ. 43.
806. *Μεταλλεῖδῃ Μιχ.* Ἀνέκδοτα. [6]. ΠοντΦύλλ. 3 (1938-40) 31-32 ἀρ. 6 α-δ, 82 ἀρ. 15, 249-250 ἀρ. 49.
807. *Ξενίτα Σ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [5]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 32 ἀρ. 7, 84 ἀρ. 10, 166-67 ἀρ 32, 271-72, 274.
808. *Παπανδρεάδῃ Α.* Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ. 3 (1938-40) 250-251, ἀρ. 50.
809. *Λουκοπούλου Δημ.* Εὐτράπελοι διηγήσεις. Περιπαίγματα χωριῶν ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι τῆς Ἀκαρνανίας [12]. Λαογρ 12 (1938-48) 163-64.
810. *Πολίτου Γ. Ν.* Περιπαίγματα χωριῶν [2]. Λαογρ 12 (1938-1948) 165.
811. *Σουμελίδου Ἀνδρ.* Ἀνέκδοτα [4]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 79 ἀρ. 10, 210-11, ἀρ. 39 καὶ 40.
812. *Σπυριδόπουλου-Τσουμπάνου Μ.* Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 210, ἀρ. 38.
813. *Τορνικίδῃ Γ.* Ἀνέκδοτα [7]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 167-69 ἀρ. 33-35, 211-212 ἀρ. 41-42, 247-248 ἀρ. 45-46.
814. Ὑψηλάντου *Π. Β.* Ἀνέκδοτα [14]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 28-30 ἀρ. 3, 31 ἀρ. 5, 80-82 ἀρ. 11-14, 84 ἀρ. 11, 111-123 ἀρ. 20-27, 165-66 ἀρ. 30-31, 246-247 ἀρ. 44, 272-74.
815. *Χρηματοπούλου Κ.* Ἀνέκδοτα [3]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 208-210 ἀρ. 37, 248-49 ἀρ. 47, 48.
816. — Οἱ Ἕλληνες ἀλληλοσατυριζόμενοι. [δίστιχα, παροιμίαι, παρατρογάουδα κτλ.] Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 783, σ. 9.
817. Ὁ σπανὸς μυλωνᾶς. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 795, σ. 27-28.
818. *Δημητρίου Νικ. Ἀλκ.* Σαμιώτικα Ἀνέκδοτα [5]. Σαμῆμερ. ἔτ. 1939, σ. 171-73.
819. *Σπανδωνίδῃ Εἰρήνης* Τραγουδία τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1931, σ. 105-6. [Ἔδτρ. διηγ. 7].
820. *Πιτυκάκη Μανώλῃ* Ἡ δικαιοσύνη τοῦ καντῆ. Δρῆρος 3 (1939-40) 898.
821. — Τοῦ Σφακιανοῦ τὸ πῆσμα. Δρῆρος 3 (1939-40) 912.

822. Ἱστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 841, σ. 31.
823. *Ξένον, Τοῦ* Ἑλλήνες ἐναντίον Ἑλλήνων. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 838, σ. 19.
824. *Κληρίδη Ν.* Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα στὴν Κύπρο. ΚυπρΓράμμα 5 (1940-41) 65-66.
825. *Πεδιαδίτου Καλιρόης (!)* «Δάνεισε τὸ φτωχὸ ἕκατό, γὰ σοῦ πέψη ὁ Θεὸς διακόσια». Δοῦρος 4 (1940-41) 22-25.
826. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Ἡ κεφαλὴ κι' ἡ γλώσσα. Δοῦρος 4 (1940-41) 30.
827. *Δημητράτου Π.* «Καὶ στὴν Πόλη σιμιτζῆς». Νῆστ 29 (1941) 309.
828. *Φωστηροπούλου † Δεσποίνης* Παραμῦθια, ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Ἰμερος [12]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 138-142.
829. *Ἀβραμάντη Γ.* Ἀνέκδοτα Τσίτης [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 224-26.
830. *Ἀρχιτεκτονίδου Ν. Γ.* Ἀνέκδοτα Κελέκκλησες [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 91-92.
831. *Ζερξελίδου Γ.* Ἀνέκδοτα Μαισούκας [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 148-49, 174-76, 226-27, 266-67. — 2 (1945-46) 310-311, 433, 483.
832. *Θρουμμουλοπούλου Εὐκλ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 127-28, 150-51. — 2 (1945-46) 311, 347.
833. *Κωνσταντινίδη Π. Γ.* Ἀνέκδοτα Σουρμένων [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 146, 200-201.
834. *Μανουσαρίδη Ἰ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 151 καὶ 229.
835. *Ναζλίδη Ζαχαρ. Ἰ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [Ἐναν μαστορ'κὴν]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 264-65.
836. *Νυμφοπούλου Μιλτ.* Ἀνέκδοτα Σάντας [4]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 176, 200. — 2 (1945-46) 309-310.
837. *Ξενίτα Ε. (Ἀκογλου Ε. Κ.)* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων καὶ περιοχῆς [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 70-71.
838. — Ἀνέκδοτα Τραπεζούντας [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 116-17.
839. — Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 264.
840. *Σαββαντίδη Ν. Κ.* Ἀνέκδοτα Σταυρὶ [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 227-28.
841. *Σαμαρτζῆ Χρ. Α.* Ἀνέκδοτα Κελέκκλησες [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 121-22.
842. *Σταυριώτη (Δ.Κ.Π.)* Ἀνέκδοτα Σταυρὶ [16]. ΧρονΠόντ. 1 (1943-44) 40-42, 71, 89-91, 122-23.
843. *Τσιτενοῦ* Ἀνέκδοτα Τσίτης [6]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 117-120, 197-200. — 2 (1945-46) 347.

844. **Υψηλάντου Π. Β.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [4]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 42-43, 123-25, 229.
845. — Δεισιδαιμονίες καὶ ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 69-70.
846. — Ἀνέκδοτα Ἀργυρόπολης [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 265-66.
847. **Χάϊτα Πολ.** Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [5]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 149-150.
848. **Π(απα)χ(ριστοδοῦλου) Π(ολυδ.).** Ἀνέκδοτα Σκοπιανὰ [9]. ἈρχΘροθησ 11 (1944-45) 191-92.
849. **Κανδηλάπτη (Κάνι) Γ.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 309.
850. **Δεμονοπούλου Φ.** Ἀνέκδοτα Κοτυώρων. Ντὸς ἃ σὴν κλωστρά. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 311.
851. **Μελανοφρύδου Παν.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [3]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 346-47.
852. — Ἀνέκδοτα Δορουλίου [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 432-433.
853. — Γιά ἕνα μῦθο. — Ἀνέκδοτο [Τὸ προξενεῖον]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 388.
854. **Παμπούκη Ι. Τ.** Νιώτικοι μῦθοι [20]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 333-339.
855. **Παναγιωτίδη Λαζ.** Ἀνέκδοτα Καυκάσου [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 309, 431-32.
856. **Μελανοφρύδου Π.-Κανδηλάπτη Γ.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [3]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 432, 483-84.
857. **Ξενίτα Σ. (Ἀκογλου Σ.)** Ἀνέκδοτα Κυτυώρων [4]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 484-85.
858. **Υψηλάντου Π. Β. (Π. Β. Σαλαπασίδη)** Ἀνέκδοτα Τραπεζούντας [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 482.
859. **Α. Β. Κ.** Οἱ κατοικοκλέφτες. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Β' χρόν. 13 (1946) ἀρ. 1 (102), σ. 24.
860. **Ζαφειρίου Νικ. Ί.** Σαμιακαὶ ἠθογραφίαι [3]. ἈρχΣάμ. 1 (1946) 317-326.
861. **Ποπολάρου** Ζακυνθινὰ σατιρικὰ ἀνέκδοτα τῆς κατοχῆς (ἱστοριοῦλες, ἐπεισόδια, ἀστεῖα). ἘπτανΦύλλα ἔτ. 1946, σ. 56-58.
862. **(Δυκούρη Ι. Β.)** Αἰγινήτικα ἀνέκδοτα. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης 1 (1947) ἀρ. 8, σ. 6.
863. **Μπακούρη Μ. Γ.** Αἰγινήτικη ἀνεκδοτολογία. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης 1 (1947) ἀρ. 9, σ. 15.
864. **Σκηνωτάτου Σ.** Ἐχασ' ἠ Πόλη γαῖδαρο κι' ἠ Βενετιά βελόνι. Παγκερῆμερ 4 (1947) 65-68.

ζ'. Παροιμίες και γνώμαι—Παροιμιώδεις εκφράσεις

1. Συλλογαί

865. Ναυτικά λόγια [9]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 20, σ. 6.
866. Παροιμία Μεγίστης [17]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 22, σ. 16.
ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 26, σ. 4.
867. *Γρίσπου Παν.* Παροιμία Χαλκιδικῆς. Λαογρ 12 (1938-1948) 165.
868. *Καββαδά Σ.* Χιακαὶ παροιμίες [27]. Περσ'Αργ 1 (1938-39) 92-95.
869. Ὁρφανίδου *Μαρίας* Γιὰ τοὺς μῆνες. [67]. Δοῦρος 2 (1938-39) 660-62.
870. *Πιτυνάκη Εἰρήνης Γ.* Τὰ παλαιῖνά λόγια [3]. Δοῦρος 4 (1938-39) 699-703.
871. *Πιτυνάκη Μανώλ.* Κρητικὲς παροιμίες [3]. Δοῦρος 2 (1938-39) 432-33, 465, 501.
872. Γνωμικὰ ἔμμετρα [3]. Σαμ'Ἡμερ ἔτ. 1939, σ. 247.
873. Ἑλληνικὲς παροιμίες [122]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 777 σ. 21, φ. 778 σ. 21, φ. 779 σ. 33, φ. 780 σ. 20, φ. 781 σ. 32, φ. 782 σ. 3, φ. 783 σ. 4 καὶ 9, φ. 785 σ. 44, φ. 786 σ. 20, φ. 787 σ. 26, φ. 788 σ. 68, φ. 790 σ. 5, φ. 791 σ. 45, φ. 793 σ. 52, φ. 794 σ. 45, φ. 795 σ. 28, φ. 796 σ. 28, φ. 798 σ. 44, φ. 799 σ. 20.
874. Ἑλληνικὲς παροιμίες [63]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 802 σ. 20, φ. 803 σ. 52.
875. Λαϊκὲς θαλασσινὲς παροιμίες [102]. Ναυτ'Ἑλλ 10 (1939) 949, 980.
876. Ἀχιλλέα *Φιλίππου* Κυπριακὲς παροιμίες [176]. Πάφος 4 (1939) 51, 93-94, 241, 450-51, 508.
877. *Βαμβακίδη Ἰ.* Νιώτικα (Λαογραφικά, γλωσσικά καὶ ἱστορικά τῆς Οἰνός τοῦ Πόντου). Γ' Παροιμίες καὶ ἄλλες παροιμιώδεις φράσεις [180]. ΠοντΦύλλ Γ' (1938-40) 130-134, 160-164.
878. *Βέη (Bees) Ν.* Megara - Magara (Zu Hierokles' Synecdemos 645, 12). BNJb XV (1939) 208.
Περὶ τῆς βυζαντ. παροιμ. Ἄγγελος καὶ ὀπίον μεγαρικοῦ.
879. *Δαφέριμου Γεωργ. Φ.* Παροιμίες [255]. ΠρομΠυροφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 313 σ. 7, ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 317 σ. 7, ἀρ. 318 σ. 7, ἀρ. 319 σ. 7, ἀρ. 320 σ. 7, ἀρ. 321 σ. 7, ἀρ. 328 σ. 7, ἀρ. 329 σ. 7, ἀρ. 330 σ. 7. - ἔτ. 1940 ἀρ. 337 σ. 7, ἀρ. 339-345 σ. 7, ἀρ. 347 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
880. *Ζήση Εὔστορ.* Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις Αὔδημιου [255]. Θρακ 12 (1939) 333-355.—15 (1941) 297-305.
881. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Γ') Παροιμίες τοῦ χωριοῦ μας [56]. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 133-134.

882. **Παπαδοπούλου Δημ. Κ.** Παροιμιαί καὶ παροιμιώδεις φράσεις τοῦ χωρίου Σταυρῖν [400]. ἘρχΠόντ 9 (1939) 63-91.
883. **Παπαδοπούλου Τάκη** Ἑλληνικὲς παροιμίαι [20]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 803, σ. 52.
884. **Rohlf's Gerhard** Das Griechentum Unteritaliens [15]. Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 14 (1939) 354.
885. **Σπανδωνίδη Εἰρήνης** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939, σ. 157-162 [παροιμ. 83].
886. **Πολίτου Γ. Ν.** Παροιμιαί [2]. Λαογρ 12 (1938-48) 165.
887. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Κυπριακὲς παροιμίαι. [181]. Λαογρ 12 (1938 48) 231-252.
888. **Ζ(ήση) Ε.** Θρακικαὶ παροιμιαί. [2]. «Ἡ Συζήτησις» 4 (1939-40) 24.
889. **Λίβα Ρίτου** Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ [21]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 413-416.
890. **Ὀρφανίδου - Συμμενέλακη Μαρίας** Ὁ Κρητικὸς καὶ ἡ δουλειά. [14]. Δρῆρος 3 (1939-40) 849.
891. — Γιὰ τὴ γρά καὶ γιὰ τὸ γέρο [24]. Δρῆρος 3 (1939-40) 897-98.
892. **Π(ετρίδη) Μ. Γ.** Ναυτικὰ λόγια Καστελλορίζου [2]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 29, σ. 20.
893. Κυπριώτικες παροιμίαι [9]. ΦάσΒἙλλ 2 (1940) 310, 318.
894. **Κυριαξῆ Ν. Γ.** Κυπριακαὶ παροιμιαί. Ἐν Λάρνακι 1940. 8^{ον}, σελ. VIII + 415. Περιλαμβάνονται 4500 παροιμιαί (ιδὲ σ. V). Κρίσις : Πάφος 5 (1940) 357-58 (Λοῖζος Φιλίππου).
895. **Δουκάτου Δημ.** Ὁ Λούης [1]. ΝΕστ 27 (1940) 511.
896. **Soyter G.** Die neugriechischen Sprichwörter in der Volksliedersammlung Werner von Haxthausens. [82]. BNJb 16 (1940) 171-89.
897. **Ὀρφανίδου - Συμμενέλακη Μαρίας** Ἡ πείρα τοῦ κόσμου [11]. Δρῆρος 4 (1940-41) 13-14.
898. **Ἐξαδακτύλου Χρ.** Παροιμίαι γιὰ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὰ Τηλλυριώτικα χωριά [12]. Πάφος 6 (1941) 80-81.
899. **Χουρμουζιάδη † Καλλ.** Παροιμιαί καὶ παροιμιώδεις φράσεις Πετροχωρίου (Τσακλίου) Μετρῶν [1288]. Θρακ 16 (1941) 191-226.
900. **Κλόκαρη Ἀντώνη** Κυπριακὲς παροιμίαι [40]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 128-132, 168-171.
901. **Παπατζώνη Τ. Κ.** Λόγια τῆς Ἐκκλησίας μεταφτυεμμένα στὴ λαλιὰ τοῦ ἔθνους. Ὁρίζοντες 2 (1943) 339-349.
902. **Μελανοφρύδου Π.** Ἰδέαι τῶν Ποντίων περὶ τῶν ἄλλων ἔθνων. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 247-251.

903. *Παμπούκη Ι. Τ.* Νιώτικες ναυτικές παροιμίες [61]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 262-64.
904. *Κουνκιάδη Ἀνδρονίκης Κ.* Παροιμίες Ἀδριανουπόλεως [177]. ἈρχΘρΘησ. 11 (1944-45) 183-89.
905. *Δίβα Χρ.* Ὁ Ἀπρίλιος — ὁ Μάϊος. ΚυρΓράμμ 9 (1944-45) 17-21. — Ὁ Αὐγουστος. Αὐτόθι, σ. 57. — Τὸ φτάρνισμα. Αὐτόθι, σ. 59 [παροιμ. 14].
906. *Π(απα)χ(ριστοδοῦλου) Π(ολυδ.)* Παροιμίες Σαράντα Ἐκκλησιῶν [38]. ἈρχΘρΘησ. 11 (1944-45) 189-191.
907. *Χουμουζιάδη † Καλλ.* Εὐτράπελες παροιμίες ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων [33]. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 179-182.
908. *Marketos B. J.* A proverb for it. 1510 greek sayings compiled and edited by—Translated by Ann Arpajoglu. Introduction by Prof. Clarence A. Manning. Drawings by John Vassos. New World Publishers, New York City 1945. Σχ. 8ον, σελ. 190.
909. *Παναρέτου Α.* Κυπριακὲς γεωργικὲς παροιμίες [136]. ΚυρΣπ 9 (1945) 77-112.
910. *Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.* Δύο παροιμίες ἈρχΣάμου 1 (1946) 308.—Γνωμικὰ Σαμιώτικα [6]. Αὐτόθι, σ. 326.—Πόθεν ἡ παροιμία « αἴριου κλαῖνι δῶ ». Αὐτόθι, 2 (1947) 141.
911. Κυπρ. παροιμίες [5]. Κυπριόπουλο ἔτ. Β' (1946-47) ἀρ. 1, σ. 5.
912. *Δικηγοροπούλου Σοφίας Ι.* Παροιμίες [2]. Κυπριόπουλο ἔτ. Β' (1946-47) ἀρ. 5, σ. 58.
913. Παροιμίες γιὰ τὸ Μάρτη μὲ βάσι τῆ δουλειᾶ [4]. Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 36.
914. *Σκηνωιάτου Σπύρου* Παροιμίες καὶ γνωμικὰ [19]. Παγκεφ'Ἡμερ 4 (1947) 5-16, 33-133.
915. *Σταθάτου Νίκου* Ἡ Θάλασσα στὶς παροιμίες. Ναυ'Ἐλλ 20 (1947-48) τεῦχ. 182, σ. 20.

2. Μελέται

916. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Σταύρωνε καὶ γράφε. Ν'Ἐστ 25 (1939) 135-36.
917. — Τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο. Ν'Ἐστ 25 (1939) 179-182.
918. *Κιζλάρη Θανάσ. Γ.* Παροιμίες. Σταύρωνε καὶ ἀρμένιζε. Λαογρ 12 (1938-1948) 291-95.
919. *Τζαρτζάνου Ἀχ.* Σταύρωνε καὶ δένε (τὰ προωδύστερα). Ν'Ἐστ 25 (1939) 424.
920. *Ἰωαννίδου Μαρίας* Βυζαντινὰ παροιμίες ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. ΕΛΑ 1 (1939) 50-67.
- Δημοσιεύονται 31 παροιμίες, ὧν αἱ 10 ἄγνωστοι, μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων.

921. *Φίλιππα Σπ. Ν.* Σταύρωνε καὶ δένε. Ν'Εστ 25 (1939) 355.
922. *Κουκουλὲ Φαίδωνος* Δημῳδοὶς παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις παρὰ Χρυσοστόμῳ. Τεσσαρακονταετηρὶς Θεοφίλου Βορέα, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 355-368.
923. *Ρωμαίου Κ. Α.* Παρατηρήσεις εἰς βυζαντινὰς καὶ νεοελληνικὰς παροιμίας. Ἀθηνᾶ 50 (1940) 100-111.
924. *Παναρέτου Α.* Παρατηρήσεις σὲ γεωργικὰς παροιμίας Κύπρου. Κυπρῶτα 6 (1941-42) 37-38
Παρατηρήσεις εἰς τὴν συλλογὴν τῶν παροιμιῶν Ν. Γ. Κυριαξῆ.
925. *Ζήση Εὐστρ.* Παρατηρήσεις εἰς παροιμίας Πετροχωρίου. Θρακ 17 (1942) 232-39.
926. *Κουκουλὲ Φαίδωνος* Οἴνοντυακαὶ παροιμίαι καὶ περιπαίγματα. Σπαρτ Χρον 6 (1942-43) ἀρ. 69-70 σ. 135-36, ἀρ. 71-72 σ. 147-48.
927. *Βαγιακάκου Δ.* Τρωάδα. ΕΛΑ ἔτ. Ε'-ΣΤ' (1943-44) 145-154.
928. *Διαμαντοπούλου Κωνστ. Γ.* Λαογραφικὴ Οἰκονομικὴ. Α' Λαογραφικὴ Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ. Εἰσαγωγή. Αἷτια τῆς γενέσεως τῶν ἀναγκῶν. Παραγωγή. Τιμαί. [Ἀθῆναι] 1945. 8^{ον}, σελ. 45.
Μελέτη παροιμιῶν ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως.
929. *Λουκάτου Δημ.* Τὸ βουνὸ στὶς παροιμίας. Ὁ Πάν ἔτ. 16 (1946) 36.

η'. Παραδόσεις

930. *Ἀναστασιάδη - Βρόντη Ἀναστ.* Οἱ δώδεκα κολῶνες τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 19, σ. 7-8.
931. *Βίου Στυλ. Γ.* Παραδόσεις περὶ θησαυρῶν. Περσ' Ἀρχ 1 (1938-39) 32-36.
— Ἱστορικαὶ παραδόσεις ἐξ Ἀματίων. Αὐτόθι, σ. 203-206. [Παρ. 3].
932. *Λογαριαστάκη Ἀντων. Σ.* Ἡ ἀξία τῶν γερόντων. [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 589-590.
933. *Τσαμπαρλάκη Νικ. Χ' Γ.* Οἱ κακαθροπισμένοι. Δρῆρος 2 (1938-39) 534-37.
934. Ἡ Στριγγλες τῆς Σπαρτιάς (κεφαλλονίτικη παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 790, σ. 46 καὶ 68.
935. Θρῦλοι καὶ ἱστορίες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ [2]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 810, σ. 17.
936. Ἱστορίες φαντασμάτων, παραδοξολογίες, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης) [2]. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 806 σ. 45, 68.
937. Ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα. Ναυτ' Ἑλλ 10 (1939) 1086.

938. Σπηλιές και Νεράιδες τῆς Μάνης. [4]. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 825 σ. 51, 56.
939. Τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 803, σ. 30.
940. Τὸ ἐρωτοχτυπημένο στοιχειὸ (Ζακυνθιανὴ παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 788, σ. 97, 130.
941. *Βασματζῆ Θεοδ. Β.* Ἕνας θρῦλος τῆς Σαμοθράκης. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 915.
942. *Χρηστοβασίλη Χ.* Τὸ αὐτιά τοῦ μεγάλου Ἀλεξάντρου. [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 783, σ. 63-64.
943. *Γρανίτσα Στεφ.* Οἱ δώδεκα βασιληάδες. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 788. σ. 45.
944. *Δημητριάδου Ζήνωνος Κ.* Γρηῆς πόδια [1]. Σαμ'Ημερ. ἔτ. 1939, σ. 224-25.
945. *Ἐπιτανησίας Μαριέτ.* Γιατί λένε τὸ Φλεβάρη «Κουτσοφλέβαρο». Ἡ «Ἡχώ» 7 (1939), ἀρ. 79 σ. 4.—Ἡ βροχὴ τοῦ Ἀπριλίη. Αὐτόθι, ἀρ. 80, σ. 6.—Ἡ Μάης, ὁ γιὸς τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ρόδως. Αὐτόθι, ἀρ. 81, σ. 10.—Ἡ Θεριστὴς πού φερε τὴν εὐτυχία. Αὐτόθι, ἀρ. 81-83, σ. 2-3.
946. — Οἱ θρῦλοι τῶν ἡμερῶν. Πνευματικὴ Ζωὴ χρόν. Γ' (1939) 39β-40α, 55, 87, 185-86, 205, 249-250, 263.
947. *Κ. Μ. Κ.* Ἡ Κύπρος καὶ ἡ θάλασσα. [1]. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1072.
948. *Κεντριοῦ Τοῦ* Ὁ σταυρὸς στὸν οὐρανὸ (κρητικὲς παραδόσεις) [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 813, σ. 28.
949. *Κυριαζῆ Ν.* Λαϊκὰ παραδόσεις [2]. Πάφος 4 (1939) 122-24.
950. *Λαυράγκα Δ. Σ.* Ἡ λιτανεία τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρα Παγκερ Ἡμερ. ἔτ. Γ' (1939) 279-282.
951. *Μπακαλάκη Γ.* Ἀπὸ τὴ ζωντανὴ φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου [2]. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 97-98.
952. *Μπάφα Γιάννη* Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Χατζῆ - Ὁσμὰν πασᾶ. Μακεδ'Ἡμερ. 15 (1939) 49-56.
953. *Πετρίδη Ἀθ.* Βρονκόλακες—Στρίγγλες—Μάγια. Τὸ «διαλάλημα» τῶν νεογεννήτων. Ψυχ'Ερ. 15 (1939) 26-29, 43-44.
954. *Πετροπούλου Δ.* Ὁ πύργος τοῦ Ἀϊ Βασίλη. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 184.
955. *Σ. Σ.* Ὁ ναὸς τῶν ἑξ παρθένων (ἕνας ὄραϊος θρῦλος τῆς Ἀδριανουπόλεως). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 811, σ. 13 καὶ 34.
956. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Κρητικὰ παραδόσεις [23]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 134-149, 597.
957. *Τοφαρίδου Ν. Γ.* Κυπραῖτικες ψευτιές [1]. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1083.
958. *Χουρμουζιάδου Καλλ.* Παραδόσεις Πετροχωρίου καὶ ἄλλων χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων [99]. Θρακ 11 (1939) 315-344.

959. **Χρηστάραχη Ν.** Ὁ θρύλος τῆς ἠλιοπρόσωπης δούκισσας. [Σουρμένων]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 197-99.
960. — Ὁ θρύλος τῶν «Ἁγίων Ἀσωμάτων». [Σουρμένων]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 234-36.
961. Ὁ «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 31, σ. 21-22.
962. **Βασματζῆ Θεοδ. Β.** Ἕνας θρύλος γιὰ τὴν ἄνοιξι. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1495-96.
963. **Διαρούτσου Θ.** Ὁ καπετάνιος καὶ ὁ διάβολος. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1283.
964. **Δουκοπούλου Δημ.** Τὸ πρῶτο μου ταξίδι. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 18-20.
965. **Παντουβάκη Μιχ.** Τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Νικόλα. Δοῦρος 3 (1939-40) 757.
966. **Πατριαρχέα Β. Δ.** Τὰ Δωδεκαήμερα. Μῦθοι καὶ παραδόσεις. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 29-31.
967. **Πιτυκάκι Εἰρήνης Γ.** Ὁ Χρυσόλακκος. Δοῦρος 3 (1939-40) 991-92.
968. **Σταμ(ατίου) Σταμ(ατίου)** Οἱ στοιχειωμένοι θησαυροί. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-1940) 36.
969. **Στεφανάνη - Ταξιδιώτη Κωστῆ** Τὸ ἀμόλυντο μοναστήρι τῆς ἁγίας Ἄννας. Δοῦρος 3 (1939-40) 816.
970. **Τσαμπαρλάκη Ν. Ι.** Τὸ μυρισμένο κατσοπρίνι. Δοῦρος 3 (1939-40) 968-69.
971. Ἡ γυναῖκα καὶ ὁ διάβολος. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 828, σ. 14.
972. Ἱστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας. [2]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 841, σ. 31. [Γιατὶ μιτίζουν τὰ σκυλιὰ τὸ ἓνα τ' ἄλλο].
973. **Ἀναστασιάδη Α. Σ.** Ἀστέρες - πλειάδες [2]. ΜικροΧρον 3 (1940) 304-306.
974. **Ἀξιότη Πέτρον** Θρακικοὶ θρύλοι: τὸ τζαμί τοῦ Σουλτάν - Σελήμ. ΦάροΒ'Ελλ. 2 (1940) 251-53.
975. **Βακαλοπούλου Ἀπ.** Τὸ κάστρο τοῦ Πλαταμῶνα. Μακεδ. 1 (1940) 75.
976. **Γκανούλη Γεωργ. Θ.** Μακεδονικαὶ παραδόσεις [3]. Μακεδ'Ημερ 16 (1940) 265-68.
977. **Δαφέρομου Γεωργ. Φ.** Στοιχειωμένος θησαυρός. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940 ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 335 σ. 7, ἀρ. 336 σ. 7.
978. — Ἡ καμπάνα τοῦ Χουμερίου. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 349 σ. 7, ἀρ. 350 σ. 7.
979. **Καμπούρογλου Δ. Γρ.** Τὸ περβόλι τοῦ δράκου. ΠειροΓράμμ 1 (1940) τευχ. 3, σ. 10-12.

980. *Κουτρομπά Μιχ.* Λαϊκά παραδόσεις — τὸ πείσμα τῆς γυναίκας. Ἄλεξ. Μπαλάσκα (Κλέωνος Βρανᾶ), Ἡμερολόγιον τῶν Χανίων μετὰ λεπτομεροῦς ὁδηγοῦ τῆς πόλεως. (Χανιά) 1940, σ. 53.
981. *Λουκοπούλου Δημ.* Νεοελληνικὴ μυθολογία. Ζῶα-φυτά. Ἐν Ἀθήναις 1940. 8ον, σελ. 230. (Σύλλ. πρὸς διάδοσιν ὄφελ. βιβλ. ἀρ. 76).
Παραδ: ζῶων 84, φυτῶν 34. Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων πολλὰ δημοσιεύονται τὸ πρῶτον. Ἀριθμοῦνται μόνον οἱ τύποι τῶν παραδόσεων, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ παρατιθέμεναι παραλλαγὰι ἐκάστης παραδόσεως. Αἱ παραδόσεις ἔχουν διασκευασθῆ γλωσσικῶς.
982. *Μπουρνιώνα Εὐθ. Μ.* Τῆς τύχης τὰ γραμμένα. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 241-44.
983. *Μυριβήλη* Ὁ λογοτέχνης καὶ ἡ φυλή. [1]. Ν'Ἔστ 27 (1940) 723.
984. *Παλαιοῦ Τοῦ* Στοιχειωμένα σπίτια [2]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 844, σ. 39-40.
985. *Σ.* Τὸ στοιχειωμένο σπίτι τῆς Νεβέσκης. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 12 καὶ 50. ἀρ. φ. 827 σ. 8 καὶ 41.
986. *Ταρσοῦλη Ἀθηναῖς* Ἱστορία καὶ θρύλοι στὸ Κάστρο τοῦ Μυστρά [1]. ΕΕΠΕ 3 (1940) 167-171.
987. *Τσάκωνα Τῆς* Τσακόνικη παράδοση. Κυν'Ἐπιθ. 3 (1940) 20.
988. *Ἀγγουράκη Γιώργου Χ.* Ἡ δύναμη τ' ἁγιοταφίτικου Σταυροῦ. Δοῆρος 4 (1940-41) 9-10.
989. *Μενεγάκι Γεωργ.* Ἡ Παναγία ἡ Φανερωμένη. Δοῆρος 4 (1940-41) 12-13.
990. *Ἰντιάνου Ἀντ.* Μαρία τοῦ Μολίνο, ἡ Ρήγαινα τοῦ Μπουφαβέντο; Κυπρ Γράμμ 5 (1940-41) 468-470.
991. *Κάνθου Θεοδότου Χρ.* Τὸ στοίσιωμα. [1] ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 407.
992. *Σαμοθράκη Ἀχιλλ.* Ντούκενι καὶ Κασκάπανι (Θρακικὴ παράδοσις). Θρακ 16 (1941) 404-411.
993. *Φιλίππου Δοῖζου* Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας στὶς λαϊκὰς παραδόσεις τῆς Πάφου [8]. Πάφος 6 (1941) 18-21.
994. *Φωστηροπούλου † Δεσποίνης* Παραμῦθια, Ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις ἡμερας. [2]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 142-43.
995. *Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.* Ἡ κκελὲ τ' Ἀναστάση [2]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 18-19.
996. *Βαφειδου Νικολ.* Τὸ «Σκουλοδόντι» καὶ ἡ «Παπᾶ Πέτρα» τοῦ Διδυμοτεῖχου. [3]. Θρακ 17 (1942) 272.—Ἡ πανώλης ἐν Διδυμοτείχῳ. Αὐτόθι, σ. 434-35.
997. *Καλονάρου Πέτρου Π.* Ἡ Βενετία εἰς τοὺς θρύλους καὶ τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθήναι 1942. 8ον, σελ. 47.

998. **Κονομή Ν. Χ.** Ἐπίδρασις τοῦ Βυζαντίου στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας [1]. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 26-27.
999. **Χρυσάνθη Κ.** Ἀνακοίνωσις γενομένη τῇ 8 Ἀπριλίου 1944 ὑπὸ τοῦ . . . με θέμα: «Προσωποποιήσις τῆς πανώλους, τῆς φάουσας καὶ χολέρας κατὰ τοὺς Κυπρίους» ΚυπρΣπ 7 (1943) 127-28.
1000. **Μεταλλεΐδου Μιχάλη** Τῇ τριχας τὸ γεφύρ'. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 168-69.
1001. **Σταυριώτου (Δ.Κ.Π.)** «Τῇ τριχας τὸ γεφύρ'» (Β'). [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 193-94.
1002. **Ὑψηλάντου (Π. Β.)** Δεισιδαιμονίες καὶ ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 68-69.
1003. **Χρηστοβασίλη Χρ.** Τὸ Κάστρο τῆς νεραΐδας. Παλιὰ ἱστορία σὲ καινούργιο παραμῦθι. Σημειώσεις ἠθογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς. ἩπΓράμμ 1 (1943-44) 17-19.
1) Νεραΐδα. 2) Ξωτικιά 3) Ὁ πρῶτος μαῦρος πετεινὸς 4) Κάστρο τῶν Ἑλλήνων 5) Μονοβύζα 8) Γιάννω 9) Ἀμάραντος 10) Κάτω Κόσμος 11) Ἀπάνω Κόσμος 12) Μέγας Ἀλέξαντρος 15) Σκυλοκέφαλοι.
1004. **Ἀνδρουλιδάκη Μίνωος Κ.** Στοιχεῖα καὶ φαντάσματα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Λαογραφικὸ ρεπορτάζ [13]. Ἀθῆναι ἄ. ἔ., σελ. 128.
Κρίσις: Ν'Ἔστ 35 (1944) 511-12 (Κώστας Μαρίνης).
1005. **Κληρίδου Ν.** Κυπριακοὶ θροῦλοι [2]. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 29-30.
1006. **Λίβα Χρ.** Ἡ Παναγία ἡ Γαλόκτιστη. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 220-21.
— Ὁ Φεβρουάριος. Αὐτόθι, σ. 262.
1007. **Πετροπούλου Δημ.** Ἐνα παραμῦθι. Ὁ καπετὰν Ἀναστάσης. ἈρχΘρΘσ 11 (1944-45) 209-214.
1008. **Χρυσάνθη Κύπρου** Ἡ προσωποποίηση τῆς Εὐλογιᾶς καὶ ὁ εὐλογισμὸς κατὰ τοὺς Κυπρίους [1]. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 137-38.
1009. **Λυκούδη Στυλ. Ἐμμ.** Ἀη-Λιᾶς ὁ θαλασινός. Ναυτ'Ἑλλ 17 (1945) ἀρ. 154, σ. 27.
1010. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Κυπριακαὶ παραδόσεις [27]. ΚυπρΣπ 9 (1911) 113-122.
1011. **Φαλιᾶίτς † Κώστα.** Ὁ θροῦλος τῆς Γοργόνας. Ναυτ'Ἑλλ 17 (1945) ἀρ. 154, σ. 10.
1012. **Ἀβραμάντη Ἰ.** Παραδόσεις Τσίτες [5]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 431, 485-86.
1013. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Ἀπὸ τὴν παιδιόφραστον διήγησιν τετραπόδων ζῶων [1]. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 262-66.
1014. **Καιροφύλα Κώστα.** Ὁ Ἰούδας ἦταν Κερκυραῖος; ἘπιΓράμμ 1 (1946) 3.
1015. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Σαμιακαὶ παραδόσεις [2]. ἈρχΣάμ 2 (1947) 157-58.

1016. *Μαρκόπολι* † *Μιχ. Ίακ.* Ναξιακά Χριστούγεννα. [2]. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 148-151.
1017. — 'Ο παληόπυργος τῆς Πλάκας. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 120-22, 137-38.
1018. *Μηλιοπούλου Παρασκ. Ί.* Πῶς ἔγινε τὸ μουλάρι. (Μῦθοι τῶν Μεγάλων τῶν Γρεβενῶν). Καλλιτέχνης 1 (1947) 31-32.
1019. *Παπανικολάου Φωτ.* Ἡ κουκουβάγια «Γιατὶ ἡ κουκουβάγια κρατεῖ ἀνοιχτὰ τὸ στόμα της καὶ μπαίνουν τὰ μικροπούλια». Καλλιτέχνης 1 (1947) 23-24. — 'Ο κότσυφας. Αὐτόθι, σ. 74.
1020. *Σιδέρη Κατίνας Ίαντ.* Ἡ «Θεοσκέπαστη» τῆς Κομμακῆς. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 115-17.
1021. *Χαβιαρᾶ Νικ. Δ.* Λαογραφικὰ ἐκ Σύμης. Α΄ Παραδόσεις θρησκευτικαὶ [4]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 452-53.

2. Μελέται.

1022. *Α.* Θροῦλοι καὶ παραδόσεις γιὰ τὸν Ἄη-Γιώργη. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 977-78.
1023. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Ἀπολιχνίσματα [Τῆς Τρίκας τὸ γεφύρι]. Ν'Εστ 25 (1939) 381.
1024. *Gaster M.* Zur Alkestis-Sage. BNJb 15 (1939) 66-90.
1025. *Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαιρᾶ* Ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Δαμαλᾶ. Ραδάμανθης 24 (1939) τεῦχ. 4 (492), σ. 11.
1026. *Καιροφύλα Κ.* Ὁ Βρουκόλακας τῆς Μυκόνου κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 118-123.
1027. * *Διγνοῦ Α.* Ὑδραϊκῶν θρούλων καὶ παραδόσεων ρητῶν καὶ δοξασιῶν ἔλεγχος. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας τ. 8, σ. 119, 120, 142.
1028. *Π.* Μυθολογικά. ἈρχΠόντ 9 (1939) 142-48.
1029. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Κρητικαὶ παραδόσεις. ἘπετΚρητΣπ 2 (1939) 134-149, 597.
1030. (*Τανάγρα Ἀγγέλου*) Οἱ Βρουκόλακες ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 105-107.
1031. *Ρουτζεράκη Η.* Οἱ Καλλικάντζαροι. Δρῆρος 3 (1939-40) 832-33.
1032. *Ζευγώλη Γ. Σ.* Γιλλοῦ, Γελλοῦδα-Γιαλοῦ. Ν'Εστ 28 (1940) 1354-55.
1033. *Κυριακίδου Στίλπωνος* Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ (1940) τεῦχ. 2, σ. 86-91.
1034. *Λέτσα Ἀλεξ. Ν.* Ἀπὸ ποῖον δένδρον ἔγινε τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ. ΦάροΒ'Ελλ 2 (1940) 163-171.
1035. *Κακριδῆ Ί.* Καινέας. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 79-82. = Ὁ δαμασμός των αδαμάστων. Ν'Εστ 33 (1943) 392 [παραδ. 2].

1036. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ὁ Ἰούδας εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 3-32.
1037. — Ὁ περὶ Οἰδίποδος μῦθος. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 196-209.
1038. *Καρᾶ Σίμ. Ί.* Τί ἀξιζοῦν οἱ ποντιακὲς παραδόσεις. ΧρονΠόν 1 (1943-44) 7-10.
1039. *Σπυριδάκι Κ.* Ἡ Παναγία εἰς τὴν Κύπρον. ΚυπρΣπ 8 (1944) 135-37.
1040. *Φλίππου Δοῖζου* Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς καὶ αἱ κυπριακαὶ θρησκευτικαὶ παραδόσεις. ΚυπρΣπ 8 (1944) 1-15.
1041. *Codellas Pan. S.* The Smerdaki. Journal of American Folklore. Vol. 58, N° 229 (1945) 236-244.
1042. *Chrysanthis Kypros* The personification of Plague and Cholera according to the Cypriots. Folk-Lore, τόμ. LVI (1945) 256-266.
1043. *Ρωμαίου Κ. Α.* Ἀχνάρια ἐπάνω σὲ βράχους. ἈρχΘροθσ 13 (1946-47) 209-227. — Προσθήκη εἰς τὰ «ἀχνάρια ἐπάνω σὲ βράχους». Αὐτόθι, τόμ. 14 (1947-48) 374-76.

θ'. Αἰνίγματα - λογοπαίγνια

1044. *Βαλαβάνη Ἰωάννου* Αἰνίγματα χωρίων Κερασσοῦντος καὶ Οἰνός [20]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 149-50.
1045. *Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπινίκης* Αἰνίγματα [128]. Θρακ 13 (1940) 354-365.
1046. (*Ψωμαδάκη Αικ. — Ροδανάκη Ἰω.*) Αἰνίγματα ἐκ Σητείας [88]. (Συλλογὴ Συλλόγου «Βιτζέντζου Κορνάρου»). ἘπΚρητ Σπ 4 (1941) 236-40.
1047. *Παπαδάκη-Κασσιέρη Ειρήνης* Τραγούδια καὶ αἰνίγματα Πλάκας Ἀποκορώνου [25]. ἘπΚρητΣπ. 4 (1941) 211-12.
1048. *Κωνσταντινίδου Π. Γ.* Αἶνιγμα (Σουρμένων). ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 92.
1049. *Νυμφοπούλου Μιλτ.* Αἰνίγματα Σάντας [25]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 147.
1050. *Ζαφειρίου Νικ. Ί.* Αἰνίγματα [6]. ἈρχΣάμ Α' (1946) 143.
1051. *Σιδηροπούλου Εὐφροσύνης* Αἰνίγματα Κοτυώρων. ἈρχΠόντ 12 (1946) 232-33.
1052. Αἰνίγματα καὶ παροιμίαι μετὰ βάση τὴ δουλειὰ [5]. Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 37.
1053. Γλωσσοδέτες. Τὸ Κυπριόπουλο 1 (1945-46) σ. 40, 111.
1054. *Ἀδαμίδη Μάκη Κ.* Γλωσσοδέτης. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) 80.
1055. *Ζαφειρίου Νικ. Ί.* Γλωσσοδέτες. ἈρχΣάμ 1 (1946) 157.
1056. *Μηνᾶ Χριστ. Χρ.* Γλωσσοδέτες [1]. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) 47.

ι'. Εὐχαι - χαιρετισμοὶ - κατάροι - ὄρκοι - βλασφημίαι

1057. *Σταμούλη-Σαραντῆ Ἑλληνίκης* Εὐχές. ἘρχΘρΘησ 5 (1938-39) 97-104.
 1058. *Παπαδοπούλου Δημ. Κ.* Κατάροι καὶ εὐχαι τοῦ χωρίου Σταυρίν. [κατάροι 150, εὐχαι 34]. ἘρχΠόντ 9 (1939) 92-99.
 1059. *Ὁρφανίδου-Συμινελάκη Μαρίας* Εὐχές... Δοῦρος 3 (1939-40) 942.
 1060. *Λιβαθινοπούλου Ρ.* Ὁ Κεφαλλονίτης μὲ τὸ πλουσιώτερο βλασφημολόγιο καὶ καταρολόγιο. Ἡ «Ἡχώ» 8 (1940) ἀρ. 94 σ. 13-14.
 1061. Τὸ «φασκέλωμα» ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. Ψυχῆ 17 (1941) 104-106.
 1062. *Σταθάτου Ν.* «Κεφαλλονιά καὶ Κεφαλλονίτης». Ἡ Ἡχώ περ. Γ' ἀρ. 8-9 (118-19) (1947), σ. 5 [βλασφημίαι].

ια'. Γλῶσσα

1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κτλ.

1063. *Βίου Στυλ. Γ.* Τὰ ἀνδρωνυμικά ἐν Χίῳ. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 45-46.
 1064. *Βρανούση Δ.* Βηλαρᾶς ἢ Βιλλαρᾶς; Ν'Εστ 26 (1939) 1219.
 1065. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Ζωολογικὸ λεξικό. Ἀνθρωπογνωσία, ὀνοματολογία. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 313-316, σ. 6. — Τὰ θηλαστικά. Αὐτόθι, ἀρ. 316 σ. 6, ἀρ. 317 σ. 6, ἀρ. 317 σ. 6, ἀρ. 318 σ. 6, ἀρ. 320-322 σ. 6, ἀρ. 324-31 σ. 6.
 1066. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Μυλοποταμίτικα ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια. ἘπΚρητ Σπ 2 (1939) 376-77.
 1067. *Χουρμουζιάδου Κ.* Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα Ἰσακίου [Δ'. Κύρια ὀνόματα. Παρωνύμια. Ἐθνικά κλπ.]. Θρακ 12 (1939) 310-16, 321-22.
 1068. *Ἀνδριώτη Ν.* Γλωσσικὴ λαογραφία. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντῶν, Ἀθήναι 1940, σελ. 57-86.
 Κρίσις: Ν'Εστ 28 (1940) 1374 (Κώστας Μαρίνης). ΒΖ 40 (1940) 258 (F. Dölger).
 1069. *Ἀποστολίδου Φ.* Κύρια ὀνόματα κ' ἐπίθετα τῆς Τσαντῶς. Θρακ 13 (1940) 343-353.
 1070. *Γράβα Παν.* Τὰ κουδαρίτικα τῆς Σιάτιστας. Λαογρ 12 (1938-48) 429-447.
 1071. *Καλινδέρη Μιχ.* Τὰ μουχίτικα τῶν Μπλατσιωτῶν. Λαογρ 12 (1938-48) 448-458.
 1072. *Παπαδάκη-Κασσιέρη Εἰρήνης* Τραγούδια καὶ παρωνύμια Πλάκας Ἀποκορώνου. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 422-24.
 1073. *Ἀποστολίδη Φωτ.* Θρακικὴ γλωσσογραφία. Θρακ 16 (1941) 272-277, 283. Κύρια ὀνόματα, μεταφορικαὶ ἐκφράσεις κλπ.
 1074. *Σύδη Θεοδ.* Οὐσιαστικὸ καὶ ἐπίθετο. Ν'Εστ 29 (1941) 513-14.
 Ἐξετάζεται ἡ σημασία τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθέτου εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα.

1075. **Χατζή Αντ. Χρ.** Σκιππετάροι—Šhkirētār. Περί τῆς ἑλληνικῆς ἀρχῆς τοῦ ἔθνικοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλβανῶν. Ἑλληνικά Μελέται 1 (1940) 23-42.
Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 237 (F. Dölger).
1076. **Σταμούλη Α. Α.** Ἐπωνυμία Παναγίας ἐν Θράκῃ. Θρακ 17 (1942) 222-26.
1077. **Κουρτίδη Κωνστ. Γ.** Περί καταγωγῆς τῶν Σουφλιωτῶν ἈρχΘρΘησ 10 (1943-44) 221-24. [Ἐπώνυμα Σουφλιωτῶν].
1078. **Παμπούκη Ί Τ.** Ποντιακά ποικίλα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 72-75.
1079. — Νιώτικα ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 96-98.
1080. **Σουμελίδου Γ.** Παρχαρομάννα - Ρωμάννα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 190-91.
1081. Ἐπωνυμία Παναγίας ἐν Θράκῃ. Θρακ 19 (1944) 309.
1082. **Κληρίδη Ν.** Ὄνομασίες τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος στὴν Κύπρῳ. ΚυπρΣπ 8 (1944) 99-126.
1083. **Σωτηρίου Γ. Α.** Αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ αἱ ἐπωνυμίαι τῶν. Ὅριζοντες 3 (1944) 724-730.
1084. (**Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.**) Ἐπώνυμα Σκεπαστιανῶν. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 162.
1085. — Μετασηματισμὸς κυρίων ὀνομάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 141-44.
1086. **Κεραμοπούλλου Αντ. Δ.** Αἰκατερίνη — Ἑκατερίνη. Ἀθηνᾶ 51 (1941-46) 128.
1087. — Ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ὀνόματος «Βούλγαρος». ΠολἘπιθ περ. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1091-97.
1088. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Τὰ τοπικά ὀνόματα καὶ τὸ σχολαστικὸ Κράτος. Ἱχνη ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας. Νἔστ 35 (1946) 478-481.
1089. **Ζαφειρίου Νικ. Ί.** Κύρια (βαπτιστικά) ὀνόματα ἐν Σάμῳ. ἈρχΣάμ 1 (1946) 90-111. — Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. Αὐτόθι, σ. 112-139 [Ἐν σ. 125-132 πίναξ τῶν μητρωνύμων ἐν Σάμῳ].
1090. — Τοπικά (ἐθνικά) ἐπίθετα τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 140-43.
1091. — Τὰ ἐν Σάμῳ ἐπώνυμα. ἈρχΣάμ 2 (1947) 110-141.

2. Τοπωνύμια

1092. **Ζακυνθηνοῦ Διον.** Σίσια. Ἡ «Ἠχὼ» ἔτ. Ζ' (1938-39) ἀρ. 75-76, σ. 4.
1093. **Στεφάνου Ν(ικολάου) Μ.** Μεγίστη, Κισθίηνη ἢ Καστελλόριζον, τὰ ὀνόματα τοῦ νησιοῦ μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 18 σ. 14-15, ἀρ. 19 σ. 13-14, ἀρ. 22 σ. 13-14, ἀρ. 23 σ. 7-10.
1094. **Τσαμπαρλάκη Ν. Ί.** Τοῦ Ἀράπη ὁ μῶλος. Δοῆρος 2 (1938-39) 603-604.
1095. **Ἀ(μάντου) Κ.** Στρόβιλος. Ἑλληνικά 11 (1939) 292.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 253 (F. Dölger).

1096. **Ἀμάντου Κ.** Ἅγιος Γεώργιος ὁ Διασορίτης. Ἑλληνικά 11 (1939) 330-31.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 253 (F. D(ölger)).
1097. — Ζυγός. Ἑλληνικά 11 (1939) 272.
1098. **Bees (Βέη) Νίκου Α.** Megara - Magara (Zu Hierokles' Synecdemus 645, 12). BNJb 15 (1939) 196-208.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 254 (F. D(ölger)).
1099. **Γεωργακά Δημ.** Τοπωνυμικά. Λαογρ 12 (1938-48) 62-78, 177-194.
1100. — Προσθήκη εἰς τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος Μάνη κλπ. Ἀθηνᾶ 49 (1939) 221-27. — Τὸ Λιτόχωρον. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 225-27.
1101. — Ἑτυμολογικαὶ διασαφήσεις ΛεξικογορΔελτ' Ἀκαδ' Ἀθηνῶν 1 (1939) 78-88.
Περὶ τῶν τοπων. Καλαμάτα, Καισαρεία, Καισαριανή, Χασιά, Ἀθήνα, Θήβα, Πάτρα.
1102. — Über den Ortsnamen Μαλεβός. BZ 39 (1939) 341.
1103. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Μυλοποταμίτικα ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια. Ἑρκρητ Σπ 2 (1939) 375-384.
Εἰς τὰς σελ. 378-380, 381, 384 δημοσιεύονται παραδόσεις 6.
1104. **Ζακυνθινοῦ Διον. Α.** Κεφαλληνίας ἱστορικὰ καὶ τοπωνυμικά. Ἡ «Ἠχώ» ἔτ. Ζ' (1939) ἀρ. 79 σ. 12, ἀρ. 80 σ. 12.
1105. * **Καλογερέση Π.** Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς «Ρεκάτσης». Σπαρχρον 2 (1938-39) ἀρ. φ. 21, σ. 4.
1106. **Κουρμούλη Γ. Ἰ.** Τοπωνυμικά ζητήματα. Α') Τοπωνυμικὸν λεξικὸν τῆς Κρήτης. Β') Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Κάνεβο. ἙρκρητΣπ 2 (1939) 245-55.
1107. **Κυριαζῆ Ν.** Τοποθεσίαι χωρίου Λύση. Πάφος 4 (1939) 203-221.
1108. **Πατριαρχέα Παναγ.** Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου Μαΐνη-Μάνη. Studi byzantini e neoellenici 5 (1939) 525-26.
1109. **Ρωμαίου Κ.Α.Π.** Μεσαιωνικά τοπωνύμια. Ἑλληνικά 11 (1939) 283-291.
Περὶ τῶν τοπωνυμίων: Ἐλος, Πεντεσκούφη.
1110. **Τωμαδάκη Νικ. Β.** Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν σλαβικῶν, ἀρμενικῶν καὶ τουρκικῶν ἐποικήσεων ἐν Κρήτῃ. ἙρκρητΣπ 2 (1939) 7-19.
Ἐξετάζονται καὶ σχετικὰ τοπωνύμια.
1111. **Φαρμακίδου Ξενοφῶντος** Τοπωνύμια. Πάφος 4 (1939) 328-331.
1112. — Τοπωνύμια τοῦ χωρίου Κάρμιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας. Πάφος 4 (1939) 435-441.
1113. **Hill George** Δύο τοπωνυμικά αἰνίγματα. [1] Νεμεσός - Limassol 2) Λευκωσία Nicosia. μετάφρ. Ἄντ. Ἰντιάνου]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 438-446.
1114. **Κωνσταντοπούλου Ν.** Ἑρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις καὶ συμπληρώσεις ἐπὶ τῶν τοπωνυμικῶν Σκοποῦ. ἈρχΘροθσ 6 (1939-40) 209-224.

1115. **Ἀμάντων Κ.** Κρητικά τοπωνύμια. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 223-26.
Κρίσις ΒΖ 40 (1940) 253 (F. D(ölger)).
1116. **Ἀποστολίδου Κ. Μυρτ.** Τὰ ξενοφανῆ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα Pulprudeva, Ploudin - Plovdin, Pulprudena, Plovdin. ἘπΒυζΣπουδ 16 (1940) 252 - 280.
1117. **Θωμοπούλου Ἰακώβου** Ἑρμηνεία ἀρχαίων τοπωνυμικῶν Κεφαλληνίας. Ἡ «Ἠχώ» ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 93 σ. 12-13, ἀρ. 94, σ. 8-9, ἀρ. 95-96 σ. 7-9, ἔτ. Θ' (1940-41) ἀρ. 97 σ. 12-13, ἀρ. 98-99 σ. 11-12
1118. **Καρατζᾶ Σταματ. Κ.** Ἀρχαιοπινῆ καὶ ἄλλα τινὰ τοπωνύμια ἐν μέσῃ καὶ νοτιῷ Εὐβοίᾳ. Ἀθηνᾶ 50 (1940) 237-249.
1119. **Kahane Heinrich und Renée** Italienische Ortsnamen in Griechenland. Athen 1940. 8^{ov}, σελ. XVIII + 379. (Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugr. Philol. hrsg von Nikos A. Bees [Βέης] Nr. 36).
Κρίσις: ΒΝJb 17 (1939-1943) 250-56 (N. P. Andriotis).
1120. **Κουρλιμπίνη Ἀντ.** Τοπωνύμια Ἐλαιχωρίου. Κυν'Επιθ 3 (1940) 37.
1121. **Κυριαζῆ Ν.** Τοπωνυμία Τζελλατζίου. Πάφος 5 (1940) 225-27.
1122. — Σκάλα - Λάρνακας. Πάφος 5 (1940) 286-290, 362-66.
1123. **Μαλεβοῦ Πέτρου** Ὁ Μαλεβός. Κυν'Επιθ 3 (1940) 14.
1124. — Καὶ πάλιν ὁ Μαλεβός. Κυν'Επιθ 3 (1940) 37.
1125. **Παπαχριστοδούλου Χρ.** Τοπωνυμικά Ρόδου. Ὄνόματα ἀρχαίων ἱερῶν στὰ σημερινὰ τοπωνύμια. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον, Ἀθῆναι (1940), σ. 321-330.
1126. **Πλάτωνος Νικ. Ε.** Χανιά - Ἀιχανία. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 227-235.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 254 (F. D(ölger)).
1127. * **Σμυρλή Μανόλη** Διατὶ γράφεται ἡ λέξις Βέροια μ' ἓνα ρ. Βέροια (1939), σελ. 38.
Κρίσις: Μακεδ. 1 (1940) 606 (Α. Σιγάλας)).
1128. **Φαρμακίδου Ζ. Π.** Τοπωνύμια τοῦ χωρίου Ἐγκωμης (Νέας - κόμης) τῆς ἐπορχίας Ἀμμοχώστου. Πάφος 5 (1940) 132-33, 149-50.
1129. **Χατζῆ Ἀντωνίου Χ.** Τοπωνυμιολογικά σύμμεικτα. Ἐκατονταετηρῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1837-1937. Ἀθῆναι 1940, σ. 355-360.
1130. — Τρίκαλος - Τρίκη. Ἐπιστ. Ἐπετ. τῆς Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν 3 (1940) 53-71.
Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 237 (F. D(ölger)).
1131. **Ἰντιάνου Ἀντωνίου** Τὸ τοπωνυμικὸ αἶνιγμα «Λεμεσός». ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 326-30.
1132. **Φιοράκη Στέλιου Ἰ.** Οἱ ὀνομασίαι τῶν χωριῶν μας Κράσι, Κερά, Σφενδύλι. Δρῆρος 4 (1940-41) 21-22.

1133. **Ἀμάντου Κ.** Προσθῆκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Λεξικογρ. Δελτίον Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, ἔτ. Γ' (1941) 133-174. [Τοπωνύμια ἐν σελ. 155-160.]
1134. **Βουραζέλη Ἑλένης Α.** Ἀρχιπέλαγος-Αἰγαῖον πέλαγος. Ἐν Ἀθήναις 1941, 8^{ον}, σελ. 80. (Φιλοσοφικὴ Βιβλιοθήκη εἰς μνήμην τοῦ καθηγητοῦ Χριστοῦ Ἀνδρούτσου ἀρ. 9).— Ἀρχιπέλαγος-Αἰγαῖον Πέλαγος. Δωδ' Ἐπιθ 1 (1947) 150-51.
1135. **Ζήση Εὐστρ.** Τοπωνυμικά καὶ διάφορα Αὐδημίου. Θρακ 15 (1941) 392-93.
1136. **Σταμούλη Α. Α.** Τοπωνύμια ἐπαρχίας Σηλυβρίας. Θρακ 16 (1941) 306-10.
1137. **Φαρμακίδου Σ. Π.** Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Μαζωτός. Πάφος 6 (1941) 47-48.
1138. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Οὔρρι ἢ Γούρρι. Πάφος 6 (1941) 158.
1139. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Τσέρι. Πάφος 6 (1941) 204-206.
1140. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Διερώνας. Πάφος 6 (1941) 65-66.— Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Πολεμίδκια. Αὐτόθι, σ. 79-80.
1141. **Φιλίππου Δοῖζου** Ἐτυμολογικά.— Λεμεσός. Πάφος 6 (1941) 139-140.— Ἡ Σταυροκόμη. Αὐτόθι, σ. 173-75.
1142. **Georgakas D.** Griechische Ortsnamen. BZ. 41 (1941-42) 76-90.
1143. **Γριτσοπούλου Τάσου** Τοπωνύμια ἐκ Κλαδᾶ. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) ἀρ. 57-58, σ. 72-73.
1144. **Καλογεροπούλου Διον. Π.** Τὸ Ἀράκλωβον, ἡ ἔτυμολογία του καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς θέσεώς του. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) τευχ. 50-51, σ. 18-20.
1145. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Γύρω ἀπὸ τὸ τοπωνυμικὸν αἵνιγμα «Λεμησός». ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 126-27. (1941-42) 126-27.
1146. **Κληρίδη Ν.** Τοπωνυμικὸ τοῦ Δαλιοῦ. ΚυπρΣπ 6 (1942) 45-64.
1147. **Σπυριδάκι Κ.** Πόθεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Κύπρῳ Κλαρίου ποταμοῦ. ΚυπρΣπ. 6 (1942) 93-95.
1148. **Σταμούλη Α. Α.** Σηλυβρίας τοποθεσία. Θρακ 17 (1942) 226-28.
1149. **Γκλέκα Γ.** Βαμβακοῦ. ΣπαρτΧρον 6 (1942-43) 92.
1150. — Μπασσαράς. ΣπαρτΧρον 6 (1942-43) 155-56.
Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 114 (Νίδας (Νικ. Δασκαλάκης)).
1151. **Ἀμάντου Κ.** Οἱ Σλάβοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. BNJb 17 (1939-1943) 210-221. Τοπωνυμικὴ μελέτη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου: Max Vasmer, Die Slaven in Griechenland.
1152. **Louisidis Louis. L.** Κουτλουμουσίον-Κουτλουμούσι [On the origin of the

- name of the monastery of Mount Athos]. BNJb 17 (1939-1943) 53-60.
1153. **Παπαδοπούλου Χ.** «Ἀρχαδικὰ τοπωνύμια ἐν Πάφῳ». ΚυπρΣπ 7 (1943) 127 [Ἀνακοίνωσις].
1154. **Ἀγγελάκι Ἐμμαν. Ε.** Τὸ χωρίον Ἀρμένιοι Σητείας Κρήτης. Ἱστορικο-τοπογραφικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1944.
Ἐν σελ. 38-61 δημοσιεύεται τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ χωρίου.
1155. **Ἀνδριώτη Νικ.** Λιθορῖκι καὶ Λιθορῖκης. Ν᾽Εστ. 35 (1944) 601.
1156. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Καὶ πάλι γὰρ τὸ Λιθορῖκι. Ν᾽Εστ 36 (1944) 711-13.
1157. — Τὰ τοπικὰ ὀνόματα καὶ τὸ σχολαστικὸν Κράτος. Ἰχνη ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας. Ν᾽Εστ. 35 (1944) 478-481.
1158. **Ζακυθνητοῦ Διον. Α.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ σλαβικαὶ τοπωνυμιαί. Ν᾽Εστ 35 (1944) 485-490, 536-542.
Ἀνετυπώθη εἰς σελ. 15.
1159. **Κακριδῆ Ἰ. Θ.** Καὶ πάλι γὰρ τὸ Λιθορῖκι. Ν᾽Εστ 36 (1944) 768.
1160. **Χατζῆ Ἀντωνίου** Μυζηθρᾶς - Μυστρᾶς. Πνεῦμα περ. Β' ἔτ. Δ' (1944) τεύχ. 13-17, σ. 22-23.
1161. (**Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.**) Τοπωνύμια Σκεπαστιανῶν. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 162.
1162. **Ζακυθνητοῦ Διον. Α.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀθῆναι 1945. 8ον, σ. 67-86.
1163. — Ρωμανία-Ρωμυλία. Ν᾽Εστ 38 (1945) 813-15.
1164. **Καργώτη Γ. Ἰ.** Κυπριακὰ τοπωνύμια. ΚυπρΣπ 9 (1945) 65-76.
1165. **Καλογεροπούλου Διον. ΙΙ.** Περὶ τοῦ ἔτυμου τοῦ ὀνόματος τῶν Σκορτῶν. ΣπαρτΧρον περ. Β' ἔτ. 8 (1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 17-18.
1166. **Χατζῆ Ἀντ. Χ.** Ρουμελία καὶ Βούλγαροι. Ἐπιστήμη 1 (1945) φ. 2, σ. 6-7.
1167. — Ἀθήνη - Κόλουρις. Ἐπιστήμη 1 (1945) φ. 3, σ. 4-5.
1168. — Ἐπίσκοπος καὶ Ἐπισκοπή. Ἐκκλησ. Κήρυξ 1 (1945) 29.
1169. **Καλογεροπούλου Διον.** Ἡ ἱστορία τῆς λέξεως Ἀλφειός. Τὰ Ἐλευσίαια Α' (1946) 25-28.
1170. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Τοπωνύμια τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 175-234. — 2 (1947) 49-104.
1171. **Καργώτη Γ. Ἰ.** Κυπριακὰ τοπωνύμια. Α') περὶ τὴν Χάτζιαν. ΚυπρΣπ Θ' (1945) 65-76. — Β') περὶ τὴν Μαδαρὴν. ΚυπρΣπ 10 (1946) 85-94.
1172. **Κοντολέοντος Ν. Μ.** Ἀρχαῖα τοπωνύμια τῆς Χίου. Ἀθηναῖ 51 (1941) 46) 126-27.
Ταυτίζονται τὰ σημερινὰ τοπων. Καρι(δ)ες πρὸς τὸ ἀρχαῖον Καρίδαι καὶ τὸ Ἀμάδες πρὸς τὸ ὄνομα Ἀμαΐδαι.

1173. **Μακρυνίχαλου Σ. Ι.** Ρωμυλία και ὄχι Ρουμελία. Ν'Εστ 40 (1946) 114-142.
1174. **Μπίρη Κ. Η.** Τοπωνυμικά τῶν Ἀθηνῶν. Ἀθήναι 1945, σχ. 16^{ον}. σελ. 265.
Κρίσις: Ν'Εστ. 39 (1946) 183-185 (Δημ. Ί. Γεωργακάς).
1175. — Τοπωνυμικὲς ἀλήθειες. Ν'Εστ 39 (1946) 371-373.
1176. — Ἡ περιμάχητη Πλάκα. Ν'Εστ 40 (1946) 884.
1177. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Πῶς πρέπει νὰ γράφονται τὰ ὀνόματα τῶν χωριῶν μας [Ρόδου]. Τέχνη 1 (1946) 43-44.
1178. — Ἀρχίπολη — Καλαβάρδα. Τέχνη 1 (1946) 59-62 — Φυτώνυμα τοπωνύμια [Σορωνή] — Μαλώνα]. Αὐτόθι, σ. 83-85.
1179. **Ρωμαίων Κ. Α.** Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Χανιά. Ἀθηνᾶ 51 (1941 - 1946) 95-112.
1180. **Πετροπούλου Δημ. Α.** Ψυρῆς καὶ ψειρῆς. Ν'Εστ 39 (1946) 437.
1181. **Τσέλιον Μιλτιάδου** Τὰ «μπερδέματα» τῆς Πλάκας. Ν'Εστ 39 (1946) 624-25.
1182. **Χατζηγάκη Ἀλεξ. Κ.** Τοπωνυμικά Ἀσπροποτάμου (Πίνδου). Ν'Εστ 40 (1946) 1165-66.
1183. — Ἐξήγηση τῆς ὀνομασίας «Κωθώνι». Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Β' χρόν. 13 (1946) 128.
1184. **Χατζῆ Ἀντ. Χ.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Ἐπιστήμη 2 (1946) φ. 4 σ. 3, φ. 5 σ. 3-4, φ. 6 σ. 4-5.
1185. **Κατσουροῦ Ἀντ. Φλ.** Τοπωνύμια τῆς Νάξου. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 75-83, 94-103, 108-114, 123-136.
1186. **Καψαμπέλη Γιάννη** Τὸ τοπωνυμικὸ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Πάν 17 (1947) 64-65.
1187. **Κόλια Γ. Τ.** Ἡ σημασία τῶν τοπωνυμίων. Ὁ Πάν 17 (1947) 97-98.
1188. **Μέγα Γ. Α.** Ἀνατολικὴ Ρουμελία. Ν'Εστ 41 (1947) 501-502.
1189. **Οἰονόμου † Γεωργ. Μ.** Ἡ προελληνικὴ Δωδεκάνησος. Προελληνικά τοπωνύμια. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 133-36.
1190. * **Παπαϊωάννου Μ. Μ.** Γόλος-Βόλος καὶ τὰ συγγενῆ σλαβικὰ τοπωνύμια στὴν Ἑλλάδα. Ἀθήνα 1947. 8^{ον}, σελ. 23.
1191. **Παπαϊωάννου Μ. Μ.** Δασκαλιό - Σκολιό. Τ' φράγκ' τ' ἄλωνι. Ὁ Πάν 17 (1947) 28-32.
1192. — Σκολιό - Φράγκου ἄλωνι. Ὁ Πάν 17 (1947) 99-100.
1193. **Πλάτωνος Νικολ. Ε.** Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικόν, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πόλεων καὶ φρουριῶν τῆς Κρήτης. ΚρητΧρον 1 (1947) 239 - 255.
1194. **Ρωμαίων Κ.** Τὸ Σκολιό, ἡ τρίτη κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Πάν 17 (1947) 48 - 52. — Τὰ ὀνόματα τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου. Αὐτόθι, σ. 124-28.

1195. **Σαμάρα Π. Ί.* Τοπωνύμια Λέσβου. Γλωσσολογική μελέτη Α'. Μυτιλήνη 1947, σελ. 19.
1196. *Σταυρινίδη Ν.* Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῆς τουρκοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Κρητ Χρον 1 (1947) 84-122.
1197. *Σωτηρίου Μιλτιάδη Γ.* Γύρω στὸν Ὑμηττό. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Γ' χρόν. 14 (1947) 66.
Περὶ τῶν τοπωνυμίων: Κοντοπήγαδο, Γύρισμα, Στεφάνια.
1198. *Χαβιαρᾶ Νικήτ. Δ.* Ἡ Νουλιὰ. Συμαϊκὸν Βῆμα, ἀρ. φ. 110 (22 Ὀκτ. 1947), σ. 1-2.
Κρίσις: Δωδ'Ἐπιθ Α' (1947) 396 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
1199. *Χατζῆ Ἀντων. Χ.* Ἀκάδημος (Ἀπόλλων)—Ἀκαδήμεια. La Croix 1 (1947) 112-19.
1200. — Τῆλος-Ἐπισκοπή. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 8-9.
1201. — Εὐβοϊκὰ τοπωνύμια (Μέρος Α'). Πανευβοϊκὰ 1 (1947) 2-4.
1202. — Πελοπόννησος—Μορέας (ὄρος). Νέοι Δρόμοι 6 (1943) ἀρ. φ. 69-71 σ. 19-23 καὶ Ἐπιστήμη 3 (1947) 100-103.
1203. *Ψυχογιῶ Ντίνου Δ.* Ἑτυμολογικὲς παρερμηνεῖες. Βωμός 1 (1947) 91-93, 129-31.

ιβ'. Λαϊκὸν θέατρον

1204. **Heilsberg A.* Ein Keilschrifttext, der älteste Mimus der Weltliteratur und seine Auswirkungen. (Sonderabdruck aus «Theater der Welt») 16 S. 8.
Κρίσις: BNJb XV (1939) 261-63 (Bruno Meissner).
1205. *Νάκη Ν.* Ἐνας λαϊκὸς καλλιτέχνης. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 182, σελ. 3 καὶ 10.
1206. *Κακούρη Κατερίνας Ί.* Προαισθητικὲς μορφὲς θεάτρον. (Ἀθήναι) 1946. 8ον, σελ. ιβ' + 192.
Κρίσις: Ν'Ἐστ 41 (1947) 316-17 (Γιάνν. Σιδέρης). Κυπρῶν Γράμμ 12 (1947) 123-24 (Κ. Προυσιῆς).
1207. *Κονόμου Ντίνου* Τὸ λαϊκὸ θέατρο στὴ Ζάκυνθο· (σελίδες ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ ζακυνθινοῦ θεάτρον). Γέννηση καὶ χαρακτηρισμὸς τοῦ ζακυνθινοῦ λαϊκοῦ θεάτρον. ἘπτανΦύλλα, ἔτ. 1946 ἀρ. φ. 2-3 σ. 41-44, ἀρ. φ. 4 σ. 45-50.

ιγ'. Δημῶδη βιβλία

1208. *Ἀμαριώτου Μαρίας* Ἡ περισταμένη. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 313-23.
Στιχούργημα περὶ τοῦ θρήνου τῆς Παναγίας διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

1209. **Κριαρά Ἐμμ.** Κριτικά καὶ ἄλλαι περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἐρωτοκρίτου παρατηρήσεις. ΕΜΑ 1 (1939) 5-42.
1210. — Ληλασία τῆς Παροικίας τῆς Πάρου (κρητικὸν ποίημα τοῦ 17^{ου} αἰῶνος). Ἄθηνᾶ 48 (1938) 119-162.
Κρίσις: ΒΖ 39 (1939) 225 (F. D(ölger)).
1211. **Παπανικολάου Κώστα Ἰω.** Φλώριος καὶ Πλατζιαφλώρα. (Βυζαντινὴ Βιβλιοθήκη ἱστορικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων, ἀρ. 3), Ἄθηναι 1939. 8^{ον}, σελ. 172.
Κρίσις: ΒΝJb 16 (1940) 227-28 (G. Soyter).
1212. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Τὸ ἄσμα τοῦ σειμοῦ ἐν Κρήτῃ (1508). ΒΝJb 15 (1938-39) 58-65.
1213. **Ζώρα Γ.** Ἄνεκδοτον «ποίημα τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος μισερ Μαρη Φαλιέρου». ΕΕΠΕ 3 (1940) 13-30.
Κρίσις ΕΜΑ 1 (1939) 141-47 (E. Κριαράς).
1214. — Ποίημα παραινετικὸν Μαρίνου Φαλιέρου (ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Ἄμβροσιανοῦ κώδικος Υ, 89 sup.). ΕΕΠΕ 3 (1940) 149-166.
1215. — Ἱστορία καὶ ὄνειρο τοῦ Φαλιέρου. ΕΕΠΕ 3 (1940) 311-20, 373-85.
1216. **Κριαρά Ἐμμ.** Γύπαρις, κρητικὸν δράμα. Πηγαὶ - κείμενον. Athen 1940, 8^{ον}, σελ. ι' + 272 (Texte und Forschungen zur Byzantinisch.-Neugr. Philologie, Nr. 39).
Κρίσις: ἘπΒυζΣπ 17 (1940) 318-320 (Γ. Κ. Σπυριδάκης). ἘπΚρηΣπ 4 (1941) 251-260 (Μ. Ι. Μανούσκακας). Ν'Ἐστ 33 (1943) 314-17 (Γ. Μέγας). Ν'Ἐστ 33 (1943) 506-507 (Ἐμμ. Κριαράς). ΒΝJb 17 (1939-43) 243-49 (Στ. Γ. Καψωμένος). ΒΖ 43 (1950) 40-41 (F. D(ölger)).
1217. **Κριαρά Ε.** Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀχιλλιδος. Ἄθηνᾶ 50 (1940) 175-96.
1218. — Κριτικά καὶ λεξιλογικά εἰς τὰ «Ἐρωτοπαίγνια». Ἄθηνᾶ 51 (1941) 5-14.
- 1218α. **Μέγα Γεωργίου** Τὸ πρότυπον τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» Ν'Ἐστ 32(1942) ἀρ. τεύχ. 373, σ. 42-44.
Κρίσις: ΒΖ 43 (1950) 67 (F. D(ölger)).
1219. **Ζώρα Γ. Θ.** Ἀλφάβητος τῆς Ξενιτείας (ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Ἀθηναϊκοῦ κώδικος, ἀρ. 535). Ν'Ἐστ 34 (1943) 913-919.
1220. **Μέγα Γ.** Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Κριτικὴ ἔκδοσις. (Ἄθηναι 1943). 8^{ον}, σ. 195.
Κρίσις: Ν'Ἐστ 34 (1943) 1156-60 (Γ. Ζώρας). Ἐφ. «Ἐλεύθερον Βῆμα» 25 Ἀπρ. 1943, ἀρ. 7382, σ. 1 (Κ. Θ. Δημαράς). Ἐφ. «Ἡ Πρωΐα» 27 Μαΐου 1943, ἀρ. 18174, σ. 1 (Κ. Βάρναλης). Ἐφ. «Ἡ Πρωΐα» 3 Ἰουν. 1943, ἀρ. 18180, σ. 1 (E. Κριαράς).
1221. **Γρηγορίου ἡγουμ. Μαχαιρά** Ὁ Θρηγὸς τοῦ καρραβιοῦ. ΚυπρΓραμμ 10 (1945-46) 27-33.
Τὸ κείμενον ἐκ χειρογρ. τοῦ 18 αἰ. ἐν σελ. 28-32.

1222. **Ζώρα Γεωργ. Θ.** Ποιήματα άγνωστού ποιητοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1945. 8^{ον}, σελ. 15 [ποιήμ. 6].
1223. — Κείμενα καὶ γλῶσσα τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ. Ν᾽Εστ 40 (1946) 1201-1204.
1224. **Μαρκάκη Πέτρον** «Πρωικολόγος». Μιά δημοτική παραλλαγή ἑνὸς πεζογραφήματος τοῦ 12^{ου} αἰῶνος. Ἀθήναι 1946, σελ. 16 (Ἔκδοσις περιοδικοῦ «Νέοι Δρόμοι».)
1225. **Μέγα Γεωργ. Α.** Κείμενον καὶ γλῶσσα τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ. Ν᾽Εστ 39 (1946) 528-36, 596-604.
1226. **Κριαρᾶ Ἐμμ.** Ἡ ρίμα θρηνητική τοῦ Ἰωάννου Πικατόρου. EMA 2 (1940) 20-69.
Κρίσις: Κρητ. Χρον. 1 (1947) 206-214 (Μ. Μανούσακας). BZ 43 (1950) 395 (F.D(ölger)).
1227. **Μανούσακα Μαν.** Ἀνέκδοτα ἰντερμέδια τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου. ΚρητΧρον 1 (1947) 575-580.
1228. **Μαρκάκη Πέτρον** Τὸ μεσαιωνικὸ εἰδύλλιο «Ἡ Εὐμορφη Βοσκοπούλα», σὰν δημοτικὴ παραλλαγή στὴν Ἀπειρανθο τῆς Νάξου. Φιλολ. Πρωτοχρονιὰ 1947, σελ. 137-144.

4. Μουσικὴ καὶ χοροὶ

1229. **Βαριαδάκη Ἰωάννου** Ὁ Νυφιάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περὶχώρα. Ὁ Ἀποκριάτικος στὸ Κέραμο καὶ τὰ περὶχώρα. ΠερΣ᾽Αργ 1 (1939) 154-55.
1230. **Δαμπελὲτ Γεωργίου** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ ἡ αἰσθητικὴ καὶ μουσικο-θεωρητικὴ ὑπόστασις του. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 19, σ. 62-70.
1231. — Γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν δημῶδη μουσικὴν. (Οἱ φυσικὲς πηγὲς τῶν ἑλληνικῶν κλιμάκων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἁρμονίας). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 22, σ. 390-98.
1232. — Γύρω ἀπὸ τὴν δημοτικὴν μας μουσικὴν. Οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ (ἡ κυριαρχοῦσα μορφή καὶ ἡ ἔνορχήστρωσις τους). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 23, σ. 466-471.
1233. — Γύρω ἀπὸ τὴν δημοτικὴν μας μουσικὴν. (Γιὰ τοὺς συλλέκτας τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 25, σελ. 27-32.
1234. **Μεταλλινοῦ Στάθῃ** Ὁ «Καγκελευτὸς» τῆς Ἰερισσοῦ. Μακεδ᾽Ημ 15 (1939) 267-272.
1235. **Μιραμπὲλ Ἀντρέα** Τὸ νεοελληνικὸ λεξιλόγιον τῆς μουσικῆς. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 114 (1939), σ. 4-5.
1236. **Φωτιάδου Δημήτρη** Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. ΝΓράμμ περ. Β', ἀρ. 119 (1939), σ. 3.
1237. **Ἀργαίου Ἀρέθα** Τὸ Μουσικὸν Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 277-78.

1238. **Σακελλαρίου Χ.** Ἑλληνικοὶ χοροί. Συλλογὴ Χ. Σακελλαρίου. Ἀγγλικαὶ μεταφράσεις Θ. Στεφανίδη. Ἀθήνα (1940). 8ον μέγ. ἄ. σ. [φύλλα 61]. Δημοσιεύονται 50 ἄσματα χοροῦ μετὰ μουσικῆς καὶ ἀπλοὶ τινες χοροὶ ἐπίσης οἱ βηματισμοὶ 10 χορῶν.
1239. Δίσκοι φωνογράφου θρακικῶν τραγουδιῶν. Θρακ 15 (1941) 385.
1240. **Τόμπολη Σώζον** Τὰ τέσσαρ' ἀδέρφκια. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 139.
1241. **Καλομοίρη Μανώλη** Ἡ μουσικὴ καὶ τὸ λαϊκὸ μοτίβο. ΠειρΓράμμ 2 (1942) 182.
1242. **Δαμπελὲτ Γεωργίου** Οἱ ξένοι συλλέκται δημοτικῶν μας ἄσμάτων. Πειρ Γράμμ 2 (1942) 120-23.
1243. **Ξενίτα Ξ. (Ξ. Ἀκογλου) - Καρᾶ Σ.** Τὰ κάλαντα [Τὰ κάλαντα, τὰ Φῶτα, ὁ κῦρ Θωπέκης. Μοιρολόγι Σταυρί]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 129-130.
1244. — Ποντιακὴ μουσικὴ. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 152, 177, 188, 202-203, 230-31, 268. — Χρόν 2 (1945-46) 314, 348, 389, 434, 487.
1245. — Χριστουγεννιάτικα ἄσματα σὲ τούρκικη γλῶσσα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 94-95
1246. **Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.** Σημειώματα 3) Τὰ θρακικὰ τραγούδια. Ἀρχ ΘρΘησ 10 (1943-44) 304.
1247. **Μιχαηλίδου Σόλωνος** Ἡ κυπριακὴ λαϊκὴ μουσικὴ. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 115-126.
1248. **Ἀνθία Τεύκρου** Μουσικὸ Ἐγκόλλιο. Ἐθνικὰ λαϊκὰ καὶ ἐργατικὰ τραγούδια. Τόμ. Α' (Δεύτερη ἐκδοσὴ) σελ. 60. τόμ. Β' σελ. 36. Λευκωσία-Κύπρος 1945. Δημοσιεύεται ἡ μουσικὴ καταγραφὴ 10 δημοτ. ἄσμάτων. Τόμ. Α'. σελ. 21 ἀρ. 8, σ 23. ἀρ. 9, σ. 25 ἀρ. 10, σ. 26 ἀρ. 11, σ. 29-30 ἀρ. 12, σ. 32-33 ἀρ. 14. — Τόμ. Β'. σελ. 8-10 ἀρ. 2, σ. 11-12 ἀρ. 3, σ. 21-22 ἀρ. 8, σ. 23-24 ἀρ. 9.
1249. **Μουστοξύδη Θ. Μ.** Τί εἶναι ὁ χορός. Γράμμ 7 (1945) 209-225.
1250. **Ἀκογλου Ξεν. Κ.** Τραγούδια τῶν Κοτυώρων ΜακεδΘρΦύλλ 1 (1946) 34-41, 99-103. [μουσ. 12 ἄσμ.].
1251. — Τραγούδια τῶν Κοτυώρων σὲ μεταγραφὴ ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ παρασημαντικὴ σ' εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ. Π. Ε. Φορμόζη καὶ Ἰ. Γ. Ξάνθου. Θεσσαλονίκη (1946). 8ον. σελ. 8. (Μελέτες γιὰ τὴ λαϊκὴ μουσικὴ καὶ τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι. Διεύθ. Π. Ε. Φορμόζη. Φυλλάδ. 1).
1252. **Baud-Bovy S.** Ροδίτικη μουσικὴ. Τέχνη 1 (1946) 182-83.
1253. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Ὁ Πλάτανος, τὸ πλατανιώτικο νερὸ καὶ ὁ πλατανιώτικος χορός. ἈρχΣάμ 1 (1946) 144-151.
1254. **Καλομοίρη Μανώλη** Ὁ ἄγνωστος μουσουργὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. ΝἘστ 40 (1946) 713-721.

1255. *Καλομοίρη Μαν.* Ὁ ἄγνωστος μουσουργὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ καὶ οἱ πρόδρομοι τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Πρακτ' Ἀκαδ' Ἀθηνῶν 21 (1946). Ἐν Ἀθήναις 1950, σ. 274-290.
1256. *Μιχαηλίδη Γιάγκου* Ψυχολογικὰ πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν κυπριακῶν τραγουδιῶν. Κυπρ Σπ 10 (1946) 45-52.
1257. — Εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα στὴν ἔκδοσι τῆς μουσικῆς τῶν κυπριακῶν χορῶν. Κυπρ Σπ 10 (1946) 197-207. [6 μουσ. καταγραφαί].
1258. *Σταματιάδου Α.* Ἡ λαϊκὴ μουσικὴ. ἘλΓράμμ ἀρ. 51 (1946), σ. 276. Ἄρθρον περὶ τῆς συλλογῆς τῶν μελωδιῶν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.
1259. *Βασιλειάδου Σώτου* Ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσικὴ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 3, σ. 88-89.
1260. * *Baud-Bovy Samuel* Chansons populaires Grecques du Dodecanèse, recueillies et harmonisées par... (Edition Henn Genève). Κρίσις: Ν'Εστ 41 (1947) 382 (Λέανδρ. Κ. Παλαμᾶς).
1261. *Δάση Δ.* Ὀλίγα περὶ ἔξοχικῶν χορῶν Ζακύνθου. Παγκεφ' Ἡμ 4 (1947) 119-120.
1262. *Μεργιὲ Μέλπωσ* Ὁ Λουκόπουλος καὶ τὸ μουσικὸ λαογραφικὸ Ἄρχεῖο. ἘλΓράμμ ἔτ. 1947 ἀρ. 59, σ. 21-22, 30.
1263. *Poniridis Georges* La musique Grecque. L'HellCont I (1947) 498-502.

Ε'. Κοινωνικὸς βίος.

1. Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Γέννησις, γάμος, τελευτὴ.

1264. *Φαρμακίδου Σ. Π.* Ὁ τοκετὸς παρὰ Κυπρίοις πρὸ πεντηκονταετίας. Πάφος 4 (1939) 72-76.
1265. *Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.* Κυπριακὰ ἔθιμα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 107-8. Δοξασαί καὶ ἔθιμα περὶ τὸ παιδίον καὶ εἰς τὸν νεκρόν.
1266. *Ζήση Εὐστ.* Προλήψεις ἐγκυμοσύνης Αὐδημίου. Θρακ 13 (1940) 333-34.
1267. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλλην. Λαογραφίας. Κεφ. Γ'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ παιδίον. ΕΛΛΑ, Α (1939) 120-142.— Κεφ. Ε'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν γάμον. Αὐτ. Β' (1940) 118-165.— Κεφ. Σ'. Τὰ κατὰ τὴν τελευτήν. Αὐτ. 166-205.
1268. *Ξενίτα Ξένου* Ἡ βάφτιση στὰ Κωτύωρα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 12-15.
1269. *Τόμπα Ἀγγέλου* Ἔθιμα καὶ ἔσματα ἀρραβῶνων εἰς τὸ Καβακλή (Θράκης). Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 283-88.
1270. *Χουρμουζιάδου † Καλλ.* Τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν

- Μετροῶν καὶ Ἀθύρων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘροθσ 7 (1940-41) 66-133.
 Δημοσ. ἔτι παίγνια 71, ἕσμ. 69 κλπ.
1271. **Κουρτίδου Κ.** Ἔθιμο ἀρραβίωνων ἐπαρχίας Διδυμοτείχου. ἈρχΘροθσ 5 (1938-39) 270.
1272. Ὁρφανίδου **Μαρίας** Ἔθιμα στοὺς γάμους. Δρῆρος 2 (1938-39) 444-50.
1273. **Δαφέρομον Γεωργ. Φ.** Ὁ λυρατζῆς στὸ γάμο—ὁ γάμος—τὸ ψῆκι τοῦ γάμου. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 332 σ. 7.—ἔτ. 1940 ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 335 σ. 7, ἀρ. 336 σ. 7, ἀρ. 337 σ. 7, ἀρ. 338 σ. 7, ἀρ. 339 σ. 7, ἀρ. 340 σ. 7, ἀρ. 341 σ. 7, ἀρ. 342 σ. 7, ἀρ. 343 σ. 7, ἀρ. 344 σ. 7.
1274. **Ζήρα Γιάννη Α.** Τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου εἰς τὸ Πλάτσι. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 171-75.
 Δημοσ. καὶ ἕσματα 10.
1275. **Κουτσογιαννοπούλου Δημ.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου παρὰ Ποντίους. Θεσσαλονίκη 1939. 8^{ον}, σελ. 22.
 Κρίσεις: Λαογρ 12 (1938-1948) 332 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
1276. **Παπασταύρου Χρ. Β.** Τσάμικος γάμος στὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Ἡπειρωτικὴ ἠθιογραφία εἰς πράξεις 4 καὶ εἰκόνες 8. Ἀθῆναι 1939. 8^{ον}, σελ. 90.
1277. **Σ.** Γάμοι, βαφτίσια καὶ γλεντοκόπια στὴν Εὐβοία. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 821 σ. 22 καὶ 41, ἀρ. φ. 823 σ. 24.
1278. **Δάππα Τάκη** Τσοπάνικος γάμος τοῦ 1841. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 21, σ. 19-20.
1279. **Γκαβανᾶ Δημ.** Πῶς τραγουδοῦνε τὰ προικὰ στὴν περιφέρεια Κοζάνης. Φάσβ'Ελλ 2 (1940), 89-93. [Ἄσμ. 7].
1280. **Λέτσα Ἀλεξ.** Ὁ γάμος ἐν Βογατσικῶ. Μακεδ Α' (1940) 123-189.
 Δημοσ. καὶ ἕσματα 36.
1281. **Λιουδάκη Μαρίας** Ὁ γάμος στὴν Κρήτη τώρα καὶ παλιά. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 327-411 [καὶ 19 παροιμ. ἐν σελ. 331, 345, 347, 348, 356, 357, 378, 408-9].
 Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 240 (F. D(ölger)).
1282. **Μηλιώρη Νικ. Ε.** Λαογραφικὰ Βουρλών. ΜικρΧρον 3 (1940) 356-367.
 Περιγραφή τῶν ἔθιμων τοῦ γάμου. Δημοσ. ἔτι μαντικὴ, λατρεία καὶ δίστιχα 7.
1283. **Οἰκονόμου † Κ. - Σιγάλα Α.** Γαμήλια ἔθιμα ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ. 1 (1940) 264-276.
1284. **Στάλιου Ἀμαλίας** Ἔθιμα καὶ ἐνδυμασίαι τῆς Κομοτινῆς. Θρακ 13 (1940) 321-329.
 Δημοσ. ἕσμ. 5, παίγν. 2 καὶ ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον καὶ τὴν γέννησιν.
1285. **Ἀθανασιάδου Εὔστ.** Ἔθιμα Σάντας. ἈρχΠόντ 11 (1941) 108-115.
 Περιέχεται καὶ ὕλη περὶ κοινῶν. ὀργανώσεως, ἐνδυμασίας, χορῶν.

1286. **Ἀθανασίου Νίκου Β.** Οἱ γάμοι στὰ Σουλιωτοχώρια. ἩπΓράμμ 1 (1944) 187-90, 229-32.
1287. **Παπαζήση Χρ.** Ποιμενικοὶ γάμοι στὰ Θεσσαλικά βουνά. ΘεσοΓράμμ 1 (1945) ἀρ. 4, σ. 6.
1288. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Τραγοῦδια τοῦ γάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 306-308.
1289. **Καμμᾶ Παντ. Α.** Ὁ τηλιακὸς γάμος. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 384-88.
1290. **Κριτωτάκη-Ριανοῦ Ἰω. Μ.** Ἡ προξενεὶα [ἐν Κρήτῃ]. Ραδάμανθυς 32 (1947) ἀρ. 556, σ. 3-4.
1291. **Συρνάκη † Γερασ.** Ὁ γάμος εἰς τὴν Πάτμον. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 155-58, 236-39, 311-13.
1292. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Λίγα ἀπὸ τὰ ἔθιμα καὶ τὰ τραγοῦδια τοῦ γάμου στὴν Χάλκη [5]. Δωδ'Επιθ (1947) 148-49.
1293. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Τὰ κατὰ τὴν ταφὴν τῶν βυζαντινῶν βασιλέων. ἘπΒυζΣπ 15 (1939) 52-78.
1294. **Λιουδάκη Μαρίας** Ἡ τελευταία στὴν Κρήτῃ. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 403-427.
1295. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Βυζαντινῶν νεκρικὰ ἔθιμα. ἘπΒυζΣπ 16 (1940) 3-80. Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 231 (F. D(ölger)).
1296. **Λουκάτου Δημ.** Λαογραφικαὶ περὶ τελευταίας ἐνδείξεις παρὰ Ἰωάννη τῷ Χρυσοστόμῳ. ΕΛΑ 2 (1940) 30-117. Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 309 (F. D(ölger)).
1297. **Πατριαρχέα Βασ. Δ.** Ὁ θρῆνος τοῦ νεκροῦ. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 38-39 σ. 978-988, ἀρ. 40 σ. 1040-49.
1298. **Turchi Nicola** Κόλυβοι ε περιδείπνον. Studi Bizant. e Neoell. VI σ. 244-45. (Atti del V Congr. Internazionale di Studi Bizantini. II Roma 1940).
1299. **Κάνθου Θεοδότ. Χρ.** Τὸ στοίσιωμα. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 407. Δοξασία περὶ στοιχειώσεως τοῦ νεκροῦ.
1300. **Ἀχιλλέα Φιλίππου** Δεισιδαιμονίες. Πάφος 6 (1941) 106.
1301. **Παπαχαράλαμπος Γ. Χ.** Περιδείπνα. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 18.
1302. **Παπακώστα Ἀγγέλου Ν.** Λαϊκὲς ὀνομασίες καὶ ἐκφράσεις γιὰ τὸ θάνατο καὶ τοὺς νεκροὺς στὴν Ἡπειρο. ἩπΓράμμ 1 (1944) 255-58.
1303. **Ζευγώλη Γ.Δ.** Ὁ Χάρος στ' Ἀπεραθίτικα μοιρολόγια. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 33-35

2. Θρησκευτικὴ ζωή.

Λαϊκὴ λατρεία

α'. Συλλογαὶ

1304. **Ἀτζέμη Κωνστ. Ε.** Χολιάς γιὰ δὲ χολιάς. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39)

- ἀρ. 16 σ. 11-12, ἀρ. 17, ἀρ. 18 σ. 12, ἀρ. 19 σ. 6, ἀρ. 20 σ. 19, ἀρ. 21 σ. 18, ἀρ. 22 σ. 15.
1305. *Αύγερινου Κώστα* Ἡ πρωτοχρονιά. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 87.
1306. *Δεληγιάννη Β. Ν.* Τὰ ἀναστενάγια στὸ χωριὸ Κωστῆ τῆς περιφερείας Ἀγαθουπόλεως Ἄν. Θράκης. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 129-132.
1307. *Ζήση Ε(ὐστρατίου)* Ἡθῆ καὶ ἔθιμα εἰς τὴν Θράκην. Ἡ Συζήτησις περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 58-60.
Ἐθιμα Χριστουγέννων
1308. *Λουκάτου Δημ. Σ.* Τὸ πάρκο. Ἡ Ἡχὼ ἔτ. Ζ' (1939) ἀρ. φ. 77-78, σ. 6-7. Στολισμὸς τοῦ πάρκου (=ἐξέδρας) κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων.
1309. *Πετροπούλου Δ. Α.* Τὰ ἀναστενάγια. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 136-142. [Ἄσμ. 1].
1310. *Ρωμαίου Κωνστ.* Αἱ Ἀπόκρεω. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 21.
1311. *Στεφάνου Νικ. Μιχ.* Πασχαλιά. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 16 σ. 17-18, ἀρ. 18 σ. 19-20, ἀρ. 19 σ. 17-18, ἀρ. 20 σ. 13-15.
1312. Πρωτομαγιά στὶς Ἐπιβάτες. Θρακ 12 (1939) 332.
1313. *Ἀποστολίδου Φωτίου Γρ.* Ὁ Ἀγγιάννης ὁ Κουλτουρμουσιανός. Θρακ 12 (1929) 328-331.
1314. *Βασιλειάδου Β. Κ.* Ἡθῆ καὶ ἔθιμα Κυδωνιῶν. Τοπικαὶ πανηγύρεις. Μικρ Χρον 2 (1939) 361-369.
1315. *Γιαγιάς τοῦ «Μπουκέτου» Τῆς* Ἡ πρωτομαγιά στὴν Ἑλλάδα. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 792 σ. 50 καὶ 67.
1316. *Κ. Μ. Κ.* Ἡ Κύπρος καὶ ἡ θάλασσα. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1072.
1317. *Δαογράφου* Τὰ πασχαλινὰ αὐγά. (Ἄγνωστα ἑλληνικὰ ἤθῆ καὶ ἔθιμα). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 788 σ. 18, φ. 789 σ. 46.
1318. *Λουκάτου Δημ.* Νυφοῦλες. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 134 (1939) 11.
Ἐθιμα τῆς 24 Ἰουνίου.
1319. *Μαγκριώτου Ι.* Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τοῦ χωρίου Εὐκαρίου. Θρακ 12 (1939) 323 - 327.
1320. *Μαράτου Ἀλίκης* Σπετσιώτικη λαογραφία. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1045.
1321. *Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.* Λαογραφικὰ γύρω ἀπὸ τὸ Μάρτη. ΝΓράμμ. περ. Β' ἀρ. φ. 122 (1939) σ. 5.
1322. *Νικολοῦδη Γεωργ.* Συμβολὴ εἰς τὸ χιακὸν λεξικόν. ΠερΣ'Αργ 1 (1939) 174 - 77.
Ἐν σ. 176 - 7 περιγραφὴ τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου εἰς Ποταμιάν.
1323. *Παϊδούση Μικὲ* Θαυματουργοὶ Ἅγιοι. Ἱατρικὴ Μονῶν, Ἁγιάσματα. ΠερΣ'Αργ 2 (1939) 70 - 71.

1324. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Τὰ Θρακικὰ ἀναστενάγια. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 144 (1939) σ. 8 καὶ 15. — Τὸ πανηγύρι τῆς Πέτρας. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 151 (1939) σ. 6 καὶ 11.
1325. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Τὸ Δεκαπενταύγουστο στὴ Θράκη. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φύλλ. 141 (1939), σ. 3.
1326. *Περιπλανωμένον Τοῦ* Ὁ κλήδωνας στὴ Μακεδονία (Ἡ Νεράϊδα τοῦ Μπλατσιοῦ). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 800, σ. 66 καὶ 70.
1327. *Σεφερλή Π. Δ.* Οἱ ἅγιοι Σαράντα. ΣπαρτΧρον ἔτ. Β' (1939) ἀρ. 19, σ. 11-12.
1328. *Σπανδωνίδη Εἰρήνης* Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939, σ. 85-96 354-57: τοῦ Μάη, Κάλαντα κ.λ. [Περιγραφή σχετικῶν ἐθίμων].
1329. *Σταματιάδου Νεοφ.* † *Ἀρχιμ.* Πῶς ἐορτάζονται τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν Κορωνοφωλεᾶν Δ. Θράκης. Θρακ 11 (1939) 345-46.
1330. *Σταμ(ατίου) Σταμ.* Σιφνιώτικες πρωτοχρονιές. Μπουκέτο 19 (1939) ἀρ. φ. 774, σ. 6 καὶ 68.
1331. — Ἡ Παναγίης τῆς Λέσβου. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 775 σ. 7-8.— Φῶτα... Φωτεινά. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 776, σ. 7-8.— Νησιώτικες ἀποκοηές. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 781, σ. 7-8.— Παράξενες ἀποκοηές στὴ Λέσβο. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 782, σ. 7-8.— Ὁ Καρνάβαλος τῆς... Καθαρῆς Δευτέρας. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 783, σ. 7-8. [Δημοσ. καὶ 5 ἄσματα].
1332. *Φαρακλᾶ Δαντῆ* Ἡ Ἀποκοηὰ στὸ σαμιώτικο χωριό. Σαμῆμερ. ἔτ. 1939, σ. 201-204.
1333. — Πῶς γίνονται τὰ βρεχτὰ (χουσαῖφι). [Ἐθιμον τῆς Πρωτοχρονιάς]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25, σ. 6.— Πρωτοχρονιὰ στὸ νησαί μας. Αὐτόθι, ἀρ. 27, σ. 7-8.
1334. *Μελανοφρύδη Π. Η.* Λαϊκὸν ποντιακὸν ἐορτολόγιον. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 16-22. [Ἄσμ. 2].
1335. *Μεταλλεΐδη Μιχ.* Τὸ πανηγύρι τοῦ Ἀη-Λιαῖ τῆς Μοχώρας. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 175-76.
1336. *Ξενίτα Ξένου* Οἱ νηστεῖες (Κοτυώρων). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 62-67.
1337. *Φωστηροπούλου Ἀγ.* Ἀερεμίτσα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 60.
Πανηγυρις εἰς τὸ παρεκκλήσιον Ἀερεμίτσα τῆς Ἴμερας Πόντου.
1338. *Γιοφύλλη Φώτου* Τὸ Πάσχα στὰ νησιά μας. Ναυτῆλλ. 11 (1939-40) 1487-88. [Δημοσ. καὶ ἄσματα 2].
1339. — Ἀποκοηές στὴν Ἑπτάνησο. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 29-30, σ. 44.
1340. *Λέκκα Νικ. Γ.* Λαογραφία ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πηγῶν. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 27-28 σ. 13-15, ἀρ. 29-30 σ. 10-11, ἀρ. 31-32 σ. 12-13, ἀρ. 33-34 σ. 8-9.

1341. **Μ.Α.Κ.** Ἡ Ἀποκριὲς καὶ ἡ Καθαρὴ Δευτέρα. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 29, σ. 15-16.
1342. **Μαθιουδάκη Γ.** Ἀνήμερα τῷ Χριστουγέννω. Δρῆρος 3 (1939-40) 825-28.
1343. **Πιτυνάκη Μανώλ.** Ὁ κλήδωνας στὰ χωριά μας. Δρῆρος 3 (1939-40) 985-987. — 14 (1940-41) 25-29.
1344. **Ρουσιᾶ Μαρίκας** Ἀνιστόρητη ἱστορία. Κυπρῆ Γράμμ 4 (1939-40) 432-437. [Παράδοσις περὶ Καλλικαντζάρων].
1345. **Σταμ(ατίου) Σταμ.** Οἱ ραγκουτσαρέοι τῆς Μακεδονίας. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-1940) ἀρ. 27-28, σ. 26.
Τελεταί χοροὶ κλπ. μετῆμφισομένων κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου (7 Ἰανουαρ.).
1346. **Ἀβραμίδου Σταύρου Γ.** Ἡ γιορτὴ τῆς εὐλογίας τῶν σταφυλιῶν. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 58-60.
1347. Ἡ ἁγία Σαρακοστή. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 838, σ. 44.
1348. Ἡ 1η Μαΐου. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 845, σ. 6.
1349. Τί τρῶνε στὴν Ἑλλάδα τὴν πρωτοχρονιά (Ἡ βασιλόπητα). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 6 καὶ 50.
1350. Τὸ ἀρνὶ τοῦ Πάσχα. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 843, σ. 51.
1351. **Ἀύγερινου Κώστα** Ὁ Μάρτης. Κυν' Ἐπιθ. 3 (1940) 14.
1352. **Βαφείδου Νικόλα** Μερικαὶ συνήθειαι Διδυμοτείχου. Θρακ 13 (1940) 335-342.
1353. **Γιαγιάς τοῦ «Μπουκέτου»** Ἄγνωστα χριστουγεννιάτικα ἤθη καὶ ἔθιμα. (Τὸ πάντρεμμα τῆς φωτιᾶς). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 14 καὶ 49.
1354. **Ἐξαδακτύλου Χρ.** Ὁ Μάρτιος. Πιάφος 5 (1940) 227-28.
1355. **Ζ.** Ἐθίμα Σαμοκοβίου. Θρακ 13 (1940) 386-389.
1356. **Ξένου Τοῦ** Ἡ Ἀπόκριες στὴ Λέσβο. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 835, σ. 36.
1357. **Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.** Τὰ Φῶτα στὴ Θράκη. Ἡ Νεολαία, ἔτ. Β' (1939-1940) 426-27.
1358. **Σ.** Ἡ Ταικνοπέφτη στὴν Κρήτη. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 834, σ. 44 [Δημοσιεύονται καὶ ἄσματα 2 καὶ δίστ. 6].
1359. **Σμυρλή Λώλη** Ὁ χορὸς τῆς φωτιᾶς. Μακεδ' Ἡρῶ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 4-5]
1360. **Σπυριδάκη Κωνστ.** Ἐθίμα λαϊκῆς λατρείας καὶ δοξασίαι ἐκ Κατσιδονίου Σητείας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 417-420.
1361. **Συλβίου** Λαογραφικὰ Σμύρνης. Ὁ κλήδωνας. Μικρὸ Χρον 3 (1940) 390-406. [Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα 186 ἀπὸ σ. 396-406].
1362. **Τουργούτη Χ. Ν.** Ὁ Ἅγιος Βασίλειος ζευγολάτης. Ν' Ἐστ 27 (1940) 56.
1363. **Τριανταφυλλίδου Φ. Γ.** Πῶς γιορτάζονται οἱ ἀποκριεὲς στὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 106-108.

1364. *Τριανταφυλλίδου Φ. Γ.* Πῶς γιορτάζεται ὁ Λάζαρος στὴν περιφέρεια Ζαγορίου. Φάρβ'Ελλ ἔτ. Β' (1940) 125-129.
Δημοσ. καὶ ἄσματα 2.
1365. *Ροδοσίου Ν.* Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος μου Ὁρτάκιοϊ (Ἄδριανουπόλεως). Τὰ Δημήτρια (ὁ Μπέης). Θρακ 13 (1940) 311-320.
1366. † *Σωφρονίου ἐπισκόπου Ἐλευθερουπόλεως* Ἡ πυροβολία τῶν Ἀναστενάρηδων. Ψυχ'Ερ. 16 (1940) 178-179.
1367. *Χουρμουζιάδου Ἀ.* Αἱ τελεταὶ τῆς ἀκαΐας τῶν Βραχυμάνων εἰς τὸν Αἴμον. Τὰ Ἀναστενάρια. Ψυχ'Ερ. 16 (1940) 53-57.
1368. *Δεληγιάννη Β. Ν.* Τὸ χατζηλήκι στὰ Κουβούκλια Προύσης. ΜικροΧρον 2 (1939) 400-420.
Δημοσ. καὶ ἄσματα 10, παραδ. 2.
1369. Φλογάρα. Θρακ 15 (1941) 321.
1370. Ἡθογραφικὴ ἐορτὴ εἰς Κομοτινὴν. Θρακ 15 (1941) 389-390.
Ἔθιμον τῆς Μεγ. Παρασκευῆς μεθ' ἐνὸς ἔσματος.
1371. *Μιχαὴλ Σταύρου* Ἡ πῆττα τοῦ ἁγίου Φανουρίου. Πάφος 6 (1941) 207-208
1372. *Παπαχαλαμάπους Γ. Χ.* Ἀπαρχαί. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 19.
1373. *Σταμούλη Σαραντῆ Ἑλπινίκης* Ἀπὸ τὰ ἀγιάσματα τῆς Θράκης. Θρακ 18 (1943) 219-290.— 19 (1944) 308-309.— 20 (1944) 210.
1374. *Γκλέκα Γεωργ.* Πυρολατρεία. ΣπαρτΧρον 7 (1943-44) ἀρ. 73-74, σ. 171.
1375. *Δίβα Χρ.* Ὁ Μάρτιος. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44) 202-205.
Δημοσ. καὶ δευσδαίμονες δοξασίαι καὶ 14 παροιμίαι.
1376. *Παμπούκη Ἰ. Τ.* Νιώτικος Ἄϊ Γιώργης. ΧρονΠόντ (1943-44) 11-12 36-39.
Δημοσ. ἔτι παραδόσεις, παροιμίαι καὶ ἄσματα.
1377. *Σταμούλη Σαραντῆ Ἑλπιν.* Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 17, 21-23, 27, 28, 34, 55, 57, 60-61, 63. [Φυτὰ εἰς λατρευτικὰς ἐνεργείας].
1378. *Δίβα Χρ.* Ὁ Ἀπρίλιος - ὁ Μάϊος. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 17-21.— Ὁ Αὐγούστος. Αὐτόθι, σ. 57.
1379. — Ὁ Φεβρουάριος. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 262-63.
Δημοσ. ἔτι ἄσματα 2, δίστ. 6 καὶ παροιμίαι 6.
1380. *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Σαράντα Ἐκκλησιῶν παναγύρια καὶ ἀγιάσματα—Ἐσνάφια—Γειτόνια—Χατζιλίκι—Νείρατα—Ρακί-κέφια. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 163-166.
1381. — Ἀπὸ τὶς ἐορτὲς τῆς Τυρινῆς (Στενιμάχου). ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 162-163.

1382. *Κανδηλάπη (Κάνεως) Γ. Θ.* Ἡ τελετὴ τοῦ «Λουτροπί» τ' Ἀϊ Γιάννε». ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 387-88.
1383. *Καπίστρα Ἰ.* Σημειώματα. Ἀναστενάρια. ἈρχΘροθισ 12 (1945-46) 233-35.
1384. Λαογραφικὰ τοῦ Μάρτη. Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 11.
1385. *Δεληγιάννη Βασιλ.* Ἀναστεναρίων παραποίησις. ἈρχΘροθισ 14 (1947-48) 350-353.
1386. — Ἡ τήρησις τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου Συμεών. ἈρχΘροθισ 14 (1947-48) 361-364.
1387. *Δεληγκάνη Κ.* Ὁ λειδινὸς ἐν Αἰγίνῃ. Κῆρουξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 8, σ. 7-9.
1388. *Δημητρίου Νικολ.* Ἀποκρηῆς στὴ Σάμο. ἈρχΣάμ 2 (1947) 160-164.
1389. *Καμυᾶ Παντελῆ* Τηλιακὰ παναύρια. Τὸ παναῦρι τ' Ἀη Παντελέμονα. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 99-103.
Δημοσ. καὶ 43 δίστιχα.
1390. — Ἀπὸ τὴν τηλιακὴ λαογραφία. Τὸ κοκκινάδι. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 152-153.
Ἔθιμον τῆς Λαμπρῆς.
1391. *Καπίστρα Σωτηρίου Ἰ.* Τ' ἀναστενάρια στὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Ἐλένης Σεροῶν. ἈρχΘροθισ 14 (1947-48) 348-350.
1392. *Καρανικόλα Σωτηρ.* Ἡ Μεγαλοβδομάδα καὶ τὰ γιαπράκια τῆς Μεγάλης Πέφτης. Συμιακὸ ἔθιμο. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 154.
1393. — Συμιακὰ λαογραφήματα. Ὁ Αὔγουστος εἰς τὴν Σύμην. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 272 - 76, 316-317.— Οἱ Κήηδες. Αὐτόθι, σ. 443-44.— 2 (1948) 21-22.
1394. *Μαρίνη Κ.* Οἱ φωτιῆς τ' Ἀγιάννη. ἘλΓράμμ. περ. Β' ἔτ. 1947 ἀρ. 2, σ. 33.
1395. *Μαρκόπολι † Μιχ. Ἰακ.* Ναξιακὰ Χριστούγεννα. Ναξ'Ἀρχ 1 (1947) 148-151.
1396. *Μπίτα Διλῆς Γ.* Τὸ κόψιμο τῆς κουλούρας στὴ Ζάκυνθο. Παγκεφ'Ἡμερ 4 (1947) 179-181.
- 1396a. *Παπακώστα Ἀγγ.* Οἱ Παναγιῆς τοῦ Παποδιαμάντη. Ἀθήναι 1947. 8ον, σ. 32.
1397. *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Οἱ πιτερᾶδες στὴ Θράκη. Ν'Ἐστ 41 (1947) 343-345.
1398. *Πετροπούλου Δ. Ἀ.* Λαϊκὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καὶ λαϊκὴ λατρεία. Ὁ Πάν 17 (1947) 61-62.
1399. *Σπάλα Πάνου* Πάσχα Ἑλλήνων. Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 235.
1400. *Τάρη Ἰ. Δ.* Τὰ κόλλιντα στὸν Αὐγερινὸ (Βοῖου Κοζάνης). Καλλιτέχνης 1 (1947) 17-18.
1401. *Φρ. Πῶλ. Γρ.* Τὰ χελιδόνια. Ναυτ'Ἐλλ ἔτ. 19 (1947) ἀρ. 178, σ. 15.

2. Μελέται

1402. **Ἀγγελομάτη Χρ. Ἐμμ.** Χριστιανικά ἔθιμα. Ἦως ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 25-26, σ. 23.
Μελέτη περὶ τῶν κατὰ τὸ Δωδεκαήμερον ἐθίμων.
1403. **Κουρτίδου Κωνστ. Γ.** Τὰ ἀναστενάγια καὶ ἡ σκυλοδυτήτρα ἢ διονυσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 90-95.
1404. **Κριτωτάκη Ἰ. (Ἰ. Ριανοῦ)** Ἡ πρωταπριλιά. Δρῆρος 2 (1938-39) 657-59.
1405. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Ἀπολιχνίσματα [Κυλίστρος. Τὸ νερὸ κοιμᾶται]. Ν'Ἐστ 25 (1939) 380-81.
1406. **Liungmann Waldemar** Einige Worte über das Kukerispiel in Hagios Georgios und zwei damit zusammenhängende Namensserien. BNJb 15 (1939) 21-28.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 238 (F. D(ölger)).
1407. **Μέγα Γεωργίου** Ὁ Ἐθνασίου ζευγολάτης. Ν'Ἐστ 25 (1939) 36-38.
1408. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Οἱ Καλλικάντζαροι. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 110 (1939) σ. 12.
1409. — Οἱ ἀποκριεὶς στὴ Δωδεκάνησο. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 116 (1939) σ. 14.
1410. **Σεφερλῆ Παναγ. Δ.** Οἱ Ἅγιοι Σαράντα. ΣπαρτΧρον ἔτ. Β' (1939) ἀρ. 19, σ. 11-12.
1411. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Ὁ ἀριθμὸς τεσσαράκοντα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέρους Ἑλλησι. Ἐν Ἀθήναις 1939. 8ον, σελ. ιε' + 109.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 238 (F. D(ölger)).
1412. **Φαλταῖς Κ.** Ναοὶ καὶ λατρεῖαι τοῦ Διονύσου ἐν Σκύρῳ. Ἀθήναι 1939. 8ον, σελ. 24.
1413. — Αἱ σημεριναὶ Ἀπόκρεω καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ναυτ'Ἐλλ 10 (1909) 891-92.
1414. **Κριτωτάκη Ἰ. (Ἰ. Ριανοῦ)** Αἱ ἀπαρχαὶ καὶ ἡ εὐλόγησις τῶν σταφυλῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν 6 Αὐγούστου. Δρῆρος 3 (1939-40) 748-751.
1415. — Τὰ κόκκινα αὐγά. Δρῆρος 3 (1939-40) 943-44.
1416. **Μπόγρη Δημ.** Ἡ βραδεία τοῦ Ἁγίου Νικολάου (δουλέξις). Ναυτ'Ἐλλ 11 (1939-40) 1353-1355.
1417. **Παπαχαλαμάπους Γ. Χ.** Κυπριακὰ ἔθιμα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 107-08.
1418. Ἡ πρωταπριλιά καὶ ἡ ἱστορία της. (Τὰ πρωταπριλιάτικα ψέματα). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 840, σ. 38.
1419. (**Girard**) Τὰ «ἀναστενάγια». Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Ψυχ'Ἐρ. 16 (1940) 2-8.

1420. **Καμπούρογλου Δ. Γ.** Ἀθηναϊκὴ πρωτομαγιά. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τεύχ. 2, σ. 18.
1421. — Ὁ ἀναθεματισμὸς τῆς εὐθυμίας (τὰ κούλουμα). Ν᾽Εστ 27 (1940) 353-54.
1422. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Πρωτομαγιά. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τεύχ. 2, σ. 58-63.
1423. **Λουκάτου Δημ.** Ὁ ἅγιος τῶν βουνῶν. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 190, σ. 10.
1424. **Μπαλάνου Δημ.** Τὸ φυτικὸν βασίλειον ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τεύχ. 2, σ. 16-17.
1425. **Πατριαρχέα Β. Δ.** Τὰ Δωδεκαήμερα. Μῦθοι καὶ παραδόσεις. Ἐν Ἀθήναις 1940. 8ον, σελ. 20. (Ἱστορικῶν μελετημάτων, τεύχ. Β'. — Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιόδ. «Ἡώς», τεύχ. 27-28, Ἰανουάριος 1940).
1426. **Τανάγρα Ἀγγέλου** Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἷμον. Τὰ Ἀναστενάγια, ἑλληνικὸν ἔθιμον. Εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναβίωσις του; Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 67-74.
1427. — Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἷμον. Οἱ Ἀναστενάγηδες. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 81-88, 103-110.
1428. — Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἔθιμου τῶν «Ἀναστενάγηδων». Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 98-100.
- Γίνεται λόγος περὶ τῶν τελεσθέντων εἰς Μελίκην καὶ Μαυρολεύκην τῆς Μακεδονίας.
1429. — Τὰ Ἀναστενάγια. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 114-123, 131-137.
1430. (**Thornton Φιλίππου**) Ἡ ἀκαΐα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἷμον. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 18-28. — Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἷμον. Τὰ ἀναστενάγια. Αὐτόθι, σ. 34-42.
1431. **Φίλιππα Σπ. Ν.** Οἱ Ἀναστενάγηδες. Ν᾽Εστ 27 (1940) 704-705.
1432. **Χατζηϊωάννου Κ.** Ἐπιβιώσεις τοτεμισμοῦ στὴν Κύπρο. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον. Ἀθήναι 1940, σ. 99-106.
1433. **Μαζαράκη Εὐσταθ. Δ.** Ἔθιμα τῆς πρωτοχρονιάς. Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα... Ὁρίζοντες 2 (1943) 666-68.
1434. **Μακρυνιχάλου Στεφάνου Ἰ.** Ὑπολείμματα τῆς λατρείας τοῦ Ἀδώνιδος ἐν Μυκόνῳ. Ὁ Κραντωνέλλος. Πρακτ᾽Ακαδημ᾽Αθηνῶν 16 (1941) 229-232.
1435. **Σωτηρίου Γ. Α.** Αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ αἱ ἐπωνυμίαι των. Ὁρίζοντες 3 (1944) 724-730.
1436. **Ρωμαίου Κωνστ. Ἀθ.** Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης. Ἀναστενάγια. Τελετὴ τῆς Τυρινῆς Δευτέρας. ἈρχΘρησ 11 (1944-45) 1-131.
Κρίσις: Γράμματα 9 (1946) 123-124 (Δημ. Σ. Λουκάτος).

1437. *Ζώη Λεωνίδου Χ.* Τὸ κόψιμο τῆς κουλλούρας. Ἑπταν. Φύλλα ἔτ. 1946, σ. 61-62.
1438. *Κορδάτου Γιάννη Κ.* Καταγωγή καὶ διαμόρφωση τοῦ τοτεμισμοῦ. Τὰ Ἑλευσίνα ἔτ. 1946, σ. 59-63.
1439. *Παπαχριστοδοῦλου Χ.* Ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στὴ Ρόδο. Τέχνη 1 (1946) 144-46, 168-69.
1440. *Φωτιάδου Εὐαγγ. Π.* Ἡ Πρωτοχρονιά. Πολ'Ἐπιθ περ. Δ' τόμ. Γ' (1946) 69-71.
1441. *Θεοφανείδου Βασ. Ἰ.* Εἰσαγωγή στὴν ἀποκριάτικη ποίηση τῆς Σάμου. ἌρχΣάμ 2 (1947) 225-231.
1442. *Μιχαλοπούλου Φάνη* Τὸ «τριήμερο τοῦ Πάσχα» κα' ἡ γιορτὴ τοῦ Θεοσείου. Ν'Ἐστ 41 (1947) 584-86.
1443. — Ἡ καταγωγή τῶν Χριστουγέννων. Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 101-104.
1444. *Παπαχριστοδοῦλου Χ.* Κουδουνάτοι — Καμουζέλλες — Καρναβάλια. Τέχνη 2 (1947) 51.
1445. *Πετροπούλου Δημ.* Φυσιολατρικὸ ἀντίκρουσμα. Ὁ Πάν 17 (1947) 33-34.
1446. *Σιταρᾶ Ἀ.* Λαογραφικά. Α' Μαδύτου. ἌρχΘρΘησ 13 (1946-47) 228-237

3. Κοινωνικὴ ζωὴ.

α'. Κοινωνικὴ ὀργάνωσις

1447. *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Οἱ ὀνομασίες στὶς Σαράντα Ἐκκλησίες. ἌρχΘρΘησ 5 (1938-39) 142-44.
Ἔθιμα ὀνομαστικῶν ἑορτῶν. Δημοσ. καὶ ἄσματα 3.
1448. *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Τὰ ἐσνάφια τῶν γεμενετζήδων, καβάρφιδων, κουντουράδων στὶς Σαράντα Ἐκκλησίες. Τὰ γειτόνια. Τὸ ρακὶ κεφί. ἌρχΘρΘησ 11 (1944-45) 166-173, 177-179.
1449. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Ἡ Οἰκογένεια. Αἱ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκογενείας ὑλιστικαὶ θεωρίαι καὶ τὰ σύγχρονα διδάγματα τῆς Ἐθνολογίας. Ἐν Θεσσαλονίκη 1939. 8ον, σελ. 45.
Κρίσις: ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 27 σ. 205 (τῆς Συντάξεως [Ἄρ. Καμπάνης]).
1450. *Μέγα Γεωργ. Ἀ.* Ζητήματα Ἑλλήν. Λαογραφίας. Κεφ. Α'. Ζητήματα ἀφορῶντα τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. ΕΛΑ 1 (1939) 100-109.
1451. *Πηνιάτογλου Λαζ.* Τὸ πρωτεῖον τῆς οἰκογενείας. Δοκίμιον κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας. Ἀθῆναι 1938. 8ον, σελ. XI + 235.
Κρίσις: Πρακτ. Ἑλλήν. Ἀνθρῶπ. Ἐταιρ. ἔτ. 1941, σ. 3-4 (Ἰ. Κούμαρης).

1452. *Κορδάτου Γιάννη* Ἡ ἀρχαϊκὴ μορφὴ τῆς οἰκογενείας. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 165 σ. 3, ἀρ. φ. 166 σ. 3-4, ἀρ. φ. 167 σ. 3.
1453. *Λαμέρα Κ.* Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας δημογεροντιῶν. Μικρ Χρον 3 (1940) 1-73.
1454. *Μανίκη Ἀντώνη Ν.* Τὸ συνάφι τῶν ταβερνιαρέων εἰς τὴν προεπαναστατικὴν Ὑδραν. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ἔτ. Η' (1940) 17-19.
1455. *Παπαλεξανδρῆ Γ.* Πρῶτες μορφές τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ γάμου. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 177 σ. 5, ἀρ. 178 σ. 3.
1456. *Πηγιάτογλου Λαζ.* Ἐνα γράμμα. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 170, σ. 10.
1457. — Ψυχανάλυσις καὶ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 29, σ. 309-319.
1458. *Πετροπούλου Δ. Α.* Ἐθιμα συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Ε'-Σ' (1943-44) 59-85.

β'. Λαϊκὸν δίκαιον

1459. *Μαύρου Γεωργ.* Αἱ περὶ δικαίου ἀντιλήψεις τοῦ Χιακοῦ λαοῦ. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 63-69.
1460. *Ἀπαλοδήμου Παναγ.* Προικοσύμφωνο τοῦ Κοσμά. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 76.
1461. *Γκίνη Δημ.* Τὸ ἐξ ἐθίμων δίκαιον τῶν Χίων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἑλληνικά 11 (1939) 299-306.
1462. *Πατριαρχέα Βασ. Δ.* Ἡ αὐτοδικία ἐν Μάνη. Ἱστορικὴ, γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ συμβολή. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 23, σ. 450-65. [Ἀνετυπ. εἰς σ. 20. 8ον].
1463. *Ζήση Εὐστρατίου* Τρία ἔγγραφα τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας. Θρακ 13 (1940) 251-57.
Πωλητήρια καὶ προικοσύμφωνα.
1464. *Σιγάλα Ἀντωνίου* Πατριαρχικαὶ πράξεις καὶ φερμάνια καὶ ἄλλα τινὰ ἔγγραφα. Μακεδ. 1 (1940) 277-323.
Ἐκτὸς σελ. 296 κέξ. δημοσιεύονται προικοσύμφωνα, διαθῆκαι, συμφωνητικὰ κλπ.
1465. *Γενεράλι Ἐμμ.* Ἰερά μὲν τῶν Ἀσωμάτων Ἀμαρίου Κρήτης. ἘπΚρητΣπ (1941) 49-66.
Δημοσιεύονται ἔγγραφα ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἐν συμφωνητικὸν διαλύσεως γάμου.
1466. *Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.* Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. ἈρχΣάμ 1 (1946) 112-139.
1467. *Δέλλα-ρόγκα Ἰ. Ν.* Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 36-42.

1468. *Κατσουροῦ Ἄντ. Φλ.* Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου. Ναξ. Ἄρχ 1 (1947) 8-13.
1469. Σιφναϊκὰ προικοσύμφωνα. Ραδάμανθους περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τεῦχ. 4 (530), σ. 6.

4. Παιδικὴ ζωὴ

α'. Παιδιαὶ

1470. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Ἀπολιχνίσματα (Σβούρα). Ν' Ἔστ 25 (1939) 380.
Περὶ τῆς παιδιᾶς ἢ σβούρα.
1471. *Ἀποστολίδου Δημ.* Παιδιαὶ τῶν ἑλληνοπαίδων τοῦ Πόντου. ΠοντΦύλλ 3 (1838-40) 67-68 [Μελέτη].
1472. *Πετροπούλου Δ. Α.* Τζιβοντό ἢ τζίβαρ'. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 240.
1473. *Ἀθανασιάδου Εὐστ.* Παιγνίδια Σάντας [45]. ἌρχΠόντ 11 (1941) 116-129.
1474. *Ζήση Εὐστρ.* Παιγνίδια Αὐδημίου [22]. Θρακ 15 (1941) 306-317.
1475. *Μελανοφρέδη Παντελῆ* Παιγνίδια Χαλδίας [45]. ἌρχΠόντ 11 (1941) 97-107.
1476. *Παπαχαράλαμπος Γ.* Ἀρχαῖα παίγνια παρὰ τοῖς σημερινοῖς Κυπρίοις. ΚυπρΣπ 7 (1943) 95-102.
1477. *Ρωμαίου Κ. Α.* Τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν καὶ ἡ σημασία γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. ΣπαρτΧρον 7 (1943-44) ἀρ. 73-74, σ. 163-165, 168.
1478. *Eckert Georg* Griechische Fadenspiele. Thessaloniki 1944. 8ον, σελ. 21 (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien. Heft 6.)

III. ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Γενικὰ καὶ σύμμεικτα

1479. *Χάρρις Κ.* Θαλασσινὲς «Τρύπες τοῦ Ἄδου». Ναυτ' Ἐλλ. 14 (1939-40) 1297.
1480. Τὰ πασχαλινὰ αὐγά. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 842, σ. 22 καὶ 61.
1481. Ἡ τύχη ἢ παντιοδύναμη. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 828, σ. 21 [παραμῦθι].
1482. (*Buschan Georg.*) Τὸ αἵνιγμα τῆς πυροβυσίας. Ψυχ' Ἐρ. 16 (1940) 146-153.
1483. Ἡ μαγεία κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Αἱ «μάγισσαι» τοῦ Varbois. Ψυχ' Ἐρ. 17 (1941) 11-13, 59-62.
1484. Ἡ δοκιμασία τοῦ ὕδατος πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν μάγων κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Ψυχ' Ἐρ. 17 (1941) 74-75.

1485. Φαινόμενα ἀκαΐας. Ψυχ'Ερ 17 (1941) 57-59.
 1486. Ἡ βασκανία ἀνὰ τοὺς διαφόρους λαούς. Ραδάμανθς περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 7 (533), σ. 6.

Β'. Λαογραφία τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

1. Βουλγαρική λαογραφία

1487. **Gerard André** Vieilles coutumes Bulgares. Les danseurs du feu. «Illustration» Παρισίων. Μετάφρασις ὑπὸ **Σπύρου Μ. Σταμούλη**: Οἱ Ἄνασθενάριοι τῆς Θράκης. Ἡ Συζήτησις περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 173-74.
 1488. (**Πανῶφ Πέτρον**) Ἡ πυροβασία εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Ψυχ'Ερ 16 (1940) 162-64. [Μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμαν. περιοδ. Signal].
 1489. ***Gerov B.** Zur Frage der altbulgarischen Form des Namens der Stadt Saloniki. Sofia 1939.
 Κρίσις: BNJb 17 (1939-43) 256-257 (N. P. Andriotis).
 1490. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ἔχουν οἱ Βούλγαροι ἔθνικὸν ἔπος; Ἀθῆναι 1946. 8ον, σελ. 44. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων).
 1491. **Πρωτοψάλτη Ἐμμ. Γ.** Ὁ πολιτισμὸς τῶν γειτόνων (ὅπως φαίνεται σὲ δημοτικὸν τοὺς τραγοῦδι). Ἐργ'Ἐστ περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 230-31.

2. Σερβική λαογραφία

1492. ***Mazon André** Documents, contes et chansons slaves de l'Albanie du Sud. Paris 1936. (Bibliothèque d'études balkaniques. V.), 8ον σ. 461.
 Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 327-330 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
 1493. **Παπαγεωργίου Ἀλέκου Γ.** Ὁ Στέφανος Κουμανούδης, μεταφραστὴς σερβικῶν λαϊκῶν τραγοιδιῶν (ἔξι ἀνέκδοτες μεταφράσεις). Ν'Ἐστ 26 (1939) 912-914.
 1494. Τῆς ξενητεῖας. Μακεδ'Ἠχώ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 5. ἄσμ. 1].

3. Ρουμανική λαογραφία

1495. **Cartoian N.** Cartile populare in literatura românească. Vol. II Epoca influenței grecești. București 1938. 8ον, σελ. 450 (=Τὰ λαϊκὰ βιβλία εἰς τὴν Ρουμανικὴν λογοτεχνίαν. Τόμ. Π. Ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως).
 Κρίσις: ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 22, σ. 409-412 καὶ ΕΜΑ 1 (1939) 124-137. (N. Γ. Σβορώνος).
 1496. **Fleury Jean** Ὁ διάβολος στὴ Ρουμανία (τὰ ὄργια τῶν δαιμονολατρῶν μέσα σὲ μιὰ σπηλιά). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 802, σ. 50 καὶ 70.
 1497. **Σβορώνου Ν. Γ.** Τ' ἀνασθενάρια εἰς Ρουμανίαν. ἈρχΘροθσ 7 (1940-41) 365-367.

4. Τουρκική λαογραφία

1498. *Πντικιάκη Μανώλ.* Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Κρήτης. Δοῦρος 4 (1938-39) 516-520.
1499. Τουρκικὲς παροιμίαι [6]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 796, σ. 28.
1500. **Αγογλου Ξενοφ. Κ. (Ξ. Ξενίτα)* Ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοτυώρων. Ἀθήνα 1939.
Ἐν σ. 383-384 δημοσ. 10 ἄσματα τουρκικά.
1501. **Kösemihal Mahmut. R.* Le mouvement musical dans les pays balkaniques. Ankara (Ancyre) 1937 in 8° de 367 p. avec planches (Texte en Turc).
Κρίσις: BNJb 15 (1939) 264 - 265 (E. Borrel).
1502. **Μαζτᾶ Ι. Χρ.* Ἐμμετρὲς ἱστορίαι τοῦ Ναση-εδ-ντιν Χότζα. Λευκωσία Κύπρος 1939. 8ον, σελ. 90.
1503. *Μανέντα Τάκη* Τουρκικὰ ἔθιμα. Ἡ Συζήτησις 4 (1939-40) 15. [Ἐθιμα τελευτῆς].
1504. *Παπάζογλου Ἀβραὰμ* Γαμήλια ἔθιμα τῶν Τούρκων τῶν Ἀλταίων. Μακεδ'Ἡμερ 14 (1939) 113-118.
1505. — Τὰ στοιχεῖα στὴν τουρκικὴ λαογραφία. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 209-220.

Γ'. Λαογραφία ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

1. Ἀγγλικὴ λαογραφία

1506. Ἑγγλέζικες παροιμίαι (Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὲς, ἢ πιὸ ἔξυπνες καὶ πιὸ πρωτότυπες παροιμίαι τῶν Ἀγγλων, τῶν Σκώτων καὶ τῶν Οὐαλλῶν) [29]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 52.
1507. Ἀγγλικὲς παροιμίαι [11]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 830, σ. 25.
1508. *Lindsay T. F.* Πρωτομαγιάτικα ἔθιμα στὴν Ἀγγλία. Ἀγγλ'Ἐπ 2 (1946-47) 118-119.
1509. *Burn Andrew-Robert* Τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια τῆς Σκωτίας. Γράμμ 10 (1946-47) 59-66. [Μὲ εἰσαγωγικὸν σημείωμα ὑπὸ Δ. Σ. Λουκάτου].
1510. *Μαλαθούρα Ἰωάνν.* Ἀγγλικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικά, μὲ μετάφρασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ παράθεσιν ἀντιστοίχων ἑλληνικῶν. Athens (1946). 8ον, σελ. η' + 119.

2. Λαογραφία τῶν Βαλτικῶν λαῶν

1511. **Kurtz Edith* Heilzauber der Letten in Wort und Tat. Zusammen- gestellt und übersetzt von — I. Allgemeines. Siechtum magischen Ur-

sprungs. Innere Krankheiten. Riga 1937. 8^{ον}, σελ. 185. (Veröffentlichungen der Volkskundlichen Forschungsstelle am Herder-Institut zu Riga. Band. V).

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 167-68 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1512. Ἡ μεγάλη ἀγάπη (χριστουγεννιάτικο φινλανδικὸ παραμῦθι). Μπουκέτο 16 (1639) ἀρ. φ. 825, σ. 14 καὶ 54.

3. Γαλλικὴ καὶ Βελγικὴ λαογραφία

1513. **Μιστροῦλ Φρ.** Ὁ Ζαοζαὶ στὸν Παράδεισο. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 824, σελ. 3-4. [παραμῦθι].— Ὁ ἀρχιπεταλωτής. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 825, σελ. 3-5. [Παράδοσις].
1514. **Νεὲ Νεοβάλ Ζεράρ** Ἡ βασιλίτσα τῶν ψαριῶν. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 822, σ. 24. [Παραμῦθι].
1515. **Σταμ(ατίου) Σταμ.** Ἑλληνογαλλικὰ Χριστούγεννα (Χριστουγεννιάτικη ἱστορία). Φάοβ' Ἑλλ 1 (1939) 33-36. [Ἡθογραφία].
1516. Ἐκδόσεις λαογραφικῶν μελετῶν (Albert Marinus, Le Folklore Belge. Maurice Duportet, Topobibliographie de la France. A. van Gennep, Manuel de Folklore Français contemporain. Jean Choleau-Marie Drouart, Chansons populaires de Haute-Bretagne. ΠοντΦόλλ 3 (1938-40) 183.
1517. **Μπλανιὲ Ζάν** Οἱ Νεραϊδόφυες. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 857, σ. 34 καὶ 41. [Παραμῦθι].
1518. **Perrault Charles** Ὁ Γαλαζογένης κι ἡ γυναῖκα του. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 837 σ. 23-24. [Παραμῦθι].
1519. **Πρωτομάστορα Τοῦ** Οἱ μαραγκοί. Ἔργ' Ἐστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 46, καὶ 50. [Παράδοσις 1].

4. Γερμανικὴ λαογραφία

1520. * **Fehrle Eugen** Deutsche Feste und Jahresbräuche. Leipzig-Berlin B. G. Teubner 1936. 8^{ον} σ. VI+116.
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 171-172 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
1521. * Jahrbuch der Volkskundlichen Forschungsstelle. Band. I. Druck u. Verlag der AG «Ernst Plates» Riga 1937. (Veröffentlichungen der Volkskundlichen Forschungsstelle am Herder-Institut zu Riga. Band. VI.) 8^{ον} σ. 144.
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 168-69 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
1522. * Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1931 und 1932. Im Auf-

trage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. Hoffmann-Krayer herausgegeben von Paul Geiger. Gruyter et Co. Berlin 1937. 8^{ον} σ. XXXVIII + 542.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 169-171 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1523. *Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Johannes Bolte (1858-1937). Λαογρ 12 (1938-48) 307-309 [νεκρολογία].

5. Ίταλική λαογραφία

1524. **Herrmann Ferd.* Beiträge zur italienischen Volkskunde. Heidelberg 1938. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. [Heidelberger Akten der von Portheim-Stiftung. 23] 8^{ον} σ. VII + 79.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 311-12 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

6. Πολωνική λαογραφία

1525. Πολωνικὲς παραδόσεις. Πῶς γνώρισαν οἱ ἄνθρωποι τὴ χαρά. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 816 σ. 3, ἀρ. φ. 817 σ. 8 καὶ 50.

1526. *Strowska Suzanne* Ὁ τσαγκάρης, ἡ γυναῖκα του κι ἡ βασίλισσα. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 846, σ. 44 καὶ 49. [Παραμῦθι].

Δ' Λαογραφία Ἀσιατικῶν λαῶν

1. Ἀθιγγανική λαογραφία

1527. *Δεληγιάννη Βασ.* Οἱ γύφτοι τῆς Θράκης. ἈρχΘροθ 11 (1944-45) 157-162. Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτὴν.

1528. *Μπίρη Κώστα Η.* Οἱ γύφτοι. Μελέτη λαογραφικὴ καὶ ἐθνολογικὴ. Ἀθῆναι 1942. 8^{ον}, σελ. 30.

2. Ἑβραϊκὴ λαογραφία

1529. Τὸ ἀθάνατο νερὸ (ἑβραϊκὴ παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 798, σ. 62.

3. Λαογραφία ἄλλων ἀσιατικῶν λαῶν

1530. Ἡ «δίκη τοῦ χροκοδείλου» εἰς τὴν νῆσον Βόρνεο. Ψυχ᾽Ἐρ. 16 (1940) 186-190.

1531. (*Meynart Basil*) Ἡ πυροβασία ἐν τῇ Πολυνησίᾳ. Ἐξάπλωσις ὄλου τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Μετάδοσις τῆς ἀφλεξίας εἰς τρίτους. Ψυχ᾽Ἐρ 17 (1941) 1-7

1532. Ἔθιμα καὶ συνήθειες τῶν Ἰαπῶνων. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) ἀρ. 2, σ. 8.

IV. ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΝΤΑ

α) Γενικά και σύμμεικτα

1533. *A(vatangelos) H.* Marinos Papadopoulos Vrétois et ses correspondants. L'Hell Contemp. III (1938-1939) 763-794.
 Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
 Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
1534. *Γέροντα Δημ.* Ἄλ. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
 Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
 Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
1535. *Ἀργαίου Ἀρέθα* Ἰω. Σαραντίδης Ἀρχέλαος (1861-1931). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 180.
1536. — Αἱ μικρασιατικὰ λαογραφικὰ μελέται. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 35-36, 87-88, 136-37, 178-180, 222-23 255-256. [βλ. καὶ ἄνωτ. ἀρ. 35].
1537. *Ξενία Ξένου* Ὀρθοκεία - Ἐθνος. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 154-58.
1538. *Τζομπάρη Τ.* Λαογραφικά. Τοπωνύμια Σκεπαστιανῶν. Ἐπώνυμα Σκεπαστιανῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
 Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν. Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν, Ἐκδότου ἐλληνικῶν παραμυθιῶν.
1539. *Χατζηκώστα Ἰσμήνης Κ.* Cyprus and its Life. Morals and Customs of Cyprus, Folksongs, etc. — «Ἡ Κύπρος καὶ ἡ ζωὴ της» ἦτοι ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, λαϊκὰ τραγουδία, δίστιχα, μοιρολόγια, αἰνίγματα, παροιμίαι, παραμύθια κλπ. Λονδίνον 1943. 8ον, σελ. 48 + πίν. εἰκόνων IX + σελ. 93.
 Δημοσιεύονται ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον καὶ τὸν θάνατον, λατρευτικά, ἄσματα 12, δίστ. 30, ἐπφοδαί 7, αἰνίγματα 12, παροιμ. 26, παραμύθια 3. Μέρος τοῦ λαογραφικοῦ τούτου ὑλικοῦ δημοσιεύεται καὶ εἰς ἀγγλικὴν μετάφρασιν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ βιβλίου, σελ. 23 - 48. Τὸ βιβλίον, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐκδότις ἐν σ. 7 τοῦ ἐλληνικοῦ μέρους, ἐτυπώθη ἐν Λευκωσίᾳ τὸ 1949.
1540. *Κούμαρη Ἰωάννου* Σκέψεις ἐπὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνθρώπων. Πρακτ. Ἐλλην. Ἀνθρωπ. Ἐταιρ. ἔτ. 1947, σελ. 15-45.
 Μελέτη περὶ τῶν ὁμοιομόρφων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς.

β) Οἰκία—Λαϊκὴ τέχνη—Βίος—Τροφαί

1541. *Δημητροπούλου Ἰ.* Αἱ ἐκπαιδευτικὰ προσπάθειαι διὰ τὴν λαϊκὴν τέχνην. Νέοι Δρόμοι ἔτ. Β' (1939) ἀρ. φ. 20, σ. 30-32.
1542. *Σαλλαπασίδη Π. Β.* Περιγραφὴ τῶν κατοικιῶν τῆς Ἀργυροπόλεως. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 69-75.

1543. **Ξενίτα Ξένου** Λαογραφικά Κοτυώρων. Οικιακή οικονομία: Προμήθειες τροφίμων. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 112 - 118.
1544. **Πηνιάτογλου Δαζάρου Α.** Κοινωνική ανθρωπολογία (τέχνη) και ψυχανάλυσις. Β'. Προϊστορία και έμφυχον σχέδιον. Πρακτ. Έλλην. Άνθρωπ. Έταιρ. έτ. 1943, σ. 46-49.
1545. **Κουκουλή Φαίδωνος** Αί έμπορικαί πανηγύρεις κατά τούς βυζαντινούς χρόνους. Πολ'Επιθ. περ. Δ' έτ. Β' (1946) 509-516.

γ) Μαγεία - Μαντική

1546. **Ξενίτα Ξένου** Βασκανία (Κοτυώρων). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 192-194.
1547. **Καλομενοπούλου Ν. Θ.** Διοσημΐαι, οΐωνοΐ και διάφοροι προλήψεις παρὰ τοΐς Βυζαντινοΐς. Νέοι Δρόμοι έτ. Η' (1945) άρ. φ. 91-94, σ. 11-12.

δ) Άσματα

1548. **Gregoire H. - Lüdeke Hed.** Nouvelles chansons épiques des IXe et Xe siècle. Byzantion 14 (1939) 235-263.
Έν σελ. 150-263 δημοσιεύεται μετά μεταφράσεως εις τήν γερμανικήν τὸ τραγούδι τοῦ Άζγουρη (Άρμούρη) κατά παραλλαγήν εκ Κύπρου.
1549. **Ζακυνθηνοῦ Δ. Α.** Κουρσάροι και πειραταΐ τῶν έλληνικῶν θαλασσῶν. Ήως έτ. Β (1939-40) άρ. 25-26 σ. 10-11, άρ. 27-28, σ. 12.
Δημοσιεύονται και 2 άσματα.
1550. **Άμάντου Κ.** Προσθῆκαι εις τὸ Χιακὸν γλωσσάριον και τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Λεξικογρ. Δελτίον Άκαδ. Άθηνῶν έτ. Γ' (1941) 133 - 174.
Άσματα 12 από σελ. 163 - 174.
1551. Ένα εὔτραπελο Κυπριακὸ τραγούδι. ΚυπρΓράμμ 9 (1944) 171-172.
1552. * **Böhm F.** Die neugriechische Totenklage. Berlin 1947, S. 99.
Δημοσ. και μοιρολόγια κατά μετάφρασιν υπό τῆς Hedwig Lüdeke.

ε) Εὔτραπελοι διηγήσεις - Άνέκδοτα

1553. **Άρταχανίδη Ή.** Μῦθοι. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 77-79 άρ. 9.
1554. **Κωνσταντινίδη Π.** Άνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) σ. 30-31 άρ. 4, σ. 82-83 άρ. 16.
1555. **Παπαδάκη Χ.** Παραμῦθια [1]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 25-26 άρ. 1.
1556. **Σουμελίδου Κωνστ.** Άνέκδοτα. Μῆ γελᾶς, σ' έσέτερα πὰ θὰ έρται. Ποντ Φύλλ 3 (1938-40) 272.
1557. **Σπορίδη Θ.** Άνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 83-84 άρ. 17.
1558. **Στεφανίδου Χ.** Παραμῦθια. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 26-28 άρ. 2.
1559. **Χοντολίδη Μιλτ.** Άνέκδοτα [1]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 123-24.

ζ') Παροιμίες

1560. *Παπατζώνη Τ. Κ.* Λαϊκές ἀπηγήσεις ἀπὸ λόγια τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ν᾽Ἔστ 30 (1942) τευχ. Χριστουγέννων, σελ. 86-90.
1561. *Λουκάτου Δημ.* Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν᾽Ἔστ 33 (1943) 116.

ζ') Παραδόσεις

1562. *Χαβιαρᾶ Νικήτα Δ.* Ὁ Καλοστράτης τῆς Σύμης. Δωδ'Ἐπιθ 1 (1947) 98-99.

η') Γλώσσα

1563. *Ἀνδριώτη Νικ.* Συμβολὴ στὴ μορφολογία τῶν νεοελληνικῶν ἐπωνύμων. ἘπειΦιλολογολῆς Πανεπ. Θεσσαλονίκης, τόμ. 6 σ. 184-206.

θ') Τοπωνύμια

1564. *Battisti G.* La toponomastica della penisola Salentina in rapporto all'isola neo-greca di Terra d'Otranto. Studi Bizant. e Neoell. V (1939) 391-404.
1565. *Σαρρῆ Ι.* Ζάστανο-Ζαστάνι. Τὸ Βουνὸ 6 (1939) 25-26.
1566. * *Σερεκάρη ἌΑ.* Ἡ ὄνομασία «Βελβενδός». ἩμερΔυτΜακεδονίας τόμ. 7, σ. 37-41.
1567. *Βαλαβάνη Γ.* Πόθεν τὸ ὄνομα τῆς Πουλαντζάκης τοῦ Πόντου. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 108-111.
1568. *Κολαξιζέλη Σ.* Ἡ Ἁγιάσος εἶναι ἡ «Ἁγία Σιών» καὶ ὄχι ὁ «Ἅγιος Ἄσσου». Ἁγία Σιών 4 (1940) 41-50.
1569. *Παπαϊωάννου Μ. Μ.* Μύτικα. Τὸ Βουνὸ 6 (1939) 190-192. — Χριστάκη. Αὐτόθι, 7 (1940) 14. [Τοπωνύμια τοῦ Ὀλύμπου].
1570. *Georgakas D.* Beiträge zur Deutung als slavisch erklärter Ortsnamen. BZ 41 (1941-42) 351-381.
1571. * *Δζωρδζόγλου Δ.* Ἐτυμολογία τῶν λέξεων «Μυτιλήνη» καὶ «Λέσβος». Ποιμῆν 12 (1947) παράρτ. Τευχ. 10-11, σ. 78-82.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ
ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ¹⁾

- A. 1022
A. B. K. 859
Anatangelos Henriette 1533
*Αβραμάντης 'Ι. 829, 1012
*Αβραμίδης Σταύρος 122, 1346
*Αγγελάκις Έμμαν. Ε. 1154
*Αγγελομάτης Χρ. Έμμ. 1402
*Αγγουράκης Γιώργος Χ. 988
*Αγγουριδάκις Γ. 714
: *Αγιοπετρίτης 421
: *Αγλαός 477
: *Άγρας Τέλλος 626, 645, 669
: *Άγραφιώτης 402
: *Αδαμίδης Μάκης Κ. 1054
*Αθανασιάδης Εύσταθ. 1285, 1473
*Αθανασίου Νικ. Β. 1286
*Αθανασόπουλος Θ. 'Ι. 422
*Ακογλου Ξενοφ. Κ. (Ξενίτας Ξ.) 111, 764, 1250, 1251, 1500 βλ. και Ξενίτας Ξεν.
*Αλεξάκης 'Ι. 'Ε. 646, 647
*Αλεξιάδης Κωνστ. 575
*Αμαντος Κωνστ. 1095, 1096, 1097, 1115, 1133, 1550
*Αμαριώτου Μαρία 1208
*Αναστασιάδης Α. Σ. 973
*Αναστασιάδης - Βρόντης *Αναστ. 930. βλ. και Βρόντης *Αν.
Andersen 791
*Ανδριώτης Νικ. Π. 19, 62, 154, 1068, 1119, 1155, 1489, 1563
*Ανδρουλιδάκης Μίνως Κ. 679, 715, 1004
: *Ανθίας Τεϋκρος 139, 1248
: *Ανταποκριτής 498
*Αντάρτης Νίκος 739
*Αξιώτης Πέτρος 974
*Απαλοδήμος Παν. 1460
*Αποστολάκης Γιάννης 627, 668, 685
*Αποστολίδης Δημ. 1471
*Αποστολίδης Κ. Μυρτ. 123, 159, 288, 1116
*Αποστολίδης Φώτ. Γρ. 1069, 1073, 1313
*Αργαίος *Αρέθας 35, 1237, 1535, 1536
*Αργέντης Φίλιππος 83
*Αρταχανίδης 'Ι. 1553
*Αρχιτεκτονίδης Ν. 'Ι. 830
*Ασπρέας Γ. 326
*Ατζέμης Κωνστ. Ε. 1304
Αύγερινός Κώστας 301, 1305, 1351
*Αχιλλέα Φίλ. 320, 876, 1300
Βαγενάς Θάνος 628, 629
Βαγιακάκος Δικ. Β. 671, 686, 927
Βαγιανός Χ. Χ. 276
Βακαλόπουλος *Α. 83, 440, 970
Βαλαβάνης Γ. 1567
Βαλαβάνης 'Ιωάνν. 716, 1044
Βαλάτας Γ. 191α
Βαλαώρας Βασ. Γ. 112
Βαλέτας Γεώργ. 13
Βαμβακίδης 'Ιορδ. 37, 140, 877
Βαριαδάκης 'Ιωάνν. 441, 1229
Βάρναλης Κ. 1220
Βασδραβέλλης 'Ι. Κ. 499
Βασιλειάδης Β. Κ. 1314
Βασιλειάδης Σώτος 1259
Βασματζής Θεόδ. Β. 216α, 941, 962
Βάσος Τ. Α. 296
Battisti G. 1564
Βαφειάδης Β. 191
Βαφειδης Νικ. 147, 996, 1352
Baud - Bovy Sam. 442, 622, 630, 688, 1252, 1260
Βέης (Bees) Νίκος Α. 71, 426, 576, 680, 689, 878, 1098.
Βέρας Σόλων 416
Βίγκος Α. 404
Βίος Στυλ. Γ. 229, 277, 278, 443, 931, 1063
Βλ. Μ. 309
Βλαχογιάννης Γιάννης 500, 631, 632, 633, 648, 649, 650, 651, 652, 673, 916, 917, 1023, 1088, 1156, 1157, 1405, 1470
Βλάχου Δίνα 'Ηλ. 792
Βογαζλής Δ. Κ. 444
Böhm F. 1552
Βολονάκης Μιχ. 696
Borrel E. 1501
Βουραζέλη 'Ελένη Δ. 37, 1134
Βρανούσης Α. 1064
Βρόντης *Αναστ. 36, 113, 230, 231, 592, βλ. και *Αναστασιάδης - Βρόντης *Αν.
Βούρβαχης Δ. 165

¹⁾ Διὰ δύο στιγμῶν, προτασσομένων τοῦ ὀνόματος, δηλοῦνται τὰ ψευδώνυμα.

- Burn Andrew - Robert 1509
 Buschan Georg 1482
- Gagliardi Laura 653
 Γάλλιας Μ. 217
 Gaster M. 1024
 Geiger Paul 22
 Γενεράλις Έμμ. 1465
 Genper A. van 1516
 Gerard André 1487
 Γέροντας Δημ. Άλ. 1534
 Geron B. 1489
 Γεωργακάς Δημ. 1099, 1100, 1101, 1102, 1142, 1174, 1570
 : Γιαγιά του «Μπουζέτου» Ή: 755, 1315, 1353
 Γιανουλέλης Γ. και Μ. 204
 Γιαννακογεώργος Ά. 125
 Γιαννοπούλου Κατ. 797
 Γιαπανάς Χ. 768
 Γιουλιάτος Κ. Χ. 593
 : Γιουφύλλης Φώτος 98, 239, 1338, 1339
 Girard 1419
 Γκαβανάς Δημ. 1279
 Γκανούλης Γεώργ. Θ. 180, 976
 Γκίνης Δημ. 1461
 Γκίσσας Άρ. 594
 Γκλέκας Γεώργ. 478, 642, 1149, 1150, 1374
 Γκοσιόπουλος Τάκης Π. 595
 Γκράβιγγερ Π. 387, 388
 Γκριμ 793, 798
 Γράβας Παν. 1070
 Γρανίτσας Στέφ. 943
 Gregoire H. 1548
 Γρηγόριος ήγούμενος Μαχαιρά 310, 335, 361, 364, 521, 1025, 1221
 Γρίσπος Παν. 867
 Γριτσόπουλος Τάσος Άθ. 654, 655, 1143
- Δ. Βλ. Σπυριδάκης Γεώργ.
 Δανιήλ Δημ. 479
 Δάσης Δ. 1261
 Δασκαλάκης Βασ. 791
 Δασκαλάκης Άπ. Β. 3
 Δασκαλάκης Νικ. Β. 431, 487
 Δαφέρμος Γεώργ. Φ. 4, 63, 240, 241, 446, 501, 717, 718, 879, 977, 978, 1066, 1103, 1273
 Δαφέρμος Έλευθ. Γ. 362, 729
 Δεδούσης Β. 616
 Δεληγιάννης Βασ. Ν. 114, 114α, 423, 502, 1306, 1368, 1385, 1386, 1527
 Δεληγκάνης Κ. 1387
 Δέλλα - Ρόκκας Ί. Ν. 331, 1467
 : Δέλφης Φοίβος 279
 Δεναξάς Άρτεμ. 382
 Δζωφδζόγλου Δ. 1571
 Δημαράς Κ. Θ. 37, 64, 83, 379, 526, 1220
 Δήμαρχος Χρ. Γ. 177
 Δημητράτος Π. 827
 Δημητριάδης Ζήνων Κ. 944
 Δημητρίου Νικ. Άλκ. 818, 1388
 Δημητρόπουλος Ί. 1541
- Διαμαντόπουλος Κωνστ. 928
 Δικηγοροπούλου Σοφία Ί. 912
 Dölger Fr. 46, 128, 226, 374, 471, 647, 1095, 1096, 1098, 1115, 1126, 1130, 1210, 1216, 1218α, 1226, 1281, 1295, 1296, 1406, 1411
 : Δόξας Τάκης 616
 Δρακίδης Γεράσ. 535
 Δροσίνης Γ. 596
 Drouart Marie 1516
 Duportet Maur. 1516
- Eckert Georg 193, 253, 376, 1478
 Eckert G. - Formozis P. E. 17, 18, 148, 259, 324, 324α, 348, 351, 554, 780
 Έμμανουήλ Έμμ. 336
 Έξαδάκτυλος Χρ. 383, 384, 389, 390, 391, 392, 524, 898, 1354
 Έξαρχος Άπ. Ί. 577
 : Έπιτανθία Μαριέττα 232, 945, 946
 : Έρανιστής, Ό 447
 : Έρευνητής 697
 Έυαγγελίδης Δ. 194, 195
 Έυελπίδης Χρ. 196
 Έφραιμίδης Π. Χ. 540, 541
- Z. 141, 155, 1355
 Ζακυθινός Δ. 75, 621α, 1092, 1104, 1158, 1162, 1163, 1549
 Ζαφειρίου Νικ. Ί. 367, 597, 735, 736, 860, 910, 1015, 1050, 1055, 1089, 1090, 1091, 1170, 1253, 1288, 1466
 Ζαφειρίου Πολυξ. Ν. 740
 Ζαχόπουλος Κύριλλος 719
 Ζερζελίδης Γ. 263, 805, 831
 Ζευγώλης Γ. Δ. 1303
 Ζευγώλης Γ. Σ. 133, 337, 698, 1032
 Ζευγώλης Τάσος Μ. 598
 Ζήρας Γιάννης Δ. 1274
 Ζήση Μ. Ε. 242
 Ζήσης Δ. Γ. 800
 Ζήσης Έυστρ. 99, 323, 424, 781, 880, 888, 925, 1135, 1266, 1307, 1463, 1474
 Ζουρούδη Άντιγ. Ν. 345
 Ζώγιας Ήλίας 280
 Ζωγραφάκης Γ. Κ. 448, 720
 Ζωγραφίδης Γ. Κ. 565
 Ζώης Λεονίδας Χ. 1437
 Ζώρας Γ. 1213, 1214, 1215, 1219, 1220, 1222, 1223
- Ήλιόπουλος Κ. Ν. 243
- Θεοδοροπούλου Αΐρα Σ. 442, 503, 656
 Θεοφανίδης Βασ. Δ. 699, 1441
 : Θεσσαλός Κώστας 38
 Θεουμμουλόπουλος Έυκλ. 832
 Θωμόπουλος Ίάκωβος 1117
- Ίντιανός Άντ. 670, 990, 1131
 : Ίστορικός, Ό : 449
 Ίωακειμόγλου Γ. 411

- *Ιωαννίδης *Αγγ. 525
 *Ιωαννίδου Μαρία 181, 622, 657, 920 Βλ.
 και επόμενον.
 *Ιωαννίδου - Μπαρμπάριου Μαρία 672
 *Ιωάννου βλ. *Αγρας Τέλλος
 Heilsberg A. 1204
 K. M. K. 947, 1316
 K. Σπ. 205, 206, 207, 208, 209
 Καββαδάς Στέφ. Δ. 406, 425, 868
 Καζαβής Γεώργ. 126
 Καιροφύλας Κώστας 1014, 1026
 Κακούρη Κατερίνα Ί. 1206
 Κακριδής *Ιωάνν. 1035, 1159
 Καλαβρός Νεοκλής 269
 Καλαματιανός Γιώργος 690
 Καλαράς Κ. Θ. 750
 Καλινδέρης Μιχ. 1071
 Καλλίας Γιάννης Ν. 751
 Καλογερέσης Π. 1105
 Καλογερόπουλος Λιον. Π. 1144, 1165, 1169
 Καλογιαννίδης † Σάββας 555
 Καλοκάδου *Ελλη 163
 Καλομενόπουλος Ν. Θ. 377, 1547
 Καλομοίρης Μαν. 1241, 1254, 1255
 Καλονάρος Πέτρος Π. 526, 997
 Καμμάς Παντ. Α. 599, 741, 1289, 1389, 1390
 Καμπάνης *Αρ. 1449
 Καμπούρογλου Δημ. Γρ. 979, 1420, 1421
 Κανδηλάττης Γεώργ. 578, 856
 Κανδηλάττης (Κάνις) Γ. Θ. 264, 849, 1382
 Κάνθος Θεόδ. Χρ. 252, 527, 991, 1299
 Καπίστρας Ί. 1383, 1391
 Καπνός Νίκος Ί. 177
 Καπνός Σμ. 763α
 Καρανικόλας Σωτήρ. 270, 271, 396, 1392,
 1393
 Καράς Σίμ. Ί. 1038, 1243, 1244, 1245
 Καρατζάς Σταμ. 1118
 Καργώτης Γ. Ί. 1164, 1171
 Cartoijan N. 1495
 Κατσουρός *Αντ. Φλ. 1185, 1468
 Kahane Heinrich und Renée 1119
 Καψάλης Γεω. 700
 Καψαμπέλης Γιάννης 1186
 Καψωμένος Στυλ. 1216
 : Κεντρί. Τό 948
 Κεραμόπουλλος *Αντ. 1086, 1087
 Κιακίδης Θ. Π. 145
 Κιζλάρης Θανάσης 233, 918
 Κιριμζάκη *Αγλαΐα 127, 321, 776
 Klaar Marianne 426
 Κλαδάς Σ. Γ. 85
 Κληρίδης Λεύκος Ν. 480, 481, 482, 558
 Κληρίδης Ν. 824, 1005, 1082, 1146
 Κλόκαρης *Αντ. 732, 900
 Codellas Pan. S. 1041
 Kösemihal Mahmut 1501
 Κολαξιζέλης Σ. 1568
 Κόλιας Γ. Τ. 573, 1187
 Κομνηνός Ί. 254
 Κονιδάρης Φώτ. 65
 Κονομής Ν. Χ. 329, 532, 533, 559, 566,
 758, 759, 998
 Κονόμος Ντίνος 579, 1207
 Κοντελιέρης Μιχ. 427
 Κόντης Ί. Δ. 186
 Κοντολέων Νικ. Μ. 1172
 Κορδάτος Γιάννης Κ. 5, 111, 1438, 1452
 Κορομηλάς Γ. Δ. 681
 Κουγέας Σωκρ. Β. 66
 Κουκκίδη *Ανδρονίκη Κ. 904
 Κουκουλές Φαίδων 76, 128, 182, 218, 226,
 922, 926, 1293, 1295, 1422, 1545
 Κουκουρίδης Β. Μ. 219
 Κούμαρης Ί. 1451, 1540
 Κουρλιμπίνης *Αντ. 1120
 Κουρμούλη Αίκατερ. 450
 Κουρμούλης Γεώργ. Ί. 634, 1106
 Κουριτίδης Κωνστ. Γ. 1077, 1271, 1403
 Κουτρομπάς Μιχ. 980
 Κουτσογιαννόπουλος Δημ. 451, 1275
 Κουτσούμης Ντίνος Γ. 635
 Κουφός Δ. 428, 522
 Κρανιάς Ν. 165
 Κρανιδιώτης Νίκος 393
 Κριαράς Έμμ. 526, 1209, 1210, 1213, 1216,
 1217, 1218, 1220, 1226
 Κριτωτάκης-Ριανός Ίω. Μ. 1290, 1404,
 1414, 1415
 Κυθρεώτης Ίακ. Μ. 567
 Κυπαρίσσης Βασ. 504, 505
 Κυριαζής Ν. Γ. 894, 949, 1107, 1121, 1122
 Κυριαζής Παύλος 174, 600
 Κυριακίδης Στίλπων Π. 1, 6, 12, 14, 22, 39,
 40, 41, 42, 83, 84, 134, 175, 177, 224,
 299, 319, 398, 451, 469, 535, 616, 630,
 701, 752, 753, 1033, 1275, 1449, 1492,
 1511, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524
 Κυριακίδου *Αγγελική Σ. 103
 Κυρρός Α. 483
 Kurtz Edith 1511
 Κωνσταντινίδης *Αρης 210
 Κωνσταντινίδης Γ. 779
 Κωνσταντινίδης Κ. Ν. 176
 Κωνσταντινίδης Π. Γ. 833, 1048, 1554
 Κωνσταντόπουλος Ν. 1114
 Κωτούλα *Ελένη Γ. 183
 Λαμέρας Κ. 1453
 Λαμπελέτ Γεώργ. 1230, 1231, 1232, 1233,
 1242
 Λαμπρίκης Δημ. 452
 Λαμπρινός Γ. 702
 Λαμφίδης Όδυσσ. 374
 Λανίτης Νικ. Κλ. 164, 327, 658, 733
 : Λασογράφος 1317
 Λάππας Τάκης 1278
 Λασκαράτος *Ανδρ. 302
 Λαυράγκας Δ. Σ. 950
 Λαυρεντίδης Ίσαάκ Ν. 149, 255
 Λεβέντης Πάνος 328, 256
 Λέγκας Νικ. Γ. 1340

- Λεμονόπουλος Φ. 850
 Λεούση Δήμητρα Χ. 742
 Λέτσας Άλξ. Ν. 1034, 1280
 Λιαρούτσος Θ. 963
 Λιβαθινόπουλος Ρ. 1060
 Λίβας Ρίτος 385, 889
 Λίβας Χρ. 905, 1006, 1375, 1378, 1379
 Λιγνός Άντών. 129, 1027
 Λίλλης Γιάννης 173
 Λιναρδάκη Έλευθ. 369, 484, 610, 726, 775
 Lindsay T. F. 1508
 Λιουδάκη Μαρία 100, 528, 1281, 1294
 Liungmann Wald. 1406
 Λογαριαστάκης Άντών. 281, 429, 932
 Λοΐζος Άλ. 211
 Λουκάτος Δημ. Σ. 11, 67, 70, 77, 87, 130, 160, 165, 248, 265, 380, 402, 542, 587, 636, 730, 895, 929, 1296, 1308, 1318, 1423, 1436, 1561
 Λουκόπουλος Δημ. 101, 102, 809, 964, 981
 Λουκοπούλου Άγλαΐα 88
 Λυγίζος Ίωάνν. 194, 197
 Lüdeke Hed. 556, 1548. Βλ. και Λύντεκε Έντβ.
 Λυκούδης Στυλ. Έμμ. 1009
 Λυκούρης Ίωάνν. Β. 743, 862
 Λυμπέρης Μανώλης 220
 Λύντεκε Έντβ. 543. Βλ. και Lüdeke Hed.
- Μ. Α. Κ. 1341
 Μ. Ι. Γ. 311
 Μαγκριώτης Ί. 1319
 Μαδιάς Γεώργ. 234
 Μαζαράκης Ευστάθ. Δ. 8, 9, 1433
 Mazon André 1492
 Μαζτιάς Ί. Χρ. 1502
 Μαθιουδάκης Γιάννης 1342
 Μακρής Κίτσος 282, 293, 296
 Μακρυμίχαλος Σ. Ί. 1173, 1434
 Μαλαθούρας Ίωάνν. 1510
 Μαλεβίτης Άθαν. 68
 Μαλεβός Πέτρος 1123, 1124
 Μαλτέζος Κ. 290
 Μανέντας Τάκης 485, 1503
 Μανίλης Άντώνης Ν. 1454
 Μανούσακας Μαν. 1216, 1226, 1227
 Μανουσαρίδης Ί. 760, 834
 Μαντζουράνης Κ. Ί. 312, 372, 386, 453, 881
 Μαράτου Άλίκη 1320
 Μάργαρης Δημ. 43
 Μαρίνης Κώστας 7, 111, 112, 133, 134, 231, 267, 454, 471, 628, 637, 659, 1394
 Marinus Alb. 1516
 Μαρκάκης Πέτρος 1224, 1228
 Marketos B. J. 908
 Μαρκόπουλις Ί Μιχ. Ίακ. 1016, 1017, 1395
 Μαρκόπουλος Γλαύκος 184, 198
 Μαυρακάκης Ίωάνν. 115, 486
 Μαυρής Ν. 580, 737
 Μαυροειδή-Παπαδάκη Σοφία 134, 660
 Μαύρος Γεώργ. 1459
- Μαυροφείδου Όλγα 103
 Μέγας Γεώργ. Ά. 2, 10, 44, 45, 45α, 46, 47, 48, 72, 73, 185, 186, 187, 192, 200, 201, 346, 352, 375, 394, 405, 455, 623, 1036, 1037, 1188, 1216, 1218α, 1220, 1225, 1267, 1407, 1450, 1490
 Meissner Bruno 1204
 Μελανοφρύδης Παν. 851, 856, 902, 1334, 1475
 Μελαχρινός Άπόστ. 581
 Μενεγάκης Γεώργ. 338, 356, 989
 Mercati Silvio Giuseppe 131, 506, 661
 Μερσάτης Σίλβ. Ί. βλ. Mercati Silvio Giuseppe
 Merlier Octave 90
 Μερλιέ Μέλω 89, 601, 1262
 Μεταλλειδης Μιχάλης 676, 806, 1000, 1335
 Μεταλλινός Στάθης 1234
 Meynart Basil 1531
 Μηλιοπούλου Παρασκ. Ί. 1018
 Μηλιώρης Νίκος Ε. 268, 1282
 Μηνάς Χρυσ. Χρ. 1056
 Μικρομάτη Μαρία Σ. 457
 Miller William 37
 Μιραμπέλ Άντρέας 1235
 Μιστρόλ Φρ. 1513
 Μιχαήλ Σταύρος 1371
 Μιχαηλίδης Γιάγκος 1256, 1257
 Μιχαηλίδης Κ. Θ. 582
 Μιχαηλίδης Κ. Μ. 15
 Μιχαηλίδης Σόλων 1247
 Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ. 86, 161, 179, 569, 602, 603, 638, 680, 683, 687, 691, 744, 745, 1321, 1408, 1409
 Μιχαλόπουλος Φάνης 224, 289, 1442, 1443
 Μοναστηριώτης Δημ. 794
 Μουστοξύδης Θ. Μ. 1249
 Μπακαλάκης Γ. 951
 Μπακούρης Μ. Γ. 863
 Μπαλάνος Δημ. 1424
 Μπάμπια Παντζελιός 604
 Μπάφας Γιάννης 952
 Μπήτος Ίωάνν. 132
 Μπίρης Κώστας 188, 189, 200, 1174, 1175, 1176, 1528
 Μπίτα Λιλή Γ. 1396
 Μπλαντέ Ζαν 1517
 Μπόγγρης Δημ. 1416
 Μποροτόλης Άντών. 458
 Μπουρνάνας Εύθ. Μ. 982
 Μυλωνογιάννης Γ. 111, 628
 Μυριβήλης Σ. 363, 983
 Μυριδής Χρυσ. 16, 78
- Ν. Κ. 430
 Ναζλίδης Ζαχαρ. Ί. 835
 Νάκης Ν. 1205
 Νίδας 431, 487, 1150
 Νικολαΐδης Άνανίας 568
 Νικολαΐδης Μελής 49
 Νικολουδάκης Κώστας Χ. 459, 460
 Νικολούδης Γεώργ. 461, 1322

Νίντας Μπάμπης 171, 753
 Νταγκάκης Έμμ. 462
 Ντέ Νερβάλ Ζεράρ 1514
 Νυμφόπουλος Μιλτ. 150, 266, 836, 1049

Ξάνθος Ί. Γ. 1251

: Ξενίτας Ξέν. (= Άκογλου Ξ.) 79, 80, 151,
 235, 339, 544, 807, 837, 838, 839, 857,
 1243, 1244, 1245, 1268, 1336, 1537, 1543,
 1546 βλ. και Άκογλου Ξέν.
 : Ξένος, Ό 823, 1356
 Ξυγγόπουλος Άνδρ. 284, 703
 Ξύδης Θεόδ. 1074

Οικονομίδης Άπ. Β. 104

Οικονομίδης Δ. Β. 133, 303, 507, 508, 665 704
 Οικονομόπουλος Ν. 534
 Οικονόμος Θεόδ. Μ. 432
 Οικονόμου Γεώργ. Μ. † 1189
 Οικονόμου Κ. Γ. 1283
 Ορλάνδος Άναστ. 190, 212
 Ορφανίδου Μαρία 105, 236, 304, 802, 803,
 869, 1272 βλ. και έπόμενον
 Όρφανίδου-Συμνελάκη Μαρία 357, 890,
 891, 897, 1059

Π. 1028

Παϊδούσης Μικέ 407, 1323
 Παλαμάς Λέανδρος Κ. 1260
 Παμπούκης Ί. Τ. 545, 546, 783, 854, 903,
 1078, 1079, 1376
 Παναγιωτίδης Λάζ. 855
 Πανάρετος Α. 257, 260, 261, 395, 536, 537,
 605, 909, 924
 Παντουβάκης Μιχ. 523, 965
 Πανώφ Πέτρος 1488
 Παπάγγελος Κ. 463
 Παπαγεράκης Ίω. 606
 Παπαγεωργίου Άλέξ. Γ. 1493
 Παπαδάκη Ειρήνη 116. Βλ. και έπόμενον
 Παπαδάκη-Κασσιέρη Ειρήνη 509, 529,
 1047, 1072
 Παπαδάκης Χ. 1555
 Παπαδόπουλος Άνθ. Ά. 353
 Παπαδόπουλος (Σταυριώτης) Δ. Κ. 107, 784
 Παπαδόπουλος Δημ. Κ. 530, 639, 721, 882,
 1058
 Παπαδόπουλος Έ. 580, 737
 Παπαδόπουλος Τάκης 883
 Παπαδόπουλος Χ. 1153
 Παπαδοπούλου Είρ. 285
 Παπαζήσης Χρ. 561, 1287
 Παπάζογλου Άβραάμ 1504, 1505
 Παπάζογλου Θάλεια 300
 Παπαϊωαννίδης † Κωνστ. 156
 Παπαϊωάννου Δ. 798
 Παπαϊωάννου Μ. Μ. 702, 1190, 1191, 1192,
 1569
 Παπαϊωάννου Μιλτ. 510
 Παπακώστας Άγγελος Ν. 1302, 1396α
 Παπαλεξανδρής Γ. 1455
 Παπανδρεάδης Ά. 808

Παπανικολάου Κ. Ι. 399, 1211

Παπανικολάου Σταύρος Κ. 178
 Παπανικολάου Φώτ. 607, 1019
 Παπασταύρου Χρ. Β. 1276
 Παπατζώνης Τ. Κ. 901, 1560
 Παπαχαλαράμπους Γ. Χ. 152, 249, 313,
 340, 358, 378, 488, 772, 773, 788, 995,
 1010, 1013, 1145, 1265, 1301, 1372, 1417,
 1476
 Παπαχριστοδούλου Πολύδ. 50, 51, 97, 166,
 227, 290α. 562, 662, 848, 906, 1084, 1085,
 1161, 1246, 1324, 1325, 1357, 1380, 1381,
 1397, 1447, 1448
 Παπαχριστοδούλου Χ. 113, 231, 583, 1125,
 1177, 1178, 1439, 1444
 Παπαχρονοπούλου Τούλα 511
 : Παράξενος, Ό 466
 Παρασύρας Κωστής Ε. 228
 Παστιάδης Θεμιστοκλή 244
 Πασχαλίδου Δέσπ. 795
 : Πάτρης Θρύλος 640
 Πατριαρχέας Βασ. Δ. 663, 664, 966, 1297,
 1425, 1462
 Πατριαρχέας Παν. Ν. 464, 1108
 Παυλίδη Δώρα 465
 Παυλίδης Λεων. 581
 Πεδιάδιτου Καλλιρόη 825
 Πεδιώτου Καλλιρόη 433
 Πεζόπουλος Έμμ. 74
 Pegaull Charles 1518
 Πέρδικα Νίκη Δ. 64, 134
 : Περίπλανώμενος, Ό 1326
 Περγάρης Άντης 359
 Πετριδίη Άννα Μ. 221
 Πετριδής Άθ. 341, 953
 Πετριδής Μιχ. Γ. 91, 489, 608, 727, 892
 Πετρόπουλος Δημ. Ά. 108, 117, 135, 142,
 146, 153, 354, 466, 512, 641, 705, 769,
 954, 1007, 1180, 1309, 1398, 1445, 1458,
 1472
 Πέτρον Χρ. Ν. Μεσογειτής 467
 Πηνιάτογλου Δάζ. 343, 1451, 1456, 1457,
 1544
 Πιλαβάκης Κ. 785
 Πιτυκάκη Είρ. Γ. 305, 762, 870, 967
 Πιτυκάκη Μαρία 763
 Πιτυκάκης Μανώλης 52, 53, 54, 55, 237,
 250, 370, 371, 408, 434, 490, 647, 756,
 804, 820, 821, 826, 871, 1343, 1498
 Πλάτων Νικ. Ε. 1126, 1193
 Plenzat Karl 800
 Πολίτης Γ. Ν. 810, 886
 Πολυχρονοπούλου Τούλα 754
 Roniridis Georges 1263
 : Ποπολάρος 861
 Ποριώτης Ν. 674
 Προουής Κώστας 134, 139, 176, 643, 675,
 782, 789, 1206
 : Πρωτομάστορας, Ό 1519
 Πρωτοφάλης Έμμ. 1491

Ροδανάκης Ίωάνν. 124, 1046

- Ροδινός Πέρσης 770
 Ροδοσίος Ν. 1365
 Rohlf's Gerhard 884
 Ρουσάκης Ίωάνν. 468
 Ρουσάλη Σοφία 'Ηλ. 222
 Ρουσιά Μαρία 1344
 Ρούσσοσ † Δημ. 665
 Ρουτζεράκης Η. 409, 728, 1031
 Ρωμάιος Κ. Α. [Καθηγ. Πανεπ.—'Ακαδημ.]
 93, 435, 1310, 1436
 Ρωμάιος Κ. 332, 557, 923, 1043, 1109, 1179,
 1194, 1477
 Ρώτας Βασ. 426

 Σ. 609, 985, 1277, 1358
 Σ. Σ. 955
 Σ. Φ. 247
 Σαββαντίδης Ν. Κ. 547, 548, 840
 Σακελλαρίου Χ. 1238
 Σαλλαπασίδης Π. Β. 1542. Βλ. και Ύψηλάν-
 τής Π. Β.
 Σαλτοής Ίωάνν. Δ. 111
 Σαμάρας Π. Ί. 1195
 Σαμαρτζής Χρ. 'Α. 841
 Σαμοθράκης 'Αχιλλ. 992
 Σαραντή-Σταμούλη 'Ελπιν. βλ. Σταμούλη-
 Σαραντή 'Ελπιν.
 Σαραφίδου Μαρία 563
 Σαρρή 'Αλκινόη 722
 Σαρρής Ί. 1565
 Σβορώνος Νικ. 14, 1495, 1497
 Σγουρίτσας 'Αγησ. Γ. 251, 410, 491
 Σελλάς Μ. 584
 Σερεκάσης 'Α. 1566
 Σεφερλής Π. Δ. 1327, 1410
 Σηφάκις Νικόλ. Σ. 513
 Σιγάλας 'Αντ. 37, 774, 1127, 1283, 1464
 Σιδέρη Κατίνα 'Αντ. 1020
 Σιδέρης Γιάνν. 1206
 Σιδηροπούλου Εύφροσύνη 1051
 Σιταράς 'Α. 167
 Σκαρδάσης Μιχ. 611
 Σκαφιδάς Νικ. 612
 Σκηνωτάτος Σπύρος 864, 914
 Σλίνης Μιχ. Χρ. 238
 Σμωλής Λώλης 514, 515, 516, 517, 1359
 Σμωλής Μανώλης 774, 1127
 Σμυρνάκης † Γεράσ. 613, 1291
 Σούλης Χρ. 549, 550
 Σουμελίδης 'Ανδρ. 811
 Σουμελίδης Γ. 585, 677, 692, 693, 1080
 Σουμελίδης Κωνστ. 1556
 Soyter G. 426, 896, 1211
 Σπάλας Πάνος 333, 368, 614, 615, 616, 706,
 707, 1399
 Σπανδωνίδη Ειρήνη 360, 471, 492, 819, 885,
 1328
 Σπανός Δ. 436
 Σπαταλάς Γεράσ. 694
 Σπορίδης Θ. 1557
 Σπυριδάκης Γεώργ. Κ. 14, 20, 21, 92, 95,
 126, 272, 330, 344, 347, 397, 625, 684,
 956, 1029, 1198, 1212, 1216, 1411
 Σπυριδάκης Κ. 493, 1039, 1147
 Σπυριδάκης Κωνστ. 1360
 Σπυριδόπουλος - Τσουμπάνος Μ. 812
 Σταθάτος Νίκος 617, 708, 746, 915, 1062
 Στάλιου 'Αμαλία 223, 1284
 Σταματιάδης 'Α. 1258
 Σταματιάδης Νεόφ. † 'Αρχιμ. 1329
 Σταματίου Σταμ. 245, 968, 1330, 1331,
 1345, 1515
 Σταμούλη-Σαραντή 'Ελπιν. 109, 136, 157,
 400, 469, 470, 723, 777, 1045, 1057,
 1373, 1377
 Σταμούλης 'Α. 'Α. 1076, 1136, 1148
 Σταμούλης Σπύρος Μ. 1487
 Σταυρινίδης Ν. 1196
 Σταυριώτης (Δ. Κ. Π) 258, 551, 678, 734,
 842, 1001
 Στεφανάκης-Ταξιδιώτης Κωστής 494, 969
 Στεφανίδης Χ. 1558
 Στεφάνου Νικ. Μ. 56, 1093, 1311
 Strowska Suzanne 1526
 Στυλιανίδης-Φιλικός 'Αργ. 204, 205, 206,
 207, 208, 209, 213
 Συγκολίτης Σπύρος 586
 : Σύλβιος 118, 373, 644, 1361
 : Συλλέκτης 314
 Συμμελάκη Μαρία 369, 610
 Σφουρόεας Νίκος Β. 495, 587
 Σώκος 'Α. Ί. 200
 Σωτηρίου Γ. 'Α. 1083, 1435
 Σωτηρίου Μιλτ. Γ. 1197
 † Σωφρόνιος επίσκ. 'Ελευθερουπόλεως 1366

 : Τανάγρας 'Αγγελος 315, 342, 1030, 1426,
 1427, 1428, 1429
 Τάρης Ί. Δ. 1400
 Ταρσούλη 'Αθηνά 168, 179, 214, 224, 273,
 297, 618, 747, 748, 986, 1292
 Ταρσούλη Γεωργία 557
 Τζάρτζανος 'Αχιλλ. 749, 919
 Τζιάτζιος Εδάγγ. Στ. 504
 Τζομπάρης Τ. 1538
 Τζομπάρης Φιλήμων Ί. 162
 Τηλικίδης Γρ. 57, 111, 731
 Τόμπας 'Αγγελος 518, 1269
 Τόμπολης Σώζος 366, 538, 1240
 Τορνικίδης Γ. 813
 Thornton Φίλ. 1430
 Τουργούτης Χ. Ν. 1362
 Τοφαρίδης Ν. Γ. 957
 Τριανταφυλλίδης Μανώλης 94
 Τριανταφυλλίδης Φ. Γ. 1363, 1364
 Τριανταφυλλίδης Φίλ. 316, 472
 Τριανταφυλλίδου 'Αννα 82
 Τριποδάκης Δ. 'Ε. 202
 : Τσάκωνα. 'Η 987
 Τσαμπαράκης Νικ. Χ'. Γ. 933, 970, 1094
 Τσαούσης 'Αγαθ. 169, 353a
 Τσαούσης Σ. 196
 Τσαρπαλής Κ. 666
 Τσέλιος Μιλτ. 1181

- Τσιρκινίδης 'Ηλ. 'Α. 552
 : Τσιτενός 262, 843
 Τσιτσός Σερ. 402
 Τσιώκος Γιάννης 246
 Τσομάκα 'Ελένη 119, 473
 Τσοπανάκης 'Αγ. 203
 Τσουκαλά Δανάη 801
 Turchi Nicola 1298
 Τωμαδάκης Νικόλ. Β. 95, 115, 1110
- 'Υψηλάντης Π. Β. : 757, 814, 844, 845, 846, 858, 1002
- Φαλτάιτς Κώστας 1011, 1412, 1413
 Φαντίσιος Βασίλ. Χριστ. 137
 φαραζιλᾶς Δαβίδ 1332, 1333
 Φαρμακίδης Ξεν. Π. 58, 158, 1111, 1112, 1128, 1137, 1138, 1139, 1140, 1264
 Fehrle Eugen 1520
 Φίλιππος Σπ. Ν. 921, 1431
 Φιλιππίδης Φίλιππος 'Α. 138
 Φιλιππόπουλος Δημ. Γ. 710
 Φιλίππου Λοΐζος 322, 724, 894, 993, 1040, 1141
 Φιοράκης Στέλιος 437, 1132
 Fleury Jean 1496
 Φλώρος Παῦλος 171
 Φορμόζης Π. Ε. 59, 60, 1251. Βλ. και Eckert G. — Formozis P. E.
 Φρ. Πωλ. Γρ. 695, 1401
 Φωστηρόπουλος 'Αγαθάγγελος 143, 531, 1337
 Φωστηροπούλου Δέσπ. 413, 771, 778, 828, 994
 Φωστηροπούλου Σωτηρία 170
 Φουσάρας Γ. 'Ι. 14
 Φωτιάδης Δημ. 96, 283, 1236
- 'Ανάγνωμα : 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 173, 216, 225, 275, 291, 294, 306, 307, 308, 317, 318, 334, 355, 381, 403, 438, 439, 475, 476, 496, 497, 519, 520, 569, 570, 571, 572, 574, 589, 590, 591, 709, 711, 712, 713, 725, 738, 765, 766, 767, 786, 790, 817, 822, 865, 866, 872, 873, 874, 875, 893, 911, 913, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 961, 971, 972, 1052, 1053, 1061, 1081, 1239, 1312, 1347, 1348, 1349, 1350, 1369, 1370, 1384, 1418, 1469, 1480, 1481, 1483, 1484, 1485, 1486, 1494, 1499, 1506, 1507, 1512, 1521, 1525, 1529, 1530, 1532, 1551.
- Φωτιάδης Εδάγγ. Π. 1440
- Χαβιαράς Νικήτας Α. 1021, 1198, 1562
 Χάιτας Πολ. 847
 Χανιώτης Βάσος 199, 292, 295, 588
 Χαραλαμπίδης 'Ε. 'Ι. 667
 Χαραλάμπους Χριστ. 61
 Χαριτάκης Κωστής 420
 Χάρρις Κ. 1479
 Χατζηγάκης 'Αλέξ. 171, 619, 1182, 1183
 Χατζηγιάννου Κ. Π. 787, 887, 1433
 Χατζηκώστα 'Ισμήνη Κ. 1539
 Χατζημυχάλη 'Αγγελ. 215, 286, 287, 298, 299
 Χατζής 'Αντών. 1075, 1129, 1130, 1160, 1166, 1167, 1168, 1184, 1199, 1200, 1201, 1202
 Χατζίνης Γιάννης 616
 Hadjimihali Angélique βλ. Χατζημυχάλη 'Αγγελ.
 Herrmann Ferd. 1524
 Hill George 1113
 Choleau Jean 1516
 Χοντολίδης Μιλτ. 1559
 Χουρμουζιάδης Καλλ. 110, 120, 121, 474, 560, 899, 907, 958, 1067, 1270, 1367
 Hoffmann - Krayer E. 1522
 Χρηματοπούλος Κ. 815, 816
 Χρηστάρχης Ν. 959, 960
 Χρηστοβασιλής Χρ. 325, 553, 620, 942, 1003
 Χριστοδουλοπούλου 'Ιωάνν. 'Αγγ. 796
 Χρυσάνθης Κύπρος 349, 350, 365, 401, 412, 414, 415, 417, 418, 419, 761, 999, 1008, 1042
- Ψυχογιός Κώστας 274
 Ψυχογιός Ντίνος Δ. 1203
 Ψωμαδάκη Αίκατ. 124, 1046

Β'. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ	Σελ. 166
II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	» 166-249
Α'. <i>Βιβλιογραφία</i>	» 166
Β'. <i>Γενικά και σύμμεικτα</i>	» 167-177
α) Γενικά	» 167
β) Σύμμεικτα	» 171
Γ'. <i>Ύλικός βίος και τέχνη του λαού</i>	» 178-185
1. <i>Συνοικισμός, οικία και αδλή. ΄Επιπλα και σκεύη</i>	» 178
2. <i>΄Ενδύματα</i>	» 180
3. <i>Τροφαί και ποτά</i>	» 180
4. <i>Βίοι (γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, αλιευτικός κλπ.)</i>	» 181
5. <i>Βιοτεχνία και λαϊκή τέχνη (΄Αρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ύφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, αγγειοπλαστική, μεταλλουργική κτλ.). Λαϊκά έπιτηδεύματα</i>	» 183
Δ'. <i>Πνευματικός βίος</i>	» 185-237
1. <i>Λαϊκή πίστις</i>	» 185
α) <i>Θρησκευτικά και δεισιδαίμονες δοξασίαι του λαού</i>	» 185
β) <i>Μαγεία. ΄Επωδαί</i>	» 187
1. <i>Μαγεία</i>	» 187
2. <i>΄Επωδαί</i>	» 188
γ) <i>Μαντική</i>	» 189
2. <i>Λαϊκή κοσμοθεωρία και έπιστήμη</i>	» 189
α) <i>Κοσμογονικοί και αστρολογικοί μύθοι. Μετεωρολογία</i>	» 189
β) <i>Μύθοι περι ζώων και φυτών</i>	» 190
γ) <i>Δημόδης Ιατρική</i>	» 190
3. <i>Δημόδης φιλολογία και γλώσσα</i>	» 191
α) <i>΄Ασματα</i>	» 191
1. <i>Συλλογαί</i>	» 191
2. <i>Μελέται</i>	» 202

β) Δίσιχα..	σελ.	207
1. Συλλογαί	»	207
2. Μελέται	»	209
γ) Ἐπφοδαί. (βλ. Μαγείαν)	»	210
δ) Μῦθοι	»	210
ε) Παραμύθια	»	210
1. Συλλογαί	»	210
2. Μελέται	»	212
3. Συλλογαί παραμυθίων ἑλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ	»	212
ς) Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα	»	213
ζ) Παροιμίαι καὶ γνῶμαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις	»	216
1. Συλλογαί	»	217
2. Μελέται	»	218
η) Παραδόσεις	»	219
1. Συλλογαί	»	219
2. Μελέται	»	224
θ) Αἰνίγματα-Λογοπαίγνια	»	225
ι) Εὐχαί-χαίρετισμοὶ-κατάραι-δοκοὶ-βλασφημίαι	»	226
ια) Γλῶσσα..	»	226
1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κτλ.	»	226
2. Τοπωνύμια	»	227
ιβ) Λαϊκὸν θέατρον	»	233
ιγ) Δημώδη βιβλία	»	233
4. Μουσικὴ καὶ χοροὶ	»	235
Ε'. Κοινωνικὸς βίος	»	237-249
1. Κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Γέννησις, γάμος, τελευτὴ	»	237
2. Θρησκευτικὴ ζωή. Λαϊκὴ λατρεία.		
α) Συλλογαί	»	239
β) Μελέται	»	245
3. Κοινωνικὴ ζωὴ	»	247
α) Κοινωνικὴ ὀργάνωσις	»	247
β) Λαϊκὸν δίκαιον	»	248

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1945 - 1949

Α'. Κατὰ τὸ ἔτος 1945.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ πλὴν τοῦ μονίμου αὐτοῦ προσωπικοῦ καὶ δύο ἐπίκουροι συντάκται, οἱ φιλόλογοι Δ. Πετρόπουλος καὶ Μιχ. Καλινδέρης, ὁ μὲν πρῶτος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ὁ δὲ δεύτερος ἀπὸ 12 Μαΐου, καὶ ὁ γραφεὺς Μενέλαος Τουρτόγλου, προσληφθεὶς τὴν 14 Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀναταραχῆς, τῆς προκληθείσης ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου, ὀλόκληρος ὁ Ἰανουάριος διέρρευσε ἐν ἀπραξίᾳ.

Αἱ ὑφιστάμεναι οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐπαναληφθῶσι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ προσπάθειαι ἡμῶν πρὸς πλουτισμὸν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου εἴτε διὰ προκηρῦξεως διαγωνισμῶν εἴτε δι' ἀποστολῆς μελῶν τοῦ προσωπικοῦ πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου καὶ ἐπιτοπίους ἐρεῦνας. Ἐκ τούτου αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος περιορίσθησαν εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων καὶ ἐντύπων συλλογῶν καὶ εἰς τὴν ταξινομήσιν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης.

Χειρογράφα εἰσηλθον εἰς τὸ Ἀρχεῖον 20 ἐκ σ. 2520 (ἔναντι 12 χειρογράφων ἐκ σ. 2354 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 1 (τὸ ὑπ' ἀριθ. 1529 ἐκ σ. 5) προέρχεται ἔξ ὑπηρεσιακῆς συλλογῆς, 3 ἐκ δωρεῶν κατατεθέντα τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1530 (σ. 9) ὑπὸ τοῦ κ. Ἄν. Κεραμοπούλλου, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 1531 (σ. 45) ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχ. Τζαρτζάνου, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 1532 (σ. 10) ὑπὸ τοῦ κλητῆρος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου Νικ. Γαλάνη, τὰ δὲ λοιπὰ 16 (ὑπ' ἀριθ. 1513-1528) ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῶν εἰδήσεων ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Ἡ περιεχομένη εἰς ταῦτα λαογραφικὴ ὕλη, ἡ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμησιν, εἶναι: ἄσματα 120, δίστιχα 68, παροιμίαι 300, παραδόσεις 7, παραμύθια 4, παιδιαὶ 7, ἀραὶ 133, τοπωνύμια 986, παρωνύμια 100, ὀνόματα προσωπικὰ ζώων 1000 κλ., ποικίλαι δὲ εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ αἱ εἰδήσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν βίον τοῦ λαοῦ.

Ἐπεδελτιώθησαν ἐν ὄλῳ 30 χειρόγραφα ἐκ σελ. 3220 (ἐναντι 38 ἐκ σελίδων 3843 τοῦ παρελθόντος ἔτους) ἦτοι 5 μὲν (ὑπ' ἀριθ. 249, 1518, 1520, 1521 καὶ 1522) ἐκ σελ. 333 ὑπὸ Γ. Σπυριδάκη, 6 δὲ (τὰ ὑπ' ἀρ. 1478, 1483, 1508, 1514, 1523 Α καὶ 1523 Β) ἐκ σελ. 1102 ὑπὸ Δ. Πετροπούλου, 9 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1124-1127, 1524-1527 καὶ μέρος τοῦ 798) ἐκ σελ. 1110 ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, 5 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1485, 1512-1513, 1528-1529) ἐκ σελ. 610 ὑπὸ τῆς Γ. Ταρσούλη, 4 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 38-41) ἐκ σελ. 56 ὑπὸ τοῦ Μ. Τουρτόγλου καὶ 1 (τὸ ὑπ' ἀριθ. 378 ἐκ σελ. 9) ὑπὸ τῆς Μαρ. Ἰωαννίδου. Πρὸς τούτοις ἀπεδελτιώθησαν 280 ἄσματα ἐκ τῆς χειρογράφου συλλογῆς Πολίτου καὶ ἐσταχυολογήθη ὕλη λαογραφικὴ ἐκ τῶν ἐξῆς ἐντύπων: *Θωμοπούλου*, Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, 1888, *Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, 1853.

Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀπεδελτιώθησαν 438 ἄσματα, 300 δίστιχα, 6245 παροιμιαί, 18 παραδόσεις, 26 παραμύθια, 128 αἰνίγματα, 4 ἐρωδαί, 7 παιδιαί, 194 εὐχαὶ καὶ κατάραι, 1092 τοπωνύμια, 100 παρωνύμια, 1000 ὀνόματα προσωπικὰ ζώων καὶ ποικίλαι εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ κατάταξιν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης, ἐγένετο ἡ ἐξῆς ἐργασία:

1) Κατετάχθησαν συστηματικῶς 4106 ἄσματα (ἐναντι 1573 τοῦ παρελθόντος ἔτους) ἐξ ὧν 1290 ὑπὸ τῆς Μ. Ἰωαννίδου, 2018 ὑπὸ τοῦ Γ. Πολίτου καὶ 798 ὑπὸ τοῦ Γ. Σπυριδάκη. Συγχρόνως ἤρξατο ἡ προπαρασκευὴ καὶ μελέτη τῶν δημοτικῶν ἠμῶν ἁσμάτων πρὸς καταρτισμὸν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἀποφασισθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πλήρους ἀπανθίσματος αὐτῶν. Τοῦτο μέλλει ν' ἀποτελέσῃ τρόπον τινὰ πρόδρομον τῆς παρασκευαζομένης μεγάλης ἐκδόσεως τῶν τραγουδιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

2) Ὁ ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ συντάκτου Δ. Λουκάτου ἔλεγχος τῆς γενομένης μέχρι τοῦδε κατατάξεως τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἀρχείου ἐπροχώρησε ἀπὸ τοῦ λήμματος ΜΟΥΛΑΡΙ εἰς τὸ λῆμμα ΧΕΙΑΗ. Διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀνακατετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐφαρμοζομένου συστήματος Ν. Γ. Πολίτου 3840 παροιμιαί (ἐναντι 1574 τοῦ παρελθόντος ἔτους) οὐχὶ ὀρθῶς πρότερον κατατεταγμέναι.

3) Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῆς ὕλης, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν μαγειάν καὶ τὰς μαγικὰς καὶ δεισιδαίμονας συνθηεῖας, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου καὶ συνετάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἐρωτηματολόγιον σχετικὸν πρὸς τὰς δοξασίας καὶ τὰς συνθηεῖας ταύτας, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς καθοδήγησιν τῶν συλλογῶν λαογραφικῆς ὕλης.

4) Κατετάχθη ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ ἡ ὕλη τοῦ Ἀρχείου, ἡ ἀναφερο-

μένη εις τὴν μαντικὴν καὶ τὴν δημώδη λατρικὴν καὶ παρεσκευάσθη ἡ σύνταξις σχετικῶν ἐρωτηματολογίων.

Δυστυχῶς ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία, ἐν ἣ διατελεῖ ἀπὸ τῆς πολεμικῆς περιόδου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, δὲν ἐπέτρεψε τὴν συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου, τῆς ὁποίας ὁ Γ' τόμος παραμένει ἀπὸ τοῦ 1941 ἀσυμπλήρωτος.

᾿Ωσαύτως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ, ἣτις διὰ νόμου συνεχωνεύθη εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, μολοντί δι' ἀδράς δαπάνης ἐπρομηθεύθημεν εἰδικὸν φωνοληπτικὸν μηχανήμα.

Χρῆσιν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου εἰς τὰς μελέτας τῶν ἔκτακτων οἱ καθηγηταὶ κ.κ. Ἰ. Ἀποστολάκης καὶ Φαίδων Κουκουλές, ἡ κυρία Κατερίνα Κασούρη, ὁ φοιτητὴς Νικ. Καραγεωργιάδης κ.λ.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσήχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 40 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 6 τοῦ παρελθόντος ἔτους) καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1602-1642, ἅπαντα ἐκ δωρεῶν, ἔξ ὧν 7 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1 τῆς Ἐταιρείας Κρητ. Σπουδῶν, 2 τοῦ Συλλόγου «Βιτσέντζος Κορνάρος», 6 τῆς Ἐπιτροπείας Ἐθνικῶν Δημοσιευμάτων, 1 τοῦ κ. Ἄντ. Κεραμοπούλου, 1 τοῦ κ. Ἀ. Φωστέρη, 22 τῶν κληρονόμων Δ. Λουκοπούλου, 1 τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη καὶ 1 τῆς δ. Γεωργ. Ταρσούλη.

Ἐν τῇ προσδοκίᾳ, ὅτι αἱ δυσμενεῖς οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς διατελεῖ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, θέλουσι προσεχῶς βελτιωθῆ, συνεχίζομεν τὸ ἔργον ἡμῶν μὲ ἀισιωτέρας ἐλπίδας διὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Δεκεμβρίου 1945.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Β'. Κατὰ τὸ ἔτος 1946.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐπῆλθον εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου αἱ ἑξῆς μεταβολαί: ὁ παρ' ἡμῶν ἀπεσπασμένος καθηγητὴς Μιχαὴλ Καλινδέρης, ἀφοῦ ἐπὶ ἓν καὶ πλέον ἔτος εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ ἀόκνου φιλεργίας, ἠναγκάσθη δι' ἔλλειψιν στέγης διὰ τὴν οἰκογένειάν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ Κοζάνης θέσιν του. ᾿Ωσαύτως ἡ παρ' ἡμῶν ὑπηρετοῦσα γραφεὺς Γεωργία Ταρσούλη, ἀφοῦ ἐπὶ ὀλόκληρον σχεδὸν ἔτος διετέλεσεν ἐπὶ ἐκπαιδευτικῇ ἀδείᾳ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ, ὑπέβαλε τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου παραίτησιν ἐκ τῆς ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ θέσεώς της· παραμένει δὲ κενὴ καὶ ἕτερα θέσις ἐπικούρου συντάκτου ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς διδασκαλίσσης Μαρίας Λιουδάκη.

Ἡ ἔλλειψις οικονομικῶν πόρων ἠμπόδισε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἐνέργειαν ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν προκήρυξιν διαγωνισμῶν πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου. Ἐκ τούτου αἱ συλλογαὶ τοῦ Ἀρχείου ἐπλουτίστησαν μόνον ἐκ καταθέσεως χειρογράφων ὑπὸ μελῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου καὶ ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἀρχεῖον 24 ἐν ὄλῳ χειρόγραφα ἐκ 2500 σελίδων (ἔναντι 20 χειρογράφων ἐκ σελίδων 2520 τοῦ προηγουμένου ἔτους). Ἐκ τούτων δύο (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1547 καὶ 1548 ἐκ σελ. 50 κατετέθησαν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ, πέντε (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1546, 1549, 1550, 1551 καὶ 1552 ἐκ σελ. 121) ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Πετροπούλου καὶ τέσσαρα (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1553-1556 ἐκ σελ. 53) ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Γ. Σπυριδάκη. Τὰ λοιπὰ 13 (ὑπ' ἀριθ. 1533-1545) προέρχονται ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἡ περιεχομένη εἰς τὰ χειρόγραφα ταῦτα ὕλη, ἡ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμησιν, εἶναι: ἔσματα 292, δίστιχα 146, παροιμίαι 588, παραδόσεις 40, μῦθοι 5, παραμύθια 24, εὐτραπ. διηγήσεις 30, αἰνίγματα 42, ἐπῳδαὶ 8, παιδιὰ 7, ἀραὶ 90, παρωνύμια 213, τοπωνύμια 287, ὀνόματα προσωπικὰ ζώων 774, ποικίλη δ' εἶναι ἡ λοιπὴ αὐτῶν ὕλη, ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου ἐστράφησαν κυρίως περὶ τὴν ἀποδελτίωσιν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων συλλογῶν καὶ τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης.

α) Ἀποδελτίωσις λαογραφικῆς ὕλης.

Ἀπεδελτίωθησαν 22 χειρόγραφα ἐκ σελ. 3148 (ἔναντι 30 χειρογράφων τοῦ προηγηθέντος ἔτους ἐκ σελ. 3220) ἥτοι 3 μὲν ἐκ σελ. 940 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1534, 1537 καὶ 1545) ὑπὸ Δ. Πετροπούλου, 9 δὲ ἐκ σελ. 1335 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1528, 1533, 1538-1544) ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, ἐργασθέντος ἐπὶ ἐξάμηνον, 10 δ' ἐκ σελ. 873 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 42, 43, 43α, 44, 45, 47, 48α, 798, 1535 καὶ 1536) ὑπὸ Μ. Τουρτόγλου.

Ἡ ἀποδελτιωθείσα ὕλη περιλαμβάνει 168 ἔσματα, 143 δίστιχα, 6773 παροιμίας, 38 παραδόσεις, 6 μῦθους, 21 παραμύθια, 30 εὐτραπέλους διηγήσεις, 8 ἐπῳδάς, 7 παιδιὰς, 91 εὐχὰς καὶ κατάρας, 221 παρωνύμια, 287 τοπωνύμια, 887 ὀνόματα ζώων, πρὸς δὲ ποικίλας εἰδήσεις, ἀναφερομένης εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

β) Κατάταξις καὶ ἐπεξεργασία τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης.

1. Συνεχίσθη ἡ μελέτη τῶν δημοτικῶν ἠμῶν ἰσμάτων πρὸς ἐκλογὴν τῶν πληρεστέρων καὶ γνησιωτέρων παραλλαγῶν διὰ τὸ παρασκευαζόμενον ἀπάνθισμα

ἁσμάτων. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται Μαρία Ἰωαννίδου, Γ. Πολίτης καὶ Γ. Σπυριδάκης, μελετήσαντες ἢ μὲν πρώτη 38 τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς καὶ 8 μοιρολόγια, ὁ δὲ δεύτερος 55 κλέφτικα τραγούδια, ὁ δὲ τρίτος 114 ἐπύλλια. Συγχρόνως κατετάχθησαν 377 ἐκ τῶν ἀκατατάκτων ἁσμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἀρχείου ἧτοι 290 ὑπὸ τῆς συντακτρίας Μαρίας Ἰωαννίδου καὶ 87 ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γ. Πολίτου.

2. Ὁ ἔλεγχος τῆς κατατάξεως τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἀρχείου, ὁ ἀναληφθεὶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1943 ὑπὸ τοῦ συντάκτου Δ. Λουκάτου, συνεπληρώθη, ἀνακαταταχθεισῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος Πολίτου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 2405 παροιμιῶν, κατατεταγμένων πρότερον οὐχὶ ὀρθῶς. Οὕτως ἀπεκτιήθη ἡ ἀναγκαία εἰς τὴν κατάταξιν τῆς λαογραφικῆς ὕλης ἐνότης, ὅσον ἀφορᾷ τὰς παροιμίας, καὶ καθίσταται ἤδη δυνατὸς ὁ καταρτισμὸς ἀπανθίσματος καὶ ἐκ τοῦ κατ' ἐξοχὴν πλουσίου καὶ ἐκφραστικοῦ τούτου εἴδους τῶν πνευματικῶν προϊόντων τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

3. Εἰς τὸν συντάκτην Δ. Πετρόπουλον ἀνετέθη ἡ κατάταξις τῶν περὶ ζῶων μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου, κατετάχθησαν δ' ὑπ' αὐτοῦ 1860 μῦθοι τῶν χειρογράφων 1172 - 1227 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως μύθων τοῦ Φιλλανδοῦ Antti Aarne.

4. Εἰς τὸν συντάκτην Γ. Σπυριδάκην ἀνετέθη ἡ σύνταξις πλήρους βιβλιογραφίας τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἧτις συμπληρομένη θὰ καταχωρισθῇ εἰς προσεχῆ τόμον τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

5. Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῆς ὕλης τοῦ Ἀρχείου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν καὶ τὴν μαντικὴν, συνταχθέντος καὶ σχετικοῦ μὲ τὴν μαντικὴν ἐρωτηματολογίου ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου, συμπληροῦται δὲ προσεχῶς ὑπ' αὐτοῦ ἡ κατάταξις τοῦ εἰς τὴν δημώδη ἰατρικὴν ἀναφερομένου ὕλικου, ὡς καὶ ἡ σύνταξις τοῦ σχετικοῦ ἐρωτηματολογίου.

Δυστυχῶς αἱ ἐκ τοῦ πολέμου προελθοῦσαι δυσχέρειαι ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος νὰ ἐπηρεάζουν τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου. Ἐκ τούτου καὶ ἡ συνέχισις τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου δὲν κατέστη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δυνατὴ καὶ ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ δὲν κατορθώθη νὰ λειτουργήσῃ.

Τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου χρῆσιν ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας των, ὁ δασάρχης κ. Σερ. Τσιτσᾶς, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στυλ. Καψωμένος, ἡ κ. Αἰκ. Κακούρη, ὁ καθηγητὴς κ. Ἄναστ. Καρανασάσης, ὁ συντάκτης τοῦ Μεσαιων. Ἀρχείου κ. Μαν. Μανούσακας καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 29

βιβλία και φυλλάδια (έναντι 40 τοῦ παρελθόντος ἔτους), καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1643 - 1670, ἅπαντα ἐκ δωρεῶν. Ἐκ τούτων 6 ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 1 ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Β. Κριμπᾶ, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ζωγράφου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Διαμαντοπούλου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Μαλαθούρα, 3 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Πολίτου, 4 ὑπὸ τῆς δ. Γ. Ταρσοῦλη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Σημηριώτου, 6 ὑπὸ διαφόρων Συνδέσμων.

Μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι αἱ δυσχέρειαι, καθ' ὧν παλαίει ἡ Πατρις ἡμῶν, θέλουσι παρέλθει, προσβλέπομεν πρὸς τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος μὲ ἀγαθὰς ἐλπίδας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Δεκεμβρίου 1946.

Ὁ Διευθυντῆς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Γ'. Κατὰ τὸ ἔτος 1947.

Αἱ κενωθεῖσαι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος θέσεις δύο ἐπικούρων συντακτῶν καὶ ἐνὸς γραφέως, διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ καθηγητοῦ Μιχ. Καλινδέρη καὶ τῆς διδασκαλίσεως Μαρίας Λιουδάκη καὶ διὰ τῆς παραιτήσεως τῆς γραφέως Γεωργίας Ταρσοῦλη, δὲν κατέστη δυνατὸν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος νὰ πληρωθῶσιν, ἀπὸ 24 δ' Ὀκτωβρίου ἀπουσιάζει ἐπ' ἀδείᾳ ἐκπαιδευτικῇ ἐνὸς ἔτους καὶ εἰς τῶν μονίμων συντακτῶν, ὁ κ. Δημ. Λουκάτος.

Ἡ ἐλάττωσις τοῦ προσωπικοῦ ἐπέφερε περιορισμὸν κυρίως εἰς τὴν ἀποδελτιωτικὴν ἐργασίαν τοῦ Ἀρχείου, ἐπειδὴ δέ, διὰ λόγους οἰκονομικούς, οὔτε ἀποστολαὶ τοῦ προσωπικοῦ πρὸς περισυλλογὴν λαογρ. ὕλης ἐνηργήθησαν, οὔτε διαγωνισμοὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν προεκηρύχθησαν, ὁ πλουτισμὸς τοῦ Ἀρχείου διὰ νέων λαογρ. συλλογῶν ὑστέρησε καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, εἰσελθόντων εἰς αὐτὸ μόνον 10 χειρογράφων ἐκ σελίδων 1868 (έναντι 24 χειρογράφων ἐκ σελίδων 2500 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 4 μὲν προέρχονται ἐκ δωρεῶν τῆς κ. Μαγδαληνῆς Τσάκωνα (ἀριθ. 1566 ἐκ σελ. 23 σχ. 4^{ου}), τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη (ἀριθ. 1557 ἐκ σελ. 10), τοῦ κ. Ἀθ. Κωστάκη (ἀριθ. 1558, σελ. 2), τοῦ κ. Μανούσακα (ἀρ. 1561, σ. 1), ἔξ δὲ (ὑπ' ἀριθ. 1559, 1560, 1562-1565) ἐκ σταχυολογίας καὶ ἀντιγραφῆς λαογραφικῶν εἰδήσεων ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἡ περιεχομένη εἰς ταῦτα ὕλη εἶναι ἄσματα 77, δίστιχα 78, παροιμίαι 252, παραδόσεις 59, παραμῦθια 4, αἰνίγματα 6, εἰχαὶ - κατάραι 77, ὄρκοι 20, τοπωνύμια 2447, παρωνύμια 20 καὶ ποικίλαι εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν βίον καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἐτέρα ὕλη εἰσῆχθη διὰ τῆς ἀποδελτιώσεως ἐντύπων τινῶν.

Εἰς τὴν ἀποδελτιώσιν ἠσχολήθησαν 1) ὁ συντάκτης Δ. Λουκάτος, ἀποδελτιώσας ἕκ διαφόρων περιοδικῶν καὶ ἡμερολογίων (Ἐθνηγ., Ἐπετ. Βυζ. Σπουδῶν, Ἐπετ. Κρητ. Σπουδῶν, Θεσσαλ. Χρον., Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος) 931 παροιμίας, αἷς καὶ κατέταξε κατὰ τὸ κρατοῦν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ σύστημα κατατάξεως, 2) ὁ ἐπίκ. συντάκτης Δ. Πετρόπουλος, ἀποδελτιώσας 5 χειρόγραφα ἕκ σελ. 1558 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1560, 1562-1565), ὡς καὶ ὠρισμένα μέρη τοῦ Ἡμερολογίου Δυτ. Μακεδονίας 1932 καὶ 1933 καὶ τὰ Κώϊα τοῦ Ἰακ. Ζαροράφτη, τευχ. Α', 1921 καὶ 3) ὁ γραφεὺς Μεν. Τουρτόγλου, ἀποδελτιώσας τὰ ὑπ' ἀριθ. 1548 καὶ 1559 χειρόγραφα (ἕκ σελ. 312) καὶ μέρη τῶν Ἡμερολ. Δυτ. Μακεδονίας 1932-1938 καὶ ἀντιγράψας 188 ἄσματα ἕκ χειρογράφων καὶ ἐντύπων συλλογῶν.

Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀπεδελτιώθησαν 420 ἄσματα, 76 δίστιχα, 1280 παροιμίαι, 93 παραδόσεις, 3 παραμύθια, 17 αἰνίγματα, 63 εὐχαὶ καὶ κατάροι, 20 ὄρκοι, 649 τοπωνύμια, 28 παρωνύμια, πρὸς δὲ ποικίλαι εἰδήσεις, σχετικαὶ μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου ἐστράφησαν κυρίως περὶ τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν αὐτῷ ὕλης.

1. Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευὴ πρὸς ἔκδοσιν ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν ἄσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται Μαρία Ἰωαννίδου καὶ Γ. Πολίτης, καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐμελέτησε τὰ ἱστορικὰ ἄσματα, ἐκλέξασα ἕξ 80 τύπων τὰς ἀρτιωτέρας καὶ γνησιωτέρας παραλλαγὰς, ὁ δὲ δεύτερος ἐμελέτησε τὰ κλέφτικα τραγούδια ἐκλέξας ἕκ 40 τραγουδιῶν τὰς καταλληλοτέρας παραλλαγὰς. Ὡσαύτως συνεχίσθη ἡ λεπτομερὴς κατάταξις ἄσμάτων ἕκ δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιεύτων συλλογῶν, καταταχθέντων ὑπὸ μὲν τῆς συντακτρίας Μ. Ἰωαννίδου 205, ὑπὸ δὲ τοῦ συντ. Γ. Σπυριδάκη 494 ἄσμάτων.

2. Ἡ κατάταξις παροιμιῶν ἐπεξετάθη εἰς συλλογὰς καὶ πραγματείας δημοσιευμένας εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία, ὡς τὴν Ἐθνηγ., τὰς Ἐπετηρ. Βυζ. καὶ Κρητ. Σπουδῶν, τὸν Μαλεβόν, τὰ Θεσσ. Χρονικά, τὴν Ἐπετηρ. Παρνασσοῦ, τὸ Ἡμερολ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος, Ν. Κυριαζῆ, Κυπρ. παροιμίας καὶ Σ. Φαρμακίδου, Κυπριακὴν Λαογραφίαν, καταταχθεισῶν ὑπὸ τοῦ συντ. Δ. Λουκάτου 2706 παροιμιῶν. Συγχρόνως ἐταξιθετήθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ γραφεὺς Μεν. Τουρτόγλου εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀρχείου 17.035 δελτία παροιμιῶν.

3. Συνεπληρώθη ἡ ἀνατεθεῖσα εἰς τὸν ἐπίκ. συντάκτην Δ. Πετρόπουλον κατάταξις τῶν περὶ ζῳῶν μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου, καταταχθέντων ὑπ' αὐτοῦ 1233 μύθων τῶν χειρογράφων 1228-1385 καὶ 1454-1455 κατὰ τὸ σύστημα κατατάξεως Aarne.

4. Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ συντ. Γ. Σπυριδάκη ἡ σύνταξις βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947.

5. Ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐργείου κατηρτίσθη διεξοδικὸν ἐρωτηματολόγιον, σχετικὸν μὲ τὴν δημόδη ἰατρικὴν, καὶ συνεπληρώθη ἡ πρὸ πολλοῦ παρασκευασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐκλογή μύθων καὶ παραμυθίων πρὸς ἔκδοσιν ἀπανθίσματος αὐτῶν, προοριζομένου πρὸς χρῆσιν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ μορφωτικούς ἐν γένει σκοπούς. Προσέτι ἐπανελήφθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ σύνταξις γενικοῦ Καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν μύθων καὶ παραμυθίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως τοῦ Φιλλανδοῦ Antti Laarne, ἣτις εἶχε διακοπῇ ἐκ τῆς ἀνάγκης, ὅπως μελετηθῇ καὶ καταταχθῇ τὸ ὕλικόν τοῦ Ἐργείου, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

Δυστυχῶς καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος δὲν κατέστη δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Ἑθν. Μουσικὴ Συλλογὴ καὶ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἄρτιον φωνοληπτικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον αὐτῇ κέκτηται, πρὸς συλλογὴν καὶ καταγραφὴν δημοδῶν μελωδιῶν, μὴ ἐπιτενηθείσης τῆς ἀποσπάσεως τῶν δύο εἰδικῶν μουσικῶν, τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, οὓς προέκρινεν ἡ Ἀκαδημία.

Ὡσαύτως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἔκδοσις τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφ. Ἐργείου, τῆς ὁποίας ὁ Γ' τόμος παραμένει ἀπὸ τοῦ 1941 ἀσυμπλήρωτος. Ἐπίσης ἀνέκδοτα παραμένουν δύο τεύχη (2ον καὶ 3ον) τῶν Ἐρωτηματολογίων τοῦ Διευθυντοῦ, ἀναφερόμενα εἰς σπουδαιότατα κεφάλαια τῆς λαογρ. ἐρεύνης, τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν μαγείαν, μαντικὴν, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν καὶ δημ. ἰατρικὴν.

Τῶν συλλογῶν τοῦ Ἐργείου χρῆσιν ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας των οἱ κύριοι Ν. Τωμαδάκης καὶ Ν. Κονομῆς καὶ αἱ κυραὶ Φανὴ Σαρεγιάννη, Γεωργία Ταρσούλη καὶ Αἰκ. Κακούρη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἐργείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 40 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 29 τοῦ παρελθόντος ἔτους), καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1671 - 1710. Ἐκ τούτων 4 προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν. Ἐδωρήθησαν 8 ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 4 ὑπὸ τοῦ κ. Π. Φορμύζη, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Χατζηγιάννου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ Τεύκρου Ἀνθία, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Νικ. Ζαφειρίου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σαλαμάγκα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη, 1 ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν μελετῶν, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Καλογεροπούλου, 1 ὑπὸ τῆς κ. Κατ. Κακούρη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Παπασταύρου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ζευγᾶ καὶ 1 ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Δωδεκανησιακῆς

Ἐπιθεωρήσεως, 1 ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Ναζιακῶν Ἀρχείων, 1 ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος Σιφνίων, 1 ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὁ Πάν, 1 ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. γυμνασίου Ἀμμοχώστου, 1 ὑπὸ Α. Ζαμπάκη, 1 ὑπὸ Unesco.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν οἰκονομικῶν πόρων ἀπέβη μέχρι τοῦδε ἀδύνατος ἡ προμήθεια τῶν ἐκδοθέντων ἀπὸ τοῦ 1940 λαογραφικῶν ἔργων καὶ δὴ τῶν τόμων τῶν λαογραφικῶν περιοδικῶν, ἑλληνικῶν καὶ ξένων, ὧν τοὺς προηγούμενους τόμους κέκτηται ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀρχείου καὶ πιθανῶς βραδύτερον θὰ εἶναι δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ δ' ἐνταῦθα νὰ τονίσω, ὅτι, ὅφ' ἅς σήμερον συνθήκας διατελοῦσι ἢ τε Ἐθνικὴ καὶ αἱ ἄλλαι δημόσιαι βιβλιοθήκαι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ καταρτισμὸς κατὰ τὸ δυνατόν πλήρους καὶ συγχρονισμένης λαογραφ. βιβλιοθήκης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαιότερων ὄρων διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν λαογραφικῶν σπουδῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

Ἄτυχῶς ἡ παντελὴς ἔλλειψις τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς πλήρωσιν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν οἰκονομικῶν πόρων δυσχεραίνει τὰ μέγιστα τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου ἡμῶν, καὶ δὴ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν μετὰ πολυετῆ πολύμοχθον ἐργασίαν τὸ Ἀρχεῖον ἡμῶν ἐπελήφθη ἤδη τοῦ ἔργου τῆς ἐπεξεργασίας καὶ μελέτης τοῦ ἀποθησαυρισθέντος ὕλικου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισημονικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Ἐχοντες δ' ὅμως τὴν ἐλπίδα ὅτι «τάχ' αὔριον ἔσσει ἄμεινον», χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος μὲ τὴν εὐχὴν νὰ παρέλθῃ ὁ βαρὺς χειμῶν, ὁ χειμάζων τὴν ἔνδοξον, ἀλλ' ἀτυχῆ μας Πατρίδα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Δεκεμβρίου 1947.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Δ' Κατὰ τὸ ἔτος 1948.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἀπεχώρησαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀρχείου παραιτηθέντες δύο ἐκ τῶν συνεργατῶν ἡμῶν, ὁ μὲν συντάκτης Γ. Πολίτης τῇ 17 Μαΐου, ὁ δὲ γραφεὺς Μενέλαος Τουρτόγλου τῇ 7 Ἰουνίου. Καὶ ἐνισχύθη μὲν ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἀρχείου διὰ τῆς ἀποσπάσεως εἰς αὐτὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ξυλοκάστρῳ γυμνασίου Δ. Οἰκονομίδου, ἀλλὰ παραμένουν εἰσέτι κεναὶ δύο θέσεις συντακτῶν καὶ δύο θέσεις γραφέων ἐκ τοῦ προβλεπομένου μονίμου προσωπικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τῶν μονίμων συντακτῶν τοῦ Ἀρχείου ἀπουσιάζει ἀπὸ ἔτους πρὸς μετεκπαίδευσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος διεξήχθη μὲ ἡλαττωμένας τὰς εἰς προσωπικὸν δυνάμεις.

1. Πλουτισμὸς τῶν συλλογῶν τοῦ Ἄρχείου.

Δυστυχῶς τέταρτον ἤδη ἔτος ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πατρίδος ἡμῶν δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς προκηρῦξεως διαγωνισμῶν πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ πρὸς εἰδικὰς ἐπιτόπου ἐρεῦνας, διὰ τῶν ὁποίων τόσον πλουσίαν ὕλην συνεκόμισε τὸ Ἄρχεῖον κατὰ τὰ προηγηθέντα τοῦ τελευταίου πολέμου ἔτη. Ἐν τοσοῦτῳ τὸ ΛΑ ἐπέτυχε νὰ περιλάβῃ εἰς τὰς συλλογὰς αὐτοῦ: 1) 4 χειρόγραφα ἐκ 1520 σελίδων σχ. 4^{ου}, ὑποβληθέντα τὸ 1939 εἰς τὸν λαογρ. διαγωνισμὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας, τῆς προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Δ. Μπαλάνου, τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς περιοχομένης εἰς αὐτὰ ἀξιολογωτάτης λαογρ. ὕλης εὐγενῶς ἐπιτραπέισης ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ταύτης Ἑταιρείας, 2) τρία χειρόγραφα ἐκ 510 σελίδων, κατατεθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Σέρραις ἐγκατεστημένου ἱατροῦ κ. Ἰππ. Μακρῆ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τῆς Κυζίκου, τῆς Ἀρτάκης καὶ τῶν Προκοπνήσων, ὡς καὶ εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα δύο παρὰ τὴν Ἀρτάκην χωρίων, ὁμιλούντων ἰδίωμα συγγενὲς πρὸς τὴν Τσακωνικὴν διάλεκτον, 3) 9 χειρόγραφα ἐκ 388 σελίδων σχ. 4^{ου}, προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Λαογραφικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Γ. Μέγα. Πρὸς τούτοις ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Ἄρχεῖον 1 χειρόγραφον ἐξ 136 σελίδων σχ. 4^{ου} ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Οἰκονομίδου, 5 χειρόγραφα ἐξ 81 σελίδων ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Πετροπούλου, 2 ἐκ σ. 64 ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, ἕτερα δὲ 2 ἐκ σελ. 625 ἀπληρτίσθησαν διὰ σταχυολογίας λαογρ. ὕλης ἐκ δύο χειρογράφων τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.

Οὕτω τὰ εἰσαχθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χειρόγραφα εἰς τὸ ΛΑ ἀνῆλθον εἰς 25 συγκείμενα ἐκ 3240 σελίδων (ἔναντι 10 χειρογράφων ἐκ σελίδων 1868 τοῦ παρελθόντος ἔτους), ἡ δὲ περιοχομένη εἰς αὐτὰ ὕλη, ἡ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμησιν, εἶναι: 1127 ᾠσματα, 637 δίστιχα, 2753 παροιμίαι, 42 παραμῦθια, 14 εὐτρ. διηγήσεις, 14 παραδόσεις, 118 αἰνίγματα, 32 ἐρωδαί, 30 παιδιαί, 392 εὐχαὶ καὶ κατάραι, 397 τοπωνύμια, ὄρκοι 14, ὡς καὶ ποικίλη ἄλλη ὕλη, ἀναφερομένη εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

2. Ἀποδελτίωσις λαογραφικῆς ὕλης.

Ἐνεκα ἐλλείψεως τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ ΛΑ γραφῶν καὶ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ προσωπικοῦ εἰς ἐργασίας κατατάξεως καὶ ἐπεξεργασίας τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἄρχείῳ ὕλης αἱ ἀντιγραφικαὶ καὶ ἀποδελτιωτικαὶ ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι οὐσιώδους σημασίας διὰ πᾶν Ἄρχεῖον, ὑστέρησαν ἔναντι τῆς πέρυσι συντελεσθείσης ἐργασίας, ἀποδελτιωθέντων ἐν ὅλῳ 3 χειρο-

γράφων ἔξ 666 σελίδων (ἔναντι 7 χειρογράφων ἔκ 1880 σελ. τοῦ παρελθόντος ἔτους). Πρὸς τούτοις ἀπεδελτιώθησαν καὶ ἔντυποί τινες συλλογαί. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀπασχολήθησαν 1) ὁ ἐπίκουρος συντάκτης Δ. Πετρόπουλος, ἀποδελτιώσας τὸ ὑπ' ἀριθ. 1566 χειρόγραφον καὶ μέρος τοῦ χειρογράφου 1568 (ἐν βιβλ. σελ. 371), ὡς καὶ τὰ περιοδικὰ Φάρος Βορ. Ἑλλάδος 1938-40 καὶ Ἡμερολ. Ὀδοιπ. Συνδ. 1925· 2) ὁ ἐπίκ. συντάκτης Δ. Οἰκονομίδης, συμπληρώσας τὴν ἀποδελτιώσιν τῶν χειρογράφων 1568 καὶ 1569 (σελ. 203) καὶ 3) ὁ γραφεὺς Μ. Τουρτόγλου, ἀποδελτιώσας τὸ χειρόγραφον 1569 Β (σελ. 92) καὶ τὰ ἡμερολόγια Δυτ. Μακεδονίας 1936, 1937 καὶ 1938 καὶ τὸ Μακ. Ἡμερολόγιον τῶν ἐτῶν 1932, 1934, 1936 καὶ 1937.

Οὕτω ἐσταχυολογήθησαν 353 ἄσματα, 36 δίστιχα, 926 παροιμιαί, 12 παραδόσεις, 15 παραμύθια, 5 εὐτράπ. διηγήσεις, 85 αἰνίγματα, 31 ἐπιδείματα, 110 εὐχαί, 29 τοπωνύμια, πρὸς δὲ ποικίλαι ἄλλαι εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν βίον καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ.

3. Κατάταξις λαογρ. ὕλης καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ὕλικου.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης ἐγένετο ἡ ἑξῆς ἐργασία:

1. Συνεχίσθη ἡ κατάταξις δημοτ. ἁσμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐφαρμοζομένου ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ συστήματος, καταταχθέντων ὑπὸ τοῦ συντάκτη Γ. Σπυριδάκη 937 ἁσμάτων.

2. Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῶν μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ Ἀρχείου, καταρτισθέντος εὑρετηρίου αὐτῶν ὑπὸ τοῦ συντάκτη Δ. Πετροπούλου.

3. Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐκδόσεως Ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν ἁσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη, ἀπαιτοῦσα ἐνδελεχῆ μελέτην πασῶν τῶν γνωστῶν δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιευτῶν παραλλαγῶν τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων, ἀποτελεῖ συνάμα τὴν ἀπαραίτητον προεργασίαν εἰς τὴν γενικωτέραν μελέτην, ἣν θ' ἀπαιτήσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τοῦ Corpus τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων. Ἐκ τούτου ἡ ἐργασία αὕτη βαίνει μὲ σχετικῶς βραδὺν ρυθμὸν, ἀλλὰ παρέχει εἰς τὸ προσωπικὸν τὴν εὐκαιρίαν τῆς βαθυτέρας γνώσεως τῶν κειμένων τῆς δημώδους ἡμῶν ποιήσεως καὶ τῆς θέσεως προβλημάτων, σχετιζομένων μὲ τὴν παράδοσιν, ἐρμηνεῖαν καὶ ἔκδοσιν αὐτῶν. Συγχρόνως διενεργεῖται ἔλεγχος τῆς γινομένης ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου.

Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἠσχολήθησαν τρεῖς τῶν συντακτῶν τοῦ Ἀρχείου. Καὶ ἡ μὲν Μαρία Ἰωαννίδου ἐμελέτησε 17 παραλογές, 6 ἀκριτικά, 2 ἱστορικά καὶ 2 κλέφτικα, ὁ δὲ Γ. Πολίτης 32 κλέφτικα καὶ 1 ἀκριτικόν, ὁ δὲ Δ. Πετρόπουλος 62 κλέφτικα τραγούδια.

4. Συνεπληρώθη ἡ ἀνατεθεῖσα εἰς τὸν συντάκτην Γ. Σπυριδάκην βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἣτις θὰ δημοσιευθῇ εἰς ἓνα τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν τόμων τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου.

5. Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιστημονικοῦ Καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν μύθων καὶ παραμυθίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως τοῦ Φιλλανδοῦ Antti Aarne.

4. Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπανελήφθη ἡ ἔκδοσις τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου, ἣτις εἶχε διακοπῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ἐξετυπώθησαν δὲ ἤδη 4 τυπ. φύλλα τοῦ Γ' καὶ 6 τυπ. φύλλα τοῦ Δ' τόμου αὐτῆς, περιλαμβάνοντα πραγματείας τοῦ Διευθυντοῦ, τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Κ. Μαλτέζου, καὶ μελέτας τῶν συντακτῶν Μ. Ἰωαννίδου καὶ Δημ. Πετροπούλου. Ἀμφότεροι οἱ συντάκται οὗτοι τὰ θέματα τῆς μελέτης τῶν ἠρῶσθησαν ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὕλικου τοῦ Ἀρχείου. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπραγματεύθη τὸ ἕσμα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης ἢ «ὁ Χάρος καὶ τ' ἀδελφία», ὁ δὲ δεύτερος τὰ ἔθιμα τῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοθηθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

5. Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ.

Δυστυχῶς δὲν κατέστη ἀκόμη δυνατὴ ἡ λειτουργία τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς, ἣτις ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ τοῦ νόμου 432 τοῦ 1914, «πρὸς διάσωσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν ᾠμάτων, τῶν χορῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», συνεχωνεύθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Μαρτίου 1927 Διατάγματος εἰς τὸ Λαογρ. Ἀρχεῖον. Εἶναι δὲ λυπηρὸν ὅτι δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἀπόσπασις τῶν δύο εἰδικῶν μουσικῶν, τῶν ὑπηρετούντων εἰς σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, οὓς προέκρινεν ἡ Ἀκαδημία. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸ πολύτιμον φωνοληπτικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον ἡ Ἀκαδημία ἐπρομηθεύθη τὸ 1939 διὰ χρημάτων τῆς Ἐθν. Μουσικῆς Συλλογῆς παραμένει ἐν ἀχρησίᾳ, τὸ δὲ Ἐθνικὸν τοῦτο Ἴδρυμα ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμὸν, δι' ὃν ἰδρῦθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

6. Χρῆσις τῶν συλλογῶν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

Χρῆσιν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου κατόπιν ἀδείας τῆς Ἀκαδημίας ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας τῶν οἱ κύριοι Γ. Θεοτοκάς, Μενέλαος Τουρτόγλου, Ν. Χ. Κονομῆς, καὶ αἱ κυραὶ Νίκη Πέφδικα, Δέσποινα Μαζαράκη καὶ Γεωργία Ταρσοῦλη.

7. Βιβλιοθήκη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 58 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 40 τοῦ παρελθόντος ἔτους), κατεγράφησαν δ' ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1711-1768. Ἐκ τούτων ἐν προέρχεται ἕξ ἀγορᾶς, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῶν. Ἐκ τούτων ἐδωρήθησαν ἡμῖν ἐνεργείαις τῆς Unesco ὑπὸ τοῦ British National Book Centre 6 τόμοι τοῦ Journal of American Folklore Society (1916-20) καὶ 17 τόμοι τοῦ Folklore τῆς ἐν Λονδίνῳ Folklore Society (1904-1920). Προσέτι ἐδωρήθησαν 2 τόμοι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8 τόμοι ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, 2 ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, 1 ὑπὸ τῆς Δημοτ. Βιβλιοθήκης Κοζάνης, 1 ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Λούντζης, ἀνὰ 1 τόμος ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τῶν περιοδικῶν Ναξιακοῦ Ἀρχείου, Δωδεκανησιακῆς Ἐπιθεωρήσεως, τοῦ Συνεταιριστοῦ, τῶν Λουλουδιῶν, 8 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαχαλαμάπου, 3 ὑπὸ τῆς κ. Μαρίας Ἰωαννίδου, 3 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Βρόντη, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Βαγενᾶ, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδη καὶ ἀνὰ ἓν ὑπὸ τῶν κ. κ. Στ. Κυριακίδου, Π. Μπριοῦστερ, Ἀγγ. Χατζημιχάλη, Γ. Σπυριδάκη, Ἀντ. Χατζῆ, Γ. Ν. Πολίτου, Ἀθ. Ταρσούλη, Κ. Χρυσάνθη, Ἀν. Ζούμπου, Π. Φορμόζη, Τάσου Γριτσοπούλου, Γεωργίας Ταρσούλη, Ἀρη Κωνσταντινίδη, Δ. Τριποδάκη, Π. Μαρκάκη, Ἀγ. Παναγιωτοπούλου, Γ. Ἀποστολάκη.

Ἐχοντες τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ μέγας χειμῶν, ὅστις ἐπέπεσε τῇ πατρίδι, θὰ παρέλθῃ καὶ εὐδία θὰ λάμψῃ πάλιν εἰς τὸν ἐθνικὸν ὁρίζοντα, χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Δεκεμβρίου 1948.

Ὁ Διευθυντῆς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Ε'. Κατὰ τὸ ἔτος 1949.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον εἰργάσθη, ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον, μὲ ἡλαττωμένας τὰς εἰς προσωπικὸν δυνάμεις ἔνεκα τῆς μὴ πληρώσεως ἕξ ἀπὸ μακροῦ κενῶν ἐν αὐτῷ ὀργανικῶν θέσεων καὶ ἔνεκα τῆς ἐπὶ ἐκπαιδευτικῇ ἀδείᾳ ἀπουσίας ἑνὸς τῶν μονίμων συντακτῶν αὐτοῦ. Οὕτω πλὴν τοῦ διευθυντοῦ εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δύο μόνιμοι συντάκται, ἡ κ. Μ. Ἰωαννίδου καὶ ὁ κ. Γ. Σπυριδάκης, καὶ δύο ἀπεσπασμένοι λειτουργοὶ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, ὁ κ. Δ. Πετρόπουλος καὶ ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης.

Δι' ἔλλειψιν οἰκονομικῶν πόρων καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος οὔτε διαγωνισμοὶ οὔτε ἀποστολαὶ τοῦ προσωπικοῦ πρὸς περισυλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικοῦ ἐνηργήθησαν, ἐπειδὴ δὲ καὶ δωρεαὶ χειρογράφων παρὰ συλλογέων λαογραφικῆς ὕλης ὀλίγαι ἐγένοντο, ὁ πλουτισμὸς τῶν συλλογῶν τοῦ Ἱεροσολιμοῦ διὰ νέας ὕλης ὑπελείφθη τοῦ τῶν προηγουμένων ἐτῶν· διότι εἰσῆχθησαν ἐν ὄλῳ 14 χειρογραφοὶ ἐκ σελ. 540 (ἔναντι 25 χειρογράφων ἐκ σελ. 3240 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 2 (ὑπ. ἀρ. 1593 καὶ 1597 ἐκ σελ. 18 σχ. 4^{ου}) ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Καραναστάση, 1 (ὑπ' ἀρ. 1595 ἐκ σελ. 106 σχ. 4^{ου}) ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κώνστα, 1 (ὑπ' ἀρ. 1596 ἐκ σελ. 23 σχ. 4^{ου}) ὑπὸ τῆς κ. Μαγδαληνῆς Τσάκωνα, 1 (ὑπ' ἀρ. 1600 ἐκ σελ. 92 σχ. 16^{ου}) ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Καλινδέρη, 1 (ὑπ' ἀρ. 1602 ἐκ σελ. 59 σχ. 8^{ου}) ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Εἰρ. Παπαδάκη, 2 (ὑπ' ἀρ. 1603 καὶ 1604 ἐκ σελ. 32 σχ. 8^{ου}) ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γ. Σπυριδάκη, καὶ 6 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1592, 1594, 1598, 1599, 1601 καὶ 1605 ἐκ σελ. 210 σχ. 4^{ου}) προέρχονται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Λαογραφικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Μέγα. Ἐν τῶν χειρογράφων τούτων, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κώνστα κατατεθέν, περιέχει 50 αἰτωλικά ἄσματα, ἄριστα καταγεγραμμένα εἰς βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, τὰ δὲ λοιπὰ περιλαμβάνουν 60 ἄσματα, 14 δίστιχα, 54 αἰνίγματα, 11 παραμύθια, 6 παραδόσεις, 7 ἐπιγράμματα, 14 παροιμίας καὶ εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Εἰς ἀποδελτιωτικὴν ἐργασίαν ἠσχολήθη μόνον ὁ ἐπίκουρος συντάκτης Δ. Οἰκονομίδης, σταχυολογήσας λαογρ. ὕλην ἐξ 8 χειρογράφων τοῦ Ἱεροσολιμοῦ (ἀρ. 1569 Α. Β. Γ. Δ, 1570, 1571, 1579 καὶ 1122 ἐκ σελ. 1415) ἧτοι ἄσματα 416, δίστιχα 64, παροιμίας 1502, παραμύθια 17, εὐτραπ. διηγήσεις 14, παραδόσεις 14, αἰνίγματα 43, παιδιὰς 24, εὐχὰς καὶ κατάρας 301, τοπωνύμια 443, παρωνύμια 17, ὀνόματα ζώων 16, ὄρκους 14 καὶ ποικίλας ἄλλας εἰδήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Προσέτι ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συντάκτου ὕλη λαογραφικὴ ἐκ τῶν Notes of Karpathos of Prof. R. Dawkins (Ann. of Brit. School 9, 176 κέ).

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἱεροσολιμοῦ περιορίσθησαν εἰς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἄσματων καὶ τὴν προκαταρκτικὴν αὐτῶν μελέτην πρὸς ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὸ παρασκευαζόμενον ἀπάνθισμα παραλλαγῶν. Καὶ εἰς μὲν τὴν κατάταξιν ἠσχολήθη κυρίως ὁ συντάκτης Γ. Σπυριδάκης, κατατάξας κατὰ τὸ ἐφαρμοζόμενον ἐν τῷ Ἱεροσολιμῷ σύστημα 1396 ἄσματα (ἔναντι 937 τοῦ παρελθόντος ἔτους), ἐπικουρικῶς δὲ ἡ συντ. Μ. Ἰωαννίδου κατατάξασα 13 ἄσματα ἐκ τοῦ ΙΑ' τόμου τοῦ Ν. Ἑλληνομνήμονος· εἰς δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἣ ὁποία προαπαιτεῖ συγκέντρωσιν καὶ μελέτην πασῶν τῶν γνωστῶν δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιευτῶν παραλλαγῶν ἐκάστου ἄσματος ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται Μ. Ἰωαννίδου καὶ Δ. Πετρόπουλος. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐμελέτησε 30

ἀκριτικά, ὁ δὲ δεύτερος 5 ἀκριτικά καὶ 176 κλέφτικα τραγούδια. Εἰς τὸν ἔλεγχον δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης, ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἑπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, κατέγινεν ὁ Διευθυντὴς αὐτοῦ.

Δυστυχῶς ἡ ἔκδοσις τῆς Ἑπετηρίδος, ἐπαναληφθεῖσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ πέντε ἐτῶν διακοπὴν, διεκόπη καὶ πάλιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Δ' τόμου (1943-1944) ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων. Οὕτω παραμένει ὑπὸ τὰ πιεστήρια ὁ ἀπὸ τοῦ 1941 ἐκτυπούμενος Γ' τόμος (1941-1942), ἡ δὲ συνέχισις τῆς ἐκτύπωσης τοῦ Ἐρωτηματολογίου τῆς Λαϊκῆς Λατρείας καὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ὡς καὶ ἡ ἐκτύπωσις τῆς ἀπὸ ἔτους ἐτοίμης πρὸς ἔκδοσιν Βιβλιογραφίας τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἀποβαίνει προβληματική.

Ἐπίσης δὲν κατέστη δυνατὴ καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἡ πρόσληψις τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς προσωπικοῦ, ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ φωνοληπτικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον ἡ Ἀκαδημία ἐπρομηθεύθη τὸ 1939 δι' ἀδράς δαπάνης, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἐν ἀχρησίᾳ. Εἶναι τῷ ὄντι λυπηρόν, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ τὴν Τουρκίαν αἱ δημῳδαὶ μελωδίαι συλλέγονται καὶ μελετῶνται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ κείμενα τῶν δημοτικῶν ῥημάτων εἰς εἰδικὰ Ἰνστιτοῦτα, ἡ ἡμετέρα Ἑθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1927, ὅτε ὑπήχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ κάμῃ ἕναρξιν τῶν ἐργασιῶν της.

Χρησιν τῶν συλλογῶν καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀρχείου ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας των ὁ καθηγητὴς κ. Ἰ. Βογιατζίδης, ὁ κ. Σπ. Θεοδωρόπουλος καὶ ἡ δ. Γεωργία Ταρσοῦλη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 53 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 58 τοῦ προηγουμένου ἔτους), κατεγράφησαν δ' ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀρ. 1769-1821. Ἐκ τούτων 2 τόμοι τοῦ Journal of American Folklore, τόμ. 60 καὶ 61 (1947 καὶ 1948) καὶ 1 τόμος τῶν Annales Universitatis Mariae Curie, Lublin 1947 προσέρχονται ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν, ἤτοι ἐδωρήθησαν 3 ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, 2 ὑπὸ τῆς κ. Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, 4 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Στ. Κυριακίδου, 1 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀ. Χατζῆ, 1 ὑπὸ τοῦ Μουσείου Μπενάκη, 1 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Μ. Τριανταφυλλίδη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουκκίδη, 2 ὑπὸ τοῦ καθ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαχαραλάμπους, 1 ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Ν. Γ. Πολίτου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Πίτσιου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κυρ.

Χατζηϊωάννου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Κληρίδη, 1 ὑπὸ τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη καὶ ἀνὰ 1 ὑπὸ τῶν κ. Δ. Πετροπούλου, Γ. Μαυρακάκη, Ἰ. Παμπούκη, Χρ. Μουραχτανίδη, Ν. Ἀλευρᾶ, Ἀρ. Παπαδάτη, Θ. Σοφοκλέους, Γερασίμου Σαλβάνου, Β. Αὐλωνίτη, τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ. Δοντᾶ, τῆς κ. Εὐαγγ. Φραγκάκη, τῶν κ. Β. Κεράμποδος, Κλ. Οἰκονόμου, Θ. Βαγενᾶ καὶ Ν. Σηφάκη, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Κυπριακῶν Γραμμάτων, τῆς Ἐθναρχίας Κύπρου, τοῦ Συνεταιριστοῦ, τοῦ Πανός, τῆς Φωνῆς τῶν Συνεταιρισμῶν, τῆς Ἐφημερίδος Κυνοουρίας, τῶν Σιφναϊκῶν Νέων, τῆς Ἐφημερίδος Ὁρεσιάδος. Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου δωρεαί, ἀλλ' εἶναι εὐνόητον, ὅτι καμμία εἰδικὴ βιβλιοθήκη δὲν δύναται ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ἂν περιμένη νὰ πλουτισθῆ μόνον διὰ δωρεῶν. Δυστυχῶς δὲν παρεσχέθησαν ἡμῖν καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὰ μέσα, ἵνα συμπληρώσωμεν τὰς σειρὰς τῶν ἑλληνικῶν καὶ ξένων λαογραφικῶν περιοδικῶν διὰ προμηθείας τῶν ἀπὸ τοῦ 1940 ἐκδοθέντων τόμων. Πολλὰ ἠλπίσαμεν ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ πρὸς ξένα λαογραφικὰ περιοδικά, ἀλλ' αἱ συχναὶ διακοπαὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἡμετέρας Ἐπετηρίδος καὶ ἡ ἐκ τούτου προερχομένη ἀταξία δὲν συμβάλλουν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῆς ἀνταλλαγὴν.

Ἄς ἐπιτραπῆ τέλος νὰ προσθέσω, ὅτι τὰ μέγιστα ἡ διεξαγωγὴ τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν δυσχεραίνεται ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως γραφῶν, ἀνάγκη δὲ ὅπως πάση θυσίᾳ ἐπιδιωχθῆ ἡ πλήρωσις τῶν δύο ἀπὸ μακροῦ κενῶν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ θέσεων γραφῶν, ἵνα μὴ οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν αὐτῷ συντάκται ἀπασχολῶνται κατ' ἀνάγκην εἰς ἔργα ἀντιγραφικὰ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν ἐπιστημονικοῦ ἔργου.

Ἐλπίζοντες ὅτι τὰ πράγματα τῆς φίλης Πατρίδος θέλουν ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι βελτιωθῆ καὶ ὅτι θὰ παρασχεθῶσι καὶ ἡμῖν τὰ μέσα πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐθνικῶν ἄμα ἔργων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς, χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1949.

Ο Διευθυντῆς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

- *Αγία Άννα Εύβοίας 4
 *Αγία Σοφία Λήμνου 72
 *Αγιάσος 3, 6, 35, 56, 57, 76
 *Άγιος Ίωάννης Βιζύης 64
 *Άγιος Λαυρέντιος 60
 *Αγόριανη 40
 *Άγραφα 11, 20, 58, 63, 71
 *Αγχιάλος 8, 9, 81
 *Αδραμύτιον 4, 28, 44, 49, 51, 83, 84
 *Αδριανούπολις 9, 13, 22, 44, 59
 *Αθήναι 21, 23, 31, 38, 41, 46, 51, 68, 120, 121, 122, 123, 124, 125
 Αἴγινα 68, 89
 Αἴνος 4, 22, 48, 51, 54, 63, 68, 69, 91
 Αἰτωλία 11, 15, 23, 26, 27, 48, 55, 66, 71, 78, 82, 85, 87, 91, 92, 93, 120, 121, 123
 *Ακαρνανία 20
 *Αλμαλί Μαλγάρων 79
 *Αμισός Πόντ. 57, 65, 70
 *Αμιγόχωτος Κύπρου 26
 *Αμοργός 17
 *Ανακοῦ Καπαδοκ. 15
 *Απέρει Καρπάθου 18
 *Απολλωνιάς Προύσης 84
 *Απύρανθος Νάξου 12, 73
 *Αράχοβα Παρνασσ. 4, 15, 19, 24, 51, 54, 74, 78, 83, 91
 *Αργος 68, 92
 *Αργος Ὁρεστικόν 69
 *Αργυρόκαστρον 26
- *Αρκαδία 8, 9, 33, 48, 54
 *Αρτεμῶνας Σίφνου 8, 50
 *Αρτοτίνα 8, 9
 *Ασβεστοχώρι 124
 *Αταλάντη 71, 77
- Βασιλικὸ Χαλκιδικῆς 121, 122, 124
 Βασιλίτσι Πυλίας 11, 14, 50, 73
 Βέντζια Μακεδ. 17
 Βέροια 69
 Βιζύη 7, 48
 Βιθυνία 11, 21
 Βινία *Αγράφων 47
 Βιτρινίτσα 92
 Βλάστη Μακεδονίας 4, 9, 23, 73
 Βογατσικόν 5, 9
 Βούρβουρα 68, 95, 96, 99
 Βυτίνα 15
- Γαλανάδες Νάξου 88
 Γιαντισσαροχώρι Κυδων. 35
 Γορτυνία 4, 84
 Γοῦβες Εύβοίας 98
 Γουρουνάκι Χασίων 42
 Γραμματικὸ Ἀττικῆς 71
 Γριζι Πυλίας 65, 78, 92
 Γύθειον 35, 63, 67, 68, 75
- Δαδί Λοκρίδος 75
 Δαμασκηνιά Κοζάνης 45, 62
 Δαρδανέλια 31
 Δεμάτι Μαλακασίου 78
 Δημηγίτσα Χασίων 63
 Δρυμὸς Μακεδονίας 52, 92, 95, 96, 98
- *Εμπορεῖο Θήρας 90
 *Επίδauρος 88, 95
 Εὐκάρουον 7
 Εὐρυτανία 80, 92
- Ζαγορά 54
 Ζαγόρι 60
 Ζάκυνθος 4, 32, 36, 39, 41, 42, 70
 Ζιζάνι Πυλίας 73
 Ζουπάνι 9
- *Ἡπειρος 6, 9, 14, 24, 26, 28, 45, 48, 49, 57, 67, 68, 69, 92, 120
- Θεσσαλία 17, 26, 61
 Θῆβαι 13, 20
 Θήρα 13, 26
 Θοράκη 4, 12, 15, 18, 26, 27, 35, 68, 69, 70, 79, 96, 120, 121, 122, 124, 125
- *Ἱεράπετρα 62
 *Ἰμβρος 69, 81
 *Ἰνναχώριον 46
 *Ἴος 63
 *Ἰστιαία 60, 66
- Καβακλί 7, 11
 Καλάβρυτα 3, 6, 17, 40, 41, 68
 Κάλυμνος 58
 Καπλάνι Πυλίας 44
 Καπαδοκία 68
 Καρδαμύλη Λακωνίας 28
 Κάρπαθος 3, 4, 6, 10, 12, 14, 17, 20, 26, 44, 48, 50,

56, 64, 69, 73, 80, 82, 85,
86, 91, 92, 94, 95, 97, 99
Καρπενήσι 4
Κάρυστος 50
Καστανιά Λακεδαίμ. 43
Καστανόφυτον Καστοριάς
36, 44
Καστελλόριζον 56
Καστορία 5, 9, 12, 16, 30,
33, 36, 48, 63, 69, 72, 79,
84, 87, 88, 93
Κατάλακκος Λήμου 88
Κατιρλί Βιθυνίας 75
Κατσιδόνη Σητείας 13, 22,
28, 38, 51
Κάτω Παναγιά Κρήνης 74,
82
Κέρκυρα 41, 42, 59, 72, 74
Κεφαλληνία 4, 6, 12, 26,
30, 34, 77
Κεφαλόβρυσον 60
Κηπουριό Δυτ. Μακεδ. 8
Κιλκίς 66
Κίμωλος 72, 87
Κίος Βιθυν. 10, 33, 36, 37,
38, 44, 51, 55, 81, 84
Κισσός Πηλίου 78
Κλουσινοχώρια Καλαβρύ-
των 88
Κοζάνη 9, 59
Κομοτηνή 24, 66
Κόνιτσα 121, 122, 124
Κορινθία 11
Κορυτσά 69
Κορώνη 3, 5, 8, 9, 12, 13,
18, 21, 31, 33, 34, 36, 38,
39, 40, 41, 43, 44, 47, 48,
58, 66, 74, 83, 84, 88, 91
Κοτύωρα 31, 46, 55, 62,
70, 91
Κούφρεντα 35
Κουτσόβλαχοι Σαμαρίνας

120, 121, 122, 124
Κρήνη Ίωνίας 56, 72, 73
Κρήτη 4, 12, 15, 25, 30, 38,
47, 56, 57, 69, 72, 80,
84, 91
Κυδωνία 6, 20, 27, 29, 33,
37, 39, 40, 42, 82, 84
Κύζικος 19, 20, 72, 81
Κύθνος 4, 26, 71, 76
Κυκλάδες 121
Κύμη 62, 71
Κύπρος 11, 20, 21, 23, 26,
35, 61, 63, 70, 71, 82, 84,
97, 98
Κωνσταντινούπολις 89
Κῶς 22, 86
Κωσταράζι Δυτ. Μακεδο-
νίας 4, 52, 69
Κωστή Θράκης 7, 52, 54, 64

Λακκοβίαια Μακεδ. 9
Λακωνία 6, 23, 41
Λασηθι 39, 44, 98
Λάστα Γορτυνίας 3, 4
Λατοίδα Κρήτ. 37, 89
Λειβήσιον Καρπάθου 4
Λεμεσός Κύπρου 44
Λέρος 85
Λέσβος 4, 21, 22, 25, 28,
31, 34, 42, 44, 57, 84
Λευκόγεια Κρήτης 13
Λήμνος 3, 5, 19, 23, 25, 30,
32, 35, 54, 59, 65, 67, 72,
73, 78, 84, 92
Λίμνη Εύβοίας 87
Λοζέτσι Ἡπείρου 27, 33,
35, 40, 93

Μάδυτος 15, 28, 39, 47,
75, 81
Μακεδονία 15, 25, 33, 120
Μακρὰ Γέφυρα Θράκης 92

Μάλαρα Θράκ. 94
Μάνη 27, 89, 147
Μανιάκι 23, 96
Μαραθόκαμπος 76
Μέγαρα 20, 21, 49
Μέγας Πλάτανος Λοκρίδος
59, 62
Μεθώνη 12, 13, 63, 71, 77,
87
Μελιγαλά Μεσσηνίας 47
Μεσημβρία 23, 33, 49, 54,
58, 66, 78, 82, 99
Μεσοχώρι Πυλίας 3, 78
Μεσσηνία 41, 54
Μέτραι Θράκης 22, 23, 24,
34, 37, 40, 51, 69, 74, 77,
78, 80, 91, 92, 93, 124
Μηχανιώνας Κυζίκου 12
Μικρά Ἀσία 120
Μικρός Αἶμος 26
Μονοφάτσι Κρήτ. 3, 17
Μπαϊντίρι Μ. Ἀσίας 64
Μπάστα Μεσσηνίας 54
Μύκονος 61

Ναίμονας Μεσημβρίας 29,
31, 45, 52, 53
Νάξος 46, 66, 71, 93
Νάουσα 4
Ναύπακτος 60
Νέα Χαλκηδών 89
Νένητα 43, 71
Νῆσοι Αἰγαίου 120
Νιγρίτα 121, 122
Νίσυρος 25, 26

Ξάνθη 121, 122

Οἰνὴ Πόντου 71
Ὀλυμπία 36
Ὀρτάκιοι 7

- Πάνορμος 16
 Παραμυθιά 25, 69
 Πάργα 59
 Πάρος 30, 38
 Πάτραι 44, 80
 Πελοπόννησος 48, 120, 121, 122, 124, 125
 Πεντάλοφος 91
 Πέργαμος 59
 Περιβόλια Κρήτης 48
 Περιστερά Θράκης 24, 59
 Πέτρα Λέσβ. 20, 47, 64, 74
 Πισοδέρι 76
 Πλαγιάριον Θράκης 25
 Πολύγυρος 79
 Πόντος 12, 15, 17, 26, 28, 41, 53, 61, 62, 70, 75, 84, 91, 93
 Πορταριά 60
 Πυλία 4, 5, 10, 11, 15, 20, 38, 43, 54, 55, 56, 72, 97, 100
 Πωγωνιανή Ἡπείρου 69
 Ραφιομάτι Ἀρκαδίας 41
 Ρεΐσδερε 56, 57, 68
 Ρόδος 34, 40, 45, 46, 64, 66, 86, 90
 Ρουμλούκι 92
 Σαμαρίνα 120, 121, 122, 124
 Σαμόκοβον Ἀν. Θράκης 6, 7, 84, 99
 Σάμος 47, 67, 68, 72
 Σαρακατσαναῖοι Χαλκιδικῆς 121, 122, 123
 Σαράντα Ἐκκλησία 7, 8, 39, 43, 100
 Σβέρδια Λήμνου 47, 84, 91
 Σέριφος 42, 56
 Σητεία 24
 Σιάτιστα 4
 Σιγή Βιθυνίας 15, 21, 35
 Σιναπλι 7, 11, 79
 Σινασσός (Καππαδ.) 64
 Σινίχοβον Δυτ. Μακεδ. 32
 Σινόπη 3, 15, 17, 32, 39, 42, 45, 48, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 87
 Σιτίστα Αἰτωλίας 75
 Σίφνος 66, 87, 92
 Σκανδάλη Λήμνου 8
 Σκόπελος Θράκης 33
 Σκοπὸς Θράκης 91
 Σκυλόγιαννη Εὐβοίας 48
 Σκῦρος 4, 12, 15, 16, 18, 19, 23, 28, 49, 67, 76, 77, 80, 84, 86, 87, 88, 94, 96, 98, 100
 Σμύρνη 4
 Σοβόλακκας Εὐρυταν. 49
 Σοποτόν Καλαβρύτων 32
 Σούρμενα 92
 Σπάρτη 31, 35, 37, 71
 Στενήμαχος 4, 65, 75
 Στερεὰ Ἑλλάς 25
 Σύμη 3, 26, 28, 49, 52, 56, 63, 71
 Σῦρος 4, 5, 10, 32, 72, 76
 Σωζόπολις 13, 20, 28, 77
 Ταῦγετος 79
 Τελόνια Λέσβ. 16, 38, 47, 67, 75, 81, 82, 84
 Τζαΐζι Πυλίας 6
 Τζαντὼ Θράκης 82, 90
 Τήλος 82
 Τήνος 4, 28, 63
 Τραπεζοῦς 121, 122, 123, 124
 Τρίπολις 19
 Τσακίλι Θράκης 15, 62, 63
 Τσατάλιζα 10
 Τύρναβος 12
 Ὑδρα 4, 12, 30, 44, 45, 46, 67
 Φαλαισία Ἀρκαδίας 48
 Φανὸς Αἰτωλίας 47
 Φθιώτις 42, 91
 Φιλιππούπολις 69, 75
 Φράγκα Αἰγίου 69
 Φυσίνη Λήμνου 14
 Χαλκιδική 121, 122, 123
 Χαλιὸ Χίου 7, 12
 Χατζηγύριον Θράκης 94
 Χίος 4, 17, 41, 71, 72, 92, 93

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

- 'Αγάπη, τὸ φίλημα τῆς ἀγά-
 πης 42, 46
 ἀγγορομαντεία 74
 ἀγερμὸς 7 — ἀγερμοὶ παί-
 δων 18, 22, 25, 28, 30,
 34, 36, 59, 64
 Ἅγια τῶν ἁγίων (τὰ Εἰσό-
 δια τῆς Θεοτόκου) 92
 Ἅγιαβλαχέρα, ἁγία Βλα-
 χέραйна 77
 ἁγία Αἰκατερίνη 93
 — Εὐφημία 89
 — Κυριακή 78
 — Μαρίνα 78
 — Μαύρα 63, 89
 ἁγιάννηδες 72
 ἁγία Παρασκευὴ 81
 — Πελαγία 63
 — Τριάς 70
 ἁγίασμα τῆς ἁγ. Παρα-
 σκευῆς 81
 ἁγιασμός ὑδάτων καὶ κατοι-
 κίων 82 — σπαρτῶν 78
 ἁγιοζοῦμι 8
 ἅγιο λελοῦδι 87
 ἅγιο φῶς 43
 ἅγιοι Ἀνάργυροι 90
 — Ἀπόστολοι 77
 — Θεόδωροι 15, 16
 — Σαράντα 23
 Ἅγιον Πνεῦμα· βλ. Ἅγία
 Τριάς
 ἅγιος Ἀβέρκιος 90
 — Ἀθανάσιος 63
 — Ἀνδρέας 93
 — Ἀντώνιος 4
 — Ἀρτέμιος 89
 — Βαρθολομαῖος 78
 ἅγιος Βοσκός· βλέπε ἅγιος
 Μάμας
 — Γεώργιος 51—ἔξοδος
 γυναικῶν εἰς τὴν ἔξοχὴν
 52—μετάβασις αὐτῶν εἰς
 τὴν βρύσιν 52—οἱ κάρες
 (φωτιές) τοῦ ἁγίου Γεωρ-
 γίου 52—πότισμα τοῦ
 ἀλόγου του 52—προσ-
 φορὰ ἄρτων καὶ γάλα-
 κτος 54—λιτανεῖαι 54—
 ἀγῶνες 54—ἔθιμα ποιμε-
 νικά 54—θυσίαι ἁμῶν 53
 ἅγιος Γεώργιος ὁ μεθυστῆς
 90—ἄνοιγμα κρασιῶν 91
 ἅγιος Γεώργιος ὁ Σποριά-
 ρης 90
 — Δημήτριος 90
 — Ἐλισσαῖος· βλ. προ-
 φήτης Ἐλισσαῖος
 — Ἡλίας, βλ. πρ. Ἡλίας
 — Θωμᾶς 51
 — Ἰωάννης. Γενέθλιον
 Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου
 (24 Ἰουνίου) (τοῦ Λιοτρο-
 πιοῦ) 71—ἁγιάννηδες, τὸ
 στεφάνι τοῦ ἁγ. Γιάννη
 72—ἁγιάννης 73, 77—
 δοξασίαι: ὅτι ἀνοίγουν οἱ
 οὐρανοὶ κτλ. 71—Ἀπο-
 κεφάλις ἁγ. Ἰωάννου
 (Ἀηγιάννης ὁ ἀποκεφα-
 λιστῆς) (29 Αὐγούστου) 83
 — ὀνόματα τοπικά τοῦ
 ἁγίου 83, 84
 ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος
 (8 Μαΐου) ὀνόματα: Χα-
 λαζιάς, Τριανταφυλλᾶς
 κτλ. 63—(26 Δεκεμβρίου)
 89—ὁ Καλαθᾶς ἢ Ταλα-
 ρᾶς 89
 ἅγιος Κωνσταντῖνος 64
 — Λουκᾶς 89
 — Μάμας, προσφοραὶ
 καὶ θυσίαι ἁμῶν—
 κοινὴ τράπεζα 86
 — Μάρκος 55
 — Μηνᾶς, ἑορτὴ γὰρ
 τοὺς τσοπάνηδες 71
 — Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ·
 βλ. Ταξιάρχαι
 — Ὀνούφριος 71
 — Πέτρος καὶ Παῦλος
 77
 — Πλάτων 92
 — Παντελεήμων 81
 — Στυλιανὸς 93
 — Φανούριος. Παράστα-
 σις ἐν εἰκόνι 83—Τά-
 ματα 83
 — Φίλιππος 92
 ἄγκαϊγκος (νηματοπαίγ.) 124
 ἀγῶνες δρόμου, ἵπποδρο-
 μιῶν, πάλης 54, 75
 ἀδερφοποῖτοι 46
 ἀδραχτανάστασις 51
 ἀεσόφια· βλ. Θεοτόκος
 ἀγνωργίτης 54
 Ἀηρουσαλιοῦ 69
 Ἀηρούφνης βλ. ἁγ. Ὀνού-
 φριος
 Ἀησωτήρα 82
 ἀηθοδώρισμα 15
 ἀλεκτοροθυσίαι 79, 81, 84,
 91
 ἀλώνισμα: ἔθιμα 98—ὁ

πρώτος ἐκ τῆς συγκομι-
 δῆς ἄρτος 99
 ἀμολυτή· βλ. ἀπολυτή
 Ἐνάληψις: ὀνόματα τῆς
 ἑορτῆς 66 — Συνήθειαι
 66-68
 Ἐνάστασις: γεῦμα νυκτερι-
 νὸν 45 — ἀνανέωσις τοῦ
 αὐγοῦ τῆς Παναγίας 45 —
 καινούργιο ἢ νιὸ φῶς 43
 — χαιρετισμὸς τῶν δέν-
 δρων 44 — λαμπροκούλ-
 λουρα 45
 ἀναστενάγια 64
 ἀνεστημένα σπύρα 44
 ἀνοιχομάτης (φυτὸν) 58
 ἀντίκακο 131
 Ἐντίπασκα 51
 ἀντριλλούσια (πολυσπόρια)
 93
 ἀξίωμα τῶν παιδιῶν 49 —
 ἀρραβωνιασμένων 75
 Ἐπαρνιαστῆς 71
 ἀπαρχαὶ σταφυλῶν 83
 ἀποβολές 3
 ἀποκερασιά 40, 46
 Ἐπόκρεφ 3-12
 Ἐποκριὰ μικρῆ 92
 ἀπολυτή (πρώτη ἑβδομάς
 Τριωδίου) 3
 ἀπονήστεια 17
 ἀπόπατος (παίγιον) 124
 ἀπόραβδα 100
 Ἐπορνιαστῆς 76
 Ἐπουσουδιά 92
 Ἐρμυρῆ 66
 ἄρμυροκουλλούρα 11, 14
 ἄροτριάσις εἰς τὴν πλατεῖαν
 τοῦ χωρίου 7, 13
 ἄρραβώνιασμα δένδρων 64
 ἄρραίου (νηματοπαίγν.) 122
 Ἐρραλιού· βλ. Ρουσαλιού

ἀριθμὸς σαράντα· βλ. σα-
 ράντα
 ἄρτσιβούριο 3
 ἄρτσι-βούρτσι 3
 ἄρφανὸς 39, 47
 ἄρχιδευτέρα 12
 ἄρχιχροσιά 85
 ἀσθένεια· βλ. μεταβίβασις
 ἕσματα: Βουλγάρως 150 —
 Γιοφυριοῦ τῆς Ἐρτας 153
 ἀσπροβδόμαδο 49
 ἀσπροδευτέρα 49
 ἀσπροπέφτη 49
 ἀσπροσάββατο 51
 ἀσπροτριτῆ 49
 αὐγὰ τοῦ καλοῦ λόγου 42 —
 ἀπόρρητις κόκκινων αὐ-
 γῶν ἀπὸ κρημοῦ 49 —
 αὐγὸ πρῶτο 32 — βάψιμο
 τῶν αὐγῶν 32 — αὐγὸ τῆς
 Παναγίας 32 — ἀνανέωσις
 τοῦ αὐγοῦ τῆς Παναγίας
 45 — αὐγῶν κυλίντρισμα
 53 — αὐγομαντεία 76 —
 συνήθειαι τῆς Τυρινῆς μὲ
 τὸ αὐγὸ 10
 αὐγούλα 31
 Αὐγουστος, πρώτη 81 — δρι-
 μες Αὐγ. 82
 ἀφανὸς 47, 72
 Ἐψυχου 16
 Βάγια 26, 27, 28
 βαγίζω 28
 βαγιοχτυπήματα 28
 Βαγιοτσιριασῆ 26
 Βαγίου, τῆ 26
 Βαθύ, τοῦ Βαθυοῦ ἢ τρέλ-
 λα 81
 Βαίων Κυριακῆ: Ὀνόματα
 ἑορτῆς 26 — Συνήθειαι 26
 κέ. — διανομὴ 27 — οἶω-

νισμοὶ 27
 βάϊσμαν 28
 βάρκα (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 122
 Βασιλῆς κατὰ μεταμφιέσεις
 τῆς τυροφάγου 7
 βασιλικὸς 88
 βάφτισμα στὸ νερὸ 11
 βεγγέρες 5
 βελόνες (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 125
 βορεασμοὶ 50
 Βοριάς, χορὸς τοῦ κῦρ Βο-
 ριά 8, 50
 βορτουβάρια 68
 βροσύη: μετάβασις πρωινῆ
 εἰς τὴν — 52, 57 — τάγι-
 σμα β. μὲ πολυσπόρια 93
 Βαδαροδευτέρα 12
 γαλατοπέφτη 66 — συνή-
 θειαι ποιμενικαὶ 67
 γαλατόπιττα 69
 γάμος βλάχικος 13 — γύ-
 φτικος 4 — εἰκονικὸς 7
 γεβέντισμα 145
 γεβεντισμένος 142
 γένεια: τοῦ ζευγολάτη 96 —
 τ' ἀφεντικοῦ 97
 γεωργικὰ ἔθιμα 7, 55, 70,
 85, 88, 90, 92, 93
 Γιανίτσοροι 4
 γιαννάγια 72
 γλυκὰ (νηματοπαίγν.) 121
 γονατιά 69
 γονάτισμα ἐν ἐκκλησίᾳ 69
 γονατιστῆ 69
 γονοκλισιά 34, 69
 γούβα (νηματοπαίγν.) 122
 γουρλομάτης (φυτὸν) 58
 Δειλινὸς 89

δενδρολιβάνου διανομή 18
δεξαμενή (δν. νηματοπαι-
γνίου) 122

Δευτέρα: τῆς τυροφάγου 6
κέ.—Καθαρή 12 — Με-
γάλη 30 — Νιὰ Δευτέρα 49
διπλανάσταση 40, 46
δίχτυ (δν. νηματοπαιγνίου)
121

δοξάμι 31
δρίματα· βλ. δρίμες
δρίμες 19, 21, 35, 82
δῶρα πασχαλινὰ 40, — 1ης
Σεπτεμβρίου 86

*Εγκαίνια χωρίου 51
εικοσιπεντάρια, τὰ 65
Εισόδια Θεοτόκου 92
ἐκθεσις κλινοσκεπασμάτων
τὴν νύκτα 72 — ἐνδυμά-
των εἰς τὸν ἥλιον 76
ἐλαιῶν συγκομιδὴ 100 —
ἔθιμα κατ' αὐτὴν 100
*Ἐλισσαῖος Προφήτης 71
*Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας 83
ἔξοδος εἰς τὴν ἔξοχὴν καὶ
συμπόσιον 21, 58, 65, 70
ἔξορκισμὸς ψύλλων καὶ
κορέων 45

*Ἐπιτάφιος: στολισμὸς καὶ
προσκύνησις 36 - περιφο-
ρὰ 37 — λουλουδιῶν Ἐπι-
38 — χῶμα ἐπιτ. 38
ἐριφίων θυσία· βλ. θυσία
ἐστίασις κοινὴ 9, 12, 29, 70
Εὐαγγέλια δώδεκα 34
Εὐαγγελισμοῦ συνήθειαι 24
Εὐχέλαιον μεγάλης Τετάρ-
της 31, 34

Ζαφείρης 61
ζούλια 12

ζύγισμα ἀνθρώπων 54
ζύμης νέας παρασκευὴ 31
Ζωοτόκοπη 50

*Ἡλίας· βλ. Προφήτης
ἡμερομῆνια 82

Θάλασσα (δν. νηματοπαι-
γνίου) 122
Θεοτόκος — Γενέθλιον 87 —
Κοίμησις 83 — Εἰσόδια
(21 Νοεμβρίου): ὀνόματα
ἐορτῆς 92

θερισμὸς: τὸ πρῶτο δεμά-
τι — προσκύνημα — θερι-
σμὸς τελευταίων σταχυῶν
— δέσμη τελευταίων στα-
χυῶν — γένεια ἀφεντι-
κοῦ 96 κέ.

Θερμολόγος (τ' "Αη-Γιαν-
νιοῦ τοῦ —) 84

θραῦσις ἀγγείων 19, 20, 41
θυσία: ταύρων ἢ κριῶν 63,
79 — πετεινῶν, ἐριφίων
78, 79, 81, 84, 91 — ἀμῶν
53, 70, 77, 86

*Ἴπποδρομία 54, 75

Καθαρὴ Δευτέρα 14
καθαροβδόμαδο 17
Καθαροδευτέρα· βλ. Δευ-
τέρα
κάθοδος εἰς τὴν θάλασσαν·
βλ. Ἀνάληψις
καθρεπτισμὸς εἰς τὸ λάδι 21
καινούργιο νερὸ 21
καινούργιο φῶς 43
κακανοὶ ἢ κακανέρια 72
καλαθάκια 31
κάλαντα Λαζάρου 25
καλαντήρα 26

καλαφουνοὶ 34
καλημεριστὰ (δίστιχα) 17
καλίγωμα 11
Καλόγεροι 7
Καλόγρια ἐπτάπους 17
Καλολόγος (δ) 40
Καλομηνᾶς 55
Καλὸς λόγος 9
Καλοχρονιά 85
Καμουζέλλες 4, 12
Κάνναβος 61, 65
κανναβοῦρι 65
Καπινοπαρασκευὴ 36
κατάδυσις βιαία 75
κατακλυσμὸς 11, 70
κατοπτρομαντεία 74, 77
καῦσις δαφνοφύλλων 41
— τοῦ Ἰουδα, τοῦ Ἐ-
βραίου 37, 47
καφάσι 123
καφαλιές 9
κάψαλος 72, 87
κερατίτσα 62
κεριά τῶν 12 Εὐαγγελίων 35
κηδεῖα τοῦ Καρνάβαλου 13
— τοῦ Τυροφάγου 13
Κιοπέκμπεις 7, 12 κέ.
κλαδαριές 4, 9
κλειδοχρονιά 85
κλέψιμο λουλουδιῶν Ἐπι-
ταφίου 38 — ξύλων 47
Κληδόνας: τρόπος μαντι-
κῆς τῆς 1ης Μαΐου 61 —
Ἀναλήψεως 68 — 24 Ἰου-
νίου 72 κέ.
κλοπή· βλ. κλέψιμο κλπ.
Κόκκινη Πέφθη ἢ Κοκκινο-
πέφθη· βλ. Πέφθη
κοκκολόγημα 100
κόλλυβα 6, 15, 68, 69
κολυμβήθρα 122
κοσόνες 31

Κουδουνάτοι 4
 κουζουνάκια 31
 Κούκερος ἢ Κουκεραῖοι 7
 κουκούγεροι 4
 Κούλουμα 12
 Κουκαράς 17
 Κουκουμᾶς 63
 κουλκάτζια 93
 κουλλοῦρες Λαμπρῆς 39
 κούνια 17, 48, 54 — κούνια
 (νηματοπαίγν.) 121, 122
 κουνουκλησά· βλ. γονο-
 κλισά
 κουπάνα (νηματοπ.) 121
 κουραμπιές (νηματοπ.) 124
 κουρμπάνι 53, 78 βλ. θυσία
 κουρτούνα 121
 Κουτσοκέφαλ', τοῦ, 84
 κουτσοῦνες 31
 Κουτσοφλέβαρος, ἀποπομ-
 πῆ τοῦ Κ. 19
 Κουφουλᾶζαρους 25
 Κουφοκέφαλος 84
 κοφίνια 31
 Κραντιωνέλλος 61
 κρασιῶν ἄνοιγμα 90, 91
 κρατ'τήρα 32
 κρέατης 37
 κρεββατάκι (παίγνιον) 122,
 κριθομαντεία 77
 Κρυαδίτης 84
 κτυπήματα γυναικῶν μέ
 κλάδους 28, 57 — διὰ κλώ-
 νων καρύας 70 — τῶν παι-
 δων 21 — τῶν ζώων 22, 61
 κυαμομαντεία 74
 κύλισμα ἐπὶ γλῶσῃς 52, 58
 κωλοπάνια τοῦ Χριστοῦ 33
 Λαγάνες 12
 λαζαρίζω 26
 Λάζαρος — λαζαράκι 31 —

λαζαράκια 25, 31 — λα-
 ζάροι 17, 18, 25 — λα-
 ζαρέλλια 25 — λαζαρικά
 τραγούδια 25 — Λάζαροι
 Λαζαρίνες, Λαζαρίτισες 25
 Λάζαρος· βλ. κάλαντα
 Λάζαρος ἀγέλαστος 25 —
 Λαζάρων πομπή 26
 λαζόνια 25
 λαλαγάκια 23
 λαμνί 98
 λαμπατίνα 72
 λαμπρεύω 40
 Λαμπρῆς προλήψεις καὶ δει-
 σιδαιμονίαι 40
 λαμπριώτης 40, 45
 Λαμπρόημερα 49
 λαμπροκέρι 44
 λαμπροκούλλουρα 45
 Λαμπροπέφ' 49
 λαμπρόσκολα 49
 Λαμπροφόρα 40
 Λαμπροφόρου, τοῦ, 71
 λαχανοπίττια 12
 λειτουργιά τῆς Μεγάλης
 Πέμπτης 32
 λείψανο ὄβραϊκο 4
 λειψοπίττες 19
 λειῶμα 98
 λελοῦδι ἅγιο· βλ. ἅγιο λε-
 λοῦδι
 λιτανεῖαι 36, 87
 Λουλούδα 18
 Λουλούδ' τὸ 18
 Λουτρόπου (τ' Ἁη-Γιαν-
 νιοῦ) 71
 λύρα (νηματοπαίγνιον) 123
 Μαγεία· βλ. πρωτομαγία
 μαγικαὶ πράξεις 5, 52, 55, 80
 Μαγιόπουλο 59, 60
 μαγιόψυχος 68

Μάης 56 — μάης ἢ τὸ μαγιό-
 ξυλο 58, 59 — μᾶηδες 60
 Μακαρονοῦ 3, 6
 μάλαμα (τὸ) 98
 Μαμουνιοῦ, τοῦ, 51
 μαντική 5, 11, 14, 15, 16,
 24, 27, 61, 68, 73, 74, 76,
 77, 80, 93, 118
 Μάππα· βλ. Σταυροπροσκυ-
 νήσεως καὶ Σταυροῦ Ὑ-
 ψωσις
 μάππα ἢ τοῦ πουλιοῦ 18
 μάρτα — μάρτης 20
 Μάρτιος· ἀντιλήψεις καὶ
 συνήθειαι Μ. 19 κέ.
 μασκαράδες 4
 μάτι (δν. νηματοπαίγν.) 121
 ματσίδι 26
 Μαυροσάββατο 51
 Μεγάλη Δευτέρα βλ. Δευ-
 τέρα
 Μεγάλη Παρασκευή· ἀγερ-
 μὸς 36 — νηστεία 38 —
 προζύμι 38 — προλήψεις
 καὶ δεισιδαιμονίαι 38
 Μεγάλη Πέμπτη· λειτουρ-
 γιά 32 — ὕψωμα 33 — εὐ-
 χέλαιο 34 — ἀγερμοὶ 34
 αὐγά 32 — παννί 33 —
 προλήψεις καὶ δεισιδαι-
 μονίαι 35
 μεγαλοβδόμαδο 30
 Μεγάλου Σαββάτου συνή-
 θειαι 39 — Κανόνος 19
 Μεῶ, τοῦ — 71,
 Μελδή 18
 Μελοῦδα 18
 μερομήνια 22· βλ. καὶ ἡμε-
 ρομήνια
 μερτοάτανο 20
 Μεσοπεντηκοστή 65
 Μεσοσαράκοστο 18

Μεσοσπορίτισσα, Μισο-
σπορίτριγια 92
μεταβίβασις ἀσθeneίας εἰς
δένδρα 84
Μεταμορφώσεως, τῆς, 82
μεταμφιέσεις 4, 7, 11, 12, 26
μεταμφιέσεις καὶ πομπή κο-
ριτσιῶν 25, 73
μεταξοσπόρου λειτούργημα
23
μετεωρολογία 22, 80, 93
μηνάγια 82
μηνολογιάζω 82
Μοίρας κάλεσμα ἢ δέσιμο
15 — κατάδεσμος 14
μολυβδομαντεία 76
Μουρδουλοπέφτη 6
μουσκάρια 4
μούσκαροι 4
μπόλια 93
μπακλαβαδωτό (ὄν. νηματο-
παίγνιου) 121
Μπέης 7, 13
Μπούκλουβα 12
μπουμπούνες 4, 9
μπουμπουδιάρια 4
μπουρανή 12
μ'τσουόν' 4
μυλωνᾶς (σάτυρα) 4

Νεκρικά ἔθιμα 6, 8
νεκροταφείων ἐπίσκεψις 8,
16, 36, 40, 43, 49, 51, 66
νερό ἀμίλητο ἢ βουβό ἢ
ἀρπαχτικό 72 — καινούργιο
21
νηματοπαίγνια 117 κέ. — Ση-
μασία μαγική ἢ θρησκευ-
τική. Ἰασις ἀσθeneiῶν
117 — μαντικόν μέσον 118
νηστεία 38, 91 — τριήμερος 30
Νηστευτής 84

νηστικός 84
Νιά Δευτέρα' βλ. Δευτέρα
νιοσάββατο 51
νιότριτο 49
νιό φῶς 43
νοῦρο 9

Ξάρτυσμα 12
ξηροτήα 93
Ξισπουρίτ'σα 92
ξουλιάσματα 12
ξυνοφάϊ 17
ξώλαμπρα 49, 51

Ὅβροῦ κάψιμο 37
οἰωνισμοὶ ἐκ βαίωv 27
οἰωνοὶ 11
ὀλόκριγια 3
ὄνειρομαντεία 5, 11, 15, 68,
73, 77, 80, 93
ὀμιλίες 4
ὄργιαστική λατρεία 64, 81
ὄφρανος 72

Παιδιά εἰς ἔσπεριδας 5
Παναγία τῆς ἀποσοδειᾶς 87
— ἢ Ἄρχισπειρίστρα 92
— Παναγίας αὐγόν' βλ. αὐ-
γόν' τῆς Παναγίας — τῆς
Βλαχέρας 77 — Παναγίας
ἐπιτάφιος 83 — τῆς Καρυ-
δοῦς 87 — ἢ Καφοδεμα-
τοῦσα 77 — ἢ Καφοχερο-
βολοῦ 77 — ἢ Ρευματο-
κρατοῦσα 51 — τὰ ἐννιά-
μερα τῆς Παν. 83
πανόγραμμα 4
παράθυρο (νηματοπαί-
γνιον) 124
παρακαμινοὶ 79
παραπόταμος (ἐστίαςις εἰς
τὸ ὑπαίθρον) 12

παραστάσεις δραματικά 4
— κωμικά 13 — μιμικά
12, 61, 65, 89, 94
παρφῆδια 4
Πάσχα — Πασκαλιὰ 40 —
Πασκαλιᾶς σαράντα 66 —
πενήντα 69 — πασκάτης
ἀμνός 40, 45
πασπάλι 142
πασχαλιές 36
Πέφτη κόκκινη 31 — Πέφ-
της λειτουργιά 32 — ἀνάρ-
τησις ἐρυθρῶν ὑφασμά-
των 33' βλ. καὶ Μεγάλην
Πέμπτην
Πεντηκοστῆς δεσιδαίμονες
συνήθειαι 69
πέρδικες 32
περισχοινισμός 79
περπερούνα 79 βλ. καὶ πι-
περιά
Πετευναρᾶς 84
πετειῶν θυσία' βλ. θυσίαί
πέτρα μαλλιαρῆ 58, 67, 74
πηλὸς καθαριστικὸς τῆς Ἀ-
ναλήψεως 67
πιπεριά 59, 60
πιπερός 60
Πιττεράδες 7
πιττεροδευτέρα 6
πιττουλίτσες 93
πληθερῆ 66
ποιμενικά ἔθιμα 54, 55, 61,
67, 76, 92, 93
πολυσπόρια 92, 93
Πολυσπορίτισσα 92
πομπή' βλ. Λάζαρος
πόρτα (νηματοπαίγν.) 122
Πορτοκαλοῦσα 92
πορτούλα (παίγνιον) 124
Πουλιού, τοῦ' βλ. Σταυρο-
προσκυνήσεως

πουλούδια τ' ἄη Γιωργιοῦ 55
 πριόνι (νηματοπαίγν.) 120
 προζύμι τῆς Μεγ. Παρασκευῆς 38 — νέον 88
 προλήψεις καὶ δεισιδαιμονία: Τυρινῆς 11 — Καθαρᾶς Δευτέρας 14 — Μ. Πέμπτης 35 — Μεγ. Παρασκευῆς 38 — Μεγ. Σαββάτου 40 — Λαμπρῆς 40, 48 — Πεντηκοστῆς 69 — Μαΐου 55 κέ. 62 — Ψυχοσαββάτων 6
 προσφοραὶ ἄρων καὶ γάλακτος 54 — εἰς τοὺς νεκροὺς 8, 16, 33, 40, 43, 66, 82 — τροφῶν καὶ δεῖπνα ἐπὶ τῶν τάφων 70
 προσφωνέσιμη 3
 προσφωνή 3
 Προφήτης Ἐλισσαῖος 71
 Προφήτης Ἡλίας 78
 προφωνή 3
 Πρωταπριλιά 24
 πρώτη Λαμπρῆ 25
 πρώτη Μαρτίου 19 κέ.
 πρώτη Σεπτεμβρίου: γεωργικαὶ συνήθειαι 85
 πρώτη Ὀκτωβρίου 89
 πρωτοβδόμαδο 17
 πρῶτο δεμάτι' προσκύνημα αὐτοῦ 96
 Πρωτομαγιά 56, 62 — σταυρὸς στὴν πόρτα 57 — πρωτομαγιάς δεισιδαιμονία καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι 62
 πρωτονήσιμη 12
 πρωτόπεφτο 49
 Πρωτοσταυριά 85
 Πρωτοχρονιά 85

πυραὶ 9, 34, 47, 52, 72, 79, 84
 — πυρᾶς ὑπερπήδησις 9, 23, 81
 πυροβολισμοὶ 11
 πυρομαντεία 11
 πυρετός: δοξασία περὶ προελεύσεως τῶν πυρετῶν καὶ τρόποι καὶ μέσα θεραπείας 84

Ράβδος (ὁ) 100
 ραντισμὸς οἰκίας μὲ θαλασσινὸ νερὸ 58
 Ριγανᾶς ("Αη -) 71
 Ριγολόγος ("Αη -) 84
 ριζικάρια 72
 ροδάνη 48 βλ. κούνια
 ρόδα, ἔθμιον 70
 Ρουσάλια 49
 Ρουσαλιῶ Σάββατο 68

Σαῖττα (νηματοπαίγνιον) 124
 Σαρακατσάνικα ἔθιμα 76
 Σαρακοστή: ὀνόματα καὶ εἰκονικὴ παράστασις αὐτῆς 17, ἔθιμα 17 κέ.
 σαρακοστοκουλλούρα 14
 σαράντα 23
 σαράντα κύματα 67
 σαραντάμηρο 92
 σαρανταλείτουργο 92
 σαραντάρι 92
 σαραντόπιττες 23
 σαρμανίτσα 121, 122
 σατυρισμοὶ 4
 σήκωσες μικρές: βλ. μικρὴ ἀποκριὰ
 σημαντηρᾶδες 37
 σιδήρου δάγκωμα 41
 σκαμνάκι (ὄν. νηματοπαίγνιον) 121 — σκαμνὶ 122

σκάφη (ὄν. νηματοπαίγνιον) 122
 σκλάβος τῆς Παναγίας 87
 Σκυλοδευτέρα 12, 13
 σομμιές (νηματοπαίγνιον) 121
 Σπασσοκάδ' (τοῦ) 84
 σπίρτα ἀνεστημένα 44
 σπλαγγοσκοπία 5
 σπορά 94 κέ. σπορᾶς ἔναρξις 94 — ἐπιστροφὴ ἐκ τῆς σπορᾶς 95 — σπόρου εὐλόγησις 94 — σπορὰ κολλύβων 15
 σταυρολούουδα 37
 Σταυροπροσκυνήσεως, τῆς, 18
 Σταυροῦ ὕψωσις 87, 88, 97
 Σταυροῦ τοῦ κλέφτη: βλ. Σταυροῦ ὕψωσις
 σταύρωμα σωροῦ 98
 Σταφυλᾶς 84
 σταφυλόψης 87: βλ. Θεοτόκου Γενέθλιον
 Σταχτᾶς 7
 στάχτη δι' ἀποτρεπτικὸς σκοποὺς 73
 στοιχεῖο — στοιχειωμα 153
 στοιχειώσεις 154
 σκυκόκαλη 3
 συμβάσεις 55
 συνάθη 12
 Συναληψιοῦ 66
 σχοινένιο τριῶδ' 120
 Τάματα 83
 Ταξιάρχαι (τ' Ἅγιοστρατ' γοῦ, τ' ἅγιο Μιχαλιοῦ, τ' ἅγιο Στράτζκου, τ' Ἄξεστράτηγου) 91
 τάταλο 26
 ταύρων θυσία: βλ. θυσία

Τετάρτη τῆς τυρινῆς 7
 τεφρομαντεία 73
 τζαμάλα 94
 τζαμάλες 4, 9
 τζιτζιροκούλλικο 99
 τηγάνι (νηματοπαίγιον) 123
 τριπλή 15
 τουλάπια 48
 Τουρνή 3
 τραμπάλα ἢ στραμπάλα 13
 τράπεζα κοινή 86 — συγγενική 9
 τρέλλα, τοῦ Βαθουῦ ἢ — 81
 τρίγωνο 124
 τριήμερος· βλ. νηστεία
 τριόδι ἢ τριλία 120
 Τριοημερίτης 15
 τριόημερο 15
 τρίχες κεφαλῆς 154
 Τριφύδιον 4 — τρόποι ἀπαγγελίας 4
 τρυγητός· πρώτη ἡμέρα τρυγητοῦ — κλῆμα ἀτρυγητο — ἀπόνιφες χειρῶν ἐργατῶν 99
 Τσερκατζή τῆς ἐλιάς 26
 Τσικνοπέφτη 6
 Τυρινή 3
 Τυροφάγου Κυριακή· ἔθιμα

8 — Κηδεία τοῦ — 13
 Ὑδατομαντεία 73, 77
 ὑφασμάτων ἐρυθρῶν ἀνάριθοις 33· βλ. καὶ Μεγάλη Πέμπτη
 ὕψωμα μεγάλης Πέμπτης 33
 Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ· Ὀνομασία· Σταυροῦ τοῦ κλέφτη, τῆς μάππας 87 — παρασκευὴ νέου προζυμιοῦ 88

Φάλλια (ἡ) 49
 φαλλοφορῖα 12, 59
 Φανιστή, τοῦ, 71
 φανός 9, 47, 72
 φανούδα 72
 φέρετρον Ἰωβ 124
 φουνάρα 47, 72
 φουνταρία 37, 47, 72
 φτουχουλάζαρους 25
 φυλακὴ (παίγιον) 122
 φῶς ἅγιο — καινούργιο — νιό 43
 φωτιά 4 — τ' αἶ Γιαννιοῦ 72

Χαιρετισμὸς τῶν δένδρων 44

χαλβασάββατον 8
 χαμάδες 100
 χάσκα ἢ χάσκαρης 10
 χελιδόνισμα 22, 36
 χοιροσφάγια 5
 χοροὶ 29
 χορὸς τοῦ κύρ βοριᾶ 8,50 — τοῦ Πάσχα 48
 χουσαφι 12
 Χούχουτος 7
 χριστολούλουδα 37
 Χριστοσωτήρα, τοῦ 82
 Χριστοῦ, τοῦ, βλ. Μεταμόρφωσις, — κωλοπάννια 93
 χτένι 88, 97
 χυλοῦ παρασκευὴ 21

Ψάθα 97
 ψαλίδι (νηματοπαίγιον) 121, 123, 125
 ψάρι (νηματοπαίγιον) 121, 124
 ψαροκόκκαλο 124
 ψευδός, ψευδῆς εἰδησις 23
 ψυχασάββατον· συνήθειαι 6 — τοῦ Μάη 68 — τοῦ Μυροθανάτου 68 — στίς πενήντα 68

Ὠμοπλατοσκοπία 46

RÉSUMÉ DU VOLUME

Questions de Laographie hellénique par G. A. Mégas (pp. 1-100)

L'auteur, Directeur des « Archives Laographiques de l'Académie d'Athènes », publie ici la deuxième partie du 12e chapitre, consacré à des questions relatives au culte populaire. La première partie, se rapportant aux fêtes de l'hiver, a déjà paru dans le volume précédent de cet annuaire (1943-44). Cette deuxième partie concerne les coutumes célébrées pendant les fêtes du printemps, de l'été et de l'automne, ainsi que les coutumes culturelles propres à la vie des agriculteurs (ce dernier en appendice).

Ainsi s'achève l'édition des trois fascicules rédigés dans le but de fournir aux collectionneurs de matériel folklorique un formulaire des questions portant sur les mœurs et coutumes traditionnelles du peuple Grec.

Jeux de ficelle en Grèce par Paul G. Brewster et Georgia Tarsouli (pp. 101-125).

On trouve dans l'introduction une brève histoire des études faites dans différents pays, sur les jeux de ficelle, ainsi que la terminologie en usage pour chaque figure. On étudie en suite la technique en Grèce de ces jeux, dont les auteurs donnent l'ordre de changement, en les illustrant par des dessins et des photographies.

Le texte grec a le même contenu que le texte anglais.

Éléments de droit pénal et criminel contenus dans les proverbes et les chansons populaires par M. Tourtoglou (pp. 126-158)

L'auteur entreprend d'étudier, sur la base des données que procure l'examen attentif des proverbes et des chansons populaires, les conceptions du peuple hellénique se rapportant à certaines questions de droit pénal comme: 1) justification et but de la peine imposée; 2) liberté de conscience; 3) imputation du crime commis; 4) connivence; 5) repentir *de facto*; 6) crimes contre l'honneur; 7) infanticide; 8) viol-séduction; 9) adultère; 10) vol; 11) détournement de fonds, et certains autres sujets de criminologie,

comme : 1) Race; 2) Profession; 3) Âge; 4) Jeux de hasard; 5) Narcotiques; 6) Prostitution; 7) Superstitions; 8) Indices; 9) Témoins; 10) Nécrophilie.

L' auteur, considérant que la conscience du peuple trouve le moyen d'exprimer nettement sur le droit ses idées surtout par des proverbes, s'est efforcé d'y retrouver ces idées, qu'elles soient nettement énoncées ou simplement sous-entendues. Ensuite, il tâche de confirmer ces conclusions par une étude comparative avec les chansons populaires qui expriment les mêmes idées d'une manière analogue. Souvent il remonte jusqu' à des proverbes byzantins synonymes, éclairant ainsi la continuité de la tradition populaire sur les idées de droit.

Par cet examen l'auteur démontre que l'étude des textes populaires est indispensable et sert à éclairer plusieurs questions de droit pénal et criminel, particulièrement au point de vue historique et philosophique. On peut remarquer, ainsi, que certaines chansons populaires portent des indications claires sur des conceptions de droit (adultère-nécrophilie) en vigueur déjà dans diverses périodes de l'antiquité. Ce qui prouve, entre autres, que le peuple grec avait déjà des idées nettes et précises sur bien des questions, bien avant que la science juridique moderne fût arrivée à des conclusions analogues non sans difficultés et hésitations.

Bibliographie du Folklore grec des années 1939-1947 par G. A. Mégas et G. Spyridakis (pp. 159-263).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Α. Μέγα, Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας:

Κεφ. ΙΒ΄. Λαϊκὴ λατρεία (συνέχεια).

Β. Ἑσθριναὶ ἑορταὶ

α) Ἀπόκριφ	Σελ.	3
β) Καθαρὰ ἑβδομάς καὶ λοιπὴ Σαρακοστή	»	12
γ) Ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι τοῦ Πάσχα	»	19
δ) Ἑορταὶ τοῦ Πάσχα	»	25
ε) Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μέχρι τέλους Μαΐου	»	51
ς) Μεσοπεντηκοστή, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή	»	65

Γ. Θεσριναὶ ἑορταὶ

α) Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἄλλαι ἑορταὶ τοῦ Ἰουνίου	»	71
β) Ἀπὸ τῆς Παναγίας τῆς Καφοδεματούσας μέχρι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος	»	77
γ) Ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου μέχρι Ἀποτομῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου	»	81

Δ. Φθινοπωριναὶ ἑορταὶ

α) Ἑορταὶ Σεπτεμβρίου	»	85
β) Ἑορταὶ Ὀκτωβρίου	»	89
γ) Ἑορταὶ Νοεμβρίου	»	90

Ἐπίμετρον: Ἀγροτικὰ ἔθιμα.

Ἔθιμα σπορᾶς, θερισμοῦ, ἑλιωτισμοῦ, τρυγητοῦ καὶ συγκομιδῆς τῶν ἐλαίων 94

P. G. Brewster and Georgia Tarsouli, A string figure series from Greece. Ἑλληνικὰ νηματοπαίγνια	»	101
--	---	-----

Μενελάου Τουρτόγλου, Στοιχεῖα ποινικοῦ δικαίου καὶ ἐγκληματολογίας εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ ἕσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ	»	126
--	---	-----

Γ. Α. Μέγα καὶ Γ. Κ. Σπυριδάκη, Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947	»	159
---	---	-----

Α΄. Πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν » 257

Β΄. Πίναξ τῶν περιεχομένων τῆς βιβλιογραφίας » 264

Γ. Α. Μέγα, Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὰ ἔτη 1945-1949	»	267
---	---	-----

Πίναξ τοπωνυμίων » 283

Πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων » 286

Résumé du volume » 293